DR
440
H219
cilt.5

Hammer-Purgstall, Joseph,
Freiherr von
Osmanli devleti tarihi

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

1/5

قانونی سلطان سلیمان خان

سلطان سلیم خان اوّل

Digitized by the Internet Archive
in 2009 with funding from
Ontario Council of University Libraries

http://www.archive.org/details/osmanlidevletita05hamm

سلطان بایزید خان ثانی

باربروس خيرالدين

دولت عثمانیه تاریخی

عثمانلیلرك مبادئ ظهورندن قاینارجه عهدنامه‌سنه قدر .

مؤلفی

ناصر

LIBRARY
JUN 10 1971
UNIVERSITY OF TORONTO

مترجمی

محمد عطا

بشنجی جلد

سلطان سلیمان اوّلك جلوسندن اوستریانك دولت عثمانیه‌ایله ایلك عقد ایلدیکی معاهده‌یه قدر .

۹۲٦ — ۹۵۳

(۱۵۲۰ — ۱۵٤۷)

استانبول — باب عالی قارشیسنده ، سلانیك مطبعه‌سی

۱۳۳۰

اشارات

شو ( ) ایکی قوس ایچنده‌کی رقملره عائد حاشیه‌لر اوصحیفه‌نك آلتنده ، اورقمله کوریلور . بونلردن مترجم اشارتی اولمیانلر اصل کتابدن آلنمشدر .

بو [ ] اشارت ایچنده‌کی رقملر اوصحیفه‌نك عددیله، اورقم ایله مورخ‌تذییلاتنه مراجعت بیورلمسی توصیه‌سنی تضمن ایدر .

بو [*] اشارتلر مندرج بولندیغی صحیفه وسطر رقمیله مترجمك تذییلاتنه مراجعت توصیه‌سنی تضمن ایدر . مترجمك تذییلاتندن بعضلری متنك طبعندن صوکره تخطر اولندیغی جهتله بونلر کتابك درونده اشارتسز قالیر .

۸۵۷—۱۴۵۳، یاخود ۸۹۹(۱۴۹۴) صورتنده‌کی تاریخلر هجری ومیلادی یی کوسترر.

۸۰۲—۸۷۵ صورتنده تراجم احوالده کوریلن تاریخلرك برنجیسی ولادته ، ایکنجیسی وفاته عائددر .

ت — بعض تراجم احوالده تولده اشارتدر : (ت ۹۱۶) کبی .

ف — « « « وفاته « : (ف ۹۷۵) کبی .

ج = جلد .

ق = ورق .

ص = صحیفه .

س = سطر .

ن = نومرو .

آثار اجنبیه ایچون یازیلان مثلا ۲، ۶، ص ۱۰۴ رقملری ایکنجی جلدده التنجی کتابدن ۱۰۴ نجی صحیفه دیمکدر .

کرك متنده ، کرك ذیللرده شو [ ] اشارت ایچنده تصادف اولنان ترکیب وعباره‌لر مترجم طرفندن علاوه اولنمشدر .

بو تاریخك اوچنجی دوره‌سی ایچون مؤلفك مراجعت ایلدیکی

منابع شرقیه جدولی

۱ تواریخ عمومیه

سلیمان اوّل وسلیم ثانی سلطنتلرندن .

۱ . طبقات الممالك ودرجات المسالك. اثر نشانی جلال زاده مصطفی ، ف ۹۷۵ — ۱۵۶۸ ؛ بیوك نشانجی عنوانیله معروف؛ بیوك قطعه‌ده ۳۷۱ ورقلق بر جلد ؛ بو کتاب ۹۸۲ — ۱۵۷۵ سنه‌سنده، یعنی ختامندن اون ایکی سنه‌صوکره‌سولنوقده (Szolnok) استنساخ اولنمشدر ؛ قولکسیونمده موجود .

۲ . تاریخ سلطان سلیمان ، اثر فردی ؛ بدایت سلطنتندن ۹۴۹ — ۱۵۴۳ سنه‌سنه قدر ؛ وسط قطعه‌ده ۳۶۴ ورقلق بر جلد ؛ خاندان عثمانی شهزاده‌لرندن مصطفی طرفندن خط نفیس ایله استنساخ اولنمش (۱) ؛ قولکسیونمده موجود .

۳ . سلیماننامه ، اثر مفتی ترەچلبی زاده عبدالعزیز ؛ ایکی نسخه‌درکه تام اولان برنجیسی بیوکجه قطعه‌ده ۱۸۶ ورقدر ؛ وسط قطعه‌ده ۱۵۹ ورق تشکیل ایدن ایکنجی نسخه ناقصدر (۲) .

۴ . تاریخ پچوی . مؤلفی ابراهیم افندی فونفکیرهه‌ن (Fünfkirchen) قصبه‌سندن وبر مسلمان بابادن اولوب بکلربکی صفتیله متعدد سنجاق اداره‌ایتمش و ۱۰۳۲ (۱۶۲۳) سنه‌سنده رقه بکلربکی اولمشدر. بوکوزل تاریخ سلطان سلیمانك جلوسندن باشلار، و ۱۰۴۱ (۱۶۳۲) سنه‌سنه‌قدر کیدر. مورخ کندی زمانی وقایعنك اکثریسنی بالذات واقع اولان مشاهداتی اوزرینه واولکی زمانك وقایعنی ده پدرینك ودیکر شاهدلرك روایتی اوزرینه نقل ایدر . افاده‌سنده اکثریا معاصر وکندیسنجه ترجمه‌لری معلوم اولان مجار

---

(۱) شهزاده ایچون یازلمش اولسه کرکدر . (مترجم)

(۲) شمسینك اثری اولان منظوم سلیمانnامه رومادەباربەرینی کتبخانه‌سنده‌درکه غایت کوزل برنسخه‌در ؛ بوکتاب شهنامه اجزاسندندر؛ سلطان سلیماندن اول یازلمش اولان اثرلر صیره‌سنده اولکی جلدلرده کوسترلمشدر. ایرانی فتح‌الله عارف سلیم ثانی طرفندن ایلك نصب اولنان شهنامه‌جیدر. دیکر برعارف — که پاره‌پاره زاده ملا احمد شهرتیله معروف اولوب ۹۶۸ (۱۵۶۰) ده‌وفات ایتمشدر — سلیمان اولك وقایع ونقدارینی نظم ایدردی؛ محرمی نامنده برشاعرده بغداد فتحنه‌قدر فتوحات سلیمانی‌یی مصور اشعار براقمشدر.

مورخلرینه مراجعته اعتنا ایلر. بیوکجه قطعه‌ده ۳۱۷ ورقلق برجلد اولوب ویانه کتبخانه‌سنده ۱۲۷ نومروده مقیددر. آلموچ (Almütz) کلیسا‌سنده دخی دیکر برنسخه‌سی واردر. تاریخ، جغرافیا، احصائیات اوراقنه (Archiv für Geschicht, Geographi und Statistik) مراجعت، ۱۸۲۲، نومرو ۸۷ – ۸۸.

٥. تاریخ سلانیکی. سلطان سلیمانك ایلك اوچ سنه‌سندن باشلایه‌رق ۱۰۰۷ (۱۵۹۹) سنه‌سنه قدر کیدر. مورخ اوتوزالتی سنه‌لك دور وقایعی عیاناً شاهد اولدیغی نقل ایدر. سیگت (Szigeth) [سکتوار] محاصره‌سندن اعتباراً بتون محاربه‌لرده بولنه‌رق اولا تشریفات مأموریتی ومؤخراً مکه ومدینه والی صوکره اناطولی دفتردارلغی وظیفه‌سنی ایفا ایلر. مأموریتی معلومات احصائیهٔ صحیحه جمعی تسهیل ایلدیکندن اثری بوخصوصده الك قیمتدارمنابعدندر. بیوك قطعه‌ده، کوزل یازلمش ۸٤۳ صحیفه‌لق برجلددر؛ قولکسیونده موجوددر.

۲. تواریخ خصوصیه

آ. سلیمان اول زمان سلطنته دائر

٦. تاریخ فتح ردوس. عربی، بومحاصره‌ده حاضر بولنان طبیب پادشاهی رمضانك اثریدر؛ ترسیه طرفندن مترجمدر. کتابه انجمن دانشی خاطراتنه (Mem. de l'acad. des inscriptions) مراجعت، جلد ۲۲.

۷. تاریخ فتح‌ردوس، اثرویسی. بوتاریخ بنده‌کی منشأت‌ویسی مجموعه‌سنده‌در.

۸. غزوات مهاج، اثر کمال پاشا زاده. بواثر «تواریخ آل عثمان» نامنی دخی حائز اولوب سلیمان اولك ۹۲٦ (۱۵۲۰) سنه‌سنده جلوسندن ابتدا ایده‌رك مهاج سفرندن صوکره اوفه‌نی (بودین، بودا) شهرینك ۹۳۳ – ۱۵۲۷ده فتحنه‌قدر کیدر. ایکی نسخه‌در: بری وسط قطعه‌ده ۱۲۳ ودیکری ۸۳ ورقدر. پك کوزل یازلمش بردیکر نسخه‌سی دره‌سد کتبخانهٔ قرالیسنده‌در.

۹، غزوات استروغون واستونی بلغراد، اثرسنان چاوش؛ بوسنان چاوش، سلطان سلیمانك امریله خیرالدین بار بروسك سرکذشتی کندیسنه نقل ایتدیکی ذاتدر. وسط قطعه‌ده ۱۹۰ ورقلق برجلد اولوب قولکسیونده وپارس کتبخانهٔ ملیسنده ۷۵ نومروده موجوددر.

١٠ . فتحنامهٔ سکتوار ، منظوم ، اثر مراقی ؛ کوچك قطعه‌ده ٢٩ ورقه (١)

ب . آثار سائره

١١ . برق الیمانی فی فتح العثمانی ، اثر شیخ قطب الدین المکی ، ف ٩٩٠ — ١٥٨٣ ؛ بیوکجه قطعه‌ده ٢٠٦ ورقده ، ٩٨٦ — ١٩٧٥ سنه‌سی استنساخ اولنمش بر نسخه‌سی قولکسیونمده موجود ؛ درپارس کتبخانهٔ ملیسنده ٨٢٦ و ٨٢٦ آ ، ٨٢٧ ، ٨٢٨ نومرولرده درت نسخه‌سی واردر.

١٢ . کتاب التیجان الوفیرة الثمن فی تاریخ یمن ، مؤلفی غیرمعلوم ؛ پارس کتبخانه‌سنده ٨٢٩ نومروده ، (« ایضاحات ومستخرجات » ده سیلوه ستردوساسینك مقاله‌سنه مراجعت ، جلد ٤ ، ص ٥١٢).

١٣ . مطالع النیران ، اثر احمد بن یوسف بن محمد فیروز ، پارس کتبخانه‌سنده ، ن ٢٨.

١٤ . « بلوغ المرام فی تاریخ دولة مولانا بهرام » اثر محمد بن یحیی المطیب الحنفی ازبیدی. (بهرام ، یمن فاتحی سنان پاشانك خلفیدر) پارس کتبخانه‌سنده ، ن ٨٢٩.

١٥ . فتح یمن ، اثر مقفای نهالی ، ویانه کتبخانه‌سنده ، ن ٤٧٩ (٢)

١٦ . سلیمنامهٔ اصولی : مؤلف سلیم ثانینك مغنیسا والیلکنده معیتنده ایدی. کوچك قطعه‌ده ٦٩ ورق (٣) ، قولکسیونمده موجود .

١٧ . تاریخ فتح قبریس ، اثر زیرك ، ٩٨٢ — ١٥٧٥ سنه‌سی استنساخ اولنمش اولان بواثر کوچك قطعه‌ده ٦٣ ورقدن مرکب اولهرق قولکسیونمده موجوددر.

١٨ . تاریخ فتح قبریس ، اثر امام احمد ، ١١٦٠ — ١٧٤٧ سنه‌سنده استنساخ اولنمش ؛ قولکسیونمده موجود .

(١) حاجی قالفه‌نك کشف الظنونده آ دینك « فتحنامهٔ سکتوار » ی مقیدایسه‌ده بونی و « هفت داستان » ایله « نادرة المحارب » عنوانلی ایکی اثری بوله‌مادم . « هفت داستان » سلطان سلیمانك سلطنتندن صوك اوچ سنه وقایعنی وسیکمت فتحیله سلیم ثانینك جلوسنی حاوی وعالی بن مصطفی بن احمد طرفندن محرردر ؛ بومؤلف « کنه الاخبار » صاحبی اولوبجده پاشانك خدمتنده وفات ایتمشدر . « کنه الاخبار » سن ـ ژرمه‌ن ال یازیلرنده ١١٨ نومروده‌در . « نادرة المحارب » شهزاده سلیم وبایزید آره‌لرنده‌کی محاربه‌یی حاکی وبونك‌ده مؤلفی عالیدر. عالینك بواثر مقتاسندن باشقه بومحاربه حقنده‌دیکر ایکی اثرمقفا واردرکه بری درویش روی ودیکری احمد کرمیانی طرفندن محرر وایکیسی‌ده « جنکنامه » عنوانی حائزدر .

(٢) نهالیدن باشقه شاعر رموزی ومیمانی (عالی ، ورق ٣٥٠) یمن فتحنی نظم ایتمشلردر.

(٣) سلیمنامه مؤلفی شکرینك اوغلی شهابی ینه بوعنوان ایله دیکر براثرك صاحبیدر . بوایکی « سلیمنامه » برصایلماملیدر . زیرا شکری سلیم اولك فتوحاتنی ، شهابی سلیم ثانی سلطنتنی حکایه ایدر.

۳ . تراجم احوال

۱۹ . اخلاق سلیمانی ، اثر شاعر فوری . بواثر ، پادشاهك اوصاف عالیه‌سنی متضمن اوله‌رق سلطان سلیمانك اشعارینك شرحلرندن استنباط اولنمشدر ؛ کوچك قطعه‌ده ۱۶۰ ورق ؛ قولکسیونمده موجود .

۲۰ . گنجنامهٔ اخلاق ، وزیراعظم بیوك صوقوللونك یکنی اولان بودین والیسی صوقوللو مصطفی پاشانك ترجمهٔ حال مدیحه کارانه‌سی ؛ وسط قطعه‌ده ۱۷۸ ورقلق بربیوك جلد ؛ لکن ناقص ؛ قولکسیونمده موجود .

۲۱ . غزوات خیرالدین (بربروس) . مشارالیهك سلطان سلیمان امریله‌سنان چاوشه سویلیوب یازدیردیغی وقایعدر . ترکجه‌ده ایکی درلوسی موجوددرکه بری برچوق تفصیلات وقایعی بر لسان ایله محرردر . ایکنجیسی دها منقح ودها فصیح اولوب « خلاصهٔ محاربات بحریه » یه اساس اولمشدر . برنجیسی وسط قطعه‌ده ۸۹ ، ایکنجیسی کوچك قطعه‌ده ۱۲۸ ورقدر . رومادہ باربه‌رینی کتبخانه‌سنده براز خطالی وفقط پك کوزل بر نسخه‌سی واردر .

۲۲ . حدائق الحقائق فی تکملة الشقائق ، اثر نوعی زاده عطاء الله ، طاش کوپری زاده‌نك تراجم احوالی ذیلی اولوب سلیمان اوك جلوسندن مراد رابعك وفاتنه قدر رفقها ومشایخدن بیك ذاتی محتویدر . بیوك قطعه‌ده ۴۳۳ ورق ، قولکسیونمده موجود .

۲۳ . خلیفة الرؤسا ، رئیس افندیلرك تراجم احوالنی متضمن اوله‌رق رسمی احمد افندی طرفندن محرردر . کوچك قطعه‌ده ۱۰۷ ورق .

٤ . مجموعهٔ قوانین اساسیه ومحررات دولت .

۲٤ . قانوننامهٔ سلیمانی ، ابوالسعود ونشانی محمد طرفندن جمع ایدلمشدر . بونك ایکی نسخه‌سی ویانه کتبخانه‌سنده ۹٤ نومروده‌در .

۲۵ . منشأت سلطان سلیمان . بواثر سلطان سلیمانك اون درت نامه‌سیله ایلك سکز سفرینك روز نامه‌سنی حاویدر . اون بش پارمق طولنده وطقوز پارمق عرضنده ٤۰۵ ورقلق برمجلد کبیردر . احتمالکه فریدونك مراد ثالثه اون بر جلد اوله‌رق تقدیم ایندیکی محررات دولتدن برجلدیدر . بونك لطف اهداسنی اوسترپا ایمپراطوری حضرتلرینك استانبول سفارتی ترجمانی شوالیه راب (Raab) ه مدیونم .

دولت عثمانیه تاریخی

یکرمی بشنجی کتاب

اونجی عثمانلی پادشاهی بیوك سلیمانك جلوسی . — غزالینك عصیانی . — ایلك مجارستان سفری . — بلغرادك فتحی . — وندیك ایله معاهده . — عزیزیحیی شوالیه‌لری اوزرینه ایکنجی سوق عسکر . — ردوسك محاصره وفتحی . — عجم وروس ایلچیلری . — وزیراعظم ابراهیمك سلیمانك همشیره‌سیله ازدواجی . — پادشاهك مصره عسکرسوق .

وقایع عظیمه انسانك اقتدارندن ودهازیاده احوالك الجاسندن منبعثدر . انسانیتك هیئت مجموعه‌سی — ترقی‌یه دوغری حرکت سکون پرورانه‌سی هیچ بر بحران انقلابی ایله فاصله‌دار اولمادیغی زمانده‌بیله — دائما عبرتله مالی برلوحه عرض ایدر ؛ وقایعك اهمیتی هرزمان فاعللرینه کوره‌دکل ، احاطه ایتدکلری دائره‌یه و — آزچوق آغیر ، آزچوق متکرر اولمق اوزره — ساحهٔ ظهوره چیقاردقلری حادثاته کوره حساب ایدلمليدر . لکن علویتی تضمن ایدن افعال ونجابت معنویه‌یه دلالت ایدن آثار آفاق مستثناده طائر اولان ارواحك مخصوصاتندندر ؛ شایان تأسفدرکه بودرلو افعال واثارك ظهورینی کورن زمانلر تاریخ انسانیتده نادردر . انجق ملتلرك مقدراتنده بردرجه‌یه‌قدر اهمیتی حائز وظیفه‌اجرا ایتمش هیچ بردولت یوقدرکه مدنیت تخملرینك هپ بردن آچلمش اولدیغی برصفحه ارائه ایتمسین . برملتی اوج قدرتنه ایصال ایدن بو حرکت بعضاً صاحبنك اشتراکی اولمقسزین ، حتی اونك ارادهسی خلافنه حاصل ولورسه‌ده علی العاده کتلهٔ خلقی ترقی‌یه‌سوق ایدن ، بیوك آدملرك تأثیراتیدر . شهرتگیر حکمدارلرك افعال حیاتیه‌سنه دائما منعطف اولان دقت — بونلر ملتلرینك واصل اولدیغی اك یوکسك نقطهٔ عظمتك مقیاسی اولمش وفاتح ، قانونی ، رجل سیاسی صفتیله یالکز اسلاف واخلافنه سبقتله قالمیه‌رق زمان سلطنتلری دول متجاوره‌نده دخی بیوك آدملرك وبیوك وقایعك کذارینه معروض بولنمش اولدیغی حالده — دها زیاده آرتار . « قانونی » ، « محتشم » ، « بیوك » عنوانلریله (۱) یاد اولنان سلیمانك زمان سلطنتی

(۱) اوروپا تاریخلرنده «قانونی» کلمه‌سنه مقابل *législateur* استعمال اولنور ؛ بوتاریخلرك *magnifique* و *grand* کلمه‌لری بروجه محرر محتشم وبیوك لفظلریله ترجمه اولندی . (مترجم)

بواوصاف متعدده ایله تاریخ عثمانینك اك مهم دوره‌سیدر. دولت قدرتنك، فتوحات جدیده‌سنك، مدنیتنك، آثارقانونیه ومعماریه‌سنك اك واسع سوجودیتی بوپادشاهه مدیوندر. عثمانلیلر انجق « قانونی » عنوان متواضعانه‌سنی ویردکلری حالده اوروپا مورخلرینك بیوك صفتیله توصیف ایلدکلری عثمانلی پادشاهی یالکز سلطان‌سلیماندر. سلیمانك زمان‌سلطنتی بتون دنیاده صورت حصول بولان احوال عظیمه‌دن دولایی قرون‌اخیره تاریخنك اك شایان دقت صفحاتندن بریدر. اونجی عصرك اوائلنده آمریقانك کشفی متعاقب اوروپا اصول‌موازنهٔ سیاستی تأسس وتأیدایلمش، خرستیانلقده ظهور ایدن تعدیل مذهبی فکر انسانی‌یه بر طریق جدید آچمشدر؛ هانکی زماندرکه مساعی ونتایجی اعتباریله بوندن ذی‌احتشام اولسون؟ فرانسه‌ده برنجی فرانسوا وانکلتره‌ده سکزنجی هانرینك حکومت، اونجی لئونك صناعات وعلومك تجدیدی حرکتنه ریاست، شارل کنك مذهب‌جدیده مقاومت، اندره آس غریتینك وندیك دوجی مقامنی برشرف مخصوص ایله اشغال، واسیل ایوانوویچك روسیه عظمت‌مستقبله‌سنی اساسلرینی تهیئه، برنجی سیگیسموندك قرق سنه‌لك برسلطنتله لهستانك تدرتی تأیید ایتدیکی وخاندان صفویتك مؤسسی وایرانك قانونیسی اولان شاه اسماعیلك سلطان سلیم طرفندن اوریلان ضربه التندن قیام وبرطرفندن ده هندستانده مغول حکمدارلرینك اك مشهوری اولان شاه اکبرك، دولتنه بتون اسیاحکومتلرنجه نمونهٔ امتثال اولمش براساس وضع ایلدیکی زمان‌قدر مجمع اعاظم اولمش برصفحهٔ تاریخیه‌یه پك آز تصادف اولنور (۱). صحهٔ تاریخده سلطان‌سلیمان، بحق شهرت‌قازانمش اولان بوحکمدارلرك جمله‌سیله رقابت ایده‌جك برصورتده عرض‌وجودایلمشدر. اوروپا مورخلرینك سلطان سلیمانی سلیمان ثانی اولمق اوزره یاد ایتملری براثر سهودر؛ عثمانلیلر محمد اولك برادر ورقیبی اولان سلیمانی هیچ بروقت حکمدار مشروع‌دکل، مدعیٔ سلطنت‌صورتنده طانیمشلردر. شرقیونده بیوك ومحتشم عنوانلری‌ده کورلز؛ اونلر یالکز قانونی، صاحب قران (۲)، صاحب عشرهٔ کامله عنوانلریله توصیف

(۱) مورخ روبرتسون (*Robertson*)، بشنجی شارل، کتاب ۲، یالکز اونجی لئون وبشنجی شارل وبرنجی فرانسوا وسکزنجی هانری ایله سلیمان اولدن بحث ایدر.

(۲) « صاحب قران » ایکی‌صورتده تفسیراولنور: بری، عصرنده سعدینك، یعنی مشتری وزحلك قرانی واقع اولان پادشاهدرکه اوندن‌صوکره‌کی قرانه قدر کچن مدتك صاحبیدر؛ دیکری اوروپا « لسانلرنده « قرون » تعبیراولنان قران سکهٔ ذهبیه‌سنك صاحبیدر. تفسیرثانی دها بسیط عد اولنورسه‌ده شعرانك برنجی‌یه معنایه اعتبار ایتدکلری ظن اولنور. (مترجم)

ایدرلر . ملی مورخلر بعضا سلیمان ثانی تعبیر ایدرلرسه‌ده بوندن مقصدلری اوروپا لسانلرنده«سالامون»تعبیر اولنان سلیمان پیغمبره ثانی‌عد ایتمکدرکه عرب وعجم وترکلر اوپیغمبری‌سلیمان املاسنده یازارلر. اشبوسلیمان‌اسمنك‌حسن تصادفنه وشرقجه‌اوندن دها آز معنیدار اولمامق اوزره پادشاهك اونجی‌عصر هجری ابتداسنده (۹۰۰— ۱۴۹۵) تولدایتمش‌اولمسنه مبنیدرکه جلوسی‌توجه‌عمومی‌یه مظهراولمشدر. شرقیونك هرعصرابتداسنده بربیوك آدم ظهورایله عصرینه حاکم اولەرق‌وکندی تعبیرلرنجه بوینوزلرندن طوتەرق عصرینی نفسنده تجسم ایتدیروب اونك تمثال ذی حیاتی اولدیغی حقندەکی زعملرندن مؤسس سلطنتك وقایعی کتابنده بحث ایتمش ایدك ؛ بوراده دخی اون‌عددی حقندەکی زعملری وبونك سلطنت سلیمانی‌یه تطبیق حقنده یرقاچ سوز سویلیه‌جکز .

فیثاغور واسطه‌سیله شرقدن کتیریلن احکام اعداد نظریهٔ قدیمه‌سنجه یدی‌عدد مقدسی‌انقلابات طبیعت وبحران وقایعجه‌اك مؤثراولمق‌خصوصنده اوچ وبرعددلرندن صوکره ایلك موقعده بولنور ؛ مع‌هذا اون عددی فیثاغورك «اربعه» سنه مرجح وجمله‌سندن اکمل اولمق اوزره معروفدر؛ زیرا سلسلهٔ اعداد اون ایله‌ختام بوله‌رق بوندن صوکره تعداد ایچون ایلك‌عدد ایله باشلامق‌لازم کلیر. شرقده اون‌عددینك کمالی‌الوایاق‌پارماقلرینك وحواسك(بش‌حواس‌ظاهره‌وبش‌باطنه)اون‌اولمسی،قرآنك «عشر»لری،قراآت‌عشره،توراتده‌کی‌اوامرعشره،عشرهٔ مبشره (۱) ، اردونك اون تقسیماتی (اون‌باشی ،یوزباشی،بیك باشی ۲) وسماوات عشره [۱]، عقول عشره ایله تجلی ایدر . اون‌عددینك اهمیت وکمالی حقندەکی اشبو افکار قدیمه اقتضاسنجه هجرتك اونجی عصری واونجی عثمانلی پادشاهنك‌سلطنتی شرقجه وقایع عظیمه‌نك زمان‌ظهوری اولمقدن باشقه برصورتله تلقی ایدیلەمەمك طبیعی ایدی (۳) . آسیا تاریخی طقوزنجی عصری تیموردە تشخیص ایدیورسه اونجی عصری‌ده سلیمانده

(۱) ابوبکرالصدیق ، عمرالفاروق، عثمان بن عفان ، علی‌بن‌ابی‌طالب ، طلحة‌بن‌عبیدالله، زبیربن العوام ، سعدبن ابی‌وقاص ، سعیدبن زید ، عبدالرحمن بن عوف ، ابوعبیدة بن الجراح [رضهم] .

(۲) « تیمورك تأسیساتی » اثرینه مراجعت ، ص ۷۴ و ۷۵، ۱۷۸۷، پارس .

(۳) سلیمانك ولادتی اوروپالیلرجه اون بشنجی عصرك صوکی اولدیغی حالده شرق ایچون اونجینك برنجی سنه‌سیدر .

تشخیص ایدیور واو تاریخه کوره طقوز عددینك تأثیری ، تاتار جهانگیرینك افعالنده تجلی ایتمش ایسه سلطان سلیمانك وقایع سلطنتنی ده اون عددی تنظیم ایلمشدر. اونجی عصرك ایلك سنه‌سنده تولد ایتمش اولان اونجی پادشاه خاندان عثمانی، عنفوان شبابده جالس تخت اولدی . هردرلو مزایای قابیه وفکریه‌یه، قوتلی برترکیب بدنی یه وعزم متشبثانه‌یه مالك اوله‌رق زعم ملینك تأثیرینی اعلا ایتمکده اولان سلیمان عثمانلیلرجه طرف الهیدن کوندرلمش اولمق اوزره تلقی ایدلمش (۱) وصدای ملت بوپادشاهك وقایع عالیهٔ عظیمه‌سنی کشف ایده‌رك سلیمان پیغمبر طرفندن سبا ملکه‌سی بلقیسه ارسال اولنان نامه بر لسانندن قرآنده مسطور «انه من سلیمان وانه بسم الله الرحمن الرحیم» آیتی اونك حقنده اقتباس ایتمشدر [۲] .

بوندن مقدمکی کتابده کوردیکمز وجهایله وزیراعظم پیری پاشا سلطان سلیمك وفاتنك شیوعندن احتراز ایله سلحدارلر کهیاسی سلیمان اغانی کمال مسارعتله شهزاده سلیمانك اقامتکاهنه کوندرمش (۲۲ ایلول ۱۵۲۰) اولدیغی کبی روم ایلی بکلربکی احمدپاشانی استانبوله اعزام ایلمش ایدی (۲). یکی پادشاهك تقربی خبری اوزرینه سلیمك وفاتنی بیلدیرمك ایچون صولاقلری طوپلادی ؛ بونلر کلاهلرینی یره آتوب فریادتأثرایله باغیره‌رق بتون اردو چادرلری ده علامت ماتم اولمق اوزره بیتمدی. پیری پاشا خزینه ارابه‌لرینه مهر اوره‌رق وزیر ثانی مصطفی پاشا ایله فرهادپاشانی سلطان سلیمك نعشنی استانبوله کوتورمکه مأمور ایلدی ؛ کندیسی‌ده متبوع جدیدینی استقبال ایتمك اوزره اولاق قیافتنده پای تخته کیتدی (۳). ۱۶ شوال ۹۲۶ — ۳۰ ایلول ۱۵۲۰ ، پازارکونی شهزاده سلیمان کیدن اسکداره چیقوب یکی سرایه توجه ایلدی [۳] ؛ یکی چریلر صف صف دیزلمش اولدقلری حالده معتاد اولان جلوس بخششنی ایستدیلر . اوکون

(۱) برآدمك طرف حقدن کوندرلدیکنی اعتقاد ایتمك ایکی درلو اولور: بری اوذات ، جانب حقدن تبلیغ اوامر الهیه ایچون مبعوث اولدیغنی ادعا ومعجزه ایله اثبات ایده‌رك نبوتی تصدیق اولنورکه خاتم الانبیا کلمش وارتق نبوت جدیده‌یه امکان قالمامشدر. دیکری افعال ظاهره ومأموله‌سنه نظراً لطف حق اولمق اوزره کوندرلدیکی ظن اولنورکه بویولده‌کی ظن وزعملرده خطا فرض ایتمك خطادر. سلطان سلیمان حقنده‌کی اعتقادعامه دخی بویولده برحسن ظن ایدی واکا لیاقتنی تاریخ معترفدر (مترجم) .

(۲) تاریخ نشانی جلال زاده ، ق ۱۷ . تاریخ مفتی قره‌چلبی زاده عبدالعزیزافندی ، ق ۹ .

(۳) جلال زاده ، ق ۱۷ .

اوکله‌دن صوکره کلن پیری‌پاشانك وصولنی متعاقب راسمهٔ دست بوسینك (۱) ودیوان ماتم تدفینك ایرته‌سی کون وقوع بوله‌جغی اعلان اولندی . ۱۷ شوال — ۱ تشرین‌اول کونی (۲) سلیمان سیاه البسه کیمش‌اولدیغی ورفاقتنده وزیراعظم بولندیغی حالده اندروندن دیوان اوطه‌سنه چیقه‌رق چاوشلرك آلقیشلریله استقبال اولندی . مفتی ، علما ، دیکر اکابرمأمورین دولت پادشاهك الی اوپمکه کلدیلر . اوکله‌یه دوغری ، سلیمك نعشی ادرنه قاپیسنه‌تقرب ایتمش اولدیغی خبری شایع اوله‌رق‌سلیمان، نعشی‌استقبال‌ایتمك‌اوزره شهر خارجنه چیقدی (۳) . پاشالر آتلرندن اینوب تابوته کیره‌رك‌سلطان سلیمان‌ده پیاده رفاقت ایلدی. سلیمك نعشی استانبولك یدی تپه‌سندن آلتنجی ، یعنی روم پطریق‌خانه‌سنه متصل تپه‌نك اوزرینه وضع اولندی . سلطان محمد جامعنده جنازه نمازی قیلندقدن صوکره (٤) سلطان‌سلیمان، فاتحهٔ سلطنتی اولمق اوزره پدرینك نعشنك بولندیغی محلده تربه وجامع ایله مکتب انشاسنی امر ایتدی (٥). یکی پادشاه‌استانبوله وصولنك اوچنجی کونی ، جلوس بخششی‌وترقیٔ معاش‌طلب ایدن عسکری خشنود ایتمك اوزره خزینه‌نك مهرلرینی آچدی (٦). سلیمك‌جلوسنده اوچ‌بیك‌اقچه (الیشر دوقه التونی) احسان ایتمش اولدیغی یکی‌چریلر بشر بیك آقچه ایستیورلردی (۷) . اردونك دیکر فرقه‌لرینك مطالبی‌ده بونسبتده ارتمش ایدی.یکی چریلر سکز سنه مقدم آلدقلری قدر بخشش

(۱) شرقده دست‌بوس‌اوروپالیلرك‌راسمهٔ تحلیفنه معادلدر. [اشبو دست‌بوس‌بیعتدر] .

(۲) فردی . ق ٦ ومارینی سانوتوده ،ج ۱۹ . وندیك ایلچیسی راپوری .

(۳) جلال زاده ، ق ۱۸ ، وندیك ایلچیسنك ۱ تشرین اول راپوری . *li Bassi smontati tolsero la cassa e il fiol a piedi andano apresso il Patriarcato in uno loco dito Mysakoi.* (میرزاسرایی اوله‌جق).

(٤) جلال زاده ، ق ۱۸ (سلطان سلیمان پدرینك جنازه‌سنی استقبال ایله فاتح جامعنده نماز قیلندقدن‌صوکره مرقدینه قدر پیاده تشییع ایلدی . سلیماننامه . بولاق مطبوعی ۱۲٤۸ ص ۱۱ . مترجم)

(٥) جامع، عمارت . مکتب صبیان. یکی باغچه قربنده مدرسه. سلیماننامه .(مترجم)

(٦) وندیك‌ایلچیسك‌مارینی‌سانوتوده، ۱۹ ، راپوری: *Li 2 ottobro cavò dal Casne* (خزینه ، روجه‌نك Yağ کله‌سندن) *sachetti 507 di aspri 50 m. l'uno per dar ai Janizeri, e a mandato per i libri del Casne, che sono in Adrianopoli* »

(۷) صولاق زاده ، سلیم اولك جلوسی ، ق ۸۲ .

وترقی الدیلر . سپاهیلره ، سلحدارلره . غربایه ، علوفه‌جیلره بونلرك ثلثی درجه‌سنده بخشش ویرلمکله برابر مخصصات یومیه‌لری صورت نسبیه‌ده تزید ایله سپاهی وسلحدارلره یومی بش ، غربایه درت ، علوفه‌جیلره اوچ اقچه‌ضم اولندی (۱) . سلیمان ، مغنیسا حکومتنده ایکن معیتنده بولنان اغالری احسانه غرق ایله لالاسی قاسم پاشانی وزیر تعیین اخرله اوچ توغلی پاشا تعیین ایلدی (۲) . سلطنتنك ایلك اوچ کونی پدری ومقدما خدمتنده بولنان عسکر واشخاص سائره حقنده‌کی وظائفنك اکمالنه صرف ایتدکدن صوکره اساس حکومت اتخاذ ایلدیکی عدل واحسانه مستند افعالنی اظهاردہ تأخر ایتمه‌مشدر [٤]

سلیمك وطنلرندن جدا ایده‌رك استانبوله کتیرمش اولدیغی التی یوز بد بخت مصرلی یوردلرینه عودت مساعده‌سنی آلدیلر . ایران ایله حریر تجارتنك منعی حقنده‌کی ارادهٔ سلیمی‌یه مغایر حرکتلرندن دولایی مالاری مصادره ایدلمش اولان تجاره تضمینات نامیله برملیون آقچه‌دن زیاده توزیع اولندی (۳) . پادشاه — معیتی طرفندن احوال سیئه ایقاع ایدلمش اولان — سلحدار اغاسنی عزل ایله متهملردن بشنی اعدام ایتدیردی . شدت وحشیانه سندن دولایی «قانلی» لقبنی آلمش اولان دونانماقپودانی جعفر بکك ترسانه کتخداسی طرفندن سوء استعمالی اورتیه‌قونلدی ؛ بو اخبار اوزرینه پادشاه ، جعفر بکك عزل ایله اتهام التنه آلنمسنی واستنطاقده جرمی تبین ایتدکدن صوکره ده صلبنی امر ایلدی (٤) . بو احوال عادلانه ومکارم احسان پرورانه منتهای حدوده قدر بتون مملکتده ، آسیا ، اوروپا ایالاتی والیلرینه ، مصرده خیری بکه ، مکه شریفنه ، قریم خانینه جلوسدن برقاچ کون صوکره کوندریلن اعلاننامه‌لرقدر سرعتله انتشار ایلدی [٥] . الك اول تبریك جلوس سلیمانی‌یه کلمش وسکز بیك ایکیوز سکسان دوقه قیمتنده التونلو کموشلو نسیجه‌لر تقدیم ایتمش اولان راکوزدلیلر ملتفتانه قبول وامتیازات ومعافیتلری تأیید اولندی . سلطان سلیمان ، خیری بکی مصر والیلکنده ابقا ایدن فرمانده شویله افادهٔ افکار ایدیوردی : « امر شریف قضا جریان وقدر

(۱) جلال زاده ، ق ۱۹ . عالی ، ۲۲۳ .
(۲) جلال زاده ، ق ۱۹ ، فردی ، ق ۸ .
(۳) فردی ، ق ۹ .
(٤) فردی ، ق ۹ . جلال زاده ، ق ۲۰ . عالی ، ق ۲۲۳ .

توانم بودرکه زنکین وفقیرلر ، بلاد وقری اهالیسی ، کافهٔ تبعه بلا استثنا سکامطیع اولمليدرلر؛ا کر ایچلرندن وظیفه لرنده قصور ایدنلر بولنورایسه امیر اولسون، فقیر اولسون، اطاعته مجبور ایتملیسك. « ولکم فی القصاص حیاة » امر عالیسنی تخطر له هردرلو قاریشقلغی منع ایلملیسك . التفات وحمایه مه بوصورتله نائل اولورسك . « لئن شکرتم لازیدنکم » حکمتنی تأمل ایتمك لازم کلیر . « بالشکر تدوم النعم » مقتضاسنجه باب همایونمدن ویریلمن اوامرك مؤداسنی اتقان ایله مسارعةً اجرا وزیر حکومتکده بولنان اکابر واصاغری حمایه ایتملیسك ... الخ » (۱) . خیری بك پادشاهه تقدیم ایلدیکی جوابنامه ده جلوس همایونلری خبر سعادتنی وکندیسنك ابقاسی حقنده کی ارادهٔ سنیه یی قیروان وحبش حدودینه قدر نشر ایلدیکنی ، خطبه وسکه نام شاهانه لریله تزیین اولندیغنی ، بتون عرب مشایخندن پادشاه ایچون تبریکنامه لر ورود ایتمکله بونلری اونلرك وکندیسنك هدایاسیله برلکده قریباً تقدیم ایده جکنی بیلدیریوردی . خیری بکه کوندریلان امره مماثل برامرك شام والیسی غزالی یه کوندرلمش اولدیغنده شبهه یوقسه ده غزالی پادشاه جدیده عرض عبودیت ایده جك یرده عصیان کوستردی . اسقلاوون جنسندن اولوب مملوك حکمدارلرینك امیری اولدیغی حالده مصرك صوکدن بر اولکی سلطانی قانصو غوری یه خیانتله بوکا مکافاةً سلیم اول طرفندن سوریه والیلکنه تعیین اولنمش بولنان جانبردی غزالی سلیمك وفاتی رقبهٔ عثمانیاندن چیقمق واعلان استقلال ایتمك ایچون بر وسیلهٔ مساعده اولمق اوزره تلقی ایلدی ؛ دمشق قلعه سنی ضبط وبیروتی الك صادق کوله لرندن بری واسطه سیله استیلا ایده رك درزی وعربلری عصیان ایتدیرمك ایچون ده سوریه طاغلرینه ومصره ایکی مأمور کوندردی [٦] . بوصیره ده برطرفدن ده ایلك خیانتنده شریکی اولان مصر والیسنی عصیانه تشریك ایتمك املنده بولنه رق تجربه سز کنج بر پادشاهك زمانینده پك قولای استحصال موفقیت قابل اوله جغنی بیلدردی (۲)؛ خیربای کریز کاهلی برجواب ویردی: اولا بتون سوریه یی وخصوصا الك مهم موقعی اولان حلبی ضبط ایتمسی لازم کله جکنی وآنجق اوزمان عصیانده موفقیت تأمین ایدلمش اوله جغنی اشعار ایتدی . لکن بواشعار ایله برابر غزالینك مکتوبنی ده محرملرندن علائی نامنده بریله پادشاهه کوندردی (۳) .

(۱) کرك فرمان ، کرك جوابی منشأت فریدونك برنجی جلدنده مندرجدر ، ص ٤٥١ـ ٤٥٥ . درج اولنان فقره لرمألا النمتدر. (مترجم)
(۲) سهیلی ، ق ۳۹ . قوچی بك ، ق ۱۰۳ .
(۳) جلال زاده ، ق ۲۲ . فردی . ق ۱۱ ، عالی ، ق ۲۲٤. صولاق زاده، ق ۱۰۰. عبدالعزیز افندی ، ق ۱۱ . لطفی ، ق ۲۱ .

١٥٢٠ تشرین اولی ابتداسنده (ذی‌الحجه ٩٢٦) غزالی‌اون‌بش‌بیك ترکمن ومملوك سواریسی وسکز بیك تیرانداز ایله شامدن چیقوب استانبول یولی طوتدی . عاصیلر اوزرینه سوق اولنان اردونك باش قوماندانلغنه تعیین اولنان وزیرثالث فرهاد پاشا بوصیره‌ده درت‌بیك یکی چری واوقدر سواری ایله کلیبولیدن بوغازی کچه‌رك عسکرینی قره‌مان بکلربکنك و اوامر کذار صفتنده بولنان ذوالقدر بکی شهسوار اوغلنك عسکرلریله برلشدردی [٧] . طرابلس شام ، بیروت ایله بتون سوریه اراضیسنه صاحب اولان غزالی حلبی محاصره ایتمشیدی؛ موقعك قوماندانی اولوب انطاکیه . طرابلس، حما ، حمص بکلربکنی جلب‌ایتمش‌اولان قره‌جه پاشا(١) عاصیلره شدتله مقاومت کوسترمکده اولدیغی حالده برطرفدن‌ده فرهاد پاشانك یاقینلاشدیغی خبری کلدی (٢٢ کانون اول). غزالی شامه رجعتله سلیمك اورادہ محافظ براقمش اولدیغی یکی‌چری‌یی بربیوك ضیافته دعوت ایلدی ؛ بونلر طوپلانجه اوته‌طرفه کچرلرقورقوسیله جمله‌سنی‌قتل‌ایتدیردی (٢) . فرهاد پاشا وشهسواراوغلی عساکر مجتمعه‌سی سرعتلی‌مشیت‌ایله حلبدن مفارقتلرینك دردنجی کونی شام اوکنه واصل اولمشلردی . غزالی تجربهٔ طالع ایچون شهردن چیقمش اولمسیله مصطبه میدانده مقاتله وقوعه کلدی (٢٧ کانون ثانی ١٥٢١–١٧ صفر ٩٢٧) ؛ محاربه عصات طاقمنك اوزون‌برقتال عامندن‌عبارت قاله‌رق بقیه‌سی درویش قیافتنده‌قاچدیلر؛ غزالی‌ده کندی خزینه‌دارینك خیانتیله دردست اولنه‌رق باشی غالبك حضورنده یووارلاندی (٦ شباط — ٢٧ صفر) (٣) . بومظفریت خبری استانبوله واصل اولنجه سلطان سلیمان ، مصر سفرنده یکی چری اغاسی صفتیله صورت ممتازه‌ده خدمت ایتدیکنی کوردیکمز اناطولی بکلربکی آیاس پاشانی حلب والیسی نصب

(١) » *Oggi* (٢٢ کانون‌اول) *vi é levato l'assedio* « حلب‌وندیك‌قونسلوسنك راپوری . مارینی سانوتو ، ج ٢٩ .

(٢) جلال زاده ، صولاق زاده . عبدالعزیز ، عالی .

(٣) مارینی سانوتو ، ج ٣٠ : *Havendo con grandissima fatiga e frequente investigazione scritto de mie mano volumi XXIX, etc.* شامده وندیك قونسلوسنك قبریس والیسنه راپوری : *Entrò il 5 di questo mese (febrajo) l'esercito vittorioso turco. — La vittorio quusi senza occision di niuno Turcho. — Furono tagliati a pezzi col Gasali morii 5000 da Damasco. 12 febrajo 1521.*

ایتدی ؛ فرهاد پاشایه‌ده شاه اسماعیلك — غزالی عصیانی کندیسنه مساعد برنتیجه ویرمسنه انتظاراً — حدود اوزرنده طوپلامش اولدیغی عسکرك حرکتنی ترصد ایتمك اوزره قیصریه جوارنده ارجیش‌طاغی اتکلرنده اردو قورمسی امرینی تبلیغ ایلدی (۱) .

سوریه مظفریتی پادشاهه‌اوقدر موجب محظوظیت اولدیکه محبت مخصوصه‌سنه نشانه اولمق اوزره‌غزالینك باشنی مسروریتنه تشریك ایچون وندیك دوجی‌لوره‌دانویه‌کوندرمك ایستدی؛استانبولده‌کی وندیك بالیوزی کندیسی بو آرزودن کوجلکله وازکچیره‌بیلدی (۲) . سلطان سلیمان‌غزالینك باشی کلدیکی‌صیره‌ده، برویرکی ایستمك ایچون مجارستان قرالنه سفارتله کوندرمش اولدیغی بهرام چاووشك تحقیر واعدام ایدلدیکی‌خبرینی آلدی [۸]. پادشاه ، ایلچیسنك قتلندن دولایی حدتلنه‌رك مجارلرله همان محاربه کیریشمکه قرار ویردی ؛ ذاتاً ، سلطنتنك ایلك کونلرنده سمندره ووه‌ربوزانی‌بکلری سربربیك، تسنا ،صوقول، قنین‌موقعلرینك ضبطیله مخاصمه‌یولنی آچمشلرایدی. بونلردن ایلك‌اوچ محلك‌خرستیان محافظلری — سربست چکلملری حقنده‌کی شرائط تسلیم خلافنه اوله‌رق — قتل اولنمشیدی ؛ قنین یغما واحراق واپسقپوس‌شجاعتلی به‌ریسمولو،قوره‌نچاشهری کنارلرنده‌علی‌الغفله‌اعدام‌ایدلمشدی(۳). روم ایلی بکلربکی احمد پاشا همان استانبولدن ایپصاله‌یه عزیمت امرینی آلدی ؛ اون‌بش‌بیك عرب یازلدی؛ اردونك‌ارقه‌سنجه یوز طوپدن مرتب‌برطاقم کوندریلوب قرق‌چکدیرمه‌تجهیزایدلدی (٤) . سلطان‌سلیمان، باباسی‌نامنه انشاسنه باشلانان جامعك ایلك طاشنی آتدقدن وپدرینی وجدلری بایزید ثانی ومحمد ثانی مرقدلرینی زیارت

---

(۱) جلال زاده . ق ۲۲ ـ ۲۹ . صولاق زاده . ق ۱۰۰ و ۱۰۱ . عالی . ق ۲۲٤ . فردی ، ق ۱۱ـ۱۵ . عبدالعزیز، ق ۱۰ ـ ۲۰ . سهیلی ق ٤۹ و ۵۰ . قوجی بك ، ق ۱۰٤ و ۱۰۵ . فردی ، ق ۲۱ .

(۲) مارینی سانوتو ، ج ۳۰ : « *Il Baglio fece tanto , che non fu mandata (la testa) dicendo sceriver lui* »

(۳) ایستوآنی. قاتونا . ۱۹ ، ص ۲۲۵ وصحائف متعاقبه. انکلك صربسان‌تاریخنه‌ده مراجعت ، ص ٤۳۷ .

(٤) فردی ، ق . عالی، ق ۲۲۵ ، کیلرك عددینی درت یوزه چیقارمقله الدانیور . [سلیمانناممه‌ده : الی عدد قادرغه ودرت‌یوز پاره‌لت کیسی » دیور ؛ « لت » کوچوك کیلر اولمق کرکدر . مترجم]

ایلدکدن صوکره پای تختدن چیقوب سفری بالذات کشاد ایلدی . سوریه سفرندن عودتندن بری حرکت امرینه منتظراً اردوکاهنی ایپصالهده قورمش اولان فرهادپاشا صوفیهده پادشاهه ملاقی اولهرق باروت وقورشون ودیکر لوازم حربیه‌ی حامل اوچ بیك دوه ایصال ایلدی ؛ آسیاده طوپلامش اولدیغی اوتوز بیك دوه‌ده برکونلك مسافه فاصله‌سیله کندیسنی تعقیب ایلیوردی . صوفیه ، سمندره ، آلاجه‌حصار ، ودین خرستیانلری‌اون‌بیك آرابه‌اون‌و آرپه تدارکیله مکلف اولدیلر ؛ دوه‌صیرتنده کتیریلن لوازمك بدلی ودوه‌جیلرك اجرتی خزینه‌دن ویرلدی (١) . روم ایلی بکلربکی احمدپاشا نیشدن شاباجه کوندرلدی؛ آقینجیلر ایکی قوله تقسیم ایله میخال اوغلی محمد قوماندانسنده بولنان برفرقه‌سی ترانسیلوانیای یغمایه وعمربك اوغلی قوماندهسنده بولنان دیکر فرقه‌سی اردونك پیشدارلغنه مأمور اولدی. وزیراعظم پیری‌پاشا بیك‌یکیچری ایله سپاهی وعزبلری آله‌رق بلغراد یولنی طوتدی؛ سلطان سلیمان ایسه الاشهر طریقیله شاباج اوزرینه یوریمکده ایدی (٢) .

بوصیره‌ده احمد پاشا شاباج محاصره‌سنی شدتله تضییق ایدییوردی ؛ لکن یوز کیشی ایله برقاچ سواریدن عبارت اولان محافظلر رئیسلری بولنان جسور سیمون لوغودینك امری التنده شجیعانه مدافعه ایتدیلر . ترکلر خندقلری دولدردقلری زمان بوموقعك مدافعلری ساواتی کندیلریله دشمن آراسنه آلمق صورتیله قولایجه قورتیله‌بیلیرلرکن التمش کشیدن عبارت قالمقله برابر هجومه انتظاره قرار ویردرك جمله‌سی تلف اولدیلر ؛ انجق عثمانلیلردن‌ده یدی یوزی مقتول اولدی (٨ تموز — ٢ شعبان) (٣).سلطان سلیمان ایرتهسی کونه شاباج غالبی احمد پاشا ایله سنجاق بکلرینی حضورینه قبول ایتدکدن صوکره قلعه‌یه کلدی ؛ مجارلرك باشلری پادشاهك‌کچه‌جکی یول‌اوزرنده‌قازیقلره اورولمش ایدی (٤).پادشاه‌شهرك استحکاماتنك تزیید اولنمسنی امر ایله عسکرك سیرمی‌یه کچمسی ایچون ساوه اوزرینه کوپری آتدیردی . بوانشا آتك سوردیکی طقوز کون ظرفنده سلیمان ایشجیلرك غیرتی

(١) فردی ، ورق ١٧، ١٩، ٢٣، ٢٤ .

(٢) فردی ، ق ٢٥ . عالی ، ق ٢٢٥ . بوعمربك اوغلی ، طورخانك اوغلی ایدی . عالی بوسنه والیسنی بابا پاشا اوغلی بالی بك ، سمندره والیسنی خسرو بك دیور .

(٣) ایستو آنی، ١ ، ٧ . توبه رو . ١، ٩قانونا ، جلد ١٩،ص ٢٧٣ .

(٤) روزنامهٔ سلیمانی لوغودینك اسیر اولدیغنی سویلیور .

حضوریله تشویق ایچون نهر کنارنده بر چارداق آلتنده قالدی؛ اردو وسرای اغالری‌ده شو تأثیر معنوی‌یه اوندن دها آز مؤثر اولمیان دکنك ضربه‌لرینی علاوه ایلیورلردی. بو آره‌لق خبر آلندی‌که سملین قلعه‌سی وزیر اعظمك النه دوشمش، قوله‌نیك قلعه‌سی صاحبه‌سی قلعه‌دن قاچمش، یحیی‌پاشا اوغلو بالی‌بك متعددقلعه‌لری ضبطایله التمش اسیرك باشنی کسدیرمشدر (۱). انشا آته باشلانلدیغنك اونجی کونی بیك سکزیوزدراع [؟] طولنده‌کی کوپری کاملاً ختام بولمش ایدی؛ لکن نهرك بغتةً وقوعه کلن برفیضانی کوپری‌یی قسماً تخریب ایلدیکندن عسکرك مروری انجق سکز کون صکره قابل اوله‌بیلمشدر (۲۱ شعبان — ۲۷ تموز) (۲). بر آیدن بری وزیراعظم پیری‌پاشا بلغرادی آبلوقه ایتمکده اولدیغی حالده سلیمان اردونك بقیه‌سیله یتیشه‌رك آبلوقه‌یی محاصره‌یه تحویل ایلدی. پادشاه دیوارلرك ضعیف طرفی ساوه وطونه‌نك ملتقاسنده اولدیغنی قلعه‌دن فرار ایدنلر واسطه‌سیله خبر آلمرق « آطه‌قلعه » دینیلن موقعه قوردردیغی طوپلرله شهرك بو طرفندن کدکار آچدردی؛ محصورلرك طوپی اولمادیغی وشوصورتله اك قوتلی واسطهٔ مدافعه‌دن محروم بولندقلری جهتله عثمانلی بطاریه‌لرینك متمادی آتشلری دها زیاده نائل موفقیت اولیوردی. هاوالا (قاوالا) وویوددسی، محافظه‌سنه تودیع اولنان موقعی الحاقجه ترك ایده‌رك بلغرادك بتون طوپلرینی عثمانلیلره تسلیم ایتمش ایدی (۹ اغستوس). بلغار عساکر معاونه‌سی قلعه‌یه کیرمك اوزره شهر استحکاملرندن چکلدیلر: قوماندان بالاسیوس اولاه، یانوس بوتیوس، ژان‌مورکه‌ی بو آیلقله طوتلمش قورقاقلرك قلعه‌مدافعه‌سنی‌ده اخلال ایده‌جکلری اندیشه‌سیله ایچری کیرملرینه ممانعت ایتدیلرسه‌ده نهایت موافقت کوستردیلر. سلطان سلیمانك اسلافی طرفندن واقع اولان تعرضاته دائما مقاومت ایتمش اولان شوخرستیانلق موقع مهمنی مجاررؤساسی کمال شجاعتله مدافعه‌ده‌دوام ایلدیلر؛ یکرمی دفعه‌دن زیاده وقوع بولان هجومی دفع ایتمش اولدقلری حالده(۳) پادشاه برایتالیان یاخود فرانسز مهندیسنك نصیحتی اوزرینه شهرك — مجارلرك

(۱) روز نامهٔ سلیمانی.

(۲) فردی، ق ۳۰. روزنامهٔ سلیمانی امرا آره‌سنده قوله‌نیك (*Koulpenic*) ی ضبطایدن اولونیه سنجاق‌بکی؛ قوله‌نیك صاحبه‌سی تعقیب ایدن نیکبولی سنجاق‌بکی بهرام وسلستره سنجاق بکی محمود بکلری؛ موره فاتحی اعقابندن موره سنجاق بکی عمربك اوغلی حسن‌بکی؛ محمد ثانینك آمیرالی سلاله‌سندن بالطه اوغلی پیری بکی تعداد ایدر.

(۳) ایستوآنفی، ۷۰، آخریپا، ص ۹۶و۹۷، ۱۶۲۲.

نشان‌طاشی وعثمانلیلرك نه‌بوازه تسمیه ایتدکلری ـ الکجیم قلعه‌سنك التنه لغم قونلمسنی امر ایتدی (۱). محصـورینك ایچنده الی سـلاح طوته‌بیله‌جك انجق درت یوز کشیدن عبارت ایدی ؛ شو برآوچ شجعان بلغرادی تسلیم ایتمکدن ایسه دیوارلری التنده مدفون اولمجقلردی ؛ لکن فرانسـوا دوهنده‌روار ایله والانتن توروکك خیانتی وصربلیلرك خصومت دینیه‌سی (۲) سربستانه چکلمك شرطیله کندیلرینی تسلیمه اجبار ایلدی . بناءً علیه محافظلر ۲۵ رمضان ۹۲۷ (۲۹ اغستوس ۱۵۲۱) تاریخنده قلعه‌یی تخلیه ایتدیلر ؛ فقط ترکلر سـوزلرنده طورمیوب خیلی مجارلری اعدام ایتدکلری کبی (۳) بلغارلری اسـتانبوله کوندردیلر (٤) ؛ حالا استانبولك برکوینی « بلغراد » نامیله یاد اولنور . پادشاه بالی بکی قلعه قوماندانلغنه تعیین ایله اوچ بیك یکی چریدن باشقه استحکاماتی تعمیر ایچون یکرمی بیك اولاحی‌ده‌معیتنه براقدی (٥) . بلغرادك سقوطی سیرمی خطه‌سنك باریچ ، پەرقاس، سـلانقمن ، مترویچه ، قارلویچ ، اویلوق کبی مواقع مستحکمه‌سـنك‌ده عثمانلیلر النـه کچمسنی موجب اولدی [۹] .

سلطان سلیمان بوفتح مهمی مملکـتك بتون قضات وامراسنه طمطراقلی فتحنامه‌لرله [۱۰] بیلدیردیکی کبی وندیك دوجنه‌ده بر سفیر ایله اخبار ایتمشدرکه جمهور خزینهٔ اوراقی بوایلچینك سناتوحضورینه‌رسماً صورت‌قبولنی محافظه ایتمکده‌در(٦). قلعه‌نك تسلیمنك ایرتەسی کونی پادشاه جمعه نمازینی بلغراد باش کلیسا‌سنده قیله‌رق بو

(۱) جلال زاده ، ق ۳٤ . فردی ، ق ۳٦ .

(۲) قاتونا . ۱۹ ، ص۳۱۳ و۳۱٤ . دوبراویوسدن نقلاپره‌ی، ایستوانفی وثه نکل. صربیه تاریخی، ص٤٥٥ .

(۳) ایستوآنی ، ص ۹۹ . روزنامهٔ سـلیمانی مجارلرك سـلانقمندن ۳۰ ایلول تاریخنده کمی‌یه بیندیرلدیکنی یازار .

(٤) فردی ، ق ۳۸ . جلال زاده ، ق ٤٥ .

(٥) فردی ، ورق ٤۰ .

(٦) مارینی سانوتو ، خلیل چاوش نامنده قرمزی کلاهلی بر عثمانلی ایلچیسنك ۲۸ تشرین اول تاریخنده ورودینی شوفقره‌سیله یازار ، ۳۲ ، : *28 ottobre venne l'orator turco Chalil Ciaus*(خلیل‌چاوش)*.restito di casacha rosa per vallegrasi della creazione di Doge e significar la vittoria di Belgardo .* ایلچی سـناتودن اوچ یوز دوقه هدیه آلمشدر . لوژیه‌نك وندیك تاریخنده‌ده مراجعت ، کتاب ۳۲ ، ص ۲۱ .

صورته جامعه تحویل وعثمانلی مورخلرینك تعبیر نجه اصنامدن تطهیر ایلمشدر. بو تعبیر ایله یالکز صلیبلری ، تصویرلری دکل ، خصوصیله سوائا پاتینچا نامنده‌کی صرب عزیزه‌سنك (سنت وه‌نه‌راند) نعشنی قصدایدیورلرکه سلطان سلیمان صرب پاپاسلرینك بلغراد محاصره‌سنده‌کی خدمتلرینه مکافاةً بو نعشی آلوب استانبوله کوتورملرینه مساعده ایتمشیدی (۱) ؛ انجق شو بدل خیانتدن چوق زمان مستفید اولهمادیلر ؛ چونکه متعاقباً روم پطریقنه بوبقیهٔ جسد ایله سنت ـ باربك برقولنی ومریمك برتصویرینی اون ایکی بیك دوقیه صاتمغه مجبور اولدیلر (۲) . سلطان سلیمان عسکرینه مکافات ویردکدن ، شهرك اداره‌سنی تنظیم وایکی یوز طوپ ایله مدافعه‌سنی تأمین ایتدکدن ، شاباج استحکاماتنی ده یکرمی طوپ ایله تقویه ایلدکدن صوکره استانبوله توجه ایده‌رك استقبالنه کلن اهالینك تشکیل ایلدیکی ظفر آلایله شهره داخل اولدی[۱۱].

پادشاه بلغراددن استانبوله کلیرکن (۱۹ تشرین اول) ایکی یاشنده‌کی اوغلی مرادك ومؤخراً، یعنی وصولندن ایکی کون اول برقیزینك وفاتی خبرینی آلمش ایدی؛ استانبوله کیردکدن اون کون صوکره ده طقوزیاشنده‌کی اوغلی محمودك چیچکدن وفاتیله متألم اولدی (۲۹ تشرین اول) . وزیرلر سلیمانك چوجقلرینك جنازه‌لرینه یایان رفاقت ایده‌رك بونلر سلیم اولك تربه‌سی یانینه دفن اولندیلر (۳) . پادشاه بربرینی متعاقباً عقد اولنان دیوانلرده ، راگوزه ، روسیه ، وندیك حکومتلرینك تبریکاتنی تبلیغه کلن ایلچیلرك قبولیله مشغول اولهرق تعدیل اکدار ایلدی. راگوزه‌لیلر احتیاجلری ایچون بغدای صاتین المق مساعده‌سنه ومماللك عثمانیه‌نك بتون لیمان وپازارلرنده رسمدن معفویته نائل اولدیلر (٤) . تره‌تزاق گوبه‌ن اسمنده‌کی روسیه سفیرینك طلبی اوزرینه پادشاه ، روسلری راحتسز ایتمه‌مسنی قریم خانینه اشعار ایله برابر عکسی حالنده دوچار غضب اولهجغنی بیلدیردی (٥) . روس ایلچیسنك موسقویه عودتنده قریم خان زاده‌لرندن اسکندرمنکوب برلکده اعزام وپادشاهك چار واسیلی یه احتساسات دوستانه-

---

(۱) انکل . صربستان تاریخی ، ص ٤٥٥ ، بروتوس وایستوآنفیدن نقلاً ؛ ایستوآنی بوعزیزه‌یه « په‌ته‌آ » دیور؛ توبه‌رو « په‌تیقا» یازیور.

(۲) سپاندوجینو ، ص ۹۱ .

(۳) فردی ، ق ٤۱ و ٤٤ . روزنامهٔ سلیمانی . جلال زاده . عبدالعزیز .

(٤) مارینی سانوتوده ، ج ۳۲ ، وندیك ایلچیسنك راپوری.

(٥) انکل ، راگوزه تاریخی ، ص ۱۹۸ .

سنك تبلیغنه مأمور ایدلدی. دولت عثمانیه ایله اتفاقك بتون اهمیتی تقدیر ایتمکده اولان چار، مؤخراً، ایکی دولت آره‌سنده تعرضی وتدافعی برعهدنامه عقد ایتمك اوزره سرایی ضابطانندن ژان موروسوفی استانبوله کوندرمش ایسه‌ده مقصدینه موفق اوله‌مادی(١). وندیك حکومتنك، سلیمك وفاتندن بری باب همایون ایله مناسباتی پك کوزل ایدی؛ سفیری مارقو مه‌مو واسطه‌سیله اسکی قاپیتولاسیونلری تجدید (١محرم٩٢٨ — ١ کانون اول ١٥٢١)[١٢] ایله اوتوزماده‌یی حاوی برعهدنامه عقد ایلدی. اوزمان اسرار دولتك مخفی طوتلمسنه حکومتجه اوقدر اعتنا اولنوردی که بوعهدنامه‌نك وجودی شمدی‌یه قدر جمهور مورخلرینه مجهول قالمشدر. اشبو عهدنامه تجارتك سربستیسنی، تجارك امنیتی تأیید ایله هر اوچ سنه‌ده بردکشدیرلمك اوزره استانبولده وندیك ایلچیسی اقامه‌سنی تنظیم ایدیوردی. قچاق کوله‌لر جمهوره اعاده اولنه‌جق وقبول اسلام ایتمش بولندقلری حالده بیکراقچه حسابیله بدل ویریله‌جك ایدی؛ پرنسلرك حریتی اعاده ایدیله‌جك ودکیز قضازده‌لرینه ایلیشلمیه‌جك ایدی. هر قپودان — کمیسی، کندیسی ایچنده بولنمدیغی حالده برلیمانه کیردیکی زمانده‌بیله — سفینه‌سندن مسئول ایدی. قاتللر وجنایات سائره اربابی ایکی حکومت طرفندن اعاده اولنه‌جق ایدی. ایکی دولت تبعه‌سی آره‌سنده‌کی دعاویده ترجمانلر محاکمده حاضر بولنه‌جق(٢)؛ بورج ایچون بالیوز حبس ایدیله‌میه‌جك(٣)؛ وندیك تجاری بالیوزك رخصتی اولمادقجه ممالك عثمانیه‌ده سیاحت ایده‌میوب وراثته متعلق دعوالری بالیوز طرفندن کوریله‌جك؛ بوتاجرلر خراجدن معفو طوتیله‌جق ایدی. وندیکلیلرك ممالك بربریه ایله [جزایر، طرابلس غرب] تجارتلرینه ایراث موانع ایدلمیه‌جك؛ جمهور کمیلری یالکز آق دکیز بوغازینه واستانبوله داخل اوله‌جقلری زمان معاینه ایدیلوب کلیبولیده

(١) قارامسین، روسیه تاریخی، جلد ٧، ص ١٢٩ و ١٤٢.

(٢) شمدی تبعهٔ اجنبیه‌یه متعلق دعوالرك مذاکره‌سنده‌بیله ترجمانلرك حضوری بوماده‌دن منبعثدر؛ حال بوکه حاکم شرع، کیمسه ایله مذاکره ایتمیوب کتابه باقه‌جق اولورسه نه اوقودیغی ترجمانه معلوم اوله‌میه‌جغی جهتله اوزمان ترجمانك محکمهٔ شرعیه‌ده حضوریله شمدی مذاکره اوطه‌سنه نفوذی بسبتون باشقه شیلردر. معاهدات، منعقد اولدقلری زمانك احوالنه کوره تفسیر اولنمق قاعدهٔ اصلیه‌در؛ بناءً علیه بوعهدنامه‌لرك اوصورتله تفسیری «الحکم لمن غلب» سوزندن باشقه برشیئه مستند دکلدر؛ مع هذا بوقاپیتولاسیونلرك احکام عهدیه‌نك متقابل اولمسی نقطهٔ نظرندن ونقاط سائره‌دن دخی استناد کاهلری هپ اوسوزدر. (مترجم)

(٣) یعنی افراددن بروندیکلینك بورجی ایچون کفیل ایمش کبی بالیوز محبوس اولمایه‌جق (مترجم)

معاینه اولنمایه‌جق ایدی . نهایت ، وندیك حکومتی قبریس وزانطه آطه‌لرینك تملکنه مقابل، هرسنه ، بری اون بیك‌دیکری بش یوز دوقه‌لق ایکی ویرکو تأدیه‌ایده‌جك ایدی (۱). بووثیقهٔ دیپلوماتیقیه ، دولت عثمانیه‌نك مؤخراً دیکردولتلرله‌عقدایتدیکی مواداساسیه‌نقطهٔ نظرندن‌اهمیت‌عظیمه‌یی حاویدر . حدود ، جمهورایله‌بوسنه قرالری آره‌سنده اون دردنجی عصرده اولدیغی وجه ایله محافظه ایدلمشدر .

سلطان سلیمانك فاتحهٔ جلوسی سنه‌سی شوصورتله — سنین آتیه ایچون‌مثال لایق اولمق اوزره — کرك صلحده، کرك حربده شانلی مرور ایلدی . پادشاهك نظر دقتی برآن‌مصالح دولتدن انحراف ایتمه‌مش ، افعالنك‌هربری بیوك آدم، بیوك حکمدار ، تام مسلمان اخلاقنه دلالت ایتمکده بولنمش ایدی . سلطان سلیمان افکار عالیه وتصورات واسعه‌یه مالك ، اجراده ثابت وسریع ، قواعد اسلامه تمامیله مراعاتکار اوله‌رق‌علوم وصناعاتی حمایه‌ایدردی ؛ خرستیانلره دشمنلك دکل،دوستلق کوسترر وفقط یهودیلردن صوك درجه‌ده‌نفرت ایلردی . واسع وایلری‌یه‌دوغری چیقمش‌جبهه‌سی،اسمرجلدی، طوروقورانمسی‌طبیعتنده شدتله ممتزج عاقبت اندیشلکه دلالت‌ایدردی؛ کوزینك‌اوستنه‌قدراینن‌قاووغی‌چهره‌سنك‌سرتلکنی آرتیررردی[۱۳] . باباسنك اتخاذ ایلدیکی‌قاووغی‌دکشدردی.سلیم،مدوربرقاووق کیردی؛سلیمان، دلبندی کلاهنك‌اطرافنده‌اوصورتله‌صارارردی که‌کلاهك‌یالکزاوجی‌کورینوردی(۲). سرپوش شرقده‌پك‌مهم‌عداولنوروصنوف‌خلق ومأمورینك،طریقت‌علمیه‌ایله‌دیکرطرق‌دینیه‌نك فرقلرینه دلالت ایلر . سلیمانك‌سلطنتنده‌قاووق والبسه دها مدققانه قاعده‌لره ربط اولندی (۳) . یالکز پادشاهك قاووغی‌مرتفع برشکلده‌مصنوع وایکی عدد بالقجیل قوشی تویلریله [توغ] مزین ایدی؛ وزیرلرك قاووغی الت طرفدن کنیش‌اوله‌رق یوقاریسنده دلبندك اطرافنه کنیش برصیرمه شریت قونلمش ایدی که بونلره « قلاوی » دینیلیردی ؛ سرای اکابر مأمورینه مخصوص « مجوزه » لر پادشاهك سرپوشنه مماثل وفقط دها کوچك ایدی . علما وفقها اطرفنه دلبندصارلمش

(۱) مارینی سانوتو ، ج ۳۲

(۲) سلطان‌سلیمك‌قاووغنه «سلیمیه» دینیلیردی ؛ سلیمانك‌قاووغنه — هرایکیسی‌شرقده تمثال حکمت اولان — یوسف‌پیغمبره ، یاخود یوسف صلاح‌الدینه‌منسوب‌اولمسی محتمل اولمق اوزره « یوسفیه » تعبیر اولنوردی .

(۳) شمائلنامه‌ده سلیمان زمانینه مراجعت .

« خراسانی » کیرلردی . اندرون سرای محافظلرینك التون ایشلمه‌لی کلاهلرینه « اسکف » دینیلیردی ؛ بیرون محافظلرینك ، یعنی بوستانجیلرك کلاهی — اوجلری آرقه‌لرندن اوموزلرینه دوغری اینر — «براطه» ایدی . یکی چری ضابطانی مغفر شکلنده وتویلرله مزین «قوته» ، یکی چری نفراتی « کچه » قوللانیرلردی ؛ مأمور وعسکر اولمیان اهالی « پریشانی » ، یاخود عادی بر « دلبند » ویا — باشك اطرافنه کلیشی کوزل باغلانلمش — شال استعمال ایدرلردی (١) . پادشاه ، — شوصورتده سرپوشلریله صفت خدمتلری معین — اکابر مأمورینیله برلکده هر جمعه الای ایله جامعه کیدردی . ادارهٔ ملکیه‌ده درت وزیر استخدام ایدن ایلك عثمانلی پادشاهی ، سلطان سلیماندر ؛ اسلافنك زمانلرنده بونلرك عددی هیچ بروقت اوچی کچمه‌مش ایدی [١٤] . بووزیرلر ، شیخ جمال‌الدین آق‌سرایی احفادندن قره‌مانده متولد اولان ، چالدبران محاربه‌سنده سلیمك صوك درجه‌ده توجهنی جلب ایده‌رك مصر محاربه‌سنی متعاقب مقام صدارته کلن پیری محمد پاشا ؛ سلیمانك انشته‌سی وککبوزه‌ده‌کی کوزل جامعك بانیسی اولان اسقلاوون جنسندن مصطفی پاشا ؛ سه‌به نیقولی اولوب سلیماندن اون‌سنه یاشلی ، طبعاً جنك جو ، شریر ، پك حریص بولنان فرهاد پاشا ؛ خدمت دولتده صقالنی آغارتمش ، پادشاهك شهزاده‌لکنده مغنیساده مدیر امور ودفتردارلغنده بولنمش اولان قاسم پاشا ایدی (٢) . بلغرادك تسخیرندن صوکره قاسم ، اختیارلغندن دولایی تقاعدینی ایستدی ؛ پادشاه مسئولنی اسعاف ایله ایکی‌یوز بیك آقچه — که اوزمانك حسابنه کوره درت بیك دوقه طوتار — تخصیص ایتمشدر (٣) . وزرانك تقاعد معاشلری اووقتدن بری بومقدارده تعیین ایدلمك معتاد اولمشدر . قاسمك اوغلی احمدده باباسنك تقاعدی صیره‌سنده سنجاق بکی نصب اولندی (٤) .

قیش دیوانلرله ، انشاآت ایله کچدی . استانبولده سلیم نامنه باشلانیلان جامع یواش‌یواش ختام بولدی ؛ مجارستان حدودنده ، شاباج وبلغراد ، بلغراد قربنده حواله قلعه‌سی (٥) ، آق دکیز ساحلنده قواله شهری احکام ایدلدی ؛ ترسانه‌ده

(١) موراجه دوسونه مراجعت .
(٢) پچوی ، ، دفتر وزرای سلیمانیده عالی .
(٣) بردوقه‌اللی اقچه قیمتنده ایدی . صولاق‌زاده یه کوره سلیمك جلوسنده التمش اقچه طوتاردی .
(٤) فردی ، ورق ٤٧ .
(٥) فردی . صولاق زاده . عالی .

ییك عمله یکی دونانما انشا و تجهیزیله مشغول ایدی . عثمانلی پادشاهلرینك تصور ایتدکلری فتوحات ایچون بوقدر مساعد برزمان اولمامشیدی . شارل کن وبرنجی فرانسوا، رقابتلریله بربرینك قوتنی محو ایدیورلردی؛ ایکنجی لوییننك کوچك یاشده بولنمسی مجارستانی اصیلزادکانك استبدادینه براقمشیدی؛ اوننجی لهئون، برآلمان پاپاسیله، یعنی بالذات لوتهرایله مجادله ده ایدی. بودرلو احوال ایچنده درکه سلیمان ردوسك فتحنی قرار-لاشدیردی. محمد ثانینك موفق اوله مادیغی بوتشبثی تصمیم ایتمسی یالکز اوروپا احوالندن منبعث اولمایوب ردوس، شوالیه لرك النده بولندقجه بحر سفیدده سیر سفائن خرستیانلق دول بحریه سی النده قاله جغنی تیقن ایلمشیدی . بوندن باشقه استانبول ایله یکی تسخیر اولنان مصر آره سنده برنقطهٔ مواصله تأسیس ایدوب ده شوصورتله سربستیٔ تجارتی، بحراً سوریه یه واورادن مکه یه کیدن حجاجك امنیتنی استحصال احتیاجنی حس ایتمشیدی . درجهٔ کفایه ده مؤثر اولان بواسبابه دیکر شخصی آرزولرده انضمام ایدیوردی. خرستیانلرك تیمورلری آلتنده ایکلین مسلمانلری قورتارمق ، جدینك رونق شاننی سوندرمش اولان لکه یی ازاله ایتمك ، محمد ثانینك مغلوب اولدیغی یرده غالب اولمق فکرندن پك محظوظ اولیوردی. اوزمانه قدر ناقابل تسخیر عد اولنان بلغرادی ضبط ایله ممالکنك شمالنده خرستیانلغك برموقع مهمنی زیروزبر ایتدیکی کبی شمدی ده بحر سفیدده خرستیانلرك ایلری قره غول نقطه سی اولان ردوسی ضبط ایتمك وبوصورتله عثمانی استیلاسنی قره ده، دکیزده توسیع ایلمك ایستیوردی (۱) . وزیر جنك جو مصطفی پاشا ایله آمیرال قورد اوغلی (۲)، آرزوی تسخیرینی تحریك ایتمه مش اولسه لر بیله شو اسباب مجتمعه هیچ شبهه یوقدرکه پادشاه ایچون محاربه یه کافی کورینه جك ایدی . بونلره شونی ده علاوه ایتملیدر : مملکتلرینه خیانت ایدن ایکی شخص — که بری بریهودی طبیبی ودیکری

(۱) مورخ بوربون (Bourbon) ، فونتانوس (Fontanus) و اونلردن نقلاً بوزیو (Bosio) و وه رتو (Vertot) بو محاربه نك اسبابی حقنده جلال زاده . فردی ، طبیب صفتیله ردوسده رفاقت پادشاهیده بولنان عرب مورخی رمضان ایله همان همان متصادفدرلر . ترسیه نك « ردوسك ۱۵۲۲ ده سلیمان ثانی طرفندن ضبطی حقنده خاطرات » اثرینه مراجعت .

(۲) عثمانلی مورخلری قورد اوغلنك ابراماتندن بحث ایدرلر ؛ لکن فونتانوس ، قنول ، مه زه ره ی (Knolles, Mézeray) وبر چوق مورخلر اوکا ایراد ایتدردکلری اوزون نطقلردن و وزرایه بی اساس اولدقلری جای اشتباه اولمیان مکتوبلر اسناد ایتمکدن صرف نظر ایتمش اولسه لر دها ایی یایمش اولورلردی .

دها زیاده آلمارال اسمیله‌معروف، شوالیه طریقتی‌باش قنچلاری آندره‌در — آطه‌نك مرکز حکومتنك ذخیره‌سی آز وقلعه‌نك برچوق یرلردن رخنه‌دار اولدیغنی بیان‌ایله ردوس اوزرینه هجوم ایچون زمانك مناسب اولدیغنی بالدفعات سلطان سلیمانه عرض ایتمشلردی . بنابرین سوقیات قرارکیر اولدی؛ انجق پادشاه، مخاصماته ابتدار اولنمازدن مقدم اصرقرآنی‌یی یرینه کتیرمك ایچون استاد اعظمه برمکتوب کوندره‌رك بونده تسلیم اولمسنی اخطار وبالاختیار مطاوعت کوسترديکی حالده شوالیه‌لرك حریت واموالی مصون قاله جغنی حقنده برمعتاد خالق ارض وسمایله پیغمبری محمد [صلعم] ودیکریوز سکسان بیك رسل خدا وآسماندن نازل اولان درت کتاب مقدس نامنه قسم ایتمشدر [١٥]. ١٨حزیران ١٥٢٢ ، اوچ یوز یلکندن مرتب عثمانلی دونانماسی[١٦] استانبولدن ردوسه متوجهاً حرکت ایلدی . دونانماده پك چوق مهماتدن (١) باشقه‌بوسفره سر عسکر (باش قوماندان) تعیین اولنان وزیرمصطفی پاشاقوماندانسنده اون بیك بحریه و اطفائیه افرادی بولونیوردی . ایکی کون مقدم (٢١ رجب — ١٦ حزیران) سلطان سلیمان تقریباً یوز بیك عسکرله [١٧] براً مرمریس کورفزینه کیتمك اوزره یوله چیقمش ایدی . عزیمتنك ایکنجی کونی مال تپه‌ده ، عثمانلی دونانماسنك مساعد بر روزکار ایله بتون یلکنلرینی آچه‌رق کیتمکده اولدیغنی کورمك محظوظیتنه نائل اولدی .

اردونك اسیای‌صغرادن مروری اثناسنده پادشاه‌بربرینی متعاقب برقاچ مسرتلی خبر آلدی : هرسك سنجاق بکنك قارداشی — کەرقا (تیتیوس) نهری منصبندن پك اوزاق اولمیان‌بریرده اولوب دکیز خرسزلرینك التجاکاهی‌اولان — دالماچیانك اسقارادین (سقاردونا) قلعه‌سنه استیلا ایتمش ایدی (٢) ؛ یکی چریلر ،ردوسك غربنده پیسقوپیا ولیمونیا آره‌سنده‌واقع هالکه (خالکی) کوچك اطه‌سنه‌یاناشوب قلعه‌سنه لغم اچه‌رق بو موقعی الارینه کچیرمشلردی (٣) ؛ فرهاد پاشا ، کاخك فتحی صیره‌سنده سلطان سلیم طرفندن ذوالقدریه امارتنه تعیین اولنمش‌اولان‌شهسوار

(١) عرب مورخی دونانماده قره‌یه چیقاربله‌جق ایکی بیك کشی وسکزبیك بحریه عسکری بولندیغنی یازار . ترسیه ، ص ٧٣٣ .

(٢) پچوی ، ق ٢٧، بووقعه‌یی تعریف‌ایدر. صولاق زاده، ق ٢١٠٢، جلال زاده ، ق٥٥. سپاندوجینز . فردی ، ق ٩٨. عبدالعزیز ، ق ٤٦ .

(٣) پچوی ، ق ٢٦ . سلیماننامه . کاتب چلبینك « بحریه » سی. درسدنسخه‌سی، ق٤٥، بو آطه‌نك تعریفنه مراجعت. اوراده هارکه، یاخود هاره‌یرینه هالکه اوقومایدر.

اوغلی علی بکی اعدام و مملکتی اراضیٔ دولته الحاق ایتمشیدی (۱)؛ حاصلی بتون احوال پادشاهه مساعدایدی. شو صیرده عثمانلی دونانماسنك برقسمی — بوعزیزدن قالمه اشیای مقدسه یه مالك بولنان — اطه نك الك بیوك یورطیلرندن بری اولان عزیز یحیی کونی فاوه ز قلعه سی قربنده ردوسه عسکر چیقارمش ایدی. ایکی کون صوکره بتون دونانما شهردن آز بر مسافه ده کائن پارامبوله ن قوینه تیمور آتدی. عسکرك، مهماتك، طوپلرك دیشاری چیقارلمسی، اردوکاه قورلمسی ایچون، برده سرعسکرك محاصره یی کشادا یتمك شرفنی پادشاهه براقمسی لازم کلدیکی جهتله اونك ورودی ایچون بر آی کچدی. ردوسك همان قارشیسنده اسیاطوپراغنده — بربری اوزرنده واقع یوکسك طاغلرله روزکارلره قارشی محفوظ — واسع بر کورفزك نهایتنده مرمریس (مارماریس، فیسکوس) نامنده بر قریه وار در که کورفزه ده اسمنی ویرمشدر. فیسکوس اهالیسی اسکندرك دارا اوزرینه سفرنده دمدارلرینه هجوم ایتمشلردی؛ ماکدونیالیلر طرفندن محاصره اولنمارى اوزرینه — برار دویه قارشی هپ قوتلری التی یوز کشیدن عبارت اولدیغندن — زوجه لرینی، چوجقلرینی بوغازلایه رق وخانه لرینه آتش ویره رك روم اردوسی آره سندن کندیلرینه یول آچوب طاغه التجا ایتدیلر (۲). بزم زمانمزده، یعنی ۱۸۰۱ بهارنده مصره مأمور اوچ یوز یلکندن مرکب برانکلیز دونانماسی اسکندریه یه کیتمك اوزره مرمریسه کیرمشیدی. ۱۵۲۲ تموزینك سکزنده سلطان سلیمان، یوزدن زیاده محاصره طوپلرینك سلاملری آره سنده ردوسه چیقدی؛ اون ایکی عدد غایت بیوك طوپ جلب نظر دقت ایدیوردی که بونلرك ایکیسی محمد ثانی طرفندن استانبول محاصره سنده استعمال اولنانلر کبی اون بر اون ایکی پالم (۳) محیطنده کوله آتیورلردی. قلعه نك دیوارلرنده ودرونده بوجسیم دانه لردن تصادف اولنان برقاچ عددی مورخلرك همان اینانمیه جق درجه ده کی افاده لرینك دلیل مادیسیدر [۱۸]. سلیمان بالذات استحکاماتی استکشاف وعسکرینك مواقع مختلفه سنی تفتیش ایلدی. استاد اعظم ویلیه دولیل آدام کویلره آتش ویرمش، بتون مبانیٔ خارجیه یی یقمش، کوی اهالیسنی کدکلرك تعمیرنده استخدام ایچون قلعه ایچنه آلمش ایدی. یدی موقعدن هربرینی سکز لسان

(۱) سلیماننامه. عالی، بشنجی وقعه، ق ۲۲۵. عبدالعزیز، ق ٤٦. جلالزاده، ق ٤١. روضة الابرار. ق ۲۸۸. تحفة التواریخ، ق ۱۲۸

(۲) ترسیه، «لوایح اقاده میسی مخطره لری»، ج ۲۵، ص ۷۱٤.

(۳) اسکی یونانلی ورومالیلرك آل آیه سنه مساوی اولچولری. (مترجم)

شوالیه‌لرینه یعنی فرانسز ، آلمان ، انکلیز ، اسپانیول ، پورتکیز ، ایتالیان ، اووه‌رنیا ، پرووانس شوالیه‌لرینه توزیع ایتمشیدی ؛ بوصورتله هر ملت برموقعه مأمور وشرفی سائقه‌سیله محافظه‌سنه مجبور ایدی. استاد اعظم سرایی ترك ایله‌مریه منسوب مظفریت کلیساسی قربنده واقع « غالبلر قاپیسی »نه یرلشمش ایدی. غالبلر قاپیسی ، ماندراچیو (مندرك) وقادرغه لیمانینه مقابل اولهرق شمالاً شهرك مدخلی ایدی ؛ بوقاپینك صولنده المان لسانی برجی ، صوکره سنت ـ آمبرواز قاپیسی ، متعاقباً فرانسز لسانی برجی بولونیوردی ؛ صاغده اووه‌نیا وفرانسه برجلری واقع ایدی . بودرت استحکام بلده‌نك شمال طرفنی مدافعه ایده‌رك محاصرلرك هجوملرینی توجیه ایتمش اولدقلری شرق طرفنده — عثمانی مورخلرینك «بجنه» نامیله یاد ایلدکلری انکلیز لسانی برجی واوندن صوکره سنت ـ آمبرواز قاپیسی واستاد اعظمك سرایی کلیوردی (۱). شهرك جنوب طرفی پروانس وایتالیا شوالیه‌لرینه تودیع ایدلمشدی ؛ پورتکیز شوالیه‌لری دکیز قاپیسنك مدافعه‌سنه مأمور ایدیلر. لیمان زنجیرلرله مسدود اولهرق غایت منیع اولان موقعلرینك مدافعه ایتمکده اولدقلری « ملك مقرب » وسن ـ نیقولا قلعه‌لریله ده حمایه ایدلمکده ایدی (۲) . عثمانیلر شهری شمالدن جنوبه دوغری شوترتیبده احاطه ایتدیلر : صاغ جناحده فرانسز والمان لسانلری برجلری قارشیسنه روم ایلی بکلر بکی ایاس پاشا وانك یانلرنده واسپانیا واووه‌رنیا برجلری مقابلنده وزیر ثالث احمد پاشا اقامه ایدلمشیدی ؛ مرکزده وانکلیز برجی موازیسنده سرعسکر ووزیر ثانی مصطفی پاشا بولونیوردی . پادشاهك اردوگاهی مصطفی پاشانك اشغال ایلدیکی موقعك ارقه طرفنده ، سن ـ قوم وسن ـ دامیه‌ن تپه‌سی اوزرنده ومریم العذرایه منسوب اتهمونیترا کلیساسی یاقینده ایدی. شهرك جنوب شرقیسنده ، محاصره اردوسنك صول جناحنده اناطولی بکلربکی قاسم پاشا پرووانس برجی اوزرینه وقوع بوله‌جق هجومی اداره‌یه مأمور اولدیغی کبی دها اوتده‌وینه بوصول جناحك منتهاسنده وزیراعظم پیری پاشا [۱۹] ایتالیاشوالیه‌لرینه

(۱) *Topographische Ansichten gesammelt auf einer Reise in die Levante* ، شرقه برسیاحتده جمع اولنان «مناظر تپوغرافیه » نامنده‌کی اثر ، ص ۷۲ ، ۱۸۱۱ مطبوعی .

(۲) بوربون ولدمادرخطاسنك اثرنده « ماندراکیدن هجوم تصورنده بولنان دشمنلرك ایچری یه کیرمك امید عظیمنی ازاله ایتدیلر . » دینلیور .

مقابل بولونیوردی . اغستوسك برنده روم ابلی بکاربکی — مقدما فورسته نفاذ، مودلینغ ، ویانه ، هاغنو قوماندوری بولنمش اولان — قریستوف والدەرك قوماندەسندەمحاربه ایدن المان شوالیەلری موقعی اوزرینه یوروپەرك محاصرەیی کشاد ایلدی (۱) . یکرمی برطوپ آلمان برجنه ، یکرمی ایکی طوپ ده سن‌نیقولا قلەسنه یەلدیرملر یاغدیریوردی. هر بری اوچ طوپدن مرکب اون درت بطاریه اسپانیا وانکلتره برجلری اوزینه توجیه ایدلمشیدی [۲۰] . محاصرلر ، محصورلر اغستوسی لغم ولغمه مقابل لغم آچمق عملیاتیله امرار ایلدیلر . استاد اعظم ویلیه دولیل آدامك شجاعت قهرمانیسی وکرید جزیرەسندن ورودنده طریقتك صلیب‌اعظم پایەسنی احراز ایتمش‌اولان وندیکلی مهندس غابریەل مارتینەنفو- نك مهارتی سایەسنده شوالیەلرك یر آلتی مانورەلری بیوك نتیجەلر ویردی . عثمانلیلر آنجق ایلولك دردنده (۱۲ شوال) ایدیکه انکلیز برجینك قسم جنوبیسنی برهوا ایتمکه موفق اولدیلر . آچیلان کدکلر اوزرینه یورییوب یدی خرستیان بایراغنی آلدیلر . لکن استاد اعظم ، صلیب اعظم بایراغنی آچەرق یتیشوب محل- جملری ایکی‌بیکدن زیاده ضایعات ایله رجعته اجبار ایلدی (۲) . ترکلرك التی کون صوکره‌کی ایکنجی برهجوملری‌ده اوقدر بیوك ضایعاتی موجب اولدی ؛ محصورلر ایسه یالکز اوتوز مقتول ویردیلرکه طوپجی جنرالیله استاد اعظمك علمداری بونلرك آرەسنده بولونیوردی (۳) . ایلولك اون اوچنجه (۲۱شوال) اوچنجی بر هجومی متعاقب ترکلر یکی لغملر آچمغه مجبوریت کورمکسزین انکلیز برجنی زورلایەرق اوزرینه بش بایراق دیکمکه موفق اولدیلر . قوماندور والدەر غایت قانلی برمحاربه ایدەرك بوبایراقلردن برینی آلەبیلمش واوبەر وەیلەر حامیسی سن-

(۱) والدەر خاندانی بوقوماندورك خاطرەسنی تأییدایچون تیرول ایالتنده پلودەن‌قصبەسنده اونك شرفنه بریوم دوری تأسیس ایتمشدرکه مارتەن یورطیسندن صوکره کلن صالی کونلری اجرا اولنەجق ایدی . ترسیه ، « مخطرەلر » ، ۲۲ ، ص ۷۵۳ . پلودەن ، بوتأسیسك خاطرەسنی غائب ایتمشدر .

(۲) بوربون‌ولد مادربخطاسی. روزنامهٔ سلیمانی.

(۳) بوربون طوپجی‌جنرالی‌کویودومارسەلاق (Guyot de Marselhac) وعلمداری هانری‌موزەل Henri Mauselle تسمیه ایدر . وەرتو برجینك‌اسمنی‌قادرغەلر قپودانی میشل آرژیلمون Michel Argillemont ایله قاریشدیرر . [طرفینك‌ضایعاتی مقدارلرینی احتیاط ایله تلقی ایتملیدر . مترجم]

تیبویه تقدیم ایتمشدر [۲۱] . ایرتهسی کون، شهره خیانت ایتمکده وعثمانلی اردوسیله مناسبتده اولان یهودی طبیبی براوق ایله دشمنه مکتوب اتهجغی صیرهده یاقه لانهرق پارچه لاندی (۱) . بواوچ محاربه عمومی اولمایوب محاصره اردوسنك بر قسمیله انکلیز برجنی مدافعه ایدن شوالیه لرآرهسنده وقوع بولمشیدی ؛ لکن ایلولك یکرمی دردنده بتون استحکامات خطوطنه امتداد ایدهجك برهجوم عمومی اعلان اولندی. اوکلهدن کیجه یاریسنه قدر عثمانلی اردوسنده دلاللر دولاشهرق : « یارین هجوم اولهجق؛ طاش ، طوپراق پادشاهکدر ؛ قان ایله مال غالبلرك غنیمتیدر (۲) » دیه باغیریشدیلر. کونش طوغارکن عثمانلیلر شهرك شمالنه،شرقنه،جنوبنه یورودیلر . مع هذا سنجاقلری اسپانیول لسانی برجنده تمرکز ایدهرك یکی چری اغاسی برجدن ایچری کیردی، بایراغنی دیکدی ؛ لکن بو مظفریت ازوقت دوام ایدهرك هپ سنجاقلری خرستیانلرك الله رینه کچدی. ترکلر کندکلرده وخندقلرده اون بش بیك تلفات ویرهرك هرطرفدن رجعت ایتدیرلدیلر (۳). محاصره مدتجه وقوع بولان یوریشلرك الکمدهشی اولان بوهجومده یالکز شوالیه لرك وطریقتهمنسوب اولیانلرك دکل، ردوس قادینلرینك ده شجاعتی کورلمشدر . یانلرنده اقان قان دریالرندن تدهش ایتمهرك برطاقمی اوقدر قورقونج برجنکده بی تاب قالان محاربلره یکیدن قوت ویرمك ایچون اکمك وشراب، برطاقمی ده کدکلری طولدرمق ایچون طوپراق ومهاجملرك اوزرینه اتمق ایچون طاش کتیرمکده ایدیلر (٤) . انکلیز برجنك مدافعهسنده مقتول اولان رؤسادن برینك معشوقهسی — که نامی مجهول قالمش برومدر — دیکرلرینك آرهسنده هم مجنونلغه، هم ده عظمت ومحبت ووحشته دلالت ایدهجك برحرکتله امتیازقازانمشدر. ایکی چوجغنی قوجاقلایوب النلرینه خاچ اشارتی یاپدقدن صوکره کوکسلرینه خنجر صوقهرق و: « ایشته، دشمن ، آرتق سز نه صاغ ، نهده اولو ایکن نازك بدنلریکزی لکهدار ایدهمیهجکدر . . .»دیهرك آتشه فیرلاتدی. اوندن صوکره عاشقنك قانلی مانتوسنی کیهرك والنه بر قلیچ آلهرق غوغانك الك قیزغین طرفنه قوشدی ؛ بر شجاعت

(۱) بوربون . روز نامهٔ سلیمانی یهودینك مکتوبنی ده بولونك وقایعنده قید ایدیور .
(۲) روزنامهٔ سلیمانی .
(۳) بوربون . روزنامهٔ سلیمانی دها زیاده تلفات بیان ایدر.
(٤) بوربون .

فوق‌الطبیعه ایله دوکوشه‌رك قهرمانلر اولومیله ترك حیات ایلدی (۱) . پادشاه، هجومنده موفق اولهمایشنه حدتله مسئولیتی روم ایلی بکلربکی ایاس پاشانك اوزرینه آتوب عزل ایتمش وحبس ایتدیرمش ایسهده ایرتهسی کون سربستیسنی ومنصبنی اعاده ایلدی [۲۲] . اوچ کون صوکره مصر والیسی خیری بکك وفاتی خبرینی آلمسی اوزرینه سر عسکر مصطفی پاشایی متوفایه خلف اولمق اوزره اعزام ایتدی ؛ وزیر ثالث احمد پاشا محاصره‌یی اداره ایتمك ایچون اونك یرینه کچدی (۲) . دونانما آمیرالنی مأموریتی یایلاق مصطفی پاشادن آلنهرق بهرام بکه ویرلدی (۳) . ۱۲ تشرین اولده (۲۱ ذی‌القعده) کونش طوغدیغی صیره‌ده احمد پاشا انکلیز برجنی آلمغی تجربه ایتدی ؛ استحکامات عثمانلیلرك النه کچمش ایکن یکی چری اغاسی مجروح و عسکری رجعته مجبور اولدی (٤) . ینه بو آیك نهایتنه دوغری مهاجملرقانلی برمحاربه‌دن صوکره ایتالیا وپرووانس برجلرندن رجعت ایتدیرلدی . اوچ هفته دها ، منفرد محاربه‌لرله اوغراشلدی ؛ لکن عثمانلیلر کیتدکجه برموفقیت قریبه‌یه دوغری ایلریلیورلردی ؛ بونکله برابر ۲۳ تشرین ثانیده (٤ محرم) وقوعه کلن هیچ نتیجه‌سز برمحاربه ترکلردن بش یوز کشینك ضیاعنی موجب اولدی (٥) نهایت سنت ـ آندره یورطیسی کونی (۳۰ تشرین‌ثانی — ۱۱ محرم) اسپانیا وایتالیا برجلری یاغمور سیلابلری بوشاندیغی بر صیره‌ده ضبط اولندی ؛ لکن یکیدن اوچ بیك ضایعات وقوعی اوزرینه ارتق سرعسکر آچیق هجوملره کیریشمیه‌رك خندق آچمق ولغم قازدیرمقله اکتفایه قرار ویردی (٦) .

محاصره‌نك بدایتندن بری ترکلر تلفات کلیه ویرمشلردی ؛ نصفی حرب ایدرکن،

---

۱) بالذات حاضر بولنان مهندس قونتانوسك « ردوس محاربه‌سی » نامنده‌کی اثری ج ۱۱: «*Ne hostis, dicebat, vilissimus vivis aut mortuis gemina nobilitate orporibus potiretur .*»

(۲) جلال زاده ، ق ٦۷ . روزنامهٔ سلیمانی .

(۳) فردی . ق ٦٤ . عالی ، دفتر وزرا .

(٤) روزنامهٔ سلیمانی . بوربون : «اواراضیدن (ایتالیان اندهکی) وپرووانس کدکندن. »

(٥) بوربون وروز نامهٔ سلیمانی .

(٦) جلال زاده ، ق ۷۰ . فونتانوس ترکلرك ضایعاتنی بش بیك تخمین ایدر. بوربون : « آقد پاشا (احمدپاشا) بعدما هجوم ایتمه‌رك خندقلرینه دوام ایتمکی قرارلاشدیرر » دیه یازار. ترسیه‌ده مورخ رمضان. ترسیه ، ص ۷٥٥. بوهجومی سهواً ۹ محرمده کوسترر .

نصفی خسته‌لقدن اولمق اوزره یوز بیك مقدار عظیمنده تخمین اولونیوردی (۱).
۱۰ کانون اول ۱۵۲۲ده شوالیه‌لر دشمن اردوگاهنده بیاض بایراق تموج ایتدیکنی کوره‌رك اونلرده بربیاض بایراق چکدیلر؛ متعاقباً ایکی ترك کله‌رك پادشاهك خط زرین ایله اشارت مخصوصه‌سنی حاوی برمکتوب ایصال واستاداعظم ایله ملاقات طلب ایلدیلر. سلطان سلیمان ایکی شوالیه ابعاث اولنمسی اوزرینه پادشاه، شهری اوچ کون ظرفنده تسلیم ایتمك شرطیله شوالیه‌لره شرفی برتسلیم تکلیف وموافقت اولنمادینی صورتده بتون ردوس اهالیسنی قلیجدن کچیروب کدیلری بیله مستثنی طوتمایه‌جغنی بیان ایله تهدید ایلدی (۲). موقعك تسلیمی، طریقتك صلیب اکبر پایه‌سنی حائز اولانلری آره‌سنده‌کی مذاکره‌ده ومؤخراً هرلساندن ایکی شوالیه‌نك مبعوث بولندیغی مجلس مشاوره‌ده قرارلاشدیرلمش ایدی. لکن بوقرار قوتلی برمخالفته معروض قالمش وشدیداً تقبیح ایدلمش اولدیغندن پادشاهه اسپانیول شوالیه‌لرندن ایکی مبعوث دها کوندریله‌رك بوقدر مهم بر مسئله حتمنده قرار ویرمك ایچون دها مهلت ایسته‌مشلردی. ردوس اهالیسی روم ولاتینلردن مرکب اولمغله اره‌لرنده مذاکره‌نك بالطبع دها کوچ اولدیغی بیان ایدیلیوردی. سلطان سلیمان، جواب مقامنه قائم اولمق اوزره قوماندانلرینه حربه باشلانمسنی امر ایتدی (۱۸ کانون اول — ۲۹ محرم) (۳). لغم وخندق عملیاتی یکی برغیرت ایله‌الله آلندی. ترکلر، اسپانیول برجنك ایلری استحکامی اوزرینه بر یوریشلرنده رجعت ایتدیرلدی ایسه‌لرده ایرته‌سی کون ازقدرشدتله هجوم کوسترديلرکه شوالیه‌لر شهرایچنده‌کی استحکام وخندقلرك ارقه‌سنه چکلمکه مجبوریت کوردیلر (٤). نهایت مهمات قلمامسی محصورلری تسلیمه مجبور ایتدی. ویلیه دولیل آدام سرعسکر احمد پاشایه ایکی شوالیه کوندردی:

(۱) پاشا محاربه‌ده التمش درت بیکدن زیاده وخسته‌لقدن قرق الی بیك تلفات وقوعه‌کلدیکنی دینی اوزرینه یمین ایله بیان ایتمشدر » ، بوربون .
(۲) بوربون.
(۳) بوربونده ۱۵ کانون اول .
(٤) *Le 17 decembre, les Turcs donnèrnt l'assault a la bar-bacane d'Espaigne . — Le lendemain (18), ils vindreut avec grosse puissance donner l'assault à la dite barbacane.* ۱۷ کانون اولده ترکلر اسپانیا برجنه هجوم ایتدیلر . — ایرته‌سی کون (۱۸) ، ینه اوبرجه هجوم ایتمك اوزره عظیم قوتله کلدیلر » ، بوربون .

بونلر ردوسك استاداعظم پیهر دوبوسون طرفندن سربستانه تصرفی کندی نامنه واخلافی نامنه تأمین ایچون بایزید ثانینك ویردیکی بر وثیقه‌یی ایصال ایلدیلر . احمد پاشا بونی اله کچیرر کچیرمز پیرتوب ایاقلریله چیکنه‌دی . اوکون اسیر ایتمش اولدیغی ایکی نفرك پارمقلرینی ، برونلرینی ، قولاقلرینی کسه‌رك شتوم غلیظه‌یی حاوی بر مکتوب ایله او حالده استاد اعظمه کوندردی (۱) . نهایت ویلیه دولیل آدام صوك درجه‌یه کله‌رك برشوالیه ایله شهر اهالیسندن ایکی کشی‌یی ردوسك تسلیمنی مذاکره‌یه کوندردی (۲۱ کانون اول — ۲ صفر) . سلطان سلیمان بونلرك تکلیفلرینی قبول ایده‌رك وزیراعظمنی طریقتك مرخصلریله شرائط تسلیمی مذاکره‌یه مأمور ایلدی . استاد اعظمك یکرمی بشی شوالیه‌لردن ویکرمی بشی معتبران اهالیدن اوله‌رق اللی کشی‌یی عثمانی اردوسنه رهن کوندرمسی ؛ اعضای طریقتك اون ایکی کون مهلت ظرفنده آطه‌دن چیقملری ایچون کندیلرینه کمیلر تدارك اولنمسی ؛ روم ولاتینلرك مذهب وکلیسالرینه حرمت ایدلمسی قرارلاشدیرلمش ایدی . اهالی مبعوثلرینك پادشاهدن واقع اولان طلب مخصوصلری اوزرینه عهدنامه‌نك برماده‌سی عسکرك ردوسدن برمیل اوته‌یه چکیله‌جکنی متضمن ایدی . لکن عهدنامه امضا ایدلدیکنك بشنجی کونی (۲) یکی چریلر ، قورقونجلغی درجه‌سنده انتظامسز اولان اوعسکر کندیلرینی طوته مادیلر ، فرهادپاشا قوماندانسنده ایران حدودندن کلن اون بش بیك آرقه‌داشلرینی زیارت بهانه‌سیله اللرنده‌دکنکدن باشقه برسلاح اولمادیغی حالده شهره تقرب ایده‌رك وقوسکوینه‌ن قاپیسنی زورله آچه‌رق معتبرانك خانه‌لرینی یغما وهردرلوسیئاتی ایقاع ایلدیلر . انك زیاده عزیز یحیی کلیساسنده غضبلری فوران ایله دیوارلرده‌کی اعزه تصاویرینی ، استاتولری بوزوب قبرلرینی آچدیلر ، محرابلری آت‌اوست ایتدیلر ؛ صلیبلری چاموورلرده سوروردیلر ؛ تزیینات مقدسه‌یی یغما ایلدیلر (۳) . عزیز یحیی کلیساسنك چاك قله‌سی یوقاریسندن اذان اوقویوب مسلمانلر عبادته دعوت اولندی ؛ سن نیقوله قله‌سی مازغاللرنده عثمانلی موزیقه‌سی طنین انداز اولدی ؛ ایشته بو صورتله مسلمان مؤذنلری ، ترك داوللری خرستیانلق

(۱) بوربون ، فونتانوس ، قالقوندیلك بال تمثیلنده ، ص ۴۹۳ .

(۲) بوربون بووقعه امضای عهد نامه‌دن بش کون صوکره ، یعنی ردوسك ترکلر طرفندن استیلاسنه مصادف ۲۵ کانون اول تاریخنده اولدیغنی صریحاً ذکر ایلر .

(۳) فونتانوس وبوربون .

عالمنه ردوسك فتحنی اعلان ایتدیلر (١). بوقاریشقلقلره مخالفت کوسترمك ایستینلر یادکنك آلتنده جان ویردیلر، یاخود النان اموالی یوك حیوانی کبی بردوش ایده‌رك اردوکاهه کوتورمکه مجبور اولدیلر. ردوسك فتحی نوئه‌ل یورطیسی صباحی، پاپا آدریه‌نك سن پیه‌ر کلیساسنده دعای قدسی‌یی ایفا ایلدیکی صیره‌ده وقوع بولدی؛ بو راسمه اثناسنده پنجره کنارندن برطاش دوشه‌رك پاپانك آیاقلری آلتنه یووارلانمش اولدیغندن خرستیانلغك اك بیوك موقع مقاومتنك سقوطنه علامت عد اولنمشدر (٢). شو صورتله، تسلیمك باشلیجه ماده‌لری امضا اولنور اولنماز نقض ایدلمشیدی؛ لکن بوندن دولایی پادشاهی‌می وزیرلری‌می، یوقسه‌یکی جریلرك (٣) انتظامسزلغنی‌می اتهام ایتمك لازم کله‌جکی بیلنه‌مز.

عهدنامه‌نك تصدیقندن برقاچ کون صوکره احمد پاشا، وبلیه دولیل ـ آدامه بعض تبلیغات اجرا ایتمك ویا پادشاهك کندیسیله ملاقات آرزوسنده بولندیغنی بیلدیرمك ایچون اسپانیا برجی کدکلری اوزرینه کلدی. استاداعظم، کوکلندن بوتلاقی‌یی ایسته‌مه‌مکله برابر صفرك یدیسنده (٢٢ کانون اول ١٥٢٢) — رفاقتنده یالکز برقاچ شوالیه اولدیغی حالده — عثمانلی اردوکاهنه ورود ایتدی. او کون دیوان کونی اولدیغی جهتله اوزون مدت غالبنك چادری اوکنده، قار ویاغمور التنده زمان قبولك حلولنه منتظر قالدی. وزیرلرله فرهاد پاشا دست بوس سلطانی راسمه‌سی ایچون شرف مثوله نائل اولمش وفرهاد پاشا بوصیره‌ده وازولردن، طبقلردن، کموش قوپه‌لردن مرتب هدایاسنی تقدیم ایتمش ایدی. (٤) نهایت استاداعظم برخلعت تشریف کیدیرلدکدن صوکره حضور سلیمانه کوتورلدی. ایکی سنه مقدم مقام حکومته واصل اولمش وشمدی مختلف وضعیتلرده قارشی قارشی‌یه بولنمش اولان بوایکی حکمدار مدت مدیده سکوت ایله بربرینه عطف لحاظهٔ تدقیق ایلدیلر. صوکره پادشاه سوزه باشلایه‌رق بلده‌لر، الکالر غائب ایتمك حکمدارلرك نصب طالعی اولدیغنی بیان ایله استاداعظمی مغلوبیتندن دولایی تسلیه‌یه چالشدی وسربست چکیلوب کیتمسی مساعده‌سنی تکرار تأمین ایلدی (٥). سلیمان بوطوریله افکار عالیه وسماحتکارانه کوستردی؛ لکن شو حرکت نجیبانه‌یی ایرته‌سی کون تکذیب ایلدی. بدبخت شهزاده جمك ـ بیلنمز برقیافتله شوالیه لرله برلکده اورویایه کچه بیلمك امیدنده اولان ـ اوغلی میدانه چیقارلمسی اوزرینه بونی ارکك چوجغیله برلکده اعدام ودیکر چوجقلرینی استانبوله (٦) اعزام ایلدی. شو صورتله عثمانلی

(١) جلال زاده، ق ٧١.
(٢) سپاندو چینو، ق ٩٤.
(٣) بوربون «اونك [پادشاهك] می. یوقسه پاشالرك امریله‌می اولدیغنی بیلمم» دیور.
(٤) جلال زاده. روز نامهٔ سلیمانی.
(٥) فونتانوس، بوربون.
(٦) فونتانوس. روزنامهٔ سلیمانی. سپاندوجینو. ق ٩٦ وعثمانلی مورخلری.

پادشاهلرینك الك بیوكده حكمدارلرك اقرباسنی اولدیرمسنی امر ایدن سیاست غدارانهنك اعتیاداتنه مدیون اولدیغی قان ویركیسنی تأدیه ایلدی . بو صغوق وحشیلكدن ایكی كون صوكره سلیمان اسپانیا برجنی وسن نیقولا قلهسنی كورمكه كیدهرك اردوكاهنه عودت ایتمزدن اول ردوسی واستاد اعظمك سرایندی مشاهده ایتمك ارزوسنده بولندی . معیتنده یالكز احمد پاشا ایله بر كنج كوله بولندیغی حالده شوالیهلرك طعامخانهسنه عزیمتله ویلیه دولیل ـ آدامی ایستدی . پادشاه ـ كندیسنك سوزلرینی رومجهیه ترجمه ایتمكده اولان احمدپاشاواسطهسیله ـ شرائط تسلیمك هر نقطه سی قطعیاً اجرا اولنهجغنی یكیدن تأمین و ردوسك تخلیهسی ایچون دهااوزون برمهلت اعطا ایلدی (۲۹ كانون اول ـ ۱۰ صفر). استاد اعظم پادشاهه تشكر وشروط عهده صادق قالمسنی ایستمكله اكتفا ایلدی(۱). ایرتهسی ودهاایرتهسی كون، بش یوزی یكی چری اولمق اوزره بیك كشی ردوس محافظهسنه قونیلهرق شهنشاهك (۲) اشیاسی مرمریسه كوندرلدی؛ دونانما امیرالی ده جزیرهنك دیكر شهرلرینی تسلمه كیتدی. ۱ كانون ثانی ۱۵۲۳ (۱۳ صفر ۹۲۹)ده استاد اعظم ، عزیمتدن اول پادشاهك الچی اوپمكه كلهرك درت التون وازو تقدیم ایتدی . سلطان سلیمان ابراهیم پاشایه خطاباً : « بو خرستیانی اختیارلغنده خانه واموالنی تركهمجبور ایتدیكمدن دولایی متأسف اولمیور دكلم» دیدی (۳). اوكونك كیجه یاریسنه دوغری ویلیه دولیل ـ آدام معیتنده كیلرله برابر اوروپایه متوجهاً یلكن آچدی . اوندن صوكره كلن جمعه كونی سلطان سلیمان عزیزیحیی كلیساسنده نماز قیلدقدن صوكره پیسقوپیا محاصرهسنده تلف اولان قپودان قره محمودك (٤) قادرغهسنه بیندی ؛ مرمریسه وارنجه منتشا ، قرهسی، ایدین ، صاروخان سنجاق

(۱) بوربون . فونتانوس ایكی حكمداره یكیدن اوزون نطقلر سویلدیر ؛ پادشاهك سوز سویلركن استاد اعظمه احتراماً ، سلام ویرر كبی الچی صاریغنه كوتوردیكنی افادهیه قدر چیقار .

(۲) هامهر، شمدیه قدر دیكر پادشاهلرحقنده استعمال ایتدیكی حالده بوندن صوكره سلطان سلیمان حقنده توقیراً اره صیره ایمپراطور تعبیرینی قولانمغه باشلامش اولدیغندن بو كلهیه تصادف اولندقجه شهنشاه ایله ترجمه اولنهجقدر .

(۳) روزنامهٔ سلیمانی .

(٤) « ایلكه فی ۱۱ شوال ۹۲۸ فتح اولندی؛ محمود رئیس قلعه یوریشنده تفنك قورشونیله اولدی . پجوی جلد۱. ص ۷۵ » (مترجم)

بکلربله امیر اخوری اسکندر بکه، ردوس استحکاماتنك سریعاً تعمیرینه نظارت ایتملرینی امر ایلدی (١) . کندیسی‌ده، محاصره اثناسنده ، اسکی بلده‌نك موقعی اولان وشوالیه‌لر طرفندن « فیله‌رموس » وترکلر طرفندن « سنبللو » تسمیه‌اولنان موقعه بر بنا (٢) یاپدیرمغه باشلامش ایدی که حالا او موقع دلاراده بعض بقایاسی واردر (٣). ردوسك سقوطی اوکاتابع سکنز آطه‌نك، یعنی : له‌ریوس (ایله‌روس)، قوس (استانکوی) (٤)، قالیمنا (گلمز)، نیسیروس (انجیرلی)، تهلوس (ایله‌کی) ، خالچه (خالکی)، لیمونیا، سیمه (سومبکی) اطه‌لرینك ده دوشمسنی موجب اولدی(٥). یوز کجلکده‌کی مهارتلریله محاصره اثناسنده پادشاهه بیوك خدمتلر کوسترمش اولان سومبکی قادینلری بیاض دلبنددن برسرپوش طاشیمق امتیازینه نائل اولدیلر(٦). قدیم آلیقارناس خرابه‌لری اوزرینه انان شوالیه‌سی شاغهولد طرفندن انشا اولنان پتره‌رون قلعه‌سنه عثمانلی محافظلر قونیله‌رق سلیمانك «فتوح‌عشره» سنی اکمال ایلدی. ردوس محاصره‌سی ادوار حاضره محاربات تاریخنده یالکز و یلیه دولیل ـ آدامك و شوالیه‌لرینك جسارت قهرمانیلریله دکل، ترکلرك ایلك دفعه اوله‌رق مراجعت ایلدکلری بومبه‌لرك ومارتینه‌نغو طرفندن ایجاد اولنان لغم مقابلی لغملرك وداووللرك استعمالیله حائز اهمیتدر (٧).

سلطان سلیمان، ردوسدن حرکتندن برآی صوکره مظفرانه استانبوله داخل اولدی (٨) ؛ ردوسده شهزاده محمدك ولادتی استخبار ایله حس ایتدیکی مسرت

(١) جیووبو .
(٢) روزنامهٔ سلیمانی .
(٣) فونتانوس ، قالقوندیلك بال تمثیلی ، ص ٤٦٨ : «*Ad montem Philermum super cujus verticem tyrannus Sacello divipare virginis in balancas sedemque arcanarum li bidinum et monstrucsi concubitus mutato, arcem erexit.*»
(٤) پادشاهك بو آطه‌یه کوندردیکی تسلیم تکلیفی مکتوبی مارینی سانوتونك ١٥٢٣ شئونده مندرجدر ؛ بونده سلطان سلیمان سکنه‌نك حریتنه رعایت ایده‌جکی حقنده یوز سکسان بیك یغمبر وکتب مقدسه‌یه یمین ایدیور .
(٥) فونتانوس، ص ٤٨١ . جلال زاده، ورق ٧١ .
(٦) *Turner's Travels* جلد ٣ .
(٧) فونتانوس، ص ٤٠١ . بوربون. [یرالتنده عملیات اجرا اولندیغی حس ایتدیره‌جك حساس داووللردر . مترجم .]
(٨) روزنامهٔ سلیمانی. دوناتما استانبوله کیتمك اوزره ساقزدن کچر. سپاندوجینو، ص ٩٧.

عبدالله نامنده دیکر برشهزاده‌سنك ارتحالیله خلمدار اولمقده تأخر ایتمدی. پادشاه ردوسدن ممالك عثمانیه‌نك بتون قاضیلرینه، قریم خانینه، مکه‌شریفنه ظفرنامه‌لر کوندر- مشیدی. ردوس فتحنك رسماً تبلیغ اولندیغی بتون خرستیان حکومتلرندن یالکز وندیك دیوان‌همایونك تبلیغاتنه تظاهرات مودت‌ایله مقابله‌ایلدی (۱). سلطان‌سلیمانك پارلاق موفقیتلری ایران‌وشروان شاهلرینك‌اوزمانه‌قدر پك‌ده خیرخواهلغه دلالت ایتمیه‌جك صورتده‌محافظه ایتمش اولدقلری سکوتی قطع ایلدی: پدرینك ارتحالندن وکندیسنك جلوسندن دولایی — فقط بر مدت تأخرله — تعزیت وتبریکی حاوی کاغدلری کلدیکی کبی ردوسك فتحندن دولایی‌ده بیان ممنونیتی متضمن اوله‌رق‌زمان مناسبنده نامه‌لر کوندردیلر (۲) . بش یوز سواریلك معیتیله بوغاز ایچنك اناطولی ساحلنه واصل اولان عجم ایلچیسنه براجنبی حکومت سفیرینك اوقدر غلبه‌لك ایله استانبولده‌عرض وجود ایتمسی مناسب اولمایه‌جغی بیان ایدیله‌رك‌انجق یکرمی کشی ایله (۳) کلمسی امر اولندی. چار واسیلینك باب دولتله اتفاق عقدینه مأمور ایتمش اولدیغی روس ایلچیسی ژان‌موروسوف‌ده اوصیره‌ده استانبولده‌بولونیوردی؛ لکن موروسوفك تشبثاتی نتیجه‌سز قالدی (٤) .

۱۵۲۳ حزیرانده وزیر اعظم بیری پاشا—مقامنه کوز دیکمش اولان احمد پاشانك افتراسی اوزرینه — عزل واخیراً اعتیاد ایدلدیکی وجه ایله ایکی یوزبیك

(۱) روزنامهٔ سلیمانی . ۳۰ ایلول . پادشاهك بروسه قاضیسنه فتحنامه‌سی ، ق ٦٧ ، ن۲۱؛ قریم خانینه، ق ٦٤، ن۲۰ مندرجدر. وندیك دوجنه اولان‌نامه‌دن‌مارینی‌سانوتوده بحث اولنمشدر .

(۲) روزنامهٔ سلیمانی. ایران شاهنك مکتوبی، ورق ۷۱، نومرو ۲۲؛ جوابنامهٔ‌پادشاهی، ن ۲۳؛ شروان شاهنك مکتوبی ، ق ۷۳، ن ۲٤ ؛ جوابی، ۷۵، ۲۵ .

(۳) فردی ، ق ۸۲ . وندیك ایلچیسی پیه‌ترونك ٦ کانون اول راپورنده « یکرمی کشی» دینلمشدر، مارینی سانوتو، جلد ۳۵ .

(٤) قارامسین، روسیه تاریخی، ۷، ص ۱٤۳. مارینی سانوتو ، جلد مذکور. وندیك ایلچیسنك بیان اولنان راپوری ایران ایلچیسیله برلکده روسیه ایلچیسندن‌ده بحث ایدر . وندیك ایلچیسی سلیمانك طبیعتی حقنده شویله سویلر: «*Non è Sodomita come li altri Sgniori Turchi,e ama la giustizia.*»

اقچه تخصیصات ایله تقاعد ایدلدی(۱). سلیمان، پیری پاشانك یرینه التفات کرده‌سی اولان خدمهٔ خاصه رئیسی وطوغانجی ابراهیمی [۲۳] نصب ایتمشدر که بوذات او زماندن اعتباراً روم ایلی بکلر بکلکنی‌ده وزارت عظمایه علاوةً حائز اولمشدر (۱۳ شعبان ۹۲۹ — ۲۷ حزیران ۱۵۲۳). پارغا کیجیلرندن برینك اوغلی وکنجلکنده ماهر کمانجی اولان ابراهیم ترك قورصانلری طرفندن طوتیله‌رق مغنیسا جوارنده بر طول قادینه صاتلمش ایدی . بوقادین کنج کوله‌نك حسن طبیعیسنی وهنرینی غایت کوزل گیندرمك واعتنا کارانه تربیه ایتمك‌ایله اظهار ایدیوردی. اوزمان هنوزولی عهد بولنان سلیمان برکون کزرکن، کمان چالمقده بولنان ابراهیمه تصادف ایلدی. کنج کوله‌نك هنر وذکاسنه اوقدر مفتون اولدی که اووقتدن بری کندیسنه رفیق غیرمفارق اتخاذ وجلوسنده خدمهٔ خاصه وطوغانجیلر رئیسلکنه تعیین ایلدی(۲). ابراهیمك هرکون زیاده‌لشمکده اولان نفوذی — ردوس سفرینی مناسب کورمه‌مکله ادبارینی تعجیل ایتمش بولنان — پیری پاشانك خدمات قدیمه‌سنه مقابل کلمکده تأخر ایلدی. وزیر اعظمك اووقتسز عدم تنسیبنه مبنیدرکه سفرك باش قوماندانلغی کندیسندن تخلف ایتمشدی . احمد پاشانك طبیعت شدیدهٔ حریصانه‌سی پادشاه طرفندن ابراهیمه کوستریلن ترجیحه متحمل دکل‌ایدی؛ پیری پاشا عزل‌اولنجه، ایکنجی وزیر بولنمق جهتیله وزارت عظمی حسب‌الاصول کندیسنه توجه ایده‌جك اعتقادنده ایدی. سلیمانك التفات کرده‌سنك مظفریتنه هرآن شاهد اولنامق ایچون مصر والیلکنی ایستدی ؛ احمد ایله ابراهیمك رقابتی دیوان همایونده مناظر الیمه حدوثنه بادی‌اولدیغی واونك مصره کیتمسی شوحاله‌ختام ویره‌جکی ایچون پادشاه احمد پاشانك ارزوسنی اسعافه مسارعت کوستردی (۳).

(۱) جلال زاده احمد پاشانك افترالری حقنده پك سربستانه بیان افکار ایدر، ق ۷۷. سلطنت سلیمانیه‌نك ایلك وقایعی حقنده آز اعتماده لایق اولان آلموسینو (*Almosino*)، ۱۰۴-۱۱۴ صحیفه‌لرده حکایه ایدرکه: پیالی (پیری پاشا دیمك ایستر) ، سلیمك کیدرمك ایستدیکی لباس مسمومدن محافظه ایتمك صورتیله شهزاده سلیمانك حیاتی قورتارمش؛ لکن ابرهیم، آلموسینونك صاندیغی کبی استانبول سرایندہ دکل، مغنیساده سلیمانك یاننده بولندیغی دوشونیلنجه بوحکایه‌نك بی‌اساس اولدیغی اکلاشیلیر .

(۲) سپاندوجینو، ص ۱۰۰ ، پارغاده طوغدیغی سویلر. وندیك ایلچیسی پیه‌رو زن ابراهیمك ولادتی ، صورت تربیه‌سی و سرایه دخولی حقنده وندیك سناتوسنه مفصل بر مکتوب کوندرمشدر؛ ۶ کانون‌اول تاریخیله مورخ ومارینوسانوتونك ۳۵ نجی جلدنده مندرجدر.

(۳) فردی ، ق ۸۰. صولاق زاده، ق ۱۰۲. جلال زاده، ق ۷۸ .

قریم‌خانی محمد گرایك، سلطنتنك سکزنجی وعمرینك اللی سکزنجی سنه‌سنده وفاتی وقوعه‌کلدی. کرك او، کرك قارداشی قالغای، کندیسنك ایکی اوغلی غازی گرای وبابا گرای طرفلرندن احداث اولنان بر عصیان لیلیده ترك حیات ایلدیلر (۹۲۹ — ۱۵۲۲). بوقتل مضاعفندن صوکره ایکی خانزاده مغدورلرینك حکومت واموالنی مقاسمه ایتدیلر؛ غازی باباسنك، بابادہ عموجه‌سنك عنوانی آلدی. شیرین بك، تعبیر آخرله باش سنجاق بکی اولان ممش، قریم خانلغنك قالغایدن صوکره الکبیوك مأموری بولندیغندن شوحادثه‌یه دائر باب دولته بر عریضه تقدیم ایده‌رك غاصبك یرینه، قارداشی محمد گرای طرفندن رهن اوله‌رق استانبوله کوندریلن سعادت گرایك تعیینی پادشاهدن استرحام ایلدی. سعادت گرای، یکی چریلر جانبندن‌ده حمایه کوره‌رك قریم تختنی ضبط و یکنی غازی گرایی ممش بکك آرزوسی وجهایله قالغایلغه نصب ایلدی. تاتارلرك اصول حکومتنه کوره قالغای منصبی دائما، حکومتده اولان خاندانك الك قدملی اعضاسنه، یعنی خانك یا بر عموجه‌سنه، یاخود برقارداشنه ویرلمك لازم کله‌جکی جهتله بوکا مغایر اولان او توجیه یکی قاریشقلقلر احداث ایلدی. التی آی صوکره، غازی گرای — که هنوز یکرمی بر یاشنده ایدی — برادری بابا گرای ایله برلکده بایرام تبریکی ایچون خانك حضورینه چیقدقلری صیرده اعدام اولندیلر. سعادت گرای قالغایلغه یکنی دولت گرایی انتخاب ایلدی. لکن، از وقت صوکره اسلام گرای قارداشی غازینك انتقامنی آلمق اوزره ماتی قیام ایتدیره‌رك حکومتی دردست ایتدی. سعادت گرای یدی‌سنه دها استانبولده، پادشاهك ویردیکی تخصیصات ایله یاشایه‌رق ایوب جامعنه دفن ایدلدی (۹۴۴ — ۱۵۳۷) (۱). اسلام گرای قالغایلغنی قارداشی اوزبك گرایه ویردی؛ لکن اوزبك سلطان سلیمانك توجهندن دوشدیکی ایچون بر سنه صوکره اونك یرینه منکلی گرایك اوغلی صاحب گرای تعیین قلندی. محمد گرای حکومتی النه آلوب ده مملکتنك اسایشنی بتون قارداشلرینی اورتەدن قالدرمقله تأمین‌ایتمك ایستدیکی زمان هنوز چوجق بولنان صاحب گرای قزانه التجا ایده‌رك اولومدن قورتلمشیدی؛ اووقتدن بری نوغایلر [۲۴] اونی کندیلرینه خان انتخاب ایتدیلر. صاحب گرایك قریم خانلغنه جلوسنی انتاج‌ایدن احوالدن آتیده بحث ایده‌جکز.

(۱) السبع السیار، ایتالیانسکینك ال یازیسی کتابی، ق ۶۱ - ۶۴.

خیربای ، غزالینك عصیانندہ پادشاهه صادق قالمش وکوردیکمز وجه ایله ردوسده‌کی قوتله اردوسنه یدی عرب شیخی قوماندہ‌سنده اوچ بیك کشیلك برقوهٔ معاونه کوندرمش ایدی [۲۵]. لکن شریك جنایتی اولمقدن امتناع ایتدیکی غزالینك انجام کارینی خبر آلنجه درین برمحزونیته دوشدی (۱) . عمری ختامه یاقلاشدیغنی حس ایده‌رك بتون کوله‌لرینی آزاد ومتعدد خیرات تأسیس وتخصیصات تعیین ایتدی؛ املاك کثیره‌سنی وقف یاپه‌رق منافعنی اوغللرینه ومملوك سلطانی ناصر بن محمد قلاوندن طول قلوب سلطان غوری ایله تزوجدن امتناع ایتمش اولان زوجه‌سنه وصیت ایلدی. خیربایك صوك خدمتی یکرمی یللکندن مرکب بردونانمانك تجهیزیدرکه بوکیلر دامادی قایتبای قوماندہ‌سنده، هنوز ردوسده بولنان پادشاهه تازه عسکر ایله مسلمانلر ایچون سرمایهٔ ظفر اولمق اوزره « عقاب » اسمنده‌کی لوای پیغمبری‌یی کتیرمشلردر (۲) . یوقاریده یازلدیغی اوزره سلطان سلیمان، خیربایك وفاتنی جزیره‌یه چیقدقدن اون هفته صوکره ردوس حصارلری اوکنده خبر آله‌رق انشته‌سی مصطفی پاشانی مصر والیلکنه تعیین ایتدی [۲۶] . مصطفی ، جانم واینال نامنده — افعال سیئه‌لری جمله‌سنده اولمق اوزره عرب شیخی حسن مری ایله اونك عموجه‌سنی اولدیرن — ایکی کاشفك (یعنی مصر بکلربکلرندن ایکیسنك) عصیانیله اوغراشمغه مجبور اولدی . یکی چریلرله ، برفرقه تیرانداز ایله عاصیلرك اوزرینه یورویه‌رك مغلوب ایتدی ؛ ایکی رئیسك باشنی قاهره ده باب الزویله‌نك مازغللرینه دیکدیردی (۳). برمدتجك صوکره مصطفی پاشا، حرمی سلطانك رجاسی اوزرینه استانبوله کتیرلدی. سلطان ، پادشاهه طالعسزلکندن شکایت ایتدی : اولا سلیم طرفندن بوستانجی باشی یه تزویج اولندیغی حالده اونك، باباسنك امریله اعدامی فلاکتنه اوغرامشیدی؛ شمدی‌ده مصطفایه ویرلیر ویرلمز ، زوجنك کندندن تباعد ایتدیرلمسیله طوللغه

(۱) صولاق زاده، مصر تاریخلرندن نقلاً یازارکه: غزالینك اولدیرلدیکی کون اوکله اذانی صیره‌سنده جامع ازهر اوکنده برآدم یوکسك سسایله « یامعشرالمسلمین! بوکون، بوساعت غزالینك باشی ، علی نامنده برینك قلیجیله سلطان سلیمانك درکاهنه کوندرلدی . » دیه باغیرمش. برقاچ کون صوکره شامدن کلن اولاقلر غزالینك فی الحقیقه اوکون اولدیرلدیکی خبرینی کتیرمشدر . خیربای‌ده باب الزویله‌یه دفن اولنمشدر . (مترجم)

(۲) سهیلی ، ق ۵۱ . شکری ، ق ۱۰۵ . الیوم «سنجاق شریف» دینیلیر. [عقاب، ضم عین ایله‌در .]

(۳) صولاق زاده ، ق ۱۰۲ ، فردی ، ق ۷۷ . سهیلی ، ق ۵۲ . شکری ، ق ۱۰۶.

محکوم اولیوردی (۱) . مصطفانك یرینه رکاب امراسندن، نامیله اکیلان محلاتك مؤسسی کوزلجه قاسم (۲) تعیین ایدلدی . لکن قاسم تعیینندن برقاچ آی کچمز مصر والیلکنی — مؤخراً خائن لقبنی آلمش وعثمانلی تاریخلرنده بوصورتله یادایدلمکده بولنمش اولان — احمدپاشایه ترکه مجبور اولدی. احمد، وزیراعظم منصبنی غائب ایتمسنه یدل، مصر سلطانلغنی غصب ایتمك ایستدی . فقط مملوکلری قازانه بیلدیسه ده یکی چریلرك صداقتنی بوزه مدی . مصرك بیوك تیمارلرینی تصوراتنه آلت اولان اسافله ویردی؛ قاهره قلعه سنه صاحب اولان یکی چریلردن قورتلمق ایچون علی وخفی هردرلو وسائطه تشبث ایتدی؛ لکن خدعه لری هیچ برنتیجه ویرمدی. انتظارینه نائل اولمایجه التی آیدن بری خیانتنه ستره اتخاذ ایتمش اولدیغی نقابی قالدیره رق اردوکاهنی انبابه ده تأسیس و پای تخت قلعه سنی محاصره ایلدی . یکی چریلر بر یورویش پایه رق کوستردکلری جسارتله خاطره لرده منقوش قالان برمحاربه ده عاصیلردن درت بیکنی اولدردیلر. احمدپاشا مملوك امیرلرندن جلال الدین آدنده برندن، قلعه ایچنه کیدروایکی عصردن بری اونودلمش اسکی برصویولی بولندیغنی خبر آلدی ؛ بوامید اولنمادق واسطهٔ موفقیتدن استفاده ایله مملوکلرینی قلعه یه ادخال ایده رك یکی چریلری قتل عام ایتدردی (۳) . احمد مصره مالك اولنجه سلطان عنوانی واسلامیتك ایکی حق سلطنتی (خطبه وسکه) آلدی (کانون ثانی ۱۵۲٤) (٤). اسکندریه ایله بتون ساحل النده اولدیغی ایچون مصرایله مرکز دولت آره سنده مواصلاتی کسمك قولای اولدی ؛ بنابرین ، اونك عزلیله یرینه — مصطفی پاشانك والیلکنده عربلرك عصیانی اوقدر موفقیتله سوندیرن — یکیت قره موسانك تعیین اولندیغنی متضمن فرمان سلطانی یی کتیرمکده اولان کمی یی الهکیردی؛ یکی والی ایله فرمانك

(۱) سپاندوجینو ، ق ۹۹ .

(۲) عالی . فردی. سهیلی ، ق ۵۳ . « نزهة الناظرین » ایله دیکر مصر تاریخلری قاسم پاشایی والیلر جدولنده اونوتمشلردر؛ ترتیب تاریخی ایله مصطفی واحمد پاشالر آراسنده در ؛ حاجی قالفه نك تقویم التواریخنده واردر ، ص ۲۱۸ .

(۳) صولاق زاده ، ق ۱۰۲ . احمد پاشا استانبولدن ۲۰ رمضان حرکت و ۸ شوال قاهره یه مواصلت ایلشدر. فردی ، ق ۸٤ . سهیلی ، ۵۳ . شکری ، ق ۱۰۶ . عالی ، ق ۲۲۵ . مارینی سانوتوده ، ج ۳۵ ، کرید وندیك ایلچیسنك راپوری : « *tutti da Turchia sonos ta tagliati a pezzi* »

(٤) فردی . ق ۸۵ . جلال زاده ، ق ۷٤ . صولاق زاده ، ق ۱۰۲. سهیلی، ق۵۳ . شکری ، ق ۱۰۷ . عبدالعزیز ، ق ۵۸ .

حاملی اولان چاوشی اولدردی . احمد، عثمانلی پادشاهلری کبی اوچ وزیر بولندرمق ایستیه‌رك مصرك اداره‌سنی بونلره تقسیم ایتدی لکن بونلردن محمد بك پادشاهه صداقتله احمده وفاسزلق کوسترمدی . احمدی قلدرمق ایچون هرتدارکی کوردکدن وقاهره خانه‌لرنده برقاچ یوز عسکر صاقلادقدن صوکره غاصبك قلعه‌دن اینوب‌ده شهرده حمامه کیده‌جکی برزمانی بکلدی . کیردیکی محل « الله ینصر السلطان سلیمان ! » صدالریله باصلدی . احمد ، تراشی یازیم اولدیغی حالده اوملك اوزرینه چیقوب کیمسه کورمکسزین ایندی ؛ اتنه بینه‌رك قلعه‌یه قاچدی؛ علی العجله طوپلانمش بر قاچ عسکردن عبارت محمد بك طاقمی احمدله برلکده ایچری کیردی . لکن خائنك اچ قلعه‌ده یکی ملجأ وملوکلری چاغیرمق ایچون وقت بولمسی‌جای اندیشه ایدی ؛ هردقیقه ، آن نطعی اوله‌بیله‌جکی ایچون محمد بك سرایده‌کی خزینه‌لر غالبلرك مالی اوله‌جغنی اعلان ایتدردی . حریص غرت برچوق عربلرك قوشوشمسی ایچون بوندن مؤثر برشی اوله‌میه‌جغندن عربلر دیوارلردن طیرمانه‌رق قپولری زورلادیلر . احمد بو تهریشقلق ویغماسایه‌سنده یکرمی آدمیله، طانمقسزین قورتیله‌رق شرقیه ناحیه‌سنده بنی بکر عشیرتنه قاچدی (۱) . محمد بك ، چرکس جانم حمراوی قوماندەسیله اوچ بیك سواری یی اونك تقیبنه کوندردی . جانم حمراوی قیچاقلری طوتەمادن کری دونمسی اوزرینه محمد بك سلاحلری مکمل اوچ بیك کشی ایله بالذات چیقوب « محله »یه کیتدی ؛ اوراده عرب شیخی خریش ، احمدی زنجیر ایچنده تسلیم ایلدی (۲) . خائنك باشی استانبوله کوندرلدی . پادشاهك عصیانی باصدیرمق ایچون اوچ بیك یکی چری ایله قره‌دن کوندرمش اولدیغی اوچنجی وزیر آیاس پاشا عودت امرینی آلدی ؛ قاسم پاشا تکرار ولایت والیلکنه تعیین اولندی . محمد بکك پادشاهه صداقتی ، یاخود برخائنه خیانتی مالك اولدیغی تیمارلره دیکرلرینك علاوه‌سی ومصر دفتردارلغی ایله مکافات کوردی .

---

(۱) احمد، بکر عشیرتنك وملوکلرك یاردیمیله قاهره‌یی الهکیر مشیدی. کریدوندیك قونسلوسنك راپوری: «سایتو (صعید) بکی ابن‌عمر نامنده برعرب سکسان بیك کشی ایله وابن‌بکر نامنده برعرب‌ده اون بیك قدر مملوك والی‌بیك زنجی کوله ایله، اهالینك توجه وقبولله مبنی هیچ قان دوکلمکسزین قاهره‌یه داخل اولدیلر .» مارینی سانوتو ، ج ۳۵ .

(۲) فردی، ق ۸۸. صولاق زاده، ق ۱۰۲ . عالی، برنجی وقعه. المنح الرحمانیه، اثر ابوسرور . پچوی ، ق ۳۰ .

ینه بوصیرده سلطان سلیمان استانبولده — اوزمانه قدرمعتاد اولمامش برطنطنه ایله — همشیره‌سنك وزیر اعظم ابراهیم پاشایه تزویجی دوکونی یاپیوردی (١٨ رجب ٩٣٠ — ٢٢ مایس ١٥٢٤) . آت میدانینه مکلف چادرلر و پادشاه ایچون بر تخت قورلدی . صاغدیج وظیفه‌سی ویریلن ایکنجی وزیر ایاس پاشا (١) ایله یکی چری اغاسی سرایه کیده‌رك پادشاهی، دوکونی حضوریله شرفیاب ایتمکه دعوت ایتدیلر . سلطان سلیمان بونلری ملتفتانه قبول ایتدی؛ ابراهیم پاشانی ثنا ده اطرا ایده‌رك دعوتجیلری هدایایه غرق ایله اعاده ایلدی . یدی کون، متمادیاً، سلحدارلر، سپاهیلر، علوفه‌جیلر، غربا، جبه‌جیلر، طوپجیلر پك دبدبه‌لی بر صورتده اضیاف اولندیلر ؛ سکزنجی کون یکی چریلره، وزیرلره، بکلر بکلرینه، سنجاق بکلرینه پارلاق بر ضیافت ویرلدی؛ طقوزنجی کون — که کلینك سرایدن النه‌جنی کونك عرفه‌سیدر — پادشاه ابراهیمك سراینه کیتدی. بتون خانه‌لرك دیوارلرینه قیمتدار قماشلر سرلش اولدیغی جهتله سلطان سلیمان عادتا التون و ایپکدن بر دیوار آرده‌سندن کچیوردی. صاغ طرفنه مفتیٔ محترم علی جمالی‌بی، صول طرفنه کنج شهزاده‌لر معلمی شمسی افندی‌بی (٢) اقعاد ایله مسائل مذهبیه‌دن بحث ایدن مختلف مدرسه‌لر مدرسلرینك درسلرینه نظارت ایلدی (٣). بو مباحثات عالمانه ختام بولنجه باش امیراخور اولا یالکز پادشاه، صوکره علما ایچون سفره ترتیب ایلدی ؛ دفتردار مصطفی شربتدارلك وظیفه‌سنی ایفا ایله پادشاهه یکپاره برکاسهٔ پیروزه ایله شربت صوندی . خزینهٔ همایونده محفوظ اولان بوکاسه‌نك ایلك صاحبی نوشیروان اولدیغی روایت اولنور (٤). علما حلویات وشکرلمه‌لرله خانه‌لرینه کوندرلدی. پادشاه سرایه عودتنده سلطان سلیمان بر اوغلی طوغدیغی خبریله مبشر اولدرق «سلیم» تسمیه ایتدی (٢٤

(١) اسکی روم ایلی بکلر بکیدرکه ردوس محاصره‌سنده المان برجنه قارشی مهاجماتی اداره ایدیوردی .

(٢) تقویم‌التواریخ . ص ٢٠٤ . [بوراده یاکاشلق واردر : پادشاهك صاغ طرفنده مفتی کمال پاشا زاده شمس‌الدین احمد، صولنده خواجه خیرالدین وار ایدی . مترجم]

(٣) پجوی ، ق ٣١ . عالی ، ق ٢٢٦ . صولاق زاده ، ق ١٠٣ . [ویریان درس « یاداود انا جعلناك خلیفةً فی‌الارض » ایت کریمه‌سی تفسیرندن ایدی ، صولاق زاده.]

(٤) «خزانهٔ عامره‌ده اولان کاسهٔ پیروزه‌که طباغی وسرپوشی ایله نوشیروان یادکاریدر دیومشهوردر شربت ایله باش دفتردار اولان مصطفی چلبی سعادتلو پادشاهه صونوب اندن ینه کلوب یرینه اوتوردی .» پجوی، ج ٢١ ص، ٨١ . (مترجم)

رجب—۲۸ مایس) (۱). ایکی کون صوکره صاغدیچ، جهازنخلرینی(۲) کوتورن برعظیم الای ایله سرای همایوندن ابراهیم پاشانك سراینه کیتدی. بونخلردن بری التمش بیك ودیکری قرق بیك کوچك پارچه‌لردن مرتب اوله‌رق اوزرلرنده بیك شکلده اغاجلر وسیمرغ (۳) وعنقا کبی خیالی قوشلر ترسیم ایدلمشیدی. ۲ شعبان — ٥ حزیران)، سلطان سلیمان، ابراهیمك آت میدانه بودفعه‌انشا ایتدرمش اولدیغی سرایه عودتله کورش، رقص، قوشو، اوق یاریشی و سائر عمومی اکلنجه‌لری تماشا ایتدی. زوجین شرفنه متعدد شاعرلرك تنظیم ایلدکلری قصیده‌لری قبول لطفنده بولندی؛ خیالینك قصیده‌سی جمله‌سندن زیاده مظهر تقدیر اولدی (٤).

ابراهیم پاشا، قدرت مطلقه‌یی پادشاه ایله مقاسمه ایتمش عد اولنه‌بیلیردی. ازدواجندن درت آی صوکره سلیمانك یکی بر اثر اعتمادینه نائل اولدی: والی قاسم پاشا ودفتردار محمد بك آره‌سنده ظهور ایدن اختلافاتی فصل ایتمك وخطه‌نك قوانین قدیمه‌سنی تکرار تأسیس ایلمك اوزره دونانما و بش یوز یکی چری وبرقاچ

---

(۱) عبدالعزیز افندی، ق ٦٣. جلال زاده، ق ۸۲. صولاق زاده، ق ۱۰۳. آلوسینو، سلیم ثانی زمانندهکی وقایعدن بالذات شاهد اولمق اوزره بحث ایتدیکی زمان شایان دقت اولمقله برابر سلیمان اول زمانندن بتون وقایعی قاریشدیرر. ابراهیمك ازدواج دوکونی ده اوغلنك سنت دوکونی یاپار؛ حال بوکه ابراهیمك اوغلی یوق ایدی.

(۲) انسانك قوتنه علامت. [« نقل (نخل) قاطری کبی دونانمش » تعبیر قدیمنه نظراً اسکی دوکونلرده قیزك جهازی اغاج شکلنه قونیلوروحیوانلرله، یاخود جسامتنه کوره ارابه‌لرله کوتوریلور ایمش؛ فقط بونلرك علامت قوت اولمسی دوغری کورنمز. مترجم]

(۳) زند اوستانك مثلث آق باباسی. سیمرغ، فی‌الاصل اوچ قوش معناسنه اولدیغندن اساطیر ایرانیه‌ده سیمرغك اوچ باشلی، یاخود اوچ وجودلی تصور اولندیغی اکلاشیلیر. برهان قاطع، سیمرغ وسیرنکك عنقا اولدیغنی یازیورسه‌ده سیمرغ خیالیدر؛ عربك عنقادیدیکی قوش ایسه بسبتون خیالی‌می، یوقسه وقتیله موجود ایکن غائب می اولدیغی مشکوکدر. بنابرین بونلر باشقه باشقه قوشلردر. سیمرغ؛ زر اوغلی زالی تربیه ایتمشیدی. (مترجم)

(٤) عالی، یحیوی، جلال زاده. بودوکونك تفصیلاتی ایچون مارینی سانوتوده، ج ۳٥ استانبول ونديك بالیوزینك اوغلنه یازدیغی مکتوبه مراجعت: « *Il Signor dona 30 gardine d'aspri di 100 l'una ali Ganizeri che andavano 8000 alle nozze in ordine del Signor, et accettò L'invito con usarli porole in gran laude d'Ibrahim, trai porvioni* (چادرلر) *del Sr. era l'uns di Usun «Hassan l'altro del Guri .*

بیك‌دیکر عسکر ایله مصره کوندرلدی (١ ذی‌الحجه ٩٣٠ — ٣٠ ایلول ١٥٢٤). علوفه‌جی باشی خیر الدین، چاوش باشی محمد بن صوفی، دفتردار اسکندر چلبی، تذکره‌جی مصطفی، مورخ جلال زاده ابراهیمك معیتنده ایدیلر (١). صوکره‌لری رئیس الکتاب‌ونشانجی مأموریتلرینه ترفیع اولنمش اولان جلال زاده‌سلطان‌سلیمانك زمان‌سلطنتی تاریخی یازمشدر. سلسلهٔ مراتب دولتده‌کی موقعنی برچوق وقایعده بالذات حضوری جهتیله تاریخی مراجعت و اعتماد ایدیله‌جك آثار قیمتدار دندر. دونانمانك عزیمتنده پادشاه استانبول قربنده‌کی اطه‌لره قدر ابراهیمه رفاقتله پك مودتکارانه بر صورتده وداع ایلدی که ملل شرقیه‌ده ایشیدلمه‌مش و عثمانلی پادشاهلری تاریخنده باشقه مثالی کورلمه‌مش بر التفاتدر (٢). دونانما کلیبولی اوکلرندن کچرکن برقاچ عجم اسیری — سلیم اول زمانننده، بوملتك دین ودولت دشمنی‌اولدیغی حقنده ویریلن فتوایه مبنی — پادشاهك‌امریله اعدام اولندی (٣)؛ سلیمانك بدایت سلطنتنده کوسترمش اولدیغی حسیات عالیه شوصورتله تعصب وبر سیاست ظالمانه تأثیری آلتنه کیریوردی. ابراهیم‌ساقیزه اوغرایه‌رق وندیك‌مأمورلری طرفندن توقیرات کوردکدن و بعض هدایا آلدقدن صوکره ردوسه یاناشدی (١٠ محرم — ٧ تشرین‌ثانی). عثمانلی دونانماسی اسکندریه‌یه یلکن آچدیغی حالده صوك بهار روزکارلریله اناطولی ساحلنه دوشه‌رك ردوسدن حرکتندن اوچ هفته صوکره مرمریس کورفزینه کیرمکه مجبور اولدی (١ صفر — ٢٨ تشرین ثانی). سنه‌نك بو موسمنده دکیز یولجیلغنه امنیت ایدیله‌مه‌مسی ابراهیمی قره‌دن کیتمکه اجبار ایتدی. مصر دفترداری محمد امین زمان اداره‌سی حسابنی ویرمك ایچون استانبوله کیتمك اوزره ایکن وزیر اعظمك لاذقیه‌یه وصولنی خبر آلمسیله ایلك تصورندن فراغت و سوریه‌یه دوغری یلکن آچمغه مسارعت ایده‌رك ابراهیمك حضورینه چیقدی؛ ابراهیم، حرکتنی تصویب وقاهره‌یه اعاده ایلدی. مصر والیسی قاسم پاشا براً شامه قدر کله‌رك دفتردارك اداره‌سنه اسناد ایتمکده اولدیغی خطالر حقنده وزیر اعظمی مساعده‌لی بر حاکم بولدی (٤). ابراهیمك حلب و شامده

(١) جلال زاده، ق٨١. عالی، ق٢٢٧. فردی، ق ٩١. صولاق زاده، ق ١٠٣.
(٢) جلال زاده، ق ٨١. عالی، ق ٢٢٧. فردی، ق ٩١. صولاق زاده، ق١٠٣.
(٣) فردی، ق ٩٢.
(٤) فردی، ق ٩٥ و ٩٦.

بولونیشی بو ایکی شهرده‌کی بکلربکلرینك حرص و ظلمنی ازاله ایله کندیلرینی خلق ایچون موجب سلامت اوله‌جق صورتده قورقوتدی (۱). وزیر اعظم هپ کچدیکی یرلرده کوستردیکی بی‌طرفلق ایله اهالینك دعاسنه مظهر اولدی.

ابراهیم پاشانك قاهریه دخولی (۲٤ مارت ۱۵۲۵) اوقدر طنطنه‌ایله وقوعه کلدی که بتون چرکس سلطانلرینك احتشاماتی خاطره‌لری رونقسز قالدی. آغیر البسه کیمش بش بیك یکیچری، سپاهی، مملوك الای تشکیل ایدیورلردی. بو مناسبتله پادشاهك کندیسنه ویرمش اولدینی آت طاقملری یوز اللی بیك التوندن زیاده بر قیمتده ایدی. سوارلرینك مزراقلری — عثمانیلرك ملی رنکلرینه مغایر اوله‌رق — ماوی وبیاض ایدی. وزیر اعظمك خدمه‌سی خدمهٔ شاهانه کبی صیرمه‌لی سرپوش و البسه کیمشلردی؛ معیتنده‌کی مملوکلرده بویله تلبس ایتمشلر ایدی [۲۷]. ابراهیمك مصرده کچیردیکی اوچ آیك هر کونی بر درلو اجرات عادلانه ولطفکارانه‌ایله جلب انظار دقت ایلدی؛ مملکتك احتیاجاتنه کوره قوانین جدیده وضعی و اسکیلرینك تعدیلی و اداره‌نك یارەلرینی اصلاحلرینك تدارکی خصوصاتیله فاصله‌سز اشتغال ایلدی. بنی حواره و بنی بقر اسمیله یاد اولنوب خیانتله اتهام اولنان عشیرتلرك شیخلری صلب ایله جزا کوردیلر. تاواحه‌لره وحبشه قدراشاغی ویوقاری مصرده‌کی دیکرعرب عشیرتلری رؤسانه، پادشاهه اطاعتله صداقتلرینه یمین ایتملری اخطار اولندی؛ شهرلرده دلالر دولاشه‌رق حکومتدن شکایتی اولانلری نه‌ظم کوردکلرینی بیلدیرمکه دعوت ایدیوردی. بورجه ایچون محبوس فقیرلر صالیویریلدی؛ معارف واعاشهٔ ایتام ایچون نظامات مخصوصه قونلدی (۲). ابراهیم، قلعه‌ده والی قوناغنك قارشیسنده خزینهٔ حکومتی محافظه ایچون ایکی قله‌یابدیردی؛ مقیاس نیل قربنده‌کی یاری‌خراب جامع عمروبن‌عاصی کندی مصرفیله تعمیر ایتدردی. ویرکی دفترلری سلطان قایتبای وغوری زمانلرنده‌کی

(۱) جلال زاده، صولاق زاده، عالی، فردی. جلال زاده‌نك نقل ایتدیکی بر مکاله‌یه نظراً وزیر اعظم، قاسمك بکلربکی سنانجقدن هدیه المسنی تقبیح ایتمش و اکر دعواجیسی ظهور ایدرسه بونلر کندیسنی قورتاره‌میه‌جغی سویلشدر.

(۲) جلال زاده، ورق ۸۸ و ۸۹. [صالیویریلان محبوسلرك بورجلری الاجقلیلرینه تأدیه اولندی، سلیمانناده، ص ۷۸. مترجم]

حالارینه قونلدی (١). دفتردارك حسابنه کوره ابراهیم — مصارف اداره چیقدقدن صوکره — مصر دن باب دولت ایچون تحصیل اولنه‌جق مبلغی سکسان بیك دوقه (٢) اولمق اوزره تعیین ایلدی . ادارهٔ عمومیه بو صورتله طریق صلاحه کیرمکده ایکن غربا قوماندانی شجاع اغا ، ابراهیم پاشانك مصر والیلکنه مناسب کوردیکنی تعیین ایله ممکن اولدیغی قدر سرعتله استانبوله عودت ایتمسنی آمر فرمان پادشاهی‌یی حاملاً مصره ورود ایلدی (٣). وزیراعظم، خطه‌نك اداره‌سنی سوریه بکلربکی سلیمان پاشایه براقدقدن صوکره ٢٢ شعبان ٩٣١ (١٤ حزیران ١٥٢٥) ده قاهره‌دن چیقدی . شامدن کچرکن وندیکلیلرك امتیازات ومعافیاتنی تأیید وقیصریه‌ده اقامتی اثناسنده ، ذوالقدر ترکمن بکلرندن النمش اولان تیمارلری اعاده (٧ایلول) ایدوب قاهره‌یه کیردیکی زماندن زیاده دبدبه ایله استانبوله داخل اولدی(٤). عساکر محافظهٔ پادشاهی ایله وزیرلردرت کونلك یولدن استقبال‌وذات شاهانه طرفندن — احجار قیمتدار ایله مزین طاقمی ایکی یوز بیك دوقه قیمتنده — برعرب آتی اهدا ایلدیلر. ابراهیم‌ده عودتنده پادشاهه اوقیمتده برسرپوش تقدیم ایتدی. درت کون صوکره دردنجی برشهزاده دنیایه کله‌رك سلطان سلیمانك خطهٔ مصریه‌نك صورت سکون بولمسندن وندیم خاصنك وصولندن دولایی حاصل اولان ممنونیتی مزداد اولدی (١٤ ایلول) (٥) .

(١) جلال‌زاده . صولاق زاده ، ق ١٠٤ . عالی، ق ٢٢٧ ، سلیمان سلطنتندن اون اوچنجی وقعه . دیژون (Digeon) ده قانوننامهٔ مصره؛ «خاندان عثمانی ومصر حکومتی خلاصهٔ وقایعی مقدمه‌سیله ، یکی ترك وعرب حکایاتی » اثرینه ، پارس ١٧٨١ ، مراجعت . فرانسه انستیتوسی مخطره‌لرنده موسیو دوساسینك « مصرده حق تصرف اراضینك انقلاباتی احوالنه » دائر اوچ مخطره‌سنه مراجعت ، ج ١ و ٧ . [منشأت فریدونك ٢ نجی جلدنده « الرسالة المصریه فی منافع الدیوانیه » یه‌ده مراجعت. مترجم]

(٢) صولاق زاده ، جلال زاده ، عالی ، پچوی ، لطفی .

(٣) ینه اونلر .

(٤) مارینی سانوتو، ج ٤٠ . « *Ayas Bascia andava avanti poi Mustafa Bascia poi lui solo fra i Solachi presentò al Sig.una capo d'oro con gioie comprata 200,000 zecchini un diamante di 58 carati costa 30m. Z.2. Uno di carati 21 costa 18 m. Z.3. Uno di 11 carati costa 18 m. Z. Un smerraldo 15.m Z.- Cosnandamento dato da Ibrahim Bascia al Bailo di venzia in Damusco* (وندیك ایلچیسنك راپوری)

(٥) « ١٤ ایلوله پادشاهك براوغلی دنیایه کلشدرکه دردنجی ارکك چوجغیدر؛ برنجیسی ١٦ یاشنده‌در » مارینی‌سانوتو، جلد مذکور .

یکرمی التنجی کتاب

یکی جریلرك عصیانی . — ایران ایله مناسبات خصمانه ؛ فرانسه و لهستان ایله مناسبات دوستانه. — خرواتستاندهوقایع حربیه. — مجارستان استیلاسی. — موهاج محاربهسی وبو محاربهنك نتایجی. — آسیادهعصیان. — بوسنهده، خرواتستانده، اسقلاونیاده قلعهلرفتحی. — زاپولیا وفردیناندك سلیمانه ایلچیلری. — ابراهیم پاشانك بتون عثمانلی اردولرینه سرعسکرلکی. — بودینك ضبطی، ویانهنك محاصرهسی. — عثمانلیلرك رجعتی سببی .

سلطان سلیمانك ، سلطنتنك شو زمانلرنده اجنبی دولتلریله مناسبات دیپلوماتیقیهسندن بحث ایتمزدن اول ، وزیر اعظمك مصره عزیمتیله عودتی آرهسنده حدوث وبو عودتی ایجاب ایدن وقایعه بر نظر رجعی عطف ایدهلم .

فرهاد پاشا ، ردوس سفری اثناسنده ، طمعی و طبیعت خونخوازانهسی ذوالقدریه امارتنده شهسوار خاندانی سوندرمکله تسکینه چالشمش و ادارهسنه تودیع اولنان ولایتده کندیسنی والیدن زیاده جلاد صفتیله کوسترمکده دوام ایتمش ایدی. مظالمی و آلتی یوزدن زیاده اشخاصی بغیر حق اولدرمسی « انتقام ! » دیه فریاد ایلیوردی (۱) . سلطان سلیمان ، اسیادن کندیسنه ایریشن شکایات متکرره اوزرینه فرهاد پاشایی عزل ایتدی ؛ لکن والده سلطانك و محرمك زوجهسی اولان همشیرهسنك ابراماتنه دایانهمیهرق یدی بیك آقچه ایله سمندره ایالتنی ویردی . هیچ شبههسز که بو قدر تخصیصات ارتکاباتنه حد چکهجکنی ومرکز حکومتك یاقینلغی دها منصفانه بر اداره یه سائق اولهجغنی امید ایدیوردی . لکن دالماچیالینك اصلاً مائل سیئات اولان طبیعتنی هیچ برشی اصلاح ایدهمزدی ؛ یکی ایالتی خلقنی اولکی ایالتی اهالیسی کبی تضییق ایله غضب شاهانهیی دعوت ایتدی . پادشاه بونده دخی ناقابل انحنا اولان عدالتنك بر دلیل جدیدینی کوسترهرك انشتهسی اولمقله برابر فرهاد پاشایی اعدام ایتدردی (٤ محرم ۹۳۱ — ۱ تشرین ثانی ۱۵۲٤) (۲) . بونمونهٔ شدت وسوریه والیسی

---

(۱) عالی ، ق ۲۲۹ ، سلیمان سلطنتندن ۱۱ نجی وقعه . فردی ، ق ۷٤ و ۹۹ . صولاق زاده ، ق ۱۰٤ . جلال زاده ، ق ۹۰ . پچوی ، ق ۳۱ .

(۲) مارینی سانوتوده . ج ٤۱ ، وندیك ایلچیسی پیه رو براغادینونك (Piero Bragadino) ۱۵۲٦ تاریخلی راپوری : «*Ferhad bassa fucugnado del Sgr., mediante la moie e la madre sost enuto, ha perso il Ghazali, Alaeddule sua moglie sorella del Signor bellissima donna vestita di negro* »

خرم پاشانك عزلیله یرینه دونانما قپودانی سلیمانك نصبی دولتك بیوك مأمورلری اوزرنده حسن تأثیری موجب اولدی . پادشاه ، وزیر اعظمك عزیمتنی متعاقب ، پای تختندن چیقوب قیشی ، ایلك دفعه اولمق اوزره ادرنه ده کچیرمکه کیتمشیدی . دیوانه یالکز هفته ده ایکی کون ریاست ایده رك اکثر اوقاتنی آوده کچیررردی . ادارهٔ مملکت اوزرنده صاحب ملکك دست اقتداری محسوس اولمادیغندن مصالحك طرز جریانی بوندن متأثر اولمقده تأخر ایتمدی ؛ خصوصا استانبولده یکی چریلر کندیلرینك وپادشاهك بی حرکت بولنملرندن دولایی سویلنمکه باشلادیلر . سلطان سلیمان ادرنه دن عودتنده سرایه کیتمیوب ده کاغدخانه قصرنده قالمسی اوزرینه بوسا کتانه خشنودسزلقلر اچیق برعصیانه منقلب اولدی (۱) . ۲۵ مارت ۱۵۲۵ ، یعنی پادشاهك وصولندن اوچ کون صوکره [۱] یکی چریلر ابراهیم پاشانك ، ایاس پاشانك ، دفتردارك خانه لرینی ، کمرکی ، یهودی محله سنی یغما ایتدیلر . سلیمان ، فورطنه یی حضوریله تسکین ایچون سرایه قوشدی . فسادك مرتبلرندن برقاچی ، عسکر نامنه پادشاهدن هدیه طلبنه جرأت ایلدیکندن اوچنی کندی الیله اولدردی ؛ لکن اوقلرینی اوزرینه دوغرولتمش اولان آرقداشلرینك تهدیدی اوزرینه چکلمکه وموافقت کوسترمکه مجبور اولدی . تام زمانینده توزیع اولنان بیك دوقه عصیانی باصدردی ؛ انجق یکی چری اغاسی مصطفی ایله سپاهی اغاسی وخیلی ضابطلر فسادی تحریك ایتمش ویاخود مساعد بولنمش اولمق شبهه سیله برطاقمی عزل وبر طاقمی اعدام ایدلدی .

ابراهیمك چاغیرلمسی (۲) وبووحشی میلیس عسکرینك طبیعت جنك جویانه وغارتکارانه سنی اشغال ایچون سفره قراروبرلمسی اسبابنی یکی چریلرك انتظامسزلغنده آرامالیدر . سلیمانك جلوسندن بری دولتك الك قورقونج ایکی قومشوسی اولان « شیعی » عجملرو « غیرمسلم » مجارلرله صلح عهدنامه سی امضا اولنمامش وهرنه قدر باب هایون بوایکی حکومتله علنی محاربه ده دکلسه ده مخاصمات هیچ بر وقت بسبتون کسلمه مش ایدی . صفوی خاندانی مؤسسی شاه اسماعیل تقریباً برسنه مقدم وفات

(۱) مارینی سانوتو ، ج ۳۸ . پیه رو براغادینونك ۲۵ مایس ۱۵۲۵ راپوری :
Avvisa come il Sr. tornato della caczia dove esser stato con persone 50»
«mille.

(۲) فردی ، ق ۱۰۱ . مارینی سانوتو . پیه رو براغادینونك ۲۲ مایس راپوری :
« پادشاه ابراهیم پاشانك براً عودتی یازدی » .

ایتمشیدی ؛ وزیراعظمك دوکونندن آز صوکره استانبوله کلش اولان بوخبر بر سفارتله تبلیغ اولنمادیغی ایچون سلطان سلیمان، شاه جدید طهماسبی معتاد وجهایله تبریکه لزوم کورمدی . اوندن باشقه ، نشانجی جلاله برمکتوب بازدردی که طرز شاتمانه وتهدیدکارانه‌سی، عثمانیلرك شیعی وغیرمسلملر حقنده‌اسلوب دیپلوماتیقیده‌کی وحشتلری سیاستلرنده‌کی وحشته معادل اولدیغنی اثبات ایدر . ایران شاهنه ، الك محقرانه‌تعبیرات ایله، اسماعیلك سلیم‌طرفندن مغلوبیتنی اخطار ایتدکدن‌صوکره، پادشاه شویله دوام ایدیوردی (۱) :

«اکر طبیعت ضلالت سرشتکده ذره قدر جلادت وغیرت اولایدی، چوقدن هلاك اولوردك . . . عنایتمزه مظهر دوشوب قلیجمز آلتنده جان پرهراسکه امان ویرلدی ؛ نیچون درکاه جهان پناه وبارکادفلك اشتباهمزه آدم کوندروب عرض عبودیت وجان سپاری واظهار رقیت وخاکساری ایتمدك ؛ بونقصان عقل ایله تمام ضرورك و دائرهٔ ضلالتدن عدم عدولك ان‌شاءالله الاعز والاکرم، بنم دخی عن قریب دیار شرقه توجه هایون وعزیمت میمونمه موجب وباعث اولدی . اوتاق کردون نطاق اراضیٔ تبریز وآذربایجان بلکه ممالك ایران وتوران و سائر ولایت سمرقندوخراسان‌صحرالرنده قورنق مقرر اولدی. بوزمانه دکین‌تأخیره‌سبب اقصای ممالك محمیه‌ده‌کفار انکروس وافرنجده واقع اولان بلغراد وردوس ـ که معظمات قلاع ربع مسکون اولوب هربری اعجوبهٔ دهر بوقلمون ایدی ـ استخلاصلری ایچون لشکر جرار عدو شکار ایله اوزرلرینه عزیمت ایدوب واردیغم کبی هادیٔ * انافتحنالك فتحاًمبینا * هدایتیله ودلیل* ینصرك‌الله نصراً عزیزاً *دلالتیله‌ضربهٔ هجوم شاهبازان رومه متحمل اولیوب هربری زمان قلیلده حیطهٔ فتح وتسخیره وصول بولوب مدار اصنام، دارالاسلام‌ومعابداوثان، مساجد اهل‌ایمان اولوب آیین کفر وضلال علی وجه الکمال نکونسار قلندی * الحمدلله الذی هدانا لهذا * ایندی‌خبر واکاه اولهسزکه عنان عزیمت ظفر قرانم سنك اوزریکه منعطف اولوب عسکر ظفر رهبرك هجوم نصرت مرسوملری ولایتکه‌در ؛ مقدما تنبیه احوال کارزار شیمهٔ مرضیهٔ دلاوران نامداران اولغین ، سکا دخی اعلام اولندی: شویله

(۱) هامه‌رك ترجمه‌سی یرینه منشأت فریدون ، ج ۱ ، ص ٤٧٨ و٤٧٩، اصلندن النشدر (مترجم)

بیل که کروه انبوه کوه‌شکوه، ولایتکه داخل اولوب خانمان ومملکتك تاراج ایتمه‌دن تاج‌الحاد رواجك باشکدن چیقاروب، طریقهٔ اجدادیکه سالك اولوب، ابدال وار نمد کیوب ، زوایهٔ درویشی ومسکنتده وتکیهٔ مذلتده منزوی اولوب نواب کامیابمدن « شیئاًلله » (١) ایدرسه‌ك دولت و سعادت سنك اوله ، وایبلکدن غیری نسنه کورمیه‌سین؛ والا، غرورفرعونی وپندار نمرودی جبلت شقاوت منزلنکدن زائل اولیوب راه ضلالت ولجاجته ذاهب اولورسه‌ك، ان‌شاءالله الاعز ، صدای تصادم نبوش ونوایر تزاحم رمح جیوش، واوازهٔ طوب صاعقه کردار رعدآثار خیشوم مخافت میشومکه واصل اولیجق نه‌یه اوغرادیغك معلوم اوله ؛ شویله‌که ، موربی مقدار اولوب ثقبهٔ زمینه کیرسه‌ك وطایر پرنده اولوب هوای بالاده اوچارسه‌ك دخی سنی قومیوب ، بعنایة الله الملك الخبیر ، عرصهٔ جهانی وجود خبیثکدن تطهیر ایدهم . فرمان‌قدر نفاذیمه جواب کوندروب ارایسه‌ك وقتکه حاضر اوله‌سین. والسلام علی من اتبع الهدی . » (٢)

بومأله وبواسلوبده دیار بکلربکنه ، کیلان شاهنده یازلدی (٣) . طهماسب پادشاهه جواب یازه‌جق یرده ، مقدما اولدینی کبی، کندیلریله تعرضی وتدافعی اتفاق عقدایتمك اوزره مجارستان‌قرالنه والمانیا ایمپراطوری شارل‌کنه سفیر کوندردی (٤). اوزمان مصر قاریشقلقلرینی تسکین ایله مشغول اولان سلطان سلیمان ، کلیبولیده یولتان بتون عجم‌اسیرلرینك اعدامی حقنده ابراهیم پاشایه ویردیکی امر ایله ، عجم شاهنه کوندردیکی مکتوبك مفاد خصمانه‌سنی تأیید ایلدی . یکی چریلرك عصیانی

(١) درویشلر تسئل ایدرکن [الله ایچون برشی ویر معناسنده اولان] بو تعبیری قوللاندقلری جهتله سلطان سلیمان بونکله شاهه باباسی حیدرك شیخلکنی اخطار ایدیور .

(٢) نمد ، کچه ؛ پندار ، زعم ؛ لجاجت ، عناد ؛ نوایر ، نائره‌لر ؛ یاقیجی شیلر ؛ خیشوم ، بوغاز ؛ ثقبهٔ زمین ، یردلیکی . (مترجم)

(٣) بوکا دائر ایکی مکتوب روزنامهٔ سلیمانیده ٢٨ ، ٢٧ نومرولرله ، ق ٧٧ و ٧٥ مندرجدر. [کیلان حاکمنه کوندریلن نامه — که شاه اسماعیلك وفاتی استعلامنی ده متضمندر — منشأت فریدونده ، ج ١ ، ص ٤٧٧ ـ ٤٧٨ ودیار بکلربکی خسرو پاشایه حکم ٤٧٩ ـ ٤٨٠ موجوددر . مترجم]

(٤) مارینی سانوتو ، ج ٢٦ ، ایران شاهنك پیه‌ترو نامنده بر پاپاس ایله کوندریلن مکتوبلرنی ذکر ایدر .

مصرده ایکن خبر آلمش اولان وزیر اعظم بونی بر سر حکومت اولمق اوزره صاقلامیه‌رق بالعکس البسهٔ ماتم اکتساسیله (۱) اعلان ایتمش وعودتنده حکومتك حرکتنی تشدید وتوسیع وپادشاهك تصورات جنك جویانه‌سنی تشویق ایتمشیدی. قیش موسمی — مجارستان اوزرینه‌می ، یوقسه ایران اوزرینه‌می اولدیغی بیلنمکسزین — هردرلو تدارکات ایله کچدی . کیلر یاپلدی ، طوپلر دوکلدی . بوزمانده عثمانلی طوپجیلغی اوروپانك سائردولتلری طوپجیلقلرینه مدهش برتفوق حائز بولنمش وردوس وبلغرادك تسخیرنده باشلیجه اسبابدن‌بری اولمش ایدی(۲). پادشاهك تصور ایتدیکی سفر چوق زمان کیزلی‌قالهمادی. اووقت دولت عثمانیه ، وندیك ایله مصالحه حالنده ایدی. فرانسه ایله ایلك عهد نامه‌سی اون سنه صوکره عقدایدلمش ایسه‌ده ایکی دولت آردسنده مناسبات دوستانه موجود اولهرق مکتوب وسفیر تعاطیسنه باشلانمش ایدی . برنجی فرانسوا سلیمانه مکتوب یازه‌رق شارل کنی مجارستانده اشغال ایچون اورایه استیلاسنی تشویق ایتمشیدی (۳) . وقوعه کلن محاربات مشهوره‌نك حکایه‌سنه ابتدار ایتمزدن اول، بلغرادك فتحندن موهاچ جنکنه قدر بش سنه ظرفنده مجارستان واطلاق حدودنده تحدث ایدن اك مهم وقایعی کوزدن کچیره‌جکز .

---

(۱) « ابراهیم یکی چریلرك عصیانندن متأثر اولهرق سیاه البسه کیندی . » مارینی سانوتو ، جلد ۳٤ . بوتفصیلات استانبول وندیك ایلچیسنك ۱۸ تموز ۱۵۲۵ راپورندن مأخوذدر. بوراپور یکی جری وسپاهی اغالرینك یوقاریده بحث ایتدیکمز اعدامی حقنده‌دخی شویله یازار : «*Il Signor fece taiar la testa al Aga dei Jannizzeri giovane di 35 anni,a molti capi fece taiar il soldo ed altri si che il Capo dei Sipahi apichato havendosi lamentado i Sipahi che taiava il soldo, il Signor fatto ritener il capo dei Sipahi.*»

(۲) مارینی سانوتوده، ج ۳۸، ۱۵۲۵ سنه‌سی، پیه‌رو براغادینونك استانبولدن مکتوبی: «*Il Sr. ha mandà il suo capo di Bombardieri a veder l'artilleria, vuol, aver 600 archebusi, fa getar basilischi che per ogni galia ne hebbi uno per le grosse di 8 e le sottile de 9.*»

(۳) هیچ براوروپالی مورخ، حتی‌فلاسان بووقعه‌دن بحث ایتمز؛ بو بابده عثمانلی‌مورخلریله مارینی سانوتو، جلد ٤۱ ، وندیك ایلچیسنك راپورینه وجلال زاده‌یه ، ق۱۰٤، مراجعت ایتملیدر . پیه‌رو براغادینو ، ۲ شباط ۱۵۲٦ تاریخله دیورکه : «*L'ambassador di Francia è stato oxpedito, il hanno donato asperi Xm. una vesto d'oro*

افلاق ، هنوز دولت عثمانیه‌نك خراجگذاری ایدی ؛ لکن سلیمان افلاقی‌ده ممالکنه ضم ایله اورایه کندی انتخاب ایده‌جکی بروالی کوندرمکی قرارلشدیردی. بلغراد محاصره‌سی اثناسنده (۱۵۲۱) ترانسیلوانیا ایله افلاقی استیلایه مأمور اولان محمدبك، صوك وویوده ناگول — باسارا بك یدی یاشنده بولنان‌اوغلنك حیله‌سیله افلاقی اله کچیردی . کنج پرنس ایله والده‌سنی واقرباسنی استانبوله کوندره‌رك دولت عثمانیه‌نك آتیاً افلاقده حکومتنه مقدمه‌اولمق اوزره صو باشیلقلره بر چوق ترکلری یرلشدردی (۱) . بویارلر ، رادول آدنده بر اسکی پاپاسی پرنس انتخاب ایده‌رك تصدیق رجاسیله پادشاهه بر هیئت مبعوثه کوندردیلر . مبعوثلر بوغلدی؛ معیتلرنده بولنانلر — شو صورتله ویریلن جوابی بویارلره تبلیغ ایتمك اوزره — برونلری، قولاقلری کسلمش اوله‌رق اعاده اولندیلر. محمدبك، تتوج ایدن پاپاسی ترغوویچده مغلوب ایلدی؛ مظفریتندن‌صوکره کندیسنی افلاق سنجاق‌بکی‌اوله‌رق اعلان ایتدی . افلاقلیلر زیپس قوتی ژان زاپولیادن استمداد ایلدیلر ؛ محمدبك، مملکتی بو قورقونج یاردیمجینك استیلاسنه دوشورمه‌مك ایچون بویارلرله برعهد-نامه عقدینه استعجال کوسترديکه اسکی‌امتیازلرینی وکندیلرینه برباش تعیینی حقنی محافظه ایدیوردی. اوچ یوزسواری ایله کلن برمأمورمخصوص پادشاهی، یکی‌انتخاب اولنان پرنسه برات ایله علامت امارت، یعنی سنجاق، داوول، طوپوز کتیردی . اقعادراسمه‌سی کونی، مأمور ، پرنسه طوپوزی ویره‌جکی صیره‌ده بتون بویارلرك حضورنده باشنه اوره‌رق اولدردی ؛ بویارلردن‌ده بر قاچی اعدام اولندی (۲) . بو خبر اوزرینه ، زاپولیا بر مجار فرقه‌سنی حدوددن کچیره‌رك افلاقلیلره التحاق ایتدردی ؛ بسه‌رابانك اقرباسندن اولوب بویارلر طرفندن تخته چیقاریلان بر ایکنجی رادول‌ده مملکتی محمد بکك الندن آلمق اوزره بربرینی متعاقب بش دفعه جنك ایتدی . صوك محاربه‌ده رادول کلیاً مغلوب اولدیغی حالده زاپولیا اوتوز بیك کشی ایله امدادینه کلوب امارته تکرار اقعاد ایلدی؛ لکن چکیلوب کیدرکن ،

(۱) انکمل ، افلاق تاریخی ، ص ۲۰۳ ، ایکنجی لوئینك لهستان قرالی سیکیسموندہ مکتوبندن نقلاً ؛ «tom. actionum regis Sigismundi» ه مراجعت .

(۲) انکمل، ص ۲۰۲ ، راغوزه‌لی بوچینیولینك (Bocignoli) قاهره‌دن مکتوبی ۲۹ حزیران ۱۵۲٤ .

ایلریده کندیسنی محافظه‌یه سوز ویره‌میه‌جکی جهتله ترکلرله خوش کچنمسنی نصیحت ایلدی . رادول اوغراشمقدن برنتیجه چیقمایه‌جغنه قانع اولهرق کندیسنی پادشاهه تسلیم ایتمسیله سرایده آلیقونیلوب برینه ولاد تعیین اولندی ؛ لکن ولاد بویارلرله اویوشه‌میوب قاچمغه مجبور اولدیغندن (۱) سلطان سلیمان مقدماالنان اون ایکی‌بیك دوقه برینه اون‌درت بیك ویرمکدن باشقه برشرط قوشمقسزین رادولی امارتنه اعاده ایتدی (۲) . ولاد استانبولدن عودتنده یومی اللی اچقه واون التی یاشنده‌کی اوغلی — ظاهر ، کنج التفات‌کرده‌نك کوزللکی بابانك طالعسزلکندن زیاده‌مظهرالتفات اولمسندن‌دولایی(۳) — اونك‌ایکی قاتی‌تخصیصاته نائل‌اولدی(٤).

بتون قوای حکومتی برنقطه‌ده تمرکزایتدرمك ایچون یالکز داخلاً دکل ، شرق وغربده دخی اجنبی حکومتلریله حال صلحده بولنمق‌دولت ایچون براحتیاج مبرم اولمقله برابر عثمانلی سیاستنك‌ده الك ماهرانه برتدبیری ایدی . بناءً علیه افلاق ومولداویه‌یی سکونه کتیرمك وقریم خاننك سهولتله مقامنه اقعادی ایچون لهستان قرالیله مذا کراته کیریشمك لازم کلیوردی. سلیمان قریم شبه جزیره‌سنه بیك یکی چری وطوپ ومهماتی حامل‌یوزآرابه‌کوندرمکله برابراون‌بیك‌سواری طوپلانمسنی امر ایتدی (۱۵۲۵) (۵) . بو تدارکات آره‌سنده لهستان قرالی سیگیسموند طرفندن،معیتنده یوزکشی ایله‌استانبوله برایلچی‌کلدی؛سفیر،حضور شاهانه‌یه قبولنده التی‌کموش وازو تقدیم ایتدی ؛ اوندن صوکره سرایدن چیقارکن وزیرلر برمعتاد

(۱) افلاق تاریخی ، ص ۲۰۵ .

(۲) اون ایکی بیك دوقه ویرکو بوچینیولیده مندرجدر .

(۳) سلطان سلیمانك عصمت اخلاقی جهتیله بوسوء ظنه محل یوقدر . افلاق بکنك مملکتندن عوائد کلیه‌سی وار ایدی ؛ تخصیصات باغلانمسی مجرد برالتفات اولمغله مقدارینه باقیله‌ماز . (مترجم)

(٤) استانبول وندیك بالیوزی پیه‌رو براغادینونك ۱۵۲۵ تاریخل راپوری : « افلاق ویوده‌سی عزیمت وپادشاهه سنوی اون درت بیك دوقه ویرکو اعطاسنی تعهد ایلدی . استانبولده‌کندیسنه یومی اللی اچقه، اونالتی یاشنده اولان اوغلنه یوز اچقه‌تخصیص‌اولندی.»

(۵) پیه‌رو براغادینونك استانبولدن ۳۰ حزیران ۱۵۲۵ تاریخلی راپوری ، مارینی سانوتو، ج۳۹:« *Li Tateri havendo mosso il loro Sr. con tradimento il Sr. subito spazzò un altro Sangiachi con 1000 Janizeri e 100 carete di artigleria, con tutti li Bombardieri e mandamenti ai Sangiachi di vici-nanza, sicche sarano di 10 mille cavalli* »

برضیافته دعوت ایلدیلر. وصولنده کوستریلن تمایلات توجهکارانه تکذیب ایدلمدی؛ بش آی اقامتدن صوکره ، متارکهنك بش سنه تمدیدینه نائل اولهرق کری کیتدی (تشرین ثانی ١٥٢٥) (١). راگوزه حکومتی، دولتله کندی آره‌سنده تحدث ایدن بعض اختلافاتی بش بیك بش یوزالتمش دوقه اهداسیله اخیراً حل ایتمشیدی(٢). وندیك جمهوری، هردرلو احوال سیاسیه‌ده مصلحتکذار کوندرمکله برابر استانبولده دائمی بر بالیوز بولندیریوردی (٣) . بوزمانده ایدی که فرانسه دخی برنجی دفعه اولهرق باب دولته برایاچی کوندرمش وبوایاچی ذات شاهانه‌دن اون بیك اچه هدیه ، خلعت تشریف وبوندن دها مهم اولمق اوزره شارل کن ایله قارداشی فردیناندك قوتلرینی اشغال ایچون مجارستانه عسکر سوقی وعدینی آلمشدر (٤) . اووقته قدر ترکلرایله معاهده‌ایچون منفرداً متردد قالمش اولان مجارستان قرالی وندیك حکومتندن ایسته‌مکده حق کوردیکی سکز بیك دوقه‌نك ویرلمه‌سی اوزرینه اوده عهدنامه عقدینی قرارلشدیردی [٢]

بلغرادك فتحندن بری مجارستان ، خرواتستان ، دالماچیا ترکلرك آقینلرینه آچیق قالمش و بر چوق مصادمه وقوع بولمشدر. اونلری بوراده ذکر ایتمك لازم کایر . بلغرادك سقوطنی تعقیب ایدن سنه (١٥٢٤)، عثمانلیلر اوسترووییچه، سیقار - دوناتامنده‌کی دالماچ شهرلرینی ضبط ایتدیلر؛ لکن قتین وکروپا بلده‌لرنده‌کی اوستریا عساکر محافظه‌سی طرفندن رجعت ایتدیرلدیلر (٥) . بونکه برابر بر مغلوبیت آقینجیلرك میخال اوغلی فرهاد بك قوماندانسنده، صاوا ودراوا آره‌سنده‌کی خطه‌یی

(١) پیه‌رو براغادینونك ٦ تشرین ثانی ١٥٢٥ راپوری ، مارینی سانوتو : « *Jonse un ambassador del Rè di Polonia con 100 cavalli, presentò 6 cope d'argento manzò colli 3 Bassa e veniva per prolongar la tregua per anni sei* ».

(٢) انکل ، راگوزه تاریخی ص ١٩٩ .

(٣) پیه‌رو براغادینونك یرینه پیه‌تروزه‌ن Pietro Zen تعیین اولنوب برمدت برلکده بولنمشلردر. مارینی سانوتو، ١٥٢٦ .

(٤) پیه‌رو براغادینو ، مارینی سانوتو ، ج٤١ ، ١٥٢٦ . صولاق زاده. ق ١٠٤. فلاسسان و برنجی فرانسوا ایله شارل کنك هپ مورخلری وندیك راپورلرنده و عثمانلی تاریخلرنده مذکور اولان بوسفارتدن ساکتدرلر. « *L'ambasciador di Francia è stato expedito, li hanno donato aspri 10,000, una veste d'oro* » براغادینودن.

(٥) انکل، دالماچیا تاریخی، ص ٥٦٦ .

تخریب ایله قارنیوله قدر خرواتستانی آتش وقان ایچنده براقملرینه مانع اولمادی (١).
ایکی سنه صوکره، اون بش بیك آقینجی یی سیرمیده پول توموری اسمنده کی محارب پاپاس کلیاً مغلوب ایده رك بتون اسیرلری اللرندن المش وفرهاد بکك باشنی، قرق سنجاق ایله برچوق آت وآتون وکموش ایشلمه لی خیلی سلاحی بودینده ایکنجی لوئی یه کوندرمشدر (٢).
شایان ذکر اولان بو هزیمتله برابر وه ربوزن، مناستر، سمندره سنجاق بکلری خسرو، سنان، بالی بکلر یایچه اوکنده کورلمکده تأخر ایتمدیلر؛ آنجق پیه ر که غلویچ و بلاس شه ری قوماندەسنده کی عساکر محافظه بتون هجوملره مظفرانه مدافعه ایتدیلر. برقاچ آی مقدم، بلاس شه ری، جم نامنده بر ترك ضابطی طرفندن مبارزهٔ منفرده یه چاغیریلوب برضربه ایله جمك باجاغنی کسه رك چیزمه سیله، مهمیزیله برلکده دوشورمش ایدی. فرانژیپان قونتی اولوب گورك قاردینالنك قاین پدری وشارل کنك ایلچیسی اولان حرب آدمی قریستوف — که ایتالیا محاربه لرنده ایمپراطور ماتسیمیلیه نه او قدر دلائل شجاعت کوسترمشدر — اون آلتی بیك کشی ایله یایچه یی محاصره دن قورتارمغه کلدی؛ بوموقعك اوکنده ترکلری بوزه رق اردوکاهلرینی، خسرو بکك چادرینی، التمش سنجاق ایله هپ عسکری موزیقه سنی اله کچیردی. بو پارلاق وقعهٔ سلاح فرانژیپانه، قرال ایکنجی لوئی طرفندن «دالماچیا و خرواتستان حامیسی» عنوانی قازاندیردی (٣). مارتولوز دینیلن عثمانلی حدود عسکرلری درت یوز مقدارنده اولدقلری حالده فرانژیپان قونتنك مظفریتندن برآزاول سقاردینودن چیقوب دالماچیا اوزرینه آتیله رق قونت قارلوویچك قلعه سی اولان سقوزایی آلمش وایچلرنده خیلی مملکت معتبرانی اولمق اوزره اوچ یوز اسیر طوتمش ایدیلر (٤).

بو وقایع، سلطان سلیمانك ردوس وبلغراد سفرلری کبی بالذات یاپدیغی موهاچ

(١) والواسور، ٤، ص ٤٢١.
(٢) ایستوآنفی، قولونیا تمثیلی، ١٦٢٢، ص ١٠٤ وتوبه رو: اونلردن نقلاً قاتونا، ١٩، ص ٤٧٨ - ٤٨٣.
(٣) شیمه ك، ص ٢٠٥. انکه ل، ص ٥٦٦.
(٥) مارینی سانوتو، ج ٣٧: *Turchi e Martolosi di Scardona e quelli lochi circumvicini da circha 400 sono andati assaltar Scusa, luocho del conte Zuane Carlovieh, e l'hanno tolto, e sacheziato e menato via anime 308 e preso molti nobili fra i quali due Perosichi.*

[مهاج] محاربه‌سنك مقدمه‌سی اولمقدن باشقه برشی دکلدر. ایکنجی سفرك قوماندانلغی، مصردن عودتندن بری حقنده‌کی توجه شاهانه دائما ازدیاد بولمش اولان وزیر اعظمه ویرلدی . دیکر وزیرلرك بالنسبه هیچلکی اونك قدرتی آرتیریوردی . بونلرك برنجیسی اولان مصطفی اختیار و مفلوج اولدیغندن همان متمادیاً یتاقده ایدی (١) . ایکنجیسی اولان آیاس (٢) — که مصطفی کبی ارناووددر — اوقویوب یازمق بیلمدیکی، کوچاکله سوز سویلدیکی، یالکز محاربه آدمی اولدیغی جهتله دیوانده آنجق عادت یرینی بولمق ایچون کوریلیوردی. ابراهیمك، رفقاسنه فائقیتی، کنجلکی، تربیهٔ ممتازه‌سیله پادشاهك مودتی هر درلو رقابتی امکانسز براقیوردی. سلطان سلیمان ایله وزیر اعظمك محرمیتی او درجه‌یی بولمش ایدی که برمعتاد یمکلرینی برابر یدکدن باشقه اکثریا آیرلمامق ایچون یتاقلرینی بربرینه یاقین یاپدیررلردی . پك آز کون اولوردی که الك مهم ایشلرله مشغول اولدقلری حالده پادشاه ایله وزیراعظم صباحدن بری تذکره تعاطی ایتمه‌مش واوکونك اقشامنی برلکده کچیرمه‌مش اولسونلر. ابراهیمك خصوصا یاریم وحشی[!] برملت آره‌سنده مهارت موسیقیه‌سی وپك چوق اوقودیغی جهتله مصاحبتك لذتی نظر مطالعه‌یه آلینیرسه بو امثالسز توجهه پك تعجب اولنماز . ابراهیم آنا لسانی اولان رومجه‌دن باشقه ترکجه ، فارسی ، ایتالیانجه بیلیردی ؛ تاریخ وجغرافیا مطالعه‌سنی پك سورسه‌ده الك زیاده اوقودیغی آنیبال و اسکندرك محاربات مشهوره‌سی ایدی . یالکز قرابتلرینه دکل، سنلرینك وطبیعتلرینك مناسبتنه‌ده مبتنی اولان شوارتباط پادشاه

---

(١) *Mustafa di anni 84, Albanese vecchio, ammalato di gota, sta di 12 mesi 8 in letto, savio, cugnado del G.Sgr. aveva per moje sua sorella, fu moglie di Bostanzi Bassa alqual Selim suo padre fece taiar la testa, per aversi portà mal contra il Sofi, lo chiamano amico vecchio del Sgr. e ha gran piacer che sia detto, questo disordinato lussurioso per lo molto a schiavi 700, e intrada 70 mille ducati.* پیه‌رو پراغادینونك ١٥٢٦ راپوری ؛ مارینی سانوتو، ج ٤١ .

(٢) *Il terzo vezir Ayas, Albanese di 44 anni, non sa leger, uomo di guerra, non sa scriver e meno parlar, ha schiavi 600, intrada 60,000 ducati pocco cervello e la madre e tre fratelli monachi à la Valona, à la quale manda cento zecchini l'anno.* مارینی سانوتو .

ایله صدراعظم آره‌سنده آلتی سنه‌دن بری دوام ایده‌رك ذره‌جه مختل اولمامش ایدی(١). مجارستانه عزیمت قرارلاشنجه دیکرایکی وزیر ایله برلکده افندیسنه رفاقت ایدن ابراهیم، وندیك بالیوزینی — سلفنك ردوس محاصره‌سنده یاپدیغی کبی — اردو ایله برابر کلمکه دعوته مأمور اولدی ؛ لکن ایاچی ، شارل‌کن ایله قرال ایکنجی لوئی‌یه وندیکلیلرك ترکلرله ائتلافی شبهه‌سنی ویرمه‌مك ایچون سنندن دولایی اعتذارایله آرزوی شاهانه‌یه موافقت کوسترمدی(٢). باب‌دولتك اجنبی حکومتلریله مناسباتنده باشلیجه واسطه اولان ترجمان یونس بك‌ده سفرده برابر ایدی . بایزید ثانی زماننده ایاچیلك ایله وندیکه کوندریلن علی بك ارتحال ایله یرینه اشبو یونس بك تعیین اولنمشدر(٣) که جلوس سلیمانی‌یی وندیك دوجی لورادونایه تبلیغی مقدما کورمش ایدك . مجارستان سفرندن برسنه اول مفتی علی جمالی وفات ایتدی (٤) ؛ بو ذات یکرمی سنه مدت الکبیوك شریعت مأموریتنده شرفله بولنمش ایدی. سلطان سلیمان جمالینك خاطره‌سنی اك کوزك صورتده تقدیر ایتمش اولمق ایچون علوم وادبیات عثمانیه‌نك مدار افتخاری اولان اك بیوك علمادن برینی ، یعنی هم فقهده ،

(١) *nostro suddito* (پادشاه اوتوز ایکی یاشنده ایدی) *Ibraim di anni 33 dela Parga; smarto si di letta di ogni cosa di farsi legger libri di romancie, la vita di Alessandro Magno, di Hannibale , di guerre, compone à gran piacer di musica a piacere di saper della condizione dei Signori, dei siti di terre e d'ogni altra cosa, copia ogni cantilena che puo aver, e dotto, lege persiano, molto amado dal Sr. dorme spessissimo al Seraio in un letto che si toccauno ad uno; ogni giorno il Sr. li scrive qualche polizza di sua mano e la manda per il suo muto. Da anni 6 insieme hanno fatto questa vita insieme, ha intrada ducati 150 mille, 100,000 di Bassa 50,000 di Beglerbego, schiavi 1500, vestido d'oro, a la madre con due fratelli al Seraio, il padre al un Sangiaco* » مارینی‌سانوتوده، جلد ٤١ ، پیه‌رو پراغادینو .

(٢) پیه‌رو براغادینو وپیه تروزه‌نك استانبولدن ٢٦ مارت ١٥٢٦ تاریخلی راپوری. مارینی سانوتو، ج ٤١.

(٣) مارینی سانوتوده، ج ، ٤ ، وندیك ایلچیسنك راپوری : « *In loco di Alibei che morite, il. Sr ha fatto Junisbei, che fù aratar alla Signoria al tempo del Loredan.* »

(٤) حاجی قالفه ، مفتیلر دفتری ، ص ١٢٨ .

هم لسان وتاریخده شهرت متساویه یه نائل اولان کمال پاشا زاده‌یی تعیین ایلدی[۳].

سلطان سلیمان مدت غیبوبتنده استانبولك اداره‌سی ایچون کمال پاشا زاده کبی بر مفتی‌یه، مصر والیٔ سابقی قاسم پاشا کبی بر قائمقامه اعتماد ایده‌بیلیردی (۱) . ایوب، ابوالوفا ایله باباسنك، بیوك باباسنك، اونك باباسنك تربه‌لرینی زیارت‌ایتدکدن صوکره ۱۱ رجب ۹۳۲ (۲۳ نیسان ۱۵۲۶) یوز بیك کشیلك برارددواوچ یوز افواد ناریه(۲)ایله استانبولدن حرکت ایتدی(۳). عثمانلیلرك ظنون پرورلکی یوم عزیمتی ایکی صورتله مسعود کوردی: اولا، ترلالرك یشیللنمسنه مؤکل وآب حیاتك محافظی اولان خضرك کونته مصادف ایدی که(٤) پادشاهلرك قیشلق سرایدن یازلق سرایینه(۵) کیتدکلری واصطبل شاهانه‌دن آتلرك مظفرانه چایره چیقارلدقلری یوم مخصوصدر(٦). اوندن باشقه — [حضرت] محمد ایله دیکر برچوق بیوك آدملرك یوم ولادت و وفاتلری اولدیغی جهتله یولجیلق ایچون اك مساعد عد اولنان — پازار ایرتسی ایدی(۷). اردونك عثمانلی ولایاتندن کچیشی کمال انتظام دائره‌سنده وقوعه کلدی : اکلش ترلالره کیرمك، حیوان اوتلاتمق، اصحاب اراضینك حیوانلرینی آلمق اعدام جزاسیله ممنوع ایدی . خلافنده بولنانلرك باشلری کسلدی، یاخود اصلدیلر ؛ پادشاهك اوامرینه مغایر حرکت ایدن برقاچ قاضی بیله شدتندن قورتیله‌مادیلر (۸). توقف کونلری، سلطان سلیمان عسکره کچید رسمی یاپدیرر، دیوان قورار، یاخود دول اجنبیه سفیرلرینی قبول ایدردی. ۵ نیسانده، مولداویه بکنك ایاچیسی معتاد ویرکی تقدیمه کلدی ؛ برقاچ کون صوکره سلیمك طبیبی اخی چلبینك اوغلی سیف‌اللهی

(۱) کمال پاشا زاده تاریخی ، ق ۱٤.
(۲) فردی، ۱۰٦ .
(۳) صولاق زاده، ق ۱۰٤.
(٤) خضرك اویله برمؤکلیتی ومحافظلغی اولمادیغی کبی روز خضرك اسلامجه هیچ برقدسیتی اولمایوب موسم ربیعك نصفنده واقع اولمقله کمال بهار اولمقدن باشقه بر مزیتی حائز دکلدر ؛ خرستیانلرك یورطیسیدر . (مترجم)
(۵) منشأت راغب پاشاده ودیکر انشالرده بومناسبتله پادشاهلری یازلغه عزیمته تشویق ایچون متعدد مکتوب نمونه‌لری کوریلور . [ایام مخصوصه تبریکلری کبی کوچ زماننده‌ده صدر اعظم طرفندن تبریك عرضی تقدیمی معتاد قدیم ایدی . مترجم]
(٦) مورآجه دوسون .
(۷) ویانه کتبخانهٔ ایمپراطوریسنده ابن حجله‌نك « سکردان » ی .
(۸) روزنامهٔ سلیمانی، ۱۰، ۱۱، ۳۱ مایس و ۵، ۱۹ حزیران تاریخلری .

حضورینه قبول ایتدی، ویومی التمش اقچه (بردوقه) ایله طبابت خصوصیه سنه آلدی (١).

کثرتله یاغان یاغمور بالقاندن کچمه‌نك مشکلاتی آرتیروب فلبه‌دن نیشه کیدن التی بوغازی همان کچلمز حاله کتیردیلر [٤]. فلبه‌ده، اناطولی سواریسی اردویه التحاق ایتدی. بتون عسکرك «تراژان قاپیسی» دینیلن طار بوغازدن کچمسندن چیقه‌جق مشکلاتی رفع ایچون، بوسواری شرقه دونه‌رك بلغارستانه ایزلادی بوغازنده کیردی (٢). وزیر اعظم صوفیه‌ده پادشاهدن آیرلدی؛ صوکره موراوه کنارنده ینه برلشوب پته‌رواردیه‌نه دوغری پیشدار اولدی. بوسنه وهرسك سنجاق بکلری طونه کنارنده وبلغراد جوارنده اردویه التحاق ایلدیلر. سکز یوز کوچك کمی وقایقدن مرتب اوله‌رق انجلرینه میخال اوغلو، اسکندر اوغلو، یخشی بك قوماندەلرنده یکیچری قوتلری اولان عثمانلی اینجه دونانماسی اردوگاه قارشیسنده تیمور آتدی. استانبولدن حرکتندن اوچ آی صوکره ایدی که پادشاه بلغارادده بایرام مناسبتیله (٣) اردو رؤساسنك واکابر مأمورین دولتك تبریکاتنی قبول ایلدی (١ شوال ٩٣٢ — ١١ تموز ١٥٢٦). وزیر اعظم ایسه پته‌رواردیه‌ن دیوارلری کنارینه وارمشیدی (٥ شوال — ١٥ تموز). درحال، قلعه‌یه چیتمق ایچون اسکله‌لر قوردردی؛ برکون صوکره‌ده شهر آلندی. وقت غائب ایدلمکسزین قلعه‌نك محاصره‌سنه باشلاندی؛ محاصره‌اون ایکی کون دوام ایتمش وعثمانلیلرك ایکی هجومنه ضایعات کلیه ویردیریله‌رك (٤) مقاومت اولنمش اولدیغی حالده دیوارالتندن قازیلان ایکی لغمك پاتلامسی محاصرلره کنیش برکدیك آچدی: محافظلرك بش یوزی اعدام واوچ یوزی اسیر ایدلدی (٥). و زیر اعظم — عسکرلرینك مزراقلری اوجنه بش یوز باش صاپلانمش اولدیغی حالده — پادشاهی استقباله کیتدی (٦).

(١) روزنامهٔ سلیمانی، ٥، ٢٠ مایس.
(٢) روزنامهٔ سلیمانی، ٢٣ مایس.
(٣) روزنامهٔ سلیمانی، ١١ تموز. صولاق زاده، ق ١٠٤.
(٤) روزنامهٔ سلیمانی بر دفعه‌سنده یوز اللی، بر دفعه‌سنده بیك یازیور.
(٥) روزنامهٔ سلیمانی، ٢٨ تموز. کمال پاشا زاده، ق ٢٩-٣٢. مجارستان مورخلری پته‌رواردەپن محاصره‌سی حقنده آز تفصیلات ویررلر. جلال زاده‌یه مراجعت. ق ٩٧. فردی، ١١٨. بجوی، ق ٣. عالی، ق ٢٢٩.
(٦) مارینی سانوتو، ج ٤٢، وندیك ایلچیسنك راپورینه عطفاً: «*a Pietro Varadino e disfatto tutto, et mortovi dentro 200 fanti alli ualiq ha fatto taiar la testa.*»

قلعه‌نك فتحی مژده‌سنی کتیرنه بیك التون ویرمش بولنان سلیمان فوق العاده بر دیوان عقد ایله وزیر اعظمك امری آلتنده محاربه ایدن بکلره کمال ممنونیتنی بیان ایلدی . درت یوز بیك اقچه تخصیصاتی اولان بکلره اوچر یوز بیك اقچه، دیکرلرینه بواقچه‌نك نصفی احسان اولندی[۵]. ینه بوصیره‌لرده، سیرمی خطه‌سنك بتون قلعه‌لری بوسنه بکلری طرفندن تسخیراولندیغی خبری پادشاهه واصل اولدی.

عثمانلی اردوسی ایللوق دیوارلرینه قدرطونه بویجه ایلریلیه‌رك بوموقع، منتظم محاصره آلتنه آلندی . ترکلرك خندقلریله اعمالات سائره‌سنك هرآن دها زیاده تضییق ایتمکده اولدیغی قلعه یدنجی کون بالاختیار تسلیم اولدی ؛ غیرمنتظر اولان بوتسلیمدن دولایی ایللوق اهالیسندن اون ایکی کشی قافتان الباسیله مکافات کوردیلر. ال اوپمه راسمه‌سنك اجراسندن صوکره پادشاه اردوده اعلان ایتدی که سفردن مقصد ، بودینك فتحیدر (۱).

طونه ودراوه‌بویجه ئه‌سه‌که[اوسك]قدریولده‌دوام‌اولندی؛ پادشاه‌اورادەتوقف ایله ایکی یوز سکسان درت « اون » اوزونلغنده برکوپری آتدردی ؛ آلتی کون سورن انشاآتنه بالذات نظارت ایتدی . یالکز ایکی « اون » عرضنده اولان بو کوپریدن اردونك کچمسی‌ده اوقدر مدتده وقوع بولدی . ئه‌سه‌ك شهری یغما واحراق ، کوپری تخریب ایدلدی . عثمانلیلر ، یاغمورلر وسیللر آرەسنده ، هر آدیمده بطاقلقلری اولان ، صولری طغیان ایتمش بولنان برمملکت ایچندن موهاچ صحراسنه‌قدرایلریله‌دیلر. موهاچ طونه‌نك جانب غربیسنده وبوشهرك تشکیل ایلدیکی برآطه‌نك قارشیسنده، باغلرله‌مستوربراووه‌نك‌ایچنده‌در. موهاچك آلت طرفنده، طونه‌نك صاغ قولی قربنده ، قره‌صو (قاراشیجه) نامیله اکیلان جسیم بطاقلق واردر ؛ شهرك جنوب غربیسنده آنفیته‌آتر شکلنده برطاغ یوکسلیر که بونك اتکنده، شمالاً فلدوار کوبی وجنوباًترکلرك«یوصو کلیسا»نامنی ویرمش اولدقلری برکلیسا کورینور . بواسم بوکونه قدر قالمشدر : « بوز وقلیچا » دن « یوصو کلیسا » یی اکلامق قولایدر. بوطاغ ایله موهاچ آرەسنده قصبه‌نك صولنده واووه استقامتنده بروادی « باچ قالوپه » تسمیه اولنان تپه‌نك کنارنجه کیدر [۶] .

(۱) روزنامهٔ سلیمانی، فردی، صولاق زاده ، جلال زاده .

۲۸ اغستوس ۱۵۲۶ (۲۰ ذی‌القعده ۹۳۲) ، عثمانلی اردوکاهنده : « ان شاءالله ! » صدای حربی عکس انداز اولدی ؛ بوصدا، ایرتهسی کون محاربه ایدیله‌جکنه اشارت ایدی (۱). وزیر اعظم، بعضاً علامت صفت مأموریتی اولمق اوزره سمور کورك ، بعضاً عادتا خدمهٔ خاصه اوروبه‌سی کیمش اولدیغی حالده محاربه ترتیبنی مذاکره ایله قرارلاشدرمق ایچون برقاچ دفعه پادشاهك حضورینه کیتدی. اغستوسك یکرمی طقوزنجی کونی ، اردو طلوع شمس ایله برابر — ادای صلاتدن صوکره — حرکته باشلادی. یحیی پاشانك اوغلی وسمندره متصرفی بالی بك درت بیك زرهلی سواری ایله پیشدار ایدی ؛ اوندن صوکره ، روم ایلی عسکری ویوز اللی طوپی اولان برطوپجی طاقیله وزیراعظم کلیوردی ؛ اسیا عسکریله طوپجیلرك نصف دیکرینه قوماندہ ایتمکده اولان اناطولی بکلر بکی بهرام پاشا وزیر اعظمی تعقیب ایدیوردی؛ الك صوکره‌ده، عساکر محافظه‌سی، یکیچریلر، آلتی آلای منتظم سواری، خسروبك قوماندہ‌سنده‌کی بوسنه سواریلری ایله سلطان سلیمان کلیوردی. اردونك باشی بارانیاوار یولیله — اوزماندن بری بوزوقلیجا نامنی المش اولان — کلیسا یاقینده کلدیکی زمان بالی بك بش بیك آقینجی ایله آیریله‌رق باج قالوپه‌نك صولنده موهاچ صحراسنه چیقان بروادیی طوته‌رق بوصورتله محارلری چویرمش اولدی (۲) . پادشاه اوکله‌یه دوغری موهاچ قصبه‌سنه حاکم تپه‌لری طوته‌رق صف حرب اوزره دیزلمش دشمنلری ایاقلرینك آلتنده کوردی . سلیمان ، پیش نظرنده جریان ایده‌جك فاجعهٔ خونینی تماشا ایتمك اوزره ، پارلاق برزره کیمش ، باشنه اوچ سرغوجلو برقاووق قویمش اولدیغی حالده، کندیسی ایچون قوریلان تخته اوتوردی. برقاچ سنه صوکره بودین بکلربکی حسن پاشا (۳) پادشاهك بولنمش اولدیغی موقعه برکوشك یاپدرمش، وتپه‌نك اتکنده بر چشمه یاپدرمشدر [۷]. سلطان سلیمان محاربه امرینی ویرمزدن اول، اردونك بتون رؤساسنی بر مجلس حربه دعوتله

(۱) پچوی ، ق ۳۳ و ۳٤ ، بو محاربه‌یی هر مورخك باشقه درلو حکایه ایتدیکنی سویلیه‌رك بالذات حاضر بولنان بیوك باباسنك افاده‌سنه کوره نقل ایدر .

(۲) مقدما میر علم بولنمش اولان حسن بك، پچوینك مهاچ طاغنی زیارته کیتدیکی زمان بودین بکلر بکی ایدی .

(۳) پچوی، ق ۲۳ ، خسرو بکی ذکر ایله بودیوانك احوال مخصوصه‌سنی علی دده نامنده بیته بومحاربه‌ده حاضر بولنمش اختیار برشیخدن نقلاً یازار؛ علی‌دده سیکه‌تده مدفوندر.

خسرو بك قوماندەسنده دمداری تشکیل ایدن اختیار اقینجیلرکده بونده حاضر بولنمسنی آرزو ایتدی . بونلردن آلتوجه (١) نامنده بر ضابط، زرهی [جوشنی] آرقەسنده، کەپەنکی ترکیسنده ، طوغولغەسی باشنده ، دوداقلرینك اوستندن چەناقلرینك هرطرفنەبیقلری چیقمش اولەرق ایلریلەدی. خسرو بك «مر داختیار، سعادتلی پادشاه سنك رأیکی صوریور » دیدی. آلتوجه « دوکوشمکدن ایی رأیمی اولور ؟ » جوابنی ویروب یرینه کیتدی (٢) . خسرو بك ، صیقی کتله حالنده مقاومت ایدلمز برقوت وشدتله یوروین مجارآتلیلرینك هجومنه مقابله کوچ اولەجغنی پادشاهه اخطار ایلدی ؛ بونلرك ، اردونك اغرلغی اوزرینه آتلرنده کی مخاطره یی بیان ایتدکدن صوکره دشمنك هجومنده صفلرك آیریلوب مجارلرك ایچری النەرق

(١) پچویده عدل طوجه. « عادل قوجه »، یعنی « اختیار عادل » اولمسی دەملحوظدر.

(٢) مرحوم علی‌ددەدن ایشتدم : ابراهیم پاشا روم‌ایلی الایلرینی براشدردکدن صوکره پادشاهك حضورینه کلدکده سرحد امراسی دعوت ایلەمذاکره اولنمسی فرمان بیوریلور . امرایه چاوشلر کوندریلیر . خسرو بك هپسندن اول کلیر ؛ پادشاهك بولندیغی تپەجکه چیقمسی امر اولنور . ابراهیم پاشا ایاقده ، دیکر وزراده پادشاهك قارشیسنده ایدیلر ؛ ابراهیم، خسروبکه خطاباً « سرحد بکلریکز؛ سعادتلی پادشاهمزسزدن مشاوره ایستیور؛ ایشته مهاج محراسی ، لکن هنوز دشمندن اثر یوق ؛ تدبیر نەدر ؟ » دیجه خسرو بك ذات شاهانەیه توجه ایله : « سعادتلی پادشاهم، بز سرحددە مشاورەیی سرحدك امور دیده اختیارلریله ایدرز ؛ کندی رأیمزله برایش کورمیزه فرمان اولنورسه واروب سویلشەلم . » دیدی . پادشاه « اومشاوره ایدەجك آدملری بورایه کتیریکز » دیه امر ایتدی . خسرو بك اشاغیده طوران آدملرندن برینه : « تیزوار ، قوجه الای بکی ، قرەعثمان ، محمد صو باشی ، عدل طوجه ، بلبان چری باشی مشاورەیه کلسینلر » دیه سویلدی. بوآدم کیتدیکی کبی عدل طوجه دیدیکی بهادر اختیار چیقه کلیر؛ جبەسی ارقەسنده ، طوغولغەسی باشنده ، کپەنەکی ترکیسنده ، برقوجیل اختیار ؛ تراش اما بیقلری طوغولغەسندن هربری دشمنه براوق کبی چیقمش ؛ خسرو بك ، بونی دعوت اوزرینه کلدی صانەرق « عدل طوجه ، پادشاه مشاوره امر ایدیور » دیر ؛ عدل طوجه « بورادن دوکوشمکدن باشقه مشاورەمی اولور؟ بنی‌قوجەالای بکی سزه کوندردی؛ دشمن الایلری کورنمش، چرخەجیلرطوتوشمش؛ کلیکز ، سنجاغکزك دیبنده بولونیکز » دیوب آتی تپەرك ینه کندی الاینه دوغری کیتدی . پچویدن تلخیص ، تمثیل استانبول ، ص ٩٠و٩١ . (مترجم)

صفلرك سدیله یاندن و آرقه‌دن هجوم ایدلمسی رأینی عرض ایتدی (۱) . بو رأی قبول ایدیله‌رك آغرلق اردونك ارقه‌سنده اوزاق بریره قونلدی . بالی‌بك ، مجار بایراقلرینك کورنمکده‌اولدیغنی خبرویردیکندن سلطان‌سلیمان‌ده کندی سنجاقلرینی آچدردی ؛ کوزلری یاشلی اولدیغی حالده الله‌ینی کوکه قالدیره‌رق « الٰهی ! قدرت وقوت سندن ! امداد و حمایه سندن ! امت محمده یاردیم ایت !. » دیه دعا ایلدی . بو حال کورینجه ، بتون عثمانلی صفلرنده شجاعت ودین شوقی نمایان اولدی . سواریلر بر حس متحد ایله حرکت ایده‌رك اتلرینك اوزرندن صیچرایوب یره قاپاندیلر ، آتلرینی یره سوردیلر ؛ صوکره بر غیرت جدیده ایله آتلرینه بیندیلر ، وپادشاهك اغورنده جانلرینی فدا ایده‌جکلرینه یمین ایتدیلر . وزیراعظم ، مکافات عظیمه وعد ایده‌رك احتساسات عمومیه‌یی تزیید ایله برابر ایلك صفده حرب ایتمکده اولان روم‌ایلی عسکرینك باشنه کچدی ؛ اناطولی عسکری ، نظام‌معتادك خلافنه ، ایکنجی صفی تشکیل ایلیوردی [۸] ؛ پادشاهك یکی چریلرنه برلکده برابر بولندیغی اوچنجی صف بطاریه‌لرك یاقینده طاغه آرقه ویریوردی . مجارلرك ایلك صفی پیه‌ر په‌ره‌نه‌ی (۲) وپاپاس پول توموری قوماندەسنده اوله‌رق « سینه‌سنده یلدیرم ، بر بلوط کبی » ایلری هجوم ایله — خسرو بکك رأیی موجبنجه عثمانلیلرك صفلرینی اچملرندن ، یاخود مجارلرك شدت هجومنه قارشی مجبور

(۱) صولاق زاده وجلال زاده بو رأیی بالی بکه عطف ایله یورویش اثناسنده آت اوزرنده پادشاه ایله قونوشه‌رق کیدرکن بیان ایتدیکنی سویلرلر . [سمندره بکی بالی بك پاشاه ایله هم عنان بولنه‌رق « دشمن تیمور قلعه کبی پولاده‌مستغرق اولدقلرندن ماعدا بربرینه زنجیر کبی مربوطدرلر ؛ بو طرز ایله نره‌یه هجوم ایتسه‌لر طاقت کتیریله‌مز . اونلر بزم اوزریمزه یورودکلری کبی ایکی طرفه آیرلمایز ؛ کچیویردکلری کبی اوزرلرینه هجوم ایدرز . شمدی‌یه قدر هپ بویله جنك ایدلشدر . لکن بزم عسکرك آرقه‌سی آغیرلق ایله مالامال ایکن دشمنه یول ویریله‌مز ؛ مغلوبیتك بزم طرفده اولمسی احتمالدر . » دیه بیان رأی ایلدی . صولاق زاده‌دن تلخیص ، ص ٤٥٤ و ٤٥٥ . مترجم]

(۲) صولاق زاده وپچوی « به‌رونی » تسمیه ایدرلر . صولاق زاده « طومورطالی دیدکلری پاپاس ، قرال کندیسنه‌قرداش دیرایمش ، اونك ایچون برانه نامله مشهورایمش » دیه یازار ؛ پچوی ایسه پاپاسك باش بوغ اولوب بوکی آدملره « براط » دینلدیکنی ذکر ایدر ؛ شوحالده بزم تاریخلر ، هامه‌رك روایتنجه فی‌الحقیقه ایکی اولق دها محتمل کورینن بونو آدملری برکشی فرض ایدیورلر دیمکدر . (مترجم)

رجعت اولملرندن (که بودها محتملدر) دولایی(١) — روم ایکی عسکرینی اناطولی عسکری اوزرینه دوشوردی. لکن بو ایلك غلبه پك آز سوردی. بالی وخسرو بکلرك اقینجیلری بولندقلری وادیدن ظهور ایله بورادن دشمنك ارقه‌سنی چویره‌رك(٢) اوزمانه قدر مظفر اولان ایلك مجار صفنی، ایکی طرفدن هجومه مقاومت ایچون ایکی‌یه آیرلمغه مجبور ایتدیلر (٣). بالذات قرال لویی قوماندەسنده اولان ایکنجی صف اناطولی عسکرینك ایچندن پادشاهك ویکی چریلرك آلمش اولدقلری موقعه قدر کندیلرینه یول آچدیلر. اوراده شدتلی و قورقونج بر جنك اولدی. محارب شهیر مارشال ایله دیکر ایکی شوالیه محاربه میداننده قالمق، یاخود پادشاهی حیاً ویا میتاً طوتمق ایچون یمین ایدن اوتوز ایکی مجار ایله [٩] فی‌الحقیقه ذات شاهانه‌یه قدر ایلریله‌دیلر وعساکر محافظه‌دن بر قاچنی اولدیره‌رك ایاقلری کسلمش اولان آتلری التلرنده یره قاپاتنجه‌یه قدر صاواشدیلر(٤). سلطان سلیمان، بالدفعات اوزرینه مزراق واوق اصابت ایلدیکی حالده زرهنك متانتیله خلاص اولدی؛ انجق کنج قرال ایکنجی لوئینك مغفری کندیسنی اوقدر محافظه ایده‌مدی (٥)؛ روایته کوره لوئی جنك ایچون سلاحلرینی قوشانیرکن اجلی یاقلاشمش اولدیغنه دائر کیزلی برحس قبل الوقوع ایله رنکی آتمش ایدی (٦). بربرینه زنجیرلرله مربوط اولان عثمانلی طوپلری اووقته قدر ساکت قالدقلری حالده نهایت اون خطوه مسافه‌دن مجارلر اوزرینه دانه‌لرینی یاغدیرنجه بونلرك آره‌لرنده قورقونج برقاریشقلق چیقدی؛ صول قوللری قارمه قاریشیق طاغیله‌رق قاچدی وارتق بوندن صوکره قرال بردها کوریله‌مدی (٧). صاغ قولده بالی‌بك طرفندن

(١) هاممەر، مناسبت غیرتیله تأویل ایدیور کبی کورینور. (مترجم)
(٢) روزنامهٔ سلیمانی.
(٣) پچوی، لطفی، روزنامهٔ سلیمانی بوحالی ذکر ایدرلر.
(٤) صولاق زاده: «دشمن خاکسار الایندن اوچ نفر اهرمن خونخوار اللرنده نیزهٔ آبدار [مزراق] عسکر اسلامك صفلرین تارومار ایدوب یاردیلر. پادشاه عالمپناه (استانبول مطبوعنده جم جاه) حضرتلرینك اوکنه چیقه‌واردیلر.»
(٥) صولاق زاده. [صولاق زاده قرالك صوده غرق اولدیغنی سویلر. ص ٤٥٧. بومورخه نظراً تومور بالینك‌ده باشی کسلمشدر، کذلك، ص ٤٥٧. مترجم]
(٦) صولاق زاده قرالك ایکی یرندن یاره‌لاندیغنی یازارسه‌ده یاکلشدر.
(٧) برودەریت (Broderith) وایستوانفی.

صیقیشدیریلوب هرطرفه متفرق اولهرق نصل یاپهبیلدیلرسه ، کیمی آرقهیه ، کیمی صولهفرارایلدیلر، بونلرك ایچنده ترك الندن قورتیلهبیلنلر بطاقلقده بوغلدیلر؛ یارهلری محاربه میدانی ترکنه مساعد اولمامش اولان قرالده بونلرك ایچنده ایدی [١٠] .

ایکی آیدن ازبرزمان ایچنده مجارستانك نصیب طالعی تعین ایتمشیدی . طونه برکون برکیجه ، دشمنك ضربهسندن خلاص اولمق ایچون ایرماغه اتیلانلرك جسدلرینی سمندرهوبلغراد اوکنه دوکدی. قورتلغه موفق اولان جزئی بر مقدار عسکر یاغمور سیلابهلرندن استفاده ایتدیلر . مورخ وقنچلار بروده‌ریت بونلرك ایچنده ایدی. عثمانلی اردوکاهنده ، هرکسك کیجه موقعنده طورمسی ایچون دلاللر ندا ایتدی ؛ موزیقه کیجه یاریسنه قدر اوکونك مظفریتیله طنین‌انداز اولدی(١) . ایرتهسی کون پادشاه ، ابراهیم پاشا وایکنجی وزیر برابراولدقلری حالده ، محاربه میدانی تماشا ایتدی. اختیار برالای بکنك چادرینك اوکنده طوره‌رق کندیسنی سلاملامقده اولدیغنی کوروب : « شجاعتلی عسکر ! شمدی نه یاپمق لازم‌کلیر؟ » دیه صوردی . اوده ترکلرك قدیم سرتلکیله : « پادشاهم ، دقت ایت که طوموز، یاوریلرینی بویوتمسین ! » دیدی (٢) . سلطان سلیمان تبسم ایله عسکره بر مقدار دوقه ویردی . ایرتهسی کون ، استانبولدن برلکده کتیرلمش ارغوانی بر چادر آلتنه قوریلان تختهجالس اولدیغی حالده‌وزیرلرك، بکلربکلرینك تبریکاتی‌قبول‌ایتدی . وزیراعظمك‌باشنه‌کندی الیله برسرغوچ قویه‌رق سائر اکابر دولته خلعتلر توزیع ایتدردی. سکزپاپاس ایله برچوق مجار بارون وامتیازلی امراسنك باشلری داخل اولمق اوزره ایکی بیك رؤس مقطوعه دیوان چادری قارشیسنده اهرام شکلنده ییغلدی (٣) . دفتردارلر دشمن اولولرینی صایوب دفن ایتدرمکه مأمور اولدیلر : یکرمی بیك پیاده ودرت بیك سواری یه‌قدرصایدیلر(٤). اقینجیلربتون مملکتی اورمغه

(١) جلال زاده ، صولاق زاده ، پچوی ، فردی ، روزنامهٔ سلیمانی .

(٢) قوجه‌الای بکی — که ٦١ نجی صحیفه حاشیه‌سنده دخی ذکری گچمشیدی — چادراوکنده سلامه طوردینی منظور همایون اولنجه « ابراهیم پاشا ! الای بکنی چاغیر وشمدی تدبیر نه‌درصور! »بیورلرلر.الای‌بکی،وزیراعظمك‌سؤالی اوزرینه‌بی‌تکلف«اوغوزانه» (ترکلرك‌جدی اولان اوغوزلرك معتادی اوزره) « طوموزك یتاغنده چوجوغی اولمسون » دیه جواب ویرر. پادشاه تبسم ایده‌رك براووج التون ویرر. پچوی، ج ١ ص٩٥ و٩٦ . (مترجم)

(٣) روزنامهٔ سلیمانی .

(٤) بوتخمین بروده‌ریت ایله ایستوآنفینك‌تخمینلرینه موافق‌کیدر. صولاق‌زاده یومقداری

مأذون اولدی. اردو مهاجی یاقوب محاربه‌دن یدی کون صوکره بودینه توجه ایتدی (۳ ایلول ۱۵۲٦) . پادشاه یوله چیقمازدن اول اردوده بولنان اسیرلرك کافهٔ اعدامنی امر ایده‌رك فقط قادینلری استثنا ایله سربست براقدرمش ایدی . بو قورقونج امر درت بیك کشی‌یی محو ایتمش و یالکز درت کشی قورتلمشدر (۱). اقینجیلرك اسیر آلمانی امری ابطال ایدلدی(۲). یدی چاوش ظفرنامه‌لرله استانبوله، بروسه‌یه ، شامه، قاهره‌یه، دیار بکره، حلبه ؛ بر مملوك ادرنه‌یه [۱۱]؛ دیکر ایکی نامه بر افلاق وبغدانه کوندرلدی. پادشاه اختیارلغك بوزه‌مامش اولدیغی برکوزللك صاحبی اولان والده‌سنه‌ده بالذات مکتوب یازدی (۳) .

۱۳ ذی‌الحجه ۹۳۲ — ۲۰ ایلول ۱۵۲٦ (٤)، سلطان سلیمان اوفه‌ن [بودین] اوکنه واردی ؛ مجارستانك بو پای تختندن بر هیئت مبعوثه شهرك اناختارلرینی تقدیم ایچون فلد واره قدر استقباله کلمشیدی؛ پادشاه سکنه‌نك جان ومالنه‌تعرضی الك شدتلی جزالرله منع ایتدی ؛ وصولنی تعقیب ایدن ایکی کون ایچنده ابراهیم ایله برلکده شهری دولاشدی. ایرته‌سی کون طونه اوزرینه بر کوپری قورلمسنی امر ایلدی ؛ اطرافی تماشا ایلدیکی صیره‌ده شهرده قضاءً آتش ظهور ایتمشیدی ؛ دها ایرته‌سی کون دیکر بر محله ایله اوفه‌نك بیوك کلیسای یاندی . وزیر اعظم، یانغینك توسعنه مانع اولمق‌اوزره حریق محلنه قوشمش ایسه‌ده‌وقت‌کچمشیدی(٥). پادشاه بوفلاکتی تعقیب ایدن کون قرالك آوسراینه کیتدی‌که بوصیره‌ده هرکول، دیان ایله آپولونك تونجدن هیکللری وقلعه‌نك‌بتون طوپ‌طاقلری نقل‌ایدیلیوردی؛

بش بیك یازار. [استانبول تمثیلنده‌کوزه ایلشمدی؛ بزم‌طرفدن ۱۵۰ مقتول اولدیغی‌یازدینی محلده، ص ٤٥٧، سهو ترتیبه اوغرامش اولمسی ملحوظدر .]

(۱) روز نامهٔ سلیمانی بر مقدار کلی دیمکله اکتفا ایدر . پچوی ، ق ۳٦ ، یازدیغمز رقملری کوسترر .

(۲) صولاق زاده‌ده « (دشمنك فرارندن صوکره) اقینجی طائفه‌سی یوللرین الوب چوغنی قلیجدن کچیردیلر » دینلمسنه نظراً نه اسیرلرك اعدامنه امر ویرلمش ، نه‌ده اسیر طوتلمسی امر اولنمشدر . (مترجم)

(۳) «*Il Sgr. marciando verso Buda, ha scritto alla sua madre* » وندیك ایلچیسنك راپوری، مارینی سانوتو، ج ٤۲ .

(٤) هامه‌رده ۳ ذی‌الحجه دینلمسی اثر سهودر ؛ پچویدن ا کلاشیلیر که دوغریسی یازدیغمزدر . (مترجم)

(٥) پچوی ، ق ۳۷ . روزنامهٔ سلیمانی .

بونلرك ایچنده [عثمانلیلردن آلنمه] غایت بیوك ایکی طوپ وار ایدی که محمد ثانینك بلغرادی نتیجه‌سز محاصره‌سندن صوکره، رجعتی صیره‌سنده اوفه‌نه کتیرلمشیدی(۱). سلطان سلیمان عیداضحایی قرال قصرنده کچیره‌رك وزیرلر اصول مرعیه‌یه توفیقاً ال اوپمکه کلدیلر . طونه اوزرینه اودون پازاری یاقیننده قورلمسنی امر ایتدیکی کوپری ختام بولدقدن (۱۷ ذی الحجه — ۲۷ ایلول) صوکره وزیر اعظمی برابر آله‌رق پشته‌یه کیتدی. اردو یواش یواش کچمکده ایکن بشنجی کون کوپری قیریله‌رق ایکی ثلثی غرق اولدی؛ عسکرك هنوز کچه‌مه‌مش قسمنك صندللرله نقلنه مجبوریت کورلدی . پشته‌ده ، پادشاه مجار معتبرانی حضورینه قبول ایده‌رك ژان زاپولیایی قرال نصب ایده‌جکنی وعد ایتدی‌که بو آدم مجارستانك الك زنکین واك حریص اکابرندن ایسه‌ده بیوك حکمدارلره مخصوص اوصافدن محروم ایدی . نهایت، پادشاه، بودینه دخولندن اون درت کون صوکره عودت امرینی ویردی وبر چوق غنائمی حامل اولان واوکلرندن — هر یاشده ارکك قادین یوز بیك مقدارینه بالغ وایچلرنده اوفه‌ندن چیقارلمه یهودیلرده موجود — اسیر سورمکده بولنان عسکرینی طونه‌نك صول طرفنه (۲) سوق ایتدی [۱۲]. سرای قصرینك خزینه‌لری ومانیاس قوروینوسك زنکین کتبخانه‌سی استانبوله کوندرلمك اوزره طونه اوزرنده کمی‌یه یوکلندی .

موهاچده‌اسیرلرك اعدامندن بری، اقینجیلر — شرائط تسلیمی وایدیلن یمینی نظر اعتباره آلمیه‌رق — هر طرفی آتشه، قانه غرق ایله مجارستانی دولاشمقده دوام ایتمشلردی. فونفکیرهه‌ن شهرینك بالاختیار تسلیمندن اوچ کون صوکره اهالیسی پازار میدانده طوپلادیله‌رق اعدام ایدلمشلردی[۱۳]. سرایه قدرطونه ایله بالاتون کولی آره‌سنده‌کی خطه برچولدن عبارت قالمش ایدی . ترکلرك سیاستی مجارستانك فتحندن زیاده تخریبنی ایجاب ایدیوردی . بونکله برابر ، بتون شوفلاکتلر ملتك برقسمنه القای شجاعتدن باشقه برنتیجه ویرمدی. مجارقرالارینه مخصوص تاجك محفوظ بولندیغی ویسغراد کویلیلرك وپاپاسلرك شجاعتی سایه‌سنده قورتلدی . قوماندانلك ترك ایلدیکی غران استحکامی میشه‌ل ناژی نامنده برمجار پیاده نفری طرفندن موفقیتله مدافعه

(۱) جلال زاده، ق ۱۰۶. صولاق زاده، ق۱۰۶ . کمال پاشا زاده ، ق ۶۲. حسن بك زاده . فردی ، ق ۱۲۸ . عالی ، ق ۲۳۱. پچوی ق ، ۳۷ .

(۲) روزنامهٔ سلیمانی . صولاق زاده ، ورق ۱۰۶ .

اولندی (۱) . لکن عثمانلی وحشتی ، غران باش پسقپوسنك قصر صفاسی اولان موروثده اولدیغی قدر اجرای احکام ایتمدی ؛ اهالیدن درت بیکی مالاریله اورایه چکلمشلردی ؛ دیکر بر قاچ بیك کشی‌ده آرابه لردن یاپدقلری سد ارقه سنده تحفظ ایتمش ایدیلر . بوتحفظ ایدن کیمسه‌لر ترکلرك هجومنه مدافعه ایتدیلرسه‌ده اوزرلرینه چویریلن محاصره طوپلرینه مقاومت ممکن اولمادی. موروثده پاره پاره ایدیلن مجارلرك مقداری — مورخلرك تخمیناتنه کوره — موهاچ محاربه‌سی مقتوللرینه مساویدر (۲) . بوایکی وقعه‌یه نظراً مجارلرك بوسفرده ایکی یوز بیکه چیقاریلان ضایعاتی مبالغه‌لی دکلدر (۳) . اردو سکدین وباچه قدر غیر مزروع اراضیٔ واسعه‌دن سرعتله کچدی ؛ لکن حیوانلرك برچوغی ، شدتلی یاغمورلر یاغمقله برابر صوسزلقدن ، اوتسزلقدن تلف اولدی . اقینجیلرسکدینك یغماسنده یکی چریلردن سرعتلی داوراندیلر؛ یکی چریلرکلدکلری زمان قلعه‌نك دیوارلرندن باشقه برشی بوله‌مادیلر . باچده ، اهالی بتون برکون کلیسالرنده مقاومت کوستر- دیلرسه‌ده اقشامه دوغری — محاصرلر ایچون تلفات‌کلیه‌یی موجب اولمقله‌برابر — هجوم ایله ضبط اولندی . بو قصبه ایله جوارندن پك چوق شیلر اغتنام ایدلدی . وزیر اعظم ایله دفترداركك حصه‌سنه اللیشر بیك قویون دوشدی (٤) . سلیمان ، تیتولده‌کی اردوکاهنده ، رادویچك عثمانلیلردن برقاچ یوز کشینك برطاقمنی اعدام وبرطاقمنی اسیر ایتمش اولدیغنی وباتیانینك دمداری تهدید ایتمکده بولندیغنی خبر الهرق اردونك ارقه‌سنی‌محافظه ایچون خسرو بکی کوندردی. باچ ایله پته‌روارده‌ین آرمسنده ، بر قاچ بیك مجار عائله‌لریله ، مالاریله برلکده — بطاقلقلرله محاط اولوب مستحکم اردوکاه حالنه قویمش اولدقلری — بر اووه‌یه چکلمشلردی . ترکلر ایچون بوموقعك ضبطی ، بتون مجارستان قلعه‌لرینك هیئت مجموعه‌سنك تسخیرندن دها زیاده‌یه مال اولدی ؛ حتی موهاچ جنکندن زیاده ضابط ضایع ایدلدی. یکی‌چری اغاسی، صامسونجی باشی، بونلرك معاونلری، چاوش‌باشی میدان

(۱) بروده‌ریت ، ایستوانفی ، نازی (Nagy) نك موهاچ جنکی حقنده‌کی افاده‌سی‌که پچویده مذکوردر .

(۲) « *Plures igitur hic quam in campo Mohacs cœsi sunt* . » قاتونا ، ۱۹ ، ص ۷۰۸ .

(۳) « *Periisse hac clade 200 millia hominum* » بروده‌ریت ، ایستوانفی ،

(٤) پچوی ، ق ۲۸ ، ۳۸ ، ۳۹. کمال پاشا زاده ، ق ۹۳ . روزنامهٔ سلیمانی .

حربده قالدی (۱) . مجارلر بوجنکده میشهل دوبوزینك موروتده کوستردیکی مثاله امتثال ایتدیلرکه ترکیسنه المش اولدیغی زوجه‌سیله برلکده طولو دیزکین قاچارکن ترکلرك یتشمك اوزره بولندیغی کوره‌رك الارینه دوشورمه‌مك ایچون قادینی خنجریله اولدرمش واوندن صوکره انتقامنی المق ایچون هیچ بر طرفه باقمیه‌رق عثمانلی صفلری ایچنه آتلمش ایدی (۲) .

تصادف غریب اولمق اوزره، موروت ایله مستحکم اردوکاهده‌کی قانلی صحنه‌لر — مغلوبلرك مورخلری طرفندن تفصیلاتیله نقل ایدلمکده اولدیغی حالده — غالبلرك مورخلری طرفندن سکوت ایله کچشدیرلمشدر . بوده کوسترر که مکمل وبی‌طرف برتاریخ یازمه‌نك برنجی شرطی منابع مختلفه‌یی بربریله مقابله ایتمکدر . پته‌رواردهینده ، اردو طونه اوزرینه بش کون ظرفنده بر کوپری قوردی ؛ سلیمان برهفته ادرنه‌ده قاله‌رق استانبوله ، یدی آی‌غیبوبتدن صوکره (۳) ، ۲۳ تشرین ثانی (۱۷ صفر ۹۳۳) واصل اولدی . ابراهیم پاشانك اوفه‌ن قصر قرالیسندن آلمش اولدیغی اوچ هیکل — دیکیلی طاش وستون ایله تونج بیلانلر عمودینه تمه اولمق اوزره — آت میدانندهکی سرایی اوکنه قونلدی (٤) . بو اوچ آثار عتیقه‌نك هنوز موقعلرنده کورلمکده ایسه‌ده هیکللر خیلی وقتدن بری اورته‌دن غائب اولمشدر. محمدثانی، قسطنطنیه‌نك فتحنده اوچ بیلان هیکلنك باشنی کسدرمش ایدی. سلطان‌سلیمان،ملتنك اوهامندن بالاتر اولدیغی ایچون‌ودهادوغریسی وزیر اعظمك ابراهاتنه مبنی آت میدانی — اسلامجه صنم عد ایدیله‌بیله‌جك — بواوچ هیکل ایله تزیین ایلدی . بوخصوص ، بوراده شوندن دولایی‌ده شایان تذکاردرکه شریعت موسویه کبی شریعت محمدیه دخی انسان الیله یاپلمش تصویرلری منع ایتمکده اولدیغی جهتله سلیمان ووزیری ایچون حقیقةً بر جسارت فیلسوفانه اثری عدینه مستحقدر . تعصب مذهبی ، ابراهیم پاشانك دینجه مبالاتسزلغندن دولایی شکایتدن کری قالمادی . فغانی نامنده بر شاعر ، تنظیم ایتدیکی هجویه‌ده برنجی ابراهیم بتلری قیرمش ایکن ایکنجیسی میدانلره دیکمش اولدیغنی بیان

(۱) پچوی ، ق ۳۸ و ۳۹ . روزنامهٔ سلیمانی .
(۲) ایستوانفی ، ۸نجی کتابك نهایتنده ، *clarium facinus* .
(۳) روزنامهٔ سلیمانی .
(٤) عالی . صولاق زاده . موراجه دوسونه نظراً ایا صوفیه‌نك تونجدن معمول ایکی بیوك اویزه‌سی اوفه‌ن صویغوندن [غنائمدن] در .

ایدیوردی ؛ بو مقایسهٔ مدققانه بدبخت شاعرك اشكه ترس بیندیریلهرك شهرده دولاشدیرلدقدن صوكره آصلمسنی موجب اولمشدر [١٤] (١).

سلطان سلیمان مجارستانی تالان ایتمكده ایكن انا طولینك هرطرفنده اژدر عصیان باش قالدیریوردی . پادشاهك ممالكنه عودت ایچون طونهدن كچدیكی كون (٢) بر قاچ اولاق ایچ ایل (كیلیكیا) تركمنلری آرهسنده عصیان چیقهرق مدهش بر صورتده اطرافه انتشار ایتمكده اولدیغی خبرینی كتیردیلر . اناطولی بكلر بكی اعادهٔ سكون مملكت ایچون همان اورایه كوندرلدی . بو طغیانك سابی ایچ ایل سنجاق بكی اسبق وزیر اعظم هرسك احمد پاشا زادهمصطفی بك، سنجاغك تحریری حقنده ویردیكی امر ایدی. قاضی مصلح الدین ایله كاتبی محمده تودیع اولنان بوایشده علنی حقسزلقلر اولدی. او وقتدن بری اهالی كیزلی كیزلی هیجان ایچنده ایدی. بونی میدانهچیقارمق ایچون انجق بروسیله لازم كلیوردی كه اوده ظهور ایتدی . سوكلون قوجه نامنده بر اختیار تركمن ، تارلاسنه ایكی یوز اقچه درجهسنده اغیر برویركی قونلسندن شكایت ایتمیاوزرینهجواب اولمق اوزره صاقالنی تراش ایتدیلر . بو تحقیردن ویركینك وضعندن دها زیاده متأثر اولان سوكلون قوجه ، اوغلی سوكلون شاه ولی وذوالنون اوغلی نامنده اوچنجی بر ناخشنودایله تركمن عشیرتلری باشنه كچدی . قاضی ، كاتب ، سنجاق بكی بغتةً اله كچیریلوب اولدیرلدی (١٠ اغستوس ١٥٢٧ — ١٢ ذیالقده ٩٣٣) . قرهمان بكلر بكی اسكندر پاشا زاده خرم پاشا قوتنه مغرور اولهرق عاصیلر اوزرینه

(١) « ایكی طوب بلغراددهٔ الیقونلدی؛ اوچ هیكل استانبوله كتیریلهرك آت میدانندهٔ عمود اوزرینه قونلدی . وزیرك سرایی قاپسی قارشیسنده اولسیله « پاشا بت پرستدر » دیه كفت وشنید اولدی . حتی فغانی چلبی:

« دو ابراهیم آمدبدیر جهان؛ یكی بت شكن ، یكی بت نشان»

دیه هجو ایتدیكی جهتله برنجه مفسدغدار زواللی‌یی بردار ایتدیلر. صولاق زادهدن‌تلخیص، ص ٥٥٩ و ٥٦٠ .

« بر خلیل اول كلوب اصنامی قیلمشدی شكست ؛
سن،خلیلم، شمدی كلدك، خلقی قیلدك بت‌پرست»

بیتی‌ده شایان تخطردر. (مترجم)

(٢) روزنامهٔ سلیمانی كوره ١٠ تشرین اول تاریخنده و بنابرین موهاچ محاربهسنك ، فهسلرك (Fessler) ج ١، ص ٣٢٩ ، ظنی وجه وجه ایله یكرمی دردنجی كونی دكل، قرق ایكنجی كونی ایدی .

یوریدی؛ لکن عسکری قیصریه‌یه یاقین قورشونلی بوغازی قربنده مغلوب ومقتول اوله‌رق کندیسی‌ده جنك میدانده قالدی . غالبلر توقاد طرفنه توجه ایله آرتق آباد وقازآباد اووه‌لرنده تحشد ایتمکه کیتدیلر . اماسیه‌ده اقامت ایدن ایالت روم بکلربکی حسین پاشا کندی عسکرینی ذوالقدر، مرعش، ملاطیه بکلربکلرینك عسکریله برلشدیره‌رك اردوکاهنی سیواسده قوردی . ملاطیه بکی یولار قاصدی بك بیك سواری ایله دشمنك استکشافنه کوندرلدیکی حالده درت یوز کشی غائب ایده‌رك شهره عودت ایلدی . رمضان اوغلی عائله‌سندن اختیار اطنه بکی پیری بك — کندیلرینه معلومات ویرلمش وبری‌عینتابه، دیکری ملاطیه‌یه ورود ایتمش اولان — شام و دیار بکر بکلربکلرینك کتیره‌جکلری امدادی بکلمك موافق احتیاط اوله‌جغنی بیان ایلدیسه‌ده کنج وجسارتی مفرط روم بکلر بکی بونصیحتی دیکله‌مدی . ۱۶ ایلول (۱۹ ذی‌الحجه) ، حسین پاشا هویوکلو قربنده ترکمنلرله حرب ایده‌رك اول امرده ترکمنلر رجعته مجبور ورئیسلری ذوالنون تلف اولدی؛ لکن تکرار طوپلانوب کیجه یاریسنه دوغرو حسین پاشا اردوکاهنی علی‌الغفله باصه‌رق پاشایی مجروح وسیواسه قاچمغه مجبور ایتدیلر که اوراده یاره‌سندن ترك حیات ایلمشدر . عاقبت دیاربکر بکلربکی خسرو پاشا عاصیلرك موفقیاتنه نهایت ویرمك شرفنه نائل اولدی . ینه بوصیره‌ده اطنه وطرسوسده دخی قاریشقلقلر ظهوره کلدی ؛ اطنه ملحقاتندن برندی ناحیه‌سنده طوموزاوغلان وطرسوس سنجاغندن اولاش ناحیه‌سنده یکیجه بك عصیان چیقارمشلردی ؛ ولی خلیفه نامنده بر عجم متعصبی‌ده طرسوس جوارنده قره عیسالی عشیرتنی عصیان ایتدیرمشیدی . انجق بو ایکی عصیان اطنه بکی پیری بکك تدابیر عاقلانه ومؤثره‌سیله ازوقت ظرفنده سرعتله باصدیرلدی (۱).

ایرته‌سی‌سنه قره‌مانده ترتیب اولنان عصیان دها اهمیتلی اولمش وبالذات وزیر اعظمك اوراده بولنمسی ایجاب ایتمشدر. یکی چریلرك حامی اتخاذ ایتدکلری حاجی بکتاش سلاله‌سندن (۲) قلندر اوغلی، بایراغنك آلتنه برقاچ بیك درویش، ابدال ، قلندرایله اسافل ناسدن برچوق کشی طوپلامشیدی. روم، اناطولی، دیاربکر بکلر

(۱) عالی ، ۲۳۳ . پچوی، ق ٤٤ . جلال زاده ، ق ۱۱٤ . فردی، صولاق‌زاده.

(۲) «حاجی بکتاش ولی اولادندن ، یعنی قادینجق آنه‌دن بورنی قانی داملاسیله نفس اوغلی اولان حبیب افندی اولادندن ؛ قلندر ابن اسکندر ، ابن بالم سلطان ، ابن رسول چلبی ، ابن حبیب افندی.» پچوی ج ۱، ص. ۱۲ (مترجم)

بکلرینك بربرینی متعاقب ایتدکلری محاربه‌ده عاصیلرکاه مغلوب، کاه غالب اولدیلر: روم بکلربکی یعقوب پاشا « اونا اود » بوغازنده قلندره مغلوب اولدیغی کبی قلندرده پاسین اووه‌ده خسرو پاشایه بوزیله‌رق قره چایرده اناطولی بکلربکی بهرام پاشادن انتقام الوب اونی توقاده التجایه مجبور ایلشیدی . بهرام‌پاشا ، بوشهرك قارشیسنده ، کندیسنه التحاق ایدن قره‌مان ، حلب بکلر بکلریله برلکده قلندرله فلاکتلی بر محاربه‌ده بولنه‌رق قره‌مان بکلربکی ، علائیه ، اماسیه ، بیره‌جك بکلری وقره‌مان واناطولی تیمار دفتدارلری بوجنکده مقتول دوشمشدر . وزیر اعظم ذوالقدر ایالتنده قارص نام محلده ایکن بوقاتلی مغلوبیتك خبرینی آله‌رق استانبولدن کتیرمش اولدیغی‌اوچ بیك یکی‌چری وایکی‌بیك سپاهی‌ایله علی‌العجله البستانه قدر ایلریله‌دی؛ لکن عاصیلره هجوم ایتمزدن اول موفقیتنی تأمین ایده‌جك ایکی تدبیراتخاذ ایلدی : ترکمنلره مغلوب اولان عسکردن اردویه کله‌جکلر بولنورسه مغلوبیتلرینه دائر نشر ایده‌جکلری خبرلر بریکی عسکرك افکارینی اخلال ایده‌جکندن بحق قورقه‌رق بونلردن کیمسه کلمه‌سنی وعکسی حالده اولدیرملرینی امرایلدی . اوندن صوکره لازم کلنلره التفات کوسترمه‌رك وتیمارلر توجیه ایده‌رك اوجه قلندر طرفنه کچمش اولان ترکمن‌عشیرتلرینی (۱) بوطرفه جلب ایتدی. بونلرك افتراقی اوزرینه‌عاصیلر یرقاچ یوزکشیدن‌عبارت قاله‌رق‌صدراعظمك چاشنیگیرلرندن بلال،محمد، ودلی‌پروانه قوماندەسنده‌برمفرزه ایله‌قولایجه‌منهزم اولدیلر؛ قلندرمعیتیله برابرباش سازطاغلرنده طوتیله‌رق‌کندیسیله ذوالقدرخاندان اصیلندن فلاکت ارقاداشی اولان ولی دمدارك باشلری کسلدی ؛ بچوینك تعبیری وجه ایله « فترا که اصلدی » ، وزیر اعظمه کتیرلدی (۲۲ رمضان ۹۳۳ — ۲۲ حزیران ۱۵۲۷) . بوموفقیتدن صوکره ابراهیم اناطولی بکلربکیله‌اسیای صغری‌بکلرینی—توقاد محاربه‌سنده قاچوب‌ده‌شان عسکری‌یی مخاطره‌یه قویمش اولانلری تحقیق ایتمك اوزره — عقدایتدیکی دیوانه چاغیردی . اولا اناطولی بکلربکی بهرام پاشایه برطرز تهدید ایله : « یاری‌چیلاق ، سرسری ، خانه بردوش ، درویش طاقمنك اوکندن نصل قاچدیکز ؟ » [۱۵] دیدی (۲) بکلربکی جواب ویره‌میه‌رك ، یاخود جوابه جرأت ایده‌میه‌رك وزیر

(۱) فردی « چپچکلی ، اجه قویونلو ، ماصادلی ، بوزوقلو » عشیرتلرینی تعداد ایدیور.
(۲) «بربلوك چیرلاق ، چپیلاق، بررسردسته‌لی طورلاق اشقلردن‌نچون فرارایتدیکز؟» پچوی ، ج ۱ ، ص ۱۲۳ ، (مترجم)

اعظم بوسؤالی اوته‌کی بکلره ایراد ایلدی ؛ اونلرده اردونك مغلوبیتی مسئولیتنی بربرینك اوزرینه آتدیلر ؛ جلادلر ، تقرب ایچون امر آلمش اولدقلری صیره‌ده ایدی که سابق وزیر اعظم پیری پاشا زاده ، ایچ ایل بکی محمد بك اووقته قدر محافظه ایلدیکی سکوتی قطع ایله پادشاهك سعادتی ایچون دعا ایتدکدن صوکره : « اجدادیمز برمحاربه‌یه کیریشه‌جکلری زمان اللهدن استمداد وتجربه‌لی اختیارلرله مشاوره ایتمکی معتاد ایدینمشلردر؛ بزایسه نه‌اونی یاپدق ؛ نه بونی یاپدق ؛ غرور ، نفسمز داعتماد بوفلاکتلری باشمزه کتیردی . جزامزی چکمك ایچون ایشته‌قلیچ وایشته باشلریمز ! » دیدی . وزیراعظم بومردانه سوزلردن متأثر اولەرق ماضیی عفوایله اطنه والیئ عاقلی پیری بکی معیتنه آلەرق استانبوله عودت ایلدی وطرف شاهانه‌دن کمال التفات ایله قبول اولندی (۱۱ اغستوس ۱۵۲۷ — ۱۳ ذی‌القعده ۹۳۳)(۱).

دیوانده جریان ایدن مذاکراتی سامعهٔ پادشاهی‌یه ایصال ایله صاحب ملکك نظر دقتی وکلاسنك افعالی اوزرنده دائما برقرار بولندیغنه دلالت ایتمك اوزره دیوان اوطه‌سنده ووزیراعظم مقامنك اوستنده‌سرایك ایچ طرفنه اسرار انگیز برپنجره‌نك آچلمسی تقریباً بوزمانده وقوع بولمشدر .

وزیراعظمك استانبوله عودتندن اوچ آی صوکره برمسئلهٔ دینیه تحدث ایله اولا سلطان سلیمانك ، صوکره بتون شهرك نظردقتنی کندیسنه انحصار ایتدردی . علما زمره‌سندن قابض نامنده بری ، [حضرت] عیسانك [حضرت] محمده رجحانی علنی محللرده بیان ایتمش اولمق تهمتیله دیوانه کتیرلدی . روم ایلی قاضی عسکری قادری زاده محیی‌الدین چلبی واناطولی قاضی‌عسکری قادری چلبی قابضك دعواسنی دیکله‌دیلر ؛ ایکی قاضی‌عسکر بورأی ضلالت کارانه حقنده فکرکافیه وشومسلك جدیدسالکنك مدعیات جسورانه‌سنی رده مقتدردلل ایدیلر. برنجیسی اجدادینك خدمات عالیه‌ده بولنمش اولمسنه مغرور بولنمش وایکنجیسی ایفای وظیفه‌سنه دلالت ایده‌جك علوم یرینه‌جمع ثروته حصر افکار ایتمش ایدی . قابضك ضلالتنه مقابل دلائل مقنعهٔ حسنه ایرادی یرینه قتلنه حکم ایتمکی دها مختصر ودها قولای بولدیلر (۲) . وزیراعظم اونلرك بو افراطنی رد ایله طرز حدت واستعجالنی حکمك صفتنه یاقشمیه‌جغنی وکندیلرینك بودرلو افکارضاله‌حقنده استعمال ایده‌جکلری

(۱) عالی ، پچوی ، فردی ، صولاق زاده ، جلال زاده .

(۲) « حکمت بقتله » دن غیری کلامه قادر اولمادیلر . پچوی ، ص ۱۲٤ (مترجم)

سلاح‌انجق قواعدمذهبیه وشریعت اولوب‌او آدمی همان میدان سیاسته کوندرمك دكل، مباحثه ایله‌اقناع‌ایتمك لازم‌كله‌جكنی سویلدی. لكن محیی‌الدین وقادری چلبیلر قابضك دلائلنی ردایده‌مدكلرندن وزیرلر متهمی والتهم ایدنلری موقع محاكمه‌دن چیقاردیلر. سلطان سلیمان، قفسلی پنجره‌دن ، دیوانده وقوعه‌كلن شوصحنه‌یی تماشا ایلدی؛ نتیجهٔ محاكمه‌دن ناخشنود اوله‌رق — بكلنلمدیكی حالده — دیوانه داخل اولدی (۱)؛ شدتلی بر طور ایله وزیر اعظمه شویله خطاب ایتدی : «عیسایی محمده ترجیح ایدن بر ملحد نیچون جزالندیرلمدی ؟» ابراهیم پاشا جواباً دیدی‌كه : «قاضی عسكرلر دلائل سالمه ایله مدافعه ایده‌جك یرده حدتله محكوم ایتدیلر . بونك ایچوندركه حقنده‌كی اسناداتدن دولایی‌جزالاندیره‌مادق» . پادشاه «شریعتی‌بیلمك قاضی‌عسكرلره مخصوص‌دكلدر؛ دعوی یارین‌مفتی ایله‌استانبول قاضیسنك‌حضورینه جریان ایتملیدر ؛ متهم اوزمانه قدر موقوف طوتلسون.» دیدی. او وقت استانبول قاضیسی بولنان سعدالدین ومفتیٔ متبحر كمال‌پاشا زاده ایرتەسی كون دیوانه كلوب اوتوردیلر (۲). مدت مدیده قابضله مباحثه ایتدكدن وفكرندن رجوع ایتدیرمك ایچون خیلی چالیشه‌رق ممكن اولمادیغنی اكلادقدن سوكره شرعاً لازم كلن اصوله تماماً رعایتله قتله‌محكوم ایلدیلر. قابض بومدهش فتوی اوزرینه‌ده فكرنده‌بی‌تزلزل قاله‌رق صوك نفسنه قدر سوزندن دونمدی (۳) .

سلطان سلیمانك، بر ملحدك حیاتنی قواعد اسلامی محافظه‌یه فداده‌كوستردیكی شدت بر زمان صوكره اسایش داخلی ایچون اتخاذ تدابیر ایده‌جكی صیره‌ده وحشته منقلب اولمشدر. سلطان سلیم جامعی جوارنده برمسلمانك خانه‌سی غارت اولنمش؛ اركك، قادین ، چوجق ، كوله ، ایچنده بولنانلرك جمله‌سی اولدیرلمش ایدی . (۲٤شباط۱۵۲۸). اودون یاریجیلغی، جكر صاتیجیلغی ایله‌شهرده دولاشان‌ارناودلر حقنده بعض شبهه‌لر حاصل اولدیغندن برعائله‌نك انتقامنی آلمق ایچون بویدبختلرك قتل عامی وقوعه كلدی ؛ سكز یوز كشی باشقه بر صورتله محاكمه ایدلمكسزین جلادلره تسلیم ایدلدی (٤) .

(۱) «(پادشاه) وزرایی عرضه دعوت ایتش ایدی» صولاق زاده، ص٤٦٨ . «وزرا عرضه‌كیردكده» ، پچوی، ص ۱۲٤ . بوحاله پادشاه دیوانه چیقه كلمش دكلدر. (مترجم)
(۲) روم‌ایلی قاضی‌عسكری تصدری بهانه ایله قالقوب‌كیتدی، پچوی،ص ۱۲٤.(مترجم)
(۳) عالی ، پچوی ، فردی ، صولاق زاده ، جلال زاده .
(٤) «هرچندكه بوفسادی ایدنلر تجسس اولندی ، قطعا صورت شرعه كیره‌جك مرتبه

استانبولده بر مسلمان عائله‌سنك اعدام اولندیغی کون ، اعلان عصیان ایتمش اولان سیدی ، اطنه‌یه ملحق عزیز سنجاغی بکی بولنان عموجه‌سی اوغلی احمد بکی عزیز یاقینندن کلیاً مغلوب ایده‌رك بش بیك کشی ایله برندی ناحیه‌سنی وصوکره بورادن اشاغی آیاس قصبه‌سنی غارت واحراق ایله ذوالقدر اراضیسنده قارص قصبه‌سندایکجیر اوغلی نامنده دیکر بر عاصی ایله برلشوب سیس قلعه‌سی اوکنه کلدی . بوطرفلرده ایلك برعصیانی اوقدر موفقیتله تسکین ایتدیکنی کوردیکمز رمضان اوغلی پیری بك [که استانبوله کلمشیدی] طرف شاهانه‌دن بوعصیانی‌ده اطفایه مأمور اولدی. برمدتدن بری خسته بولنمقله برابر بلاتردد برقاچ بیك کشی ایله استانبولدن عزیمتله صوك درجه‌ده تضییق کورمکده اولان (١) سیس قلعه‌سنك امدادینه تام وقتنده یتشدی . اونك تقربنده عاصیلر ایکی فرقه‌یه آیرلدیلر ؛ برفرقه‌سی عزیز اوزرینه رجعت ایده‌رك اوته‌کی فرقه سیدی قومانده‌سیله سیس طاغنده دربند قله‌سی قربنده مستحکم برموقع طوتدی. پیرعلی بك سیدی اوزرینه هجوم ایله قارداشیله معیتنده ایکی بیك کشینك میدان حربی نعشلریله ستر ایتدکلرینی کوردکدن صوکره غلبه ایتدی؛ سیدی‌یی‌ده اله کچیردی. ایرته‌سی کون عزیز اوزرینه یورویه‌رك عاصیلرك ایکنجی فرقه‌سنی پریشان ایتدی؛ حیاً درزنجیر اولان سیدی‌یی رؤسای عصاتك باشلریله برلکده استانبوله کوندردی ؛ سیدی‌ده استانبولده پادشاهك امریله آصلدی (٢)

حلب اهالیسی قاضی (٣) ووالیلرینك مظالمندن بی‌زار اوله‌رق برجمعه کونی ایکیسنی‌ده معیتلریله برلکده اعدام ایتمشلردی (مایس ١٥٢٨ — شعبان ٩٣٤). خلقك بو صورتله بالذات احقاق حقه تصدیلری مجرملرك ردوسه نفیلریله

ظهوره کلدی . عاقبت ایرغادلق ایله اسواق شهری دور ایدن بیکار ارنود قسمندن اولق احتمالی ویریلوب بعض علائم دخی ظاهر اولغین اتمکجی ، موسجی ، دلاك ، اشجی، اودون یاریجی قسمندن وباالجمله بیکار مقوله‌سندن سکز یوزقدر آدم اخذ اولنوب چارشولرده سوقانلرده جمعیت برلرنده قتل اولنوب اشقیایه باعث خوف وخشیت اولوب آندن صکره بو مقوله فساد ظهور ایتمدی. » . پچوی، ص ١٢٧ . صولاق زاده دخی برچوق کناهسز آدملرك قانله کیرلش اولمسنه تأسف ایدر، ص ٤٦٩ (مترجم)

(١) «سیس قصبه‌سنی غارت وقلعه‌سنك فتحنه» ده جسارت ایتمشلردی. پچوی، ص١٢٦.

(٢) پچوی ، ق ٤٦ . عالی ، ١٨ نجی وقعه ، ق ٢٢٣ . جلال زاده ، ق ١١٩ . صولاق زاده ، ق ١٠٨ .

(٣) بوقاضی‌یه «قره‌قاضی» دیرلردی؛ مفتش اموال اولمشیدی. پچوی، ص١٢٧.(مترجم)

جزالاندیرلدی . بوصیره‌ده سلطان سلیمان ، ممالکنك دیکر براوجنده دخی اویله برعصیان ظهور ایتمه‌سی ایچون اشقودره سنجاق بکی بالی بکك ، وویوده‌نك ، کهیانك، بوسنجاقده ارتکاب ایله متهم بش مأمورك آصلمسنی امر ایتدی . امرك اجراسی یونك ایچون استانبولدن کوندریلن ایکی چاوشه تودیع اولندی (۱) .

پادشاهك ناقابل انحنا اولان عدالتنك قورقوسی امور اداره‌نك هر قسمنده صلاحی موجب اولدی. سلطان‌سلیمان، متعاقباً بوسنه‌وسمندره والیلری خسروبك ایله یحیی اوغلنك بوسنه قلعه‌لری اوزرینه تشبثات موفقیت کارانه‌لرینی خبر آله‌رق بالی بکك تعدیاتندن ترتب ایدن خشنودسزلغی اونوتدی . کچن قیش اثناسنده وزیر اعظمك دیوانه ، عثمانلی عسکرینك بر مظفریتنی ، یاخود بر تسخیرینی عرض ایتمدیکی کون پك نادر اولمش ایدی (۲) . یاپچه بلدهٔ مستحکمه‌سی بوسنه وسمندره بکلرینك قوای مجتمعه‌سنه اوزون مدت مقاومت ایده‌مدی (۳)؛ جسور ضابط بلاش‌شه‌ری اوراده اولمادینی کبی ژان هوبوردانسکی،قاسم وویوده ایله بر مبارزهٔ منفرده‌ده الدینی یاره‌نك عواقبندن دولایی هنوز خسته ایدی . قوماندان اتیه‌ن قوربونوغ، سربست چیقه بیلمك شرطیله یاپچه‌یی قورقاقجه تسلیم ایلدی . رادوپچه‌ده، مقاومت تجربه‌سنده‌بیله بولنمقسزین، بوسنه‌نك ایکنجی قلعه‌سی یانیالوقه [بنالوقه] یی تسلیم ایتدی . بو ایکی قلعه‌نك سقوطی اوزرینه به‌لویزه‌رو ، اوربوراچ ، صوقول، له‌واچ، سرپوار، آپاروك، په‌رغا، بوساچ ، غره‌به‌ن قلعه‌لری عثمانلیلرك النه‌کچدی.خرواتستانده اوبدینا، لیقا، چرباوا؛ اسقلاووونیاده مودروش، پوزه‌غا ؛ دالماچیاده اوروانا موقعلری‌ده عثمانلیلره اطاعتی قبول ایتدیلر . بناءً علیه قنین، مودروش، چه‌رباوا پسقپوسلقلری (٤) لغو اولندی . پوزه‌غا عثمانلی

(۱) پچوی ، ق ٤٧٠ . عالی ، ۲۰ نجی وقعه ، ق ۲۳۰ جلال زاده، ۱۲۳.
(۲) فردی، ص ۱٤٦ .

(۳) یاپچه فاتح زمانی فتح ایله ایکی سنه عثمانلیلرده قالمش ایکن دشمن بر جمعه نمازنده مسلمانلره هجوم ایله قتل واسیر ایده‌رك التمش سکز سنه قلعه‌یه مالك اولدی . خسرو بکك بر وویوده‌سنه قلعه‌دن برآدم کلوب نردبان ایله بطال قپودن ایچری قویمغه دلالت عرض ایدر . خسرو بکه بیلدیررلر ؛ لکن خسرو بك کلنجه‌یه قدر ایش اوته طرفه عکس ایدر ملاحظه‌سیله وویوده‌نك آدملری همان اوکیجه قلعه‌یی ضبط ایدرلر. خسرو بك کلیرکن مژده‌یی آلیر؛ آتی واوززنده‌کی اشیانك جمله‌سنی مژده‌لك ویرر. پچوی،ج ۱۳۰ (مترجم)
(٤) بو پسقپوسانی ایالت، ولایت معناسیله آلمانیدر (مترجم)

سنجاق مرکزی اولدی (١) . سلالهٔ عثمانیدن اولان خسرو بك (بایزید ثانینك بر کریمه سنك حفید سی ایدی) بوسنه والیلکنده بیوك طنطنه وبونکله برابر عدالت شدیده نشر ایتمکده ایدی؛ دالماچیاده سه به نیقولی مرادکیا برابر بولنه رق قنین سنجاغنك اداره سنی مأذونیت تامه ایله اوکا ویرمش ایدی [١٦] .

١٥٢٨ سنه سنده، سلطان سلیمان مجارستانه یکی بر سفر ایچون حاضرلاندی ، وبری ژان زاپولیا ودیکری قرال فردیناند طرفندن کوندریلن ایکی ایلچی یی قبول ایلدی . زاپولیانك جلوسی قرالق ایچون برتخم نفاق اولمشیدی . معاهدات متقدمه مجارستان تختنه ماقسیمیلیه نك حفیدی آرشیدوق فردیناندی دعوت ایتمکده ایدی . فردیناندك قارداشی شارل کن ، ٢٨ نیسان ١٥٢١ و ١٨ مارت ١٥٢٢ تاریخلریله وورمس وبروکسل دیه تلرنده [مجلس عمومیلرنده] منعقد وثائق موجبنجه ، مجارستان قرالغیله اوستریانك حق سلطنتی اوکا ترك ایتمشیدی . پالاتین اتیه ن باتوری ریاسته انعقاد ایدن پره زبورغ دیه تنده زاپولیا غاصب و فردیناند یکانه حکمدار مشروع اعلان اولندی (تشرین ثانی ١٥٢٦). فردیناند رقیبنك اوزرینه یوریدی؛ زاپولیانك اکثر طرفدارانی آیریله رق توقای صحراسنده مغلوب وفرانسز ایلچیسی ریسون واسطه سیله، قاین پدری بولنان لهستان قرالی سیگیسموندن استمداده مجبور اولدی. سلطان سلیمانه ده، تا نرانسیلوانیا ایچندن برسفیر کوندره رك کندیسنه وعد اولنان تاج قرالی یی الدکچیره بیلسك ایچون طلب معاونت ایلدی. بونازك وظیفهٔ سفارتی — بر فکر دقیق وفعال صاحبی اولوب تلمنی ده قلیجی قدر مهارتله استعمال ایدن و آز برمدتدن بری ، سفارتله بولندیغی پارسدن عودت ایتمش اولان — سیرادی پالاتینی ژه روم لاچکی یه تودیع ایلدی . لاچکی ، طرف شاهانه دن قبول اولنمازدن اول برمعتاد وزرایی زیارت ایتدی . استانبوله وصولندن بری لوئی غریتی ایله رابطهٔ دوستی پیدا ایتمش وباب دولتله اجرا ایده جکی مذاکراتك نتیجه پذیر اولمسی ایچون اونك حقنده کی امنیتدن استفاده عزمنده بولنمش ایدی. لوئی غریتی، مقدما استانبولده ایلچی وشمدی وندیك دوجی بولنان اندره آ غریتینك ولد طبیعیسی ایدی . ماهر وهیچ برشیدن فتور کتیرمیه جك درجه ده حریص اقبال اولمسیله ابراهیم پاشانك حسن توجهنی جلب

(١) ایستوانفی ، اثر مبحوث عنه . کرسه لیخ (Kerselich) زاغرابی فارلاتی (Zagrabiae Farlatti) تاریخی، ٤، ص١١٢. انکل، دالماچیا تاریخی، ص٥٦٦. مجارستان تاریخی، ٢٤ ص ١٦ . شیمه ك ، ص ٢٠٣ .

ایده‌رك بوسایه‌ده التفات شاهانه‌یه‌ده مظهر اولمشیدی ؛ اودرجه‌لرده‌که دولتك دول سائره ایله مناسباتنده دائما لوئی غربتی وساطت ایدردی . رفته رفته مصالح اجنبیه‌نك اداره‌سنی نفسنه حصر ایتمش اولدیغندن کندیسنی یالکز وندیك حکومتنك مأموری دکل، مجارستان ایشلرنده دخی اك یوکسك درجه‌ده حکم صفتیله صحنهٔ سیاسیاتده بیوك بروظیفه اجرا ایتدیکنی کوره‌جکز. لاچکی ، زاپولیانك ابتدا مالك اوله‌جغی قراللغك اك مهم پسقپوسلغنی [ایالتنی] وعد ایتمك وسنوی بیکلرجه دوقه ویرمك صورتیله‌درکه لوئی غربتی‌یی قازانمش ایدی . غربتینك نفوذی سایه‌سنده لاچکینك ایشلری بسبتون دکشدی ؛ وزرا ، اولجه کندیسنی صوغوق ومتکبرانه قبول ایتمش اولدقلری حالده شمدی رعایت وحرمتله تلقی ایدراولدیلر؛ مقدماویرکی ایستنلمش ایکن هرسنه معتاد هدیه‌لری حامل برسفیر کوندرلمسی طلبیله اکتفا اولندی. پادشاه،وزیر اعظم، وزرا طرفلرندن ایراداولنه‌رق مجار ایلچیسنك راپورلرنده مذکور اولان سوزلر اوزمانك سیاست ودیپلوماسیسنی اوقدر ایی کوسترر که بوراده برقسمنی نقل ایتمکی مناسب کوریورز (١) . ابراهیم‌پاشا ، ٢٢ کانون اول ١٥٢٧ تاریخنده‌کی ایلك ملاقاتنده لاچکی‌یه شویله سویلیوردی : « نیچون متبوعك مجارستان تاجنی پادشاهدن دها اول ایسته‌مه‌مشدر ؟ اوفه‌ن یانغینیله قرال کوشکنك محافظه‌سی نه دیمك اولدیغنی اکلامادیمی ؟ بوراده هرشیدن معلومات آلنمشدر ؛ آرشیدوقك ، سنك افندیکك دکرلری نه اولدیغی وخرستیانلغك اوته‌کی پرنسلرینك نه‌یاپه‌بیله‌جکلری معلومدر » . مع‌هذا لاچکی زاپولیانك یالکز پادشاهك دوستلغنی دکل ، اونك اوزرنده نفوذ تامی اولان ذاتك‌ده توجهنه مظهراولمق امید وارزوسنده بولندیغی جواب ماهرانه‌سنی ویرمکله نائل تبسم وتحسین اولمشدر . ایرته‌سی کون وزیر مصطفی‌پاشادن شوسرت سوزلری ایشتدی: « دیمك اولیورکه سن هدیه‌سزاوله‌رق ، بزم دوستلغمزی دکل، معاونتمزی ایسته‌مکه کلمشسك. سویله‌باقه‌یم: سنك افندیك،پادشاهك آتنك ایاغنی باصدیغی بودینه وافندیمزك عودتی ایچون تخصیص اولنان قرال کوشکنه کیرمکه نصل جرأت ایتمشدر؟ بزم قانونمزایسترکه پادشاهك استراحت ایتدیکی، آتنك کورندیکی هریردائما حکممز آلتنده بولونسون. سن ویرکیسز اوله‌رق وپادشاهك قوللرندن بری طرفندن کلیورسك. بیلمزمیسك که کونش کبی یکانه اولان متبوعمزك

(١) *Actio Hyeronimi Lasczky apud Turcam nomine regis; dan Bel, apparatus ad historiam Hongariæ Posonii,1753,p.159.* قاتونا، ٢٠، ص ٢٦٠.

آسمان وزمینده حکمی جاریدر. سن، ترانسیلوانیابانك آدمی، سعادتلی پادشاهی، افندیك قدر عاجز فقیر بر پرنسك باباسی اولمق اوزره یادایتمکه نصل جسارت ایدیورسك؟». اوچنجی وزیر ایاس پاشادها آز سرت معامله کوسترهرك طرف شاهانه دن قرال لویی نزدینه کوندریلن قولك هنوز حیاتده می اولدیغنی صورمشدر. ابراهیم، ۲۸ کانون اوله لاچکی بی تکرار ملاقاته قبول ایدرك زاپولیانك، مجارستان قرالی صفتیله وایلچیسی واسطه سیله، کندیسنه کوچك قرداشی کبی خطاب ایتمسنه مساعده کوستردی. علاوةً دیدی که: «بزقرال لویی بی اولدردك. قصرینی آلدق، اوراده یمك یدك واویودق. اونك قرالغی بزمدر. قرالارك تاج ایله قرال اوله جقلرینی ظن ایتمك دلیلکدر. اجرای حکومت ایدن آلتون دکلدر، قیمتدار طاشلر دکلدر، تیموردر؛ قلیچ اطاعته مجبور ایدر؛ قلیچ ایله قازانیلان شیئی قلیچ محافظه ایتمك لازمکلیر. بیلیرزکه مجارستانك پاره سی، منابعی قالمامشدر؛ بوحالده سنك افندیك پادشاهی متبوع طانیسین، دست اقتدارندن استمداد ایتسین؛ اوزمان یاردیم ایدرز، یالکز فردیناندی دکل، بتون دوستلرینی ده محو ایلر، اونلرك طاغلرینی آتلریمزك ایاقلریله اووه یاپارز. دوج غریتی و اوغلی اولماسه یدی، فردیناندك وسنك افندیکمك حکومتی بی نشان ایتمش اوله جق ایدك؛ زیرا متقابلاً بربرینی خراب ایدن ایکی دشمنك محاربه سی اوزرلرینه کلن براوچنجی ایچون دائماً مساعددر. اکربن یکی چریلرله، روم ایلی عسکریله فردیناندك اوزرینه یورومش اولسه یدم، یاخود آیاس پاشا بوغدانلیلرله، تاتارلرله افندیکك اوزرینه دوشمش اولسه یدی نه اوله جقدی؟ بویاز وندیکلی دوستلریمزك رجاسی اوزرینه کندیمزی حرکتسز طوتدق؛ فقط بویله یاپمقله اویومیوردق، واکر اقتضا ایدرسه محاربه یه چیقمغه حاضرز. ایکی رقیب بربرینك قوتلرینی محو ایتمش کوریورز؛ پادشاهك اردولری سهولتله غلبه ایده جکلردر. ایکی خصمزك اوزرینه، یالکز برینك اوزرینه کوندردیکمزدن زیاده عسکر کوندره جکز، وبودینی برایکنجی استانبول یاپه جغز. بن سکا ترك اصولیله، یعنی پك قیصه سویلدم؛ ترکلر آزسویلرلر، چوق یاپارلر. سن بنم کولدیکمی کوروب ده تعجب ایدیورسك؛ قلیجمزك قوتیله فتح ایتدیکمز یرلری ایسته مکه کلدیکك ایچون کولیورم. معلومك اولسون که بزم شاهین پنجه سندن دها قورقونج پنجه لریمز واردر. الریمز، بر کره قویدیغمز یردن چیقماز، مکرکه کسیلسین؛ بوسوزلری خاطرکده طوت، چونکه حقیقت بودر. پر، کوکدن دوشن هرداملهیی آلیر؛ بزده اونك کبی، بزه سویلنیلن سوزلرك

جمله‌سنی، خصوصا بر سفیر طرفندن سویلنیانلری خاطریمزده طوتارز . لکن بزم اوزون قوللریمز وارسه‌سزك‌ده اوزاغی کورر کوزلریکز واردر. سز، پك چوق سنه‌لردن بری غائب ایدلش مملکتلری ایستیورسکز، دائما بلغرادی قوریورسکز. بن ظن ایدردم که سیرمی‌یی چوقدن بری اونوتمش بولنه‌سك ؛ لکن کوریورم که سیرمی شرابی ایچمشسك و، اکلاشیلان، خوشکه کیتمشدر. بوایالت بزه‌وارداتندن زیاده مصرفلی اولدیغنی سویلیورسك ؛ بوشمدیلك دوغریدر؛ چونکه‌مر آی یکرمی سکز یوك کموش آچه، یعنی اللی آلتی بیك‌دوقه‌صرف ایدیورز که‌سنه‌ده آلتی یوزیتمش ایکی بیك‌دوقه‌ایدر [۱۷]. سیرمی‌یه مقابل بزهدیه ایستمیورز، ویرکی‌ایستیورز. بزه‌ایکی دفعه لهستاندن بحث ایتدك ؛ بوقراللغك صوك ایلچیسنی اوچ سنه‌لك برمتارکه ایله کوندردك که اونك‌ده مدتی یاقینده بیته‌جکدر . لهستان ایله محاربه‌ده بولنمامقلغمزله برابر صوك سنه‌لرده اوراده‌ن اللیشر بیك دوقه کلمشدر ؛ چونکه تاتارلر لهستاندن آلدقلری اسیرلری هپ ترکلره صاتارلر ؛ کیلی وکفه کمرکلری‌ده ایکی سنه‌ده واردات معتاده‌دن اوتوز بیك دوقه زیاده ویرمشدر (۱) ؛ اکر عسکریمز افلاقدن لهستانه کیرسه‌یدی ، قرال نه‌یاپارسه یاپسین ، بتون بر سنه هریره آتش ویره‌رك ، قان صاچه‌رق اوراده قاله‌جقلر ایدی (۲) . «سلطان سلیمان لاچکی‌یی ۲۷ کانون ثانی ۱۵۲۸ ده ملاقاته قبول ایله اونك ایراد ایتدیکی نطقه جواباً شو سوزلری سویلدی: «متبوعکك صداقتنی ممنونیتله قبول‌ایدرم؛ شمدی‌یه قدرحکومتی، صورت‌فعلیه‌ده‌هیچ‌بروقت‌اونك‌اولمامشدر؛ اوحکومت، فتح وسیف حقیله بنمدر . لکن‌ذاتمه‌انتسابنه‌مکافات اوله‌رق مجارستانی ترك ایتدکدن باشقه‌اوستریانك‌فردیناندینه قارشی اونی صورت مؤثره‌ده حمایه ایده‌جکم؛ مستریح اوله‌بیلیر.» ملاقاتك ختامنده ابراهیم پاشا لاچکی‌یه دیدی‌که: « شمدی متبوعکه قرال دیه‌جکز؛ ترانسیلوانیا بانی دکل . پادشاهمز حکمداریکك دشمنلری اوزرینه بالذات یورویه‌جکدر . آرتق نه هدیه ایسترز، نه‌ویرکی!». لاچکی، اووقتدن اعتباراً، آچیله‌جق سفرك تسلیحاتنی ومحاربه پلانتی تعیین ایتدی . عودتنه رخصت آلمق اچون قبولندن بر کون اول

(۱) بر مملکته ادخالات موجب منفعتدر ، اخراجات‌ده اولق شرطیله . ابراهیم پاشا بو شرطی اونوده‌بیلیردی ؛ چونکه غنیمت طریقیله‌ده ممالك عثمانیه‌یه‌کلی پاره کیرردی . شمدی ایسه او اوله‌مادینی ایچون ، ایی دوشونملی‌یز ؛ زیرا ادخالات مملکتك طوبراغیله ، یعنی املاك واراضیسنك تبعهٔ اجنبیه الته کچمسیله تقابل ایدر . (مترجم)

(۲) Bel، ص ۱۷۶ ، مذکور اولان بومنقولاتی قاتونا اونوتمشدر .

(۳ شباط ۱۵۲۸) درت قات خلعت واون بیك اقچه (ایکی یوز دوقه) هدیه آلدی . ایرته‌سی کون حضور سلطانیه قبول ایدلدی ؛ پادشاه کندیسنه شویولده خطاب ایتدی: « متبوعکه ارتباطمزی اثبات ایچون استعمال ایده‌جکمز وسائطی بیلیرسك : اونك ایشلری بنم ایشلرمدر ؛ بکا عائد اولان اوکا عائددر . بیلیرم که خرستیان حکومتلری اجدادیمك ومسلمانلرك اوزرینه تهدیدلی بلوطلر یپغمشلردر؛ انجق بو بلوطلردن یپلدیرم چیقمیوردی . اونلر سبب اولمسه‌یدیلر انسان قانی دوکلیه‌جك ایدی ؛ لکن هر وسیله ایله اوزریمزه یوروینلری محو ایتمك مطلقا لازم ایدی . متبوعك ، خرستیان حکومتلرینك مهم وغیر مهم هرحالدن بزی دائما خبردار ایتسین؛ آره‌مزده‌کی اتفاق کوندن کونه دها درین کوك صاله‌جقدر. متبوعکه دوست ومتفق وفاکار اولمق ایسترم ؛ بالذات ، بتون عسکرمله اونك دشمنلرینك اوزرینه یوروبه‌جکم ، حبیب خدا محمده وقلیجمه یمین ایدرم . » لاچکی‌ده « متبوعنك ، پادشاهه دوست اولانلره دوست ودشمن اولانلره دشمن اوله‌جغنه‌حی‌اولان الله وبالذات الله اولان یسوع المنجی نامنه » یمین ایتدی . اوندن صوکره لویی غریتی‌یی زاپولیانك مرخصی اولمق اوزره تقدیم ایلدی . ۲۹ شباط ۱۵۲۸ده مجارستان ایله ترکیه آره‌سنده برنجی اتفاق عهد نامه‌سی عقد اولندی ؛ اوندن ماعدا لاچکیه اللی طوپ واللی قنطار باروت وعد ایدیله‌رك بونلرك طونه وتەیس طریقیله همان ارسالی تدارکی کورلدی ؛ اوصیرده ، دولتك بتون سنجاق بکلرینه‌ده ، هپ عسا کر معاونه‌لرینی ایلك اشارتده سفر ایچون حرکته حاضر بولندرملری امر ایدلدی (۱) .

فردیناندزاپولیانك تشبثاتندن،لاچکینك مأموریتندهکی موفقیتدن معلومات آله‌رق اوده سلطان سلیمانه ایاچی کوندردی . اوستریانك باب دولته ایلك کوندرمش اولدیغی بوسفارت ژان هوبوردانسکی وسالاتنوق اسملرنده ایکی نونس (۲) ایله اصلاً المانیالی‌اولان «سیگیسموند وەیگزمله‌رگه‌ر»دن مرکب اولوب امداد ایسته مکه دکل، مجارستاندن آلنان اراضینك طلبنه، مصالحهٔ قطعیه وهیچ اولمازسه برمتارکه تکلیفنه مأمور ایدیلر (۳) . التی هفته سیاحتدن صوکره ، فتح قسطنطینیه‌نك یوم

(۱) قاتونا، ۲۰،ص ۳۲۸ و۳۳٤، لاچکینك بومأموریتی حقنده ایستوآنفی وژوویوس (Jovius).ده‌کی بعض سهویاتی ولاچکینك روزنامه‌سنده‌کی بعض تاریخ خطالرینی تصحیح ایتمشدر .

(۲) اوسترپا ایلچیلرینه «نونس» دینیلیردی . (مترجم)

(۳) *Zermeghi , Rer . gest . iner Ferdinandum et Johannem , dan*

دوریسنه مصادف ۲۹ مایس ۱۵۳۸ تاریخنده استانبوله واصل اولدیلر . امر پادشاهی موجبنجه استقبالارینه چیقان بیك آتلی ایله استانبوله کیردیلر . ابراهیم پاشا هوبوردانسکیدن « بتون خرستیانلق عالمی حکمدارلرینك ، کولکدسنه التجا ایتمکده اولدقلری عثمانلی پادشاهنك حضورنده سنك متبوعك ، نصل ، کندیسنه زیاده قوتلی عنوانی ویرمك جرأت مغرورانه‌سنده بولنمشدر ؟ » دیه صوردی . هوبوردانسکی ، دولت عثمانیه‌نك حمایه‌سنی استرحام ایدن دولتلر هانکیلری اولدیغنی بیلمك ایسته‌مسی اوزرینه ابراهیم پاشا فرانسه‌یی ، لهستانی ، وندیکی ، ترانسیلوانیانی صایدی . وزیر اعظم ، فردیناند طرفندن طلب اولنان ممالکك دفترینی کورمسی وزرینه [۱۸] ، استانبولك‌ده ایستلمه‌مسنه تعجب ایتدیکنی بیان ایلدی . مجار محاربی هوبوردانسکینك اطواردرشتانه‌سی لهستان پالاتینی لاچکینك معامله‌ٔ مراسم شناسانه‌سندن پك فرقلی ایدی . سلطان سلیمان ، فردیناندك یالکز مطالبندن دکل ، بومطالبك عرض اولندیغی صورتدن‌ده اوقدر مغبراولدی که ایلچیلری اقامتکاهلرنده موقوف بولندردی . آنجق طقوز آی اسارتدن صوکره کندیلرینی سر بست براقه‌رق هربرینه بش یوز دوقه هدیه ایتدی ، وشوسوزلری سویلدی : « متبوعکز بزمله هنوز مناسبات دوستانه وهم جواریده بولنمامشدر ؛ لکن یاقینده بولنه‌جقدر . کندیسنه سویلیه‌بیلیرسکزکه بتون اردولرمله کیدوب ملاقی اوله‌جغم ، وایستدیکنی کندم ویره‌جکم . » سفیرلر ، جواباً ، متبوعلری ، پادشاهك دوست اوله‌رق کلمسندن ممنون اوله‌جغنی ، فقط دشمن صفتیله‌ده قبول ایده‌بیله‌جکنی بیان ایتدیلر . تجدید متارکه ایچون متبوعی طرفندن کوندرلمش اولان لهستان ایلچیسی سیگیسموند وه‌یکزه‌لبه‌رکه‌ری فردیناندك الك صادق خادملرندن سیگیسموند دیه‌تریشتاین ظن ایدن وزیر اعظم ، بو اوستریا ایلچیسنی شارل‌کنك قارداشی طرفندن کوندرلمش برجاسوس اولمقله‌اتهام ایلدی ؛ مقدما قرال ایکنجی‌لویینك سرایینه کوندریلن چاوشك قتلنی‌ده اوقدر آجی برصورتده تقبیح ایلدی (۱) .

۲Schwandtner ، ص ۳۹۳ . «مجارستان مخزنی» نام اثر ، ٤ ، ۳۹۵ . اوستریا خاندان طوری وقرالیسی خزینه‌ٔ اوراقنده هوبوردانسکی (Hoborđansky) نك راپوری ؛ بوخزینه‌ٔ اوراقده شمدیه قدر نامعلوم برچوق ترك وثائق واردرکه بالدفعات اونلردن بحث ایتمك وسیله‌سی بوله‌جغز .

(۱) وه‌یکزه‌لبه‌رکه‌ر (Weixelberger) نك راپوری . اوستریانك دولت عثمانیه‌یه بو ایلك سفارتی حقنده درت ورقه‌لق ، مطبوع وفقط محل طبعی کوسترلمه‌مش بر راپور

سلطان سلیمانك، مجارستان قرالنك نامه‌سنه‌ویردیکی جواب شوصورتله‌ده‌تحقیری متضمن ایدی : اوچ کون مقدم ، ابراهیم پاشایه ، سنوی اوچ‌ملیون اقچه تخصیصات (التمش بیك دوقه) ایله سرعسکرلك ، یعنی اوستریا اوزرینه آچیله‌جق سفرك باش قوماندانلغنه مأموریتنه دائر بتون دیوان مجتمع ایکن بربرات اعطا ایلدی . بالذات پادشاهك کوزی اوکنده ، نشانجی بولنان مورخ جلال زاده طرفندن قلمه آلنان بوبراتك صوك فقره‌لری وزیر اعظمه ویریلن اقتداری شویله تعریف ایدر (۱) .

« بیوردم که بعدالیوم دخی کما کان وزیر اعظم وکافهٔ ممالك محروسه‌مده جناب جلالت مآبم قبلندن سرعسکرم اولوب وزراء اصف نشان مسند نشین و روم‌ایلی بکلر بکیسی وقاضی عسکرلرم وعامهٔ علما وفضلا وقضاة وسادات ومشایخ وسائر بکلر بکیلرم وعموماً ارکان دولت قاهره واعیان سلطنت باهره وسنجاق بکلری وباب سعادت مأمنده خدمت ایدن بلوك اغالری وحجاب سراپردهٔ عظمت وکامرانی ونواب کارگاه حشمت وکشورستانی ومتفرقه‌لرم وبلوك کتخدالری وقپوم قوللری جمله‌سی و جمیع ممالك محمیه‌مده واقع اولان الای بکلری و صو باشیلر و چری باشیلری ومجموع عساکر نصرت مأثرم خلقی وسائر زمرهٔ اکابر واماثل وجمله عالی واسافل وارباب مناصب وجهات وجمهور انامدن قاطنان سدهٔ عرش آسا وساکنان عتبهٔ کیتی فضا وقطان مملکت ووطان ولایت واهل وبرومدر وجمله صغیر وکبیر وغنی وفقیر محصلاً خواص وعوام کافهٔ انام مومی‌الیهی وزیر اعظم وهرزمانده عموماً سرعسکرم بیلوب کمال تعظیم وتکریم ایله معزز ومکرم ووفور تجیل وتفخیم ایله مبجل ومفخم طوتوب مشارالیهك حضورنده اقبال واستقبال ایچون دقیقه فوت ایتمیوب هرنه‌کدیرسه وهرنه وجه‌کوررسه بنم لسان دربارمدن صادر اولمش کلام سعادت انجام وامر واجب الاحترامم بیلوب سمع تحقیق ایله صغا وحسن قبول‌ایله تلقا ایلیوب دولت قاهرهٔ صاحب قرانیه متعلق اولان جمله

موجوددر: «*Welcher gestalt Kunig Maj zu Hungarn Beinneb Bothschafter namlich Herr Sigismund Weichselberger und ein Ungarischer Herr zu dem turkishen Kaiser zukommen sind*» وندیشه (Wendische) مراجعت «مجارستان مخزنی» ، ٤ .

(۱) هامه‌رك ترجمه‌سی یرینه اصلندن آلنمشدر ، منشأت فریدون ، ج ۱ ، ص ٤٨٢ و ٤٨٣ (مترجم)

مهمات امور وکافهٔ مصالح جمهوره امرندن وسوزندن تجاوز و عدول وانحراف وذهول ایلیه‌لر . اکر استانهٔ سعادت آشیانه‌مده واکر سائر ممالك محروسه‌مده واقع اولان بکلر بکیلرك وسنجاق بکیلرك وباقی اعلی وادنا ارباب مناصب ومراتب واصحاب جهاتك ومنازلك وبالجمله حومهٔ سلطنتمده اولان کلیا قوللریمك عزل ونصبی انك رأی صائبنه و فکر ثاقبنه مفوض اولوب شول‌که مراسم قوانین وزرات وسر عسکری ولوازم اسالیب صدارت ودادگستریدر مؤدی قیلوب سالك مسالك عدالت ونصفت وذاهب مذاهب شرع ودیانت اولوب طبقات مخلوقاتی علی تفاوت الدرجات منازلنه تنزیل ایلمکده دقیقه فوت ایلیه . وهرباركه سفر همایون واقع اولوب سعادت‌واقبال وعزت واجلال‌ایله جناب‌جلالت‌مآبم توجه ایتملواولوب ویاخود عسکر ظفر پیکرم ارسال اولنمق لازم کله اول وقت دخی سرعسکرلکه متعلق اولان خصوصات هرنه ایسه کلیاً مومی‌الیهك ارای صائبهٔ اصابت قرین وافکار ثاقبهٔ متانت رهینه مفوض اولوب اوامرینه امتثال و نواهیسندن اجتناب ایلیوب امرینه مخالفت ایتمیه‌لر. یولداشلغی ومردانه‌لکی ظهورایدنلربابنده ومستحق عاطفت وعنایت اولنلر حقنده اکربکلر بکیلك توجیه ایتمکدر واکر اعلی وادنایه تیمار وعلوفه ویرمکدر بالجمله انواع مناصب وجهاتدن محصلا هرنه توجیه وتعیین وتفویض وتقلید ایدرسه بنم عزحضور سلطنت موفور مستلزم الحبورمده محل قبوله ومنزلهٔ ارتضاده بیلنه. وکذلك ذکراولنان فرقهٔ عساکر نصرت مأثرمدن العیاذبالله فرمان شریفه مخالف مشارالیهك امرینه وسوزینه مخالفت وعناد ایدنلری کیم کرکسه اولسون ویاخود خلاف شرع مطهر ومغایر قانون مقرر رعایایه ظلم وتعدی ایدنلر قاچ نفراولور ایسه‌اولسون اصلا سدهٔ سعادتم جانبنه عرض واعلام ایتمکه توقف ایتمیوب انواع عقوبات وسیاساتدن هرنه‌یه مستحق وسزوار اولور ایسه اولسون مقتضای شرع وقانون اوزره تأخیرایتمیوب سیاست ایدوب کرکی کبی حقلرنده کلدوره‌که سائرلرینه موجب عبرت ونصیحت اوله اولبابده هیچ احد مانع ودافع اولمیه . شویله بیلمه‌لر ، علامت شریفه اعتماد قیلمه‌لر . تحریراً فی اوائل شهر شعبان المعظم ، لسنة خمس وثلثین وتسعمائه، بمقام قسطنطنیه.[۱۹۳۵] (۱) .

(۱) جلال زاده نشانی مصطفی بك نقل ایدرکه: «برکون دیوان داخلدقدن صوکره پادشاه‌مز چاغیروب « حمداولسون مملکتمز وسعت بولدی ؛ مصالح چوق؛ هریره کندیمز کیتمك مناسب دکلدر؛ ابراهیم پاشا سر عسکر اولق اوزره بربرات تسوید ایت» دیه امرایتدیلر.

پادشاه بوبرات ایله برلکده وزیر اعظمه اوچ تشریفات کورکی ، مکلف اکرلنمش طقوز آت کوندردی که برینك اوزرنده احجار ثمینه ایله لامعه‌دار بر قلیچ وبر کمان ایله اوقلر بولونیوردی (١) ؛ ابراهیم پاشایه آتی توغ واوزمانه قدرسنجاقلر درت اوملق معتاد ایکن یدی سنجاق ویرلدی. ایکیسی قرمزی، ایکیسی چیزکیلی ، اوته کیلری بیاض، یشیل، صاری اولان بو یدی سنجاق عثمانلی اردولرینه سیارات سبعه‌نك تأثیرات مسعوده‌سنی جلب ایتمك اوزره تفأل اولنمش ایدی . روم ایلی بکلر بکی قاسم پاشا بونلری ، داود پاشاده‌کی اردو کاهنده وزیر اعظمه ایصال ایتدی . وزیر اعظم بومناسبتله دولتك بیوك مأمورلرینی واردو رؤساسنی پك مکرمانه تلطیف ایلدی . برمدتجك صوکره سلطان سلیمك واوغلنك خدمتنده اختیارلامش اولان ایکنجی وزیر مصطفی پاشا وفات ایلدی ؛ ایکنجی وزیرلك روم ایلی بکلر بکی قاسم پاشایه واونك خدمتی ایکنجی دفعه اوملق اوزره وزارت عظمایه علاوةً ابراهیم پاشایه تفویض اولندی (٢) .

١٠ مایس ١٥٢٩ ، سلطان سلیمان ایکی یوز اللی بیك عسکر واوچ یوز طوپ ایله استانبولدن حرکت ایتدی . معیت پادشاهینك نه ترتیبده کیده‌جکلری بر امر مخصوص ایله تعیین اولندی : باشده چاشنیکیرلر بولنه‌رق اونلرك ارقه‌سندن متفرقه‌لر کله‌جك وآغالرده بونلری تعقیب ایده‌جك ایدی ؛ نشانجیلر ، دفترداولر ،

اوکیجه یازوب ایرته‌سی کون حضورلرنده اوقودم ، « معقول » بیوردیلر . غایت مکلف یازیلوب طغرالندقدن صوکره حضوره تسلیم اولندی . هدایا ایله برلکده یکی چری اغاسنه تودیعاً کوندرلدی . ابراهیم پاشا براتده خاص تعیین اولنان اوچ ملیون اچه‌یی آزبقسانه‌رق « ابوالفتح ، وزیر اعظم محمد پاشایه قرق کره یوز بیك ویرمشدر . بوقولکزه دخی اویله‌جه ویرلسه ... » دیمجه سلطان سلیمان « اونلر قسطنطینیه فتحنه موفق اولمشلردر . دها زیاده احسان بیورسه‌لر جائز ایدی » بیورمشلر. ابراهیم پاشا « بغداد وبدون زمان قدیمدن بری پای تختدر . استانبوله ترجیح اولنمازلرسه اوندن دون دکلدرلر » زمینده جواب ویره‌جك اولمش ایسه‌ده سلطان سلیمان « استانبول الآن پای‌تختمزدر ؛ اوشهرلر نصل ترجیح اولنور ؟ خصوصیله بزم اونلره بکزه‌مکه جلشمق نه حدیمز ! » سوزلریله قطع کلام ایتمشدر. پچوی ، ج ١ ، ١٢٩ و ١٣٠ . بوسرعسکرلك ابراهیم پاشانك نقطهٔ منتهای اقبالی ایدی . اسباب اعدامی بوندن باشلار ؛ نصل‌که ایلریده کوریله‌جکدر ؛ فقط ابراهیم پاشا سرعسکر اولدیغی زمان بغداد النمامش ایدی . (مترجم)

(١) آت طاقلرندن بری‌ده مرصع ایدی . پچوی . (مترجم)

(٢) جلال زاده ، ق ١٢٤ ، موراجه دوسون ، ٧ ، ص ٣٩١ . صولاق زاده ، ق ٢٦٨ ، فردی ، ق ١٥٠ ، عالی ، ١٢ نجی وقعه .

قاضی عسکرلر پادشاهك یدی توغی اوکنده کیده‌جکلردی (۱). فلبه‌ده مریج یاغموردن اوقدر قبارمش ایدی‌که کوپری‌یی الوب عثمانلی اردو کاهنك قورامش اولدیغی اوودنی باصدی (۹ حزیران — ۲ شوال). بر چوق عسکر بوغلدی؛ برطاقمی‌ده صو ایله محصور اولدقلری جهتله بیه‌جك بوله‌مامق تهلکه‌سنه عرض نفس ایله اغاجلره چیقدیلر (۲). اردو، شدتلی بریاغمور آلتنده کوجلکله یولنه دوام‌ایده‌رك موراوه وصاوه‌دن مروره موفق اولدی؛ دراوه نهرینی‌ده اسمك قریبنده کوپری آته‌رق کچدی. پادشاه موهاچه واصل اولنجه زاپولیا، ایاچیسی لاچکی و آلتی بیك آتلیدن مرکب بر فرقه ایله عرض عبودیتـه کلدی. وزیر اعظم زاپولیانك یاقینلشدیغنی خبر آلنجه اللی یکی چری ومعیتندن اللی سواری ایله استقبالنه چیقدی (۳). ایرته‌سی کون (۲۰ تموز — ۱٤ ذی‌القعده) ایچون مجارستان قرالنك قبول رسمیسی قرارلشدیرلدی. اوتاغ همایونك ایچ طرفنده سرای واردو اغالری صف قورمش ایدیلر؛ اونلرك آرقه‌سنده یای واوقلرله مسلح صولاقلر، اونلردن صوکره سایس ومتفرقه‌لربولنیوردی؛ خارجده یکی چریلر ایکی طرفلره دیزلمشلردی. اونلردن‌صوکره‌ده صاغده سپاهیلرله روم ایلی عسکری، صولده سلحدارلرله اناطولی عسکری موقع طوتمشلردی. اوکلهیه دوغری صول جناح اغالریله متفرقه‌لر زاپولیانی آلمغه کیده‌رك اوتاغ همایونه قدر معیتنده بولندیلر. سلطان سلیمان زاپولیانك کیردیکنی کورنجه اوچ آدیم ایلری یوریه‌رك اوپدیرمك ایچون النی اوزاتدی؛ صاغ طرفنه اوتورمق اوزره دعوت ایلدی. وزیر اعظم ابراهیم، آیاس، قاسم پاشـالر صول طرفده آیاقده طوریورلردی. پادشاه زاپولیایه رخصت ویردیکی صیره‌ده صیره‌ده غاشیه‌لی اوچ رأس جنس آت وصیرمه‌لی چوقه‌دن درت قافتان هدیه ایتدی (٤). سلطان سلیمان موقع محاربه‌ده مجار قرالنك تعظیماتنی قبول ایتمکله مظفریت لامعه

---

(۱) روز نامهٔ سلیمانی.

(۲) عالی ۳ نجی وقعه، ق ۲۳٦؛ وصولاق زاده، ق ۱۰۰۸، جلال زاده‌نك ۱۲۸ نجی ورقدن برفقره نقل ایدرلرکه بوکا اینانمایان چوق بولنه‌جقدر: جلال زاده‌نك نقاش علی بکدن حکایه‌سنه کوره بوعلی بك براغاج اوزرینه چیقمش اولدیغندن صباحه‌قدر کوچك یيلانلر کندیسنی بیزار ایتمش واغزینی، قولاقلرینی دلیك دلیك ظن ایده‌رك کیرمك ایستمشلردر.

(۳) روز نامهٔ سلیمانی.

(٤) روزنامهٔ سلیمانی، پچوی، ق ۳۸، عالی، ق ۲۳۷، جلال زاده، ق ۱۲۸، فردی، ق ۱۵٦. ایستوآنفی.

داری محنه‌سنی خاطرلرده تأبید ایلمش اولدیغی کبی موهاچ صحرالری قرال لوئینك هزیمتی وشرف ملی‌یی کندی حرص جاهنه فدا ایدن زاپولیانك مسکنتی کوردیکی جهتله قراللغه کلن محجوبیتك ایکی دفعه شاهدی اولمشدر . موهاچدن سکسارده کیرلدیکی زمان ایزووورنیق والیسی بالی بك، مجارستان تاج قرالیسنی وبوتاجك محافظی اولوب زاپولیایه طرفدار برفرقه الله دوشمش اولان پیه‌ر پره‌نه‌یی آلمق اوزره بش یوز سواری ایله ایلری کوندرلدی .

۳ ایلولده سلیمان — اووقت فردیناند النده بولنان — بودین دیوارلری اوکنه واصل اوله‌رق شهرجوارنده[۲۰]باغلق صیرتلراوزرینه‌اردوکاهنی قوردی. محاصره عملیاتنه درحال باشلانلدی . پادشاه ووزیر اعظم آرقه‌لرنده عادی کورکلی قفتان وباشلرنده مغفر اولدیغی حالده اکثریا استحکاماتی استکشافه چیقارلردی . بشنجی کون داخلی قاپی عثمانلیلرك النه دوشدی ؛ ایرتەسی کونی یکی برهجوم‌وقوع بوله‌رق عساکر محافظه،المان ضابطانندن بری قریستوف به‌سسه‌ره‌ر، ودیکری ژان توبینکه‌رنامنده ایکی الچاغك تأثیرینه‌تبعةً حیاتلری محافظه اولنمق شرطیله — هنوزکدك آچیلمه‌دن — تسلیم اولدیلر (۱). یکی چریلر، قوردقلری یغما امیدلرینك یرینی بولمادیغنی کوره‌رك سویلنمکه وتضمینات طلبنه قیام ایتدیلر . بونلرك خشنودسزلقلری اغیر قاریشیقلقلری موجب اوله‌رق او صیره‌ده سکبان باشی باشندن یاره‌لاندی ؛ دیکر بر طاقم بیوك ضابطلرده طاشه طوتلدی (۲) . عسکر ، آرزولرینی پادشاهك اسعاف ایتمه‌مسندن منفعل اوله‌رق اهالی‌یی کوله‌اولمق اوزره صاتدیلر؛ المان محافظلرینی‌ده قلعه‌دن چیقدقلری زمان شرائط تسلیمه رغماً قتل عام ایتدیلر . بناءً علیه موهاچ اسیرلرینك وبونلرك اعدامی پادشاهه دکل، منحصراً یکی چریلرك طمع‌وحشت کارانه‌لرینه‌عطف اولنمق لازم کلیر(۳). بودینك ضبطندن اوچ کون‌صوکره ، زاپولیا آرپادلرك(٤)تختنه اقعاد

(۱) ۸ ایلول تاریخنده روز نامهٔ سلیمانی .

(۲) روزنامهٔ سلیمانی . جلال زاده، صولاق زاده، حسن بك زاده ، فردی ، عالی ، پچوی ، ق ٤٨ . پچوینك روایتنه کوره بر اسیر، عساکر محافظه‌نك کوتورمکده اولدیغی بر ارابه‌یی معاینه ایتمك ایستین بر مسلمانك اوزرینه قلیچ چکمسیله بوندن دولایی قتل عام وقوعه کلمشدر . کرك یکی‌چریلرك اختلالی وکرك بو وقعه باشقه هیچ بر تاریخده مندرج دکلدر .

(۳) روزنامهٔ سلیمانی .

(٤) مجارستان فاتحی آرپادك سلاله‌سندن اولان مجارستان قرالری . (مترجم)

اولندی؛ فقط بالذات پادشاه، یاخود وزیراعظم ودیکر بروزیر، حتی اوروپاواسیاده کی بکلر بکلردن بری ویکی چری اغاسی طرفندن دکل، آغانك ایکنجیسی دیمك اولان سکبان باشی معرفتیله. سکبان باشی لوئی غریتی ایله برابر ترانسیلوانیا وویوده سنك چادرینه کیده رك قصر قرالی یه دعوت ایلدی. زاپولیا، سکبان باشی یه، بیك، معیتنده کی یکی چریلره ده بر اوقدر آلتون ویردی. سلطان سلیمان بودینه برترك والی براقه رق ویکی اوامر گذارینی معیتنه آله رق ویانه اوزرینه توجه ایتدی؛ سمندره یکی یحیی پاشا زاده محمد بك اردونك اوکنده کیده رك استکشاف وظیفه سنی ایفا ایدیوردی (۱).

صوك بهار تساوی لیل ونهاری موسمنك فورطنه لریله برلکده ایلك اقینجیلر میخال اوغلو احفادندن برینك قوماندهسیله ویانه یه واصل اولدیلر. قونت ژان هارده کك بایراقداری قریستوف زه دلیچ ایله آلتی شوالیه[۲۱]، اوزمان مورخلرینك اوراقجی، یاخود دری یوزیجی تسمیه ایتدکلری قورقونج انتظامسز عسکرك ایلك الدینی اسیرلر آره سنده ایدی. زه دلیچ ایله فلاکت آرقاداشلرندن هر بری مزراق اوجنده براسیر باشی کوتورمکه وشوصورتله له یتا اوزرنده بروکه قدر کیدوب ده پادشاهی استقباله مجبور طوتلدیلر. سلطان سلیمان ویانه عساکر محافظه سنك مقدارینی وشمدی فردیناندك تره ده بولندیغنی صوردی. بونلر محافظلرك یکرمی بیك پیاده وایکی بیك سواری یه بالغ اولدیغنی وفردیناندك یوقاری خطه یه چکلدیکنی بیان ایتملری اوزرینه پادشاه فردیناندی بولنجه یه قدر تعقیب ایده جکنی وبالاختیار عرض تسلیمیت ایده جك اولورلرسه ویانه اهالیسنك اموالنه ایلشمیه جکنی وفقط بویله یاپمازلرسه شهری عسکرلرینه براقه جغنی سویلدی. عزیز وانچه سلاو کوننك عرفه سنده (۲۷ ایلول — ۲۳ محرم) سلیمان ویانه دیوارلری اوکنه واصل اوله رق اردوکاهنی سیمه رینك کوینده قوردی. اوتاغ همایون — که اونك یرینه مؤخراً اووسعتده بر بنا یاپلشدر — داخلاً صیرمه لی قماشلرله مفروش اوله رق خارجاً التون دیرکلر اوزرینه قورلمش ایدی؛ بتون اطرافنه اون ایکی بیك یکی چری توزیع اولنمشیدی. اناطولی بکلر بکی بهرام پاشانك عسکری شوه خات دره سنه قدر پادشاهك اردوکاه عمومیسنك صاغ طرفنه یاییلیوردی؛ سیمه رینکك صاغ طرفنده نشانجی ودفتردار چادرلری بولونیوردی؛

(۱) روزنامهٔ سلیمانی . عالی ، ق ۲۳۷ ، پچوی ، ق ۴۹ . فردی ، ق ۱۵۸ . عبدالعزیز ، ق ۸۱ .

وزیر اعظمك اردوکاهی عزیز مارق ایله ویانه‌نك «اوجاقلر قاپیسی» دینیلن قاپیسنه قدر اولان مسافه‌یی اشغال ایله بونقطه‌دن ویانه‌ربه‌رغ دینیلن طاغه‌قدر امتداد ایدیوردی. ابراهیم پاشانك چادرلری یاتیننده غران استحکامنی سلاح پاتلاتمقسزین الحاقجه تسلیم ایتمش اولان (۱) پول‌وه‌ردای ، مجار قرالنی تاجنك محافظی پول‌په‌ردنی ، زاپولیانك عالم‌دوستی سیمون اتینایی ایله وزیر اعظمك محرمی لوئی غریتینك چادرلری وار ایدی. عزیز مارق ایله ویانه‌ربه‌رغ آره‌سنده طوپجی باشی قوماندهسنده درت یوز طوپدن مرکب طوپجی طاقمی ، دوغانجیلر، قولوورنجیلر (محاصره طوپجیلری) بولونیوردی. پیشدار قوماندانی بالی بك (۲) ویانه‌ربه‌رغ تپه‌لرینی وبوطاغك شهره مقابل مائله‌سنی اشغال ایدیوردی؛ ویانه‌ربه‌رغ ایلریسنده دمدار قوماندانی خسرو بكك (۳) عسکری ویانه‌یه قدر یایلش ایدی. «کوشك قاپیسی» تسمیه اولنان قاپیه باغارلردن ، خرواتلردن ، صربلیلردن طوپلانمش روم ایلی ایالتی عسکری قونمش ایدی؛ «اسقوچیالیلر» قاپیسنده ودوبلینغه دوغری موستار پاشاسی اقعاد ایدلمشیدی. محاصره اردوسنده تقریباً یوز یکرمی بیك آدم ویکرمی بیك دوه وار ایدی. قاسم وویوده (٤) طونه اوزرنده ، ایچلرنده مارتولوز (عساکر غیر منتظمه) بولنان سکز یوز بالقجی قایغندن مرکب برانجه دونانمایه قومانده ایدیوردی . شهرده محصورلر — هربری ترکلرك براردوکاهنه مقابل — یدی موقعك استحکاملری وزرینه توزیع اولنمش ایدیلر .

وزیراعظمك چادری قارشیسنده — کهاوتاغ همایون بونك ارقه‌سنه مصادف ایدی — باویه‌رادوقه‌سی پالاتین فیلیپ درت یوز سواری واون درت طابور ایمپراطورلق عسکریله اوجاقلر قاپیسنی اشغال ایله صولده قرمزی قله‌یه وصاغده قارینتیه قاپیسندن یاری یوله‌قدر یایلمقده ایدی. استحکامك، قارینتیه قاپیسیله اتصال واوغوستنلر مناسترینه قدر امتداد ایدن قسمنك محافظه‌سی شوالیه ئك دوره‌یشاخ قوماندهسنده‌کی اشاغی اوستریا عساکر

(۱) ایستوانفی ، قاتونا ، ۲۰ ، ص ٤۸۸ .

(۲) پهسسهل (Pessel)، کوچك بالی بك که دها اوچ قارداشی اولوب جمله‌سی برر قوماندانلغه تعیین اولنان ذات اولدیغنی سویلیور ؛ اوستریا تاریخی المانقنده یازلدیغی کبی درت اوغلیله بلغراد پاشاسی دکل. بوتقویمده، ص ۹٤، نارستاسکی یرینه موستار اوقونملیدر. وه‌لیوسه (Velius) ده مراجعت .

(۳) پهسسهلك اوژیومبك (Ujiumbeg) دیدیکی .

(٤) لاباخ (Labach) وپهسسل، ۷ .

معاونه‌سنه تودیع اولنمش ایدی . اوغوستلر مناستری داخل اولدیغی حالده، اورادن اعتباراً قصره قدر خط استحکامات آبهل دوهولنه‌که واونك ایستریالی عسکرینه ویرلمش ایدی. حرب مشاوری وطوپجی باش استادی اولریك‌له‌یسه‌ر قصری مدافعه ایدیور- ایدی . قصر ایله اسقوچیالیلر قاپیسی آره‌سنده‌کی موقعه — بر قاچ اوستریا تیمارلیسی ایله ویانه بلدیه محافظلری ضابطانی معیتنده بولندیغی حالده — حضور حکمداری مشاوری له‌ئونار دوفه‌لس قوماندا ایدیوردی. اوجاقلر قاپیسندن ئه‌لند(سفالت) (١) دینیلن یهودیلر محله‌سنه قریب وه‌رده‌ر قاپیسنه قدر استحکامات رامپره‌خت ده‌به‌رسدورف ایله برطاقم اوستریا تیمارلیسنه واسپانیول عسکرینه ویرلمشیدی؛ سرای امراسندن درت بوهمیا طابوری میرآلایی ارنست دولاندانستاین ایله ژان هالوك قوماندەسنده بش یوزسواری وه‌رده‌ر وسه‌ل قله‌لرندن قرمزی قله‌یه قدر ممتد اولان خطـده جنك ایدیورلردی (٢) . محصورلرك قوتلری مجموعی اون آلتی بیك کشیدن عبارت اوله‌رق بوبر آووج عسکر سلیمانك مدهش اردوسنه قارشی نهایت آلتی قدم قالینلغنده وبرجدن کاملاً محروم براستحکامی مدافعه ایده‌جك ایدی . لکن وسائط مدافعه ضعیف ایسه‌ترکلره قارشی کین شدتلی و درین ، نفراتك غیرتی امثالسز، امرانك مهارت وجسارتی عددنقصانی صورت کافیه‌ده ضامن ایدی. بوامرا، اخیراً سپیر مجلس عمومیسنده‌ترکلره‌قارشی حرب ایده‌جك اردونك —یکنی باویه‌رالی فرددریقك یرینه— باش قوماندانلغنه تعیین اولنمش اولان پالاتین ایالتی قونتی وباویه‌را دوقه‌سی ایله قونت نیقولا دوسالم و بارون روگگه‌ندروف ایدی (٣) .

دشمنه انتظـاراً ویانه جوارانده‌کی محله‌لر یاقلمش ، یاییقلمش ایدی ؛ برنجی استحکامدن یکرمی خطوده‌شهرك ایچنه‌دوغری طوپراقدن یکی براستحکام انشاقلندی؛ طونه ساحلی قازیقلرله‌مدافعه اولندی. سه‌ل قله‌سی ومذبحه‌لرکوپریسی یاقینده بربرج یاپلدی ؛ قومبارەلرك تأثیرات محرقه‌سنه قارشی کلنه‌بیامك اوزره خانه‌لرك اخشاب سقفلری هدم ایدلدی . محصورلرك طوپلری یتمش ایکی عددن ، یعنی عثمانلی طوپلرینك خمسندن عبارت ایدی .

---

(١) «*Quæ a judcorum turri tenet et im ellendt germanice appel-latur*» مورخ دیداقوسه‌راوا (Didacus Seray)، ص ٤٨ .

(٢) یه‌سه‌ل ، لووانقلاو ، ص ٤٥٧ .

(٣) یه‌سه‌ل ، ص ٤٤٧ .

سلیمانك اردوكاهنی سیمه‌رینكده قوردیغی كون (۲۷ ایلول — ۲۳ محرم)، طونه عثمانلی اینجه دوناتماسنی تشكیل ایدن درت یوز قایق نهردن یوقاری دوغری چیقه‌رق تصادف ایتدكلری كوپریلری كاملاً یاقمشلردی . ایرته‌سی كون ، محصورلر ، ایكی بیك بش یوز مقدارنده اولدقلری حالده ، قارینتیه قاپیسندن ترككلرك اوزرینه یورویش یاپه‌رق ایكی یوز كیشی اولدیردیلركه ایكی یایا باشی ، برچاوش ، بر چوق یكی چری بونلرك آره‌سنده ایدی . تبدیل قیافتله آت اوزرنده شهرك اطرافنی طولاشمقده اولان وزیر اعظم‌ده آز دها اسیر ایدیله‌جك ایدی (۱) . ۲۹ ایلول (۲۵ محرم) اوچ طاقم تیمارلی قصر قاپیسندن برایكنجی یورویش یاپدیلرسه‌ده ترككلره برآز ضایعات ویردردكدن صوكره عودتده تأخر ایتمدیلر (۲). ۲ تشرین اول (۲۸ محرم) ، محصورلر ، سمندره بكنك اردوكاهنه هجوم ایده‌رك اوتوز باش واون اسیر ایله عودت ایتدیلر (۳). ینه اوكون، محصورلرك قارینتیه قاپیسی وعزیزه‌قله‌ر كلیسای آلتنه قازدقلری لغملره مقابل لغم‌حفرینه باشلانلدی. ترككلرك لغم یاپدقلری خرستیانلره، دشمن طرفنه‌قرار ایتمش برعثمانلی طرفندن خبرویرلمش‌ایدی. دشمن، بوتشبثاتنده موفق اولهمامسی اوزرینه قارینتیه قاپیسی اوزرینه شدتلی آتش آچدی، وبتون كیجه دوام ایلدی (٤). (٦ تشرین‌اول — ۲ صفر)، وزیراعظم اقینجیلره دیوارلره طیرمانمق ایچون اسكه‌لر واناطولی عسكرینه خندقلری طولدیره‌جق چالی یینیلری احضارینی امر ایلدی (٥) . ینه اوكون زاپولیانك طرفكیر ومحبی سیمون آتینایی عثمانلی اردوكاهنه كلدی . بوذات معلومات واسعه‌سی جهتیله روز نامهٔ سلیمانینك تعبیری وجه ایله «رئیس العلماء» تسمیه اولندیغندن بالذات وایه‌دار معارف اولان وارباب علمی مسلمیندن اولماسه‌لر بیله توقیر ایدن پادشاه طرفندن التفات ایله قبول اولندی . ینه اوكون (٦ تشرین اول) اقشام ساعت آلتی‌یه

(۱) پەسسەل‌ودیداقو بویورویشی ۲۹، لاباخ ومەلدمان (Meldeman) ۲۷، روز نامهٔ سلیمانی ۲۸ ایلولده كوستررلر .

(۲) مەلدمانده لاباخ ، ۲۸ ایلول . روز نامهٔ سلیمانی‌یه كوره ۲۷ .

(۳) پەسسەل ، ص ٤٦۳ ، یالكز برلغمك كشفندن بحث ایدر ؛ لكن لاباخ ۲ تشرین اول یورویشندن وبركون اول‌وقوع بولمش برچرخه‌جی مصادمه‌سندن دخی بحث ایدر . روز نامهٔ سلیمانینك اوكونده وزرانك پادشاهی زیارتندن باشقه برشی ذكر اولنمیور.

(٤) پەسسەل ودیداقو .

(٥) روزنامهٔ سلیمانی . ٤ تشرین اول .

دوغری، قونت‌پالاتین فرددریق بوکیجه عثمانلی اردوسنه هجوم ایده‌جك طابورلری تعیین ایتمك اوزره قرعه آتدی . دشمنی بغتةً باصمق اوزره طلوع شمسدن مقدم (۷ تشرین اول) ، (۱) ئك دوره‌یه‌یشاخ قوماندەسنده سکز بیك کشینك سەل قاپیسندن قصر وقارینتیه قاپیلرینه کیتمسی وبوصیره‌ده سیگیسموند له‌یسەر قوماندەسنده دیکر برالایك قارمەس مناستری چویره‌رك دشمنك ارقەسندن هجوم ایتمسی قرارلاشدیرلدی ؛ لکن بوترتیب ، اجراسنده چوق کچ داوراندیغی ایچون برنتیجه ویرمدی؛ سیگیسموندلایسەر عسکریله قصر قاپیسنه واصل اولدیغی زمان کوندوز اولمش ویکی چریلر قارشی قویمغه حاضر بولنمش ایدی . برصیره ضابطنك قورقاقلغی ، یاخود خیانتی سائقه سیله باغیرمسی محصورینك فرارینی موجب اوله‌رق جنك میدانده بش یوز مقتول وبرمقدار اسیر براقدقدری حالده شهره عودت ایلدیلر ؛ ترکلر بو محاربه‌ده کوستدیل شجیع آلای بکنك کنج یاشنده وفاتیله متألم اولدقلری کبی خرستیانلرده وولف هاکەن نامنده برضابطی ، ژورژ سته‌رنی‌یی ، اسپانیالی غارچیا گوزمانی غائب ایتدیلر . یورویشه قوماندە ایدن ئك دوره‌یه‌یشاخك زرهی آلتنه اوچ دانه کیرمش ایسه‌ده تأثیرسز قالمش ایدی . عثمانلیلر ایمپراطور عسکرینی اوقدر یاقیندن تعقیب ایتدیلرکه برآن،اونلرله برلکده شهره کیره‌جکلر ظن اولندی ؛ لکن کدك آچیلمش اولمادیغی کبی قاپیلر قپانمجه مردیون قورمق ایستیلرده کری پوسکوردلدی (۲) . سلطان سلیمان یکی بر باصقین وقوعندن احترازاً بتون کیجه سواریلری آت صیرتنده بولندردی (۸ تشرین اول) . محصورلر شو صورتله عثمانلیلری سلاح آلتنده کورنجه — یاکلش اوله‌رق — ایرته‌سی کون قلعه‌یه برهجوم دها وقوعه کله‌جك صاندیلر (۳) . ۹تشرین اول ، اوکله‌دن اوچ ساعت صوکره‌یه دوغری قارینتیه قاپیسنك صاغنده وصولنده ایکی لغم پاتلایه‌رق ایکی کدك آچدیلرکه بری یکرمی درت کشینك بر

(۱) پەسەل وروزنامهٔ سلیمانی لاباخك سهواً ٦تشرین اول کوسترديکی بوتاریخده تماماً متفقدرلر . جلال زاده ، ق ۱۳۱ و ۱۳۲ ، ۲۹ ایلول و ۲ و ٦ تشرین‌اول هجوملرینی تصویر ایدر . عالی، ق۲۳۷ ، پچوی ، ق ۳۹ ، عبدالعزیز ، ۸۱ و ۸۲ .

(۲) پەسەل وسەراوا (Serava) بوهجومه‌دائر برشی سویلیورلرسه‌ده‌وانقلائوده، ص ۳۸۹، ولاباخدن نقلاً مەلدمانده مذکوردر.

(۳) روزنامهٔ‌سلیمانی. مورخلرینه اوکون وقوع وارجامی «Taschenbuch für Geschicte» اثرنده مذکور اولان بر یورویشدن ساکتدرلر .

جبهه‌ده کیرمسنه مساعد واوته‌کی ایکی (اون) وسعتنده ایدی. عثمانلیلر اوچ کون متمادیاً شهره هجوم ایتدیلر (١٠، ١١، ١٢ تشرین اول)؛ لکن — مخاطره‌نك صورت تهدید آلدیغی هرموقعه کیدن — نیقولا دوسالم وژان قاچیانه‌ری هر یرده قارشیلرنده بولدیلر. ایکی لغمك دها پاتلامسی قارینتیه قاپیسی کدکنی توسیع ایتدی؛ آنجق بوفرصتدن استفاده ایتمك ایستین یانیه وآولونیا بکلری ایکی یوز کشی ضایعات ایله اوچ دفعه رجعت ایتدیرلدیلر(١). ١٢ تشرین اول، قارینتیه قاپیسیله اوجاقلر قاپیسی آره‌سنده دیوارك بربیوك قسمی ییقلدی؛ یکی بر غیرتله هجوم باشلادی. ویانه قله‌لری یوقاریسندن، پاشالر، بکلر یکی چریلرك وعزبلرك غیرتنی دکنك وقلبج ایله تحریك ایتمکده اولدقلری کورلدی. عثمانلیلر ایکی دفعه دها رجعت ایتدیرلدیکندن وزیراعظم برمجلس مشورت حربیه عقد ایده‌رك بونلره — ایرته‌سی کون موسمك ایلریله‌مسی وییه‌جك بولنمامسی رجعتی امر ایلدیکی وبرصف محاربه‌سنده ویاخود محاصره جنکنده اوچ هجومی کافی کورن حکم شریعت (٢) یرینی بولمش اولدیغی جهتله — آرتق صوك برهجوم اجراسی قرارلاشدیرلدی. اردونك مختل اولمغه یوز طوتان شجاعتی پاره توزیعیله، برچوق وعدلرله اعاده ایدلدی (٣). یکی چریلرك هر بری بیك اقچه، یعنی یکرمی دوقه آلدی؛ اردو کاهده اعلان اولندی که دیوارلرك آلتنه ایلك واران اوتوز بیك آقچه‌لق برزعامت آله‌جق، اکر اویله برزعامته مالك اولوب‌ده سپاهی درجه‌سنده ایسه صو باشی اوله‌جق، واکر صو باشی ایسه سنجاق بکلکنه چیقاریله‌جقدر. پادشاه کدکلری بالذات معاینه‌یه کیتدی، وکافی درجه‌ده کنیش بوله‌رق وزیر اعظمی زیاده تحسین ایلدی (٤). ینه اوکون عثمانلی لغمجیلری عملیات جدیده ایله اوغراشمقده وشهره متمادی برآتش ییلدیریمی یاغدیرمقده ایکن پول باکیچ وژان قاچیانه‌ر بریوریش یاپه‌رق برچوق اسیر ایله عودت ایتدیلر (٥).

(١) روزنامهٔ سلیمانی، لاباخ، په‌سسه‌ل، سه‌راوا، له‌یه (Leyhe)، به‌ك روزنامه‌سی؛ مارینو سانوتو: *Alli 9 Ottobre fece il Turco Sopra la torre di Caranar verso il monastero di S. Chiara due grosse mine nel qual loco era il C. N. di Salm sopremo logotenente e con ipso Giovani Cozianer.*

(٢) بوهامه‌رك زعمندن عبارتدر. (مترجم)

(٣) روز نامهٔ سلیمانی، ١٣ تشرین اول.

(٤) روز نامهٔ سلیمانی. په‌سسه‌ل، لاباخ، سه‌راوا؛ هورمایه‌رك «*Taschenbuch*». الی اخره، اثر مذکورنده مندرج قونت نیقوله دوسالمك افاده‌سی.

(٥) ایستوآنفی. روز نامهٔ سلیمانی: «اوتلوغه وآزوغه [حیوان وانسان ییه‌جکی

۱٤ تشرین اول (۱۰ صفر)، عثمانلی اردوسی، اوچ قوله منقسم اولەرق، طوپلرك صدای رعدی وموزیقه سسلری آرەسنده، قارینتیه قاپیسنك صاغ وصول طرفلرنده وقرق بش تواز وسعتندەکی کدك اوزرینه یوریدی. ابراهیم وبهرام پاشالر قلیچ ودکنك ضربەلریله عسکرك غیرتنی تحریك ایتمك ایستیورلرسەده مؤثر اولمیوردی؛ عسکر، آلمانلرك اوزون آرکبوزلریله اولمکدن ایسه قوماندانلرینك الریله اولمکی ترجیح ایلدکلرینی سویلیورلردی. اوکلەدن صوکره ساعت اوچه دوغری یکیدن ایکی لغمك پاتلامسیله کدك دها کنیشلەدی؛ محصورلر قصرالتنده براوچنجیسنی‌ده کشف ایله اوندن یکرمی سکز طونو باروت چیقاردیلر. صوك برهجوم دها تجربه اولندی؛ لکن ویانەنك شجیع مدافعلرینك ورئیسلری قونت دوسالمك شجاعتی قارشیسنده نتیجەسز قالدی؛ قونت دوسالم بر دانه ایله دوشن طاش پارچەسیله باجاغندن آغیر یارەآلمشیدی. سلطان سلیمان غلبەنك امکانسزلغنی کورەرك رجعت امرینی ویردی (۱). نصف لیله دوغری یکی چریلر چادرلرینی قالدردیلر، وکوتورەمدکلرینی آتشه ویردیلر؛ یاشلی اسیرلر یاقلدی؛ بیکدن زیاده قادین وچوجق اولدیریلەرك ریعان‌شباب وصباحتده اولان دیکرلری اسارتله کوتورلدی. اردوکاهك یانمسی بومناظر فجیعه‌یی ویانه سکنەسنك کوزلری اوکنده تنویر ایتدیکی کبی اولمك اوزره اولوب‌ده مدافعەسنه مقتدر اولمدقلری اشخاصك فریاد شکایتلری قولاقلرینه قدر کلیردی. ایشته ۱٤ تشرین اول تاریخیدرکه سلیمان، طالعك برنجی دفعه اولەرق سلاحنه یاور اولمادیغنی کورەرك ویانەیی تسخیر تصورندن وازکچمش وبو شهرك پارلاق مدافعەسی المانیانك بقیەسنی ترك تحکمندن قورتارمشدر. بوتاریخك، آلمانیا صفحات شئونندە وقایع عظیمه‌یه‌زمان‌صدور اولدیغی کورلمکدەدر: بریزاخك سقوطی، وستفالی عهد نامەسی، هوهکیرهەن محاربەسی، اولمك تسخیری، ایپەنا محاربەسی، ویانه مصالحەسی، لایپسیق محاربەسی، نهایت المانیانك ناپولیون ایله مجادلهٔ مدیدەسنه ختام‌ویرن محاربەنك بدایتنده دول‌متفقه اردولرینك التحاقی، بربرینی متعاقب، هپ بوکونه تصادف ایتمشدر (۲).

ایچون] کیدن کمسنەلردن کافر بی حدآدم الدی » .

(۱) روزنامهٔ سلیمانی .

(۲) بریزاخ، ۱٦۳۹؛ وستفالی مصالحەسی، ۱٦٤۸؛ هوهکیرهەن، ۱۷۵۸؛ اولمك سقوطی، ۱۸۰۵؛ ایپەنا، ۱۸۰٦؛ ویانه مصالحەسی، ۱۸۰۹؛ لایپسیق ۱۸۱۳.

ویانه ، خلاصی — ترکلرك بورالرده وصولندن بری ساکت قالان — ساعت چاکلرینی طنین اندازایتمك وبتون ناقوسلرینی حرکته کتیرمك صورتیله سلاملادی. وزیراعظم ، اسیری اولان بایراقدارزاده‌دلیچه بوکوراتیلرك نه‌دیمك اولدیغنی سؤال ایده‌رك علامت ممنونیت اولدیغنی خبر آلمسی اوزرینه‌بایراقداری ایپکلی وصیرمه‌لی البسه کیدیروب ویانه‌یه اعاده ایلدی (١) ؛ ابراهیم پاشانك شو حرکتی یا برحسن توجه اثرینه ، یاخود بر مبادله مذاکره سنده تعارض ایده بیله‌جك مشکلاتی آرزوی ائتلاف ایله تسویه ایتمك مقصدینه مستند ایدی. فی‌الحقیقه ایرته‌سی کون اسیرلرك تخلیصی حقنده محاربه قومیسرلرینه فنا بر ایتالیانجه ایله یازدیغی مکتوبده شویله دیوردی : « بن، ابراهیم پاشا ، اللهك عنایتیله ، اك بیوك ، اك شانلی ، اك زیاده مغلوب اولمایز ایمپراطور اولان‌سلطان سلیمانك وزیراعظم ومحرم ومشاوری؛ بن ، اونك دولتلك مدیری ، قوللرینك ، سنجاق بکلرینك رئیسی ، اردولرینك سر عسکری ، سزه، اصیل ومرد ضابطان ! اولاغکزله کوندردیککز مکتوبك مأنه‌مطلع اولدق. معلومکز اولسون‌که بزسزك بلده‌کزی المغه کلدك، آرشیدوقکزی مغلوب ایتمکه کلدك ؛ کندیسنی بوله‌مادیغمز ایچوندرکه بوراده بوقدر کون غائب ایتدك. دون اسیرلریکزدن اوچنی صالیویردك؛ سزه‌تبلیغ ایتمك اوزره اولاغکزه سویلدیکمز وجه‌ایله سزك‌ده بزم‌اسیرلریمز حقنده‌اویله معامله‌ایتمکز مناسبدر. المزده بولنان‌اسیرلربکزی صایمق اوزره‌بزه برمأمور کوندره‌بیلیرسکز، وبوبابده دوغریلغمزدن اصلا اندیشه یه محل یوقدر ؛ چونکه اکر بودینده ویریلن سوز طوتلمامش ایسه قباحت بزم دکل، اونلرکدر (٢). ویانه اوکنده، تشرین‌اول اواسطنده یازلمشدر.»

١٦ تشرین اولده سلطان سلیمان اردوکاهنی قالدردی ؛ بونکله برابر ویانه‌یه آز بر مسافه‌ده بر بیوك دیوان قوردی: وزیرلر ، اغالر سفرك نتیجهٔ مسعودسندن دولایی تبریك ایتدیلر ؛ عسکرده غلبه چالدقلرینی کوسترمك ایچون هدیه‌لرطاغیتدی. وزیر اعظم قبضه‌سی ، قینی مرصع برقلیچ ، درت قافتان ایله — هربری بش یوز غروش ، یاخود التمش بیك اقچه وبنابرین او وقتك رایجنه کوره بیك ایکی یوز

(١) پەسسەل ، لاباخ ، روزنامهٔ سلیمانی .

(٢) لاباخ بومکتوبی ابراهیم پاشانك علامتنك رسمیله برابر درج ایدیور . مکتوبی کورمش اولان ریبیشی (Ribischi) شویله دیور : « *In levi italica papyro italice scripta, quas ego ipse in manibus habui et legi.*

دوقه‌یی حاوی — بش کیسه آچه آلدی (۱). برکون اول یکی چریلره داغیدیلان پاره ایکی یوز قرق التی بیك دوقه‌دن زیاده طوتیوردی. شوصورتله، پادشاه ووزیر اعظمك سیاستی — موقع استفاده‌یه قونلمسی ایستمه‌مك جومردلکنده بولنلمش اولان (۲) — برزجعت محبوری‌یی عسکرك انظارنده برمظفریته تحویل ایتمك املنده بولنمشدر. ینه بو ۱۶ تشرین اول کونی، اوچ آلمان نفری ویانه اوکنه کلدرك اسیر ایکن ترکلرك اللرندن قاچوب قورتلش اولدقلرینی سویلدیلر. شهره آلتدیلرسه‌ده مسرفانه یاپدقلری وترك سکسیله اوده‌دکلری مصارف جالب اشتباه اولدی. استنطاق اشکنجه‌سنه قونیله‌رق سنجاقلرینك آلتندن قاچوب دشمن طرفنه‌کچمش وبلده‌یی یاقمق وکندیلرینی ویه‌نه‌ربه‌غ آرقه‌سنده بکلیه جك برفرقه‌یه رهبراولمق اوزره کلیتلی پاره آلدقلرینی اقرارایلدیلر. بونفرلر پاره‌پاره‌ایدلدی؛ اعضالری استحکاملره آصلدی. ابراهیم، صوك امیدینك‌ده منقطع اولدیغنی کوره‌رك ۱۷ تشرین اولده، عسکرك رجعتده دوامی امرینی ویردی، واوکون بروکدن له‌یتا اوزرینه کیتدی. ژان قاچیه‌ر، پول باکیچ، سیکیسموند وه‌یکزه‌له‌رگه‌ر دمدارلره تعرض ایله بر مقدار اسیر وآت ودوه آلدیلر. آنجق بوضعیف مقابله‌لر، ترکلرك قورقونج افراطلریله قابل قیاس دکلدر؛ معاصر مورخلرك افاده‌لرینه نظراً، اونلر بو خطه‌ده اون بیك آدمدن زیاده‌اسیر آلمشلردر (۳). ویانه محاصره‌سنك سوردیکی اوچ هفته ظرفنده المانلرك ساقمان (٤) دیدکاری آقینجیلر یالکز پای تخت جوارینی دکل، یوقاری واشاغی ایستیریایی تخریب‌واقینلرینی راتیزبون طرفلرینه قدر توسیع‌ایله کلیسالری، خانه‌لری یاقدیلر؛ بدبخت اهالی‌یی اولدردیلر. خاله‌نبه‌رغ اتکسندن لیختانشتاین قصرینه قدر

(۱) روز نامهٔ سلیمانی. صولاق زاده. جلال زاده. برکیسه بش یوز غروش و غروش یوز یکرمی اچه طوتار. لاچکینك ابراهم ایله برمکالمه‌سندن آکلاشلدیغی اوزره او زمان بردوقه الی غروش ایدردی. سلیمان، اون ایکی ملیون اوچ یوز بیك اچه توزیع ایتمکله صوك هجومی ایکی یوز قرق التی بیك دوقه ایله تأدیه ایتمشدر.

(۲) عثمانلی اردوسنك انتظامنه خلل کلدیکی کبی ویانه محصورلرینك مقدارلری آز وحالاری پریشان ایدی؛ ترکلری تعقیب ایتمه‌مکلری بوندن نشأت ایتمشدر. هامه‌رك ترجمه اولنان عباره‌سی ملیتی جهتیله بالطبع معذوردر. (مترجم)

(۳) په‌سه‌ن، به‌ك، لاباخ.

(٤) عثمانلی اقینجیلری رومالیلرك یره‌داتور (Predatores). ایتالیانلرك کوآستادوری (guastadori) و ساچه‌جیاتوری (sacchégiatori=خراب ایدیجی) دیدکلری طاقدر؛ آلمانلر بوصوك کله‌دن ساقان (Sakman) یاپمشلردر.

بتون مملکت بربیوك یانغین یرینه دوندی. ویانه‌نك رفع محاصره‌سی کونی بوشاقلر هه‌یلیغانسستاد باغلرینی خراب ایده‌رك صوك هجوم مغلوبیتنك انتقامنی بو کویك اهالیسنی قتل عام ایتمکله آلدیلر(١). دوبلینکده ویرکی دفترلری یاقلدی. پانزینك، سن ـ وه‌یت، هوتته‌لدورف، هیه‌چینك آتشلر ایچنده قالدی. لیخته نشتاین سینیورینك اوغلی قریستوف فردیله‌بن، کوشکنك یانغینندن قورتاریلوب اسیر کوتورلدی. بردختولسدورف، دیوارلرینك متانتی سایه‌سنده آپ آکسزین ضبط اولنه‌دن قورتلدی. برون، آتزه‌ردورف، بادن، قلوسته‌رنوبورغ موقعلری یقلدی. التی بیك آقینجی انس نهری اوزرنده‌کی خطه‌یی تخریب وبیه‌رباخ کلیساسنی احراق ایله ایپسیچ ووایدوفه‌ندن کری سورلدیلر. اوستریا میلیسلری رئیسی اولوب ویانه‌نك ترکلر طرفندن ایکنجی محاصره‌سنده شهری مدافعه ایتدیکنی کوره‌جکمز کوندا گه‌رك سلف لایقی ژان ستاره‌مبه‌رغ، معیتنده پك آز آدم اولمقله برابر، انس کچیدلرینی محافظه ایتدی؛ بوغازلرك جمله‌سنی قله‌لرله مدافعه ایده‌رك واغاجلر کسدیروب یاتیره‌رق اوتوز بیك آقینجینك مرورینی منع ایله بونلری ایستریایه دوغری دونمکه اجبار ایلدی که اورادہ دخی کندیلرینی انتقام بکلیوردی [٢٢]. کویلولر بونلردن خیلی طاقلری بربرینی متعاقب بغتةً باصه‌رق ایچلرندن آلدقلری اسیرلری اعدام ویاخود احراق ایلدیلر. ستوقرو موقعنده ایکی قارداش طونه ساحللرینی هردرلو تعرضدن محافظه ایتدیلر. کوچك قایقلرله طونه‌دن کچن بیك آقینجی اوزرینه قونت ژولیه‌ن دوهاردەك طرفندن هجوم ایدیله‌رك شمیدا قصبه وقصرینك احراقی جزاسی اولمق اوزره اولدیرلدیلر. غوبورل آدنده براتلی، شجاعتی سوقیله ترکلرك برطاقمنی قایقلرینه قدر تعقیب ایتدی؛ مجادله‌ده قایق دویریلوب ایچنده‌کی انسان وآتلر صوده بوغلدی. باشقه طرفده، مُهرلیه‌لی دو تروسنیچ یالکز اون آتلی وآلتی پیاده ایله بردکرمنی بردشمن مفرزه‌سنه قارشی اوقدر ابی مدافعه ایتدی که اوچ یوز تلفات ویردردی. قورنوبورغده مستحکم بر قلعه‌یه آتلش اولان ایکی آقینجی طاقمی ایستیریا بیوك حاکمی ژورژ دولوخته‌نبرغ وباویه‌را میرآلایلری وولفغانغ وسیگیسموند دوده‌یکس طرفندن محوایدلدیلر؛ اوستریااردوسی نهرك اوته طرفندن بو مجادله‌لره یاردیم ایدیوردی. اکر خرستیانلر یکرمی بیك مقتول واسیر ویردیلرسه ویانه سفرنده پادشاهده قرق بیك عسکر ضایع ایتدی.

(١) *Historische und topographische Darstellung der Pfarren, Schlæsser, Klæster im Erzherzogthum Oesterreich.* ویانه، ١٨٢٤٠، ١، ص ٧٨

اقینجیلر بوتخریبات صیرەسنده، بیهوده امید ایتمش بولندقلری ویانەغنائم عظیمەسنه معادل کلەجك اغتنامات آرامقده ایکن عسا کر منتظمه رجعتنه دوام ایتمشیدی. ترکلرك قرال یانوش دیدکلری زاپولیا سلطان سلیمانك تقربنی خبر آلەرق بودیندن حرکتله استقبالنه چیقدی وکندیسنی استقباله کلن وزیرلر طرفندن قبول اولندی. اوچ کون صوکره (۲۹ تشرین اول — ۲۵ صفر) زاپولیا سفرك نتیجهٔ مسعودەسندن دولایی دیوانده سلطان سلیمانی تبریك ایله الاوپدکدن صوکره — اون قاقتان، زنجیر وگملری التوندن اوچ آت هدیه الەرق — چیقدی. غریتی‌ده ایرتەسی کون ایکی بیك دوقه الدی (۱).

اردو طونەنك صول ساحلندن یوله دوام ایدەرك بالیه، بات مونوستور، باچ، پتەروارده‌ین طریقیله بلغراده کلدی. قلاغوز بولنمامسی واویرلرك بیلنمەمسی وزیر اعظمك اشیاسی‌ده داخل اولمق اوزره خیلی یوکلرك ضایع ایدیلەرك بطاقلقلرده قلمسنی موجب اولدی؛ بواهمالکره جزا اولمق اوزره یوکلرك نقلنه مأمور التی بیك کشینك مخصصاتی کسلدی؛ وبرچوق کوچك ضابطلرك‌ده تیمارلری ترقین ایدلدی (۱). وزیر اعظم، اردونك رجعتنده دوچار اولدیغی بوکبی کوچك طالعسزلکلردن تحویل انظار دقت ایچون بردیوان مخصوص عقد ایدەرك مجارستان تاجنی — نوشیروانك منتقل اولدیغنی بیان ایله — بتون اکابر دولتك کوزلری اوکنه قویدی. اووقتەقدر ابراهیم پاشا بونی یانندە صاقلامشیدی؛ احتمال که اکر ویانەنك سقوطیله مجارستان بر ترك ولایتی‌اولورسه کندی باشنەقویمق ایچون. لکن احوال حاضرەیه بناءً پەردەی، اوی غریتی، سیمون آتینایی ایله زاپولیایه کوندردی (۲۷ صفر — ۳۱ تشرین اول). سلطان سلیمان بلغراددن وندیك دوجنه ترجمان یونس بك واسطەسیله بر مکتوب کوندردی که بونده ویانه سفرینی، فردینانددك رجعتنی، زاپولیانك اجلاسنی شرقك مبالغهٔ معتادەسیله اشعار ایدیوردی [۲۳]. پادشاه استانبوله، کانون اول اواسطنده واصل اولدی.

ویانەنك بو نتیجەسز محاصرەسی سلطان سلیمانك موفقیتله تتوج ایتمین ایلك تشبثیدر. بوسفرده ظهوره‌کلن تخریبات وافعال وحشت، ملتك باربارلغی حسابنه قونمالیدر؛ نەپادشاهه اسناد اولنمالیدر، نەده وزیر اعظمه. بردە ویانه محاصرەسی مجرد ابراهیم پاشانك خرستیانلرله اویوشمسندن دولایی نتیجەسز قالدیغنه دائر بر

(۱) روز نامهٔ سلیمانی، ۲۵، ۲۸، ۲۹ تشرین اول.

چوق مورخلر وحتی روبرتسون طرفندن واقع اولان اسنادات قطعیاً بی اساسدر ؛ بویله اولمش اولسه ، عثمانلی مورخلری اونك ویانه اوكنده خیانتنی — اقتدار تامه مالك اولمش اولان — بو التفات دیدهٔ پادشاهینك برقاچ سنه صوكره سقوطنی ایجاب ایدن اسباب صیره سنده صایمقدن كری قالمازلردی . حال بوكه بوكا دائر برشی سویلمزلر . ونديك واوستریا اوراق خزینه لرنده دخی بویله برظنی تأیید ایده بیله جك الك كوچك براماره یوقدر . مؤخراً ابراهیم پاشا ایله اوستریا سفیرلری آره سنده تأسس ایدن مناسبات دخی — ایلریده كوره جكمز وجه ایله — اویله برحاله دلالت ایده جك برشی كوسترەمز . اولا ، ابراهیم پاشانك صورت افاده سنده ایمالی بر توجیه نشانه اوله بیله جك هیچ برتعبیر اولمادیغی كبی اوستریا ایلچیلرینك سوزلرنده ده كندیلرینك تمثیل ایلدكلری حكومت حقنده كی خدمته دائر برایما یوقدر . ابراهیم پاشا مجارستان تاجنه آرزوكش بولنمش اولدیغی حالده دخی ویانه مغلوبیتندن — زاپولیانك انتخابنك تأییدندن باشقه — هیچ برشی قزانه میه جق ایدی [٢٤]. شو حالده عثمانلی رجعتنك اسباب حقیقیه سی وزیر اعظمك خیانتی دكل ، ینی چریلرك اوجه بودیندیروز كوسترن خشنودسزلغی ، معتاد اولمادقلری برصغوقدن شكایت ایتمكده اولان اناطولی عسكرینك سویلنمه لری ، بتون اردوده حس اولنان فقدان ارزاقدر . ویانه نك بوكوزل مدافعه سی بودین ، راب ، پیله نته نبورغ ، آلته نبورغ شهرلرینك قولایجه تسلیمی حجابنی محو ایدر . عثمانلی فتحلری امواج مخربه سی ، برنجی دفعه اوله رق المانیا ایمپراطورلغی اراضیسنه یاییلدقلری حالده اوستریا پای تختی استحكاماتنده ناقابل مقاومت برسد بولمش ایدیلر .

یکرمی یدنجی کتاب

شهزاده‌لرك سنت دوكونی . — فردیناند ، زاپولیا ، پەرده‌ی ایله لهستان ، روسیه ، فرانسه قرالرینك سفیرلری . — سلطان سلیمانك بشنجی سفری . — كونش محاصره‌سی ، عثمانلی اردوسنك ایستریا طریقیله عودتی . — قورونك ضبطی . — فردیناندك باب‌دولت‌ایله مناسباتی ، اوستریا ایله دولت عثمانیه آره‌سنده ایلك عهد نامه‌نك عقدی .

كتاب سابقده ، سلطان سلیمانك ووزیر اعظمنك سیاست ماهرانه‌سی عثمانلی اردوسنك ویانه اوكنده دوچار اولدیغی حقارتك حس ایدنه‌مسنه نصل چالیشدیغنی ذكر ایتمش ایدك . نفراته ، قوماندانلره احسانلر ویرلمش ؛ ممالك عثمانیه والیلرینه ، اجنبی دولتلرینه مظفریتنامه‌لر كوندرلمش ایدی . باب دولتدن صادر اولان اوراق رسمیه واضحاً اشعار ایدیوردی كه پادشاه المانیانك فتحی آرزوسنده بولنمایوب مقصدی فردیناندی یتیشدیرك اونی برمحاربه‌یه اجبار ایتمكه منحصر اولدیغی كبی ، برستان تاجی زاپولیانك باشنه قویمسیله بوتاجی ترك ایتمك كبی شاهانه برسماحتده بولنمشدر [۱] . شوصورتله ، عثمانلی اردوسنك رجعتی بتون ولایات والیلرینه واجنبی سفیرلرینه شكلی مظفریتده كوسترلدی . ملتلری ، یالانی كرچك كبی قبول ایدوب ده هزیمتی مظفریت تلقیسنه اجبار ایدن بوسیاست مستبدانه ایجابندن اولمق اوزره ، سلیمان ، استانبوله وصولنی متعاقب — تخریبـاتك ، یغمالرك آلداتمغه كفایت ایتمه‌مش اولدیغی — شجاعت عسكریه‌یی احیا ایچون اوزمانه قدر ایشیدنه‌مش درجه‌ده طنطنه‌لی دوكونلر تصور ایلدی . ظفرنامه‌لرینه وبرچوق تیمار وزعامتلر احسانله رغماً ، موفقیتی حقنده انتشار ایدن شبهه‌لری بوصورتله محو ایتمك ایستیوردی .

دولتك اكابرینه ، والیلرینه برمعتاد كوندردیكی دعوتنامه‌لردن باشقه وندیك دوجنه ارسال ایلدیكی بر نامهٔ مخصوص ایله ، درت شهزاده‌سنك سنت دوكونده قومشو ودوست صفتیله اونی ده دعوت ایلیوردی . آنجق باب عالیونه كمك ایچون تعیین اولنان مدت مكتوبك تاریخ ارسالندن اعتباراً آلتی هفته‌دن زیاده اولمادیغندن ، سلطان سلیمانك بو دعوتی انجق بر راسمهٔ مخصوصه اولمق اوزره ایفا ایلدیكی ، یاخود وندیك دوجنك ویا وكیلنك دوكونه یتشملرینه مساعد اولهجق قدر مهلت ویرمكی حیثیتنه موافق كورمدیكی ظن اولنه‌بیلیر . یونس بكك ویانه سفرنده‌كی مظفریاتی ومجارستان تاجنك زاپولیایه ترکنی وندیك سناتوسنه تبلیغندن تقریباً آلتی آی صوكره

ایدی که صیرمه‌لی مکلف البسه‌یی لابس یکی بر ایاچی وندیك اصیلزادکانندن اون ایکیسی دلالتیله سناتویه ادخال اولنه‌رق شهزاده‌لرك قریباً سنت ایدیله‌جکنی اعلام ودوجه پادشاهك دعوتنامهٔ دوستانه‌سنی اعطا ایلدی [۲]. دوج، یاشندن وسیاحتك اوزون‌لغندن بحث ایله اعتذار ایتمکله برابر کندی یرینه فوق العاده برایاچی کوندره‌جکنی علاوه ایتدی. بناءً علیه اوصیره‌ده استانبولده بولنان مرخص پیه‌ترو زمندن باشقه موچه‌نیغو سنت دوکونده دوجی تمثیل ایتمکه مأمور اولمش (۱) ودوکون ۲۷ حزیران ۱۵۳۰ تاریخنده وقوع بولمشدر.

اویوم رسمیده‌اوکله‌یه دوغری پادشاه، بتون سرای اکابری معیتنده اولدیغی حالده آت میدانینه عزیمت ایتدی که بومیدانك جهت شمالیه‌سنده مهتر خانه قربنده لاجورد طاش ستونلری اوزرینه محتشم برتخت قورلمش ایدی؛ اوزرنده التون ایله رونقدار برسایبان بولونیور، بونك ذروه‌سنده غایت قیمتدار تماشلر تموج ایلیوردی. زمین یوموشاق قالیچه‌لرله مفروش اولهرق جوارنده بیك رنکده چادرلر کوریلیوردی. ایکی وزیر — که آیاس وقاسم پاشالردر — مقدماعزیزیحیی کایساسی اولان ارسلانخانه یه‌قدر پادشاهی استقباله کلدیلر (۲). یالکز پادشاه آت اوزرنده، اوندن ماعدا هر کس یایان اولدیغی حالده وزیر اعظم، یکی چری اغاسی، دولتك هپ بکلربکلری میدانك اورته‌سنه قدر کلدیلر؛ مغلوب حکمدارلردن آلنمه چادرلرك اورته‌سنده موضوع اولان وقیمت ورونقجه جمله‌سنه فائق بولنان تختك باصه‌ماقلرینه قدر اوحال ایله پادشاهه رفاقت ایلدیلر. محمد ثانینك غلبه ایتدیکی اوزون حسنك وسلیم اولك تختندن ایندیردیکی غورینك اوتاقلری ابراهیم پاشانك مجارستان قرالنك سرایندن آلدیغی هیکلرك یانده کورینیوردی. عسکر موسیقه‌سنك طنین مسراتی آره‌سنده پادشاه تخته‌چیقدی؛ اکابر مأمورینك، وزرانك، اغالرك، مفتی ایله علمانك تبریك وهدیه‌لرینی عرض ایتملرینی متعاقب کندیلرینه مکلف برضیافت چکلدی. ایکنجی کون، بالذات استانبوله کلمك اوزره دعوت ایدلمش اولان وزیر ووالی معزوللری شرف دست بوسه نائل اولهرق بونلردن یالکز وزیراعظم سابق پیری پاشا، مصرسفرنده خدمات عظیمه‌سی کورلمش

(۱) سلیمانك، موچه نیغونك اعتماد نامه‌سنه جواباً ۱ محرم ۹۳۷ (۲۵ اغستوس ۱۵۳۰) تاریخیله کوندردیکی نامهٔ ذی‌احتشام اوستریا خاندان ایمپراطوریسی خزینهٔ اوراقنده محررات ترکیه (*Scritture turchesche*) آره‌سنده‌در.

(۲) جلال زاده، ق ۱۳۵. فردی، ق ۱۶۵. عبدالعزیز، ق ۸٤.

اولان زینل پاشا (۱) ، سابق اناطولی بکلربکی یعقوب پاشا، سابق روم ایلی بکلربکی اسکندر پاشا ، طرفلرندن وکیل کوندرمك مساعده‌سنه نائل اولمش ایدیلر. اوچنجی کونی سنجاق بکلرینك ، کرد بکلرینك ، دول اجنبیه ایلچیلرینك قبولیله کچدی. وندیك ایلچیلرینك متعدد بولنمسی دیکر ملتلر ایلچیلرینك بولنمامسنی حس ایتدیرمه‌مش اولدی . ایکی فوق‌العاده ایلچی ایله — که زهن وموچه نیغودر — استانبولده مقیم وندیك بالیوزی به‌رناردو ودوجك اوغلی اولوب پادشاهك زاپولیا نزدینه مأموریتله کوندرمش اولدیغی آلوازیو غریتی بودوکونده حاضر بولندیلر (۲) . زیر قدم ملوکانه‌یه عرض اولنان هدایا اوزمانه قدر کورلمش اولانلرك جمله‌سنی کچدی. بوهدایا، مصر وشام پاموقلی منسوجاتندن [قطنی] [۳]، وهندستان موصلین وشالارندن، آلتون ایله طولو کموش طبقلردن، مجوهرات ایله طولو آلتون کاسه‌لردن، سینیلردن ، بلور قدحلردن ، فغفوری چینیدن ، تاتارستان کورکلرندن ، عرب دلی قانلیلرندن ، ترکمن آتلرندن ، مملوکلردن ، روم کنجلرندن ، حبش وبخارستان کوله‌لرندن مرتب ایدی . یالکز وزیر اعظمك هدایاسی اللی بیك دوقه قیمتنده ایدی (۳) . سلطان سلیمان خلقه بر محاربه منظره‌سی ارائه ایتدردی که بوندهمحارب وظیفه‌سنی ایفا ایدنلر حقیقةً توفك ، قیلیچ ، مزراق ایله مسلح بولونیورلردی . مخصوصاً انشا اولنمش وبری محارلر طرفندن مدافعه ایدلمکده بولنمش ایکی اخشاب قله اوزرینه هجوملر اجرا اولندی (٤) . دردنجی کونی سرای خواجه‌لری ، عالم متبحر خیرالدین ایله قاضی‌عسکرلر پادشاهه عرض تبریکه کلدیلر . چکیلن ضیافتده اونلر وزیر اعظمك صاغ طرفنده بولنه‌رق الك لذیذ قزارتمه‌لر، والك نفیس طاتلیلر ویرلدی؛ خلق حقه‌باز وجانباز اویونلریله اکلندی . بشنجی کون سلاح اویونلرینه، روم ایلیده بربکلکه تعیین اولنمش اولان چرکس بکی اینال ایله مصردن کلمش اولان مملوکلرك مبارزه‌لرینه تخصیص اولندی ؛ بونلرك سلاح قوللانمقده وآته بینمکده

(۱) صولاق زاده‌یه وسلیمانناممه‌یه نظراً پیری وزینل پاشالر بالذات حاضرایدیلر. صولاق زاده ، ص ٤٧٥ ، سلیمانناممه ، ص ۱۰۷ . (مترجم)

(۲) مارینی سانوتوده ، ۱ ، ٥۳ ، بودوکون حقنده درت راپور واردر : برنجیسی پیه‌ترو زدن طرفندن، ۱۳ تموز ۱٥۳۰؛ ایکنجیسی موچه نیغوطرفندن، ۱٤ تموز ۱٥۳۰؛ اوچنجیسی بالیوز به‌ناردوطرفندن ؛ دردنجیسی سناتو اعضاسندن اندره‌آ روسی طرفندن.

(۳) فردی ، ق ۱۷ . مارینی سانوتو ، اثر مذکور .

(٤) مارینی سانوتو ، ٤ تموز تاریخلی راپور .

کوستردکلری مهارت ، فوق‌العاده تقدیره مظهر اولدی . پادشاه کیجه‌نك کچ بر بروقتنه قدر بواویونلره حضوریله شرف ویرمکده اولدیغی حالده ایکی اخشاب قله کیجه یاریسی العاب ناریه آره‌سنده طوتوشدیرلدی . ایرته‌سی کون دیکر ایکی قله کورلدی که ینه‌او کیجه بینیجیلکده وزور اویونلرنده مهارتیله مشهوراولان جاروم نامنده بری طرفندن انشا ایدلمشیدی. بوقله‌لرك هربری یورکشی طرفندن مدافعه اولنمقده ایدی ؛ بونلر متقابلاً یورییشلر یاپه‌رق بربرینه هجوم ایتدیلر ، تا اوزمانه قدرکه ایکی طرفدن بری کلیاً مغلوب اوله‌رق برچوق قیزلرله دلی قانلیلر غنیمت کبی غالب طرفك النه دوشدی . بواکلنجه‌لر یکی العاب ناریه ایله ، ایکی قله‌نك یانمسیله ختام بولدی(١). یدنجی کون یکی چریلر،اغالرینك وسواری قوماندانلرینك رفاقتنده اولدقلری حالده ختان نخللرینی صورت مطنطنه‌ده آلوب کوتوردیلر . بونخللر مخروطی الشکل اوله‌رق التون ورقلرله ، قوهٔ فاطره‌نك وفرت مخلوقاتنه دلالت ایتمك اوزره برچوق اینجه چیچك ، میوه ، قوش ، چارپا رسملریله مزین ایدی . سکزنجی وطقوزنجی کون رقص ایله ، موسیقی اکلنجه‌لریله کچدی ؛ آت میداننده‌کی ستون ایله دیکیلی طاش آره‌سنه تمدید اولنان برایپ اوزرنده مصرلی بر جانباز ابراز هنر ایتمکده اولدیغی حالده کمیجیلر ویکی چریلر یاغلی دیرکلرك تپه‌لرینه قونلمش مکافاتلری آلمق اوزره (٢) چه‌ویکلك مسابقه‌سنه چیقمش ایدیلر. اونجی کون مدرسلر وبونلرك کونده اللیشر اقچه آلان معاونلری ایله قاضی ومدرس متقاعدلری مطنطن برضیافته دعوت اولندیلر . ستونك ودیکیلی طاشك اوزرینه جانبازلر چیقدی . اوندن صوکره اوچ کونده مسخره‌لر ، حقه‌بازلر ، خیالجیلر ابرازهنرایلدیلر. اویونجیلرك جمله‌سی باشلرینه سرپیلن، یاخود آلنلرینه یاپشدیریلان التون وکموش سکه‌لرله برچوق بخشش آلدیلر . اون دردنجی کون سرای واردو اغالری اوچ شهزاده‌یی — که مصطفی ، محمد ، سلیمدر — المق اوزره اسکی سرایه کیتدیلر؛ وزیرلر آت میداننك مدخلنه قدرپیاده اوله‌رق شهزاده‌لری استقبال ایله ارکان دیوانك مجتمع بولندیغی اوتاغ پادشاهی‌یه ایصال ایتدیلر (٣) . ایرته‌سی کون ضیافت شاهانه ویرلدی ؛ پادشاهك صاغ طرفنده وزیر اعظم ، ایکی وزیر ،

(١) جلال زاده ، ق ١٣٦ و ١٣٧

(٢) « سنت مومی » جلال زاده ، ق ١٣٧ ، فردی ، ق ١٦٩ .

(٣) جلال زاده ، ق ١٣٧ . فردی ، ق ١٧٠ .

یعنی آیاس وقاسم پاشالر، روم ایلی واناطولی بکلری وقاضی عسکرلری، خواجهٔ شهریاری خیرالدین، تاتارخاننك اوغلی؛ صول طرفنده اسکی وزیراعظم پیری محمدپاشا، زینل پاشا، آق قویونلو سلاله‌سندن فرخشاد بك، مصر سلطانی قانصوغورینك اوغلی مراد بك، صوك ذوالقدریه بکنك اوغلی لطیف بك بولونیورلردی. اون التنجی کون حضور پادشاهیده وقوع بولان مباحثهٔ علمیه بالخاصه جالب دقت اولدی. چاوش باشی مفتی یی، جبه‌جی باشی معلم پادشاهی یی مذاکرهٔ علما مجلسنه دعوته مأمور اولدیلر. پادشاهك صاغنده مفتی واناطولی قاضی عسکری قادری افندی؛ صولنده خواجه ایله روم ایلی قاضی عسکری فناری زاده محیی الدین بولندی. سلطان سلیمان درس اولمق اوزره سورهٔ فاتحه‌یی کوستردی. عالمانه جوابلر ویرلدکجه آلقشلرله تحسین اولنور، وجهالت و توقف وتردده قارشی سکوت ایله مجازات کوستریلیردی. سلیمان خلیفه نامنده بر مدرس دها مدهش برجزایه اوغرادی: بر سؤاله مقابل جواب بوله‌مدیغندن منزول اوله‌رق خانه‌سنه کوتوریلوب اوراده ترك حیات ایلدی. نهایت اون سکزنجی کون ابراهیم پاشانك آت میدانی قربنده‌کی سراینده سنت اجرا اولندی. وزیرلر، بکلربکلری، علما حضور شاهانه‌یه چیقه‌رق شرف دست‌بوسه نائل اولوب خلعتلر کیدیلر. اولکی کونلر کبی یکبدن اکلنجه‌لر والعاب ناریه ترتیب اولندی. خلاصه، بو دوکون اوچ هفته سوردکدن صوکره کاغد خانه صحراسنده بر قوشو ایله ختام بولدی (۱). سلطان سلیمان، کوستردیکی طنطنه‌دن ممنون اوله‌رق: «سنك همشیره‌مله ازدواجك دوکونیله اوغللریمك دوکونندن هانکیسی دها کوزلدر؟» دیه سؤال ایلدی. ابراهیم بویله جواب ویردی: «بنم دوکونم کبی شمدی‌یه قدر اولمامش واولمایه‌جقدر.» سلیمان بوجواب نامنتظردن براز منفعل اوله‌رق «نه‌دن؟» سؤالنی ایراد ایتمسیله وزیراعظم: «سزك دوکونکزده بنم دوکونمده‌کی قدربیوك بردعوتلی یوقدر: بنم دوکونم زمانمزك سلیمانی اولان مکه ومدینه پادشاهنك حضوریله مشرف اولمشدر.» جوابنی ویردی. پادشاه بوستایش ماهرانه‌دن متعجب اوله‌رق «بونی اخطار ایتدیککدن دولایی هزار تحسین!» دیمشدر [٤] (۲)

(۱) جلال زاده، ق۱۳۹. فردی، ق۱۷۳. عالی، ق ۲۳۹، یکرمی اوچنجی وقعه. عبدالعزیز، ق۸٦. پچوی، ق۵۲. صولاق زاده، ق۱۱۰.

(۲) صولاق زاده‌یه نظراً ابراهیم پاشا: «بنم دوکونمه بالذات مکه ومدینه وسداسلام اولان بودین ومصر وشام پادشاهی سلیمان زمان وخلیفهٔ بلنداستان حضرتلری تشریف بیوردیلر.» دیمش وپادشاه بی اختیار: «ابراهیم، هزارافرین که بزی الزام ایتدك» سوزلرینی سویلمشدر. (مترجم)

سنت دوکونندن اوچ آی صوکره (١٧ تشرین اول) استانبوله اوستریا ایمپراطوری فردیناندك ایکنجی هیئت سفارتی ورود ایلدی که خرواتستان شوالیه‌لرندن و ارثی مابینجیلرندن ایمپراطور لغك سن — وه‌یت وگونش موقعلرنده‌کی عساکری قوماندانی نیقولا یوریشیچ ایله شنه‌برغ قوتی وایستیریا شوالیه‌سی ژوزف دولامبه‌رغدن مرکب ایدی. معیتلرنده یکرمی درت کشی بولونیوردی؛ بوسفارت حقنده خاطرات تاریخیه یازمش اولان به‌نوا قروپه شیچ دوبه‌رنبورغ لاتینجه ترجمانی صفیتله بونلرك آره‌سنده ایدیلر [٥]. اللی چاوش شهرك یاریم فرسخ مسافه‌سنه قدر استقبالارینه کله‌رك ایلچیلر خانه‌ایصال ایتدیلر؛ وامر پادشاهی موجبنجه هیچ برشیلری اکسیك اولمامسنه اعتنا اولندی. وصولارینك طقوزنجی کونی یوریشیچ وژوزف دولامبه‌رغ ابراهیم پاشا طرفندن قبول ایدلدیلر (٢٥ تشرین اول). اوزمان اوستریا سرایندهلسان وطنه اوقدر حرمت اولنوردی که بوایلچیلرك وزیر اعظمه وپادشاهه سبب مأموریتلرینی آلمانجه دن باشقه لسان ایله افاده ایتملری صورت مخصوصه ده منع اولنمش ایدی [٦]. ابراهیم پاشا، کندی ترجمانی ایتالیانجه دن باشقه لسان بیلمدیکنی بیان ایله سفیرلرك سوزلرینك لاتینجه یه ترجمه ایدلمسنه موافقت کوسترمدیکندن بونلر تعدیل فکره مجبور اوله‌رق یالکز خرواتجه بیلیر برترجمان ایسته‌مکله اکتفا ایتدیلر؛ بوکا مساعده اولندی. بونك اوزرینه ابراهیم پاشا یه، یوریشیچ کندی لسانی اولان خرواتجه ایله خطاب ایده‌رك ملاقات پادشاهی یه قبول اولنملرینی رجا ایتدیلر. وزیر اعظم بونلری شارل کن وفردیناندك شمدی نره‌ده بولندقلری، بوحکمدارلرك اعتیاداتی، ایشلرینك احوالی وسائره حقنده سؤاللره غرق ایلدی. ایمپراطور ایله بوهمیا ومجارستان قرالی حقنده جریان ایدن مکالمه‌ده برنجیسنی انجق اسپانیا قرالی وایکنجیسنی قیصه‌جه فردیناند تعبیرندن باشقه بر صورتله یاد ایتمدی. شارل ایله پاپا آره‌سنده‌کی مصالحه‌نك — ایمپراطورك عسکری روما شهرینی غارت وپاپانی دوچار اسارت ایتمش اولدقلری جهتله — سفیرلرك ظن ایتدیکی قدر خالصانه اوله‌مایه‌جغنی متبسمانه اخطار وپاپا ایله فرانسه قرالنك پادشاهدن استمداد ایتمش اولدقلرینی [٧] واسپانیا قرالنك برنجی فرانسوا حقنده‌کی معامله‌سی انسانیته مغایر بولندیغنی علاوه ایتدی. بو یولده دها بر چوق افاداته بولندقدن صوکره کشادینه مأمور اولدقلری مکانه‌دن مقصدنه اولدیغنی سؤال ایتدی. ایلچیلر بوجهتی انجق حضور شاهانه‌ده بیانه مأمور اولدقلرندن ابراهیمك آرزوسنه موافقتده براز مشکلات کوسترديلر؛ بونکله برابر لاتینجه یازلمش کوچك برورقه

ویردیلر که مأموریتلرینك مقصدی بونده خلاصة ارائه اولنمش ایدی. اکر وزیراعظم، کندیلرینك احترامنه سبب اولان ایشدن تمامیله معلومات الهجق اولورسه حضور شاهانه‌یه قبوللرینه ممانعت ایده جکندن و پادشاه ایله ملاقاتدن صرف نظر ایله هوبوردانسکی کبی هیچ برشیئه قرار ویرمکسزین عودته مجبور اولهجقلرندن قورقه‌رق بوبابده تفصیلات اعطاسندن اجتناب ایتدیلر. ایکنجی بر ملاقاتده ابراهیم پاشا بو اندیشه‌یی ازاله ایتمیله ایلچیلر هوبوردانسکینك — بسبتون جنك جویانه اولان تبلیغات شفاهیه‌سنه مخالف اوله‌رق — پادشاهه ایصال ایلدیکی نامه‌نك فکرائتلافه جویانه‌سنه فردیناندك دائماً صادق بولندیغنی بیان ایله کندیلرینك بر صلح عهدنامه‌سی عقدی ایچون کوندرلدکلرینی افاده ایتدیلر. ابراهیم پاشا، هوبوردانسکینك تعلیمات تحریریه‌سی مندرجاتنه مغایر اوله‌رق برچوق قلعه‌لری وحتی سمندره‌یی طلب ایتمش اولمسنی تقبیح ایله فردیناندك غیبوبتی اثناسنده متبوعنك مجارستانی تسخیر ایتمش اولدیغنی مبالغه‌کارانه تفصیل ایلدی [۸] (۱). هوبوردانسکینك مأموریتی ایکی صورتیله نظر ملاحظه‌یه آلنه‌رق کندیسنك سرت سوزلرو برنامهٔ دوستانه‌ایله اعاده‌سنه مجبوریت کلدیکنی علاوه‌دن صوکره بونك اوزرینه پادشاهك فردیناندی آرامق ایچون سفره چیقمش وبولدینده بوله‌مامسی اوزرینه بردولته پای تخت اولمغه شایان اولان کوزل ویانه شهری اوکنه عزیمت ایتمش اولدیغنی [۹]؛ فردیناند عثمانلیلرك سلاح ظفری اوکندن دائما فرار ایتدیکی ایچون اصل امپراطورك کلدیکنی کوسترمك ایچون المانیا طوپراغنه اقینجیلر صالیوردیکنی؛ مملکتی فتح ایتمك ایچون دکل، انجق براز کشت وکذار ایچون کلدیکنی اکلاتمق وزیارتندن بر خاطره براقمق مقصدیله حصارلری براز تخریب ایلدیکنی؛ بیوك طوپلری برابر آلمایه‌رق بودرلو برتفریح عسکری‌یی دوچارمشکلات ایدن صغوقلرك حلولی اوزرینه چکلدیکنی؛ عودتنده — چونکه آرتق فردیناند اسپانیا قرالنك ویانه والیسی اولمقدن باشقه بر صفته مالك اولمایوب مجارستان اوزرنده هیچ برحقی اولمادیغندن — پادشاهك کندی بنده‌سی یانوشی مجارستان قرالی اولق اوزره تتویج ایلدیکنی افاده ایتدی. ابراهیم پاشا سوزك بوراسنده شارل کنی تحقیره باشلایه‌رق اونك ایتالیا سفرینی آنجق برنجی فرانسوادن پاره قوپارمق ایچون یاپدیغنی وباشنه برقوقوته وبر تاج قویمش اولدیغی

(۱) *Er* (ابراهیم) *habe gesagt, es were der potschaft (Hobordansky's) schuld, dann E. M. hetten ein Brief geschrieben, der wer woll «menschlich gestelt gewesen.* (لامبه‌رخ ویوریشیجك راپوری)

ایچون کندیسنی ایمپراطور صاندیغنی سویلدی، ودیدی که: «ایمپراطورلق قلیجدهدر؛ صلحه کلنجه، فردیناند مجارستاندن وازکچوبده اورادن هنوز النده بولنانلری تسلیم ایتمدکجه وشارل کن شبه جزیره یه چکلسك اوزره المنیادن چیقوبده یانوشه احسان اولنان قرالنی اونك تصرف سکون پرورانه‌سی التنده براقمادقجه صلح ممکن دکلدر» ایلچیلر ابراهیمك مطالبی مبالغه‌لی اولدیغنی اخطار ایتدیلرسه‌ده برفائده‌سی اولمیوب نهایت پاره تکلیف ایتدیلر. لکن ابراهیم پاشا پارماغیله یدی قله‌یی کوسترهرك «اوراسنك التون ایله مالا مال اولدیغنی وبناءً علیه متبوعی اونلرك ثروتنه اصلا محتاج اولمادیغنی؛ صوك ایلچیلر (هوبوردانسکی ایله ویکنزه‌لبه‌رگهر) حمایه‌سنی صاتین آمق ایچون کندیسنه یوزبیك فلورین ویرمك ایستمش ایسه‌لرده هیچ بردرلو هدیه متبوعنك منافعنی اونوتدیره‌میه‌جغنی اونلره سویلدیکی کبی شمدی دخی تکرار ایتمکده بولندیغنی؛ پادشاهه ممالك مفتوحه‌سنی ترك ایتمکی توصیه‌دن ایسه بتون جهانك فتحنده اوکا عرض معاونتی ترجیح ایده‌جکنی بیان ایلدی [۱۱]. ایلچیلر اگرچه تکلیفدن دولایی اعتذار ایله پادشاهدن برملاقات مساعده‌سی المسنی نیاز ایده‌رك سکز کون صوکره بوکا نائل اولدیلر. ۱۷ تشرین ثانی ۱۵۳۰، سرایه صورت مطنطنه‌ده قبول ایدلدیلر؛ برنجی حولی‌یی کچرکن قلاغوزلری برابراولان ایکی فیل نظردقتلرینی جلب ایتدیکی کبی ایکنجیسنه دخوللرنده زنجیره اورلمش ایکی ارسلان ایله ایکی پارسك صیحه‌لریله سلاملاندیلر (۱). صولاقلر، صیرمه‌لی کلاهلر کیمش سرای خدمه‌سی، اوچ بیك یکی چری دیوان اوطه‌سنك اوکنده بولنمقده ایدی؛ دیوانده وزیر اعظمك صاغ طرفنده وزیر قاسم وآیاس پاشالرله روم ایلی بکلر بکی بهرام پاشا وصول طرفنده ایکی قاضی عسکر، اوچ دفتردار ایله نشانجی اخذ موقع ایتمش ایدیلر (۲). لامبه‌رغ، وزیر اعظمه آلمانجه خطاب [۱۲] ایده‌رك ابراهیم پاشانك اسئلهٔ مستهزیانه‌سنه هپ اویولده جواب ویردی؛ نهایت چاوش‌باشی ونشانجی دلالتیله، ارقداشیله برلکده حضور شاهانه‌یه قبول اولندی. سلطان سلیمانه آلمانجه بر نطق

(۱) لامبه‌رغك راپوری ومراحلنامه.

(۲) لامبه‌رغك راپوری. نشانجی (secrétaire) راپورده بهادوم (Behadum) [بهاءالدین؟] تسمیه اولنمشدر. «*Zween türkisch Pfaffen so in allen Fellen Urtheil und Recht sprechen und drey alli praktikanden so des Keisers Kammergut handeln, insonderheit ist der Obrist Secretary auf der rechten Hand, etc.*»

ایراد ایده‌رك [۱۳] سفارت ترجمانی طرفندن لاتینجه‌یه وسرای ترجمانی طرفندن ترکجه‌یه ترجمه ایدلدی. اعتماد نامه‌لرك تقدیمندن صوکره یوریشیچ خروات لسانیله سوزه باشلایه‌رق پادشاهه ، لاتینجه اولمق اوزره مطالب واقعه‌لرینی متضمن برورقه اعطا وسریعاً جواب ویرلمسی استدعاسیله ختم کلام ایتدی . پادشاه براشارت موافقت یاپه‌رق برقاچ کلمه سویلدی ؛ وزیراعظم ده آرزولرینك قریباً اسعاف ایدیله جکنی تأمین ایلدی . ایکی کون صوکره ابراهیمك نزدینه دعوت اولندیلر ؛ وزیر اعظم بوملاقاتده دخی اولکی بحثه ارجاع کلام ایده‌رك ینه هوبوردانسکیدن شدیداً شکایت ومتبوعنك ایکی دفعه سلاحیله فتح اولنمش اولان مجارستانی اعاده ایتمسنده کی امکانسزلغی سرد ایله سلطان سلیمانك، برنجی سفرینی فرانسه قرالیله والده قرالیچه‌نك (۱) تمنیات مصرانه‌سی

(۱) هامه‌رك فرانسزجه‌یه مترجمنك حاشیه‌سیدر : برنجی فرانسوانك اسارتی اثناسنده دوشس دانغولم [قرالك والده‌سی] سلطان سلیمانه نوتت دوفرانژیپانی کوندرمش ایدی . بر صفت رسمیه‌سی اولمایان بو مأمور بوندن بویله رقیب قاله‌جق اولان شارل کنك تفوقندن ترکیه ایچون ترتب ایده‌جك مخاطره‌یی والمانیا ایمپراطورینك کوندن کونه استیلاسنمون اولان قوتنه قارشی فرانسه ایله اتفاق ایتمسی لزومنی پادشاهه عرض ایلدی. سلطان سلیمان ایلچیی صورت مساعده‌ده دیکلیه‌رك شومکتوبی یازدی :

« هوالعلی الغنی المعطی المعین ،

حضرت عزت جلت قدرته وعلت کلمته‌نك عنایتی ؛

ومهر سپهر ثبوت ، اختربرج فتوت ، پیشوای زمرهٔ انبیا ، مقتدای فرقهٔ اصفیا ، محمد مصطفانك، صلی الله تعالی علیه وسلم، معجزات کثیرهٔ البرکاتی ؛

ودرت یارینك — که ابوبکروعمروعثمان وعلیدر، رضوان‌الله تعالی علیهم‌اجمعین — افلاك وجمیع اولیاءالله‌ك ارواح مقدسه‌لری مرافقتی ایله ؛

بن که سلطان السلاطین ، وبرهان الخواقین ، تاج بخش خسروان روی زمین ، ظل الله فی‌الارضین ، آق دکیزك وقره‌دکیزك وروم ایلینك واناطولینك وقرمانك وروملك وولایت ذوالقدریه‌نك ودیاربکرك وکردستانك واذربایجانك وعجمك وشامك وحلبك ومصرك ومکه‌نك ومدینه‌نك وقدسك وکلیاً دیارعربك ویمنك ودخی نیچه مملکتلرك — که آبای کرام واجداد عظامم انارالله براهینهم — قوت قاهره‌لری ایله فتح ایلدکاری وجناب جلالت مآبم دخی تیغ آبدار وشمشیر ظفر نکارم ایله فتح ایلدوکم نیچه دیارك سلطانی وپادشاهی :

سلطان بایزید خان اوغلی سلطان سلیم خان اوغلی سلطان سلیمان خانم ؛

سن که فرانچه ولایتنك قرالی فرانچسقوسین ؛

درکاه سلاطین پناهمه یارار آدمك فرانقپان ایله مکتوب کوندروب وبعض آغز خبری دخی اصمرلیوب مملکتکزه دشمن مستولی اولوب الان حبسده ایدوکنکزی اعلام ایدوب خلاصکز خصوصنده بوجانبدن عنایت ومدد استدعا ایلمشسز ؛ هرنه‌که دیمش ایسه‌کز بنوم

اوزرینه آچمش ودشمنلرینك علیهنده براً وبحراً محافظه ایده‌جکنی شـارل کنك

پایهٔ سریرعالم مصیریه عرض اولنوب علی سبیل التفصیل علم شریفم محیط اولوب تمام معلوم اولدی . ایندی پادشاهلر صیغمق وحبس اولنماق عجب دکلدر . کوکلکزی خوش طوتوب آزرده خاطر اولیه‌سکز . اویله‌اولسه بزم آبای کرام واجداد عظامز ، نورالله مراقدهم ، دائما دفع‌دشمن وفتح ممالك ایچون سفردن خالی‌اولیوب بزدخی انلرك طریقنه سالك اولوب هرزمانده مملکتلر وصعب وحصین قلعه‌لر فتح ایلیوب کیجه کوندوز آتمز اکرلنمش وقلیجمز قوشانلشدر . حق سبحانه وتعالی خیرلرمیسر ایلیوب مشیت وارادتی نه‌یه متعلق اولمش ایسه وجوده کله . باقی احوال واخبار نه ایسه مذکور آدمکزدن استنطاق اولنوب معلومکز اوله . شویله بیله‌سز .

تحریراً فی‌اوائل شهراخرالربیعین ، لسنة اثنتین وثلثین وتسعمائة ، بمقام دارالسلطنة العلیة القسطنطینیة المحمیة المحروسه . »

(بومکتوب پارس کتبخانهٔ ملیسی ال یازیلری محافظی موسیو ره‌نو طرفندن کشف اولنمش وسرای برنجی ترجمانی موسیو ژوانه‌ن طرفندن فرانسزجه ترجمه ایدلمشدر . اوائل ربیع الاخر ۹۳۲ = ۱۲ اواسط شباط ۱۵۲۶ اصلدن). [مکتوبك ترجمه‌سی یرینه اصلی نقل اولنمشدر . تاریخ جودت ، ج ۱، ص ۳۴۸]

سلطان سلیمان، فرانسه سرایینه استانبولدن ایلول ۱۵۲۸ تاریخیله مورخ دیکر برمکتوب دها یازمشدرکه بونکله برنجی فرانسوانك بیت‌اللحم خرستیانلری حقنده‌کی برطلبنه متوجهانه اولدیغی‌قدرنجیبانه برصورتده‌جواب ویریوردی . بومکتوب یوقاریده نقل ایتدیکمزمکتوبدن ایکی‌سنه صوکره ایسه‌ده مسلمان حکمداری بونده — اوزمانك خرستیانلرنده کورپلن دین تعصبنه مخالف اوله‌رق — ادیان سائره حقنده مساعده‌کارلغنی اثبات ایتمکده اولدیغندن اونی‌ده بورایه درج ایتمکی وجیبه عد ایدرز . دیوان همایوندن صادر اولان سائر مکاتیب کبی « هوالعلی الغنی المعطی المعین » کتابه‌سیله مصدر اولان بومکتوب شودر :

[بدایتدن « سن‌که فرانچه‌ولایتنك قرالی‌فرانچسقوسین » سوزلرینه قدر اولکنك‌عینیدر]

«مشرق هدایت وسعادت وملجأ اصحاب حکومت اولان درکاه سلطنت اشیان وبارکاه اقبال نشانه ارسال ایلدیککز مکتوبده ممالك محروسه‌م مضافاتندن بیت‌اللحم قلعه‌سی درونده مقدما ملت عیسویه یدنده بولنوب جامعه تحویل ایدلش برکلیسا بولندیغنی بیلدیرمشسکز ؛ بوخصوص حقنده هرنه‌دیمش ایسه‌کز تفصیلاً معلوم‌اولدی . اکربوکیفیت برتصرف‌مسئله‌سندن عبارت بولنمش اولسه ذات شوکتسماتمزله سزك آره‌کزده موجود اولان محبت ومودته بناءً آرزوکز نزد سعادت مآبمزده قرین اجابت وقبول اوله‌جغی بی‌اشتباه ایدی . لکن بوماده اموال منقوله وغیر منقوله‌یه متعلق خصوصات قبیلندن اولمایوب امور دینیه‌مزه متدائردر ؛ چونکه خالق عالم ومربیٔ بنی آدم اولان حق جل وعلی حضرتلرینك اوامر مقدسه‌سنه اتباعاً وایکی جهان کونشی پیغمبریمز صلی‌الله تعالی علیه وسلم حضرتلرینك شریعتنه امتثالاً اشبو کلیسا زمان غیر معلومدن بری جامعه تحویل اولنوب مسلمانلرانك درونده نماز قیلمشلردر . فلهذا الیوم جامع اسمنی حائز اولان برمحلك مخصص لهندن تحویلی شریعتمزه مغایردر ؛ بوخصوص شریعت مقدسه‌مزده جوازداده اولمش اولسه دخی طلبکزك اسعافی بنجه ممکن

رقیبنه وعدایلمش اولدیغی علاوه ایلدی (۲۵ شباط ۱۵۲۶ — ربیع الثانی ۹۳۲)[۱۴]. مجارستان حقنده هرایکی طرف، رأیلرنده اصرار ایلدیکندن لامبه‌رغ ویوریشیچ وداع ملاقاتی ایستدیلر ؛ التی کون صوکره حضور شاهانه‌یه قبول ایله پادشاهك الچی اوپمك مساعده‌سنه نائل اوله‌رق فردیناندہ یازیلان نامهٔ همایونی آلدیلر (۱) .

دکل ایدی . لکن عبادته مخصوص اولان محللر خارجنده اوله‌رق خرستیانلرك اللرنده بولنان یرلرك کافه‌سنده سکنه‌دن هیچ برینی زمان عدالت نشانمده کیمسه اندیشناك ورنجیده ایده‌مز . زیر جناح حمایهٔ شاهانه‌مده حضور تامه مالك اوله‌رق آیین واصول مذهبیه‌لرینی ایفا ایتلرینه مساعده اولنمشدر. الان مذهبلری بنالرنده‌ومحله‌لرنده تمام امنیت ایچنده بولندقلری حالده هرکیم اولورسه اولسون برفردك کندیلرینی رنجیده ایتمسی واك کوچك برخصوصده دوچار تعدی اولمری قطعیاً ناقابل امکاندر . شویله بیله‌سز .

تحریراً فی اوائل محرم الحرام لسنة خمس و ثلثین وتسعمائه (اواسط ایلول ۱۵۲۸) . بمقام دارالسلطنة القسطنطینیة المحمیة المحروسة»[اصلی تخطر اولنه‌مادیغندن فرانسزجه‌ترجمه‌سندن ترجمه ایدلمشدر .]

[خیرالله افندی تاریخنده نظراً ، ج ۱۰ ، ص ۲۲ ، برنجی فرانسوا ترکار علیهنده عقد اولنان اوروپا اتفاقندن چکیله‌رك سلطان سلیمانه برسفیر کوندرمش ایسه‌ده اونك النده‌کی مکتوب حدوددہ المانلرك النه کچمشدر . مؤخرا فرانزبیان واسطه‌سیله ایکنجی دفعه برمکتوب کوندرمشدر . خیرالله افندی ، ص ۲۲۹ و ۲۳۰ ، برنجی فرانسوانك والده‌سیله کندیسی طرفندن ایکی مکتوب ترجمه‌سنی درج ایدرکه شونلردر :

سلطان سلیمانه فرانسه قرالی برنجی فرانسوانك والده‌سی طرفندن مکتوب

« اسپانیا قرالی شارل‌کان ، اوغلم فرانسوایی یاوی محاربه‌سنده طوتوب حبس ایلدی . شمدی‌یه‌قدر اوغلمك خلاصنی شارلك انسانیتنه براقدم. حال‌بوکه مأمولز اولان انسانیتی اجرا ایتمدیکندن باشقه اوغلمك حقنده برطاقم حقارت دخی ایتمکده‌در. ایمدی عالمك مصدقی اولان عظمت وشانکز ایله اوغلمی دشمنمزك پنجهٔ قهرندن خلاص ایله ابرازابهت بیورمکزی ذات شاهانه‌کزدن بالخاصه نیاز ایدرم . »

سلطان سلیمان برنجی فرانسوانك مکتوبی

« دنیانك جهات معموره‌سندن برچوق الکا وبلادك حاکم وپادشاهی وباجمله مظلوملرك دادخواهی اولان سلطان معظم وخاقان مفخم حضرتلرینه عرض مافی‌البال بودرکه مجارستان قرالی برنجی فردیناندونك اوزرینه هجوم ایتدیککزده بزدخی همت وعنایتکز ایله حبسدن خلاص اولوب اسپانیا قرالی شارل‌کنك اوزرینه هجوم ایدوب اوجیمزی الیرز . سزکه شهنشاه جلیل‌الشانسکز ، اونك حقندن کلنمکه عنایت بیورلدیغی حالده بوندن بویله بندهٔ نعمت شناسکز اولدیغمه اشتباه بیورلیه . »

خیرالله افندی تاریخنده کوره بومکتوب ۱۵۲۵ کانون اولنك التیسنده تقدیم اولنمشدر ؛ پادشاه ایلچیه زیاده التفات کوسترمشدر . مترجم]

(۱) سفیرلرك مراحلنامه‌لرنده وداع ملاقاتنده ایکنجی حولیده ایکی فیلك آره‌سنده بر زرافه کورمش اولدقلری مندرجدر .

لامبه‌رغ ویوریشیچ استانبولده صلح مذاکره‌سی یاپمقده ایکن فردیناندك جنرالی کیلیوم دوروغاندورف بودینی محاصره ایتمکده ابراهیم پاشانك، هوبوردانسکینك مطالب مغرورانه‌سندن شکایت ایلدیکی کون هوبوردانسکی بر یوریشدن عودت ایدن زاپولیانك عسکرینه قاریشه‌رق — کندی حیاتی تهلکه‌ده قاله‌جق اولسه‌ده پادشاهك محیسنك حیاتنه خاتمه‌ویرمك عزمیله — قلعه‌یه کیرمکده‌ایدی. هوبوردانسکی بیلنوب طوتلدی ؛ اوزرنده چیقان خنجر تصور ایلدیکی قتله برهان کافی اولدی ؛ برطوره‌یه قونیله‌رق طونه‌یه آتلدی (۱) . یاپچه مدافع شجیعنك ، دولت عثمانیه نزدنده ایلك آوستریا ایلچیسنك عاقبت سفیلانه‌سی بوندن عبارت اولدی . مجارستان پای تختی — مجار ملتنه منسوب اشخاصدن باشقه — قاسم پاشا ، مؤمن اغا ، سلیمانك مأموری آلوازیو غربتی ایله اوچ بیك ترك طرفندن مدافعه اولونیوردی (۲) . روغاندورف محاصره‌یی التی هفته شدتله دوام ایتدیردی ؛ لکن بومدتك ختامنده چکلمکه مجبور اولدی ؛ اولا محمد بکك تازه عسکر ومهمات وحربیه وارزاق ایله مثل اولان ایکنجه دونانماسی طرفندن تهدید اولندینی کبی بوندن ماعدا محمد بکك آرقه‌سندن کلکده اولان ایکی بیك سوارینك وصولندن اندیشه ایدیوردی . بودینك روغاندروف طرفندن محاصره‌سندن التی هفته‌مقدم، سمندره وهرسك سنجاق بکلری محمدومراد بکلر فردیناندك اوامرینه جولان ایتمك بهانه‌سیله مجارستانك یارپسنی خراب ایتمشلردی. محمد ، واغ ونوترا آره‌سنده‌کی خطه‌یه تیمورو آلش ایصال ایله طاغ کویلرینه دهشت ویرمشیدی. مراد ، اهالیسنك براقوب قاچدینی باینوچ موقعنی یاقدی. اون بش کوندن آز برزمان ایچنده یالکز فردیناندہ دکل ، زاپولیایه عائد اولان برچوق کویلر تالان ایدلمش واون بیك مجار اسیر کوتورلمش ایدی . ایستوآنفی‌یه اینانمق لازم کیرسه زاپولیا بوبدبخت اسیرلرك بودیندن کچدیکنی کوره‌رك بی‌فائده کوزیاشلری دوکمشدر (۳) . اقینجیلر، یینه اوصیره‌ده قارنیول اوزرینه‌ده دوشمشلردی؛ نوئل

(۱) *Rogendorfi ad. comit. Nitr. ap. Pray, Epistolæ procerum* ، لیته‌رك اثری (Litter) ، ج ۱ ، ص ۱۶۳ .

(۲) ایستوآنفی قاسمی قاسانوس (*Cassonus*) و مؤمنی نومیلا (*Numilla*) یازمشدر ؛ بوچوینك مجار مورخلرندن نقلاً وایستوآنفینك وچه‌رمه‌جینك (Szermegi) افاده‌سنه موافق اولهرق بودین محاصره‌سی حقنده‌کی افاداتی اولمش اولسه بوصوك اسمی پیمك مشکل اولهجق ایدی . مجارلرده غربتینك وافیز اسمی لویدر ؛ لکن اصل آدی آلویزه (Aloyse) در .

(۳) ایستوآنفی ، ۳۰ . آغرپیا ، ص ۱۷۰ .

یورطیسندن عید فصحه قدر جولانلرینی درت دفعه‌یه قدر تکرار ایدوب اوچ بیکدن زیاده اسیر کوتوردیلر (۱).

سلطان سلیمان صید ایله اکلنمك ایچون کیتمش اولدیغی بروسه‌دن عودتنده بودینك استخلاصی خبرینی آلدی (۲). قیش ادارهٔ داخلیه مصالحنه حصر اولندی؛ حقلرنده شکایات واقع اولان(۳) برقاچ والی عزل ودیکر بعضلرینك‌ده مأموریتلری تحویل اولندی. روم ایلی بکلربکی بهرام پاشا کوله‌لری طرفندن اعدام اولنمیله قاتللر قصاص اولنه‌رق اونك حکومتی تکرار وزیر اعظمه توجیه ایدلدی(٤). ابراهیم پاشا بوقیش ظرفنده باب دولته کلن ایلچیلرله ، پادشاهدن زیاده مشغول اولدی . پادشاهه هدایای قیمتدار تقدیمیله سیگیسموندك مودتی تأمیناتی تجدیده کیش اولان لهستان قرالنك ایلچیسنه متبوعی نزدنده اویولده برمأموریته رخصت ویرلدی (٥)؛ مجار قرالغنك ایکی مدعیسی اولان زاپولیا ودیه‌رمنه‌ی ابراهیمك توجهی کندیلرینه حصر ایچون رقابت ایله ایکیسی‌ده غیت قیمتدار برر التون قدح تقدیم ایتدیلر(٦). واسیلینك نیسان ۱۵۳۱ تاریخلی بر مکتوبنی حامل اولان روسیه ایلچیسی مقدما بغراده کوندرلمش اولان ایکی مصلحتکذارك نه اولدقلرینی سؤال ایله دولت عثمانیه‌یی اتش وتیمور ایله تهدید ایده‌رك بونلرك اعادهٔ حریتلرینی طلبه مأمور ایدی [۱۵].

---

(۱) والواسور ، ٤ ، ص ٤١٣ .

(۲) فردی ، ق ١٧٤ .

(۳) طرابلس شام والیسی سلیمان پاشا ذوالقدر ایالتی والیلکنه تعیین اولندی ؛ شام والیسی عیسی پاشا کاروانلرك نهب اولندیغنه دائر تجارطرفندن واقع اولان شکایات اوزرینه عزل وشام سابق روم ایلی بکلربکی مصطفی پاشایه تفویض اولندی . فردی ، ق ١٧٦ .

(٤) فردی ، ق ١٧٨ . پچوی ، ق ٥٣ . عالی ، ق ٢٣٩ ، یکرمی دردنجی وقعه .

(٥) فردی ، ق ١٧٢ .

(٦) *Historia di guazzo* وندیك ، ١٥٦٩ ، ص ١٢٣ : « *In quei medesimi giorni Galzaa (?) huomo appresso del gran Turco di gran rispetto per andare al Re di Polonia per commisione del suo Signore aviosse e per nuova amicitia contratare.*

(٧) مارینی سانوتو ، ج ٥٤ : « *Si trova qui un messo di Pietro Pereny venuto per nome di tutti i Boroni come si dice, per presentar al Ibra- im una cepa dorata contiene 6 quarte, costa assi danary* » مجارستان قرالی یانوشك مکتوبی صورتنه‌ده مراجعت .

سلیمان ایله واسیلینك مناسباتی بوراده قالدی؛ لکن یدی سنه صوکره واسیلی وفات ایده‌رك اونك خلفی دردنجی ژان سرای ضابطانندن آداشه‌فی پادشاهه یازدیغی مکاتیب دوستانه ایله موسقوه‌دن استانبوله اعزام ایتمشدر (۱) .

سلطان سلیمان ، بشنجی سفرینی سویلدیکمز وجه ایله بوهمیا ومجارستان قرالی عنوانی ویردیکی واسپانیا قرالنك برآدمی عد ایده‌رك مکتوبلرنده هرزمان انجق ویانه والیسی دیه یاد ایلدیکی فردیناند علیهنه دکل ، المانیا وشارل‌کن علیهنه اولمق اوزره آچدی. ابراهیمك ومتبوعنك غرور مفرطی، فردیناندده کندیلرینك عظمت وقدرتلرینه لایق برخصم کورمیه‌رك مجارستان تاجی ایچون باشلانیلان منازعه‌ده شارل‌کندن باشقه‌سنی رقیب کبی تلقی‌یه تنزل ایتمیورلردی . سلیمان ، اخیراً دولت عثمانیه‌نك تحت‌اطاعتنده اولمق اوزره زاپولیایی ایچون تأسیس اولنان مجارستان قرالنك حدودینی ویانه والیسی معرفتیله تهدید ایدن اسپانیا قرالیله بوی اولچمك شرفنی آرزو ایدیوردی ؛ لکن شارل‌کنی کندیسیله محاربه شرفنه نائل ایتمك آرزوسنده بولنمقله برابر بونك ایچون ایمپراطور طانیمیوردی . بوعنوانی کیمسه ایله مقاسمه ایتمك ایستمیوردی ؛ چونکه ابراهیمك اکثریا سویلدیکی وجه ایله کوکده [عالمده] یالکز برالله اولدیغی کبی دنیاده دخی فقط برایمپراطور [شهنشاه] دن زیاده بولنماسی لازم کله‌جکی فکرنده ایدی . کندیسنی شاه شاهان ، پادشاه اعظم ، حاکم عالم عنوانلریله یادایدن سلطان سلیمانك ضربه‌لری التنده ازلمکه لایق یکانه بردشمن وارسه اوده، آنجق پاوی غالبی وروما فتحی اولوب‌ده اولکی سنه راتیسبون مجلس عمومیسنده بتون آلمانیایی ترکلر علیهنه حرکته کتیرمکه چالیشان وقدرت وتصورات واسعه‌سی برنجی فرانسوانك رقابتنی تولید ایدن شارل‌کن ایدی (۲) .

سلیمان، ۲۵ نیسان ۱۵۳۲ (۱۹ رمضان ۹۳۸) ، استانبولدن حرکت ایتدی. اوچ یوز طوپدن مرکب بر طوپجی طاقمی حاوی اولان (۳) اردوسنده ایکی یوز

(۱) قارامسین ، روسیه تاریخی ، ۸ ، ص ۲۲۹ .

(۲) شارل‌کن کندیسنك ترکلر علیهنه محاربه‌یه تحریکندن حظ ایدردی. بوبابده دلیل اولق اوزره یالکز شورساله‌یی بیان ایله اکتفاایدرز: «*Ad Carolu mV, Imperatorem invictissimum, ut facta cum omnibus Christianis pace bellum susci-piat in Turcas, Io. Genesii Sepululedæ Cordubensis Cohortatio.*

(۳) م. غوازونك تاریخنه کوره، ص۱۲۳، یالکز یوز یکرمی طوپ: «*Furono pezzi 120 in tutto, cioè sei toppi et cononi 46, e coloórinc 44, cil resto sagri e simili pezzi.*»

بیك کشی بولونیوردی که بونلرك اون التی بیکی روم ایلی ، اوتوز بیکی اناطولی عسکری ، اون ایکی بیکی یکی چری ، یکری بیکی منتظم سواری ، التمش بیکی آقینجی ایدی (۱). سلیمان، مجازات ومکافاتی زمان مناسبده استعمال ایتمك صورتیله عسکرینی الك شدتلی بر انتظامه رعایت ایتدیرمکه موفق اولدی (۲) . نیشدن کچرکن، ویسغراددہ زاپولیا ایله عقد اولنان متارکه‌نك تمدیدینی طلب ایتمك اوزره قونت دولامبه‌رغ ایله قونت دونوغارولادن مرکب اوله‌رق فردیناند طرفندن کوندریلن هیئت سفارتی حضورینه قبول ایلدی[۱۶]. پادشاهی بلغراددہ بولمق اوزره کلمش اولان فرانسز ایلچیسی رینسون (۵ تموز ۱۵۳۲ — ۱ ذی‌الحجه ۹۳۸) برملاقاته نائل اولدی که بونده صوك سفر اثناسنده زاپولیا ایچون اجرا اولنان مراسمه رعایت اولنمشدر (۳). شوقدرکه فردیناندك ایلچیلری برنجی فرانسوانك — متبوعنه، پادشاهك دوستلغی تأمینات جدیده‌سیله عودت ایدن — ایلچیسی کی حسن معامله کورمکدن اوزاق قالدیلر (٤) . ئه‌سه‌کده پیه‌ر پره‌نه‌ی ایله اوغلی راسمۀ دست بوسی‌یه قبول اولندیلر ؛ فقط پادشاهك دکل ، وزیر اعظمك النی اوپه‌بیلدیلر . غریتی برمدت صوکره بونلرك توقیفنی اخطار ایلدیکندن پره‌نه‌یك کندیلرینی مدافعه ایتمك ایسته‌ین ایکی ارقداشی اعدام اولنه‌رق دیکر ایکیسی‌ده حیاتلرینی صاتین آلمغه مجبور اولدیلر . پره‌نه‌ی ایسه حریتنی استرداد ایچون یدی یاشنده‌کی اوغلنی رهن براقمغه مجبور اولدی . زاپولیایه تودیع اولنان بو چوجق مؤخراً سنت ایدیله‌رك استانبوله کوندرلدیکی جهتله باباسنی بردها کورمدی . عثمانلی اردوسی بلغراددن حرکتندن صوکره، قریم خانلك برادری صاحب کرایك کتیردیکی اون بش بیك تاتارك التحاقیله تزیید قوت ایتمش ایدی ؛ ئه‌سه‌کده بوسنه

(۱) فردینك بوحسابی، ق ۸٤، سلیمانك قوتی اوچ یوز بیکه چیقاران ایستوآنفی واولاهینك (Olahi) حسابیله اولدقجه مطابقت ایدر . تعداد اولنان یوز یکرمی بیك کشی یه[۱۲۸ بیك] بلغراددہ اون بش بیك تاتار وئه‌سه‌کده خسرو بك قومانده‌سنده یوز بیك محارب التحاق ایتمکله اردونك مجموعی ایکی یوز اللی بیکه بالغ اولیوردی دیمکدر .

(۲) روزنامۀ سلیمانی، ۱٤ و۲۲ مایس .

(۳) روزنامۀ سلیمانی . فردی، ق۱۸٦. جلال زاده، ق ۱٤۸ .

(٤) ایستوآنفی ٦ . جلال زاده . فردی ، ق ۱۸۸. عبدالعزیز، ق۸۸. مجار مورخلری دوسفارت حقنده قطعی برشی بیلمزلر . ایستوآنفی بونك ایچون شویله سویلر : « *Ferunt tamen Franciscum regem non hoc tantum tempore auctorem fuisse.* » لکن عثمانلی مورخلری فرانسز سفیرینك قبولنی تفصیلاً یازارلر .

والیسی خسرو بك یوزبیك کشی ایله اردویه التحاق ایتدی (١) . سلیمان ، یولنك اوزرنده شیقلوش ، اگه‌رسه‌ك ، بابوچا ، به‌لووار ، به‌رزه‌نسه ، قاپولنا ، چیچو ، شافاده ، قاپورناق ، ووتوش ، پولوشکه ، روم ، هیدوه‌ك ، کورمه‌ندوار ، ایکه‌روار ، مه‌شته‌ری ، سومباتهه‌ی قلعه‌لرینی آلدی (٢) . لکن بر کوچك موقع اولان گونشی او قدر قولای اله کچیره‌مدی ؛ بونك قوماندانی نیقولا یوریشیچ پارلاق مدافعه‌سیله نامنی تأیید ایلدی (٣) .

٨ اغستوسده (٤) وزیر اعظم گونش اوکنه کلوب اردو قوردی ؛ اوچ کون صوکره یاغمورلی برهوا ایله پادشاه واصل اولدی . هرطرفدن کوچك طوپلر ، چاقلوسلر توجیه اولندی که بونلرك اك بیوکی قازیمورطه‌سی بیوکلکنده دانه‌لر آتاردی ؛ بونکله برابر ، اوچ کونك ختامنده ، استحکامك برجلری غائب اولمش ایدی (٥) . اومدتده لغملرده قازلمش اولدیغندن بتون خط اوزرنده هجوم امری ویرلدی (٦) . یوریشیچ قراله راپورنده اون ایکی هجوم صایار ؛ روزنامهٔ سلیمانیده وترك مورخلرنده بونلرك دردی ذکر اولنمشدر (٧) . دیوارلر اون اوچ یردن لغمله آتیله‌رق سکز ذراع کنیشلکنده بر کدك آچیلدی . سلطان سلیمان خندقلر ایچون چالی کسدیره‌رك بونلردن ایکی تپه‌جك یاپدیردی که کوزل اسلحه‌یه مالك اولان محاصرلر

---

(١) پچوی ، ق ٥٤ .

(٢) روزنامهٔ سلیمانی . پچوی ، ق ٥٤ . بیوك نشانجی .

(٣) بو مجار اسملرینك املاسی شودر: *Siklós, Egerszeg, Babócsa, Belovár, Berzencze, Kápolna, Csicsó, Safade, Kapornak, Wutusch, Pœlœské, Rum, Hidiwég, Kœrmendvár, Ykervár, Mesteri, Sombathely, Güns.* ترجمه‌ده مجار لساننده‌کی صورت تلفظلری یازلمشدر. (رفیق عطا)

(٤) *Dürkische Belegerung vor Günss im Monath Augusti des 1532 Jars* عنوانیله روسناقده مندرج اسکی بر ال یازیسنده «*Belagerung der Kœnig lichen Freystadt Güns.*» ص ٢٦ ، ایلك ترك آلایلرینك ورودی ٥ اغستوسده و تکمیل اردونك ورودی ١٠ اغستوسده کوسترلمشدر .

(٥) قاتونا ، ٢٠ ، ص ٨١٧ و ٨٢٩ .

(٦) ١٠ ، ٢٠ ، ٢٣ و ٢٨ اغستوس ، روزنامهٔ سلیمانی وپچوی .

(٧) یوریشیچك راپوری . پچوی . روسناقده‌کی نسخه بو هجوملری ١٣ ، ٢٧ ، ٢٨ ده کوسترر ؛ مجموعنی اون طقوز صایار : بونکله برابر شویله علاوه ایدر : *Doch darunter nur 18 gewalug Sturm gethan, aber im (Gothab Lob) eyn khainer geratten.*

بوتپه‌لرك استحکاماته‌حاکم اولان‌ذروه‌لرندن محافظلری زیاده اندیشناك ایدییورلردی . یوریشیچ چالی یغینلرینه آتش ویره بیلدیسه‌ده درحال سوندیرلدی . پادشاهك گونش اوکنه وصولنك اون طقوزنجی کونی (۲۸ اغستوس) یوریشیچ قراله راپورینی [۱۷]یازمش اولدیغی صیره‌ده ابراهیم پاشا طرفندن‌ده شهرك تسلیمیله برابر ویرکی‌ویرمك،یاخودیکی‌چری ضابطانه‌ایکی بیك مجار دوقه‌سی اهداسیله کندیلرینی صاتین آلمق ایچون اخطار واقع اولدی . یوریشیچ ، گونش کندیسنك اونادیغنی وبنابرین اوزرنده هیچ برحق مخصوصی اولمایان برشهری ویرکیه باغلایه‌مه‌جغنی وبونکله برابر اهالیده ایستیلیان ایکی بیك دوقه‌نك بولندیغنی جواباً سرد ایلدی . ابراهیمك دیکر اوچ اخطارینه‌ده باشقه جواب ویرمدیکندن درحال هجوم قرار لاشدیرلدی(۱). وزیراعظم،عسکرك شجاعتنی تحریك ایچون ترقی وتیمارلر ویریله‌جکنی اعلان ایتدیردی . بچوینك تعبیرنجه « هرکس جانن آغزینه آلوب یا باش آلیرم، یاباش ویریرم دیو » چالیشیوردی (۲) . یکی چری وعزبلر طرفندن دیوارلرك اوزرینه سکز بایراق رکز اولنمش ایکن سپر اتخاذ ایتدکلری اغاجلر آرقه‌سنده مستور اولەرق صوك دقیقه‌لرینه انتظار ایتمکده اولان اختیارلر ، قادینلر ، چوجقلر اوقدر آجی واوقدر مؤثر صورتده باغیریشدیلرکه مهاجملر دوچار دهشت اولوب ایکی بایراغی دشمنه براقەرق قاچدیلر (۳) . بونتیجه کرك محاصرلره ، کرك محصورلره اوقدر غریب کورندی که برشکل خارق العاده ایله‌تفسیره لزوم حس ایتدیلر . مهاجملر کوکده ، پارل‌پارل‌پارلار قلیجیله کندیلرینی تهدید ایدر برسواری کورمش اولدقلرینی ادعا ایتدکلری کبی مدافعلرده سومباتی (آنکه نهری اوزرنده سته‌ین) بلده‌سنك حامیٔ اعظمی عزیزمارتن طرفندن امداد وقوعنه کندیلرینی اقناع ایلدیلر . عثمانلیلرك چکلمسندن اوچ ساعت کچمش ایدی که درت مکالمه مأموری کدك اوزرنده کورینەرك یوریشیچك کوستردیکی شجاعت پادشاهك نظر استحسانی جلب ایتمش اولدیغی ایچون کندیسنی کورمکدن ومزیتله تقدیر خوان اولمقدن محظوظ اولەجغنی بیان ایله وزیر اعظمك ویردیکی سوزك محافظه‌سی التنده اولمق اوزره اونك ترك اردوکاهنه کلمسنی

(۱) یوریشیچك ۳۰ اغستوس تاریخلی راپوری که‌به‌لده (Goebel) ، ص ۳۰۹، مندرجدر : «Beytraege zur Geschichte Kaiser Karls V.»

(۲) بچوی [تمثیل استانبول، ج ۱ ، ص ۱۶۰]

(۳) بالذات یوریشیچك افاده‌سندن نقلاً ژوویوس (Jovius) ، ۳۰ . قاتونا ، ۲۲ ، ص ۸۲۲ .

افاده ایلدیلر . یوریشیچ صوك هجومده جریحه‌دار اولمش بولندیغندن اکر تکرار هجومه باشلانسه‌یدی برساعت دها دایانه‌میه‌جق ایدی ؛ موقعك محاصره‌سنه باشلاندیغی زمان معیتنده بولنان یدی یوز ارباب شجاعتدن انجق یاریسی قالمش ایدی . طوپجیلرك باروتی یوق ایدی ؛ نفرلرده جسارتلرینی غائب ایتمکه باشلامشلردی . بناءً علیه یوریشیچ تکلیفی قبول ایدوب فقط برمرور تذکره‌سی ویرلمسنی وایکی رهنك کندیسنه تسلیم اولنمسنی شرط اتخاذ ایلدی . درت مکالمه‌جیدن برینی کوکسندن برمروریه چیقاروب ویردی ؛ ایکیسی‌ده رهن اوله‌رق قالدی . یوریشیچ یکی چری اغاسی واسطه‌سیله وزیراعظمه کوتورلدی ابراهیم پاشا آیاغه‌قالقوب الني اوزاتدی ؛ اوتورمسنی تکلیف ایتدی . وزیر اعظم ، استانبولده دوچاراولدیغی خسته‌لقدن تمامیله قورتیلوب قورتمامش اولدیغنی وجریحه‌سنك اغیراولوب اولمادیغنی استفسار دن صوکره «باتیانی وپیه‌ر ده‌به‌رائوس کبی نیچون تسلیم اولمادیغنی وحالا متبوعندن امداد می بکلدیکنی» سؤال ایلدی . یوریشیچ صوك سؤالدن تغافل ایله آرتق اسکی خسته‌لغندن مضطرب اولمادیغنی وبری آتشلی بر سلاحدن وایکنجیسی بر طاش ضربه‌سندن آلمش اولدیغنی ایکی یاره‌نك مخاطره‌لی شیلر اولمادیغنی بیان ایله نهایت دشمنك متبوعنه — مجبوریت کورمدکجه — عرض عبودیته شرفی مانع اولدیغنی سویلدی . ابراهیم پاشا پادشاهك شهر وقلعه‌یی کندیسنه احسان ایده‌جکی جهتله حضور شاهانه‌ده زانوبزمین اولمسی لازم‌کله‌جکنی بیان ایتدی . آنجق یوریشیچ استانبولده سفارتی اثناسنده ابراهیم پاشادن برشیئه نائل اولمه‌نك اکوزل چاره‌سی ، احتساسات حریصانه‌سنی اوقشامق اولدیغنی بیلدیکی جهتله کندیسی حضور پادشاهی‌یه چیقامیه‌جق‌قدر قوتسز اولمسیله برابر وزیراعظمی طرفندن ویریلن قرارلری ذات شاهانه‌نك دائما تصدیق ایتمکده اولدیغنی بیان ایلدی . بوجواب ، ابراهیم پاشانك خوشنه کیتدیکندن یوریشیچك احترازینی ممنونیتله قبول ایلدیکی کبی بقیهٔ عسکرك دخولنی منع ایچون کدکلر مدخلنه اون ایکی نفرقوتلمسی حقنده واقع اولان طلبنی‌ده اسعاف ایلدی (۱) . یکی چری اغاسی قلعه‌یی کورمك ایسته‌دی ؛ لکن یوریشیچ شجاعتی درجه‌سنده احتیاط صاحبی اولدیغندن اغانی ایچری آلمامق ایچون قوهٔ محافظه‌نك انتظامسز اسپانیول وآلمانلردن مرکب اولدیغنی

(۱) «*Ich hab an im gemerkt dasser hoch für gut gehalten hat dass ich mich zu dem Kaiser hab gewidert zu gehen, und dass ich so viel von ihm in seinem Sinn halt.*» (یوریشیچك راپوری)

وکندیسی ذاتاً قلعه ایچون دکل، یالکز شهر ایچون سوز ویرمش بولندیغنی سویلدی. بو جواب ده ابراهیم طرفندن قبول اولندی. یوریشیچ وزیر اعظمه و اردونك اکابرینه قیمتدار کموش وازولر ویره رك کندیسی ده برخلعت آلدی. برترك مغرزه سی، موزیقه سنی چالدیغی وسنجاغنی آچمش بولندیغی حالده کدکك اوزرینه کلوب اشغال ایتدی. قرمزی رنکده اولان بوسنجاغك اوزرنده بیاض حروف ایله : « لااله‌الله، محمد رسول‌الله » یازلمش ایدی (۱). ترکلرده بونی یوکسك صدا ایله تکرار ایده رك (۲) خرستیانلرك قارشیسنده دینلرینك اوصورتله اعلاسی — گونشك یغما ایدیلمه سنه مقابل — کندیلرنجه شرف پادشاهیه موافق بر اثر موفقیت صایلدی. ابراهیم پاشانك ایرته سی کون (۲۹ اغستوس، ۲۶ محرم) گونشك تسلیمنی تبلیغ ایچون سلطان سلیمانه کوندردیکی متفرقه بر قفتان آلدی، تخصیصاتی ده آرپه‌لق نامیله سنوی اون بیك آقچه آرتیرلدی (۳)؛ پادشاه وزیر اعظمه مکلف البسه وسورغوچلرله مزین برسرپوش اعطاسیله اظهار ممنونیت ایلدی (٤). ایرته سی کون عقد اولنان دیوانده وزرای دولت، بکلر بکلری، بکلر پادشاهه عرض تبریکات ایلدیلر (٥). دها ایرته سی کون آلته نبورغك تسلیمی خبری کلدی، وفردیناندك ایلچیلری لامبه رغ ونوغارولایه رخصت ویرلدی. بونلر بلغراددن عودتلرنده موهاچده پادشاهه ملاقی اولمق اوزره تکرار اعزام اولندقلری حالده بودفعه ده اولکی کبی برشیئه موفق اوله مدیلر [۱۸]. سلطان سلیمان الك صوکره کندیلرینی حضورینه قبول ایتدیکی وقت بعض هدایا ایله برابر برمکتوب ویردی که بونده فردیناندی ممالکنك تخریبیله تهدید ایده رك بر میدان محاربه سنده بوی اولچمکه دعوت ایدیوردی. بومکتوب آلتون وماوی

(۱) ایستوآنی، ۱، ۱۱ .

(۲) قاتوناده زه‌رمه‌کی ، ۲۰، ص ۸۲٦ .

(۳) روزنامهٔ سلیمانی، ۲۹ اغستوس

(٤) پچوی، ق ٥٦. یوریشیچه براقیلان سنجاغك هدیه دکل، سنجاق بکلکنه تعیینته علاومت اولدیغنی بیان ایدر. [قلعهٔ مزبوره (پچوینك « اوسك » دیدیکی ئه‌سه‌ك قلعه‌سی) بودین قرالنه اطاعت شرطیله اسکی بکنه ویریلوب برسنجاق همایون دخی احسان اولندی که الان (پچوینك زماننده) قلعه‌ده محفوظدر. حتی نعمتی سفری دینیلن ۱۰۱۲ سفرنده اردل قرالی سرحد عثمانلی عسکرندن بر مقداریله اورایه کیتدیکی زمان سنجاغك برجه دیکیله‌رك اونکله تفاخر اولندیغنی کورمشدر . پچوی ، ج ۱ ، ص ۱٦٥ . مترجم]

(٥) روزنامهٔ سلیمانی، ۳۰ اغستوس.

خطوط ایله محرر وآل برکیسه‌یه موضوع ایدی (۱). ایشته بوصورتله گونش، یوریشیجك قهرمانلغیله ویانه‌کی اوچ آی بالذات پادشاهك قوماندەسی آلتنده بولنان بتون عثمانلی اردوسنه قارشی طورمشدر [۱۹].

آقینجیلر برنجی محاصره‌ده ئەنس موقعنه قدر ایلریله‌مش اولان قاسمك [۲۰] معیتنده اولدقلری حالده اشاغی ویوقاری اوستریاسنجاقلرینی تخریب ایتمکده اولدقلرندن ویانه سلطان سلیمانك تکرار ورودینه انتظار ایدیوردی [۲۱]. بونکله برابر چوق کچمه‌دن خبر آلندی که عثمانلی اردوسی هیچ امید اولنمادیغی حالده گونشك صول طرفنی طوتەرق ایستیریا اوزرینه آتلمشدر. سلیمانك بوقاری، اسپانیا و ایتالیادن فردیناندك اردوسنه قوۀ معاونه ورودینه دائر النان خبرلردن زیاده موسمك ایلریله‌مسندن، بیه‌جك بولنمامسندن، خصوصا شجیعانه مدافعه اولنان ضعیف دیوارلرك بیوك اردولره قارشی کوسترەبیله جکلری مقاومت حققنده گونش اوکنده حاصل اولان تجربه‌دن ایلری کلمشدر. پادشاه بو سفره همان هیچ طوپسز باشلامش اولدیغندن ایلك مقصد ویانه‌نك تسخیری دکل، شارل کن ایله بر میدان محاربه‌سی یاپمقدن عبارت اولدیغی ظن اولنور. گونشدن، وستریا ایلچیلری لامبه‌رغ ونوغارولانك کتیرمش اولدقلری مکتوبلرده دخی بونك بریکی دلیلی واردر. لکن شارل کن وفردیناندك اردولری ویانه ایچنده قالدیغی ونوستاد موقع مستحکمی عثمانلیلرله ویانه آره‌سنده بولندیغی جهتله اوقدر بیوك برصورتده باشلامش اولان شوسفر ایستیریا ایچنده جولانلردن عبارت قالمشدرکه بوجولانلر او ایالتك شمدیه قدر کوردیکی آقینلرك اك مدهشیدر (۲).

قاسم بك ایسه اوستریا ایچندن، صوك سفرده کچمش اولدیغی یوللری طوتوب اون بش اون آلتی بیك آقینجی ایله ئەنسدن مرور ایلدی واختیارلرله چوجقلری اعدام ایده‌رك، دلی قانلیلرله کنیج قیزلری سواریلرك ترکیسنه باغلایه‌رق اورالری آتش وخونه غرق ایتدی. ارنستوفه‌نده برفرقه، ئەنسدن مرور ایله قله‌نق، دیسباخ، سیتادل کیرشه‌ن یولیله وولفه‌رن ولوزانسته‌ینله‌یتن قصبه‌لرینه قدر کیتدی. بو صوك قصبه انجق بر قاچ کشی طرفندن وحتی روایته کوره بتون پنجره‌لره توفکلر یرلشدیرمش اولان یانکز برکشی طرفندن مدافعه اولنه‌رق ایلك ضربه ترك رؤساسندن برینه اصابت

(۱) ژوویوس (Govius)، ۳۰. قاتونا، ۲۰، ص ۸۱۹، ۸۲۰.
(۲) ژوویوس، ۳۰، قاتونا، ۲۰، ص ۸۲۹.

ایتش اولسیله بش یوز مقدارنده اولان محاصرلر کلدکلری یولدن رجعت ایتمشلردر. ستهیر شهری اقینجیلرك عودتنی بیك اغیر سوارینك وصولندن زیاده سلیمانك رجعتنه مدیون اولمشدر. اون ایکی بیك کشیدن مرکب اولان بو اقینجی فرقهسی ستهیری تهدید ایلدکدن صوکره یولنك اوزرنده وهیر قصبهسنی احراق ایدوب فقط وایدهوفهن اوزرینه تعرضنده موفقیتسزلکه اوغرادی؛ اهالی بریوریش یاپهرق اوچ یوز آت آلدیلر؛ درت یوز اسیر قورتاردیلر (۱). قاسم طونه ساحللرینی تعقیب ایتیوب اورمانلرله مستور برسلسلهٔ جبال اولان ویهنه روالد طریقیله عودت ایتدی کهاورادن بادهن جوارینه چیقهرق ایستیریاده سلیمانك اردوسنه التحاق ایتمك ایستیوردی. انجق بوایالته کیدن بوغازلر ایلولك اون طقوزنده قونت پالاتهن فرهدریقك امری التنده کی ایمپراطور عسکریله طوتلمش ایدی. ترکلر پوتانستاینه وصوللرنده لوآیه رسدورف موقعنی ایمپراطور مزراقلیلرندن یکرمی ایکی بلوك تیمارلی ایله اوغسبورغ عساکر معاونهسی قوماندانی شهرتلهین دوبورتانباخ طرفندن اشغال اولنمش بولدیلر (۲). بوقوماندان اون سکز بلوك ایله آیریهرق سکز بیك کشی ایلهبش یوز تیراندازدن مرکب اولان عثمانلیلره هجوم ایله بونلری پوتانستایندن چیقاروب قونت پالاتهن فرهدریقك طوپی آلتنه سوردی (۳). قاسم، حرکاتنی اشکال ایتمکده اولان اسیرلرله ایمپراطور عسکری آرهسندن یول آچهنك کوچ اولهجغنی حس ایدهرك بونلردن درت بیکنی اعدام ایتدیردی. اوندن صوکره فورطنهلی برکیجهایدی که بوندن استفاده ایله دشمن آرهسندن کچهبیلهجکنی امید ایدهرك عسکرینی ایکیه تقسیم ایتدی: برنجیسی فریز [فیروز ؟] قوماندهسیله جنوبده اورمانی طوتهرق آغاچلر آرهسندن یول آچوب ایستیریایه کیرمکه موفق اولدی، اردونك ایزنجه کیتدی؛ بالذات قاسم بك قوماندهسنده اولان ایکنجیسی اولا اوغسبورغ معاونهسی قوماندانی طرفندن دوچار تعرض اولهرق اوندن صوکرهده ستادهمبرغ وادیسندن

(۱) « اوستریاده ئهنس اوزرندهکی میلیس عسکرینك مختصر تاریخی »، (المانجهدر) ص ۹۷ — ۱۰۲.

(۲) «*Von einem Scharmizel darina eine merkliche Anzal Türken durch Hilf des Almechtigen erschlagen, aus einem Briefe der von Augspurg Hauptmann geben im Leger zu Lewersdorf.* (*Loibersdorf* یاخود *Leopoldsdrof*) «*Beytruœge*»، ۱۸ ایلول ۱۵۲۳، مؤلفی کهبهل، ص ۳۰۵ — ۳۱۸.

(۳) شوالیه سهباستیهنك ترجمهٔ حالی، ۱، ص ۳۵.

چیقارکن پالاتەن فرەدریقك آتشی آلتنه دوشدی . قاسم بك ایلك اوریلانلر آرەسنده بولندیغندن اونك یرینه عثمان کچەرك صحراده جسورانه ایلریلەدی ؛ قونت لودرون ایله براندبورغ مارغراوی یواکیمك عسکرینه تصادف ایتدی . بو مصادمه بر محاربەدن زیاده بوغازلامەدن عبارت اولدی : چونکه آتلری بی تاب قالمش ومزراقلری اولکی محاربەلرده قیرلمش اولان عثمانلی سواریلری مقاومت ایدەمیورلردی ؛ قاچەبیلن برقاچنی کویلیلر بریقلیچ بوغازنده اولدیردیلر، برطاقمنی ده سەبانستاین یاقیننده بر قیانك ذروەسندن اشاغی یوارلادیلر (١) . بو فرقەنك بقیەسی عثمان معرفتیله بادایله ترایز کیرهەن آرەسنده طوپلاندقلری حالده اولا ایمپراطورعسکرینه ، مؤخراً برمجار فرقەسنه مصادف اولدیلر . بول باکیچ مزراغنی دیکمش اولدیغی حالده عثمانك اوزرینه یورویوب آتندن دوشوردی ؛ صوکره اکر قاشنده اصیلی خنجری آلەرق اونکله برضربهٔ ممات ایریشدیروب قیمتدار اسلحەسنی الده ایتدی . قاسمك التون و مجوهر ایشلمەلی و سرغوجله مزین مغفری (٢) عثمانلی شاهینی اوستریا قرەقوشی طرفندن مغلوب ایدلمش اولدیغنه تلمیح اولمق اوزره قونت پالاتن فرەدریق طرفندن شارل کنه تقدیم اولندی .

شوصورتله ، قاسم بکك اون التی بیك آقینجیسندن انجق پك آزی فیروز قوماندەسنده ایستیریایه کیرەبیلدی [٢٢]؛ عثمانلی اردوسی، غرەچ اوکنه کلوب ده اردو قورمق ایچون بو خطەنك فرەیدبرغ ، کیرهبرغ ، هارتبرغ وادیلرندن کچمش ایدی . بو اوچ وادینك اهالیسی قلعه حالنه قویدقلری کلیسالرینه التجا ایتمشلردی ؛ حیاتلرینی قورتاردیلر ؛ لکن خانەلرینی تخلیص ایدەمیەرك اونلر آتشه اورلدی . مجارستان وایستیریا حدودی اوزرندەکی وەیسەنبورغ یاقیننده عثمانلیلر، ایچلرینه بررآدم کیرەبیلن بیوك طوپلرینی براقمغه مجبور اولدیلر(٣). بوترك مجبوری کوسترکه یوللر روزنامهٔ سلیمانینك تعبیری، وجه ایله صراط محشرقدر مشکل العبور اولدیغی کبی اردوده گونش محاصرەسی اثناسنده بولندیغی قدر طوپ یوقسەده جسیم طوپلردن بسبتون محروم دکل ایدی. پولتائو قلعەسی محافظی، غلەیسدروف قربنده برعثمانلی فرقەسنه باصقین ویرمك ایستیوب خونریزانه برحرب وقوعه کلدی

(١) *Ausflug in Hormayr's hist. Taschenbuch* نام اثر، شەیکر (Schigier) ٩ نجی سنه ، ص ١٥٢ .

(٢) ایستو آنفی ، ١١ . ژوویوس ، ٣٠ .

(٣) ژولپوس سەزار ، ٧ ، ص ٣٨

(۱۰ ایلول) که بونده محافظك معیتنده کیلردن درت یوزی تلف اولدقدن صوکره کندیسی‌ده مقتول اولدی . بوائناده قریم خانی مورنهرینك صول ساحلنی تخریب ایدیوردی. نهایت اردو، عالینك تعبیرینه کوره «باغ وراغی جنت فردوسدن نشان، حالاکه مساکن وبیوتی قرارکاه اهل میزان» اولان غره‌چی‌اوکنه واصل اولدی[۲۳]. احتمالدرکه سلیمان غره‌چی تسخیر تجربه‌سنده بولنمشدر؛ عثمانلیلرك شهرك اسکی‌قپوسی یاقینندہ قلعه‌نك اتکنه قدر کلمش اولدقلرینه دائر روایت قدیمه‌یه واوراده حقیقت، یاخود افسانه اولان بووقعه‌یی اثبات ایچون برترك چهره‌سی کوسترلمکده اولمسنه نظراً هیچ اولمازسه بویله برتصور بولندیغی ظن اولنه‌بیلیر. بوظنی تأیید ایده‌جك برشی‌ده هپ عثمانلی مورخلرینك افاده‌لریدرکه — گونش حقنده‌کی روایتلری درجه‌سنده موافق حقیقت اولمق‌اوزره — غره‌چك تسخیر اولندیغی سویلکدن چکنمزلر. انحق بوتسخیر روزنامهٔ سلیمانی طرفندن بیله تکذیب اولونیور ؛ چونکه اونده غره‌چك تسلیمنه دائر برکلمه اولمایوب یالکز اردونك بوموقعك التطرفنده مور نهری اوزرندن انسان واشیاجه بعض ضایعات ایله کچدیکی بیان اولنمقده‌در (۱۲ ایلول) (۱) . اکر ترکلر غره‌چه صاحب بولنمش اولسه‌لردی مور اوزرینه برکوپری‌قوره‌جق قدرزمان‌کچیرمش اولمازی وسلطان سلیمانك ایستیریانك برنهرنده بوغلمق تهلکه‌سنه عرض نفس ایتمه‌مسی لازم‌کلیردی [۲۴]. ژان‌قاچیانه‌ر، نوستاد جهتندن ولایته‌کیرمش اولان اقینجیلری رجعت ایتدردکدن صوکره غره‌چده‌کی عسکرله برلشه‌رك فه‌رنیزده عثمانلی دمداری اوزرینه دوشدی ؛ بالکلیه مغلوب ایده‌رك برچوق‌اطروفهٔ حربیه وخصوصا برپاشانك باشنی کتیردی (۲). ۱۴ایلولده سلیمان سه‌قائوپیشکاهنده اردوقوره‌رق مبذول بیه‌جك‌بولدی؛ برقاچ کون صوکره‌ده اردوکاهنی ماربورغ یاقینندہ دراوه ساحللرینه کوتوردی . بوموقعك قوماندانی سیکیسموند وه‌یکزه‌لبرکه‌ر — که اون‌بیك کشیلك برترك‌فرقه‌سنی له‌ینیچ صحرالرنده محوایتمشیدی — اوزرینه وقوع‌بولان درت هجومی‌دفع ایلدی. سلیمان برکوپرینك تماماً قورلمسنه قدر درت کون دراوه کنارلرنده قالدی؛ وزیرلر، اغالر — دکنك اللرنده — اعمالاتی‌تسریع‌ایدیورلردی. کوپری بیتنجه عسکر قارمه قاریشیق کچمکه

(۱) جلال زاده ، ق ۱۵۲ . عالی ، ۲۵ نجی وقعه ، ق ۲۴۰ . پچوی ، ق ۵۷ . روزنامهٔ سلیمانی ، ۱۲ ایلول

(۲) ژوایه‌س سه‌زار ، ۷ ، ص ۴۵ ، مه‌کیزه‌دن نقلاً .

استعجال کوستردیکندن انتظامی محافظه ایتمك وفلاکتلی نتیجه‌لر وقوعنی موجب اوله‌بیله‌جك بوعجله‌یی منع ایلمك ایچون وزیراعظم ایله پاشالرك بالذات بولنملری لازم کلدی . نهایت اردو ٢١ ایلولده اوکله‌یه دوغری مرورینی اکمال ایتمکله پادشاه کوپرینك یاقلمسنی امروکوپریدن گذاراثناسنده ابراهیم طرفندن کوستریلن غیرته مکافاةً ، قیمتداراکر اورلمش برآت ایله اقچه احسان ایلدی . اردو ، وینیچابوغازندن دراوه بوینجه یولنه دوام ایتدی ؛ ایستیریادن رجعتی اورایه کیریشی قدر مشکلاتی موجب اوله‌رق هرکون اشیادن برقسمی ضایع اولدی (١). اقینجیلر فه‌یستریچ وغونوویچی یاقه‌رق سیللی ونوخائوس آره‌سنده‌کی یرلرك هپیسنی خراب ایتدیلر . بونلردن برطاقمی باقلاپ دینیلن تپه‌لری کچه‌رك سن ـ لاوانت صحراسنه اینمش واوراده سن ـ له‌ئوناردی اوره‌رق وه‌یدالپ تپه‌لرندن قارینتی خطه‌سنده هوتته‌نبرکه‌قدر کیرمش ایدی (٢). لکن مملکتك میلیس قوماندانی وه‌یت وه‌لزر بونلری مغلوب و رجعته مجبور ایتدی . واراسدینك آلت طرفنده راسینا قله‌سندن آتیلان برقورشون دفتردارك قارداشی شعبانی اولدردی ؛ عثمانلیلرك انتقامی هم سرعتلی ، هم قورقونج اولدی : قله یاقلدی ؛ ایچنده‌کیلر قتل عام ایدلدی . اسیر کوتوریلنلر آره‌سنده ژورژهوست (٣) بولونیوردی که سرنوشتی کندیسنی هندستانه قدرسوق ایتمش وشیلدبه‌رگر ومکتب خواجه‌سی موهله‌نباخ کبی بزه سیاحتلرینك تعریفاتنی براقمشدر . پادشاه ایله وزیر اعظم هه‌ربارتی موقعنده آیرلدیلر (٤): ذات شاهانه یکی چری وسپاهیلرله برلکده صول جهتی طوته‌رق قاپرونچقا ووه‌روچ یولیله پوزه‌غایه کیتدی ؛ ابراهیم پاشا اردونك دمداریله صاغه دونه‌رك خساراتده بولنمقسزین بربرینی متعاقب قروچ ، گودووه‌چ ، خاسما ، وه‌لیقا ایله زاپولیانك اجدادینك قله‌سندن کچدی (٥). لوغوویچده ، وزیر اعظم آندره ستاوله‌راسمنده براسیری ایتالیانجه برمکتوب ایله فردینانده کوندردی . ابراهیم پاشا ، اردونك اصل اسباب رجعتنی برشیوهٔ بیان فخارانه آلتنده شارل کنك

(١) روزنامهٔ سلیمانی ، ٢٣ ایلول .

(٢) وایچاش مناسترنده‌کی براسکی لوحه بووقعه‌یه شهادت ایلمکده‌در . فلیب وونه‌ندك «*Archives für Geschichte, Statistique, Litteratur und kuns*» (*Ph. Vonend*) اثرینه مراجعت.

(٣) ایستوآنفی ، ١ ، ١١ ص ، ١٨١ .

(٤) روزنامهٔ سلیمانی .

(٥) ایستوآنفی ، ١١ ژوویوس ، ٣٠. قاتونا ، ٢٠ ، ص ٨٣٥ .

غیبوبتی بهانهٔ خنده‌فرماسیله کیزلیه‌رك «برحکمدارك مملکتلری اونك زوجه‌لری کبی» اولدیغنی بیان ایله ختم کلام ایدیوردی که شارل کنی کرك زوجه‌لرینك یانده، کرك مملکتلرنده بولمق مشکل اولدیغنی متضمن قاباوحقیقةً ترکلره یاقیشیر برتحقیردر[۲۵](۱). قرق اللی بیك نفوسی حاوی اولان پوزه‌غا شهری آتشلره اورلدی . ئه‌سه‌کك‌الت طرفنده بولنان پودغاراچ و ناسیسچ قلعه‌لری علامت اطاعت اوله‌رق اناختارلرینی کوندردیلر؛ پادشاه بوقلعه‌لری زعامت اوله‌رق ابراهیمه ویردی. اردومجارستاندن، ایستیریادن ، اسقلاوونیادن اوتوز بیك اسیر کوتوردی ؛ لکن پوسوتی کچدکدن صوکره ، آرتق ممالك پادشاهی‌یه کیرلدیکی جهتله یکیدن اسیر النمسنك منعی متضمن بر امرنامه نشر اولندی (۲). بلغرادك قارشیسنده سلطان سلیمانك اردوسی وزیر اعظمك اردوسیله برلشدی (۱۲ تشرین اول — ۱۲ربیع‌الاول) ؛ ابراهیم پاشا، پاشالرله ، بکلرله برلکده متبوعنه عرض عبودیتـه کلدی . برلشمش ایکی فرقه طونه‌یی کچه‌رك بلغرادقلعه‌سی آلتنده‌اردوکاه قوردیلر. ایرته‌سی کون سلطان سلیمان، عسکرینه کچیدرسمی اجرا ایتدیره‌رك دهاایرته‌سی کون قوریلان دیوانده وزیرلره دفتدارلره ، نشانجی‌یه ، اناطولی وروم ایلی بکلر بکلرینه خلعت کیدیرلدی . بینه اوکون صوك سفرده احراز اولنان مظفریاتی‌خبر ویرمك اوزره هرطرفه،ولایات والیلرینه ، وندیك دوجنه اولاقلر چیقارلدی [۲۶].

باب دولت ترجمانی یونس بك — که ویانه محاصره‌سندن صوکره دوج آندره آ غریتی‌یه زاپولیانك مجارستان تختنه اقعادینی تبلیغ ایتمك اوزره بلغراددن ویانه‌یه کیتمش‌ایدی — بودفعه‌ده بینه بلغراددن اوشهره عزیمت‌ایلدی. یونس بکك حامل اولدیغی مکتوب پادشاهك رجعتنی شرفلی بر صورتده کوسترمکه چالشمقده‌ایدی؛ بوکا نظراً شورجعت انجق ایمپراطورك قورقاقلغندن نشأت ایتمشدی . شو فقره جالب نظر دقت اولیوردی : پادشاه ، او ملعون حکمدارك اقامتکاه قدیمی اولوب حیاتنی قورتارمق ایچون‌ترك ایتمش وکندیسیله برلکده‌طریق‌اغوای شیطانی‌یه‌صاپان

(۱) السنهٔ شرقیه‌ده ملکك عروسه تشبیهی رایج اولوب برپادشاهك مملکتنی بر دشمنه براقه‌رق قاچمسی بوتشبیه ایله شدتلی تقبیح اولنورسه‌ده بوندن شارل‌کنك زوجه‌لری حقنده ایما چیقمق اقتضا ایتمیه‌جکی کبی هامه‌رك شیوهٔ السنهٔ شرقیه‌دن غفلتله اوسوزی اوقدر قابا کورمسی لازم کلمزدی. (مترجم)

(۲) جلال زاده ، ق ۱۶۳ و ۱۶۵ . پچوی ، ق ۵۸ . عالی ، ق ۲٤ . صولاق زاده، ق ۱۱۰ . روزنامهٔ سلیمانی ، ۸ تشرین اول.

غیر مسلم اهالی‌یی ایچنده براقمش اولدیغی غره‌چ بلدهٔ عظیمه‌سی پیشکاهنه کتیمش ایدی . شوده علاوه اولونیوردی که اورالرده خرستیان دینی بیقلدقدن صوکره پادشاه عودت ایلمش وخاربوتی (هاربارت) و پوژه‌غا ایله دیکر بر چوق قلعه‌لر تسخیر اولنمشدر [۲۷] . یونس بکك عزیمتندن ایکی کون صوکره وزیر اعظم بایراقلرینی‌اچمش وموزیقه‌سنی‌اوکنه آلمش اولدیغی حالده، سفرك نهایتیله‌ختام بولان سرعسکرلك علاماتنی دست پادشاهی‌یه تسلیم ایتمك اوزره‌ساوا کوپریسندن کچدی (۹ تشرین ثانی — ۱۰ ربیع‌الاخر). فلبه‌ده دیوانك حال اجتماعنده سلطان‌سلیمان اسماعیل کرایك عموجه‌سی صاحب کرایه قریم‌خانلغنی توجیه ایلدی؛ صاحب کرای صوك‌سفرده تاتارلریله برابر اردویه رفاقت‌ایتمش ومور نهرینك جهت‌شرقیه‌سنده‌کی اقیندی جلب نظر تقدیر ایلمش ایدی . تکرار قریم خانلغنه تعیین اولنمق امیدنده بولنمش‌اولان قارداشی‌سعادت کرای بوکا مقابل سنوی اوچ یوز بیك اچه‌تخصیصات ایله هرسنه بش یوز بیك اچه ایراد کتیرر اراضیٔ واسعه‌یه نائل اولدی (۱).

سلطان سلیمان اثنای راهده ، اوزمان له‌چ وصوکره غنه‌زدن قلعه‌سی محافظی اولان لهستان ایلچیسی اوپالینسکی‌یی حضورینه قبول ایلدی [۲۸] که اوتوز سنه مقدم بایزید ایله عقد و ۱۵۲۵ ده سلیمان طرفندن تجدید ایدلمش اولان لهستان متارکه‌نامه‌سنك تمدیدینی طلبه مأمور ایدی (۲) . لهستان قرالی سیگیسموند شو صورتله بوغدان طرفندن مملکتنك اسایشنی تأمین‌ایتمك‌ایستیوردی(۳). اوپالینسکینك مذاکراتی موفقیت تامه‌یی موجب اولەرق قریم خانی صاحب کرایه لهستان‌قرالیله حال اسایشده بولنمسی واونی دولتك دوستی نظریله کورمسی تبلیغ اولندی (٤). ۱۸ تشرین ثانیده (۱۹ ربیع‌الاخر) پادشاه ، یدی آیلق بر غیبوبتدن صوکره استانبوله کیردی (٥). بش کون متمادیاً ، عثمانلی مورخلرینك « اسپانیا قرالی‌علیهنه

(۱) پچوی، ق ۵۸. صولاق زاده، ق . ۱۱۰ فردی ، ق ۱۹۷. عالی ، ق ۲٤۱. جلال زاده ، ق ۱٦٤ .

(۲) مارینی سانوتوده ، وندیك ایلچیسنك ۱۵۲۵ تاریخلی‌راپوری . قرومه‌ر، ج ۲۹ ، لهستانلی فه‌یله‌ی (Feliey) معرفتیله ایلك قرارلشدیریلان قاپیتولاسیونلر بحث ایدر .

(۳) شواثره‌مراجعت: *Historia rerum polonicarum concinnata à Salamone Neugebauero, Hannovae 1618*, ص ۵۳۱ (واپوویوسك ۱۵۳۲ شئونندن نقلاً)

(٤) ایکنجی حاشیه‌ده مذکور اثرلر. صاحب‌کرایه‌ساتکریوس (Satkereius)دیرلر.

(٥) استانبولدن ۲۱ نیسانده عزیمت و۱۸ تشرین ثانیده عودت ایلمشدر .

المانیا محاربه‌سی » (۱) توسیم ایلدکلری بوصوك سفرك مظفریاتنی تشهیر ایچون بش کون متمادیاً شنلك یاپلدی . استانبول ، اسکدار ، ایوب ، غلطه بش کیجه قندیللر ایله دونادیلمرق پازارلر ، دکانلر ، بزازستان کیجه‌لری دخی آچیق طوتلدی ؛ خلق هرکون بربرینه ضیافتلر چکمرك اکلندیلر . بلغراد وردوس فاتحنك ، موهاچ مظفرینك یالذات اجرا ایتدکلری سفرلر دها شمدیدن بشه بالغ اولمشیدی ؛ صوك سفرینی‌ده اوصاف ممتازه‌سنی صورت علنیه‌ده اعتراف ایتمه‌مش اولسه‌ده قلباً تصدیق ایلدیکی شارل‌کن علیهنه اجرا ایتمشیدی (۲) . شارل‌کن ، سلیمان ایله بوی اولچمك اوزره ایتالیادن چیقمش ایکن سلیمان هجومه جسارت ایده‌مه‌مشیدی . بناءً علیه عثمانلیلرك رجعتی شارل‌کن براعتراف عجز عد ایده‌بیلیردی .

سلطان سلیمانك دراوه ساحللرینی تخریب ایتدیکی اثناده وطونه‌ایچه دونانماسی سابق قوماندانی قاسم بکك پوتانستاین وادیسنده ایمپراطور اردولرینك ضربه‌سی آلتنده بی‌حیات قالدیغی کون ایدی که شارل‌کنك آمیرالی مشهور اندریا دوریا موره‌ده قورون شهرینی ضبط ایتدی . عثمانلی لیمانلرینك اك ایی مستحکملرندن اولان بوموقع برکون محاصره ایله اله کچیرلدی . شهرك قاره‌یه ناظر جهتنه مقابل توجیه اولنان بطاریه‌ده انجق اون درت طوپ وار ایدی ؛ لکن دکیز کنارنده‌کی دیکر اوچ جهت یوزلیدن زیاده افواه ناریه ایله دوکیله‌رك کدکلر آچلمشیدی ؛ دوریانك دونانماسی یوکسك کنارلی اوتوز بش کمی ایله قرق سکز قادرغه‌دن مرکب ایدی . یونکله برابر بوتسخیر سریع محاصرلرایچون اوجوزه‌مال اولمادی . قاره طرفندن چیقاریلان ایتالیا فرقه‌سی اوچ یوز مقتول ، بیکدن زیاده مجروح ویردی . قادرغه‌نفراتی دها موفق اولدیلر ؛ شدتلی وفقط آز سورکلی برمحاربه‌دن صوکره دکیز طرفندن کیردیلر . دوریا محافظلرك زوجه‌لریله ، چوجقلریله ، مالله‌ریله چکیلوب کیتملرینه مساعده کوسترردی (۳) . قلعه‌ده ، فرانسوا ماندوزا (٤) قومانده‌سنده ایکی بیك اسپانیول

(۱) روزنامهٔ سلیمانی ، ۲۱ ـ ۲۵ ـ تشرین ثانی .

(۲) *In this first essay of his* (شارل‌کن) *arms, to have opposed suche a leader as Solyman, was no small honour to have obligcd him to retreat, merited very considerable praise* (روبرتستون ، شارل‌کن ، ۱ ، ٥)

(۳) پاروتا (Paruta) ، وندیك تاریخی ، ۱ ، ۷ . ساغره‌دو (Sagredo) نك خاطرات تاریخیه‌سی . *Anton Doria's Kurzer Innbegriff in Gœbel's Beytrœgen* ۱۵۳۲ نام اثر ، ص ۳۱ . ایستوآنفی ، ج ٤ .

(٤) کوازو تاریخی .

براقه‌رق پاتراسه‌توجه‌ایله اوراسنی‌ده قورون(۱) قدرسرعتله‌تسخیرایتدکدن‌صوکره اینه‌بختی اوکنه کلدی . بوغازك مدخلنده بایزید ثانی طرفندن یاپیلان ایکی قلعه دوریانك قبضهٔ ضبطنه دوشدی : موره طرفنده‌کی بالاختیار تسلیم اولدی؛ ساحلی مدافعه‌ایدن هجوم‌ایله آلندی. موره‌دن علی العجله طوپلانمش برترك فرقه‌سی جبراً آلنان‌قلعه‌یی استردادایتمك ایستمش‌ایسه‌ده سارنوقونتی ژه‌روم توتاویللا قوماندەسنده درت بیك تیراندازك تقربی اوزرینه اینه بختی‌یه چکلدی . اصل قاره‌ده بولنان مولینه‌ئو قلعه‌سنك اوچ یوز یکی چریدن مرکب محافظلری کاملاً تلف اولدیلر ؛ دوریا ترك کتابه‌لریله مزین بیوك‌طوپلردن‌ایکیسنی سارنووسالوانی نامنده‌کی جنرالره اهدا ایده‌رك دیکرلرینی جنوه‌یه کوتوردی ؛ بونلر،مشهور کیجینك خصم‌قورصانلردن اغتنام ایتمش اولدیغی مبالغ کلیه ایله یاپیلان کلیسایه بر اطروفهٔ حرب اولدی . سیچیون وقورینت ساحللرینی کاملاً تخریب‌ایتدکدن‌صوکره موسمك ایلریله‌دیکنی کوره‌رك دونانماسیله کری دوندی (۲) .

اوسترپا محاربه‌سنك نتیجه‌سی ، دوریانك موره‌ده‌کی تسخیراتی ، کله‌جك بابده نقل اولنه‌جق ایران محاربه‌سی تصوراتی سلطان سلیمانك فکرجنك جویانه‌سنی صلح تکلیفاتی قبوله دها مساعد برحاله کتیردیکندن فردیناندك بوسنه‌نك ختامندن اول یکی بر سفارت ایچون ایستدیکی یول اجازتنامه‌سنی ویرمکه مساعت کوسترددی .

یونس بکك، کانون ثانینك ایلك کونلرنده وقوع بولمش‌اولان وندیکه وصولی، کونش مدافع شجیعنك بیوك قارداشی اولان اوسترپا ایلچیسی ژه‌روم دوزارانك استانبوله ورودینه مصادف اولدی [۲۹]. آره‌لرنده مورخمارینی سانوتودخی داخل اوله‌رق‌اللی وندیك اصیلزاده‌سی‌سناتو طرفندن‌یونس بکك استقبالنه‌مأموراولدی(۳).

(۱) کوازو تاریخی، وندیك مطبوعی ۱۵۴۹،ص ۱۲۴، محافظلری سکز بیکه چیقارره: 800 soldati tra Italiani, Spagnoli, e Allemani gli rimase.

(۲) پاروتا، ساغره‌دو، ایستوآنتی، دورپا.پچوی، ق۵۸. عالی،۲۶نجی‌وقعه، ق۱۴۲. حاجی قالفه ، اسفارالبحار ، ق ۱۸ . عثمانلی منبعلری دوریانك وصولنده استانبوله چکیلن عثمانلی دونانماسنك قوماندانی احمد بك اولدیغنی یازارلر . ایستوانتی ، پاروتا ، ساغرودو (ایمرال) دیرلر ، غوازو (زای) صورتنده کوسترر .

(۳) ene Junisbei Orator del Sgr. Turco per il qual fu ordinà andasse tra 40 gentiluomini, tra di qual 10 Marini Sanuto fui commandato.—[con il Caftan d'oro tuchesco, che la Signoria la fece vestir

یانده انجق اون کشی بولنان ژه‌روم دوزارا شوصورتله احترامانسز قبول اولندی. وصولنك ایکنجی کونی وزیر اعظم ایله کوریشوب دردنجی کونی حضور شاهانه‌یه چیقدی (۱٤ کانون ثانی) . صلح مذاکره‌سنه مامور ایدی ؛ سلطان سلیمان، صلح قطعی‌یه تبدیلی فردیناندك علامت اطاعت اولمق اوزره غیران اناختارلرینی باب دولته کوندرمسندن باشقه برشیئه منوط اولمادیغنی بیان ایله آنجق بر متارکه‌یه مساعده ایتدی. فردیناند وشارل کنی قارداش کبی بیلدیکنی، شارل کن ایله — حتی غراتك تسلیمندن مقدم — بش یاخود یدی سنه‌لك برصلح عقدینه حاضر اولدیغنی، فردیناندك غیران موقعندن زیانی مجارستاندن تضمین ایده‌جکنی علاوه ایلدی (۱) . ژه‌رومك اوغلی وه‌سپازیه‌نه ترفیق اولنان بر چاوش یومأله بر مکتوب ایله ویانه‌یه عزیمت ایتدی (۱ شباط ۱۵۳۳) (۲) . ویانه شهرینك ایلك کوردیکی بو عثمانلی ایلچیسی عظیم طنطنه‌ایله قبول ایدلدی. فردیناند، ایلچی‌یی، صیرمه‌لی قماش ایله مزین بر تخت اوزنده جالس اولدیغی وباشنده قیمتدار بر تاج بولندیغی حالده قبول ایتدی؛ صاغ طرفنده یکرمی مجار معتبرانی بولونیوردی (۳) که واراسدن وفونفکیرهه‌ن پسقپوسلریله غیرانی تسلیم ایتمش اولان پول وه‌رده‌ی نامنده‌دیکر برپسقپوس بولنرك آره‌سنده ایدی؛ صول طرفنده‌ده بوهمیا اکابری وار ایدی. برقاچ کون صوکره، عثمانلیلرك تکلیف ایلدکلری شرائط متارکه کندی لسانلریله بوهمیالیلره ومجارلره تبلیغ اولندی. غرانك اناختارلرینك ایستلمسی بوهمیالیلری پك زیاده قورقوتدی؛ لکن فردیناند ، ساخته اناختارلر اعمال اولنه‌بیله‌جکنی ، ذاتاً وزیر اعظم قلعه‌نك کندی الله تسلیمنی دکل ، یالکز علامت اطاعت اولمق اوزره اناختارلری طلب وتکلیفنك اصل معناسی بوندن عبارت اولدیغنه یمین ایتدیکنی سویلدی. (٤) ۲۹ مایسده

---

(۱) *Alli 10 (Genaro) entro l'Orator del Re dei Romani con cavalli 12, con non molta dimostratione alocchio in luogo solito Fra Armenie Greci alla banda sotto il podromo alli 12 ebbe audienza dal Ibraim, quel lo fece aspettar sul podromo alli 4 audi il Sgr. l'Orator col suo fiol* « پیه‌تروژه‌نك راپوری، مارینی سانوتو، ج ، ٥٦ ، ۱۵۳۳ . ایستوآنفی ۱ ، ۱۲

(۲) اوسترپا خاندان ایمپراطوریسی خزینهٔ اوراقنده ژه‌روم دوزارانك راپوری .

(۳) اسملری ایستوآنفیده، ۱، ۱۲، ص ۱۹٤؛ قانونا‌ده، ۲۰ ص ۸۸۲ مذکوردر.

(٤) *Verum Ferdinandus, posse pro callvibus facile si sit nesesse alias*

چاوش برجواب مساعد ایله اعاده اولندی ؛ هم فردیناندك ؛ هم ده مجارستانك صوك قرالنك متروکه‌سی مارینك سفیری بولنان قورنه‌لیوس دوبله چیوس شه‌په‌ر[۳۰]، چاوشی‌یك یاقیندن تعقیب ایلدی. شه‌په‌ر، پادشاهه غرانك اناختارلریله ایکی مکتوب تقدیمنه مأمور ایدی. بونلرك بری شارل کندن ایدی‌که برادریله سلیمان آردسنده توسطی و مجارستانك قارداشنه براقلمسی تکلیفنی متضمن ایدی (۱). فردیناندن اولان دیکری قورونك اعاده‌سی (۲) ایچون شارل کن نزدنده توسط ایده‌جکی وعدینی حاوی اوله‌رق اوغلك پدرطرفندن تکلیف اولنه‌جق صلحی ممنونیتله قبول ایده‌جکنی افاده ایله ختام بولیوردی (۳). بوتشبثات صلحیه آرەسنده ژه‌روم دوزاراء ابراهیمك آرزوسنه امتثالاً، متارکه‌نك امضا اولندیغنی اخبارایچون ویانه‌والیسنه، قارنیوله مجلس اداره‌سنه، غران، پوزه‌غا، قورون قوماندانلرینه و اندریا دوریایه استانبولدن مکتوب عمومی یازدی (٤).

سلطان سلیمان عقدمتارکه‌دن انتهاز فرصتله تسلیحات جدیده وادارهٔ داخلیه‌جه بعض تبدیلات اجرا ایلدی. بیوك اوغلی مصطفایه صاروخان والیلکنی توجیه وقرق بیك دوقه تخصیص ایلدی [۳۱]. عثمانلی چاوشنك فردیناند طرفندن قبول اولندیغی کون اون بش یاشنده برکوزل دلی قانلی اولان شهزاده مصطفی دیوان همایونده راسمهٔ دست بوسیٔ پدره قبول اولندی. وزیراياس پاشا رکابنی طوتدی، وزیر اعظم قافتان کیدردی. برقاچ سوریه وایران شهزاده‌سی سلطان مصطفانك نائل اولدیغی شرف قبولدن حصه‌دار اولدیلر. برمدت صوکره سلطان سلیمانك — کوزللکی بحقِ مشهور اولان — والده‌سی حفصه خاتون وفات ایلدی (٤ رمضان — ۳۰ مارت). زوجی سلطان سلیمك قربنده مدفوندر (٥).

---

confici ایستوآنفی، صحیفهٔ مذکوره.

(۱) شارل‌کنك ٦ مارت تاریخلی مکتوبنك نسخهٔ ثانیه‌سی اوسترپا خاندان ایمپراطوریسی خزینهٔ اوراقنده‌در.

(۲) شه‌په‌رك، اوسترپا خاندان ایمپراطوریسی خزینهٔ اوراقنده بولنان اعتماد نامه‌سی؛ قرالیچه طرفندن شه‌په‌ره وژه‌روم دوزارایه ویریلن ٤ ایلول تاریخلی رخصت کامله وثیقه‌سی.

(۳) ایستوآنفی، ۱، ۱۲.

(٤) «*Ad eximium regimen in Vienna, ad Capitaneum Lubiana,* ad *Capitaneum Jaschanum in Strigonia e Bachi Janus Ferenz et Pekralus iu Posega.*» (ایلچینك یوقاریده ذکر اولنان راپوری).

(٥) جلال زاده، ق ١٦٥. صولاق زاده، ق ٤٠. موراجه دوسون، ۲، ص ٥١٢، اورته طبع.

نیسان نهایتنه دوغری ، مجارستانده هرایشی کورمکده اولان آلوآزیو غریتی بودیندن استانبوله کلدی . ابراهیمك امرینه مبنی ژه‌روم ایله برملاقاتنده ساطان سلیمانك مجارستان تاجی اوزرنده‌کی مطالبنه دائر بالدفعات موضوع مذاکره اولمش اولان مسئله‌یی آچدی . مقدما فردیناندہ کوندرلمش اولان چاوش ، صلحك شرائط قطعیه‌سنی قرارلاشدرمغه مأمور ایدیلن وه‌سپازیه‌ن دوزارا وقورنه‌لیوس دوپلیچیوس ایله برلکده ۲۵ مایسده عودت ایلدی . ژه‌روم دوزارا واوغلی وه‌سپازیه‌ن غرانك اناختارلریله فردیناندك هدایای محتشمه‌سنی وزیر اعظمه تقدیم ایلدیلر . اوسترپا حکمداری فردیناندك علامت اطاعت اولمق اوزره تقدیم ایتدیکی بواناختارلری کورنجه وزیر اعظم مفتخرانه تبسم ایده‌رك ژه‌رومه ، بونلری محافظه‌ایده‌بیله‌جکنی اشارت ایتدی (۱) . قرالك قبولنی رجا ایلدیکی — ایکی بیك دوقه‌لق براماس وبونك ایکی مثلی قیمتنده بریاقوت والماسك نصف قیمتنده وارمود شکلنده برانجی ایله مزین — بر مدالیونی‌ده اوقدر ممنونیت ایله آلدی (۲) . ابراهیم ، همان بو ملاقاتده، عقد اولنه‌جق عهد نامه شروطی مذاکراتنه باشلامق ایستدی؛ لکن ژه‌روم رفیقی برابر اولمقسزین هیچ برشی قرارلاشدیره‌میه‌جغنی بیان ایلدیکندن بوبابده‌کی برنجی مذاکره‌نك برکون صوکره اجراسی تقرر ایتدی . مذاکرات یدی کون سوردی. فردیناندك ایلچیلرینك ابراهیم پاشا وغریتی ایله یدی ملاقاتی حاوی اولان وثائق ، یالکز اوزمانك مناسبات سیاسیه‌سنك اوراق مثبته‌سی اولملرندن دولایی دکل، ابراهیمك طبیعت وموقعنی تمامیله توصیف ایتملرندن طولایی ده پك قیمتدار اوله‌رق بوتاریخده تصویر ایتمکده اولدیغمز لوحه‌یی اکمال ایلر . بناءً علیه ، ارباب مطالعه مکالمه‌لر حقنده تفصیلات ویرمه‌مزه وابراهیم پاشانك لساننده صوك دفعه اولمق اوزره ایشیده‌جکمز سوزلری نقل ایتمه‌مزه مساعده ایدرلر . ۲۷ مایسده اوسترپا ایلچیلری ایچه غلبه‌لك بر معیت عسکریله تکرار وزیر اعظمك سراینه کیتدیلر ؛ بونلر آت

(۱) آوسترپا خاندانی خزینهٔ اوراقنده سفیر راپوری: «*Et supra illud praesentavit Hieronymus ipsi Bassae claves Strigonii, et dixit ecce claves illas, quas tu et Caesar Turcarum petivistis ad fidem et firmitudinem Regiae Majestatis Domini mei declarandam. Ad quod praefatus Bassa subrisit et cum capite fecit signum, ut Hieronymus eas salvaret.*»

(۲) سفیر راپوری : «*Bullam auream qualis praefigitur pelvis in quali erat adamas 2000 aureorum inferius rubinus 4000 aureorum et dependebat unio pyriformis mille aureorum.*»

میدانندن کچرکن بودیندن آلنمه هیکللرله مملکتك احقاق حق اصول سریعه‌سنی اجرایه دائما آماده اولان دار اغاجلرینی [٣٣] کوردیلر. ابراهیم پاشا صیرمه‌لی برقافتان کیمش وبونك آلتنده ماوی رنکده ینه صیرمه‌لی برلباس کورنمکده بولنمش ایدی؛ شه‌پەر وژه‌رومی یرندن قالقمقسزین قبول ایتدی و بر مدت آیاق اوزرنده براقدی؛ ایلچیلرده ابراهیم پاشانك شخصنه عطف لحاظهٔ تدقیق ایلدیلر. ابراهیم اورته بویلو، اسمر تنلی، بیضی چهره‌لی ایدی؛ الت چکه‌سنده غایت کسکین وبربرندن فاصله‌لی بش التی دیش جلب نظر ایدیوردی. نهایت مرخصلر انکنی اوپه‌رك «متبوعلری اولان فردیناندك وقرالیچه مارینك برادرینی» سلاملادیلر. وزیر اعظم درحال محاربه‌نك نتایج هلاکتی وپادشاهك قدرتی حقنده اوزون برنطقه باشلادی. شویله سویلیوردی: «فی الاصل، یکی چریلرك یومیه‌سی یاریم اقچه‌دن عبارت ایدی؛ صوکره تدریجاً ایکی، اوچ، درت، بش اقچه‌یه ترقی ایتمشدر. لکن صیره نفرینك سکز اقچه‌دن زیاده آلدیغی یوقدر. قوهٔ بحریه‌نك حرب زماننده مصرفی پك چوقدر؛ انجق خزینه اوقدر زنکیندرکه بوندن پك آز متأثر اولور. دون، ایتالیایه قارشی بر دونانما تجهیزی ایچون بیك آت یوکی اقچه، یعنی ایکی ملیون دوقه آلدم [٣٤]. اللی بیك تاتار جهانی تالان ایتمکه کافیدر. — بیکلرجه قادین وچوجقلری اسارتدن قورتارمق ایچون اورمانلره کوندردم؛ بن وبرچوق باشقه‌لری بویله حرکت ایتدك؛ ترکلرك جمله‌سی، خرستیانلرك سویلمکله محظوظ اولدقلری قدر وحشی، ظالم، انسانیتسز دکلدرلر. — بوبیوك دولتی اداره ایدن بنم؛ هرنه یاپارسه‌م یاپلمش اوله‌رق قالیر، زیرا بتون قدرت بنم المده‌در؛ مأموریتلری بن ویریرم، ایالتلری بن توزیع ایدرم؛ ویردیکم ویرلمش، رد ایتدیکم رد ایدلمشدر. بیوك پادشاه برشی احسان ایتمك ایستدیکی، یاخود احسان ایتدیکی زمان بیله اکر بن آنك قرارینی تصدیق ایتمیه‌جك اولورسه‌م غیر واقع کبی قالیر؛ چونکه هرشی: حرب، صلح، ثروت، قوت بنم المده‌در. بونلری سزه سویلدیکم، مرامکزی سربستانه سویلمکه جسارت ویرمك ایچوندر.» بونك اوزرینه قورنه‌لیوس، تعلیماتی موجبنجه فردیناند پادشاهی باباسی وابراهیم پاشایی قارداشی اوله‌رق سلاملادیغنی سویلمسیله وزیر اعظم شوجوابی ویردی: «فردیناند، بنم پادشاهم قدر بیوك برشهنشاهك دوستلغنی قزانمغه چالشمقله پك ایی یاپار؛ چونکه بودوستلق اولماسه بلکه ایکی درلو فلاکته اوغراردی». اوندن صوکره قورنه‌لیوس سوزه باشلایوب شویله افادهٔ مرام ایتدی: «قرال فردیناند،

مجارستانك هنوز كندی النده بولنان قسمنه تملك ايده‌بيلمك اوزره بزی سزك نصايحكزه وحسن توسطكزه مراجعت ايچون كوندرمشدر». وزيراعظم قورنه‌ليوسك ايماسنه جواب ويرمكسزين، اوندن فردينانددك مكتوبنی آلديغی صيره‌ده شارل كندنده بر مكتوب اولوب اولماديغی صوردی . قورنه‌ليوس ، شارل كنك برادری لهنده توسطی متضمن مكتوبنی ويرمسيله ابراهيم آياغه قالقه‌رق : « او، شايان تعظيم بر بيوك حكمداردر » ديدی ، ومكتوبی اوپوب كوكسی اوزرينه قويدقدن صوكره كمال احترام ايله يانه وضع ايتدی (۱) . قورنه‌ليوس دوام ايلدی : « قرال فردينانده، قارداشی ايمپراطوری پادشاهك احتساسات دوستانه‌سندن خبردار ايتمشدر. ايمپراطور شارل ، پادشاهی كندی قارداشی عد ايدر ، وبرمعاهدهٔ مخصوصه يابلغه حاجت اولمقسزين شرائط آتيه ايله فردينانددك صلحنه داخل اولمق ايستر: مجارستان فردينانده ، وآرجل اطه‌سی ايلك صاحبلرينه اعاده اولنديغی حالده قورون رد اولنه‌جقدر ؛ قورون اهاليسی مالاريله چكيله‌بيله‌جكلردر . پاپا ، وندیك ، فرانسه قرالی ايله ديكر بتون خرستيان حكومتلرينك منافع صلحدن استفاده‌لرينه مساعده اولنه‌جقدر. » ابراهيم جواباً ديدی كه: «اكر شارل خالصانه صلح ايستيورسه متبوعم رد ايتمز ؛ اولا مكتوبنی اوقويه‌يم. » شارل كنك ايمپراطورلق مهرينه عطف نظر ايده‌رك شوسوزلری علاوه ايلدی: « متبوعمك ايكی مهری واردركه بری كنديسنده طورور، ديكری بنده بولنور؛ زيرا كنديسيله بنم آره‌مده برفرق اولمسنی ايستمز؛ اكر كنديسی ايچون البسه‌يابلسنی امر ايدرسه بنم ايچون‌ده اورنكنی ايصمارلار؛ بنم انشا آت ايچون پاره صرف ايتمكلكمه مساعده ايتمز؛ بو ديوانخانه اونك طرفندن يابلشدر . —قورونه كلنجه اوراسی برقلعه‌درکه اونك بزده بيكلرجه‌سی واردر، اونك تملكی بزجه‌مهم برشی دكلدر؛ قورونی صلحاً المقدن زياده قوت ايله استرداد ايتمكی آرزو ايدرز؛ مناسب كورديكمز وقت اونی ياقه‌بيليرز. — پادشاهم مجارستانی قرال ژانه ويرمشدر ، دنياده هيچ بر قوت اونی اونك الندن آله‌ماز . آرجل ، باربروسك سنجاغيدر . قراليچه ماريه اراضی وجهازينی اعاده ايتديرمكه چاليشه‌جغز ؛ اكر بو دينده دهابرساعت قالسه‌يدی بزم المزه دوشه‌جك وپادشاهم طرفندن همشيره‌كی

(۱) اوستريا خاندان ايمپراطوری وقرالیسی خزينهٔ اوراقنده‌وكتبخانه‌نك فهرستنده. امور مذهبيه تاريخی ، ۱۵۲ . « *Et dixit: Iste est magnus Dominus et debemus ipsum ideo honorare, et sumsit litteras et osculatus est eas—et quamdiu hic sermo de Carolo Caesare duravit tamdiu stetit erectus.*

معامله کوره‌جك ایدی؛ بیوك حکمدارلرك شرفی مغلوبلری عفو ایتمکله‌در.» ابراهیم پاشا ایلچیلره رخصت ویررکن مجارستان مسئله‌سنی مذاکره ایتمك اوزره کندیلرینی آلوازیو غریتی‌یه کوندردی (١). بو ملاقات التی ساعت سورمشیدی. قورنه‌لیوس وژه‌روم غریتی ایله ایکی دفعه ملاقات ایتمشلردرکه غریتی بو ایشده هم احد طرفین، هم‌ده حکم اولمق اوزره ایکی یوزلو بر وظیفه قوللانمشدر (٢). غریتی، سلیمانك زاپولیایه ویریلن وعدی ایفا ایده‌جکنی، وکندیسنه کلنجه اکر اسناد اولندغی کبی مجارستان تختنده ارزوسی اولدیغی صحیح ایسه کوپك کبی اولمکی ترجیح ایلیه‌جکنی سویلیوردی. اوندن صوکره مجارلر علیهنده برچوق شتوم صرف ایده‌رك بونلری خائن و اداره اولنماز بر ملت اولمق اوزره توصیف ایلدی (٣). شونی‌ده علاوه ایلدی که ترکلرك نخوتنه قورونك اعاده‌سی ایچون مذاکره‌یه کیریشمکدن ایسه تکرار فتح ایتمك دها موافق دوشه‌جکدر؛ بناءً علیه التمش قادرغه قورون لیماننی دها شمدیدن محاصره ایتمکده و اون کمی استانبول ترسانه‌سنده انشا ایدلمکده‌در؛ تمامیله مجهز اون قادرغه یلکن آچمق اوزره کلیبولیده امر بکلیور؛ دیکر اون قادرغه‌ده سیرا کوزه‌لی [سرقسطه‌لی] قورصان به‌لوئومویه قارشی کوندرلمشدر؛ قورقود اوغلنك ردوسده اوتوز التی کمیسی، متعدد یوك کمیلری وبومبارطه‌لری واردرکه شارل‌کن آرجل اطه‌سنی ضبطه تشبث ایده‌جك اولورسه پولیا ساحلنه عسکر دوکمکه حاضردر. نهایت شونی‌ده سویلدی که: پادشاه باربروسك سنجاغنی ایمپراطور شارله اعاده ایتمك ایستمش اولسه بوکا مقتدر اوله‌میه‌جغی کبی مقتدر اولسه‌ده اعاده ایتمك ایستمیه‌جکدر. صلحك انعقادندن صوکره اسپانیوللر قوروندن کمال سربستی ایله چکیله‌بیله‌جکلردر؛ ذاتاً کندیسی‌ده روملردن وندیك طرفنه دونمش اولانلر

(١) ایلچیلرك راپوری: «*Quum hoc diceret Ibraimus Bassa nihil respondere Hieronymus et Cornelius, sed se mutuo intuentes, quia dixerat quod ad Gritti deberend se conferre, tacite sedebant. Quod notans Ibraimus eadem verba quae prius iterum dixit et subjunxit. Non dubitate quia ego sum qui Faciam quod volo, et non quod ipse Aloisius Gritti «volet, sed ipse Aloisius faciet id quod ego jussero tantum loquimini illi.*

(٢) «*Primum respondit Aloisius Gritti: Se partim adversarium esse partim arbitrum adversarium, quia ibi venisset nomine Joannis «regis; arbitrum, quia ordinatus ad id a magno Caesare*

(٣) خاندان ایمپراطوری خزینهٔ اوراقی: «*Multa mala de Hungaris locutus est «dicens pessimam gentem, infidissimam intractabilem.*

حقنده پادشاه نزدنده توسط ایلیه‌جکدر . شارلك موضوع بحث اولان معاهده نامه‌یه — اولجه بوبابده رأیلرینی استفسار ایتمکسزین — دیکر خرستیان دولتلرینی ادخال ایتمك ایستمش اولمسی شایان تعجبدر. شوکوروشدیکی کونك صباحی وندیك ایلچی وبالیوزندن آلدیغی بر افاده‌ده جمهور چوق زماندن بری دولت عثمانیه ایله کمال ائتلاف اوزره بولندیغندن شارلکنك وندیکه متعلق شروطی کاملاً فائده‌سز شیلر اولدیغنی متضمندر. قورنه‌لیوس جواباً دیدیکه: «ایمپراطور، رومدن اوته‌طرفه کچنلرك عفوینی معاهده‌نامه‌ده ذکر ایتمکه مجبوراولمشدر؛ زیرا دوستلرینی فدا ایده‌رك صلح یاپمق مردانه برحرکت دکلدر؛ مع‌هذا بویولده حرکت ایتمك بالذات غریتینك هرکسدن کوزل بیلدیکی اسبابدن منبعثدرکه بواسبابك اساسی باشقه درلوحرکت ایتمش اولسه روملری استحقار ایدیور کورنمکدن عبارتدر(۱)». اوندن صوکره خرستیان حکومتلرینه متعلق فقره‌یه کله‌رك شارل بتون اوروپانك اسایشنی ایستدیکی جهتله بوخصوصده خرستیانلق وایمپراطورلق وظیفه‌سنه اطاعت ایتمش اولدیغنی بیان ایلدی(۲).

عید حسینك (۳) پازار ایرته‌سی کونی ایلچیلر ابراهیم ایله ایکنجی برملاقاتده بولندیلرکه برنجیسندن دها غریب واحتراصی سلطان سلیمانك سلطنتنده بربیوك وظیفه اجرا ایدن شخصك هویتنی دها زیاده اظهاره مساعددر. غریتی ، ترجمان یونس بك ، نشانجی ومورخ دولت جلال زاده بوملاقاتده حاضر بولندیلر (٤) . اصل مواد مذاکره‌یه کیرلمزدن مقدم تماطی اولنان سؤاللر آرده‌سنده ابراهیم شو سؤالی ایراد ایلدی : « اسپانیا نیچون فرانسه قدر ایی زراعت اولنمامشدر ؟ » قورنه‌لیوس جواب ویردیکه بونك سببنی مملکتك قوراقلغنه واندلس یهودیلریله مسلمانلرینك اخراجنه وصاباندن زیاده سلاح قوللانمق آرزوسنده بولنان اسپانیولرك غروریته عطف ایتمك اقتضا ایدر. ابراهیم بونك اوزرینه دیدیکه : « بوغروری

(۱) *Hoc punctum de recipiendis Graecis transfugis in gratiam si pax fieret aperte dixit Cornelius Aloysio Carolum Caesarem habere velle, et sine illo non esse honestum ipsi pacem facere per multas rationes, quarum praecipuam ipse Gritti posset intelligere, et ea erat, ut videretur Carolus incolas Graecos contemnere.*

(۲) *Hoc enim esse imperatoris verae Cristianae*

(۳) پاسقالیه‌دن اللی کون صوکره‌کی بایرام‌که موسانك طورده الواح عشره‌یی آلدیغی کون اولمق اوزره خرستیانلره یهودیلردن قالمشدر. (مترجم)

(٤) جلال‌زاده احتمال‌که نشانجی‌اولمق صفتیله بومذاکره حقنده سکوتی وظیفه‌صایمشدر.

قانده آرامالیدر ؛ کبر ایله، جوانمردلکله مالی اولان رومالرده بویله‌در . » نهایت مذاکره‌یی برتمثیل ایله آچدی : « حیوانلرك اك قورقونجی اولان ارسلان زور ایله دکل، حیله ایله، محافظتك ویردیکی بیه‌جك ایله ، اعتیاد قوتیله تسخیراولنور؛ محافظ اونی قورقوتمق ایچون بردکنك انتخاب ایتمیدر ؛ هیچ براجنبی اوکا یمك ویرمه‌مليدر . آرسلان حکمدار ، محافظلر اونك مشاورلری ووکلاسیدر ؛ عصا حقیقت وحقانیتدرکه حکمدارلرك قلاغوزلری یالکز بونلر اولمليدر. بن افندیمی، بیوك شهنشاهی عصای حقیقت وحقانیتله اداره ایدیورم . حکمدار شارلده بر ارسلاندر؛ بوحالده ایجاب ایدرکه اونی ده‌ایلچیلری بوصورتله تسخیرایتسینلر[۳۵] . » اوندن صوکره کندیسنك اقتدارندن بحث اچه‌رق دیدی‌که: « بنم یاپدیغم یاپدقدر؛ برسایسی پاشا یاپه‌بیلیرم. افندیمك معلوماتی اولمادیغی حالده ایستدیکم کبی مملکتلر ، قرالقلرویره‌بیلیرم ؛ اونك ویردیکی شی‌بنم تنسیبمه مقرون اولمازسه ارادەسی‌اثرسز قالیر ؛ بالعکس بن امر ایتدیکم حالده اوتنسیب ایتمزسه بنم امرلرم اجرا اولنور، اونك‌کی دکل . صلح وحرب بنم المده‌در ؛ خزائن دولت بنم امرم آلتنده‌در . متبوعم بندن زیاده مکلف البسه ایچنده دکلدر ؛ بنم ثروتم دائما ال دوقونمامش اوله‌رق قالیر ، چونکه او بنم هپ مصرفلریمی ویرر . قرالقلری ، مملکتلری ، خزینه‌لری بکا تودیع اولنمشدر ؛ بونلری ایستدیکم کبی اداره وصرف ایدرم . کنجلکمدن بری پادشاه ایله برلکده یاشادم ؛ اونك دوغدیغی هفته دوغمشم . — تختەچیقدیغی وقت، مجارلرله مناسبات حسن مجاورت تأسیس ایتمك وباباسنك وفاتندن دولایی تعزیت وجلوسندن دولایی تبریك آلمق مقصدیله مجارستانه برایاچی کوندردی؛ لکن اونلر مکتوب کوتورن آدمی طوتوب حبس ایتدیلر . ایکنجی برچاوش ینه اومأموریته تعیین اولنمش ایکن احتمال‌که بربیوك آدم ظن اولندیغی ایچون اوده اوحاله اوغرادی ؛ بتون بومعاملەلر بیوك پادشاهی زیاده مغبر ایدیوردی. برمدت صوکره فرانسه قرالی‌پاویاده مغلوب اوله‌رق والدەسی‌متبوعه شوسوزلری یازدی : « اوغلم‌فرانسه قرالی، اسپانیا قرالی شارل طرفندن حبس ایدلمشدر؛ ظن‌ایدردم‌که شارل اونی صالیویرملك جوانمردلکنده بولونسون ؛ لکن اویله یاپمسی شویله دورسون ، حقنده هیچ لایق اولمایه‌جق صورتده معامله ایتمشدر. بیوك شهنشاه، اوغلمی قورتارمق صورتیله علوشانکزی اظهار بیورماکزی استرحام‌ایدرم(۱)».

(۱) *Confugimus ad Te magnum Caesarem, ut tu liberalitatem tuam ostendas et filium meum redimas ,*

پادشاه فرانسوانك اوغرادیغی فلاکتدن متأثر وشارل کنك معاملهسندن منفعل اولهرق قادینك آوازهٔ استرحامنه اك مؤثر صورتده نه وسائط ایله مددرس اولهبیلهجکنی دوشوندی؛ اوزمان، کندی ایاچیلرینه مجارستان قرالی طرفندن کوستریلن معاملهٔ سیئهنك انتقامنی المق ایستدی . خصوصیلهکه قرال لوئینك زوجهسی شارل کنك همشیرهسی ایدی. لوئی پادشاهه مقابلهیه جیقدی؛ ایکیسی ده، اللرنده قلیج، مجارستان تختی اوزرندهکی مدعیاتلرینی مدافعه ایتدیلر. قلیج مسئلهیی فصل ایتدی؛ حکومت حقنی بزه ویردی . مجارلری مغلوب ایدن بنم ؛ چونکه پادشاه موهاچ محاربهسنده بولنمادی ؛ بزه التحاق ایچون آته بینمك اوزره ایکن کندیسنه مظفریت مژدهسنی کوندرییوردم . اوندن صوکره بودینی ضبط ایتدك ؛ وبزم حقمز مظهر رجحان اولدی » . ابراهیم بودینك فتحنده اسیرلرك نه کندیسنك امریله، نهده پادشاهك امریله دکل، انجق کندی خطالریله قتل عامه اوغرامالرندن تفصیلاً بحث ایتدی (۱) . هوبوردانسکینك تکلیفات مبالغه کارانهسنه تکرار عطف مقال ایتدکدن صوکره ویانه محاصرهسنه کچهرك تبدیل قیافت ایله ، وبیاض دکل ، رنکلی برصاریق ایله ویانه استحکاماتنی اکثریا بالذات استکشاف ایلدیکنی اخطار ایتدی (۲) ودیدی که: « بوصیرهده شارل ایتالیاده ترکلری حرب ایله تهدید ایتمك ولوتهر مذهبی اربابنی جبراً اسکی اعتقادلرینه کتیرمك ایله مشغول ایدی، المانیایه کلدی، برشیئه موفق اولهمادی. بر ایمپراطورایچون برشیئه باشلایوبده بتیرمهمك وسویلیوبده هیچ برشی یاپمامق لایق دکلدر. بر مجلس رهابین اعلان ایتدی ، انعقاد ایتمدی ؛ بودینی محاصره ایتدی، آلهمادی؛ قارداشی فردیناند ایله قرال ژان آرهسنده اعادهٔ صلح ایتمسی لازمکلیردی، بوکاده تشبث ایتمدی؛ اکربوکون برمجلس رهابین طوپلامق ایستمش اولسهم لوتهری برطرفه ، پاپایی برطرفه قور ، کلیسانك وحدتنی اعاده ایتمکه کندیلرینی مجبور ایدرم (۳) ؛ بن وپادشاه بوصورتله ، شارل کنك یاپمسی لازمکلن

(۱) *Male cessit illis, qui non expectato praesidio ipsis ordinato ad deducendum mane egressi sund castros Budensi, aliquotque Turcas inventos occiderunt, quae res cum tumultum exitasset, prius periere, quam per se Ibraimum Bassam succurri posset; jussu autem Caesaris aut suc u.n quam caesos fuisse.* اوسترپا خاندان ایمپراطوری وقرالیسی خزینهٔ اوراقنده وویانه کتبخانهسنده سفارتك راپوری .

(۲) *Solebam, inquit, aliquando ambulare et circumspicere urbem* سفارتك راپوری. *non cum albo sed alio pileo*

(۳) *Ego, inquit, si nunc vellem, possem Lutherum ab una et Pa-*

شیئی یاپمش اولورز . مجارستان قرالی یاتاغنده جان ویرمش اولسه‌یدی احتمال که فردیناندك بعض مرتبه حق وراثتی اوله‌بیلیردی ؛ لکن محاربه میداننده مقتول اولدیغی ایچون قراللغی بزه عائددر، چونکه قلیجلریمزله فتح‌اولنمشدر؛ بزمجارستانی استیلا ایتدك . قرداشکه شاتوسنی اعاده ایتدك (ژه‌رومه خطاب ایده‌رك) ؛ بتون والیلر عرض تعظیمات ایتدیلر ؛ مناسب کوردیکمز قدر مجارستانده قالدق ، وبزه مقاومت ایده‌جك کیمسه‌یه‌تصادف ایتمدك.» ابراهیم‌پاشا انجق بو مقدمه‌دن وديکر برطاقم استطرادلردن صوکره مذاکره‌نك موضوعی اولان خصوصه یعنی شارل‌کنك مکتوبنه نقل‌مقال ایده‌رك ومکتوبی النه‌آله‌رق دیدی‌که : « بومکتوب ، احتیاطلی ومعتدل برحکمدار مکتوبی دکلدر؛ شارل‌کن کندی عنوانلریله برابر کندیسنه عائد اولمایان برچوق عنوانلری مغرورانه‌تعداد ایدیور؛ کندیسنه‌قدس قرالی دیمکه‌نصل جرأت ایدیور؟ بومملکتك صاحبی بیوك شهنشاه اولدیغنی بیلمیورمی؟ پادشاهدن مملکتلرینی آلمق می ایستیور ، یوقسه بویله یازمقله اونی استخفاف ایتدیکنی می کوسترمك ایستیور؟ بن ایشیتدم‌که خرستیان حکمدارلری دیلنجی قیافتنده قدس زیارتی‌یاپارلر ایمش؛ شارل‌کن قدسی دیلنجی قیافتنده کورمکله اورایه قرالمی اوله‌جق صانیور؟ بوندن صوکره قدسه دخولی بتون خرستیانلر ایچون منع ایده‌جکم». قورنه‌لیوس شارلك مغرورانه اختصاص ایتمش اولدیغی بو عنواندن دولایی ممکن اولدیغی قدر معذرت بولمغه چالیشه‌رق بویله یازلمسی اصول قلمیه اقتضاسندن اوله‌رق هیچ برمعنای مخصوصی اولمادیغنی افاده ایتدی . ابراهیم دوام ایتدی : « بوندن باشقه شارل‌کن فردیناند ایله‌بنم‌افندیمی بردرجه‌ده‌طوتیور؛ قارداشنی‌سومکده حقی‌واردر، لکن بونك‌ایچون بیوك پادشاهی‌اوقارداشه قیاس ایده‌رك قدرینی تنزیل ایتمسی لازم کلمز . بنم متبوعمك اراضی وانسانجه فردیناندن دها قوتلی ودها زنکین سنجاق بکلری واردر». اوزمان‌ژه‌رومه خطاب‌ایده‌رك‌دیدی‌که: «سنك قارداشك‌نیقولانك اقرباسندن‌بولنان‌قره‌آمدسنجاق‌بکی‌سنك‌قرالکدن زیاده اراضی ورعیته‌مالکدر(۱). اللی بیك سواری محاربه‌لرده اونك معیتنده بولنور ؛ سپاهیلری، تیمارلیلری فردیناندك سپاهی وتیمارلیلرندن چوقدر: پادشاهمك دها بویله چوق سنجاقلری واردر. ایمپراطور

pam ab altera parte statuere, et utrumque ipsorum cogere ad celebrandum concilium » سفارتك راپوری .

(۱) بتون مورخلر کونش مدافع جسورینك بو اقرباسندن سالکتدرلر . حال بوکه *Et conversus ad Hieronymum, affinis inquit* » راپورده شویله مندرجدر :

شارل کن اویله برمکتوب یازمقدن اوتانمق لازم کلیردی . لکن فرانسه قرالنك مجارستان سفری اثناسنده بزه کوندردیکی وساده‌جه « فرانسه قرالی » دیه امضا ایلدیکی مکتوب بوندن نه‌قدر فرقلی وحقیقةً برقراله یاقیشیر صورتده‌در ! (۱) . بونك ایچوندرکه پادشاه معظم‌ده فرانسه قرالنه شرف ویرمك ونجابتده اوکا رقابت ایتمك ایستیه‌رك جوابنده عنوانلرینی هیچ یازمادی ، وزیاده سودیکی برقارداشنه یازار کبی یازدی ؛ ینه بونك ایچوندرکه باربروس فرانسه قرالنه ، بیوك پادشاهه اطاعت ایدر کبی اطاعت ایتمك ایچون امر آلدی . اکر شارل کن بزمله مصالحه ایدرسه یالکز اووقت ایمپراطور اوله‌جقدر ؛ زیرا فرانسه ، انکلتره قراللرینه ، پاپایه ، پروتستانلره بزاونی اوصفتله طانتدیره‌جغز . ظن ایدرمیسکزکه شارل کن ایله پاپایی ربط ایدن مودت ، خصوصیله پاپا روما یغماسنی ومدت اسارتنده اوغرادیغی معاملهٔ سیئه‌یی تخطر ایدرسه ، پك حقیقیدر ؛ بن اونك اکلیل رسمیسندن غصب اولنمش بر الماسی التمش بیك دوقه‌یه صاتین آلدم . بوالماس (پارماغنده بر یوزوك کوسترەرك) ، حبس ایدلدیکی زمان فرانسه قرالنك النده‌ایدی ؛ مؤخراً بکا کچمشدر. فرانسه قرالی نصل اولورده شارل کنی سور ادعاسنده بولنه‌بیلیرسکز ؛ » ابراهیم خاتمهٔ کلام اولمق اوزره علاوه ایتدی که ایمپراطورك مناسبتسز مکتوبنی موجب انفعال اولمقدن احترازاً پادشاهه تقدیم ایتمیه‌جکدر ؛ اکر شارل کن برصلح عهد نامه‌سی عقدینی آرزو ایدیورسه برایاچی کوندرمك اقتضا ایدردی ؛ اوکا انتظاراً اوچ‌ایلق برمتارکه امضا اولنه‌بیلیر. ونهایت باربروس بومدت ظرفنده بحراً خرستیانلر علیهنه هردرلو مخاصماتی تعطیل ایدر .

ینه اوکونك آقشامی ابراهیم وسلیمان غریتینك خانه‌سنه کیده‌رك اوچ ساعت اونکله قونوشدیلر ؛ بویله برزیارت مسلمانلر ایچون آز شایان تقبیح کورلمدیکندن پادشاهی ابراهیم وغریتی طرفندن سحر ایله تسخیر ایدلمش برمجنون عد ایتدیلر (۲).

Nicoliz fratris tui et tuus qui est Sanzachus in Cara chemita (Edessa)
[اده‌سه اورفه‌در ؛ حال بوکه قره آمد دیاربکردر . مترجم]

(۱) ابراهیم بوراده فلاسان ایله‌دیکر فرانسز مورخلرینك مسکوت عنه کچدکلری وفقط عثمانلی مورخلریله بروجه اتی مارینی سانوتونك ، جلد ۵۷ ، سویلدیکی ایکنجی فرانسز هیئت سفارتی ایما ایدییور: « *Summa della relazione di Rinzone stato Orator del Re Christianissimo al Sr: Turco fatta familiarmente.*

(۲) *De quo ipsius adventa postea pluirima mala Turcae dicebant , appellantes magnum , Gaesarem insensatum , stultum, male-*

۱۱ حزیرانده غربی ایلچیلری برمذاکره‌یه دعوت ایلدی ؛ تعبیراتی ، صاحی اولا پادشاه ایستمش کبی کوستردن شارلك مکتوبنی تعیبدن باشلایه‌رق (۱) علی الخصوص فردیناندی سلیمانه معادل طوتان مناسبتسز تیاسدن طولایی اظهار نفرت ایتمکی اونوتمادی (۲) . علاوه ایتدی که پادشاه مجارستانی زاپولیایه‌ووارثلرینه احسان ایتمشدر ، وکندیسی (غربی) کله‌جك قیش ، دولتك مأذونیت کامله‌سنی حائز اوله‌رق بوقرالغك تحدید حدودینه کیده جکدر . اوندن صوکره سلطان سلیمانك قدرتی حقنده برمدحیهٔ فخارانه یاپه‌رق شویله‌سویلدی : « صوك مجارستان محاربه‌سنده سلطان سلیمانك معیت مخصوصه‌سنده بیك سکز یوز عساکر خاصه ، وزیر اعظمده بیك ، دیکر پاشالرده بشر یوز کشی بولونیوردی . قولدلرك پادشاهه اطاعتی اودرجه‌ده‌در که شودقیقه‌ده بر آشجی‌نی اوهر شیئه مقتدر اولان ابراهیم پاشانك اعدامنه کوندرمش اولسه بوامر درحال ، مشکلاتسز اجرا اولنور . دنیایه یالکز او صلح ویره بیلیر . خرستیانلق هیچ بر وقت بوزمانده اولدیغی قدر منقسم اولمامشدر . » نتیجهٔ کلامی شوکا منجر اولدی که شارل صلح مذاکره‌سی ایچون برایلچی کوندرمك لازم کلیر ، واوکا انتظاراً برمتارکه‌یه مساعده اولنه‌بیلیر . لکن قورنه‌لیوس و ژه‌روم جواباً بیان ایتدیلر که اکر پادشاه صلحی رد ایدیورسه شارل تعطیل مخاصماته محتاج دکلدر . ابراهیم ، ایلچیلرله واقع اولان اوچنجی برمکالمه‌سنده (۲۲ حزیران ۱۵۳۳) ، سلفلرندن بوقدر آدملرك نائل اولهمادقلری بر شیئه موفق اولدقلرندن دولایی کندیلرینی تبریك ایلدی (۳) : صلح ، عددی معین سنه‌لر ایچون دکل ، فردیناندك محافظه ایتمك ایستدیکی مدتجه دوام ایتمك اوزره عقد اولندی . بو معاهده‌نامه موجبنجه فردیناند ، مجارستانده

---

ficiatum ab Ibrahimo ed Oryti, prout intelligere potuimus in sequentibus, et singuli singula mala in futura divinabant tam Judaei quam Thurcae.

Quid aut significarent verba in litteris posita: Spem exhibitam » (۱)

« *de pace tractanda? Tamquam ipse* (سلیمان) *vellet tractare pacem. Deinde quid illud? ut in beneficium utriusque Vestrum* »(۲) سلیمان

(وفردیناندك) *cedat inquit Caesar Thurcarum, dixisset Carolus: utriusque nostrum et non vestrum, sic enim inquit se supra nos ponit et me vult similem Ferdinando Regi.* »

(۳) ایلك ایلچیلر هوبوردانسکی ایله وه‌یکزه‌لبرکدر ؛ ایکنجیلری لامبه‌رغ ایله یوریشیچ ؛ اوچنجیلری لامبه‌رغ ایله نوغارولا ایدیلر .

هنوز تره‌لره مالك ایسه اونلر النده قاله‌جق ایدی؛ پادشاه‌ده فردیناند وزاپولیه‌نك آره‌لرنده عقد ایده بیله‌جکلری صورت تسویه‌یی تصدیق ایتمك حقنی محافظه‌ایدیوردی. وثیقه‌ده شونلرده علاوه اولونیوردی: پادشاهك قولی غریتی دولت طرفندن قراللغك تحدید حدودینه مأمور اوله‌جقدر؛ شارل، کندیسی‌ده برصلح مخصوص عقد ایتمك ایچون سفیر کوندره‌جکدر؛ مرخصنك ورودینه انتظاراً اوکافارشی مخاصمه — شارل طرفندن باشلانامش اولمق قیدیله — تعطیل ایدیله‌جك ایسه‌ده اوطرفدن خصومته ابتدار اولنورسه اونکله وبتون دنیایه قارشی مدافعه‌یه حاضر بولونلمشدر.

ایرته‌سی کون ایلچیلرك حضور پادشاهی‌یه قبولنه تخصیص اولنمشیدی. اوجه وزیر اعظم طرفندن طعامه دعوت اولنه‌رق بوصیره‌ده ابراهیم پاشا ایلچیلرك ذات شاهانه‌یه نه‌تعبیرات ایله عرض مرام ایده‌جکلرینی تعیین ایلدی. ویریلن تعلیمات شو یولده ایدی: «اوغلك قرال فردیناند سنك مالك اولدیغك شیلری کندی مالی کبی وکندیسنك مالك اولدیغی شیلری سنك مالك کبی عدایدر، چونکه سنك اوغلکدر. محارستانی کندیکه الیقویمش اولدیغنی بیلمیوردی؛ زیرا بیلمش اولسه بوملکتی محافظه ایتمك ایچون هیچ بروقت محاربه‌ایتمزدی. لکن مادام که سن، یعنی اونك پدری، دائرهٔ ممالکك داخلنده بولندرمق ایستیورسك، سکا مبارك اولسنی وصحت تامه‌کی تمنی ایدر؛ چونکه سن — که اونك پدریسك — بوقراللغی ودها دیکرلرینی تکرار تسخیر ایتمسی ایچون معاونت ایده‌جککده‌ده شبهه ایتمز». ایلچیلر، ترجمان یونس بکدن، قرال فردیناندك قارداشی ابراهیمك (چونکه اونك معاونتی بوصفتله وعد وقبول اولنمشیدی) شو صورتله برادرینك خصوصاتنه علاقه‌دارلق کوسترديکندن دولایی کندیسنه تشکرلرینی تبلیغ ایتمسنی رجا ایلدیلر. اوندن صوکره چاوش باشی معرفتیله حضور پادشاهی‌یه قبول ایدیلدرك سلیمانك البسه‌سنی اوپمك شرفنه نائل اولدیلر. قورنه‌لیوس ابراهیمك سوزلرینی عیناً تکرار ایتدی (۱)؛ یونس بك وزیراعظمه تبلیغ ایلدی؛ اوده بواساس اوزرینه بتون صنایع حسن بیانی ایشلیه‌رك پادشاهه ترجمه ایلدی. قورنه‌لیوس، تقدیم ایده‌جك هدیه‌سی اولمامسندن دولایی عرض اعتذار وقرالیچه مارینك جهازینك اعاده‌سنی وفردیناندك قارداشی اولان ابراهیمك باب

(۱) *Tunc Cornelius honore exhibito salutavit ipsum magnum Caesarem secundum documentum quod dederat heri Ibrahimus, et secundum id quod oratores hodie admonuerat.* »

همایونده قرالك وكيلى صفتنده كورنمسنه مساعده ايدلمسنى پادشاهدن نيازايلدى. ژه‌روم، بيوك پادشاهك اوغلنك باباسيله دائما حال صلحده ياشامق و مخابرهٔ متماديه‌ده بولنمق واستانبولده بربالیوزى، ياخود قونسلوسى اولمق آرزوسنده بولندیغنى افاده ايتدى. يوز دفعه تكرار ايدلمش برشيئى، يعنى «اوغلك باباسنه عائد اولمايان هيچ برشيئى اولماديغى كبى بابانك كذلك هرشيئى اوغلنه عائد اولديغنى (۱)» بردها سويلدى. سلطان سليمان — يونس بك نطقنك هرقسمنى درحال ترجمه ايده‌بيلمك ايچون اكثريا كندى سوزنى كسه‌رك — شوصورتده جواب ويردى: «پادشاه سزه، اولكى ايلچيلرك موفق اولهمادقلرى صلحى احسان ايدييور. يدى سنه ايچون، يكرمى بش سنه ايچون، يوز سنه‌ايچون ويريور دكل، — اكر سزنقض ايتمزسه كز — ايكى عصر ايچون، اوچ عصر ايچون، ابدى اوله‌رق ويريور. پادشاه فرديناند حقنده براوغلى حقنده اولديغى كبى معامله ايده‌جكدر؛ پادشاهك ممالك وتبعه‌سى اوغلى فرديناندك امرى آلتنده‌در، نصل كه فرديناندك ممالك وتبعه‌سى ده پادشاهك امرى آلتنده‌در. پادشاه قرالیچه ماريه جهازينى، ديكر اموال واراضيسنى اعاده ايدیور.» قورنه‌ليوس وژه‌روم، مارينك نامنه اوله‌رق، برنجيسى سلطان سليمانك الى، ايكنجيسى البسه‌سنى اوپديلر. ابراهيم، متبوعنك حضورنده‌علاوه ايتدى كه: «قرال فرديناند وژان آره‌سنده عقد اولنان مقاولات سلطان معظم طرفندن تصديق اولنه‌جقدر؛ قولم غريتى بوبابده‌امر آله‌جقدر. بيوك پادشاه، اوغلى فرديناندك دوستلرينك دوستى ودشمنلرينك دشمنى اوله‌جقدر.» وزير اعظم شارلك مكتوبنك اوصورتده يازلمسى اسبابنك ايضاحنى قورنه‌ليوسدن تكرار طلب ايتدى؛ اوده بسبتون غيرمتجاوزانه برصورتده تفسيره چاليشه‌رق ديدى كه: «شارل هيچ بركيمسه‌يى تحقير نيتنده بولنمامشدر. مع هذا بومكتوبك فكرى حقنده كيمسه‌نك يا كاش آكلامقدن منع اولنمسى قابل دكلدر؛ لكن شارل قارداشيله دولت آره‌سنده عقد اولنان صلحى هيچ شبهه‌سز كه تنسيب ايده‌جكدر.» ابراهيم، دها سويليه‌جك برشى اولوب اولماديغنى سفيرلردن برقاچ دفعه سؤال ايتدكدن صوكره، اوچ ساعت سورمش وفقط كرك وزيراعظم، كرك پادشاه طرفندن پك اوزون كورلمكده بولنمش اولان ملاقاته ختام ويردى (۲).

(۱) «Nihil esse filii quod non sit patris, nihil esse patris quod non sit filii.»

(۲) «Sic tandem valedixere Magno Caesari et egressi non sine admi-

ایرته‌سی کون قورنه‌لیوس وژه‌روم ابراهیمك سراینه دعوت اولنه‌رق غریتی‌یی‌ده اوراده بولدیلر. وزیراعظم دیدی که : «دون بزمله برلکده اکمکمزدن، طوزیمزدن یدیککزدن بری دوستلریمز دنسکز. فردیناند ایچون سزه ایکی مکتوب ویریله جکدر: بری پادشاه طرفندن ، اوته‌کی بنم طرفمدن ، یعنی متبوعمك قدرتنك یکانه مودوع اولدیغی وادارهٔ دولتنك عهده‌سنه مفوض بولندیغی شخص طرفندن ؛ چونکه معتادم یوصورتله امضا ایتمکدر (۱). ایمپراطور شارل ایچون ده سزه ایکی مکتوب ویره جکز.» ایلچیلر معاهده‌نامه‌نك اصلنك کندیلرینه تبلیغ و هیچ اولمازسه برصورتنك اعطا ایدلمسنی بیان ایتلری اوزرینه ابراهیم پاشا اصول بویله اولمادیغنی وهرملتك کندی عاداتی اولوب بناءً علیه عثمانلیلرك‌ده کندی عاداتی بولندیغنی جواباً سویلدی. لکن غریتی ، معاهده‌نامه‌یی کندیسی اوقویه‌جغنی افاده ایتمیله ابراهیم پاشادوام ایتدی: « غریتی ، مصالحه‌یه ادخال وفردیناند طرفندن حسن معامله‌یه مظهریتلرینی آرزو ایلدیکمز دولتلری سزه تعداد ایده‌جکدر . » قورنه‌لیوس ایله غریتی آره‌سنده ، دون اعاده‌سی وعد اولنان قرالیچه مارینك جهازی حقنده شدتلی برمباحثه وقوعه کلدی؛ ابراهیم، ژه‌رومه، اسقلاوون لسانیله، ویرلین سوزك دیندارانه محافظه‌اولنه‌جغنی سویلدی . بونك اوزرینه ایلچیلر وزیر اعظمدن رخصت آلدیلر (۱٤ تموز ۱۵۳۳) ؛ ابراهیم پاشاده قارداشی فردیناندہ محبتی عرض ایتلرینی بیان ایلدی . بونکله برابر یونس بك فردیناند وشارل‌کن ایچون اولان مکتوبلری آنجق اوچ هفته صوکره ویردی (۲) ؛ بونلری آلدقدن اوچ کون صوکره حرکت ایلدیلر . ایشته بوصورتله ،

---

ratione omnium Turcarum, quod tamdiu apud magnum Caesarem man-
« serint nam ad horas fere tres apud ipsum substiterunt.

Quoniam sum Gubernator Imperii et Domini ipsius, sic enim» (۱)
ابراهیم ، کندیسندن یالکز فردیناندك ایلچیلری قارشیسنده دکل، *solemus scribere*, وندیك ایلچیسی پیه‌ترو زه‌نویه‌ده اوقدر از تواضع ایله سویلر . مارینی سانوتو ، ۵۸ :
Ibraim il Sr. mi ha dato diritto al mezzo del Impero, vol sia conosciuta la mia persona non come Bassa ma come partecipe del Impero, e che io daji la vila e la morte a chi me piace: il Sr. a sui Sangiachi che son da colore uno roso altro bianco; il Sr. si ha dato la parte rosa e mi ha dato il turchino.Divisum imperium cum Jove Caesar habet, cosa che mai pur fu »

(۲) اوکون غریتی خسته‌لاندی ، یکی بالیوزنیقولو جوستینیانی وایلچی قومه قونتاره‌نو (Come Contareno) استانبوله واصل اولدیلر. برهفته‌مقدمده زاپولیانك ایلچیلری لاچسکی (Laseczki) وقامیلو اورسینی (Camillo ursino) پای تخته کلمشلردی .

سلیمان ، مجارستانی غصب ایتمسنی بابا ایله اوغل آرەسنده موجود اولمق لازم کلن اشتراك اموال بهانەسی التنده ستر ایلدی ؛ فردیناند وابراهیم آرەسنده زعم اولنان قارداشلقده فردیناندك بردولتك وزیریله هم درجه عد اولنمسی مذلتنی صورت آخرده کوسترمکدن باشقه برشیئه یارامادی . ایشته ، اوستریا عثمانلیلرله برنجی مصالحەسنی بودرلو منفعت وشرف فدا کارلغیله صاتین آلمشدر .

یکرمی سکزنجی کتاب

ایران سفری . — تبریز و بغدادك تسخیری . — اسکندر چلبینك اعدامی . — ابراهیمك نظردن سقوطی و اعدامی . — فرانسه ایله اتفاق معاهده‌سی . — قورونك اعاده‌سی . — خیرالدین باربروس ایله شارل کنك تونس اوزرینه سوقیاتی .

یازلمسی ممکن اولان بتون مظفریت مکتوبلرینك بر سلسلهٔ مظفریاته تحویلنه موفق اولهمادقلری ویانه سفرندن ، اوستریا ایله ایلك صلح عهدنامه‌سنك انعقادندن صوکره سلطان سلیمان ، دولتنك غربندن شرقنه تحویل انظار ایلدی ؛ جدی محمد ثانی وپدری سلیم اول کبی ایران شاهی علیهنه بالذات سفر آچمق ایستدی . بو آندن اعتبارآدرکه عثمانلیلر ایکی عصر ظرفنده نوبت بنوبت عجم ومجارلرله حرب ایدرلر. او صورتده‌که بو ایکی دولتدن بریله مصالحه ، دیکریله مخاصمه‌نك کشادینه اشارت قطعیه‌در . حدودینك ایکی متقابل نقطه جهتندن بو ایکی حکومتله مجاور اولان ترکیه‌نك موقعی اقتضاسندن اولهرق اونلرله بالضروره رقابتی واردر ؛ طوپراقده کوکلشمش دیمك اولان بو اسباب عداوت اوزرینه کین ملی وتعصب دینی‌یی‌ده علاوه ایتملیدر. آلمانلرله عجملرك لسان وتاریخلرینك مقایسه‌سی بوملتلرك بر اصل مشترکدن اینمکده اولدقلری ملاحظه‌سنی ویرر؛ ایران اهالیسی اولان جدلری، ترکلرك جدلری اولان توران اهالیسیله محاربه‌دن خالی دکللر ایدی . عثمانلی بر آلمانده بر « غیر مسلم » دن باشقه برشی کورمز ، بر عجمده‌ده بر رافضی کورر ؛ بناءً علیه اونك ایچون بونلرله محاربه قرآنك امر وفقها فتوالرینك تأیید ایلدیکی بر وظیفهٔ دینیه‌در . سلیم ، اسماعیل اوزرینه اولان سفرینك مقدمه‌سی اولهرق ممالك دولتنده متمکن بتون رافضیلری اعدام ایتمش‌ایدی ؛ سلیمان‌ده برقتل عامده بولندی ایسه‌ده بر دائرهٔ محدوده‌یه منحصر ایدی ، چونکه یالکز کلیبولیده‌کی محبوسلر حقنده اجرا اولندی . سلیمان طرفندن شاه طهماسبك (۱) تبریکات متأخره‌سنه ویریلن جواب واو زمانلرن بری ایران علیهنه تصور ایتدیکی و فقط دهامساعد برزمانه قدر تأخیره مجبوریت کوردیکی ترتیبات تسخیریه‌نك ایلك صورت ظهوری بومحبوسلرحقنده‌کی معامله اولمشدر (۲). برچوق احوال، وقایعی تسریع

(۱) سینك سکونی ویاخود سانقووسکیك (Senkowsky) یازدینی کبی سینك کسریله (Tahmasp) یاخود (Tahmasib) . [برنجی صورت دوغریدر]

(۲) ۲۶ نجی کتابه مراجعت .

ایتدی . ایکی حکمدارکده حدود اوزرنده بولنان ایکی والیسی خیانت ایتمشیدی . بتلیس خانی شرف بك خدمت سلیمانیی ترك ایله شاه طرفنه کچمش وبایزید ثانی عصرنده شیطان قولی عصیانی صیره‌سنده تکه‌دن ایرانه التجا ایدن اولامه‌ده وطن جدیدی حقنی سلیمانه صاتمش ایدی (١) . گونش محاصره‌سندن برقاچ کون اول اولامه پادشاهك الی اوپمك اوزره حضوره قبول ایدیلدیرك سنوی ایکی ملیون اقچه تخصیصات (درت یوز بیك دوقه) ایله حصن کیف وبتون بتلیس اراضیسی بکلر بکلکنه تعیین قلنمشیدی . قره‌مان ، آماسیه ، ذوالقدر ، سوریه ، دیاربکر بکلربکلرینه‌ده اولامه‌نك ممالك حکومتنی وخصوصا بتلیسی تصرف ایده‌بیلمسی ایچون اوکا معاونت ایتلری امر اولنمشیدی (٢) . اولامه فی‌الواقع بتلیسك محاصره‌سنه ابتدار ایتمش ایسه‌ده شرف بك بر فرقه ایرانی ایله یتیشه‌رك رجعته اجبار ایلدی . بومغلوبیتك خبری سلطان سلیمانه ، مى‌سر ایچندن گونش اوزرینه کیدرکن واصل اولدی . طهماسب طرفندن بغداد والیلکنه تعیین اولنان ذوالفقار خان — که خلیفة‌الخلفا (٣) عنوانیله معروفدر — اولامه‌نك حرکتنه امتثال ایتمشیدی؛ بغدادك اناختارلرینی سلیمانه کوندرمش و عثمانلیلر طرفندن وعد اولنان امدادك ورودینه قدر بوشهرده طوره‌بیله‌جکنی امید ایتمکده بولنمش ایدی . لکن از وقت صوکره طهماسبك آدملری طرفندن قتل اولنه‌رق اونك وفاتی بغدادك ایران حکومتنجه تملکنی یکیدن تأمین ایلمش ایدی . بتلیس عثمانلی حکومتنه قارشی عصیان ایتمش وبغداد عثمانلی حکومتی حمایه‌سنه کیرمش اولدیغی ایچون بوایکی موقعك تسخیرینی شرف دولت سلطان سلیمان ایچون برمجبوریت حالنه کتیرمش ایدی؛ بناءً علیه پك چوق زماندن بری ایران اوزرینه تصور اولنوب‌ده اوزمانه قدر تأخیر اولنان محاربه‌نك وقوعی دها زیاده تأخر ایتمدی . وزیر اعظم ینه‌سرعسکر عنوانی آله‌رق مجارستان قرالی فردیناند ایله صلح‌عهدنامه‌سنك عقدندن برآز صوکره ، یعنی صوك بهار تساوئ لیل ونهارنده بتلیسه متوجهاً حرکت ایلدی؛ پادشاه ایلك بهار تساوئ لیل ونهارنده بالذات بغداده توجه ایده‌جك ایدی (٤) .

---

(١) جلال زاده ، ق ١٦٩ . پچوی ، ق ٥٩ .

(٢) فردی ، ق ١٨١ .

(٣) فردی ، ق ١٨٣ . اولاشاه اسماعیلك امیر دیوانی اولان خادم‌بك اشبو خلیفة‌الخلفا عنوانی احراز ایده‌رك ذوالفقار اوکا خلف اولمشیدی . پچوی ، ق ٥٩ .

(٤) جلال زاده ، صولاق زاده ، عالی ، فردی .

سر عسکر قونیه‌یه واصل اولمازدن مقدم چنارلیده‌کی اردوکاهنده ایکن شرف بکك سرحد عسکری طرفندن کلیاً منهزم ایدیله‌رك باشی کسلدیکنه دائر اولامه‌دن مکتوب کلدی. مقتولك باشی‌ده برلکده کتیرلمش ایدی (۲۱ تشرین‌اول۱۵۳۳ — ۲ ربیع‌الاخر ۹٤۰) (۱). ابراهیم‌پاشا کردستانك ارتاً انتقال ایده‌کلن سنجاقلرندن بری اولان بتلیس حکومتنی متوفانك اوغلی شمس‌الدین بکه توجیه ایده‌رك منشورینی کوندروب اولامه‌یه‌ده باشقه برکوزل منصب وعد ایلدی (۲). وزیر اعظم قیشلق اردوکاهنی حلبده قوردی؛ موسمك مساعده‌سز اولمسندن دولایی توقف اولندیغی اثناده ایرانلیلرك النده بولنان برچوق قلعه‌لرك قوماندانلریله مذاکره‌یه کیریشه‌رك بهارابتداسنده عثمانلی اردوسی ایرانه‌هاستیلا ایچون حرکت ایلدیکی وقت بومذاکرت اونلرك تسلیمنی تسهیل ایلدی. عادلجواز، آرجیش، اخلاط (قدیم خلیاط) شوصورتله ابراهیمك النه دوشدی. بواوچ موقع اوروپا جغرافیونجه ساحل شرقیسنده‌کی وان شهرینه نسبتله وان کولی و آسیالیلرجه آرجیش (بطلمیوسك آرسیسا تسمیه‌ایلدیکی) کولی توسیع اولنان کولك جهت شمالیه سنده‌در. اکر واندن نهر کنارنجه شماله دوغری کیدیلیرسه بندماهی کچیدندن ارجیشه (آرس) مواصلت اولنورکه منبت وجوز اغاجلری مغروس برصحرانك اوزرنده کورنمکده‌در. غرباً ایکی مرحله اوته‌ده ایسه حصارلرینك برقسمنی محیط اولان کولك کنارنده عادلجوازواردر(۳). عادلجوازدن برمرحله‌ده — کندیلرینه ارمنشاه، یعنی ارمنیه حکمداری (٤) عنوانی ویرن — ترکمن بکلرینك اسکی اقامتکاهی اولان اخلاط، رّیان وایچلرنده یوزدرهمه قدر چکن المالریله مشهور برصحراده کندینی عرض ایدر (٥). بوموقع بالدفعات حرکت ارضدن، ودها زیاده دفعات ایله کرد بکلرینك، ترکلرك، عجملرك محاربه‌لریله خراب اولمشدر؛ خوارزم جلال‌الدین منکبرنی طرفندن سلجوقیلر الندن نزع ایله جنکیز خان زماننده مغوللر وتیمور زماننده تاتارلر طرفندن تالان ایدلمشدر. اخلاط برچوق علمانك مسقط رأسی وارمنی وترکمن بکلرینك [۱] مقابرینی (٦)

(۱) جلال زاده ، ق ۱٦۹ . پچوی ، ق ٥۹ .

(۲) بوفقره‌یی پچویدن آلان هامه‌ر، مأخذینك براز معقداولسنه مبنی شمس‌الدینی اولامه‌نك اوغلی ظن ایدر ؛ ترجمه‌ده دوغریسی اختیار اولنمشدر . (مترجم)

(۳) جهانما ، ق ٤۱۲ .

(٤) مارتن ، (Martin) ، ارمنستانه دائر خاطرهٔ سیاسیه وتاریخیه ، ص ۱۳ .

(٥) جهانما ، ق ٤۱۳ .

(٦) پیتی دولاقروا بو مقبره‌لری زیارت ایدوب فقط اعزه مقابری صانمشدر . مارتن .

وخصوصا مؤسس دولت عثمانك، اجدادی مزارلرینی حاوی اولمقله مشهوردر[٢].

ابراهیمك ترتیبی دیاربکر وموصل طریقیله بغداده کیتمك ایدی؛ لکن کدخدا، یعنی معاون صفتیله وزیر اعظمه ترفیق اولنان اسکندر چلبی بوصورتك اجراسنه مانع اولدی. اسکندر، ادارهٔ مالیه‌ده مهارتیله سلطان سلیمانك امنیتنی قازانمش وثروت عظیمه‌سی کندیسنه بیوك بر نفوذ ویرمش ایدی. بیوك مأمورلر ایچنده دارات ودبدبه‌جه وزرایه، حتی بالذات وزیر اعظمه رقابت ایده بیلن یالکز چلبی ایدی. اوچ یوزی صیرمه‌لی سرپوش کیبر التی یوز کوله‌سی وار ایدی (١)؛ ابراهیم پاشانك بویله سرپوشلو کوله‌لری درت یوزدن زیاده دکلدی؛ دیکر ایکی وزیرك ایسه التمشدن سکسانه قدر ایدی. اردونك عزیمتنده ابراهیم پاشانك کدخداسی اولان اسکندر چلبی کندی معیتی خلقی اولمق اوزره مسلح وآتلری کوزل بیك ایکی یوز کشی‌یه بررسم کچید یاپدیردی. عثمانلیلرك اصول اداره‌سی اقتضاسنجه دولتك هر مأموریتی، هر تیمار وزعامت صاحبی حال سفر ایچون، اهمیله متناسب بر مقدار عسکر چیقاررردی؛ او زمان دفتدارلر سفر آچلدقجه اردویه کندی مصرفلریله تجهیز اولنمش اوتوز آدم کوندررلردی. اسکندر چلبی، وزیر اعظمك بر معتاد بو آدملری ایستمسی اوزرینه نه‌رد، نه‌ده تمامیله قبول ایتمه‌رك اردوکاهه یوز اون کشی کتیردی که مأموریتی ایجابیله مکلف اولدینی قوهٔ معاونه‌ده بولنرلك آره‌سنده ایدی. ابراهیم، دفتدارك بوامسا کندن حاصل اولان خشنودسزلغی اظهار ایتمه‌رك اووقتدن بری اسکندر چلبی حقنده کین پیدا ایتدی؛ دفتدار، وزیر اعظمك کندی حقنده نه‌فکر بسله‌دیکنی پك کوزل بیلدیکی جهتله اونك سقوطنه مترقب ایدی. ابراهیم پاشاده مع زیادهٔ بو آرزوده بولندیغندن ایکیسی‌ده کیزلیجه کندی محولرینه خدمت ایتمش اولیورلردی. سوریه دفترداری نقاش علی (٢) اسکندر چلبی‌یی دوشورمکله اونك منصبنه وارث اومق امیدنده بولنه‌رق وزیر ودفتدار آره‌سنده‌کی خصومتی شدتلندرمکه چالشدی. هر احتماله نظراً نقاش علی ایله ابراهیم آره‌سنده قرارلاشدیریلان برترتیب اقتضاسنجه اردونك حرکت ایده‌جکی صیره‌ده

(١) صولاق زاده، ق ١١١. جلال زاده. عالی، ٣٢ نجی وقعه. ق٢٤٦ پچوی. ق٦٠.

(٢) بوذات حلب دفترداری اولوب شام ودیاربکر دفترداراتی دخی هنوز ایرلدیغندن «عرب وعجم دفترداری» دیرلر ایمش. نقاش علی بك «پرحیله وداستان، صاحب مکر واذعان» اولەرق اسکندر چلبینك خلافنده اولسیله چلبی حقنده صدر اعظمه اصلای اصلسز القاآتده بولنور ایمش. پچوی، ج ١، ص ١٧٧. (مترجم)

خزینه دوه‌لری یوله چیقمق اوزره ایکن هرطرفدن دفعةً «خرسز وار!» سسلری ایشیدلدی. وزیر اعظمك آدملری قوشوب خزینه بکجیلرندن اوتوز کشی‌یی توقیف ایتدیلر. بوبدبختلر، ایرته‌سی کون اشکنجه‌یه قونیلنجه اعتراف ایتدیلر که دفتردار ایله اویوشه‌رق کیجه‌لین خزینه‌یی یغما ایتمك تصورنده بولنمشلردر. فقط بوبرافترادن عبارت ایدی؛ عسکرك فکر سلیمی بوایشده سرعسکرك خدعه‌سندن باشقه برشی کورمدی (۱).

اسکندر چلبی اودقیقه‌دن اعتباراً، آرتق دشمنی محو اولمدقچه کندیسی ایچون سلامت اوله‌میه‌جغنی آکلادی. وزیر اعظمی محو مقصدیله، رأیی ممکن اولدیغی قدر دلائله و عجمدن کله اولامه‌نك شهادتنه استناد ایتدیره‌رك اردوکاهه صوك کلن خبرلره کوره ایران شاهنك بوکونلرده ترك ایتمش اولدیغی ایران پای تختی اوزرینه یورونلمسنی تکلیف ایله تبریزك آلنمسی بغدادك‌ده سقوطنی موجب اوله‌جغنی علاوه ایتدی. امید ایدیوردی که بو خطه‌ده اردونك امنیتنی، یاخود شرفی مخاطره‌یه قویه‌رق رقیبنك پادشاه نظرندن دوشمسنی مستلزم احوال ایقاع ایده بیلسین. تبریز فاتحی عنوانیله یاد اولنمق خیالنه فریفته اولان وزیراعظمك غروراحتراصی کندیسنی دفتردارك قوردیغی دوزاغه‌دوشوردی. فی‌الحقیقه ابراهیم، بغدادی برطرفده براقوب تبریز اوزرینه توجه ایله بیره‌جك قربندن فراتی کچه‌رك ۱٤ مایس ۱۵۳٤ (۱ ذی‌القعده ۹٤۰) ده دیار بکره واصل اولدی؛ عسکرینك جمله‌سنی طوپلامق ایچون اوراده التی هفته قالدی (۲). اورادن عزیمتندن اون کون صوکره (۱۱ ذی‌الحجه — ۲۳ حزیران) سور وارکه (۳) کیدوب بوموقعی اردوکاه اتخاذ ایده‌رك آونیك ووان قلعه‌لرینك اناختارلرینی تقدیم ایتمك ایچون کلن هیئات مبعوثه‌یی قبول ایتدی؛ وان قلعه‌سی عثمانلی دولتی قلعه‌لرینك اك مستحکملرندن بریدرکه تیور اوچ هفته محاصره ایتدیکی حالده اله کچیره‌مه‌مش واوزرنده مبنی بولندیغی قایالر جهانکیرك امری موجبنجه برهوا ایتمکه چالیشان اون بیك کشی‌یه برکون صباحدن اقشامه قدر مقاومت ایده‌رك بومساعیدن‌ده برشی چیقمامشدر (٤). سوریه والیسی [شام بکلر بکی] خسرو

(۱) جلال زاده، ق ۱۷۱. پچوی، ٦۱.
(۲) اردی، ق ۲۰٦.
(۳) پچوی، ج ۱، ص ۱۷۷، خان سوار بك (مترجم)
(٤) جهانما، ق ٤۱۱. بوتاریخك یدنجی کتابنه مراجعت. تاریخ فتیح: «آلدی

پاشا وان محافظه‌سنه تعیین اولندی . ایرتهسی کون محمود لوترك عشیرتندن امیر بك سیاوانك اناختارلرینی کتیردی (١). ابراهیم پاشا بربرینی متعاقب حرم ، بیدکار ، دوزنی، خول، تنوز (٢)، آونیك ، بایزید، وایتان ، اهتمان (٣) قلعه‌لرینك ده اطاعتنی قبول ایتدی . ١ محرم ٩٤١ (١٣ تموز ١٥٣٤) ، عثمانلی اردوسی مظفرانه تبریزه کیریوردی . ابراهیم ، قیش اردوکاهنی سعد آباده قوره‌رق شهرك جنوبنده‌کی غازان تربه‌سنك قربنده برقلعه انشا ایدوب (٤) ایچنه اهالیی تحت اطاعتده طوتمق ایچون بیك تیرانداز قویدی . قتل ویغما کبی ، تسخیرك شدائد آفاتنی منع ایتمك ایستیه‌رك تبریزه برقاضی تعیین ومحافظهٔ آسایشه خیلی آدم اقامه‌ایلدی. ابراهیم پاشانك بوتدابیری — که هردرلو قاریشیقلغی منعه کفایت ایتمشدر (٥)—علی الخصوص بومحاربه مناسبتیله فقها طرفندن ویریلن فتوی رافضیلرك عموماً اعدام واموالنك یغما ایدلمسنی امر ایتمش اولدیغی ایچون پاشانك خاطرهٔ نامنه برشرفدر . شوسفرك موفقیاتنی خللدار ایده‌جك شی آنجق اردونك قزلجه طاغ بوغازنده اوغرادیغی مغلوبیتدر . اولامه ایله اسکندرچلبی ابراهیم پاشادن اون بیك کشی ایله اورایه کیتمکه مساعده آلمش اولدقلری حالده بوعسکرك همان جمله‌سی تلف اولدی(٦). اومغلوبیت قسمیه‌ده شروان شاهنك

حصار وانی سلیمان شاهمز » [٩٤٠ یرینه ٩٥٥ کوسترر. احتمال که هامه‌رك المادینی مصراع اولده تعمیه وار ایدی. مترجم]

(١) پچوی ، ق ٦٠ . جلال زاده ، ق ١٧٢ . فردی .

(٢) بونلر استانبول مطبوعی پچویده، ج ١ ، ص ١١٨ ، شویله کوسترلمشدر: جرم، بیدکار ، دوسی ، خل ، تنور . (مترجم)

(٣) فردی ، ق ٢٠٧ . جلال زاده ، ق ١٧٢ . پچوی ، ق ٦٠ .

(٤) جنکیز خان نسلندن ابتدا مسلمان اولان غازان خان ایچون بنا اولنان تربه — که الآن شنب غازان دیه مشهوردر — بیهوده مال تلفیله اعمار وبرقلعهٔ متینه‌یه تحویل قلندی ، وایچنه توران‌شاه نسلندن میرزا محمد بعض امرا وبرمقدار عسکرله تعیین اولندی. پچوی، ج ١، ص ١٨٠ . (مترجم)

(٥) فردی، ق ٢٠٥ ، وجلال زاده ، ق ١٧٣ ، ابراهیم پاشانك حرکت نجیبانه‌سی حقنده شوکوزل شهادت کوریلور : « عجمدن برفرد سرمو کزند کورمدی . »

(٦) جلال زاده ، ق ١٧٤ . پچوی ، ق ٦١ . [اولامه بك دفترداری پاشانك حضورینه کتیره‌رك « بودیارده اصل قزل باش اوجاغی قزلجه طاغ یایلاغیدر ؛ بر از عسکرله کیروب طاغنی ، اوجاغنی برباد ایتمك قولایدر . » دیه‌رك واسکندرده اویله سویله‌رك اولامه‌نك امری التنه ویریلن اون بیك عسکر اوطرفه کوندرلدی . اوقوجه مفسد « بورادن اوته‌سی معمور یرلردر » دیه عسکری طار بربوغازه صوقه‌رق وکندیسی کویا نکهبان اولمق اوزره قاله‌رق زواللی عسکر وآتلری تلف اولدی. پچویدن تلخیص، ج ١ ، ص ١٧٩ .]

وگیلان حاکمی مظفر خانك اطاعتیله توازن ایتمش دیمکدر ؛ بونلرك مبعوثلری ابراهیم پاشایه قیمتدار هدیه‌لر تقدیم ایتدیلر . وزیر اعظم ، آذربایجان حکومتنی اولامه‌یه ، عراق حکومتنی بایندر اوغلی مراد بکه تفویض ایلدکدن صوکره سفرك نتایجنه وبوخصوص ایچون ممالك دولته شمدیدن ظفر نامه‌لر کوندرلمسی مناسب اوله‌جغنه دائر تبریزدن سلطان سلیمانه مفصل برعریضه ارسال ایلدی (۱) .

ابراهیم پاشانك دیار بکردن چیقوب‌ده تبریزه متوجهاً حرکت ایتدیکی کون (۱۱ ذی‌الحجه ۹٤۰—۲۳ حزیران ۱۵۳٤) سلطان سلیمان اسکداردن ایران حدودینه دوغری عزیمت ایلدی . پای تختدن ایرلمازدن اول الوآزیو غریتی‌یی اوچ بیك کشی ایله مجارستانه کوندرمش ، استانبولك محافظه‌سنی برسنجاق بکنه ، اسیای صغرانك محافظه‌سنی‌ده صاروخان والیسی شهزاده مصطفایه تودیع ایلشیدی . اناطولینك مراکز اداره‌سی اولان ازنیق ، کوتاهیه ، آق شهر ، قونیه بلده‌لرندن سرعتله کچدی . قونیه‌ده اقامتی اثناسنده ابراهیم پاشانك براولاغی وان ایله دیکر قلاع مفتوحه‌نك اناختارلرینی کتیردی . پادشاه ، اردوسنك مظفریاتندن دولایی جناب حقه تشکرایله شاعر اعظم صوفیه جلال‌الدین رومینك تربه‌سنی زیارت ایلدی . قرآن [کریم] ومثنوی اوقونلدقدن صوکره درویشلر قدوم ونای صدالریله سماعه باشلادیلر . درویشلرك وجدی وسرعت حرکتلرینك حضاره بخش ایلدیکی انجذاب اودرجه‌یی بولدی که کویا مرقد پیر دخی بوسماع آتشین جریانه طوتیله‌رق برلکده دور ایتمکده و « جهان معنوینك سلطان اعظمی اولان » ملا خنکارك خیالی ، « ظل‌الله فی‌الارض » اولان سلطان سلیمانه ایران سفرینك حسن نتیجه‌سنی تبشیر ایلمکده ایدی (۲) . سلیمان ، باباسی سلطان العلما واوغلی سلطان ولد عنوانلرینی حائز اولان ملا خنکارك روحانیتندن استمداد ایلدی [۳] . پادشاه ، سیدغازیده سید بطالك (۳) وارضروم‌ده شیخ ابواسحاق کارزونینك

(۱) جلال‌زاده ، فردی ، روزنامهٔ سلیمانی ، ۲ ایلول .

(۲) جلال زاده ، ق ۱۷۳ .

(۳) بوسید عربی ۱۲۱ (۷۳۸) ده ارتحال ایلمشدر . رومان صرتنده تاریخی پارس کتبخانه‌سنده ۳۱۷ ، ۳۱۸ ، ۳۳۸ ، ۳۳۹ ، ۳٤۰ ، ۳٤۱ ، ۳٤٤ ، وویانه کتبخانه‌سنده ۱۷۰ نومروده‌در . [بوذاتك تربه‌سی سید غازی قصبه‌سنده واوچلر بایری دینیلن محله‌ده‌در . اتصالنده جامع ودرکاه واردر . بومبانی امرای ساچوقیه‌دن برینك والده‌سی طرفندن انشا و ٦۰٤ کیخسروبن قیلیج ارسلان طرفندن تعمیر اولنمشدر . خداوندکار سالنامه‌سی ، ۱۳۲٤ ـ مترجم]

قبرلرینی‌ده زیارت ایتدی؛ ابراهیمه‌مالکانه تخصیص ایتدیکی آرجیشدن امیراخوری محمدواسطه‌سیله وزیر اعظمنه قیمتدار هدیه‌لر کوندردی (۲۰ ایلول)؛ آنجق عجملرك سرعسکراردوسنه هجوم ایتمك اوزره ایلریله‌دکلرینی خبر آلدیغندن دیوانده همان‌تبریز اوزرینه یورومك نیتنده اولدیغنی بیان ایلدی [٤]. ۲۷ ایلولده، تبریز اهالیسنك هیئت مجموعه‌سی طرفندن استقبال اولندینی حالده بو شهره داخل اولدی. ایرته‌سی کون پادشاهك ووزیر اعظمك اردولری آوجاده یرلشدیلر. ۲۹ ایلولده سلطان سلیمان‌بربیوك دیوان عقد ایده‌رك‌بونده سرعسکره، بکلر بکلرینه، اغالره، دفتردار اسکندر چلبی‌یه، رئیس‌جلال زاده‌مصطفی‌چلبی‌یه [٥]، نشانجی سیدی بکه تشریف خلعتلری ویرلدی. عساکر خاصهٔ پادشاهی، یکی چریلر، سپاهیلر آدم باشنه بیك اقچه، یاخودیکرمی دوقه احسان آلدیلر. کیلان حاکمی ملك‌المظفر سلیمانه عرض عبودیت ایله الی اوپمکه کلدی؛ شروان شاهك اوغلی بایبورد، کماخ، قره‌حصار، آطنه بکلرینك عساکر معاونه‌سندن مرکب اولان تبریز محافظلرینه قوماندان‌تعیین اولندی. اوندن صوکره اردو میانه وزنگان طریقیله سلطانیه اوزرینه حرکتنده دوام ایلدی. سلطانیه‌ده پادشاهه خبر کلدیکه شاه طهماسب برحرکت رجعیه‌اجرا ایتمکده‌بولنمش وذوالقدرخاندان‌قدیمی‌بکی محمدبك‌عثمانلی طرفنه‌کچمشدر. طهماسبك سنجاغی آلتندن قاچان، محمدبکدن عبارت قالمادی؛ شاهرخ بکك اوغلی وایران‌امراسندن‌دیکر بش کشی متبوعلرندن یوز چویروب لوای سلیمانی آلتنه‌دخالت ایتملریله پادشاه طرفندن راسمهٔ دست بوسی‌یه قبول اولنه‌رق کندیلرینه خلعت، قاووق، حیثیتلرینه لایق‌صورتده کچمك‌ایچون پاره احسان‌اولندی (۱۵ربیع‌الاخر — ۲٤ تشرین اول). موسم ایلریله‌دیکی جهتله‌همدانه کیدملك‌ایچون‌کچلمسی‌لازم کلن‌طاغ‌یولی مشکلات‌عظیمه‌عرض ایدیوردی؛ برچوق‌یوك‌حیوانی تلف‌اولمه‌رق‌طوپلریاغمورلردن پك‌چامورلی برحاله‌کلن‌یوللره کومیلوب قالمه‌یازدی. ابراهیم پاشانك مشکلات حادثه‌یی اردو نقلیاتنه مأمور اسکندر چلبینك احتیاطسزلغنه عطف‌ایله خصمنی محوایچون شومرور اثناسنده پادشاهك انفعالندن‌استفاده ایلدیکی‌اکلاشیلیر؛ بوالقاآت‌اوزرینه اسکندر چلبی‌عزل‌ایله اوزرنده‌کی جسیم‌مالکانه‌لر خاصهٔ پادشاهی اولمق اوزره‌ضبط اولندی (۱). لکن بوحقسزلق یوللرك‌حالنی‌اصلاد کیشدیرمیوب حتی عسکر همدانی آرقه‌ده براقه‌رق قدمامانك «اورونت» دیدکلری الوند بوغازلرینه کیردکلری‌زمان

(۱) روزنامهٔ سلیمانی، ۲٤ تشرین اول. عالی، فردی، جلال زاده، صولاق زاده.

یوللر هیچ کچیلمیه جك درجه‌یی بولدی . برچوق اشیا غائب اولدی؛ یوز طوپ آرابه‌سی یاقیلوب بونلرك طوپلری دشمن النه کچمه‌مك ایچون کوملدی . نفرات یورغونلقدن اوقدر بی‌تاب قالمشلردی که اثنای طریقده وفات ایتمش وبغداددهامام اعظم قبرینه دفنی وصیت ایلمش اولان نشانجی سید بکك نعشنی شاهی قلهسنده براقمغه مجبور اولدیلر. اردوبیك مشکلات ایله برابر بغداد اوزرینه دوغری ایلریله‌دی؛ بغداد محافظی ، عن اصل تکه‌لی اولان محمد بك براطاعت نامه کوندرمش ولکن معیتنده‌کی عسکرك هپسنی آله‌رق قاچمش ایدی. وزیراعظم، اوقدرمهم وشمدیکی حالده مدافعه‌سز اولان بغدادی ضبط ایچون اوکدن کیتدی ؛ یغمایی منع ایچون قاپیلری قاپاده‌رق شهرك اناختارلرینی علمداری واسطه‌سیله پادشاهه کوندردی؛ سلطان سلیمان، مژده‌نك موصلنه بش یوز آلتون ایله اوزمانده وارداتی اوچ یوزبیك اقچه طوتان ایزوورنیق سنجاغی بکلکنی ویردی(۲۴ جمادی‌الاخری — ۳۱ کانون اول). ایرته‌سی کون سرعسکر بغداددن چیقوب پادشاهك استقبالنه کیتدی؛ سلطان سلیمان، توجهنی اظهار ایچون وزیر اعظمی غرق احسان ایله یکرمی بیك التون اهدا وتخصیصاتی مصر وارداتندن الق اوزره برمثلی تزیید ایلدی(۱). متعاقباً وقوعه کان دیوانلرده بکلربکلری، بکلر، اغالر پادشاهك النی اوپمك شرفنه نائل اولدیلر؛ سفرك ابتداسندن بری واقع اولان خدماته مکافاةً ترقیلر ویرلدی . اوزمانه قدر رئیس‌الکتاب خدمتی ایفا ایدن مورخ جلال زاده مصطفی چلبی نشانجیلق منصبنه ترفیع ایدیله‌رك ریاست خدمتی تذکره‌جی رجبه توجیه اولندی. کاتب دیوان[مکتوبجی، شمدیکی تحریرات مدیری] دیمك اولان تذکره‌جیلك‌ده رمضان اوغلی محمد بکه انتقال ایتمشدر که‌اوده برعثمانلی تاریخی یازمش ومؤخراً نشانجی اوله‌رق بیوك‌نشانجیدن (جلال زاده‌دن) تفریق ایچون کوچك‌نشانجی عنوانیله‌یاد اولنمشدر. سلطان سلیمان، جلال‌زاده مصطفی چلبی‌یه خاص هایوندن یوز سکسان بیك‌اقچه‌لك، یاخود اوچ‌بیك التی یوز آلتونلق مالکانه ویردی؛ رئیس الکتابه اللی بیك اقچه‌لك، یاخود بیك دوقه‌لق ، تذکره‌جی‌یه اون سکز بیك اقچه‌لك ، یعنی اوچ یوز آلتمش آلتونلق مالکانه‌لر تخصیص اولندی (۲) .

عثمانلی دولتنك غربده مجارلره قارشی حدود قلعه‌سی اولان بلغراد، دارالجهاد(۳)

(۱) روز نامهٔ سلیمانی ، ۱۰ ، ۱۳ ، ۳۰ کانون اول .
(۲) روزنامهٔ سلیمانی، ۸ کانون اول. فردی، صولاق زاده. عالی. جلال‌زاده، ق، ۱۸۰.
(۳) بعض اوروپالیلر، جهاد حرب مقدس دیمك اولدیغی ایچون بلغرادك اوصورتله توسیعی

عنوانی آلدیغی کبی شرقده عجملره قارشی حدود قلعه‌سی اولان بغداد، دارالسلام عنوانیله یاد اولنور؛ خلفای عباسیه‌نك مقری اولدیغی ایچون « دارالخلافه »، برچوق مقابر عزیزانی حاوی اولدیغی ایچون « برج اولیا » قاپیلریله مستور اولدیغی ایچون « زورا » اسمیله‌ده (۱) اکیلیر. هجرتك ۱۴۸ نجی سنه‌سنده (۷۶۵) خاندان عباسینك ایکنجی خلیفه‌سی منصور، دجله‌نك سواحل شرقیه‌سنده بغدادك تملکینی آتدی. یرلی مورخ وجغرافیاجیلرك روایتنه کوره بوشهر ییلدیزلرك اویله براجتماع مسعدت نمونده واقع اولمشدرکه بغدادی دارالخلافه اتخاذ ایدن اوتوز آلتی خلیفهٔ عباسینك هیچ بری اوراده وفات ایتمه‌مشدر؛ لکن بونلردن چوغی اوراده مدفوندر (۲). بغداد اسمی، بعض مورخلرك روایتنه کوره، زاویه‌سی الیوم شهرك بولندیغی محلده تأسیس ایدلش اولان بر درویشك اسمندن آلنمشدر؛ یاخود جوارینك منبت اولمسنه مبنیدرکه بودها محتمل کورینور: چونکه دها سمیرامیس زمانینده همدان خطه‌سی « باغستان » تسمیه اولنمش ایدی (۳). زمانمزده دخی بغداد پرنج ترلالریله، خرمالریله، لیمون و پورتقالریله مشهوردر. عراق عربك قومشو شهرلری میوه‌لرینك ویرکیلرینی بغداده کوندررلر؛ بصره‌دن پرنج وشکر قامشی؛ واسطدن الما واوزوم؛ شهربانذن نار کلیر (٤). بغداد، هندستان

نشانهٔ تعصب عدایدرلر. اساساً کلیسانك مسلمانلر علیهنه صلیب محاربه‌لرینی چیقاردیغی برزمانده بلغراده بویله برعنوان ویرلمسی سوزکوتورمز. لکن جهاد لسان شریعتده فی‌سبیل‌الله حرب دیمك ایسه‌ده بوکلمه قبل‌الاسلام دخی موجود وچالیشمق دیمك اولان جهد اصلندن مأخوذ ولغله زمانمزده دخی اصطلاح شرعی دکل، بر تعبیر لغوی اولق اوزره محاربه‌لریمزه جهاد دینلمکده اثر تعصب کوره‌میز. (مترجم)

(۱) جهانما، ص ٤٥٨. [احور وزننده ازورك مؤنثی اولان « زوراء » بر طرفدن برطرفه کیدن، یعنی خط مستقیم اوزره دکل، ییلان قاوی آقان نهره صفت اولور؛ دجله‌ده بغداد طرفلرنده بویله آقدیغی ایچون اوکا زوزا دینلمشدر؛ بواسم بعداده دخی ویریلیر ـ زوراء، zigzag کلمه‌سنك تام مقابلیدر. مترجم]

(۲) جهانما، ص ٤٥٤. [صوك خلیفهٔ عباسی مستعصم ایله اوتوز یدیدر. مترجم]

(۳) سجلیالی دیودور (Diodore de Sicile) کتاب ۲، « Βαγδάνα » دیور.

(٤) جهانما، ص ٤٥٩. نیه‌بوهرده (Niebuhr) ده بغداد خریطه‌سنه مراجعت، ج ۲، ص ۲۸۹. خریطه ٤٤؛ ایوس (Ives) ده شهرك تعریفنه، ج ۲، باب ۳. اوتهر (Otter)، ۲، ص ۲۰۰. تاورنیه. اولیویه، ٤، ص ۳۰۸. سه‌ستینی (Sestini, Viaggio di ritorno o di Bassora)، ص ۲۱۱. هود، (Heude) سیاحتنامه، ص ۱۳۸. ماق‌کینه‌ئیر، جغرافیا، خاطرات، ص ۲۵۲.

ایله ایران آره‌سنده‌کی تجارتك مخزنی ، وبصره واصفهاندن سوریه وآسیای صغرایه کیدن کاروانلرك کذرکاهیدر (۱) . یوزاللی قلعه‌سی ، درین برمحافظه خندقی اولان متین دیوارلربغدادی هرطرفدن احاطه‌ایدر ؛ بودیوارلر نصف‌دائره شکلنده امتداد ایله تقریباً اون ایکی بیك(اون) اراضی‌یی اشغال ایدر[٦]؛ نام‌فارسیسی اوق (تیر) دیمك اولان دجله [تیغر] شمالدن جنوبه جریان ایله شهرك‌تشکیل ایلدیکی برایایك کیریشی کبی کورینور . شمالده امام اعظم [۷] قاپیسی واردرکه خارج بغداددده بر فرسخ مسافه‌ده مدفون ابوحنیفه‌دن‌طولایی بویله تسمیه اولنمشدر . دیکر ایکی‌قاپی آیدینلق‌قاپی وقراکلق‌قاپی‌اسملرینی آلمشلردر؛ کوپری قاپیسی، دجله‌نك‌اوته طرفنده خارج شهر محله‌سنك غربنده کائن قوشلر قلعه‌سنه کوتورر (۲) . خلیفه‌لر سرای قدیمندن اثر اولمادیغی کبی داللرینك اوزرنده وصاغ‌وصول‌طرفده ذی‌قیمت‌البسه‌لی واللری قلیجلی سواری هیکللری مرتسم آلتون اغاجی‌محافظه ایچون خلیفه مقتدرك اغاج‌سرایی‌نامیله‌بنا ایلدیکی‌سرایدن [۸] دخی‌برنشانه‌یوقدر، لکن هارون‌الرشیدك ، زوجه‌سی زبیده‌نك قبری اوزرینه انشا ایتدیکی قبه حالا موجوددر . اسلامك ایلك دارالفنونی‌اولمق اوزره وزیراعظم نظام‌الملك طرفندن انشا اولنان مدرسهٔ‌نظامیه‌نك تره‌ده‌بولندیغی‌شهرده کیمسه‌نك‌معلومی‌دکلدر. صوك‌خلیفهٔ‌عباسی‌مستنصرك(۳)مدرسهٔ نظامیه‌نك‌شکلنده انشا ایتدیردیکی مدرسه جهت تخصیصی دکشدیرمشدر ؛ دار علم وعرفان‌ایکن کمرك‌خانی‌اولمشدر (٤). بغداده برج‌اولیا نامی ویرن برچوق‌تربه‌لرك برقسمی شهرك‌سورلری داخلنده وبرقسمی خارجده رصافه محله‌سنده ونهرك‌جانب غربیسنده‌در. درون‌بلده‌ده،مؤسس‌طریقت‌قادریه‌عبدالقادرایله(٥)مذهب‌حکمیسنك شهیدی اولان شیخ‌سهرودینك (٦) مزارلری واردر . امام اعظمك تربه‌سی‌خارج شهرده‌در . امام اعظم ابوحنیفه مذاهب اربعهٔ‌سنیه‌نك درت امامنك برنجیسیدر ؛ عثمانلی فقهاسی تفسیر احکام قرآن‌وحدیثده اونی‌رهبر اتخاذ ایتمشلردر (۷). دیکر

(۱) مورخك زمانه کوره . (مترجم)
(۲) جهانما ، ص ٤٦٠ .
(۳) صوك دکلدر ، صوك خلیفهٔ عباسی مستعصمك سلفی وپدریدر . (مترجم)
(٤) ماق‌کینه‌ئیر ، خاطرات جغرافیه ، ص ۲۵۲ . شرقاً یوز کوچك واون‌یدی بیوك قلعه‌سی [پنجره‌سی] اولان بوبنانك نهرك هرطرفنده اوچردن آلتی قاپیسی واردر .
(٥) ۱۱٦٥ (٥٦۱) ده وفات ایتمشدر . موراجه‌دوسون ، ٤ ، ص ٦۲۲ .
(٦) معصوم‌اولدیغی‌حالده ۱۱۹۱ (٥۸۷)ده‌اعدام‌اولنمشدر. حاجی قالفه، تقویم التواریخ .
(۷) موراجه دوسون ، ۱ ، ص ۱۷ .

اوچ امامدن حنبل‌ده بغداده آرام کزیندر. ابو حنیفه‌نك تربه‌سی قارشیسنده ونهرك اوته طرفنده خاندان نبوتدن اون ایکی امامدن ایکیسنك ، یعنی یدنجی موسی علی کاظم ایله طقوزنجیلری اولان موسانك حفیدی محمد تقینك تربه‌لری کوریلور. بغدادبونلردن باشقه — مذاهب اربعهٔ سنیه‌ده ائمهٔ اربعه‌دن صوکره برنجی درجه‌ده بولنان — بر چوق مجتهدلرك ، یعنی تفسیر احکام سنیه‌جه اجتهاد مخصوص درجه‌سنه واران ذواتك قبرلرینی‌ده حاویدر . اهل اسلام ؛ اوراده ، اعاظم صوفیه‌دن جنیدك ، شبلینك ، حلاج منصورك تربه‌لرینه عرض احترام ایدرلر ؛ حلاج ، جناب حق نفسنده تمثل ایتمش دعواسنده بولندیغی ایچون اکشدتلی اشکنجه‌لر آلتنده تلف اولمشدر (١). رصافه‌ده‌دها برچوق اعاظمك مقابری واردر ؛ خلفای عباسیه‌دن [٩] بعضلرینك قبرلری حال حرابیده بولنمقله برابر بوخلیفه‌لرك مبانی انشا آتنده ابراز ایلدکلری احتشامدن نشانه‌در . بغداد ، تأسیسندن ایکی عصر صوکره ، سرای خلفادن باشقه ، عراق عجم وعربده حکمران اولان وبالذات خلفایی بیله لرزه‌ناك ایدن بویه خاندان ذی قدرتندن معزالدوله‌نك (٢) سرایی انشا اولندیغی کوردی. بو عائله‌نك اکبیوك حکمداری عضد(٣)الدوله بغداده محتشم برخسته‌خانه واقرباسندن شرف‌الدوله بررصدخانه بنا ایلدیلر. خلفا سرایی ، دها مغوللرك استیلاسندن مقدم ، جلال الدین خوارزمشاه منکبرنینك(٤) بغدادی غارت ایلدیکی زمان یاغمشدر ؛ لکن جنکیزخانك قائم مقامی صفتیله مستولی اولان مغول خانی هولاکونك بتون مبانی‌یی تخریب ، بتون اهالی‌یی قتل عام ایتمکه کلدیکی زمان شهر کاملاً زیروزبر اولمشدر . اسکی بغداد خلافتله محو اولدی ؛ لکن بربرینی متعاقب عراقده حکمران اولان ایلخان ، قره‌قویونلو ، آق قویونلو خاندانلری زمانندهاسکی خرابه‌لری اوزرنده یکیدن وجودبولدی ایسه‌ده تیمور ، جنکیزخانك گذارنده ایقاع ایتدیکی مظالمی کافهً تجدید ایتمکده تأخر ایتمیه‌رك حتی انسان باشلرندن یاپدردیغی اهرامارله جنکیزی کچمشدر . بغداد ، آق قویونلو خاندانندن صفوی خاندانی مؤسسی شاه اسماعیله ونهایت سلطان سلیمانه انتقال ایتمشدر. سلطان سلیمان پدر واجدادندن «سلطان البرین وخاقان البحرین » ، « خادم الحرمین الشریفین» قسطنطینیه ، ادرنه ، بروسه ، « مصر نادرة العصر » ، « شام جنت مشام » ، « حلب

(١) ٣٥٠ (٩٨٢) ده ، حاجی قالفه ، سیوطی ، تاریخ خلفا ، ابن شحنه .
(٢) ٣٧٢ (٩٨٢) ده . حاجی قالفه .
(٣) ٦٢٢ (١٢٢٥) ده .
(٤) ٥٦٦ (١٢٥٨) ده .

الشهبا » شهرلرینك صاحبی عنوانلرینی توارث ایتمشیدی . بونلره بلغراد دارالجهاد وبغداد دارالسلام صاحبی عنوانی‌ده علاوه ایتدی (۱)

اردونك بغداد مشتاسنده کچیردیکی درت آی ظرفنده ، پادشاه بتون خطه‌نك تحریرینی امر ودولتنك دیکر ولایاتنده جاری اولان تیمار وزعامت اصولنی اورایه‌ده ادخال ایده‌رك ممالك جدیدهٔ مفتوحه‌سنك اداره‌سنی الك عادلانه اساسلر اوزرینه تأسیس ایتمکله اشتغال ایلدی ؛ شهرك اوابدینی ، مشهد کربلایی ، امام علی ایله اوغلی حسینك مدفون بولندقلری نجفی زیارت ایتدی (۲) . اسلام آره‌سنده دوران ایدن بعض روایات بین النهرین قطعه‌سنه قدسیت اسناد ایدر : مسلمانلر بو خطه‌ده بو قدر شهدای دینك قانلرینه جریانکاه اولان للم ، جمجمه ، کربلا ، قادسیه صحرالرینی ؛ آدم ، نوح ، یحاذقل ، ادریس پیغمبرلرك قبری دینیلن محللری ؛ خاندان پیغمبریدن آلتی امامك ، یعنی امام علی ، امام حسن ، امام حسین ، امام عسکری ، امام قاسم وامام تقینك (۳) تربه‌لرینی ؛ روی ارضدن غائب اولان صوك امام مهدینك چیقه‌جغی مغاره‌یی (٤) براحترام دینی ایله زیارت ایدرلر . بودرلو روایاتده موضوع بحث اولان محللر مسلمانلرك نظرنده تاریخ و جغرافیاجه شایان دقت یرلردن زیاده اهمیت آلیر ؛ اسلام‌منذر ، نعمان، منصور ، کیکاوس طرفندن انشا اولنان سدیر وخورنق، دوانی واغارکوف[؟]سر ایلرینه پك آز صرف فکر ایدرلر. کذلك ، قدیم حیره وکوفه عرب شهرلری خرابه‌لرینی معاینه‌ایله پك آز اشتغال ایده‌رك ترمودون وکته‌سیفون خرابه‌لری ایسه هیچ نظر التفاتلرینی جلب ایتمز . قدیم بابیلون شهرینك بولندیغی محلده روی اسماندن نازل اولان هاروت وماروت اسمنده ایکی ملکك کوزل آناهیدی تسخیره قالقشمش اولدقلری ایچون قیامته قدر زنجیر ایله مربوط بولندقلری چشمهٔ خیالیدن باشقه برشی آرامازلر: بوایکی ملك انزوا کاهلرینك الك درین کوشه‌سندن کندیلریله‌استشاره‌یه کلن انسانلره‌سحر تعلیم ایدرلر؛ کوکل ویردکلری قادین ایسه تعلیم ایلدکلری کلمهٔ افسونکار قوتیله‌اسمانه‌چیقه‌رق نجم صباحی اقامتکاه ایدنمش ونجومك هپ براغزدن اوقودقلری منظومه‌ده ضیای خورشیددن مصنوع

---

(۱) « دولت عثمانیه‌نك تشکیلات واصول اداره‌سی » نه مراجعت ، ۱ ، ص ، ٤٥٠ .
(۲) روز نامهٔ سلیمانی ، ۱۸ ـ ۲۳ مارت .
(۳) جهانما . اوتهر ، ایوهس ، سه‌ستینی ، نیه بوهر ، تاورنیه ، اولیویه .
(٤) موراجه دوسون ، ۱ ، ص ۲٦۸ .

بر رباب ایله استاد ترنم وظیفه‌سنی ایفا ایتمکده بولنمشدر (١). آنجق بوقدر غرائب خاطرات ایله مالی اولان شو مملکتده سلیمانی اك زیاده اشغال ایدن شی مذاهب اربعهٔ سنیه‌دن برنجیسنك مؤسسی اولان امام اعظم ابو حنیفه‌نك قبرینی تحری ایتمك اولمش ایدی . بوقبر شیعیلر طرفندن تخریب ایله اوزرنده هرنه‌اشیا وار ایسه یغما ونعش احراق ایدلمش ایدی . آنجق ابوحنیفه‌نك خاطره‌سنه وسلیمانك ارزوی دیندارانه‌سنه موافق براثر اعجاز کاری اولمق‌اوزره شیعیلرك تربهٔ محترمه‌یه خصومتلری بیهوده‌اولمش ونعش لطف ربانی ایله محفوظ قالمش ایدی . قبر امامك اسکی محافظی اولان برچاوش، رؤیاسنده امامك کندیسنه کورینه‌رك جسدینی رافضیلرك دست بی احترامندن قورتارمسنی امر ایتمش واوده بواشارت معنویه‌یه بناءً ابو حنیفه‌نك جسدی یرینه برغیر مسلم جسدی قویه‌رق امامك نعشنی امنیتلی برمحله نقل ایتمش اولدیغنی سویلدی . سرعسکر بونی چاوشدن خبرالمسی اوزرینه کیفیتی پادشاهه‌عرض ایتمکله برابرطاشقین نامنده برمدرسی نعش قیمتدارك تحریسنه مأمور ایلدی. شیخ مدرس، عمله‌نك تعیین اولنان محلده طوپراغی تحریك ایتمکده اولدقلری صیره‌ده تصادف ایتدکلری بر دیواردن مسك قوقوسی ظهور ایلدیکنی بیان ایتدی . نعش امامك اوراده وجودینه وقبر محافظنك صحت افاده‌سنه اصلا شبهه ایدیله‌میه‌جك بردلیل تشکیل ایدن شوعلامت اوزرینه ابراهیم پاشا بالذات عزیمتله تربه‌نك مدخلنده‌کی طاشی کندی الیله قالدیردی. سلیمان دخی عزیمته مسارعت ایله بنانك قبه‌سی التنه کیردی ؛ بتون اردویه قناعت کلدی که امامك نعشی اوزمانه قدر ظن اولندیغی کبی رافضیلر طرفندن یاقلمامش وبالعکس برعنایت مخصوصهٔ اسمانی اوله‌رق کشفی پادشاه‌ووزیراعظمنه‌قالمش‌ایدی. اصحاب پیغمبریدن ایوبك قبرینك استانبول محاصره‌سی صیره‌سنده کشفی نه‌قدر مهم تأثیری موجب اولمش ایسه امام اعظمك مزارینك بولنمسی‌ده اردویه اوقدر حسن تأثیر کوسترمدی . اکر بوایکی وقعه‌محمد ثانی وسلیمانك سیاسی برر تدبیری ایسه خلق اوزرنده‌کی تأثیری بوندن دولایی دها آز قوتلی اولامشدر. بتون اردو قبر امامی زیارته شتاب‌ایلیه‌رك فاتح بغدادك جدی فاتح قسطنطنیه درجه‌سنده عون‌الهی‌یه‌مظهر اولدیغنه اعتماد حاصل اولدی . محمد ثانی قبر ایوب انصاری اوزرینه برجامع یاپدرمش ایدی؛ سلیمان‌ده قبرامام اعظم اوزرینه برقبه انشا ایتدیرمش واوزماندن بری بوبنا

(١) ریشار، « بابیلون خرابه‌لری خاطراتی » [هاروت وماروت حقنده‌کی ایات قرانیه‌یه مستند روایات معلوم اولوب اونك خارجنده‌کی سوزلر افسانه‌دن عبارتدر. مترجم]

اهل سنتدن اولان مسلمانلرك اك زیاده کلدکلری برزیارتکاه اولمشدر (۱) .

پادشاه‌بغداددن، وندیك ایله‌ویانه سراینه‌ظفرنامه‌لری حامل اوله‌رق ممش‌چاوشی کوندردی؛ برمدت‌صوکره آلوآزیوغریتینك‌قتلی حادثه‌سنه‌متعلق تعلیمات‌ایله ویانه‌یه برنامه‌بردها کوندرلدی (۲). سلیمانك‌بغداده اقامتی‌اثناسنده‌درکه ابراهیم، اسکندر چلبی‌حقنده‌کی تصور انتقامنی اجرایه سعی ایتدی. دفتردار معزول، مقامیله برلکده هپ نفوذ سیاسیسنی‌غائب ایتمش ایدی ؛ انجق ثروت بی‌پایانی اونی صدر اعظم‌ایچون مخاطره‌لی یاپه‌بیلیردی. ابراهیم پاشا بو احتمالدن‌ده قورقوسی قالمامق اوزره خصمی حقنده پادشاهدن براعدام امری المق ایچون هیچ برشیده اهمال ایتمدی. بر دیوان کونی وزیر ایاس وقاسم پاشالرهنوز کلمه‌مش‌اولدقلری حالده‌اسکندر چلبینك‌ازاله‌سنه دائر طرف پادشاهیدن بر امر ورود ایده‌رك فی‌الحقیقه شهرك چارشیسنده الجاقجه صلب‌اولندی (۳) سلیمان بوامری ویرمکله برابر دفتردارك التی‌یدی بیك‌کوله‌سنك مزایده ایله صاتلمه‌رق سرای قوللری اره‌سنه ادخال واموالنك‌خزینهٔ سلطانی‌ایچون مصادره اولنمسنی اراده‌ایتدی. ابراهیمك غیظی بودرجه‌ده دخی قالمیوب‌اسکندرك قاین‌برادری حسین‌چلبینك باشی‌جلادك‌ساطوری التنده‌دوشمدکجه سکون بولمدی. دفتردارك‌معیتنده اوقدرادم بولندیرلمسی‌یانکز برنمایش‌ارزوسندن منبعث‌دکل‌ایدی؛ مختلف خدمات دولتی لیاقتله اداره‌یه مستعد بر ارباب شباب فدائلغی تشکیل ایتمك ایستیوردی ؛ بناءً علیه فکر وشجاعتلریله تمایز ایدنلری انتخاب وادارهٔ ملکیه‌نك

(۱) جلال زاده، ق ۱۸۷ - ۱۹۴ ، بغداده بولدیغی برال یازیسندن نقلاً ابوحنیفه‌نك ترجمهٔ حالنی یازار. عالی‌یه‌ده مراجعت ۲۶نجی وقعه، ق ۲۲۵ ؛ پچوی ق ۶۳ [قبر امامك کشفنه‌دائر پچوینك فقره‌سی‌مترجمك تذییلاتنده‌کوریلور. هامه‌رمسلمان اولمادیغی‌ایچون اینانمیه‌بیلیرسه‌ده بزجه ایوب انصاری وامام اعظم‌کبی اکابردینك‌قبرلری‌حقنده بومثللوعنایات الهیه ظهوری استبعاد اولنماز] .

(۲) فردیناندك ویانه‌دن ۵ تموز ۱۵۳۵ تاریخلی مکتوبنده شویله اوقونیور (اوستریا خاندان ایمپراطوریسی‌خزینهٔ اوراق) : « *Venid ad nos huc Viennam ultima Iunii meusis voivoda cum litteris mense Regeb* (۱۳ کانون ثانی) *datis, venit talius 15 Febr. litteris in urbe Bagdad scriptis, ad quas 3. hujus respon-sum dedimus, et de eo, quæ de morte Aloisii Gritti ad nos scripserat, gratо animo accepimus victoriam.* » سلطان سلیمانك ۵ شباط تاریخلی مکتوبی‌ویانه کتبخانه‌سنده تاریخ غیر روحانی اوراقنده مندرجدر .

(۳) روزنامهٔ‌سلیمانی، ۱۰ مایس. عالی ۳۲ نجی‌وقعه. فردی، صولاق زاده، جلال‌زاده. [اسکندر چلبی ۸ رمضان ۸۴۱ ده صلب اولنمشدر] .

مختلف شعبه‌لرینه، یاخود اردویه ادخال ایدردی . اسکندر چلبینك یدی کوله‌سی وزارته ووزات عظمایه‌واصل اولمشدر؛ بونلردن سلیمانك صوك وزیر اعظمی وسیکه‌ت فاتحی صوقوللو محمدپاشایی باخاصه‌سویلمك لازم‌کلیر[۱۰]. عثمانلی مورخلری دیرلرکه بویدی وزیرك ثروت مجموعه‌سی اسکندر چلبینك ثروتنه معادل دکل ایدی[۱۱]. سلطان سلیمان بغداددده اتخاذمشتا ایلدیکی صیره‌ده سپاهی وسلحدارلرایله صاغ وصول جناح غربا وعلوفه‌جیلرینه سفرده‌اولدیغی کبی اوتاغ پادشاهی محافظه‌سنده بولنملرینی امر ایتمش ایدی (۱) . بغداددن عزیمتنده شهره ، دیار بکر والیسی اولوب بغدادك برنجی عثمانلی والیسی اولمق اوزره مأموریتی تحویل اولنان سلیمان پاشا قوماندانسیله بیك توفکجی وبیك تیراندازدن مرکب برقوهٔ محافظه براقدی (۲) . ۲ نیسان ۱۵۲۳ (۲۸ رمضان ۹۴۱) ، تبریزه عودت ایتمك اوزره‌اوزره اردویی حرکت ایتدردی؛ لکن کلدیکی یولی طوتمیه‌رق کردستان ومراغه‌دن کچدی. وانی ترك ایدن شاهك رجعتی خبری، ایران شهزاده‌سی سام میرزانك ورودی (۳)، بری فرانسز دیکری عجم ایکی ایلچینك تقرب ایتدیکنك بیلدیرلمسی اوپه‌آی حادثه‌سز، دغدغه‌سز بر صورت مطرده‌ده دوام ایدن بو حرکت اثناسنده براز مدار اشتغال اولمشدر. برنجی فرانسوا سلیمانه مقدما ایکی ایلچی کوندرمش ایدی ؛ برنجیسی اولان قونت دوفرانژیپانی ویانه‌سفری عقیبنده استانبوله وصول بولمش؛ ایکنجیسی اولان یوز باشی رینسون گونش سفری اثناسنده بلغراداوکنده اردوکاه‌پادشاهی‌یه کلمش ایدی. اوچنجی اولمق اوزره لافوره نامنده برایلچی بغدادك فتحندن دولایی سلیمانی تبریك ایچون آسیایه کله‌رك [۱۲] ایکی دفعه بیهوده تکلیفات صلحیه ایله ورود ایدن عجم خانی اوستاجلیدن زیاده حسن قبوله مظهراولدی (٤).

تبریزده اردونك مشقت وخدمتلری سماحت شاهانه‌ایله مکافات کوردی: هرنفر یکرمی التون وسنوی بیك اقچه تخصیصاتی اولان هرتیمارلی سنه‌ده ایکی یوزاقچه ترقی آلدی . سلیمان ، شاهك سراینه یرلشه‌رك وزیر اعظم ده برابر بولندی ؛ دیکر وزیرلر چادرالتنده اقامت ایدیورلردی. عثمانلیلرك تبریزه‌عودتلرینك ایلك جمعه‌سی پادشاه، سرعسکریله برلکده سلطان حسن جامعنه کیتدی؛ بوالایده‌یکی چریلر اطرافنده

(۱) روزنامهٔ سلیمانی، ۲٤ کانون اول ۱۵۳٤.
(۲) فردی ، ق ۲۲۳ .
(۳) روزنامهٔ سلیمانی ، ۳۱ مایس ۱۳۳۵ .
(٤) روز نامهٔ سلیمانی ، ۳۰ حزیران ۱۵۳۵ .

صف قوردقلری کبی امرا آت اوزرنده بولنیورلردی (۱) . سلطان سلیمان ، ایران شاهنك پای تختنده اون بش کون مدت توقفی مملکتك تنظیماتنه ، والیلر تعیینه ، احراز ایتدیکی یکی مظفریتلرك اجنبی دولتلره تبلیغی متظمن مکتوبلرارسالهصرف ایتدی . دیوانك اصول قدیمهٔ انعقادینی ده تبریزده تبدیل ایلمشدر ؛ بوندن صوکره روم ایلی واناطولی بکلربکلرینك وزیرلرایله برلکده دیواندهبولنمیوب انجق فوق العاده احواله وکندیلرینك برعرضلری اولدیغی زمان داخل اولمرینی امرایتدی . دیکر بکلر بکلری دیوانك انعقاد ایتدیکی یرهاصلا کیرمیوب قاپیده بولنهجقلرایدی (۲) .

سلیمان ، فتحنی قان ایله احکام ایتمکی مقتضی عد ایتدی ؛ شفقت نامنده برکرد بکنك یدی آدمیله برابر باشلری کسلدی (۳) . مختلف بیوك خدمتلره تعیین اولنان والیلرهاره سنده شاهك قارداشی سام میرزانك ، التجاسندن دولایی کوردیکی مکافاتی ذکر ایتمك لازم کلیرکه کندیسنه ویریلن ایالت قزل اوزنك اوته طرفنده کی بتون عراق پارچه سنی حاوی ایدی [۱۳] . تبریزده پادشاه وندیك سناتوسنه بغدادك ضبطی خبرینی کوندردی ؛ نصل که بغدادددن ده تبریزك فتحنی بیلدیرمش ایدی (٤) . مورخ نشانجی جلال زاده مصطفی چلبی تبریزده اقامتی اثناسنده سلطنت سلیمانیی متضمن یازدیغی تاریخ حقنده الك متقن ایران ادباسنك ملاحظاتنی آلمقله مشغول اولدی . بلاغت ایرانیه شو مناسبتله برجولانکاه بولهرق مؤلف مدایح مبالغه کاریه غرق ایدلش وجلال زاده اونلری اثرینك درونته اعتنا ایله قید ایتمشدر . بودرلو مدیحهلر تقریض تسمیه اولنور (٥) .

تبریزدن استانبوله کلمك ایچون آلنی آی کچهرك پادشاه پای تختنه ۸ کانون ثانی ۱۵۳٦ ده مظفرانه داخل اولدی . عثمانلی مورخلری سلیمانك ایران اوزرینه یوبرنجی سفرینی برقاچ سنه صوکره وقوعه کلن تخجوان سفرندن تفریق ایچون عراق عجم وعراق

(۱) کذلك ، ٥ تموز

(۲) کذلك ، ۱۳ تموز .

(۳) روزنامهٔ سلیمانی ، ۱۱ تموز .

(٤) پادشاهك بغدادددن ۲۰ رمضان ۹٤۱ (۲٥ مارت ۱٥۳٥) تاریخلی برنجی وتبریزدن ۱ محرم ۹٤۲ (۲ تموز) تاریخلی ایکنجی مکتوبی وندیك خزینهٔ اوراقنده در .

(٥) جلال زاده ، ق ۱۷٤ ، ایران ادباسندن شریف حسینك ، حسین قاسم زاده مولانا احمدك ، شمسـتری زاده فضل اللهك ، مصطفی شریف الحسینینك ، شیخ محمدك تقریظلرینی درج ایدر .

عرب سفری تسمیه ایدرلر . ابراهیم پاشانك سکون صلحدن استفاده یه مسارعت ایده‌رك ممالك عثمانیه ایله فرانسه آره‌سنده‌کی مناسبات تجاریه‌یی تنظیم ایتمك اوزره فرانسز ایلچیسی لافوره ایله برعهدنامه‌مذاکره‌سنه کیریشدی. اودرلو معاهدات سائره‌یه اساس اولان بوعهدنامه‌ده هرایکی حکومته عائد صولرده متقابلاً سربستئ سیر سفائن وبتون مواد حقوقیه‌ده فرانسز قونسولسلرینك حق قضای قطعیسی تأمین اولونیوردی . فرانسه تبعه‌سی حقنده اقامه اولنه‌جق دعاویٔ جزائیه قاضیلردن دیوان همایونه نقل اولنمقله برابر حکم ویره‌جك قاضیلرله برلکده برر فرانسز ترجمانی حاضر بولنه‌جق ایدی؛ برفرانسز، تبعهٔ مسلمه‌یه اولان دیونی تسویه ایتمه‌دن فرار ایده‌جك اولورسه تبعهٔ مسلمه‌نك دیکر برفرانسز، یاخود فرانسز قونسلوسی علیهنه دعوی ایده‌میوب فرانسه قرالندن دعوی ایتمسی قرارلاشدیرلدی . ینه بو معاهده موجبنجه فرانسه تبعه‌سی محلی حاکمنه مراجعت مجبوریتنده بولنمقسزین کندی ارزولری وجه ایله وصیت ایتمك حقنه‌مالك اولدیلر ؛ وصیت اولنان اموال قونسلوسه تسلیم اولنه‌رق فرانسز قانونلرینه وشروط وصیته کوره‌اونك طرفندن لازم کلنلره ویریله‌جك‌ایدی. نهایت بوندن مقدم اله کچیریلوب استخدام اولنانلرك سربست براقلملری وبوندن صوکرده‌حربده اله کچیریله‌جکلره هرایکی طرفجه اسارت معامله‌سی ایدلمه‌سی قرارلاشدیرلدی (١) .

بو تجارت عهدنامه‌سی سلیمان سلطنتنك دکل، وزیر ذی‌اقتداری ابراهیم پاشا اداره‌سنك الده بولنان صوك وثیقهٔ تاریخیه‌سیدرکه بونك زمان انعقادنده ابراهیم پاشا اون درت سنه‌دن بری وزیر اعظملقده بولنیوردی . سلیمان بر روم کوله‌سی کندیسنه انشته یایمق ، دولتك الك بیوك مقاملرینه تعیین ایتمك، زمام ادارهٔ حکومتنی الله ویرمك ، بتون اردولرینه عسکر یایمق اوزره چاموردن چکوب چیقارمش ایدی . کمال علو جنابی جهتیله ابراهیمه دائما پك سوکیلی برقارداش معامله‌سی ایتمش وکندی قدرتنه بررقیب مدهش ایجاد ایتمکده اولدیغنی اصلا خاطرینه کتیرمه‌مش ایدی .

ابراهیم ایسه‌مست اقبال اوله‌رق کندیسنی اوموقع بالاترینه چیقارمش اولان ذاتك الطافی اونوتدی ؛ غرور نامعقولی ایچنده هردرلو حسیات تواضعدن تجرد ایده‌رك افندی‌یی قولدن آیران مسافه‌یی بیلمیور کبی کورندی ؛ احتراص وغروری اودرجه‌یه

(١) فلاسان (Flssan) « فرانسز دیپلوماسیسنك عمومی ومحاکمه‌لی تاریخی » اثرنده، ج ١ ، عهدنامه تاریخی ایچون ١٥٣٦ یرینه سهواً ١٥٣٥ کوستر .

واردی که بسبتون پادشاهه مخصوص عنوانلری بیله آلمق ایستدی. شارل کنك وفردیناندك ایلچیلرینه، پادشاهك اراده ایتدیکی خصوصاتده بیله کندیسنك کمال اقتدارینی فخارانه کوسترمك ایستیه‌رك نه‌قدر احتیاطسزجه برنخوت ایله سوز سویلدیکنی مقدما کورمش ایدك. وندیك ایلچیسنك بر راپورندن نقلاً، پادشاهك قولدن باشقه بر شی اولمایان آلوازیوو غریتینك سراینه کیده‌جك درجه‌لرده وزیر اعظمنك ارزوسنه موافقت کوستردیکی زمان ابراهیم‌پاشانك، سلطان سلیمانك افکاری اوزرنده‌کی تأثیرساحرانه‌سی استانبول اهالیسنجه نه‌قدر خشنودسزلغی موجب اولدیغنی‌ده یازمش ایدك. وزیر اعظمك خلقجه ممدوحیتی رخنه‌دار ایدن حال بوندن عبارت دکلدر؛ برخطاسی‌ده شو درکه حلبده ایکن اردوبی نفرت‌آور خدعه‌لرله دفتردار اسکندر چلبی علیهنه چویرمش ایدی.

دفتردارك اولا عزلنی، برمدت صوکره‌ده بغدادك برمیدانده اعدامنی انتاج ایدن بوخدعه‌لرك موفقیتی عمومك خشنودسزلغنی صوك درجه‌یه کتیردی. مع هذا وزیر مغرور، اسکندره غلبه‌سیله، سلیمانك افکاری اوزرنده‌کی تأثیربی‌حدودیله، تبریز و بغداد فتحنك ویردیکی شرفله آرتق هیچ بر شیئه اهمیت ویرمز اولمش ایدی؛ ایران رجعتی اثناسنده — بوخطه‌یه دخولی زمانینده اسکندر چلبی طرفندن واقع اولان اخطاراته رغماً — اردویه نشر ایتدیکی برامر نامه‌ی «سرعسکر سلطان» دیه امضا ایتمش ایدی. فی‌الحقیقه کرد سنجاقلری امراسنجه اوتهدن بری سلطان عنوانك استعمال ایدلمش اولمسی بولندیغی مملکتك عاداتنه تبعیت صورتنده برمعذرت عد اولنه‌بیلیر؛ فقط احتمالدرکه ابراهیم تصورات حریصانه‌سنه موافق بر تصادفدن استفاده ایتمك ایسته‌مش وکندی زعمنجه تخته ایصال ایدن مردیونك بردرجه‌سنی بوصورتله آتلامشدر(۱). حال بوکه جنت غرورایچنده مسلکنجه بربیوك خطوه صاندیغی شو حرکت، حین مصادمه‌ده سفینهٔ اقبالنی پارچه‌پارچه ایده‌جك برقایا اولمشدر. سلیمانك التفات کرده‌سنه ترك موقع ایتمك اوزره والی صفتیله مصره کوندریلن وزیر احمد پاشانك سلطان عنوانی غصب ایتمش وبواغتصاب مشئومی کندی حیاتیله تأدیه ایدرك تاریخده خائن نامیله تلعین ایدلمکه کسب استحقاق ایلمش اولمسندن بری اون ایکی سنه

(۱) جلال زاده، صولاق زاده، عالی وپچویه نظراً اسکندر چلبینك بواخطاراتی ابراهیمك اونك علیهنده‌کی کینك باشلیجه اسبابندن بری اولمشدر؛ روزنامهٔ سلیمانیده ابراهیمك برنجی دفعه‌اولهرق ۲۳ ایلول ۱۵۳۵ تاریخنده سرعسکرسلطان تسمیه‌اولندیغی کورلمکده‌در.

گچمش ایدی. ابراهیم، احمدك حرص کوستردیکی عنوانی آلتنده پادشاهك افکارنده، مصر والیسنك عصیان جرأتکارانه‌سنك ویردیکی شبهه‌لری تولید ایتمش وبودرلو برتشبثك چوق زماندن بری متصور خیانت مقدمه‌سندن باشقه بر شی اولمدیغی ملاحظه‌سنی القا ایلمش ایدی. پادشاه، اسکندر چلبینك اعدامنی تعقیب ایدن کیجه کوردیکی بررؤیا اوزرینه‌ده بواندیشه‌لری آرتیره‌رق رؤیایی بر اخطار آسمانی اولمق اوزره تلقی ایتمشیدی. ابراهیمك کیفنه قربان اولان دفتردار برعلوی شفق ایچنده کورینه‌رك — معصوم ملرك اعدامنه امر ویرمکه‌سوق ایده‌جك درجه‌ده کندیسنه تحکم ایتمش اولان — مغرور برالتفات کرده‌نك اغتصاباتی قارشیسنده کوستردیکی لاقیدیدن دولایی پادشاهه شدتلی تقریعات ایله خطاب ایلدی؛ کورینن خیال، بوسوزلردن صوکره، بوغمق اوزره سلیمانك اوزرینه آتلمش وپادشاه‌شدتلی صیحه‌لرله‌صیچرایه‌رق اویانمش ایدی(۱). بورؤیا پادشاهه زیاده تأثیر ایتمش اولمقله برابر بغداددەکی اکابر مرقدلرینی زیارتده، تبریز جامعنده صلات جمعه اداسنده ابراهیمی برابر بولندیردیغی کبی سراینه اونی ده‌المش، وحتی کندی اوطه‌سنده یاتیردیغی اولمش ایدی. بوندن برآز صوکره درکه سلیمان، ندیمك کمال اقتدارندن احترازه وخیانتدن قورقمغه باشلادی. برپادشاهك وزیری حقنده قرار اعدام تلفظ ایتمسی ایچون اوندن اندیشناك بولنمسی کافیدر؛ بلکه سلیمان ابراهیمك قرآن [۱٤] ودیکر کتب مقدسه‌ایچون بی‌ادبانه کوستردیکی حرمتسزلکدن ده منفعل اولمشدر؛ کذلك، بلکه وزیر اعظمك — بسبتون مستور قالمسی پادشاهك شانی اقتضاسندن کورینه‌جك — برجنایت مجهوله‌سندن دولایی انتقام الهجق ایدی، نصل که وقتیله هارون الرشید دخی برمکی زاده‌جعفرك جنایتی‌ستر ایتمش ایدی [۱۵]. شوده‌علاوه‌اولنه‌بیلیرکه‌ابراهیم جعفر کبی ثروت عظیمه‌یه‌مالك ایدی؛ وزیرلرینك‌قدرتجه رقابتلری دخی‌پك چوق دفعه‌لر سلاطینك کیزلی کیزلی حسدینی تولید ایتمه‌مشمیدر؟ هرنه‌حال ایسه، ابراهیم، ۲۱ رمضان ۹٤۲ (۵ مارت ۱۵۳٦)، برمعتاد پادشاه ایله برلکده طعام واستراحت ایتمك اوزره سرایه کیتدیکی حالده ایرته‌سی صباح بوغولمش بولندی. جسدك حالی کوستریور ایدی که مخوق مصرانه اوغراشمشدر؛ یوز سنه صوکره حرم دیوارلرنده ابراهیمك قانی ارائه ایدیلیور ایدی. طالعك بوالتجاکاه محترمه ادخال ایده‌جکی آدم ایچون — ابراهیمك کوستردیکی مثاله امتثال ایدرلرسه —

(۱) بورؤیایی جمله‌سی نقل ایدن عثمانلی مورخلری جلال زاده، صولاق زاده، عالی. وپچویدن روایة مورا جه دوسون، سلطنت عثمانیه لوحه‌لری، ج ۱، ص ۳۸٦.

نه‌قورقونج اخطاردر! وزیر اعظمك نعشی غلطه‌یه نقل اولنه‌رق برتکیه‌یه کومولدی، واوزرینه برتربه یاپلمادی. یالکز قبرینه غرس ایدلمش اولان براغاج بوکوزدن دوشن وزیرك مدفنی خیلی مدت کوسترمشدر (۱). ایشته دها چوجق ایکن اهتدا ایدن بورومك قطع ایتدیکی طریقك عاقبتی بوندن عبارت اولدی. ابراهیم پاشانی درکه‌دن ذروهٔ اقباله چیقدی؛ کوله همان همان افندیسنه مساوی اولدی؛ کمان کش، ذی قدرت برر جل دولت مرتبه‌سنه صعود ایتدی؛ ادارهٔ ملکیه وعسکریه‌یی النه الدی. خلاصهٔ کلام سلیمان اوزرنده‌کی نفوذی کندیسنی بربیوك دولتك حاکم مطلقی یاپدی. مزایای طبیعیه‌سی ومهارت موسیقیه‌سی اوائل حالنده پادشاهك حسن نظرینی جلب ایتمش وفی‌الحقیقه خدمات حکومته دخولنك ایلك سببی بونظر التفات اولمشدر؛ لکن ابراز ایلدیکی مهارت وبتون مدت اداره‌سنجه موفق اولدیغی خدمت ایله موقعنه اثبات لیاقت ایلمشدر (۲). بوندن باشقه برطرفدن اعتیاد قوتی، دیکر طرفدن ابراهیمك افعال واقوالنده نمایان اولان قدرت فعالانه‌سی، پادشاهی از وقت ایچنده کوله‌سنك فوقیتنی اعترافه‌مجبور ایتمش ایدی؛ پادشاه ایله‌قدرت‌سلطنتی مقاسمه‌ایدن، ویانه‌وکونش محاصره‌سنی یاپان، تبریز وبغدادی فتح ایلین بوکوله، مجارستان قرالی فردیناند طرفندن قارداش وایمپراطور شارلکن طرفندن یکن دیه یاد ایدیلن بوآدم، وقایع بلندینی اوقودوب دیکله‌مکی پك سودیکی سزاوار برکون معادل اولمق تصورنده بولنان بوآدم، ۱۵ مارت تاریخنده، یعنی نمونهٔ امتثال عد ایتدیکی قهرمانك تاریخ وفاتنك یوم دوریسنده محقوراً ترك حیات ایلمکه محکوم ایدی! (۳)

اکر خلیفه‌لرك، عجم شاهلرینك، تاتار خانلرینك — مورخ خوندمیر طرفندن بزه ترجمهٔ حالاری براقیلان — ایکی یوز وزیر ایچنده هیچ بری جعفر برمکی قدر ذی اقتدار اولمامش ایسه هیچ بری ده اونك قدر مدهش بر سقوطه اوغرامامشدر؛ بونك کبی عثمانلی تاریخلرینك زمانمزه قدر صایدیغی ایکی یوز وزیر ایچنده هیچ بری ابراهیمك واصل اولدیغی ذروهٔ اقباله چیقمامش؛ لکن هیچ برینك سقوطی ده ممالك دولتده اوقدر شدتلی حس ایدلمه‌مشدر (٤).

---

(۱) صولاق زاده، ق ۱۱۲.

(۲) عالی، ۳٤ نجی وقعه.

(۳) آلوسنینو (Almosnino)، ص ۱۱٤، شویله سویلر: « *Tragedia de un Valido, digna d'esser mai notada.* »؛ ابراهیمك سقوطنی پیالی (پیری) پاشانك اقبال وادیاری کبی اینانلیه‌جق بر صورتده نقل ایدر.

(٤) کوازو تاریخی، ص ۱۲۹.

ابراهیم پاشانك وارث مقامی اولان ایاس پاشانك وزیر اعظملغی زمننده کی وقایعك حکایه‌سنه کیرشمزدن اول سلفنك زمان اداره‌سنه عائد ایکی وقعه‌یی بوراده ذکر ایتمه‌مز لازم کلیر . ایران سفرینك نقلنی فاصله‌دار ایتمه‌مك مقصدیله ، بوایکی وقعه‌یی ترتیب شئونی یه کوره ارائه‌دن صرف نظر ایتمکی مقتضی کورمش ایدك؛ مع هذا بونلرك جریانکاهی آسیا دکل اوروپا اولمشدر : قورونك اسپانیول عسکری الندن کری النمسی ایله تونسك خیر الدین باربروس طرفندن موقتاً تسخیر ایدلمسندن بحث ایلك ایسترز . فردیناندك سفیرلری استانبولده صلح مذاکره‌سنده بولندقلری وشارل کن، مجارستان تاجنك منحصراً فردیناند طرفندن تملکنك تأمینی شرطیله قورونی دولته اعاده ایده‌جکنی عرض ایتمکده اولدیغی حالده سلطان سلیمان قورونی المق ایچون سمندیره سنجاق بکی یحیی پاشا اوغلی محمد بکی بر فرقه عسکر ایله کوندرمکده ویتمش یلکندن مرکب برده دونانما چیقارمقده ایدی (٨ اغستوس ١٥٣٣) (١). لکن اندره آ دوریا عثمانلی دونانماسنه تصادف ایتدی ؛ قوتجه نصفندن دون ایسه‌ده خصمنه تعرض ایله مغلوب وبوکیلردن برقاچنی محو ایتدیکی کبی بش یوزیکی چری ضایعات ویردردی(٢). بونکله برابر قورون کوندریلن عسکر طرفندن صیقی بر آبلوقه التنه النمش ایدی؛ محصورلرك بیه‌جکی قالمامغه باشلایوردی ؛ یکرمی کوندن بری شهرده بولنان اشك وآتلرك اتلریله تغذی ایدیورلردی . انجق متعاقباً بو بیه‌جکدن‌ده محروم قالدقلرندن اياق قابلرینك مشینلرینی غدا یاپمغه مجبور اولدیلر. آجلقدن ناچار قالان اون روم برآز بیه‌جك بولمق ایچون عثمانلی اردوکاهنه ایندیلر. بونلرطوتولوب حیاً دریلری یوزیله‌رك براسقره اوزرنده یاقلدیلر (٣) . اسپانیوللر کندیلرینك‌ده عاقبت حاللری بوکا منجر اوله‌جغنی تفکر ایله قورقوب اونلرده جسارتلرینی ضایع ایده‌رك محاصره اردوسی قوماندانی اولان جنرال ایله‌مذاکره‌یه کیرشمکه تشبث ایتدیلر. شارل کنك سیچیلیا والیسی بینیاتللینك آغیر طوپ طاقملرینی قالدیرمق وسربستانه چکلملری صریحاً مقابله اولنان عساکر محافظه‌یی اسپانیایه نقل ایتمك ایچون کیلر کوندرمسی قرارلشدیرلدی(٤). ایران سفری اثناسنده بحر سفیدك ، قورونك دوریا الته کچمسنی ایجاب ایدن تشبثه

(١) کروازو تاریخی ، ١٢٨ و ١٢٩ .
(٢) آنتوان دوریا، که بهلك علاوه‌سنده « شارل کنك زمان سلطنتنده‌کی وقایعه نظر » عثمانلی اثر. پچوی ، ق ١٥٨ . فردی ، ١٩٨ . عالی ، ٢٤ نجی وقعه ، ق ٢٤١ .
(٣) کووازو تاریخی ص ١٢٩ .
(٤) آنتوان دوریا ، اثر مذکور ، ص ٣٤ . پچوی ، ق ١٥٨ .

نمائل احواله معروض اولمامسی ایچون سلیمان، دها دوغریسی ابراهیم دولتك بتون قوای بحریه‌سی قوماندانلغنی — اوروپانك شمدیه قدر انجق باربروس نامی التنده طانیدیغی واحوال حیاتنه دائر اك اینانلماز افسانه‌لره مورخلرك موثوقیت ویرمکدن محظوظ اولدقلری — خیرالدینك النده جمع ایتمش ایدی [۱۶] .

بومشهور آدمك باشلیجه وقایع حیاتنی برنظرهٔ سریعه التنده طوپلامغه چالیشه‌جغز؛ بزیالکز اك زیاده ناقابل رداولان منابعدن الدیغمز کبی افاداتمزی اك قطعی وثائقك مقابله‌سیله تدقیق ایلدك. بووثائقك باشنه خیرالدینك ترجمهٔ حالنی کچیرمك لازم کلیرکه بونی پادشاهك امریله آمیرال، سنان چاوشه سویلیوب یازدیرمش وحاجی قالفه تاریخ اسفار بحریهٔ عثمانیه‌ده مختصر برتحلیلنی ویرمشدر [۱۷] .

مدللینك محمدثانی طرفندن فتحنی متعاقب روم ایلی سپاهیلرندن واردار یکیجه‌لی یعقوب اسمنده بری اسحاق، اوروج، خضر (مؤخراً خیرالدین باربروس نامنی آلمشدر)، الیاس نامنده درت اوغلیله بوآطه‌ده یرلشمش ایدی؛ اسحاق تاجر اولدی ؛ اوته کیلر بایزیدثانی وسلیم اوّل زمانلرنده — جولانلرینی تجارت بحریه بهانه‌سی التنده کیزلیه‌رك — دکیز خرسزلغنه باشلادیلر. عزیزیحیی شوالیه‌لریله برمحاربه‌ده الیاس تلف واوروج اسیر اولدی؛ لکن اوزمان اناطولی ساحلی والیلرندن بری اولان شهزاده قورقودك مداخله‌سی اوزرینه اوروج اسارتدن قورتلدی . اوروج ایله خضر دکیز خرسزلغی مسلکنده دوام ایتدیلر؛ جرأت وشجاعتلری بربریه حکومتلری طرفندن خدمتلرینه مراجعتی مستلزم اولهرق آزوقت صوکره بونلرك کمیلری بنی حفص خاندانندن تونس سلطانی محمدك سفینه‌لری صفنده اخذ موقع ایلدی. چوقه یوکلی برفرانسز کمیسی اللرینه دوشه‌رك مشهورکمال رئیسك یکنی محیی الدین رئیس بوکمی‌یی استانبوله کتیرمکه مأمور اولدی؛ باب همایون شو هدیه‌نك نشانهٔ تقدیری اولمق اوزره کندیلرینه ایکی قادرغه وایکی خلعت تشریف کوندردی (۱). یعقوبك ایکی اوغلی بوبرنجی موفقیتدن جسارت اله‌رق درعقب، افریقا ساحلنده بوجه وجرجل اوزرینه برتشبثده بولنمق ایچون اون کمی تجهیزینه باشلادیلر (۲) اوروج جزائر اوزرینه یوریدی؛ خیرالدین جرجلی النه الدقدن صوکره تونسه کلوب استانبولدن کوندریلن ایکی قادرغه ایله مدللیدن هنوز ورود ایدن قارداشی اسحاقی اوراده بولدی . بو وقایعك کذاری

(۱) کاتب چلبی، «تحفة الکبار فی اسفار البحار»، ق ۱۲ .
(۲) اسفار البحار ق ۱۳ . (باجه وشرشل محاربه‌سی) عنوانیله .

صیره‌سنده ایدی که سلیم اول مصر سفرینی آچدی، وخیرالدین پادشاهه تجدید عبودیت ایچون قورد اوغلنی کوندردی. بونکله برابر اوروجك جزائرده موقعی پك مشکل ایدی ؛ زیرا اسپانیول دونانماسنه مقاومت ایتمکله برابر شارل کن ایله اتفاق ایدن وخطه‌نك هر طرفندن آقوب کلن عرب قبیله‌لرینه قارشی قویمق لازم کلیوردی ؛ لکن بو انتظامسز عشیرت خلقی اونایکی بیك دوه براقه‌رق قاچدقلرندن اسپانیولمرده شهری اوروجه ترك ایله چکلدیلر. هرایکیسی مقصدلرینه وصول بولنش اولان ایکی قارداش مساعیلرینی تنس و تلمسان اوزرینه برلشدردیلر . حفص خاندانندن ایکی قارداشك اداره ایتمکده اولدقلری بو ایکی شهر اوقورقونچ دکیز خرسزلرینك تقربی اوزرینه قارداشلر طرفندن ترك اولندی (١) .

خیرالدین جزائره کیتدی ؛ اوروج کنج قارداشی اسحاق ایله برلکده تلمسان قضاسنده محاربه‌یه دوام ایلدی. لکن اسپانیول عسکری ایلربلیه‌رك (قلعة القلاع)ی محاصره ایتدیلر. بوقلعه چوق زمان مقاومت ایده‌میه‌رك بتون محافظلری وبرلکده بولنان اسحاق اسپانیولمرك النده مقتول اولدیلر . اسپانیولمر شو برنجی موفقیتدن صوکره تلمسان اوزرینه یوریيه‌رك یدی ای محاصره ایتدیلر. اوروج دیشاری یه‌بر یوریشده محافظلرله برلکده اسحاقك وعسکرینك عاقبت حالنه اوغرادی. مع هذا یعقوبك اوچ اوغلندن برحیات قالان خیرالدین جزائرك صاحبی ایدی؛ زیرا بوشهرك صوك حکمدار مستقلی اولان سلیمك قتلندن صوکره — نامنی خطبه‌لرده یادوسکه‌لرده حك ایتدیرمکدن باشقه — کافهٔ حقوق سلطنتی آلمش ایدی. خیرالدین، بر حامیٔ قوینك مظاهر تنی تأمین ایده بیلمك ایچون بوحقوقی عثمانلی پادشاهنه صاقلامش ایدی: بناءً علیه اوزمان مصرده بولنان سلطان سلیمه اوامر کذارلق صفتنده عرض تابعیت ایچون حاجی حسین نامنده برینی کوندردی؛ پادشاه بومطاوعته مکافاةً کلن آدمه سنجاق بکلکی علامتی اولمق اوزره قلیچ، آت، طبل وخیرالدینه بکلربکی عنوانك توجیهی متضمن برآت ویردی. بومدت اثناسنده، تلمساندن طرد اولنوب ده فاسه التجا ایتمش بولنان مسعود وعبدالله، بابالرینك میراثنی تکرار تسخیر ایتمك اوزره بوخطه‌نك حکمدارندن براردو ایله معاونت کوردیلر. خیرالدین مسعودی دفع ایتدی؛ لکن حقوق سلطنت، سلطان سلیم اوّل نامنه اجرا اولنمق شرطیله سنه‌ده اون بیك دوقه آلتونی ویرمك اوزره تلمسانی عبدالله‌ه ویردی. شوقدرکه ازبروقت صوکره خیرالدین

(١) اسفار البحار، ق ١٣ و١٤ .

برطرفدن تونسدن کلن عسکر ودیکر طرفدن عرب عشیرتلری جانبندن محصور قاله‌رق جزائری تخلیه ایله تکرار کمیلرینه اتلغه مجبور اولدی . دونانماسی سچلیا ساحللرینه کیده‌رك خیلی یغمالرده بولندی .

خیرالدین، اوزون برغیبوبتدن صوکره جزائره عودت ایده بیلدیکی زمان برنجی ایشی تلسان بکنه، مقدما حکومتنی کندیسنه تسلیم ایتدیکی زمان قبول ایتدیرمش اولدیغی شرائطی ایفا ایتدیرمك اولدی. کذار ایدن التی سنه ایچون آلتمش بیك دوقه‌نك همان تأدیه‌سنه وبوندن صوکره کی سنه‌لرایچون یکرمی بیکه ابلاغنه موافقت ایدلمدکجه صلحه ده‌یناشمادی. خیرالدین، لیمانك قارشیسنده واقع اوله‌رق اون درت سنه‌دن بری اسپانیولرك الهکیر- دکلری کوچوك اطه‌یی المدقجه جزائره حکومتنی درجهٔ کافیه‌ده محکم عدایتمدی. برنجی هجومی برموفقیت کامله ایله تتوج ایلدی. بش یوزاسپانیول اسیر اولدی؛ قلعه تملندن بیقلدی؛ اطه‌یی قره‌دن ایران ایچه بوغاز دولدیرلدی(۱). اطه‌ده براقلمش اولان اسپانیول محافظلرینی حمایه ایچوك طقوز بیوك کمی کلدیکی زمان خرابه‌دن باشقه برشی بولمدیلر(۲). خیرالدین، اون بش قادرغه ایله بونلرك قارشیسنه چیقه‌رق ماهرانه اولدیغی قدر جرأتکارانه برمانوره ایله همان بتون دونانمایی النه کچیردی، وایکی بیك یدی یوزاسیر ایله عودت ایتدی. موقعنك فوائدندن استفاده ایچون اودین رئیسه فرانسه واسپانیا ساحللرینی ترصد ایتمسنی امر ایده‌رك کندیسی ده اون بش اسپانیول کمیسی دردست ودیکر اوچ کمیی احراق ایلدی ؛ دولت عثمانیه‌یه سیاستنده صداقت کوستره‌رك سفرلرینك موفقیاتنه دائر پادشاهه برعریضهٔ مفصله کوندردی (۳). بوزماندن اعتبارآدرکه خیرالدین باربروس، ایمپراطور شارل کن دونانماسنك باش امیرالی اندره آ دوریانی قورقونج بر رقیب بولدی . دوریانك جرجل اطه‌سی اوزرینه تعرضی (٤) بونلرك اره‌لرنده مجادله‌یه اشارت اولدی : دوریا رجعته مجبوریت کوردی. خیرالدین جربه اطه‌لی قورصان سنان ایله برلشدکدن صوکره جنوه وفرانسه ساحللرینی خراب ویغما ایتدی. لکن سلطان سلیمان مصطفی چاوش واسطه‌سیله خیرالدینه بیلدیردی که دولت فرانسه ایله برصلح عهدنامه‌سی عقد ایتمش اولدیغی ایچون فرانسه‌یه حرمت کوسترمسی لازم

(۱) اسفار البحار، ق ۱٦۸۱ .
(۲) بوتفصیلات ایچون « *Bemerkungen über den algierischen Staat* » « جزایر بکلکی حقنده ملاحظات » نام اثره مراجعت . ج ۲ ، ص ٦۲۵ .
(۳) اسفار البحار ، ق ۱۷ و ۱۸ .
(٤) کذلك وجزایر بکلکی حقنده ملاحظات ، ۲ ص ٦۳۱ .

کله‌جکدر . باباسنك المش اولدیغی قورصان شهرتی محافظه ایده‌جك اولان حسن بك جولانلری‌ده بوزمانه‌دوغری باشلامشدر. خیرالدین ، شارل کن طرفندن‌شدتله تضییق اولنان اسپانیا مرابطینك استرحاملری‌اوزرینه اوتوزالتی‌چکدیری‌ایله اولیوا قربنه کله‌رك اوبی‌چاره دینداشلرینی بوکیلره الدی. بردن اون بیك کیشی بیندیلر؛ اوصورتده‌که بربرینی متعاقب اجرا ایتدیکی یدی سفرده اندلس مرابطینندن یتمش بیك کشیی بربریه سواحلنی شنلندیرمك اوزره‌اوطرفه کوتورمشدر [۱۸] .

جزائرده موقوف اولان یدی‌بیك خرستیان اسیری ایچنده ، سکز اسپانیول کمیسندن مرکب بردونمانك ضابط ونفر بتون‌طاقمی‌بولنیوردی‌که بوکیلردن‌یدیسی جنرال پورتوندونك تلفنی موجب اولان بر محاربه‌ده خیرالدینك النه کچمش ایدی. خیرالدین،اسیرلردن باشلیجه یکرمی کشینك فدیهٔ نجاتی اولمق اوزره یکرمی بیك دوقه‌لق بر مبلغ جسیم تعیین ایتمش ایدی ؛ بونلر فرار ایتمك امیدنده بولنه‌رق اومقصدله بر فساد ترتیب ایتدیلرسه‌ده نیتلری اکلاشیله‌رق هپسی اعدام‌اولندیلر. خیرالدین دیکرلرینك حیاتنه ایلشمدی ؛ شونك ایچون‌که اوزمان خرستیان الننده اسیر اولان جسورقپودانلری صالح‌رئیس ایله طورغود حقنده مقابله بالمثل اولنور قورقوسنده ایدی (۱) .

قورونك دوریا طرفندن ضبطندن‌صوکره (۱۵۳۳) خیرالدین سنان چاوش واسطه‌سیله سلطان سلیمانك برخط‌شریفنی الدی‌که (۲) شارل‌کن علیهنه بحراً اجرا اولنه‌جق‌سفره دائر تدابیرحقنده مذاکره اولنمق اوزره هماناستانبوله عزیمتی‌آمر ایدی. خیرالدین، تونس‌پادشاهی سلطان حسنك‌جلوسنده قدرت سلطنته سکون ایله تملکنی تأمین ایچون‌اعدادلرینی‌امر ایتدیکی قرق‌بش‌قارداشندن یالکزجه قورتلمش اولان بردانه‌سنی استانبول‌سرایینه کوتوردی. امیرال استانبوله‌دوغری یلکن‌اچمش اولمقله برابر کیدرایکن‌میسینا اچیقلرنده اون‌سکز کمی‌ضبطایله بتون آدم‌وطائفه‌لرینی اسیرایتدکدن‌صوکره کمیلری‌شهردن کورینه‌جك‌بریرده احراق ایتدی (۳). قورونی ضبط ایدن اندره‌آ دوریا خیرالدینك یاقلاشدیغی خبرینی النجه پروه‌زه‌یی ترك ایله

(۱) اسفار البحار ، ق ۱۹ .

(۲) بوخط شریف خیرالدینك بالامر پادشاهی سنان چاوشه یازدردیغی ترجمهٔ‌حالنده تماماً مندرجدر .

(۳) اسفار البحار .

برندیزی یه متوجهاً وندیك کورفزینه دالدی؛ لکن جرأتلی قورصان، دوریانك تعقیبنه یکرمی بش کمی کوندردی؛ بونلر دوریانك کمیلرندن یدیسنه یتیشه رك ایکیسنی اسیر ایتدیلر. جزائردونانماسی بوضبط ایتدیکی کمیلرله قوت بولمش اولدیغی حالده متعاقباً قپودان احمد پاشا قوماندا سنده کی عثمانلی دونانماسیله برلشه رك ایکی آمیرال، ابراهیمك ایرانه عزیمتندن آزوقت صوکره، ایکیسی برلکده استانبول لیمانینه کیردیلر. خیرالدین باشلیجه ضابطلریله برابر پادشاهك کندیسنه اقامتکاه تعیین ایتمش اولدیغی ترسانه یه کیتدی. ایرتسی کون سکز باشلیجه قپودانیله دست بوسه قبول اولندیلر. ختام ملاقاتده سلطان سلیمان بونلره خلعت کیدیره رك کندی خزینه سندن معاش تعیین ایلدی. حلبده مشتاقورمش اولان ابراهیم پاشا، بکلربکی رتبه سی توجیه ایتمك واچیله جق سفرك موفقیتی ایچون تعلیمات لازمه یی ویرمك اوزره خیرالدینك کندیسنه کوندرلمسنی پادشاهه عرض ایتدی. پادشاهك امرلرینی قره ده دخی دکیزده کی قدر سرعتله اجرا ایتدیکنی کوسترمك ایچون یورولمق بیلمز قورصان قپودانلریله برلکده آت ایله ابراهیمك اردوکاهنه کیتدی؛ وزیراعظم صورت مطنطنه ده قبول ایله بتون دیوان مجتمع اولدیغی حالده جزائر بکلربکلکی عنوانی توجیه ایلدی(۱). شوعنوان ایله دیوانده دیکر بکلربکلرك جمله سنه تقدم ایتدی. ابراهیمك الی اوپمك راسمه سندن و پارلاق شنلکلره تخصیص اولنان ایکی کوندن صوکره استانبوله عزیمت ایلدی. کیدوب کلیش انجق یکرمی ایکی کون سورمش ایدی. خیر الدین، بو اوزون یولجیلق اثناسنده یالکز ایکی یرده توقف ایتدی که بری جلال الدین رومینك تربه سنی زیارت ایچون قونیه ده ودیکری سید بخارینك قبرینی زیارت ایچون بروسه ده وقوع بولمش وخیرالدین مظفریت سلاحی حقنده بو ایکی بیوك ذاتك معاونت وهمتلرینی استرحام ایلمشدر (۲).

بتون قیش زمانی استانبول ترسانه سنده وبالذات خیرالدینك اداره سی التنده کمی یاپلسنه صرف اولنمش ایدی (۳)؛ اوصورتده که دونانمانك دکزه چیقاجغی وقت — خیرالدینك جزائردن کتیردیکی کمیلر داخل اولمق اوزره — سکسان درت سفینه بولنیوردی؛ خیرالدینك کمیلرندن اون سکزی قادرغه اوله رق بونلردندن ده بشی بالاختیار دولت

(۱) حاجی قالفه اسفار البحاردة وتقویم التواریخده خیرالدینك بوزمانده قپودان پاشالغه تعیینی ذکر ایتمکله خطا ایدیور. فردی، ق ۲۵۰، قپودان پاشالق توجیهی ۹۴۳ (۱۵۳۶) سنه سنده ذکر ایدر.

(۲) جلال زاده، ق ۱۷۰ صولاق زاده، ق ۱۱۰. پجوی ق ۵۹. عالی.

(۳) خیرالدینك ترجمهٔ حالی، ق، ۸۶.

خدمتنه کیرمش قورصانلره عائد ایدی (۱). ۱۵۳٤ سنه‌سی یازینك ایلك کونلرنده وسلطان سلیمانك بالذات ایران اوزرینه یورومك ایچون اسیای صغرادن کچدیکی صیرده خیرالدین پاشا اق دکیز بوغازندن چیقوب ایتالیا ساحللرینه یلکن آچدی . مسینا بوغازنده قپودان پاشا، قورون ومودون رومللرینك نقل ایدلمش بولندیغی ره‌کیونی الدی . بویکی اهالی خیرالدینك تقربنده شهردن چیقمش ولیمانده تیمورلی التی کمی‌یی غنیمت اوله‌رق براقمش ایدی. آمیرال شو بوغازده کچیردیکی کیجه‌لرك برنده، مالطه آطه‌سنك فتحنی وعد ایدرکی عداولنور بررؤیا کوردی. ایرته‌سی کون سن‌لوسیدو قلعه‌سنی آله‌رق کیللرینه سکز یوزاسیر کتیردکدن صوکره قلعه‌یی یاقدی . چیترارو قلعه‌سیله لیمانده بولنان اون سکز قادرغه‌یی ده آتشه ویردی. عثمانلی دونانماسی چیترارو خرابه‌لرینی ترك ایله ناپولی ساحلنه دوغری یولنه دوام ایتدی؛ سپه‌رلونغا [اسپریلونغه] یغما واحراق ایدلدی. باربروسك، ایتالیا ساحللرینك بوقسمنده کی شوتخریباتدن مقصدی بر چوق غنیمت آلمقدن وبرچوق قیز وقادینلری اسیر ایتمکدن زیاده فوندیده وه‌سپازیو قولونانك زوجه‌سنی بغتة آله کچیرمك ایدی. جیولیا غونزاغانامنده اولان بوکنج قادین — بتون ایتالیا شاعرلرینك حسن آسمانیسنی تغنی ایتدکلری — یوآننا دی آراغونیا (۲) اسمنده کی ملکهٔ حسن وآنك قارداشی اولوب اونك ده صباحتی همشیره‌سی درجه‌سنده وکوزللکله شهرتی کامله اولدیغندن حرم سلیمانی‌یه رونق ویرمکه لایق برشکار قیمتدار ایدی. قورصانلرك قره‌یه ایتمسی اوقدر سسسز ، صداسز وقوعه کلدی که جیولیا یالکز برکوملکه مستور اولدیغی حالده برآتك اوزرینه آتلایوب قاچمق صورتیله قورتیله بیلدی . برشوالیه‌دن باشقه محافظی یوق ایدی؛ مؤخراً جیولیا بوآدمی، تخطرینه شایان اولان بوکیجه ده زیاده جرأتکار بولنمش، یاخود لزومندن فضله شیلر کورمش اولدیغی ایچون اولدرتمشدر(۳). ترکلر، تشبثلرینك نتیجه‌سز لکندن حدتلنه‌رك مریم البتولك تصویرلرینی قیرمق ووه‌سپازیونك اجدادینك مقابرینی زیر و زبر ایده‌رك تزبینات ثمینه‌سنی الق صورتیله اخذ انتقام ایلدیلر. فوندی (قدیم فوندوم) نك یغماسی درت ساعت سوردی. بوشهرك کلیساسی دیوارینه تعلیق اولنان برلوحه اوقورقونج کیجه‌نك خاطره‌سنی تأیید ایتمکه تخصیص

(۱) حاجی قالفه، اسفار البحار، ق ۲۰ . که‌بله ، ق۳۵، دوریانك راپوری .

(۲) « *Il Tempio alla divina S . donna Gionna d'Aragona* » نام اثر. وندیك ۱۵۶۵ .

(۳) له‌آندرو آلبرتی (*Leandro Alberti*) . بتون ایتالیانك تصویراتی (*Dcsc . di Tuutt al'ITtalia*) ، وندیك ، ۱۵۸۱ ، ص ۱۳۷ .

اولنمشدر . یوآنثانك فسون حسنی ایتالیانك اك بیوك شاعر ورساملرینه سرمایهٔ صناعت اولمش اولدیغی حالده قارداشنك کوزللکی انجق عثمانلی قورصانلرینه بوتعرضندن صوکره شهرتکیر اولمشدر . یوآنثانك تصویرلری زمانمزده دحی پارس ، وارویك ، قاستل ، روما موزه‌لرنده بولنور [۱۹] .

خیر الدینك ایتالیا ساحللرنده‌کی تخریباتندن بر مقصدی‌ده تونس علیهنده‌کی تصوراتنی اوروپا حکومتلرینه حس ایتدرمه‌مك ایدی ؛ سلطان سلیمانك سکسان سکز کمی ، سکز بیك یکی چری ، سکز یوز بیك التون (۱) ویرمش اولمسی بوتشبث ایچون ایدی . تونسده اوچ سنه‌دن بری — بوخطه‌یی وممالك متجاوره‌یی اوچ یوز اللی سنه‌در اداره ایتمکده اولان — بنی حفص [۲۰] خاندانندن سلطان مولای حسن حکومت ایتمکده ایدی . بوذات عطالت وسفاهته میلندن دولایی نه مملکتنك استحکاماتنی تقویه‌یه ، نه‌ده قرق درت (۲) قارداشنك قان لکه‌لری هنوز اوزرنده کورلمکده‌اولان تختنی مدافعه‌ایده‌جك عسکر تنظیمنه اصلاصرف ذهن ایتمه‌رك یالکز درت یوز کوزل دلی قانلیدن مرکب اولان حریمی خلقنی آرتیرمغه چالیشیوردی .

خیر الدین ، مولای حسنك سز اوار نفرین اولان بوحکومتنه خاتمه ویرمك ومقدما استانبوله کوتورمش اولدیغی قارداشی [۲۱] راشدی اونك یرینه اجلاس ایتمك بهانه‌سیله عثمانلی دونانماسنی تونس پیشکاهنه کوتوردی . حسنك خدمتنده بولنان ایکی اسپانیولدن دونمه مسلمانك دلالتی اوزرینه بش بیك سواری ایله دکیرطرفنده‌کی قاپیدن شهره کیده‌رك قلعه‌یی همان هیچ مدافعه‌سز اله کچیردی (۳) . لکن اهالی « یاشاسین پادشاه وخیر الدین! » صدالرندن باشقه بر شی ایشتمدکلری وراشدك استانبوله براقدیغی اوکرندکلری جهتله قپودان پاشانك اصل تصوری نه‌اولدیغنده ترد ایتمدیلر . قارداش قاتلی حقنده‌کی نفرتلری اوچ عصردن زیاده تونسده سلطنت ایدن خاندان قدیمه محبتلری وخصوصا عثمانلی بویوندوروغی التنه کیرمکدن کندیلرنجه

(۱) که بلده مندرج اولدیغی اوزره . ص ۴۳ ، دوریا التی یوز بیك دیور . ساغره‌دو ، ص ۲۱۰ ، وندیك ۱۶۸۸ ، « *Ottocento mila Sultonini* » یازیور . (سکز یوز بیك سکهٔ سلطانیه ، عثمانلی التونی)

(۲) قارداشلرینك عددی ساغره دونك دیدیکی کبی یکرمی ایکی وروبرتسونك ، ۱ ، ۵ ، یازدیغی کبی اوتوز درت اولمایوب قرق بش (نخبة التواریخ) ایدی . بنی حفص ۵۵۱ (۱۱۵۶) دن بری سلطنت سوریورلردی .

(۳) ساغره‌دو ، ص ۲۱۲ .

حاصل اولان قورقو اوکنده زائل اولدی . بونك اوزرینه سقوطی اسبابنه تشبث ایتمش اولدقلری حکمداره معاونتله مولای حسنی — التجا ایتمش بولندیغی عشائر امدادیله — تکرار شهره کیرمکه تشویق ایلدیلر. مولای حسن، ساحلده متمکن عرب عشائرینك اوکنه کچه‌رك تونس قاپیلرندن جبراً کیرمکه موفق اولدی؛ لکن خیرالدین، طوپلرینك قوتلی یاردیمیله سلطانی رجعته وکندیسنی سلامته اتمق ایچون فراره مجبور ایتدی. قپودان پاشا، تونسدن طقوز میل مسافه‌ده‌کی حلق الواد قلعه‌سنی ضبط ایتدی . اوروپالیلرك « غوله‌تا » صورتنده ترجمه ایتدکلری بواسم ، طار و آز امتداد ایدر بربوغازك شهری قارشیسنده‌کی کوله‌ربط ایتدیکی ایچون ویرلمشدر(۱).

خیرالدین تونسه آنجق برقاچ آی صاحب قاله بیلدی ؛ ایمپراطور شارل‌کن مولای حسنك ودها زیاده مالطه شوالیه‌لرینك رجالرینه موافقتله سلطان مخلوعه حکومتنی اعاده ایتمك وفقط بالخاصه اوخطه‌یی جسارت وشجاعتیله خرستیانلق دونانماسی ایچون بردهشت کسلمش اولان آدمك الندن آلمق ایچون تونسه استیلا تصور عالی جنابانه وقهرمانانه‌سنی(۲)قورمش ایدی. ایمپراطور موسیقه آهنکلریله ولیمانده‌کی طوپلرك صدای احترامله سلاملانه‌رق استانبولك عثمانلیلر طرفندن فتحی یوم دوریسی اولان ۱۵۳۵ مایسنك یکرمی طقوزنجی کونی— اسپانیول اصیلزادکانتك الك کزیده‌لری برابر اولدیغی حالده — بارسلوندن کمی‌یه بیندی. دوریانك قوماندەسی آلتنده بولنان دونانما مختلف جسامتلرده بش یوز کمیدن مرکب اولدرق بالذات شارل‌کندن باشقه‌سنك امرینه تابع اولمیان مارکی کوآستونك قوماندەسنده اسپانیول ، ایتالیان ، آلمان عسکرلرینی حامل ایدی. ۱۶ حزیرانده — برطرفدن دکزك تشکیل ایلدیکی بوغاز ایله ودیکر طرفدن صولری تونس دیوارلرینه قدر امتداد ایدن کول ایله مدافعه اولنان — غوله‌تایه اولا آلمان ، صوکره اسپانیول ونهایت ایتالیان عسکری چیقارلدی (۳) . بری دیکرندن تقریباً برمیل مسافه‌ده کائن وهربری قرقر خطوه‌لك برمربعی حاوی ایکی قله غوله‌تانك باشلیجه‌قوتنی تشکیل ایدیوردی ؛ تونسك آناختاری صایبله‌بیله‌جك اولان بوقلعه برطرفندن خیرالدینك بیوك ترسانه‌سی ایدی . اوقدر مهم اولان بوموقعك محافظه‌سی خیرالدینك الك ثباتلی قپودانلرندن قورصان سنانه

(۱) ساغره‌دو، ص ۲۱۳ . اسفار البحار ، ق ۲۰ . احوال خیرالدین، ۲۶ نجی مجلس.
(۲) بوتعبیرلر هامه‌رك طرفکیرلیکی آثارندندر . (مترجم)
(۳) روبرتسون ، ۱ ، ۵ .

تودیع اولنمشیدی (۱) . بوقلعه‌نك منتظم محاصره‌سنك دوام ایتدیکی برآی ظرفنده محصورلر اوچ دفعه دیشاری‌یه هجومه تشبث ایلدیلر ؛ برنجیسنده دوق دوسارنو تلف واوچنجیسنده مارکی موندەیا آغیر مجروح اولدی (۲) . محاصره‌نك ایکنجی کونی بیوك قیمتده بهارات یوکلی برعثمانلی کمیسی غوله‌تا لیمانینه تقرب ایتمشدی ؛ لکن اسپانیول عسکرینی کورنجه کمال سرعتله دونوب آلارغه آچلمق ایچون بتون یلکنلرینی آچمش ایدی . بر قاچ کمی تعقیبنه چیقدیلر ؛ دیکرلرینك جمله سنك اوکنده‌بولنان بربیوك کمی‌نظر دقتی‌جلب‌ایتدی‌که ناظرلردن غرانویلك وایمپراطور قنچلاریه‌سنك خدمتنه مخصوص بولندیغنك علامتی اولمق اوزره ایمپراطوره‌مخصوص قرتال بایراغنی چکمکده ایدی . عثمانلی کمیسی ضبط واوتوز بیك دوقه قیمتنده اولان حموله‌سی آمیرال دوریایه ترك اولندی (۳) . الك اصیل عائله‌لردن برخیلی ایتالیان سفره اشتراك ایتمك اوزره اوروپادن کلمش ایدیلر ؛ قونت دوبه‌نه‌وان ایله آلارقو مارغراوی و دوق فردیناند دوغونزاغ بونلرك آره‌سنده ایدی .

دونانمانك بارسلوندن چیقدیغنك اوتوزنجی کونی — که ۲۹حزیراندر — فراری سلطان مولای حسن، شارل‌کنه عرض تعظیماته کلدی، وایاقارینه قاپانوب حمایه‌سنی استرحام ایلدی (٤). ایمپراطور دوق‌دالبی، آلارقومارغراوینی، قونت دوبه‌نه‌وانی استقبالنه کوندرمش ایدی . سلطانی ملتفتانه قبول و ایکنجی مابینجیسی برائه‌ت حاکمی‌لوئی دی‌فلاندرك چادرنده هردرلو شکرله وشربتلر اکرام ایلدی . مولای حسنك مرابطیندن رفاقتنده بولنانلر کمان واوقلرله،خنجرلرله، اوتوز قرق ذراع اوزونلغنده مزراقلرله‌مسلح ایدیلر . سلطان ایمپراطوره تأمین ایتدی‌که مأکولات حموله‌لی سکزبیك دوه ایله اون التی بیك سواری کندیسنی تعقیب ایتمکده‌در ؛ لکن نه اونلر،نه‌بونلر کورونمدیلر. شارل‌کن عسکرینك قوتنه استنادایله دعواسنك علویتنی بویکی معاونلرك اوزون مزراقلرینی، زهرلی کمان واوقلرینی استعمال ایتمك صورتیله لکه‌دار ایتمك ایستمدی (٥). ١٤ تموزده غوله‌تا هجوم ایله الندی؛ کونی

(۱) آرمه‌ریوس ، (Armerius) قالقوندیلك بال مطبوعی ، ۱۵۵٦ ص ۵۳۵ .
(۲) ۲۳ ، ۲۵ ، ۲٦ حزیران ۱۵۵۳ . ئه‌تروبیوس (Etrobius)
(۳) ئه‌تروبیوس ، ۵٦۲ .
(٤) ئه‌تروبیوس وآرمه‌ریوس .
(٥) هوراس ، ۱ ، ۱۹ . [شارل‌کنك آفریقایی تسخیر تصورینه علویت اسنادی خیلی غریبدر ! مترجم]

کونه ایکی سنه مقدم سلطان سلیمان شارل کنك قارداشی مجارستان قرالی فردیناند ایله مصالحه یه موافقت کوسترديکی حالده ایمپراطورك ایستدیکی صلحی ردایتمش ایدی. ایمپراطور اردوسی غوله تانك برى «طوزقله سی» وديکرى صو قله سی (١) تسمیه اولنان ایکی قله سنی ضبط ایتدیکی وقت هر نوعدن کلیتلی برمقداردہ اسلحه ومهمات ایله قرق طوپ بولندی که بونلردن برى استانبول وردوس محاصره لرى مناسبتیله تاریخمزده تعریف اولنان واوزرلرنده لاتین وعرب کتابه لرى محکوك ویاخود زنبق وسمندر منقوش بولنان غایت بیوك طوپلردن ایدی. غوله تانك ضبطی اوزرینه شارل کن اونلردن باشقه یوز کمی ومختلف چاپده اوچ یوز طوپ الله کچیردی. بوموقعك سقوطندن وترسانه سنك ضیاعندن صوکره خیرالدین، امید سلامت بولمق ایچون برصف محاربه سنه کیرشمك ایستدی. عصیانلرندن برقاریشیقلق وقوعنك اوکنی المق وبتون عسکرینی حربه چیقاره بیلمك ایچون شهرده محبوس یدی بیك خرستیان اسیرینی قتل عام ایتمك ایستدی؛ لکن سلاح قوتیله مجبوریت کورمدکجه اطاعت ایتمین اهالی طرفندن منع اولندی. امیرالك دشمنه قارشی چیقاره جق انجق طقوز بیك یدی یوز آدمی وار ایدی. بوضعیف اردونك اوچ ربعی اناطولیده مرعشدن آلنمش ایدی؛ شهرك عسکری فقط صوك ربعی تشکیل ایتمش اولمسیله برابر بلده لرینك دیوارلرندن خارجه چیقمغه پك آز مائل کورندیلر.

خیرالدین تونس استحکاماتی آلتنده برموقع انتخاب ایتدی که دشمن اردوسنك شهره تقربنی قطعیاً منعه کافی کورینیوردی؛ شوقدرکه محاربه یه طوتوشلمق لازم کلدیکی زمان یالکز اناطولی عسکری سلاح قوللانه رق افریقا عسکری دوکوشمکدن امتناع کوسترديلر.

بوصیره ده تونس شهری ایچنده موقوف خرستیانلر زنجیرلرینی قیرمغه موفق اوله رق موقعك قپولرینی قاپادیلر (٢). خیرالدین، بوالتجا کاهدن محرومیتی اوزرینه صادق قپودانی اولان، غوله تانك مدافع شجیعی سنان قورصان، بریهودی مهتدی، برده اوروپالی مورخلرك «شیطان آولار» (٣) تسمیه ایتدکلری دیکر برمهتدی

(١) قالقوندیلده ئه تروبیوس، ص ٥٥٧.
(٢) حاجی قالفه، اسفارالبحار، ق ٢١. ئه تروبیوس، آرمه ریوس. کوازو تاریخی، ص ١٥٦.
(٣) ایتالیانلر *Caccia Diavolo*، فلمنکلیلر *Knuppel diewel*، ئه تروبیوس-*Cassi diabolus* تسمیه اندر.

ایله برلکده بونه طرفدن طاغلره قاچدی . ایرتهسی کون (۲۱ تموز ۱۵۳۵) ایمپراطور شارل کن، بغتةً برهجوم قورقوسیله عسکرینه کمال انتظامی محافظه ایتدیره رك اردوسنی شهره توجیه ایلدی. حرکته باشلامازدن اول عسکرك تونسی یغما ایتمسنه مساعده اولنوب اولنمیه جغنی مذاکره ایچون اوچ ساعت برمجلس قورلدی(۱)؛ ایمپراطور شهری محافظه ارزوسنده ایدی؛ فقط اسپانیول عسکرینك فکر یغما کرانه سی جنرالرینك رأینه غلبه ایتدی. یغما ایکی کون صباحدن اقشامه قدر دوام ایده جك ایدی؛ اوتوز بیك کشی بوغازلاندی؛ اون بیکی ده اسیر ایدلدی(۲). اوزون برزماندن بری تونس وحوالیسنده الیم براسارت ایچنده بولنان اوتوز بیك خرستیانك استحصال حریتنه مقابل اوتوز بیك جسد چیقارلمسی نه مؤلم برتقاص ونه حزین بر مبادله در! بوگم آلمازعسکر ایچنده اسپانیوللرالك زیاده وحشت ویغمایه انهماك کوسترلردی ؛ خانه لری ، صندوقلری، کیلارلری، حتی الك درین قویولری برحرص نفرت آور ایله آراشدیرلردی. جامعلر، مدرسه لر، مکتبلر خراب اولدی؛ نادر وقیمتدار کتابلر پیرتلدی، یاقلدی . هرطرفده قتلدن، هتك عرضدن، یغمادن باشقه برشی کورلمیوردی (۳). اوچنجی کون امپراطور، بالکزمأکولات غارت ایتلرینه مساعده اولنمش اولان آلمان عسکریله شهره کیردی؛ غالبلرك تخریباته نهایت ویرلمسنی وبونده دوام ایدنلرك اعدام ایله مجازات کوره - جکلرینی معلن اولهرق اردویه برامرنامه نشر ایلدی. شارل کن اغستوسك برنده اردوسی شهردن چیقاره رق غوله تانك اتکنده وصو قله سنك قارشیسنده کی اسکی موقعلرینی طوتمنرینی امر ایتدی. اردوهر آدیمده نظرلرك کرك مزعج برمحافظلقدن قورتلمق ایچون، کرك محض وحشت سائقه سیله اولدرد کلری اسرالاشه لرینی آیاقلری آلتنده بولیورلردی. اجسادایچنده برچوق قادینلر نظردقتی جلب ایدردی: بونلرك شیشمانلقلری اودرجه ده ایدی که قوجه مه لری قرنلرینك آلتنه قدر اینردی. فرطسمن، بربریه ساحللرنده قادینلری « قوقوروز » ایله بسلمکدن تولدایدر(٤). مأکولات تدارکنه مأمور اولانلر ذخیره نك کیلره نقلنده زیاده بطائت کوسترد کلری جهتله ایرتهسی کون آقشامه قدر قالدیریلوب کوتورلمیه جك اشیانك ترك ایدیله جکی اعلان اولندی . لکن تونس یغماسنده

(۱) کوازو تاریخی ، ص ۱۰٦ .
(۲) ئه تروبیوس ، آمه ریوس ، کوازو تاریخی .
(۳) قالقوندیلده ئه تروبیوس ، ص ۵۷۲ .
(٤) قالقوندیلده ئه تروبیوس ، ۵۷۳ : « *Ut ubera illis ad coxendices usque propenderet,*

خارج طوتلمش اولملرندن دولایی یك منفعل اولان ایتالیان وامان عسکری ویرملن مهلتدن اول یغما کرلکه قالقشدیلر ؛ آقشامه قدر نقل ایدیلهبیلهجك اشیانی دها صباحلین غارته باشلادیلر. ایمپراطور بویغما انتظامسزلغنی اردونك تا اورتهسنده منع ایتمك اوزره غولهتا قلعهسنه شتاب کوستردی (۱). ۸ اغستوسده مأذونیت کاملهیی حائز قومیسرلرشارل ایله مولای حسن آره سنده براتفاق عهدنامهسی امضا ایتدیلر (۲) که مولای حسنك قدرتدن محرومیتك ومحقوریتك صوك درکهسنه ایندیکنی مثبت بر وثیقهٔ غریبهدر. بونده تونسده بولنان بتون خرستیان اسیرلرینك همان صالیویرلمسی، بتون خرستیانلرك شهرده اقامتده وآیین مذهبلرینی اجراده سربست اولملری درج اولندی؛ تونس حکمدارینك طلبی اوزرینه والانس وغرناد [بلنسیه وغرناطه]ده بولنوب هنوز تنصر ایتمش عربلر بوتدبیردن استثنا اولندی. سلطان، حالا خیرالدینك النده بولنان بونه، بیزرته ، افریقیه شهرلرینی شارل کنه تسلیم ایتمکی تعهد ایدیور، وغولهتانك تصرفی حصراً وکاملاً ایمپراطوره براقیلیوردی . بوندن باشقه مولای حسن، غولهتانك مصارف اشغالیهسی تضمیناتی نامیله غالبه اون ایکی بیك دوقه ویرهجك وهرسنه سنتـ آن یورطیسندن برکون اول — علامت شکرگذاری اولمق اوزره — فاس جنسندن اون ایکی آت واون ایکی طای تقدیم ایدهجك ایدی. معاهده شروطنه ایلك رعایتسزلك وقوعنده مولای حسن ایمپراطوره اللی بیك، ایکنجیسنده یوز بیك دوقه تأدیه ایلیهجك ایدی ؛ بو رعایتسزلك بر دها تکرر ایدهجك اولورسه مملکتدن چیقاریلهجق ودولتنی غائب ایدهجك ایدی. مقاولهنامه عرب واسپانیول لسانلرنده یازیلوب اوقوندی . صادقانه انفاذی ایچون مولای حسن پیغمبر وقرآن ایله بر پارچهسنی قینندن چیقاردیغی قلیجنه قسم ایتدی ؛ ایمپراطوردہ ، خاچ ایله مزین مانتوسنك بر اتکی اوزرینه اوزادلمش اولان کندی الینی اوپدکدن صوکره عهدنامهنك کافهٔ موادینك حرفیاً اجرا ایدیلهجکنه اوعلامت محترمه اوزرینه یمین ایلدی. بونك اوزرینه سلطان اطاعت وتشکری تظاهراتی تکرار ایدهرك ایمپراطوردن رخصت آلدی. شارل کن غولهتایی اشغال ایچون تونسده برنار مهندوزا قوماندهسنده بیك اسپانیول ودوریانك یکنی قوماندهسنده اوزون اومورغهلی اون کمی براقدقدن صوکره

(۱) بهتروبوس ، ۵۷۳ .

(۲) بوعهدنامه ثهتروبیوسده کاملاً وکوازوده خلاصةً مندرجدر. کوازو بونه شهری ایچون سکزبیك دوقه تأدیهسی وصدف صیدی حقنك ترکی مشروط بولندیغنی یازیورسه ده یاکلشدر. عهدنامهنك اصلنده بونلره دائر برشی یوقدر .

۱۷ اغستوسده سفینه‌سنه بینه‌رك بربریه‌سواحلندن آیرلدی. عثمانلی دولتنك غرب حدودنده بووقایع صورت جریان بولمقده ایکن سلیمان وابراهیم تبریزی ضبط ایتمش وایران شاهنك سرایننده غالبانه انفاذ اوامر ایتمکده بولنمش ایدیلر. شارل کن، ایکی دفعه عثمانلی حکومتنه غلبه ایتمش ایدی: گونش محاصره‌سی اثناسنده سلیمانك کندی اوکنده رجعتنی وایمپراطور اردوسنه تعرضه جسارت ایده‌مکسزین ایستیریایی تخلیه‌سنی کورمش ایدی؛ بودفعه‌ده عثمانلیلرك برنجی دکیزآدمی اولان خیرالدینی تونسدن چیقاردی. تونسك ضبطی شارل کنك شان عسکریسنك ذروه‌سی اولدی؛ بوپارلاق ضربهٔ سلاح، برقوهٔ غاصبه‌نك محویله مولای حسنك اجدادی تختنه اعاده‌سی، اوقدرچوق خرستیانك اسارتدن تخلیصیله انسانیته ایدیان بیوك خدمت، شارل کنك نامنی — خرستیانلغك قدرتلی حکمدارینه — لایق برشفق شان ایله احاطه ایتدرمشدر (۱)؛ بوکا، خصوصیله، سیاستنك منافعنه خرستیان نامی منافع وشرفنی ترجیح ایتمش اولدیغی ایچون مستحق اولمشدر. روبرتسون (۲) بحق اخطار ایدرکه ایمپراطور، زمانی حکمدارلرینك تشبثاتنی تولیدایدن خودبینلکدن ده، اوتشبثاتی اداره‌ایدن کوچکلکدن ده کندینی محافظه‌ایده بیلمشدر. بونکله برابر نظر بی‌طرفانه‌سی تونس وتبریزسفرلرینك ایکیسنه بردن انعطاف ایدن مورخ، ابراهیمك حرکتنی شارل کنك معامله‌سنه مرجح کوردیکنی صاقلایه‌ماز. وزیراعظمك قوهٔ ارادیهٔ متینه‌سی پادشاهك غیابنده تبریز وبغدادی تخریب ویغمادن محافظه‌ایتمش؛ حال بوکه ایمپراطورك ضعفی، مظفریتنی قیمتدار کتبخانه‌لرك محوی واوتوز بیك قربان معصومك اعدامیله تلویث ایلمشدر. اکر ابراهیمك سقوطندن صوکره تعصب دینی بودین قصرندن آلنوب‌ده آت میدانینه قونمش اولان حرب اطروفه‌لرینك محویله وزیر اعظمك خاطرات مظفریاتنی اغفا ایتمك ایستمش ایسه شارل کنك تونسده مظفریتنی تأیید ایچون صناعت، تاریخك امدادینه کلمشدر. ایمپراطورك برابرالدینی فلمنك رسامی ژان وه‌یمر اوسفرك محاربه‌لرینی التی بیوك لوحه‌دن مرکب برطاقم تشکیل ایدن رسملریله تصویر ایتمشدرکه بولوحه‌لروقتیله پرنس اوژه‌نك سرایی اولوب ترکلردن آلنان حرب اطروفه‌لرینك جمع ایدلمش بولندیغی «به‌لوه‌در»ده زمانمزده دخی جذب انظار حیرت ایلمکده‌در [۲۲].

(۱) هامه‌رك بوراده طرفکیرانکی وتعصبی اوقدرآچیقدرکه ردایتك کافتنه دکمز. (مترجم)
(۲) روبرتسون، بشنجی شارل تاریخی (*Hist of Charles V*)، ۱، ۵.

ترك علما وشعراسندن بعضلرینك ارتحالی. — وندیك ایله حرب. — قورفو محاصره‌سی. — قاچیانه‌رك هزیمتی . — بحر سفیده خیلی جزائرك فتحی . — هم بوغدانده وبحر سفیده ، هم هند دکیزنده سفر . — وزیر اعظمك وفاتی . — شهزاده‌لرك سنتی . — ترکلرك ووندیکلیلرك حدود قلعه‌لرینی متقابلاً ضایع وضبط ایتملری . — قاسته‌ل نوئوونك فتحی ووندیك ایله مصالحه .

سلطان سلیمانك بالذات اداره ایلدیکی سفرلرك التنجیسی اولان ایران سفرینی برسنه فاصله ایله بری وندیك ، دیکری افلاق اوزرینه ایکی سفر تعقیب ایتمشدر . پادشاهك استانبوله عودتیله اولونیه‌یه عزیمتی آره‌سنده کچن سنه‌نك شایان دقت وقایعندن اونق اوزره تونس ضایع ایدلمش ومفتی کمال پاشا زاده وفات ایتمشدر . عربی برتاریخ وفاتك تعبیرنجه کمال پاشا زاده ایله علوم مزاره دفن اولنمشدر (١٥٣٦) (١) . عثمانلی مسلك شرعیسنك الك بیوك درجه‌سی اولان مفتیلك ، قرآنك الك کوزل تفسیرینه یازدیغی حاشیه‌لرك ویردیکی معروفیت درجه‌سندن دون اولمامق اوزره قوهٔ حافظه‌سیله‌ده مشهور اولان سعدی چلبی‌یه تفویض اولندی (٢) . بنه اوزمانه دوغری غزالی و اسحاق چلبی نامنده ایکی شاعر وفات ایلدی . برنجیسی « دلی برادر » لقبیله طانمش ایدی ؛ ایکنجیسی ، مصر سفری اثناسنده مرحله‌لرك اوزون اوقات خالیه‌سنی مصاحبات مفیده‌لریله اشغال ایتمك اوزره سلیم اوّل طرفندن جلب اولنوب ده عجمیجه ومناسبتسز طورلرندن دولایی اوّلا دایاق وصکره اعدام جزاسنه محکوم اولدقلری حالده پادشاهك علومه محبتی سایه‌سنده جزادن قورتلمش اولان اوچ شاعردن بری ایدی . اسحاق چلبی نه‌خانه‌سنده ، نه‌ده خارجنده هیچ قاووق کیمك ایستمزدی ؛ دائما فنا سوزلر سویلردی ؛ ترکلرده نادر اولمیان برابتلایی اختیارلغنه قدر محافظه ایتدی ؛ حیاتنك صوك سنه‌لرنده سرخوشلغی براقدی ؛ لکن قادینلره نفرتدن هیچ واز کچمدی . هرکون یالین آیاق ، باشی قباق سوقاقلرده کنج جوجقلر آرقه‌سندن قوشار ، بیتلرینی زهرلی هجولرله طولدیررردی (٣) . ترکلرك آردنه‌نی اولان دلی

---

(١) حاجی قالفه ، تقویم التواریخ . آلوسنینو ، ق ١٣٦ : « *Ciencia y capacidad del mofti Cuiamel Baxa Ogli, y obras que escribio* » [کمال پاشا زاده‌نك تاریخ وفاتی : ارتحل العلوم بالکمال = ٩٣٨]

(٢) طاش کوپری زده‌نك شقائق نعمانیه‌سی . سعدی چلبی بیضاوی‌یه حاشیه یازمشدر .

(٣) لطیفی ، تذکرهٔ شعرا ، ص ٩٦ . عاشق حسن چلبی ، حسن چلبی ، قنالی زاده .

برادر، کذراش حیاتنده‌کی غرابت وبتون مسلمان ارباب ناموسنك تقبیحنه دوچار اولان « دافع الغموم » (۱) عنوانندهکی مجموعه‌سیله هم دهاهنرلی ، هم اخلاقی دها بوزوق برآدم شهرتی اکتساب ایتمشدر . سلیم اوّلك برادری شهزاده قورقودك اك شطارتلی رفقای بزمندن ایدی . برکون شاعرك بك جرأتکارانه برسوزندن جریحه‌دار اولهرق باشنك کسلمسنی امر ایتمش ایدی . دلی برادر، شهزاده‌نك سرخوشلقده ویرمش اولدیغی امری اجرا ایده‌جك اولورسه کندیسنك‌ده حیاتندن محروم اولهجغنی قپوجی باشیيه اخطار ایتمك تدبیر عاقلانه‌سنده بولنه‌رق دیدیکه: « سنك باشك‌ده استادانه‌دولدورلمش اولدیغی حالده یارین بنم باشمك یاننه قونیله‌جقدر». قپوجی باشی قورقدی؛ دلی برادرك اعدامنی ایرته‌سی کونه تأخیر ایتدی، وبك‌ده کوزل یاپدی ؛ چونکه قورقود ، عقلی باشنه کلنجه ، اکر قپوجی باشی ویرملی امری اجرا ایتمش ایسه اونك‌ده اولدورلمسنی امر ایلدی (۲) . قورقود مصره کیتدیکی زمان دلی برادر کیکلی بابانك زاویه‌سنه مرید اولهرق (۳) مؤخراً تدریس ایچون سیوریحصاره واق حصاره کیتمش واورالرده مجویه‌لریله مدهش برشهرت قازانمشدر. تدریس مسلکنده معتاد اولدیغی قدر دوام ایتمیوب زماندن اول ترك ایتمش اولمقله برابر استانبوله عودتنده — بلکه حامیسی اولان دفتردار اسکندر چلبینك نفوذیله — بیك‌اقچه معاشه نائل اولمش ایدی. مختلف بنالره صرف ایتمك اوزره وزرادن‌ده خیلی پاره‌لر آلدی . بونلرله بوغاز ایچنك روم ایلی ساحلنده برجامع ، برزاویه ، برده حمام یاپدردی؛ بوصوك بناء، دلی برادرك تصور وترتیب ایتمش اولدیغی حالده وسائل حظوظات ایله وخدمت ایدن کنیج چوقلرك صباحتیله ترکلرك ابتلای مشتهیات

[تذاکر شعرا موزون ومقفا سوز سویلینلرك جمله‌سنی داخل حساب ایتمش اولدقلرندن حقیقةً سزاوار تخطر وتذکیر اولان برچوق شاعرلریزمناسبتسز وزنجیلرك آره‌سنه قاریشوب کیتمشدر. اوروپالیلردنی تذاکر شعراده کی آثاری تمیزه مقتدر اولدقلرندن هیچ‌ده قاله النمغه شایان اولمایان برطاقم آدملره عثمانلی شاعری نامیله اعتبار ویرمشلردر . تذاکر شعرا برسخن شناس طرفندن کاملاً کوزدن کچیریلهرك وهرشاعر بوتذکره‌لرك موافق حقیقت اولوب اولمادیغی مجهول شهادتلریله دکل، کندی اثرلریله محاکمه ایدیلهرك بر « تاریخ ادبیات عثمانیه » تحریرینه بك چوق زماندن بری انتظار اولنمقده‌در. مترجم]

(۱) بعض تراجم احواله نظراً «دافع‌الغموم ورافع‌الهموم» عنوانیله‌یدی رساله‌یازمشدر. بونلرك موضوعنی هامهر یازه‌مدیغی کی بزده حسب‌الادب ایضاح ایده‌میه‌جکز. (مترجم)

(۲) تذاکر شعرا ، لطیفی وعاشق حسن ، شاپه‌ك ترجمه‌سی ، ص ۲۴۳ .

(۳) کذلك ، قنالی زاده ، بلیغ بروسوی ، بالدر زاده .

برستانه سنه‌اوقدر موافق کلیوردی که مملکت خلقی طاقم طاقم کیدیورلردی ابراهیم پاشا، اخلاق عمومیه‌یی محافظه ایچون بوبنایی یپقدیرمش اولسی اوزرینه [۱] دلی برادر عربستانه عزیمتله اوراده حاملر، برجامع، برزاویه‌یاپدیره‌رق استانبوله‌ده مجومکتوبلری کوندردی [۲]. برکون باغچه‌سنه برقاچ ارقداش دعوت ایتمش اولدیغی حالده بردن بره « دوستلر ! جمعیتمز ارتق پریشان اولیور : ساقیٔ اجل بکا جامنی صونیور. » دیه‌رك ختم حیات ایلدی.

وندیك ایله دولت عثمانیه آره‌سنده اوتوز التی سنه‌دن بری دوام ایدن مصالحه‌نك الك متین استنادگاهی، ابراهیم ایله سقوط ایتمشیدی. ابراهیم پاشا جمهور تبعه‌سندن اوله‌رق دنیایه کلدیکی حالده جمهورك حامیسی اولمش واخیراً ترانسیلوانیایه کوندریلن، دوجك اوغلی آلوازیو غریتی‌یه بیوك بردوستلق کوسترمکده بولنمش ایدی. مقدما یکی چری اغالغنـده، صوکره ایکنجی وزارتده بولنمش وابراهیمه خلف اولمش اولان ارناود آیاس پاشا دوغری وجوانمرد بر آدم‌اوله‌رق ایکی دولت آره‌سنده موجود روابط دوستینك محافظه‌سنه اهتمام ایدیوردی (۱). لکن اونك نیات صلح پرورانه‌سنه — بر دکیز محاربه‌سنده نائل شرف وغنیمت اولمق امیدیله وندیکلیلرك بحراً الك کوچك حرکتلرینی علامت صحیحهٔ خصومت اوله‌رق تلقی ایدن — خیرالدین باربروسك تمایلات جنك جویانه‌سی معادل کلیوردی (۲). برقاچ سنه‌دن بری وندیك، عثمانلیلره برچوق حرب بهانه‌لری ویرمشیدی : قورون محاصره‌سی اثناسنده جمهورك کرید آطه‌سنده‌کی قوای بحریه‌سی قوماندانی پرووه‌دیتورجیرولامو، اسکندریه‌لی کنج مرابط عنوانیله معروف اولان اوزمانك الکمشهور برقورصانینه هجوم ایله آمیرال کمیسنی ودرت قادرغه‌سنی ضبط ودیکرایکیسنی غرق ایتمش ایدی؛ بومصادمه اوچیوزیکی چری ایله بیك کوله‌نك حیاتنه مال اولدی. کنج مرابط، سکز جریحه‌سندن قان آقمقده اولدیغی حالده دکیزه آتلمش ایدی؛ لکن وندیکلیلر کندیسنی دکیزدن چیقاروب یاره‌لرینی التیام‌پذیر ایتدکدن صوکره انقطاع صلح ایچون سلطان سلیمانه برسبب ویرمه‌مش اولمق ایچون ضبط ایتدکلری اودرت قادرغه ایله آفریقا ساحلنه کوندردیلر. بنه بوصیره‌لرده بوغدای یوکلنمك اوزره وندیك لیمانلرینه کیرمش اولان ایکی کمی جمهور طرفندن مصادره اولنمسی

(۱) پاروتا، وندیك تاریخی، ۱، ۸، ص ۵۷۱. وندیك، ۱۶۰۵. ساغره‌دو، خاطرات تاریخیه، ۱، ۵، ص ۲۳۷، وندیك، ۱۶۸۸.

(۲) کوازو تاریخی، ص ۱۹۹. پاروتا، ساغره‌دو.

اوزرینه دوج ، مجلس ادارهٔ جمهور کاتبی دانیه‌لدی فرددریچی‌نی (۱) بوایشك بر یاکلشلقدن عبارت اولدیغی بیان‌ایله اعتذار ایتمك ایچون استانبوله کوندردی. اووقت ادارهٔ امور ایتمکده اولان ابراهیم‌پاشا هردرلو مشکلاتی رفع ایتمیله بو حادثه‌نك برسوء‌نتیجه‌سی کورولمدی [۳] . ایران‌سفرندن‌صوکره واستانبولده فرانسه‌سفیری لافوره وراغوزه ایلچیسی دون‌سه‌رافینو دی‌غوزی معرفتیله برصورت فعالانه‌ده اداره اولنان مذاکرات اثناسنده [٤] پادشاه، ترجمان‌دولت یونس‌بکی دردنجی دفعه اوله‌رق وندیکه کوندردی . یونس بك، معاهداته دها زیاده اعتنا ایدلمسنی سناتویه اخطار ایله‌برابر شارل‌کنه‌قارشی برنجی‌فرانسوا ایله‌اتفاق ایچون تشویق ایتمکه‌مأمور ایدی [٥]. برعثمانلی اردو ودونانماسنك‌ده دولتك مطالبی‌تأیید ایچون‌حاضر بولندیغنی ایمایده‌جك ایدی. سلطان‌سلیمان‌ایله مناسبات‌دوستانه‌سی درجه‌سنده برنجی فرانسوا وشارل‌کنه‌قارشی بی‌طرفلغنی‌ده محافظه ایتمك ایسته‌ین وندیك‌حکومتی ایلچی‌یه زیاده التفات کوسترەرك نیات‌صلحیه‌سنك تأمینیله رخصت ویردی. لکن آوستریا خاندانی علیهنه تصوراولنان اتفاقه کیرمك‌تکلیفنی قاله آلمدی . بوجواب، دکیزدن زیاده‌قورده قوتلی‌اولان پادشاهك آدریاتیك‌دکیزنده بر محاربه‌دن‌ایسه مجارستان اوزرینه عسکر سوقنه دهامتمایل‌اوله‌جغی ملاحظه‌سنه‌مبنی‌ایدی. شوصیرده‌ده تومازو موچه‌نیقونك‌ده درحال‌استانبوله‌عزیمتله ایران‌سفرینك‌حسن‌نتیجه بولمسندن‌دولایی دوجك تبریکاتنی عرض‌ایتمسی وبرقاچ وندیك کیمسنك‌ضبط اولنمسندن، وندیکك سوریه‌یه ادخالاتنده کمرکك آرتیرلمسندن،بالیوزك مکتوبلری‌توقیف ایدلمسندن، ومعاهداته مخالف‌احوال سائره‌دن دولایی شکایت ایتمسی امر اولندی. اوقدر اوزون‌برزماندن بری‌وندیك ایله استانبول آره‌سنده وجودبولمش اولان حسن امتزاجك دوامنی خالصانه آرزو ایدن‌آیاس پاشا موچه‌نیقونك شکایت ایتدیکی احوال‌حقنده بیان‌معذرت‌ایله بوبابده برچاره بولنه‌جغنی وعد ایتدی . تأمینات ، سناتویه عثمانلی لیمانلرنده اجرا اولنمقده اولان تجهیزات‌عظیمه‌نك تونس، یاخودناپولی‌اوزرینه اولدیغی‌امید خیالیسنی ویرمکه آز یاردیم ایتمدی (۲).

۱۵۳۷ مایسنده (۳) سلیمان، ایکی شهزاده‌سی محمد وسلیم ایله برابر استانبولدن

(۱) پاروتا ، ۱ ، ۷ ، ص ٥٤۳ . ساغره‌دو ، ۱ ، ٤ ، ص ۲۰۳ .
(۲) پاروتا ، ۸ ، ص ٥۷۳ .
(۳) روزنامهٔ سلیمانی . فردی ، ۲٥٦ - ۲٦۳ .

اردوسیله آولونیایه عزیمت ایلدی. خیرالدین باربروسك قوماندا سنده بولنان دونانماده اوصیرده آدریاتیك دکیزینه چیقدی. تونسك ضیاعندن صوکره باربروس جزائره کیدهرك اورادن یکرمی یدی قادرغه ایله مایورقه ومینورقه آطه لرینه توجه ایتمش ایدی. ماهونی یغما ایتمش، اوندن صوکره بش بیك یدی یوز اسیر ایله آفریقا ساحللرینه شتاب ایده رك اثنای کذارنده بیزه رتابی ضبط ایلمش، نهایت استانبوله کلمش ایدی[٦]؛ پادشاه، عزیمتندن اول خیرالدینك دکیزه چیقمسنی امر وقپودان پاشالغه تعیین ایلدی (۱). شارل کنك آمیرالی مه لفی پرنسی اندره آ دوریا اووقت مسینالیمانده تیمور اوزرنده ایدی؛ عثمانلی دونانماسنك تقربی خبری اوزرینه ۱۷ تموزده اورادن چیقدی. قیمتدار اشیایوکلو اون عثمانلی کمیسنك اسکندریه لیمانندن حرکتی خبر آله رق بونلری تعقیب وشدتلی برمقاومت کورمکسزین دردست ایله احراق ایلدی. ۲۲ تموزده آندره آ، پاقسو اطه سی قارشیلرنده کلیبولی سنجاق بکنك کدخداسی علی چلبی قوماندا سنده اون ایکی عثمانلی قادرغه سنه تصادف ایده رك کونش طوغمازدن برساعت اول اوزرلرینه هجوم کوستری. دوریا، قرمزی برنیمتن لابس اولدیغی حالده قادرغه نك اوزرنده ایاقده طوریوردی؛ اطرافنده بیاض البسه لی اصیلزاده لر بولونیوردی. محاربه غایت شدتلی اولدی، وبربچق ساعت سوردی. ترك کمیلرندن برادم قورتلدی. دوریاده دیزندن یاره لاندی. باربروسك یوزکمی ایله کندیسنی تعقیب ایتمکده اولدیغنی خبر آله رق بو قوتك فائقیتندن دولایی چکیلوب الله کچیردیکی اون ایکی قادرغه ایله مسینایه عودت ایتدی (۲). خیرالدین، لطفی پاشا ایله برلکده پولیاساحللرینه توجه ایتدی؛ چونکه سلطان سلیمانك وکندیسنك آرزوسی محمد ثانینك بوخطه ده کی فتوحاتنی تجدید ایتمك ایدی. سکز بیك سواری، دهازیاده برمقدار پیاده، مدهش بر محاصره طوپلری طاقمی اوترانتو قربنده قاسترو ساحلنه چیقارلدی. بینیاتللی نامنده برخائن، عثمانلی سواریلرینه دلالت ایله وطننی بالذات یغما ایلدیکی کبی قاسترو عساکر محافظه سنی ده تسلیم اولمغه اقناع ایتدی (۳). اوترانتو قلعه سیله دیکرلری ده دشمنك کندیلرینه ویردیکی وفقط طوتمادیغی سوزه اعتماداً

(۱) فردی، ۲٤٥ . ۲٥۰ .

(۲) کوازو تاریخی، ص۱۹۷ «آندره آ دوریانك حیاتی»، قارولی سیغونیئی، (Carcli Sigonii) ص ٦٤ .

(۳) کوازو تاریخی، ق۱۹۷ «Doria's Begebenheiten iu Goebels Beitrœgen zur Geschichti Carl's V,» اثرنده ص٤٥ . پاروتا، ص٦۰۳ . حاجی خلفه، اسفار البحار، ق ۲۲ . فردی، ق ۲٤٦ و ۲٦۳ .

اطاعت کوستردیلر. ترکلر، برآی بوکوزل مملکتلری تخریبدن کری قالمیوب عودتلرنده اهالیسنك اون بیکدن زیاده‌سنی اسیر کوتوردیلر (۱). خیرالدین، ایتالیا ساحللندن، —اوصیره‌ده تجاوزلری وقوع بولان— آرناودلری تأدیب ایچون پروزه‌یه کیتدی (۲). مع‌هذا وندیك جمهورینه هنوز اعلان حرب ایدلمه‌مشیدی؛ یونس بك‌ده، بر ترك کمیسنك دالماچیالی ناسی دوزارا ایله ژه‌روم پەزارو قوماندەسیله قورفو صولرنده بولنان وندیك دونانماسنك قره‌غول کمیسی طرفندن ضبط ایدلمسندن دولایی بعض مطالب تبلیغ ایلمك‌اوزره بشنجی دفعه‌اولەرق وندیکده کوروندی. اثرسوءتصادف اولمق اوزره جمهورك درت قادرغه‌سی یونس بکی کتیرن اوچ قادرغه‌یی قورفو کورفزنده تعقیب وشدتله تضییق ایلدیکندن بونلرخیماره ساحللرنده قره‌یه اوردیلر؛ اهالی تضازده‌لره قتامعامله ایتدیلر، وآنجق یونس بکك رتبه‌سنی‌اوکرندکدن صوکره براقدیلر (۳). استانبولده‌کی بالیوزاورسینی، حقوق مللك بوصورتله نقض ایدلمسندن دولایی صاحی اخلال ایدن‌احتیاطسز آدم کیم‌ایسه‌اونك تأدیبنی نامپادشاهی‌یه اولەرق ایستدی. سناتو، یونس بکك قادرغه‌لری اوزرینه یوروین قونت غراده‌نیقوبی حبس ایده‌رك بر ترك کمیسنی ضبط ایتمش اولان پرووه‌دیتور قونتارینینك ده‌آووغادوری محکمه‌سنده محاکمه‌سنی امر ایتدی. آنجق پادشاهك اغبراری شوترصیه ایله سکون بولمادن مقدم، دوریا بو انفعالی برقات دها تزیید ایلدی : شو صورتله‌که اردلرنده کیزلی بر اتفاق وجودی شبهه‌سنی ویره‌جك برطرزده ژه‌روم پەزارویه برمکتوب یازدی، وبونی آدریاتیك دکیزنده ترکلرك النه کچیرتدی؛ آندره‌آدوریانك بو حیله‌دن مقصدی پادشاهك وندیکلیلردن شکایتی اسبابنی تزیید ایله جمهوری بی طرفلقدن چیقارمق‌ایدی. اونایکی قادرغه‌سنك ایمپراطور دونانماسی طرفندن ضبط‌اولندیغنی اونوده‌میان خیرالدین‌ده برطرفدن پادشاهی حربه‌تحریك ایدیوردی. بولیه‌بی‌تخریب ایدن‌اردو اوترانتو وبرندیزی‌اوزرینه‌تعرضه جسارت ایتمکسزین کری چاغیریله‌رق قورفونك فتحی قرارلاشدیرلدی (٤).

(۱) کوازو تاریخی.

(۲) دوریا، (کوبه‌ل، ص٤٦) خیرالدینك برمدت قیودان پاشالقدن عزل ایدیله‌رك یرینه لطفی پاشانك تعیین ایدلدیکنی یازمقله خطا ایدیور ؛ خیر الدین وفاتنه قدر او منصبی محافظه ایتمشدر . حاجی قالفه‌نك اسفار البحارینه وتقویم التواریخنه مراجعت .

(۳) پاروتا ، ۱ ، ۷ ، ٥٩٦ ، ۲۳ تموز . کوازو ، ق ۱۹٦ .

(٤) پاروتا، ۱، ۷، ٦۰۲ و٦۰۳ .

وندیك کورفزینك مدخلنده ایلری قره‌غول کبی بر موقعده بولنان قورفوبیونك جزیره‌سی یوز یکرمی میل محیطنده اولوب یاریم آی، یاخود یاریم اوراق شکلنده شرقدن غربه امتداد ایدرکه ازمنهٔ قدیمه‌ده «دره پانون»(۱)، یعنی اوراق دینلمسی بوشکلندن نشأت ایتمشدر؛ طاشلق اولمسندن دولایی «شه‌راه»، وموسیقیه‌یه‌وضیافتلره محبتله معروف سکنه‌سی اولان فه‌آچیالیلردن دولایی فه‌آچیا تسمیه اولندیغی کبی نهایت شمدیکی اسمك منشأی اولمق اوزره قورسیرا (۲) اسمیله آنکلمشدر. ایلیاد مؤلفی قرال آلسینوئوسك محتشم باغچه‌لرنده تغنی ایده‌رك فه‌آچه‌لیلری صدای اسمانیسیله مست غرام ایدن اعمی ده‌مودوقوسی بزه طانتمشدر (۳). توسیدید ایله برلکده پلوپونه‌س محاربه‌لری سرائرینه کسب وقوف ایتمش واوزمانك رومللرینك طبیعت سیاسیه‌لرنده شمدیکی روملرك طبیعت سیاسیه‌لرینی تدقیق ایتمش اولانلر بیلیرلرکه قورینت ایله آتینه‌نك رقابتی هرایکی طرفك‌ده قورسیری الهٔ کچیرمك آرزوسنده بولنمسندن نشأت ایتمش وبورقابت یکرمی یدی سنه محاربه‌سنی ویونانستانك الك خالص قانینك اقسنی موجب اولمشدرکه سیبوت وپاتراس دکیز غوغالری ، پلاته ، پوتیده، خالکیدیسه ، مدللی محاصره‌لری، مدللی وپلاته اسیرلرینك وحشیانه اعدامی، نیسیاس وده‌موستن (٤) اسمنده‌کی جنرالرك قتلی، ئه‌غوص نهری جنکی(٥)، نهایت لاکدومونیه‌لیلرك اتینه‌لیلره تفوقی بو محاربه‌نك وقایع ونتایجندندر. یونانستان حریتنك زوالندن صوکره قورسیر باربارلرك تحکمی آلتنده قالمشدر؛ مؤخراً ایللیریا قرالیچه‌سی توتانك غروری جزیره اوزرینه رومالیلرك حدت وسلاحنی جلب ایتمشدر . قارتاجه‌لیلرك متفق اولان ماکدونیالی فلیپ رومالیلردن بویکی مفتوحه‌لرینی آلمق ایستدیسه‌ده موفق اوله‌مادی. قورسیر، روما وپرسه آردسنده برمحاربه میدانی اوله‌رق بیوك اسملری حائز خیلی رومالیلرك حرکات حربیه‌سی ویاخود جنکلرده وجودیله کسب شهرت ایتدی . مارکوس ته‌رنتیوس وارو، فعالیت عاقبت اندیشانه‌سیله قورسیرده — پومپه‌نك عمومی قوماندانلغیله ادریاتیك دکیز خرسزلری اوزرینه کیده‌جك اولان — رومادونانماسنك

(۱) Δρέπανον

(۲) قورسیرا (Corcyra) اسمی حقنده اندره‌آ موستوکسیدینك «قورفوتصویراتی» اثرنده واخته‌رایله‌دسته‌للینی طرفندن یازیلان حاشیه‌لره مراجعت. میلان، ۱۸۱۱، ۱، ص ۲٤ — ۳۰.

(۳) اودیسه، ترنم ۸.

(٤) توسیدید ، ٤ ، ۳۲ ، ٦۸ و ۸٦ .

(٥) قسه‌نوفون ، اولیمپ یونان تاریخی ، ٤۳ ، سنه ۳ ق.م .

طائفه‌لرینی قورتاردی (۱) . اوتیکلی قاتون قبریسدن عودت ایدرکن قورسیرده چادرلرینك احتراقنده مدت اداره‌سی دفاترینی ضایع ایتمش وبوحادثه ایسه قاتونك عفتی حقنده سناتونك امنیتنی برقات دها اظهاره وسیله اولمشدر(۲). چیچه‌رون،رومادن کیلیکیایه وکیلیکیادن رومایه سیاحتنده یدی کون قورسیرده ، یدی کونده قاسوپه‌ده قالدی (۳). سه‌زارایله‌پومپه آره‌سنده‌کی محاربهٔ داخلیه‌ده مارکوس بیبولوس، غوللر غالبنك حرکاتنی ترصد ایتمك اوزره یوز اون کمیدن مرکب بردونانما ایله قورسیر لیمانینه کلدی . قاتون ، فارسال محاربه‌سنده مغلوب اولان اردونك بقیهٔ پریشانی وفراری سناتورلری آلهده طوپلادی ؛ فلیپك محاربه‌سندن صوکره دومیسیوس ئه‌نوباربوسك یونان دکیزینه نظارت ایتمسی ده بوآلهدن وقوع بولمشدر . تیبول، صتمه‌دن قورسیرده خسته‌لانمش (٤)؛ آغریپین، چوجقلری وژه‌رمانیکوسك رمادی ایله برمدت بوراده قالمشدر (٥) . نورماندیالیلر ، روبه‌رك اوغلی بوهه موند قوماندسنده وسچیلیا قرالی برنجی روژه‌ر زماننده ایکی دفعه قورسیری بیزانسلیلردن آلمشلردر(٦). قسطنطینیه ایمپراطورلغنك لاتینلر آره‌سنده تقسیمنده بوآلهو ندیکلیلرك حصه‌سنه دوشوب اون اوچنجی عصرك بدایتنده ودوج زیانونك زمان اداره‌سنده مالکانه اولهرق اصیل عائله‌لره ویرلمشدر [۷] . مؤخراً قورسیر ، ناپولی قرالرینك النده تکرار وندیکه انتقال ایده‌رك اون دردنجی عصرك نهایتنه دوغری دوج انتونیو ودنیه‌ر اطه‌یه امتیازات جدیده اعطا ایتمشدر .

یونس بکك قادرغه‌لرینك غراده‌نیقو طرفندن تعقیبندن برآی صوکره ، سلطان سلیمان،اولونیه‌ده‌کی [۸] اردوکاهندن خیرالدینه ، قورفویه عزیمت ایتمسی امرینی کوندردی . بونك اوزرینه عثمانلی دونمامسی اطه‌یه دوغری یلکن آچه‌رق لغفی پاشانك یکرمی بش بیك کشی واوتوز طوپدن مرکب اولان قوول اردوسنی اورایه چیقاردی (۲۵ اغستوس). ترکلرك وصولی متعاقب قلعه‌دن آنجق اوچ میل مسافه‌ده

(۱) وارو (Varro)، *De Re rustica*، ۱ ، ٤ . پلوتارك، پومپه‌نك ترجمهٔ حالی.
(۲) پلوتارك ، قاتونك ترجمهٔ حالی .
(۳) چیچه‌رون، عائله مکتوبلری ۳، ٥ ، و ٦ ؛ ۱٦ ، ۲ و ۹ ؛ ٥ ، ۹ و ۲.
(٤) Alb. Tib.، شعر حزین ، ۳ .
(٥) تاسیتوس ، شئون ، ۱ ، ۸ .
(٦) موستوکسیدی، قورفو تصویراتی ، ۲، ص ۱٥۱ و ۱٥٥؛ رومو آلد Romuald، فارسال شئونی .

اولان پوتامو یغما ایدلدی . درت کون صوکره وزیر آیاس ومصطفی پاشالر ، روم ایلی بکلر بکی ، یکی چری اغاسی ، آقینجیلر اغاسی یکرمی بش بیك کشیلك برقوت ایله کلدیلر ؛ اوچ کون اوچ کیجه متمادیاً مملکتی تخریب ایلدیلر (۱) .

قورفوده محصور وندیکلیلر حرکتسز طورمیورلردی ؛ برجلره برچوق طوپ چیقارلدی ؛ دیرکلر وکسلمش اغاجلرله شهرده سد شکنده استحکاملر یاپلدی . ۱ ایلولده محاصرلر قلعه‌دن بر میل مسافه‌ده مالیپیه‌رو قایاسی دینیلن طاشك اوزرینه اللی لیبره‌لق برطوپ یرلشدردیلر ؛ بوطوپ اوچ کونده یالکز اون طقوز دانه آتەرق اونك‌ده یالکز بشی هدفه اصابت ایتمش ودیکرلری شهرك‌اوزرندن آشەرق دکیزه کیتمشدر (۲) . ۲ایلولده پادشاه قورفو آطه‌سنك قارشیسنده وقره‌ده واقع باستیاده‌اوتاق‌قوردردی ؛ وزیراعظم آیاس پاشا ایله‌خیرالدین‌پاشاقادرغه‌لرندن‌قلعه‌اوزرینه برقاچ‌کوله آتدیردیلر سه‌ده‌ایی‌نشان آلنمادیغی ایچون‌بونلر برمضرتی‌موجب اولمقسزین قارداشیو قربنده اطه‌نك ساحل شرقیسنه دوشدی (۳) . قورقونج‌برقورطنه‌محاصره اردوسنك عملیاتنی تعطیل ایتدی ؛ لکن آیاس پاشانك کیجه یاریسی استحکاماتی استکشاف ایچون شهرك خندقی کنارینه قدر ایلریله‌مسنه مانع اولمادی . ایاس پاشانك اخطاری اوزرینه سلطان سلیمان برقاچ کون اول کمیسیله برلکده اله کچیرلمش اولان قورفولی برتاجر معرفتیله ، قوماندانی تسلیم اولمغه عودت ایلدی . محصورینك حیات واموالنه ایلیشمه‌مکی تعهدایله برابرپولیه‌سفرنده‌امضا ایدیلن شروط تسلیمی‌نقض ایله اهالی‌یی‌اسیراوله‌رق آلوب کوتورمش اولان ترك‌رؤساسنك‌اعدام ایله‌مجازات کوردکلرینی واسیرلرك مملکتلرینه اعاده ایدلدکلرینی بیان ایلدی . مدیران ، پادشاهك احطارینه جواب ویرمدیلر (٤) . آله‌سساندروترون قوماندەسنده بولنان محصورین طوپچیلری عثمانلی طوپچیلرندن ایی اداره اولندی : ایکی قادرغه باتیرلدی ، ویالکز برکوله ایله خندقده درت کشی اولدیرلدی . یالکز برطوپ ایله استحصال ایدلمش اولان بوصوك تأثیر ، طوپچیلغك اووقتکی حالنه کوره‌فوق‌العاده‌عداولنه‌رق عثمانلی مورخلرینك روایتلرینه نظراً پادشاه بیك‌قلعه‌نك تسخیری برمسلمانك ممانه‌معادل اولمیه‌جغنی بیان

(۱) مارمورا ، (Marmora) قورفو تاریخی ، وندیك ، ۱٦۷۲ ، ص۲۳٦-۲٤۰ و ۳۰۱
(۲) کوازو تاریخی ، ص ۲۰۲ .
(۳) روزنامه‌نك قیدینه کوره پادشاه بوکوندن اعتباراً استانبوله عودته نیت ایلمشدر . سردار صفتیله سفرده بولنان لطفی پاشا بومحاصره حقنده انجق برقاچ سوز سویلر .
(٤) کوازو تاریخی ، ص ۲۰۳

ایله محاصره‌نك رفعی امر ایتمشدر (۱). عثمانلیلر برامی سرایی، پوتاموکوینی مالیه‌رو قیاسنی ضبط ایده‌رك باشلیجه موقع اتخاذ ایتمش ایدیلر. سلطان سلیمان، اوترانتو برونده برطاغ اوزرنده واقع وجزیره‌نك مرکزندن دهامستحکم اولان سنت اثره لوقله‌سنه درت دفعه هجوم اجرا ایتدردی (۲). تصادف ایتدیکی ناقابل غلبه برمقاومت، عزیمتنه قرار ویردردی. ایلولك یدیسنده عسکر کمیلره بینمکه باشلادیلر. سکز کون صکره جزیره‌ده ترك قالمامش ایدی. لکن قورفو اوکنده مغلوبیتلرینك آجیسنی بوترینتونك احراقی وپاقسونك تسخیریله آلدیلر (۳).

آلتی همته صوکره پادشاه استانبوله کیریوردی (۱ تشرین اول). امیداولندیغی درجه‌دن پك آز نتیجه ویرمش اولان بوسفرك کشادنده بوسنه والیسی خسرو بك وه‌ه‌ربوزه‌ن وویوده‌سی مراد، دالماچیانك برقاچ قلعه‌سی اوزرینه دهاموفقیتلی تشبثاتده بولنمش ایدیلر. نتیجهٔ کامله ایله تتوج ایدن برقاچ سفردن صوکره خسرو ومراد کلیس (٤) قلعه‌سنی محاصره ایتدیلر. بوقلعه چیقلمازبرقایا اوزرنده کائن اولەرق مقدما مجارستانك ترکلر طرفندن استیلاسنده قرال به‌لاایله چوجقلرینه التجا کاه اولمشیدی. عثمانلیلر، قلعه‌یه هیچ برطرفدن امداد کلمه‌مك وشوصورتله عساکر محافظه‌سنی تسلیم اولمغه مجبور ایتمك ایچون ایکی قله بنا ایتدیلر (٥). بش بیك کشی ایله کلیسك استخلاصنه شتاب ایدن پیه‌ر قروسیچ تمامیله مغلوب اولدی. عسکرندن پك آز بر مقداری قاچه‌رق قورتیله‌بیلدی. کلیس قوماندانی، قروسیچك ترکلر طرفندن بر مزراغه صاپلانمش اولان باشنی کورونجه امید خلاصی قالمیوب اطاعت کوسترردی (۷). مراد، بربرینی متعاقب بوزقو، به‌ریزلو، اوبرو واچ قلعه‌لرینی آلدی [۹]. دیکر طرفدن ده

(۱) عالی، ۳۵ نجی حادثه، ق ۲٤۹. پچوی، بومناسبتله عالیدن نقلاً حکایه ایدرکه ۱۵۹۰ (۱۰۰۷) تاریخنده واراسده‌ن محاصره‌سنده برکوله برصیره‌ده دورمقده اولان سکز ترك عسکرینك باجاقلرینی قیره‌رق بونلردن بشی متعاقباً جریحه‌لرینك تأثیریله وفات ایتمشلردر.

(۲) کوآزو تاریخی، ص ۲۰۳.

(۳) مارمورا، ص ۲۱۰. پاروتا، وندیك تاریخی، ۸،٦، ص ٦۱۳.

(٤) پچوی، ق ٦٥. مجار مورخلری وربوزه‌ن سنجاق‌بکی البوراد تسمیه ایدرلر.

(٥) پچوی، ق ٦٥. جلال زاده، ۱۹٥. صولاق‌زاده، ق ۱۱۲. عالی، ق ۲٤۹. ایستوآنی ۸،۱. قاتونا، ۲۰، ص ۱۰٤۲. فردی، ق ۲٥٤.

(٦) پچوی، ق ٦٥. جلال زاده، ق ۱۹٥. صولاق‌زاده، ق ۱۱۲. عالی، ق ۲٤۹. قاتونا ده ایستوانی، ۲۰، ص ۱۰٤۲. کوازو تاریخی، ق ۲۰۸. فردی، ق ۲٥٤.

(۷) ایستوانی ۱۰، ۱۳.

بوسنه والیسی خسروبك ویحیی اوغلی محمدپاشا دولت عثمانیه‌ایله فردیناند آره‌سنده منعقد صلحه رغماً مجارستان‌اوزرینه‌تعرضده بربرینه رقابت‌ایدیورلردی. فردیناند، بوتعرضاتی طوردورمق ایچون دراوه‌نك ساحل شرقیسنده واقع قاپرونجاده اون اتی‌بیك پیاده وسکزبیك‌سواریدن مرکب برارودوطوپلادی . همان‌جمله‌سی‌هوسار اولان بوسواریلر لوبی پەکری وپون باکیچ ایله اخیراً نائل‌عفو اولان‌اشقیارئیسی لادیسلاس مورەنك قوماندانی‌التنده بولونیورلردی. دیکر رؤسا ارەسنده‌بوهمیانی اوبر شیلیك ، اوستریالی هاردەك قونتی ژول، ایستیریالی ژان اونفناد ، قارنیتیالی ئەراسم ماگەر ، تیرولیه‌لی لودرون قونتی لوبی ،اردونك باش قوماندانی قارنیوله‌لی قاچیانەر جلب نظر دقت ایدیوردی (۱) . سمندره والیسی یحیی اوغلی محمد پاشا مجارستان اردوسنك قاپرونجاده طوپلاندیغنی خبر آلنجه‌ووقوارده امدادینه کلمك ایچون الاجه حصارده قارداشی احمد بکه، بوسنه والیسی خسروبکه، ایزو ورنیق بکی جعفره ، مراد ویودەیه اولاقلر کوندردی (۲) . بوصیرەده قاچیانەر اردوسی سکزی‌بیوك‌چاپده(۳)قرق‌طقوزطوپ‌ایله والپو قربنده‌قاراشیچایی کچمش ومحاصره ایده‌جکی اسەك دیوارلری آلتنه قدر کلش‌ایدی؛ آنجق محمدبکك متمادیاً ازعاجنه مبنی‌حل تدافعیده قالغه‌مجبوریت کوردی. برچوق افلاقلیلر، بوهمیالیلر، چایکستلر، ناسادیستلر (طونه کمجیلری) مارتولوزلر (صربیه‌عسکری ، حدود‌محافظی)(٤) مجارستان اردوکاهنك اطرافنه طوله‌رق طوپلرك‌آت واوکوزلرینی آلدیلر، ومهمات وارزاق ورودینی کسدیلر ؛ اردوکاه اوقدر یاقیندن تضییق اولندی‌که هیچ برنفر استحکامات خطندن ایلری تجاوزه جرأت ایده‌میوردی . ئەردود موقعنده لوازم بولەبیلمك امیدی قاچیانەری رجعته سوق ایتدی ؛ لکن ووقا نهرندن کچیرکن کوپری بیوك چاپده طوپلرك ثقلتنه طیانەمیوب قیرلدی ؛ طوپلرده صویه دوشەرك باتدی . قاچیانەر محاصره طوپلرینی ترك ایتمکه مجبور اولەرق (٥) صحرا طوپلریله بونلرك آرابەلرینی زنجیرلرله بربرینه باغلایوب ایکی صف اوزرینه ترتیب

(۱) قاتونادە ایستوانفی ، ۲۰ ، ص ۱۰٤٥ .
(۲) بچوی ، ق ٦۹ .
(۳) بچوی ، ق ٦۹ ، بونلری بال‌یمز تسمیه ایدر .
(٤) بچوی ق ٦۹ وایستوانفی .
(٥) کذلك .

ایتدی؛ اوصورتده که اردوبونلرك آرەسنده متحرك بر استحکام ایچندن کیدیورکی یورر ایدی. ده آقووارده، مارتولوزلرینك اك کزیدەلریله برلکده اولان یحیی اوغلیله کلیس فاتحنه تصادف ایتدی. مع هذا خرستیان اردوسی ورتیجو طاغنك اك یوکسك تپەسنی شدتلی قار یاغارکن کچدی؛ لکن مستوی اراضیه وصولنده کچیدده کندیلرینی بکلمکده اولان ترك سواریلرینی قارشیلرنده بولدیلر(۱). ۱۵۳۷ کانون اولنك برنجی کونی ایکی طرفك سواریلری بربریله طوتوشدیلر؛ شوبرنجی مصادمەده ویانه وکونش محاصرەلرنده اوقدر شرف قازانمش ونوستاد جوارنده قاسم بك فرقەسنی محو ایتمش اولان پول باکیچ اك شجاعتلی آرقەداشلریله برابر قورشون دانەلری یاغموری آلتنده جان ویردی. ینه اوکونك آقشامی قاچیانەر، غوریا وشیرو قوپولیه آرەسنده کی صحراده اردو قوردی؛ مطلقا ایکی مخرجدن برینی انتخاب ایتمسی لازم کلیردی: بری قاسیقادن والپویه کیدن کچیدکاوچ فرسخ اوزونلغنده براورمان آرەسندن کچیوردی؛ دیکری غوریایی صولده براقەرق نائل عفواولمش اشقیارئیسی لادیسلاس موره یه عائد اولان سنت الیزابت قلعەسنه کیدن کچید. باش قوماندان، اردوینی شو بولندیغی حال مخاطرەدن چیقارمەنك وسائلی حقنده مذاکره ایتمك اوزره برحرب مجلسی طوپلادی: اوزون مذاکرەدن صوکره والپویولندن رجعته دوام ایدنمکه قرار ویرلدی؛ لکن لادیسلاس موره کیجه قلعەسنه کیدەرك ژان اونغاد وپاپاس سیمون اردودی دخی اونی تعقیب ایله عسکرلرینی قلعەیه ادخاله موفق اولدیلر؛ لویی په کری ایله قاچیانەردخی کوندوز اولمازدن اول آلچاقجه قاچدیلر. لودرون قوتی اویاندیغی زمان مجارستان، ایستیریا، قارنیوله عسکرینك کندیسنی براقوب کیتدکلرینی آکلادی؛ یاغلبه ایتمکه، یااولمکه قطعیاً عزم ایله اردوده قالان تیرولیلر، اوستریالیلر، قارنتیالیلر، بوهمیالیلرله برلکده خطوه بخطوه عثمانلیلرله مجادلەیه قرارویردی. آت ایله صفلرك اوکندن کچەرك عسکری وظیفەلرینی ایفایه تشویق وقاچمقدن کلەجك عاری اخطار ایتمکده ایکن برنفر: «کوزل سویلیورسك، لودرون؛ سنك التی، بزم ایسه یالکز ایکی ایاغمز وار؛ سن بزدن قولای قاچەبیلیرسك» دیه باغیردی. بوسوزلر اوزرینه لودرون آتندن اینوب بوصورتده سوزینی کسمکه جرأت ایدن نفری قیلیجیله اولدردکدن صوکره سلاح ارقداشلرینه خطاباً: «قارداشلر، بنده سزکله برلکده پیاده غوغا ایدەجکم» دیدی (۲). آتلرینی خستەلره، مجروحلره داغیدوب

(۱) پەسەل، ویانه محاصرەسی.
(۲) ایستوآنفی، ۱، ۱۳، قولونیا تمثیلی؛ اندن نقلاً ئەنکل وفسلر.

حرکت امر ینی ویردی؛ اردوکاهندن چیقارچیقمازعثمانلی سواریسنك هجومنه اوغرادی (۲ کانون اول ۱۵۳۷). قارینتیا معاونه قوماندانی ماگر، پارلاق شابقه سی واوزرنده کی تویلر ایله خصمك سلاحلرینی هرکسدن اول کندی اوزرینه دعوت ایدردی. هرطرفدن اوزرینه هجوم اولنه رق تلف اولدی؛ فقط حیاتی بهالی صاندی. اوستریالیلر، رئیسلری کونرینگه ر، ژورژتایفه ل، گه بهاردبه لزه ر، لئوناردلامبرك ترکلرك انه دوشدکدن وتورن قوتی نیقولا مجروحاً قاچدقدن صوکرا تلاف ایدلدیلر. آنجق رئیسلری آلبرشیلکك دهابدایت محاربه ده الچاقجه ترك ایتمش اولدیغی بوهمیالیلرك قلیجدن کچیرلمسی هپسندن فجیع اولدی. باشندن وکوکسندن آغیر مجروح اولان لودرون، معیتنده کی تیرولیلرله برابر برحوضك کناریته قدر رجعت ایتدیرلدی. شوصورتله صقیشدرلمسیله هرطرفدن احاطه ایدن دشمنه مقاومت ایده میه رك — کندی ده جسور اولدیغی ایچون ارباب جسارتی تقدیره مقتدر اولان — کلیس بکی مرادبکك اخطاری اوزرینه اوچ آلای تیمارلی ایله تسلیم اولدی. اسیرلر استانبوله کوندرلدیلر؛ فقط یاره لرنده اصلا امید التیام اولمایان لودرون، محمد بکك امریله محافظلری طرفندن اولدرلدی. اردوکاه ایله هپ طوپلر غالبلرك النه کچدی. عثمانلیلرك آلدقلری طوپلردن خصوصیله بری اوزونلغی وچاپیله نظردقتی جلب ایدیوردی کداوتوزسنه صوکره سیگه ت محاصره سنده واون التنجی عصرك صوك محاربه لرنده «قاچیانه ر» طوپی (۱) اسمیله تکرارمیدانه چیقدیغنی کوره جکز. پول باکیجك، لودرونك، ماگه رك باشلری پای تخته کوندرلدی (۲). ژورژتایفه ل وگه بهاردبه لزر — مؤخراً توماس ناداسکی طرفندن بر محاربه ده طوتیلوب اسارتده بولندیریلان — مراد اغا ایله مبادله اولندیلر. فراری په کری وقاچیانه ر ویانه ده حبس ایدیله رك برنجیسی غراچ وئه نسه پروك محبسرنده رؤیتدن محروم اولوب انجق یدی سنه طوردقدن صوکره قورتیله بیلدی؛ ایکنجیسی قوستانیچا قلعه سندن فرار ایله بوسنه سنجاق بکی محمدبکله محاربه یه کیریشدیکی حالده خیانتنه تشریك ایچون برضیافته دعوت ایلدیکی زیرینی طرفندن اولدیرلدی (۳).

(۱) « سلانیکی » ده « قوچیان طوپی ».

(۲) ایستوآنفی، ۱۳، ص ۲۱۶، قولونیا تمثیلی.

(۳) ایستوآنفی. پچوی، ق ۲۰. قاچیانه رك خیانت کوسترمش اولدیغنك عثمانلی مورخی لسانیله تأیید اولنمسی بووقعه نك صحتی حقنده هیچ شبهه براقماز. جلال زاده، ق ۲۰۰، صولاق زاده، ق ۱۱۲، عالی، ۳۵ نجی حادثه، ق ۲۴۷، لطفی ق ۸۳ و ۸۴، فردی، ق ۲۷۰، کبی عثمانلی مورخلرینك قاچیانه ری قوچیانه تبدیل ایتملری ایستوآنفی ایله قانته میرك (سلیمان ۱، ن ۱۵) قوچیانوس وقوپهاق شکلنده تبدیل ایتملرندن دها قابل عفودر.

مجارستانده شووقایع جریان ایتمکده وسلطان سلیمان قورفو اوزرینه سفرینك نتایجندن خشنود اولهمیه‌رق ارناوودلق سواحلنی ترك‌ایله استانبوله عودت‌ایتمکده ایکن وندیکلیلرله کرك‌قره‌ده، کرك‌دکیزده جنك‌دوام ایدیوردی. قورفو محاصره‌سنك رفعی متعاقب‌موره سنجاغنی حکومتنده بولنان وزیر قاسم پاشا (۱) مالو ازیاوناپولی‌دی رومانیا اوزرینه کیده‌رك بوایکی بلده‌یی محاصره‌یه امر آلدی ؛ قورون ومودونك ترکندن صوکره بوایکی موقع جمهور ایله بایزید ثانی آره‌سنده عقد اولنان عهد نامه موجبنجه وندیکلیلرده قالمش ایدی . قپودان پاشا خیرالدین باربروس ، سرعسکر لطفی پاشا دونانمانك ایکی ثلثنی استانبوله کوتوردکدن صوکره یتمش قادرغه واوتوز چکدیری ایله‌هنوز وندیکلیلرك النده بولنان‌اطه‌لری تکرار ضبط ایتمك‌اوزره آوه‌دکیزی دولاشدی . بو آطه‌لرك برچوغی کرك مدافعه وسائطنك فقدانندن ، کرك خیرالدین باربروس اسمنك ویردیکی دهشتدن دولایی ایلك اخطارده عرض تسلیمیت ایلدیلر که شواطه‌لر اوجمله‌دندر : ئومیروس (۲) طرفندن برکتلی قویون سوریلریله ، بوغدایله ، شرابیله ستایش اولنان ویونانك الی بیوك حکماسندن بقای روح نظریه‌سنك ایلك ناشری وفیثاغوره قدیم حکمت اشراقیونك (۳) معلمی فره‌کیده‌سك وطنی بولنان سیرا ، یاخود سیروس [شیره]؛ آشیلك — والده‌سنك همیتله قادین لباسنده وقرال لیقومه‌دك جاریه‌لری آره‌سنده — صاقلاندیغی ومع‌هذا اولیس طرفندن بیلندیکی وهنگام عزلتنده آشیل طرفندن پیروسه‌حامل براقیلان ده‌یدامیانك (٤) طوغدیغی سقیروس؛ روما ایمپراطورلری زمانننده سوءشهرتله مشهور برمنفا اولوب ژووه‌نالك، رومالیلرك فساد اخلاقندن استفاده ایتمك ایستیلره جنایتلریله اورایه تبعیده کسب استحقاق ایتملرینی توصیه ایلدیکی ، طاشلقدن عبارت وتاریخ قدیمده گیرا کوس (٥) اسمیله معروف ژورا نامنده‌کی کوچك آطه؛ نباتاتدن عاری برقایالق اولوب انجیل نویس طرفندن آیوقالیپسیسك (٦) محل تنظیمی اولان ومتعددلیمانلری بحرسفید قورصانلرینه التجا کاه اتخاذ ایدیلن پاتموس ؛ پیزانی عائله‌سنه عائد اولهرق (۷) دیکر التی شهره

(۱) پاروتا ، ص ١٦٤ .
(۲) ئومیروس ، اودیسه ، ۱۵ ، ٤۰۲ .
(۳) دیوژن‌لائه‌رت (D. Laert) ، سوویداس (Suidas) چیچه‌رو ، Quest. Luse ، ۱ ، ۱ .
(٤) پروپه‌رتیوس (Properlius) .
(٥) (Juvenal) هجویه ، ۱ .
(٦) تورنفورت ، ۲ ، ۱ ، مکتوب ۱۰ .
(۷) کذلك ، مکتوب ٦ .

قارشی ئومیروسك مسقط رأسی اولمق شرفنی قازانمغه چالیشان وشاعر اعظمه بر بیوك تربه یاپدیران — تاریخ قدیمده ژوس نامیله معروف — ئیوس؛ کیرینیلرك مالکانه سی اولوب قاریه لیلر طرفندن پیرا، مؤخراً پیله آتسمیه اولنان وتاریخ قدیمده آستیپاله آ اسمیله یاد ایدیلن ستامپه للا (١)؛ نهایت صناعاتیله، قوهٔ بحریه سیله آتنه یه رقیب وسالامین محاربه سیله، ژوپیته ر معبدیله، روملرك تحکمندن عثمانلیلرك ضبطنه قدر برمنبع فلاکت اولمقدن خالی قالمیان ثروتیله الی الابد شهرتکیر اولان وتاریخ قدیمده ئونون آدیله اکیلان ئه کین. اشبو ئه گین اطه سی وقتیله آتنه لیلر طرفندن تسخیر ایله اهالیسنك بر قسمی قتل عام وبر قسمی نقل اولنمش (٢)، ومؤخراً روماقونسلوسی پوبلیوس سولپیچیوس طرفندن ضبط ایله همان مجموع اهالیسی اسیر ایدلمش اولدیغی کبی بودفعه ده باربروس اورادن التی بیك اسیر آلمشدر (٣). عثمانلی آمیرالی پاروس، آنتیپاروس، تینه، ناقسوس آطه لرنده دها زیاده مقاومته تصادف ایتدیسه ده بومقاومت تسخیره مانع اولمایوب تأخیردن باشقه برنتیجه ویرمدی. مرمرلریله مشهور اولان پاروسده مقدما قاریه لیلر وفنیکه لیلر، مؤخراً آرقادیه لیلر وکریدلیلر ساکن اولمشلردر؛ کریدلیلرك رئیسی آطه یه ایلك اسمنی ویرمش، وصوکره بواسم پروپونتید ایله تراکیا ساحللرندن پك اوزاق اولمایان تاسوس [طاشوز] جزیره سی مهاجرلرینه کچمشدر (٤). بیزانس جغرافیا نویسی سته فانوس آطه نك پاروس اسمندن اول بربرینی متعاقب آلدیغی آلتی اسمی ذکر ایدر (٥). کذلك رومجه نك «پاروسلی کبی معامله ایتمك» ضرب مثلنی تذکیر ایلرکه خائنانه وایمانسزجه حرکت ایتمك دیمکدر؛ سکنه نك بوسوء شهرتی آلملرینه سبب شودرکه میلیتادی طرفندن محصور بولندقلری زمان، تسلیمیت کوستره جکلری حقنده کی وعدلرنده خلف ایتمش (٦)، ومیلیتادینك محاصره یی رفع ایتمك اوزره تأدیه سنی شرط اتخاذ ایلدیکی یوزتالان اقچه یی ویرمه مشلردر. ته میستوقلیس مؤخراً کندیلرینی ویرکی آلتنه آلدی؛ پهلوپونه س محاربه سی اثناسنده آمیرال ته رامه ن

(١) بیزانسلی سته فانوس Stephanus، *De Urbibus*. Θεῶντράπεζο (سفرهٔ آلهی یه)

(٢) توسیدید، ١، ١٠٥، ١٠٨؛ ٢، ٢٧؛ ٤، ٥٧.

(٣) پاروتا، ١، ٨، ص ٦١٦.

(٤) مانه ر، جغرافیا، ج٩، ص ٧٥، سترابون وسته فانوسدن نقلاً.

(٥) بوالتی اسم شونلردر: ده متریاس (Demetrias)، زاکینتوس (Zachynthos)، هیریا (Hyria)، هیله سسا (Hilessa)، مینوس (Minos)، قابارنیس (Cabarnis).

(٦) سته فانوس، *de Urbibus*. هه رودوت، ٦، ١٣٢. میلیتادیده قورنه لیوس نه پوس.

جزیره‌نك یوقاری صنف اهالیسنه ویرکو وضع ایتمکله برابر بونلری ده‌موقراسی فرقه‌سنه محکوم ایلمشدر(۱). برمدت بطلمیوسلرله میتریداد طرفندن تصرف اولندقدن صوکره تکرار آتنه‌لیلرك، دها صوکره روما و بیزانسلیلرك النه‌دوشدی. مؤخراً وندیك ممالکنه الحاق ایدیلدرك صوماریوا عائله‌سی، دها صوکره قریسپو عائله‌سی، نهایت وه‌نیه‌ری عائله‌سی حصه‌سنه اصابت ایتمش و بوعائله طرفندن ساغره‌دویه وصیت ایدلمشیدی. ساغره‌دو، ملك مستقبلنی خیرالدینه قارشی شجیعانه مدافعه ایتدیسه‌ده برقاچ کون مقاومتدن صوکره باروت قالمادیغندن بلاشرط تسلیمه مجبوریت کوردی؛ غالب، اهالیدن یرچوغنی — ایچلرنده ساغره‌دو دخی داخل بولنمق اوزره — اسیر آلوب کوتوردی(۲). قدیمانه‌نوس دینیلن تپه آطه‌سی — که منبعلرینك چوقلغندن دولایی [صومعناسنی متضمن اولان] هیدروسسا (Ὑδροῦσσα) اسمیله‌ده یاد اولنور — اولا عثمانلی اردوسنه عرض تسلیمیت ایتمشیدی؛ لکن کریدلیلرك معاونتی اوزرینه عصیان ایله ترکلری چیقارمش وایکی یوز سنه وندیك حکومتی آلتنده قاله‌رق بو حکومتك بحر سفیددده الك صوك تحت حکمنده بولنان یر، بو آطه اولمشدر.

بتون جزائر بحر سفیددن یالکز ناقسوس [نقشه] آطه‌سیدرکه خیرالدین ایله برعهدنامه امضا ایده‌رك بونکله دولت عثمانیه‌یه خراجکذارلغنی تصدیق وسنوی بش بیك دوقه اعطاسنی تعهد ایلیوردی. لکن اطاعتی یغمادن قورتلمسنی تأمین ایده‌مدی؛ دوق دوقریسپو ایلك سنه‌نك ویرکیسنی درحال تأدیه ایتمش اولمقله برابر عثمانلی آمیرالی آطه‌دن نقد وامتعه اوله‌رق تقریباً یکرمی بیك دوقه آلدی (۳). سیقلاد آطه‌لرینك قرالیچه‌سی حکمنده اولان ناقسوس — که ته‌زه‌نك ترك ایتدیکی آریادی ایله ازدواج ایدن دیونیسك تحت حکمنه کچمشدر — پك اسکی برزماندن بری پاروس و آندروس ایله اطرافنده‌کی دیکر آطه‌لره تغلب ایتمشیدی. بربرینی متعاقب اسمنی وسکنه‌سنی دکیشدیره‌رك اولا تراکیالیلر طرفندن — طوپارلاق شکلندن دولایی — «استرونکیل» (٤)، صوکره تسالیا پرنسلری طرفندن «دیا» نهایت قاریه‌لیلرك رئیسی اسمنه منسوب اولمق اوزره «ناقسوس» تسمیه اولنمش ودها صوکره روم مهاجرلری کلوب اقامت ایلمشدر. رومله، ناقسوس مهاجرلرندن

(۱) دیودور، ۱۳، ٤۸.
(۲) پاروتا. ص ٦۱۷. ساغره‌دو، ص ۲٤۷.
(۳) پاروتا، ۸، ص ٦۱۷. ساغره‌دو، ۱، ٥، ص ۲٤٥.
(٤) دیودور، ٥.

بعضلرینك تحریکاتی اوزرینه اونلره وطنلرینی آلیورمك ایستین میله عجم والیسی آرستاغوراس طرفندن وقوع بولان ایلك هجومی موفقیتله مدافعه ایتدیلر؛ لکن داتیس زماننده عجم دونانماسی آطه‌لر دکیزنده‌کی جزیره‌لری تالان ایتدیکی زمان ناقسوس بونلرك بدبختی مشترکنه اوغرامقدن قورتیله‌مادی؛ معبدلری تخریب واهالیسی اسارتله نقل اولندی (۱) . ناقسوس ، عجم استیلاسی مصائبنی تحطرله ، سالامینه وپلاته نامیله شهرتکیر اولان ایام محاربه‌ده یونان حریتی ایچون مجادله ایتمك اوزره بر دونانما کوندرمشدر (۲). اوندن صوکره رومالیلرك زیر تحکمنه کچمشدر. آنتوان فیلیپ محاربه‌سنی متعاقب آطه‌نی ردوسلیلره ترك ایلدیسه‌ده آز وقت صوکره تکرار آلدی . صلیبیون قسطنطین حکومتنی تقسیم ایتدکلری وقت وندیك جمهوری بحر سفید آطه‌لرینی کندی حسابلرینه تسخیر ایتمك اوزره اصیلزادکانه مساعده ویردیکندن مارقو سانوتو ناقسوس ، پاروس ، انتیپاروس ، میلو ، ارگه‌نتریا ، سیفانتو ، پولیاندرو ، نانیو ، نیو ، سانتورین (۳) آطه‌لرینی ضبط وایمپراطور هانریدن « ارشیپل [جزائر بحر سفید] دوقه‌سی » براتنی اخذ ایلدی . دولت عثمانیه‌یه سنوی ویرکی ویرمکی تعهد ایدن ژان قریسپو ، سانوتودن بری جزیره‌نك یکرمنجی دوقه‌سی وناقسوس ، خیرالدینك جولانلرنده عثمانلی پادشاهنه اطاعت ایتدیردیکی جزیره‌لرك اونجیسی(٤) ایدی .

ناپولی دی رومانیا شهری — که اساطیر ، تأسیسنی نپتونك اوغلی نااوپولیوسه قدر چیقارر — عثمانلیلر طرفندن ، قورفونك استیلاصندن اعتباراً اون سکز آی محاصره ایدلدی . دکیزه دوغری اوزامش بر دیل اوزرنده انشا اولنمش اولان بو موقعك بر طرفی یاناشلماز قایالر ودیکر طرفی دکیزدر ؛ منفرد بر قایا اوزرینه یاپلمش برقله لیمانه دشمن کمیلرینك کیرمه‌سنی منع ایدر . موقعك طبیعی الك ضعیف اولان نقطه‌سی ، یعنی شهری قردیه ربط ایدن پالامه‌دتپه‌سنك تحت حاکمیتنده بولنان جهتی برج وقله‌لرله الك زیاده مستحکمدر . شهرك بو طرفدن طاغ ایله‌دیل

(۱) هه‌رودوت ، ٦ ، ۹٦ .
(۲) دیودور ، ٥ ، ٥۲ .
(۳) تورنفور « شرقده برسیاحت حکایه‌سی » ۱ ، ص ۲٥٤ .
(٤) سقیروس ، ژورا ، پاتموس ، شامپاله ، نیو ، اکینه ، پاروس ، انتیپاروس ، تینه ، ناقسوس (Scyros, Jura, Pathmos, Stampalaea, Nio, Egine, Paros, Antiparos, Tiné, Naxos.

آره‌سنده‌صیقشمش اولان مدخلی برمحاصره اردوسنه مشکلاته معروض برکچیدن باشقه‌برشی براقماز؛ لیمانك خارجنده‌دیك قایالردن‌عبارت‌ساحل قره‌یه‌عسکرچیقارلمسنه حائل اولدیغی کبی برچوق یرلرك صیغ اولمسی اولدقجه بیوك کمیلرك یاناشمه‌سنه بیله مانعدر (۱). ناپولینك اهمیتی وموقعنك ناقابل تسخیراولمسی فاتح سلطان‌محمدك سلاحلرینی دعوت ایتمش ایسه‌ده بلغراد وردوسده اولدیغی کبی بوراده دخی طالع موقعك دیوارلری آلتنده کندیسنی ترك ایتمش ایدی؛ ردوس، قورون و مودون فتحندن صوکره بوراسنی دخی آلمغی قرارلاشدرمش اولان بایزید دخی موفق اوله‌مادی. سلطان سلیمان، اسلافنك نتیجه‌سز قالمش مساعیسنی تجدید ایچون موره والیسی‌قاسم پاشایی‌انتخاب ایلدی. قاسم پاشا ۱۴ ایلول ۱۵۳۷ده آرغوسدن چیقه‌رق نابولی دی رومانیایی‌محاصره‌یه کیتدی. اولا قیرلرده‌کی‌حیواناتك‌جمله‌سنی طوپلادی: لکن موقعك قوماندانی وه‌تور بوسیخیو تاآرغوس قاپیلرینه قدر کوتوردیکی ایکی هجوم ایله بوغاراتك انتقامنی آلدی . (٤ و٢٨ تشرین اول) قاسم پاشا بش آی ظرفنده هفته‌ده‌اوچ کون شهرك‌دیوارلری آلتنده جولانلراجرا ایده‌رك‌اوطرفلرده غوغا ایتدی ؛ طوپدن محروم اولمسی باشقه درلو هجومه مانع اولیوردی . شباطده برقاچ‌جاقالوس‌طوپی‌قویدیسه‌ده‌محصورلرهمان‌درعقب‌بونلری‌سکوته مجبورایتدیلر(۲). نیسانك بشنده محافظلردن ایکی یوز کشی صو آلمق اوزره طیشاری چیقدقلری حالده‌یوز کشیلك برفرقه‌یه‌تصادف ایتدیلر؛ بونلرك اوقدر آزلقله کورنملری‌دشمنی هجومه جسارتلندرمك‌ایچون ایدی. فی‌الحقیقه ایکی طرف‌چارپشمغه باشلارباشلامازقاسم پاشا بیکدن زیاده آتلی ایله سنت ـ الی طاغنك مائلهٔ مقابله‌سندن اورته‌یه چیقدی ؛ مجادله غایت شدتلی‌اولدی ؛ ناپولیلیلر — رئیسلری رونقونه و وه‌تور بوسیخیو داخل اولمق اوزره — اللی یکیت‌غائب ایتدکدن صوکره شهره رجعت ایلدیلر. قاسم پاشا بوموفقیتدن استفاده‌یی ملاحظه ایله شهره‌مضرتدن زیاده قورقو ویرمش‌اولان‌طوپلری پالامه‌دتپه‌سی‌اوزرینه یرلشدرمك ایچون‌اون‌کون‌اوغراشدی آنحق یدی هفته صوکره، یعنی حزیرانك سکزنده محصورلر اوزرینه بیوك چاپده طوپلرله آتش ایتمکه باشلادی ؛ ینه حزیرانك اون آلتیسنده ناپولیدن اوچ‌فرسخ

(۱) پاروتا، ص ٦١٥ . قورونه‌للی (Coronelli)، خاطرات تاریخیه‌وجغرافیه‌سنه بومؤلفك Egeo redivio اثرینه مراجعت ، ص ٤٧ .

(۲) کوآزو تاریخی ، ص ١٠٦ — ١٠٨ ، وندیك ، ١٥٤٩ .

مسافه‌ده پالائو قاسترووه بولنان اردوکاهنی ترك ایله‌شهره بیك خطوه مسافه‌ده عزیزه وه‌نه‌راند کلیسای قربنه یرلشدی. برنجی مجومده خارجی استحکامی ضبط ایله احکام ایده‌رك اوراده‌ن وندیکلیلر اوزرینه غایت شدتلی آتش ایتمکه باشلادی. قاسم پاشا ۲۰ اغستوسده غایت بیوك برطوپ تعیین ایتدی که یومی اوچ قنطار اغیرلغنده یکرمی طاش کوله آتیوردی؛ محصورلر بو طوپی «فراقالوسو» یعنی کمیك قیران تسمیه ایتدیلر. پالامه‌دتپه‌سی اوزرینه موضوع بیوك چاپده سکز طوپ ایله خارجی استحکام اوزرینه یرلشدیرلمش اولان‌دها کوچك دیکر یدی طوپ (۱) شهراوزرینه دائمی آتش ایتدکلری کبی شو صورتله دشمنی آلیقویه‌رق عثمانلی عسکرینی محافظه ایله بونلرك خندق کنارنده‌کی قایالر اوزرینه یکرمی خطوه اوزونلغنده براستحکام انشا ایتملرینه مساعداولمش ایدی. محصورلرا کثریا کیجه‌لری مردیونلرله دیوارلردن اینه‌رك خندقی کچرلر، وخندقك اوته طرفنده‌کی قایالردن ضیرمانه‌رق استحکاملرده یرلشمش اولان ترکلرك اوزرینه دوشرلر، خیلی آدم اولدیره‌رك اسیرلرله عودت ایدرلردی. قاسم پاشانتیجه‌سز قالان بوقدرمساعیدن ودشمنك متمادی یوریشلرندن یوروله‌رق ۱٤ تشرین‌ثانیده محاصره‌یی رفع ایله آرغوسه عودت ایلدی؛ وندیکلیلر اونك عودتی عقبنده پالامه‌د تپه‌سنی اشغال ایلدیلر؛ مع هذا قره‌غول محاربه‌لری بتون قیش وایرته‌سی بهار اثناسنده دوام ایلدی. قاسم‌پاشا ناپولی قوماندانی پیزانینك خلل پذیر اولمق بیلمین مدافعه‌سی قارشیسنده‌رجعت ایتدکدن صوکره آرغوسده کلیتلی مقداردہ عسکر براقه‌رق کندیسی اینه‌بختی‌یه چکلدی [۱۰] (۲).

ناپولی‌دی‌رومانیا محاصره‌سی، سلطان سلیمانك بوستهٔ سلطنتنده تاریخ عسکرینك برصفحه‌سی اولمقدن باشقه‌برشی دکلدر: پادشاه‌بالذات بوغدان بکی اوزرینه یوریدی؛ خیرالدین‌باربروس بحرسفیددہ‌وندیکلیلر واونلرك اللرنده‌کی اطه‌لراوزرینه‌جولانلرنده دوام‌ایلدی؛ مصر والیسی سلیمان‌پاشا بحراحمرده پورتکز دونانماسیله‌جنك‌ایتدی. بو اوچ محاربه‌نك حکایه‌سنه کیریشمزدن اوّل مختلف شعبات اداره‌ده وقوعه کلن تبدلات مهمه‌یی ذکر ایتمك ایجاب ایدر.

ابراهیمك‌سقوطندن‌صوکره — اوجه یازدیغمز وجه‌ایله — آیاس پاشاوزیراعظم

(۱) وندیك مورخلری «Sacri Passavolanti» دیبورلر. «Sacri» کلمه‌سی ترکجه‌ده سقر (؟) دیمك اولان «falco sacer»دن مأخوذاولوب چاقالوس ویاخود بالیمز طوپی معناسنه‌در.

(۲) کوآزو تاریخی. ق ۲۰۸.

اولمش ایدی. بو مناسبتله ایکنجی وزارته کلن قاسم پاشا، طمع و ارتکابندن دولایی آزوقت ظرفنده عزل ایله یرینه روم ایلی بکلربکی مصطفی پاشا تعیین اولندی. بکلربکی مصطفی پاشایه خلف اولان لطفی پاشا برمدت صوکره اوچنجی وزارته نائل اولدی[۱۱]. لطفی پاشا اشبو وزیرلك وبکلربکلك صفتیله درکه پوی وقورفو سفرلرینه سرعسکر اولهرق قومانده ایتمشدر. وندیکلیلردن اون آطه آلمش اولان خیرالدین استانبوله مظفرانه عودت ایتدیکی زمان پادشاه کندیسنی دیوانده کمال التفات ایله قبول ایلدیکی حالده لطفی پاشا موقتاً نظردن ساقط اولمش ایدی. عثمانلی مورخلری بوتوجهسزلکك سببنی بیلدیرمیورلر ؛ یالکز عزل وبرقاچ کون صوکره ابقا اولندیغنی سویلیورلر (۱). وزیر ثانی مصطفی پاشا ۳۰ مایس ۱۵۳۸ (۱ محرم ۹۴۵) ده وفات ایتمکله یرینه لطفی پاشا، اونك یرینه‌ده روم ایلی بکلربکی محمد پاشا تعیین قلندی. آناطولی بکلربکی اولوب قبریس فاتحی لالا مصطفی پاشانك قارداشی بولنان خسرو پاشابالآخره لطفی پاشانك وفاتیله اونك یرینه کلدی؛ رستم پاشا دیاربکر بکلربکلکندن آناطولی بکلربکلکنه، بالی بك روم (آماسیه) بکلربکلکندن دیاربکر بکلربکلکنه کچدی؛ سنجاق بکی حسینه آماسیه بکلربکلکی ویرلدی (۲). اسقلا ووینیاده پوشه‌غا لوای جدیدی یحیی اوغلنه ویریله‌رك سمندره سنجاغی‌ده آرسلان پاشایه توجیه اولنمشدر که بوذات مؤخراً بودینه نصب اولنمشدر؛ سلطنت سلیمانی نهایتنه دوغرو کندیسندن بحث ایدیله‌جکدر (۳) . داود پاشا ، اوزمان بحر احمرده عثمانلی دوناتماسنه قومانده ایتمکده اولان خادم سلیمان پاشانك یرینه مصر والیسی اولدی (٤) . پادشاه ، مدت غیبوبتنده استانبولك محافظه‌سنی صدارت قائمقامی صفتیله فرهاد پاشایه وآسیای صغرانك نظارت عمومیه‌سنی آیدین و صاروخان والیسی شهزاده مصطفایه تودیع ایلدی(٥). اوصیره‌ده برفلورانسه ایلچیسی، استانبوله آغیرهدیه‌لر ایله دوق قوزمه‌دومه‌دیچینك برمکتوبنی کتیردی؛ پادشاه ایتالیان مأمورینك استانبولده

(۱) فردی، ق ۲۷۵ و۲۷٦ .
(۲) کذلك، ق ۲۷۹ . عالی، ۳٦نجی حادثه، ق ۲۵۰ .
(۳) عالی ، ۳۵نجی حادثه، ق ۲٤۹ ؛ فردی، ق ۲۵۰.
(٤) سلیمان پاشا مصر والیلکنه ۹۳۱ (۱۵۲٤)ده چاغریله‌رق ۹٤۱ (۱۵۳٤)ه قدر قالمشیدی ؛ اوکا خلف اولان خسرو پاشانك یرینه ایکی سنه صوکره سلیمان پاشا نصب اولنه‌رق ایکی سنه دها مأموریت ایتمشدر .
(٥) عالی، ۳٦ نجی حادثه ق ۲۵۰ . جلال زاده : ق ۲۰٦ .

اقامتی تمدید ایلسنی طلب وسفره‌مصارف یومیه‌سی ایچون کایتلی آچقه تخصیص ایلمك صورتیله فلورانسه‌نك بوحرکتندن خشنودی کوسترمدی . عثمانلی تاریخینك ذکر ایتدیکی ایلك « تعینات » یعنی سفرانك طعامیه‌سی اوله‌رق طرف شاهانه‌دن ایلك ویریلن آچقه‌بودر(۱). بوغدان یکرمی ایکی‌سنه‌دن بری‌دولت عثمانیه تابعیتی طانیمقده اولدیغی حالده (۲) پادشاه بو مملکتك پرنسی رارەشك احوالندن ممنون اولمادیغی جهتله اوزرینه سفر آچدی. ویانه سفری اثناسنده بوغدان بکی‌رارەشك ایلچیسی توتول لوغوتەت بودین پیشکاهنده اردوی عثمانی‌یه‌کله‌رك افندیسی طرفندن‌پادشاهه تأمین عبودیت ایلمشدی ؛ عودتنده سلیماندن برات آلدی‌که سربستئ آیینی وبکلك انتخابی حقنك بویارلره (اصیلزادکان) اعطاسنی متضمن ایدی ؛ شوقدرکه انتخاب طرف‌دولتدن تصدیق ایدیله‌جك‌ایدی [۱۲]. بویارلردن مرکب برهیئت مبعوثه‌نك علامت تابعیت اولمق اوزره هر سنه استانبوله درت بیك دوقه ، قرق قیسراق ، یکرمی طای کتیرمه‌سی قرارلاشدرلدی. سلطان سلیمان ویانه‌دن عودتنده هدایای مقرره‌یی بالذات پیه‌ر رارەشدن آله‌رق مقابلنده سراسره قابلی بر سمور کورك (وزیرلره مخصوص لباس)، ایکی توغ (سنجاق بکی علامتی)، برقوقه (یکی چری اورته باشلرینك سرپوشی) اعطا ایلدی. بوندن باشقه توتول استانبولده افندیسنك نامنه برسرای انشاسنه مساعده الدی‌که الیوم [مورخك زماننده] بوغدان سرایی نامیله موجوددر (۳).

صوك زمانلرده رارەشی کرك خراج (٤) تأدیه‌سنده امتناع کوسترمسندن (سلطان سلیمانك برخط‌شریفی خراجك طلبی‌منع ایتدیکی جهتله بوممکن کورلمز)، کرك‌دولت عثمانیه‌نك دوستی اولان پولونیا قرالی سیگیسموندایله محاربه ومجارستان قرالی فردیناند ایله‌مذاکراته ابتدار ایتمسندن وآلوازیو غریتینك قتلنده مدخلدار اولمقله مظنون بولنمسندن دولایی پادشاهك‌غضبنی دعوت ایلمش ایدی(٥). بوغدان

(۱) فردی، ق ۲۷۹. بومورخ ، ق ۲۵۰ ، فلورانسه‌نك بر ایکنجی سفارتندن بحث ایله‌دوقه‌یی کاه « فرنچه بکی »، کاه « فرنچه سرداری » دیه یاد ایلر .

(۲) ۱۵۱۶ده. انکل، بوغدان‌تاریخی،ص۱۰٤ وافلاق‌پرنسی ناکون‌بسارابانك‌حکومتی.

(۳) قانته‌میر ، سلیمان، e e اشارتلی حاشیه، ص ۲۲۹.

(٤) قانته‌میر، i i اشارتلی حاشیه ، ص۲۲۲. عالی، ۳٦ نجی حادثه، ق ۲۵۰ . سبب محاربه اولمق اوزره خراجك تأدیه‌سنده انتظامسزلق وقوعنی و دولتك دشمنلرینه پاره کوندرلمسنی ذکر ایدر .

(٥)نوواشیش(Kovachich)ك «Scriptores minores rerum hungaricarum»

سفرینی صوك سببه عطف ایتمك لازم کلیر . سلطان سلیمان استانبولدن باباسنك ، بایزید ثانینك ، فاتح محمدك تربه‌لرینی زیارتدن صوکره ۱۱ صفر ۹۴۵ (صالی ، ۹ تموز ۱۵۳۸) ده حرکت ایلدی . ایرته‌سی کون مصطفی پاشادن طول قالمش اولان همشیرهٔ سلطانینك وفاتی وقوع بولدی . ادرنه‌ده پادشاه یکی روم ایلی بکلر بکی خسرو پاشاایله بصره‌ده عرب بکی امیر رشیدك اوغلنی دست بوسه قبول ایلدی؛ امیر رشیدك مبعوثی اووقته‌قدر مستقل قالمش اولان پدری نامنه پای تختنك آناختارلرینی پادشاهه تقدیم ایلدی؛ سلیمان یالکز خطبه وسکه حقوق سلطنتی محافظه ایله رشیدی امارتنده ابقاایلدی(۱). باباطاغنده سلجوق پادشاهلری زماننده برطاقم ترك مهاجرلریله تاتارستان دوبریجه‌سنه کلوب یرلشمش اولان اختیارترکمن صالتق‌ددهنك مزارینی زیارت ایلدی. قریم خانی صاحب گرای سکز بیك سواریسی وبتون اوغلانلری واوغللری ایله‌باشده عثمانلی اردوسنه‌التحاق وپادشاهه‌عرض عبودیت‌ایتدی [۱۳]. اردوطوپ صدالریله ویکی‌چریلرك اوچ‌ال سلاح‌بوشالتملریله اوتاغ‌همایونی قوردقدن صکره یاش‌شهرینی آتشه ویردی؛ اره‌شك یکی‌پادردینی سرایی ایله بتون کلیسالر یاندی . پادشاه سمندره سنجاق بکنك سواریلرینی وتاتارلری فراری بکك تعقیبنه مأمور ایده‌رك کندیسی‌ده اردونك بقیه‌سیله اونلرك آرقه‌سندن حرکت ایلدی؛ افلاق بکی طرفندن کوندریلن اوچ یوزاولاح پیشدارلق ایدییوردی (۲). پیه‌ر اره‌ش صیق اورمانلر ایچندن ترانسیلوانیایه قاچدی. عثمانلیلرك تقربنده سوچاوا شهری مستحکم اولمقله برابر مدافعه‌یه چالشمقسزین تسلیم اولدی. پاره دولو فیچیلر ایله مالی مخزنلر، قیمتدار کورکلر دولو مغازه‌لر، کموش کاسه‌لر، آلتون جلدلی انجیللر قیمتلی طاشلر ایله‌مزین قلیچلر، وویوده‌نك بتون خزینه‌سی غالبلرك النه‌کچدی(۳) . سلطان سلیمان بویارلری دعوت ایده‌رك اونلرك رجامی اوزرینه اره‌شك قارداشی(٤) أتیه‌نی بوغدان بکلکنه تعیین ایله امارت علامتلرینی ، یعنی قوقه، سمور کورکلی قافتان ، طبل ونقاره ، توغ وسنجاق ویردی (٥). اتیه‌ن اره‌شه ویریلن براتده

نام‌اثرنده‌ص. ۲۰۸ *De rebus gestis Joannis Regis Hungariæ autore Verantio*

(۱) عالی، حاجی قالفه‌نك روم ایلیسی، ص ۲۷ — ۳۰.

(۲) عالی، ق ۲۵۰ .

(۳) عالی، ق ۲۰۱ پچوی، ق ۷۳ فردی، ق ۲۹۱ جلال زاده ، ق ۲۱۸. انکل، ص ۱۸۱ .

(٤) روزنامهٔ سلیمانی « صوك بکك قارداشی » یرینه سهواً اوغلی یازار .

(٥) پچوی . عالی، جلال زاده . فردی ، صحائف مذکوره .

بعدما وویوده‌نك ایکی سنه‌ده بر ویرکی‌یی بالذات استانبوله کتیرمسی، احتراقی اسباب سفردن برینی تشکیل ایدن طونه اوزرنده واقع کیلی قلعه‌سنك یکیدن انشاسی، آق کرمان شهرینك مستحکم حاله قونلمسی، وقره دکیز ایله دنیه‌سته‌ر و پروت آره‌سنده‌کی اراضینك خراجکذارلق صورتنده آق کرمان محافظلرینه ویرلمسی درج اولندی (١).

سوچاواده سیگیسموندك بر ایلچیسی — که سلیمانك عزیمتندن مقدم، قیمتدار هدیه‌لر تقدیم ایتمك اوزره استانبوله کلمشدی — (٢) متبوعنه التفاتلی نامه‌لری حامل اوله‌رق اعاده ایدلدی؛ اوصیره‌ده، بودینه صیغندیغی ظن اولنان راره‌شك تسلیمنی تکلیف ایتمك اوزره راره‌شك سراینه بر چاوش کوندرلدی (٣). اردو پروتی کچنجه (٤ تشرین اول ١٥٣٨) بوغداندن آلنان اراضی آق کرمان وکیلی سنجاغی نامیله برلوا اتخاذ وحسن بکه توجیه اولندی. ایساقجی کوپریسنده، پادشاهك بوراده طوپلانملرینی امر ایتمش اولدیغی بتون ممالك عثمانیه اولاقلری ظفرنامه‌لرله محال مختلفه‌یه ارسال ایدلدی (٤). بغداد والیسی سلیمان پاشا عزل ایله یرینه ذوالقدر بکلر بکی محمود پاشا تعیین قلندی. پادشاه یانبولیده، والی بولندیغی دیاربکردن کلمکده اولان رستم پاشا ایله باباسنك اخیراً قزاندیغی مظفریت خبرینی کتیرمکده اولان خیرالدین پاشانك اوغلنی قبول ایتدی. سلیمان یانبولی حوالیسنده شکار ایله اکلنمکده ایکن قپودان پاشا مظفرانه استانبوله کیردی: پادشاهك قیش موسمنی امرار ایده‌جکی ادرنه‌یه عزیمتله عرض عبودیت ایتمك اوزره مساعده آلدی (٥). سلطان سلیمان

(١) عالی، پچوی. جلال زاده، فردی. انکه‌ل، ص ١٨١. [وسط ولایت بغداددن برمقدار اراضی افراز اولنوب پروت نهرینك اق کرمان طرفندن قلیج [کیلی] نام شهرك مقابله‌سنده تورلی صوینه وارنجه‌یه قدر حدود تعیین اولنه‌رق بوحدودك ایکی طرفندن ایکی قلعه بنا اولنمق شرطیله ... پچوی، ح ٦، ص ٢١٢. مترجم]

(٢) فردی، ق ٢٨٤.

(٣) پچوی، ق ٧٣.

(٤) جلال زاده، ق ٢٢١، شوایالتلره اولاق کوندرلدیکنی یازار: لورستان، کردستان، آزربایجان، کورجستان، دمشق، حلب، قره‌مان، روم (اماسیه)، ازدرخان، اسکندریه، جزائر، صاروخان، کرمیان، آیدین، اسپانیا، پالاسه‌ك (؟)، پورتکیز، بوسنه، سمندره، هرسك، ایزوورنیق وآولونیه.

(٥) پچوی، فردی، جلال زاده پادشاهك ادرنه‌یه وصولنی ٢٩ جماذی الاولی (٢٣ تشرین اول) اوله‌رق تعیین ایدیورلر.

ادرنه‌یه کله‌رك بایرام‌صیره‌سنده‌بوغدان ایلچیلرینك آغیر هدیه‌لرینی قبول‌وخیرالدین پاشانك کچن یاز اثناسنده بحر سفیددهکی محاربه‌لری حقنده ویردیکی تفصیلاتی استماع ایلدی (۱) .

خیرالدین بحر سفید سفرینه استانبولدن آنجق قرق قادرغه ایله چیقمشیدی؛ چونکه دکیز موسمی حلولنده — وزیرلرك کندی مصرفلریله انشا ایتملری پادشاه طرفندن امر اولنان — یوز کمیدن یالکزاونی ختام بولمش‌وقصور طقسانی هنوز ترسانه‌لرده ، ویاخود تجهیزاتی محتاج اکمال برحالده بولنمش ایدی. خیرالدین بتون دونانمایی برلشمدکجه دکیزه چیقمق ایستمیوردی ؛ لکن وزیرلرك برخدعه‌سی نیتنی دکشدردی : شویله بر شایعه چیقاردیلرکه اندره‌آ دوریا ، صالح رئیسك مصردن کتیرمکده اولدیغی یکرمی تجار کمیسنی اله کچیرمك ایچون قرق قادرغه ایله کرید آچیقلرنده‌دولاشمقده‌در (۲). بوخبراوزرینه خیرالدین اوچ‌بیك‌یکی‌چری‌وامرای بحریه ایله (۳) برلکده — مالوس کورفزینك مدخلنده‌کی یدی آطه‌نك (٤) قره‌یه اك قریبی اولان اسکیاتو (سیاتوس)ه متوجهاً یلکن آچدی برقایا اوزرنده مبنی اولان سیاتوس‌قلعه‌سی التی کون‌التی کیجه آچیلان کدکاردن دوکیله‌رك یدنجی کون هجوم ایله ضبط ایدلدی . خیرالدین محصورلردن بر چوغنی قلیجدن کچیروب اوچ بیك درت یوز کشی‌ده اسیر آلدی. استانبولدن حرکتندن هنوز تجهیز اولنمامش اولان طقسان کمی ایله صالح رئیسك یکرمی قادرغه‌سی‌ده‌سیاتوسده آمیرالك قوتنه التحاق ایتدی ؛ شو صورتله دونانمانك‌قوتی یوز کمی‌یه، یعنی بوسفر ایچون‌مقتضی کورنمش اولان درجه‌یه واردی (۵) . عثمانلی دونانمای سیاتوسدن اغریبوز قارشیسنده واقع سقیروس اطه‌سنه یلکن آچدی. نامنی طاشلق اولان طوپراغندن آلمقده‌بولنان‌سقیروس‌دولوپلرك دکیز حیدودلقلریله، تهزمنك ، اورایه نفی اولنه‌رق

(۱) فردی ، ق ۲۹۱ . جلال زاده ، ق ۲۲۲ .

(۲) حاجی قالفه ، تاریخ اسفار البحار . ق ۲۳. فردی، ق ۲۹٤ . پچوی ، ق ۷۳ . جلال زاده ، ق ۲۲۱ . عالی ، ۳۷ نجی وقعه ،۱ ق ۲۵ .

(۳) قوجه ایلیدن [ازمیدن] علی‌بك، تکه‌دن خرم بك، صیدادن علی‌بك، علائیه‌دن مصطفی بك . اسفارالبحار .

(٤) سیاتوس (Sciathus) ، سقوپه‌لوس (Scopelus) ، هالونه‌سوس (Halonesus) ، اوده‌میا (Eudemia) ، په‌پاره‌توس (Peparethus) ژه‌رونسیا (Gerontia)، سقاندیله (Scandile) .

(۵) حاجی قالفه ، اسفارالبحار ، ق ۲۳ .

ترك حیات ایتمسیله مشهوردر (۱) . بو طرفلری تخریب ایدن ترك قورصانلرینك هجوملرینی اکثریا موفقیتله دفع ایتمشیدی ؛ لکن بو دفعه عرض مطاوعت ایتمسی ایچون باربروسك برکورتمسی یتشدی . سنوی بیك آلتون ویرکی آلتنه آلدی ، و استانبوله غنیمتله دولو یدی کمی کوندردی (۲) ۱۵۳۶ ده تسخیر ایتمش اولدیغی تینه آطه‌سنه سنوی بیك بش یوز دوقه ویرکی قویدیغی کبی سه‌ریفوس(۳) وآندروس آطه‌لرینه بیکر آلتون طرح ایتدی (۱۳ تموز ۱۵۳۸) (٤). خیرالدین استانبوله عزیمتندن برآی صوکره کرید آطه‌سنه برنزول یاپدی . رتمو و حانیه موفقیتله مدافعه ایتدیلر؛ لکن میلوپوتاموستیالرك اهالیسی قاچه‌رق یغمایه معروض اولدیلر؛ غالبلرك بوراده بولدقلری ذخیره ایله طوپلر کمیلره نقل اولندی.سکسان کوی یاقلدی (٥). خیرالدین قندیه‌دن — جزیره‌ده برزمانلر موجود بولنان یدی ودرت شهردن — که «ئه‌پتاپولیس» و«تتراپولیس» نامله‌معروفدرلر — سقارپانتو — (قدیم قارپاتوس) — یه توجه ایتدی ؛ آنجق خیرالدین بو تسخیراتی اجرا ایتدیکی زمان اوشهرلردن یالکز اوچی موجود ایدی. برقاچ کون پیسقوپیاده (٦) طور- دقدن صوکره استانطویه دوغری یلکن آچه‌رق کندی‌قادرغه‌لرینی آلدیغی نفرات بحریه‌نك راکب بولندقلری کمیلری‌ده(۷) اوراده براقدی. ستامپالیادن،خرستیان قادرغه‌لرینی اورمق ایچون هر طرفه قورصان کوندردی (۸) . بو سفرایله بوندن اولکیسنده خیر الدین وندیك آطه‌لرندن یکرمی بشنه ایتمش واون ایکیسنی ممالك

(۱) سترابون ، ۹ . پلوتارك ، ἐν Κίμωνι

(۲) حاجی قالفه ، ق ۲٤ .

(۳) حاجی قالفه یالکزبرآطه دیور؛ پچوی اسمنی ویرییور. [استندیل، آندره‌سیرفو، پچوی ، ج ۱ ، ص ۲۱۳ . مترجم]

(٤) ایرته‌سی سنه قورسینو سوماریوا (Corsino Sommariva) فرانسز ایلچیسی واسطه‌سیله ، سنوی اوتوز بش‌بیك اچه ویرمك اوزره جزیره‌یی تملك ایتمشدر . بومناسبتله وبرلین « بحرسفیدك اسکی‌دوقه وحکمدارلری تاریخ جدیدی » عنوانیله ۱۶۹۸ پارسده مطبوع اثرده مندرج اولان فرمانه مراجعت .

(٥) حتی عالی اوچ یوز دیور .

(٦) پیری رئیسك بحریه‌سنه کوره « ایلکی ». بوائرك مورخده برنسخهٔ تامه‌سی برلین کتبخانه‌سنده‌ناقص برنسخه‌سی، درسد کتبخانه‌سنده‌ده دها آز ناقص برنسخه‌سی واردر.

(۷) «لوند فرقته‌لری» .

(۸) « کوکالو کمیلری » ، اسفارالبحار .

مفتوحه‌دن اولمق اوزره ویرکی آلتنه آله‌رق اون اوچنی تخریب ایلمشدر.

خیرالدین پاشا، پاپا ایله وندیك واسپانیانك مجتمع دونانمالری مشهور اقسیوم برونی قارشیسنده‌کی آرته کورفزنده کائن پروزه قلعه‌سنه هجوم ایتمك تدارکنده بولندقلرینی خبر آلمسی اوزرینه یکرمی‌ایکی کمی ایله تهدید اولنان نقطه‌یه کیتدی. خرستیانلر قوتجه چوق‌فائق ایدیلر؛ زیرا وندیکك سکسان، پاپانك اوتوز آلتی اسپانیانك اللی، قادرغه‌سی وار ایدی [۱٤]. عثمانلی دونانماسی آرته کورفزینه کیرر کیرمز، خرستیان دونانماسی پروزه اوکنه کلوب تیور آتدی (۱) (۲۵ ایلول — ۱ جمادی‌الاولی). متفقلرك قره‌یه چیقمق ایچون یاپه‌بیله‌جکلری هردرلو حرکته مانع اولمق امریله قورصان‌مراد، طورغود، کوزلجه، صالح رئیس پیشدارقونلدی. دشمن ایلك باشلامق نیتنده کورنمیوردی؛ خیرالدین اوچ کون صوکره کورفزدن چیقوب خرستیان دونانماسنه میدان اوقودی. دوریا برحرکت رجعیه اجرا ایتمسی اوزرینه دمدار بولنان‌وندیك آمیرالی‌قاپه‌للو کمیلرینی چویروب‌پروزه اوکنده‌بولنان عثمانلی کمیلرینه شدتله یوریدی؛ لکن خیرالدین کورفزه کیرمکی مناسب بولدی؛ خیرالدینك — قاپه‌للونك‌شدتلی آتشی التنده کچیدك مدخلنده‌بربرینی صقشدیرمقده اولان — قادیرغه‌لرنده بیوك برقاریشقلق کورنمکده اولدیغی حالده دوریا رجعت امری ویره‌رك‌سانته ماوره آطه‌سنده‌قاپودوقاتویه‌چکلدی. ایرته‌سی کون(۲۸ایلول) خرستیان آمیرالری برمجلس حرب قوردیلر؛ دوریا محاربه‌دن چکنمك رأینده بولندی؛ لکن اونك رأیی قبول اولنمادیغندن ایکی دونانما یکیدن بوی اوچدی. عثمانلیلرك صاغ‌جناحی طورغود (۲)، صول جناحی‌صالح‌رئیس ومرکزی‌خیرالدین قوماندەسنده‌ایدی. دوریانك‌قرارسز حرکتلری‌عثمانلی آمیرالنك سربست وجرأتلی هجوملرینه قارشی کلەمدی؛ ایکی وندیك قادرغه‌سی هوایه اوچوب برونديك، برده پاپا قادرغه‌سی‌ضبط‌اولنه‌رق ایچنده‌کیلر قلیجدن کچیرلدی. کیجه‌نك حلولی‌عثمانلیلرك شوموفقیتلرندن استفاده‌یه مانع اولدی؛ خرستیانلر شوصورتله دها بیوك ضایعاتدن قورتیلوب هربری برطرفه طاغلدیلر، وسانته‌ماوره صولرندن چیقدیلر. خیرالدین اوغلنی خرستیان قپودانلرندن اسیردوشن ایکی کشی‌وخبرمظفریت ایله — اوزمان

(۱) اسفارانبحار، ق۲۵. پچوی، ق ۷٤. جلال زاده، ق ۲۲٤. فردی، ق۲۹۰ عالی، ق ۲۵۲.

(۲) ساغره‌دو، ص ۲٦۵.

یانبولیده بولنان — پادشاهه کوندردی. یانبولی شهرنده شنلك یاپیله رق سلطان سلیمان، آمیرالنك خدمتنه مکافاةً خاص همایوندن النمق اوزره خیرالدینك مخصصاتنه یوزبیك اقچه ضم ایتدی (١) .

خادم سلیمان پاشانك بحر احمر ده هندستان وعربستان اوزرینه سفری خیرالدینك بحر سفیده — قسم کلیسی دوریانك حرکتسزلکنه معطوف اولمق لازم کلن — موفقیتدن دها یوکسك براهمیتی حائزدر. عربستان وهندستان محاربه لرینی موجب اولوب ده عثمانلی حکومتنده یکی برتوسعی انتاج ایدن اسبابی بوراده ذکر ایتمك مقتضیدر.

پروزه محاربهٔ بحریه سندن اون ایکی سنه مقدم، یعنی موهاچ محاربه سندن آز اول سلطان سلیمان مجارستان ایله عربستانك ایکیسنه بردن عطف نظر دقت ایتمشدی، نصل که شو وقایعی تحریر ایتمکده اولدیغمز زمانده دخی بوغدان وهندستانك هر ایکیسنه بردن سفر آجمق تصورنده بولنمشدر. جسور قپودان سلیمان رئیس — برقاچ عرب عاصیسنی تأدیب وکندیسنك اسمنی سبا اقلیمی حدودینه قدر نشر ایتمك اوزره — بحر احمر ساحللرینه کوندرمش ایدی (٢) . ابراهیم پاشا، مصر اداره سنی تنظیم ایتدکدن صوکره بوخطه نك والیلکنه قیصه بویلو وفقط شجاعتی مجرب اولان ونقصان اعضاسی کندیسنی افعال عظیمه یه اقتدارسز براقمایان — شام بکلربکی خادم سلیمان پاشایی تعیین ایتمشدی (٣) . سلیمان پاشا طنطنه یی سومکده وزیر اعظمدن کری قالمازدی: عساکر محافظه سی کوزللکلری نادر وبنیه لری قوی بیك دلی قانلیدن مرکب اولهرق بونلرك جمله سی التون کمر قوشانیر واوزرلرینه قیمتدار خنجر طاقارلردی (٤) . تاریخ سلیمان پاشایی مدح ایدر وامیر جانم حمراوی ایله اوغلی امیر الحاج یوسفك قتلندن باشقه خطاسنی بولماز (٥). سلیمان پاشا قاهره قلعه ومحله سنی تزیین

(١) حاجی قالفه . اسفارالبحار ، ق ٢٦ .

(٢) عالی، ١٢ نجی وقعه، ق ٢٢٩. پچوی، ق ٣٢، ودیکر عثمانلی مؤرخلری. پیه رو براغادینونك ماریتی سانوتوده . ج ٤١، مندرج ٦ مایس ١٥٢٦ تاریخلی راپورندن :

Sulyman Reys capo di armata di India a dì 25 del passato parti di qui con tre navi, tre galere grosse fornide diartilleria, sopora la quale è andati 4000 homini.

(٣) پچوی، ق ٧٩: « چار ... صاحبی » درت قلبی کبی شجاعتندن کنایه.

(٤) پچوی .

(٥) المنح الرحمانیه وتاریخ سهیلی ، ق ٥٤.

وقصون (۱) محله‌سنده برزوایه وبری قلعه ایچنده ساریاده ودیکری نیل اوزری بولاقده ایکی جامع انشا ایلدی. خطهٔ مصریه‌دن التان ویرکی‌یی «مصر خزینه‌سی» تامیله ایلك استانبوله کوندرن اودر . اوقافك اداره‌سنی بالذات درعهده ایده‌رك شومعامله اسلافنه‌ده نمونهٔ امثال اولدی؛ لکن بواداره مؤخراً یکی چری اغاسنك الته دوشدی (۲). سلیمان پاشامصری اون سنه‌حکمت ومتانتله اداره‌ایتدی [۱۵]. گونش‌سفری اثناسنده پادشاه، سلیمان پاشایه سویش‌لیماننده سکسان قادرغه وصندال ومعونه یاپدرمسنی امر ایتمشدی (۳) . لکن بودونانمانك کاملاً تجهیزندن مقدم ، سکز یوزبیك دوقه‌یه بالغ اولهرق ایران‌سفری مصارفنك تسویه‌سنه تخصیص قلنمش اولان مصر ویرکیسنی بالذات ابراهیم پاشا اردوسنه ایصال ایتمکه‌طرف پادشاهیدن مأموراولدی. سلیمان پاشانك‌خلفی خسرو پاشامصری برسنه‌اداره‌ایتدکدن صوکره خزینه‌یه سکز یوزبیك یرینه برملیون ایکی یوز بیك دوقه ادخال ایلدی. سلطان سلیمان بوتزییدی خبر آلمسی اوزرینه بوسنه‌وارداتنك اولکی سنه‌یه نسبتله فضله‌سنك خزینهٔ دولته ویرلمسنی منع ایله برابر شو اچه‌نك فضله‌سی ظلمدن حاصل اولوب اولمادیغی اکلاشلمق اوزره تحقیقات اجراسنی امر ایلدی . خسرو پاشا ، سلفی زمانده مصر وارداتنك دون اولمسی بردونانما انشاسی مصارفندن نشأت ایلدیکنی ومع‌هذا حاصلاتك برکت اوزره اولمسی وتارلالرك دها ایی‌اروا ایدلمسی ویرکونك تأدیه‌سنی تسهیل‌وتنظیم ایتدیکنی‌اورته‌یه قویدی. پادشاه،خسرو پاشانك شوصورتله تبریهٔ ذمتنی قبول ایتدیسه‌ده بر مدت صوکره عزل ویرینه سلیمان پاشایی نصب ایلدی. درت یوزبیك فضلهٔ واردات ایمپراطور والانسك [۱۶] قدیم‌صویوللرینك تعمیرینه‌صرف‌اولندی‌که بووجه‌ایله‌حاصل‌اولهجق‌صو پای‌تختی اسقا ایده‌جك ایدی.

سلیمان پاشانك مصر والیلکنه اعاده‌سی، خسرو پاشانك فرط غیرتندن‌دولایی پادشاهك حاصل ایتدیکی اندیشه‌دن زیاده ایران سفرینی تعقیب ایدن سنه ایچنده یرهند ایلچیسیله برهند شهزاده‌سنك کله‌سندن نشأت ایتمش ایدی. بوشهزاده‌دخی پادشاهی سلطان اسکندرك اوغلی برهان بك‌ایدی‌که بیوك‌بابرك اوغلی و — نامنك دلالت ایتدیکی وجه ایله مغول ایمپراطورلرینك الك بیوکی اولان — شاه اکبرك

(۱) محمود بن یوسفك « تاریخ مصر »ی . سهیلی، ق ٥٤ .

(۲) المنح الرحمانیه. سهیلی . نزهة‌الناظرین .

(۳) بچوی. ترکجه‌نك [برنوع کمی‌دیمك اولان] باجه‌کله‌سی ایتالیانجه‌ده دائما fusta کله‌سیله ترجمه اولنور .

باباسی (۱) مغول حکمداری همایونك عساکر کثیره‌سی اوکندن فرار ایتمکده ایدی. سلطان سلیمان، برهان بکی صورت ممتازه‌ده قبول ایده‌رك یومی اوچ یوزاقچه (التی دوقه) تخصیصات ویردی. بوفراری شهرتکیر ایله برلکده ادرنه‌یه گجرات حکمداری بهادرشاهك برایلچیسی کلدی؛ گجرات حکمداری‌ده دلهی سلطانك دشمندن قورقمقده اولدیغی جهتله خزینه‌لرینی اوچه مکده امنیت آلتنه آلمش، «دیو» نامنده‌کی لیمانی الهکیرن پورتکیزلره قارشی خادم‌الحرمیندن استمداد ایتمکده بولنمش ایدی. بهادر شاهك باب همایونه کوندردیکی هدایای ثمینه آره‌سنده التمش بیك «کروره» (۲) تخمین اولنان برکمر جلب نظر دقت ایدیوردی. سلیمان پاشایه، قامپایاحکمدارینك معاونتنه کیتمك اوزره درحال بردونانما تجهیزی ایچون امر ویرلدی؛ لکن تجهیزاتك ختامندن اوّل خبر الندی که بهادر شاه پورتکیزلر طرفندن اعدام اولنمشدر (۳). پاشا بهادر شاهك مکیه وضع اولنان خزینه‌لرینی استانبوله ایصال ایلدی که التون وگموش دولو اوچ یوز صندقدن مرتب ایدی (٤).

خیرالدین باربروسك دونانمامی بحر سفید آطه‌لرینی تسخیر ایچون آق دکیز بوغازندن چیقمقده ایکن (۱۳ حزیران ۱۵۳۸) سکسانلك سلیمان پاشاده سویش لیمانندن حرکتله عربستان سواحلنه توجه ایدیوردی. اوقدرشیشمان، اوقدر اختیار ایدی که یرندن قالقمق ایچون درت آدمك معاونتنه محتاج ایدی؛ لکن بتون قواسنی محافظه ایتمش، فعالیت وجسارتندن برشی غائب ایتمه‌مش ایدی (۵). قومانده‌ایتدیکی

(۱) فردی، ق ۲٤٦.

(۲) فردی، ق. ۲۵. فردینك حسابنه کوره بر «کروره» یوزبیك دوقه طوتار؛ بناءً علیه بوکمر التی ملیون دوقه، یاخود، اوچ یوز ملیون اچه قیمت جسیمه‌سنده ایدی. [مورخك کروره «Crore» دیدیکی، یوزبك معناسنه اولان کرور لفظندن عبارت اولهجقدر. مترجم]

(۳) پچوی، ق ۷٦. جلال زاده، ق ۲۲۱. تفصیلات ایچون «Mamuel de Faria y Sousa, *the portugues Asia*. Londres 1694» ج ۱، باب ۸ ه مراجعت. بهادر یوائرده بادیرو *Badiro* وهمایون ثوماثوم (Omaum) شکلنه قونلشدر.

(٤) فردی، ق ۲۷۸. بهادرشاهك خبروفاتی ادرنه‌یه شوال ۹٤٤ (شباط ۱۵۳۸) ده واصل اولدی.

(۵) *The portugues Asia, 1, ch. 10, p 433 viaggio et impresa, che fece Solyman Bassa del 1538 contra Portoghesi per racguistar la città del Diu in India. Venez., 1545* سلیمان پاشا حرم پادشاهی خادملرندن اولوب یکی چریلردن دکل ایدی : *His face ugly and belly so big, he was more like a beast than man, his age 80 years.*

دونانما یتمش ایکی یلکندن مرکب ویکرمی بیك کشی‌یی حامل ایدی (۱). بونلرك یدی بیکی یکی‌چری ایدی؛ وندیك ایله‌دولت عثمانیه آره‌سنده صلح منقطع‌اولدیغی زمان تجار کمیلرندن‌جبراً آلنه‌رق عثمانلی قادرغه‌لرینه قونلمش اولان برچوق وندیك اسیری‌ده بولونیوردی . دونانما زبیدی کچه‌رك (۲۹ صفر — ۲۷ تموز) عدن اوزرینه توجه ایتدی. عرب امیری عامر بن داود سلیمان پاشا طرفندن حیله ایله آمیرال کمیسنه کتیریله‌رك اسیر ایدلدی، عدن اراضیسندن بر سنجاق تأسیس وبهرام بکك محافظه‌سنه تودیع ایدلدی . برقاچ هفته صوکره سلیمان پاشا عسکرینی کجرات سواحلنه چیقاردی ؛ قوقه‌وقات نامنده ایکی قلعه‌یی هجوم ایله‌ضبط وایلول‌ابتدالرنده دیو شهرینی محاصره ایلدی. عثمانلیلرك طوپلری آره‌سنده تقریباً بررقطار ثقلتنده کوله آثار جسیم طوپلر وار ایدی (۲). بودرلو افواه ناریه‌نك دوکلسندن زیاده سویش برزخندن بحر محیط هندیده دیو دیوارلرینه قدر تقللری شایان تعجبدر . محاصره‌یکرمی کون‌سوره‌رك شومدت ظرفنده پورتکیزقوماندانی آنتوان دوسیلوه‌یرا موقعی‌کمال‌شجاعتله‌مدافعه ایتدی؛ بتون محافظلر، حتی پورتکیز قادینلری‌بوشجاعته اشتراك‌کوسترديلر. سلیمان‌پاشا اردوسنده قحط ظهوری‌تأخر ایتمدی؛ دیوبلده‌سنك یکی‌حکمداری محمودپورتکیزلرك منفعتنه‌خدمتله عثمانلیلره بیه‌جك تدارکندن‌امتناع کوسترديکندن عسکر کمیلره چکلمکه مجبور اولدی . محمود ، کوسترديکی امنیت مقابلی آمیرال کمیسنك بیوك دیرکنه صلب اولنمش اولان عدن عرب امیرندن‌دها احتیاطکار کورنمش‌ایدی؛ سلیمان‌پاشانك‌اصرارلرینه رغماًدونانمایه کلدی؛ شبهه‌سزکه اونك حقنده‌ده‌عدن امیرینك وزبید امیری احمدك حقنده‌کی معامله یاپیله‌حق ایدی. یمن حکومتی کردستان فاتحی بیقلی محمدپاشانك اوغلی مصطفی‌بکه ویرلدی. سلیمان پاشا اون آی غیبوبتدن صوکره ۲۲ شوال ۹۴۵ (۱۳ مارت ۱۵۳۹) جده‌لیمانه داخل اولدی ؛ اوندن صوکره حج ایچون مکه‌یه عزیمت ایده‌رك قاهره طریقیله استانبوله‌کلدی. سکسانلك‌عربستان فاتحه‌شرف ویرمك ایچون کندیسنه دیوانده‌وزرا آره‌سنده یر تخصیص ایلدی (۳) .

(۱) حاجی قالفه ، اسفارالبحار ، ق ۲۶ .

(۲) *The portugues Asia,1, p.438.Carrying balls above 9o pounds weight*

(۳) تاریخ اسفارالبحار ، ق ۲۷ پچوی ، ق ۷۷ . فردی ، ق ۳۱٤. جلال زاده. صولاق زاده. لطفی، ق ۸۸. « پارس کتبخانه‌سی ایضاحات ومستخرجاتی » اثرنده، ج ٤، ق ٤٤٤ . « برق الیمانی » یه مراجعت .

یانغین ، وبا ، وزیر اعظمك وفاتی بوغدان ، وندیك ، عربستان سفرلرنده قازانیلان مظفریتلرك ویردیکی نشئه‌یی بوزدی. ۱۷ صفر ۹٤٦ (٤ تموز ۱۵۳۹) ترسانه محله‌سنده اوقدر شدتلی بریانغین چیقدی که ترسانه‌ده بولنان اسیرلرك جمله‌سی آتش ایچنده تلف اولدیلر ؛ حریق سوق روزکار ایله لیمانك اوته‌طرفنه کچه‌رك خسارات عظیمه ویردی؛ بوفلاکتدن طقوز کون صوکره وزیراعظم ایاس پاشا وبادن وفات ایتدی . ایاس پاشانك اصلی ارناوود ایدی ؛ اوچی‌ده راهب اولان اوچ قارداشی انالرینك اقامتکاهی اولان آولونیه‌ده یاشایورلردی (۱)؛ ایاس پاشانك، سلفی ابراهیم پاشاقدر وندیك منافعنه مساعد بولنمش اولمسی‌شایان تعجب دکلدر. آیاس پاشامستقیم وحق شناس برآدم شهرتنه مالك اوله‌رق فقط قادینلره ابتلاسندن دولایی تعیب اولونوردی؛ خانه‌سنده قرق‌قدر بشیك بولندیمی‌اولمش ووفاتنده‌یوز یکرمی‌چوجق براقمشدر (۲) . وزیر اعظملق، سلفنك مملکتندن‌اولوب برارناوود ایچون مزیت نادره‌اولمق‌اوزره‌علمیه‌ممتاز بولنان‌وزیرثانی‌لطفی پاشایه ویرلدی. لطفی پاشا آیاس پاشا طبیعتنك مخالفی اولمق اوزره قادینلری سومیه‌رك اونلری دائما استحقار ایدردی؛ تزوج ایتمش اولدیغی [۱۷] همشیرهٔ سلیمانی حقنده‌کی‌سوء معامله‌سی ایکی سنه‌صوکره قاین برادرینك کوزندن‌دوشمسنی موجب‌اولمشدر. مأموریتندن عزلنده زوجه‌سی تطلیق ایتدیریله‌رك دیمتوقه‌یه نفی اولندی ؛ بر چوق اثر یازمشدرکه بونلردن بری مؤلفنك انفصالندن اون ایکی سنه‌صوکره‌یه قدرکلن دولت عثمانیه تاریخیدر [۱۸].

۱۵۳۹ صوك بهارینك بدایتنده سلطان سلیمان آسیا طرفلرنده صیده چیقمق اوزره استانبول بوغازینی کچدی ؛ بروسه‌یه وصولنده اهالی آتلرله قارشی چیقمش اولملریله‌بوسواری‌الایندن‌حس ایتدیکی خشنودسزلغی‌اظهارایتدی. تبعه‌سی طرفندن بردها بویولده بر نقصان حرمته اوغرامامق ایچون تیمارلی سواریلردن باشقه‌سنك آت ایله استقبالنه کلمرینی منع ایدر بر امرنامه نشر ایتدی. پادشاه بروسه‌ده آنجق سکز کون‌قاله‌رق استانبوله کلمك اوزره کری دوندی؛ آق دکیز بوغازندن‌کچرکن بوغازك فرنکلرك اصولنده احکام ایدلمسنی امرایلدی. ۱۵ جمادی‌الاولی (۲۸ ایلول) پای تخته عودت‌ایلمشدی. بایزید وجهانکیر اسمنده‌کی ایکی شهزاده‌سنك سنتی‌ایچون دوکون یاپیله‌رق تشرین ثانینك‌اون برندن یکرمی‌آلتیسنه قدر اون‌بش کون‌دوام

(۱) مارینی سانوتوده ، ج ٤١ ، پیه‌روبراغادینك ۱۵۲٦ سنه‌سی تاریخلی راپوری .
(۲) عثمان افندی ، حدیقة الوزرا ؛ عالی ، دفتر وزرا .

ایلدی . ایلك کونی سلطان سلیمان آت میدانه کیتدی ؛ وزیرلر ، بکلربکلری ، بکلر استقبال وعرض تبریکات ایلدیلر. یکی چریلره وعساکر خاصه‌یه محتشم برضیافت ویرلدی . ارسلانلر ، قاپلانلر، پلنکلر، پارسلر، وشقلر، قوردلر، زرافه‌لر خلقك انظار تماشاسنه قونلدی. ایرته‌سی کون پادشاه قاضیعسکر ودفتدارلرك آره‌سنده جالس بولندیغی حالده وزرانك عبودیت وهدایاسنی قبول ایلدی ؛ لطفی پاشا ، عربستان فاتحی سکسانلك خادم سلیمان پاشا ، صوفی محمد پاشا، رستم پاشا، اناطولی بکلر بکی سلیمان پاشا ، قره‌مان بکلر بکی فرهاد پاشا دست بوس مراسمنه قبول اولندیلر ؛ فرانسه(۱)، وندیك ایله مجارستان قرالی فردیناندك وژان زاپولیانك ایلچیلری بوشرفدن حصه‌دار اولدیلر . کورشجیلره، جانبازلره ، حقه‌بازلره ، خیالجیلره ، مسخره‌لره، صویتاریلره خاتی اکلندرملری امرایدلدی. اوندن صوکره نوبت مغنیلره، رقاصلره، موسیقه‌جیلره کلدرك حتی یهودیلرده میدان یرینه یدی باشلی اژدرکتیردیلر. وزیرلر، بکلر، علما ، مشایخ، پادشاهك سماحتندن قیمتدار هدیه‌لره نائل اولدقدن صکره خلعتلری لابس اولدقلری حالده چکلدیلر (۲) . سلطان سلیمان اوغلارینك سنت دوکونیله برلکده قیزی مهرماه سلطانك رستم پاشایه تزویجی‌ده اجرا ایلدی(۳).

قورفونك محاصره‌سندن اعتباراً اوچ سنه‌دن بری وندیك ایله محاربه دوام ایدیوردی. بو مشئوم محاربه‌نك صوك واقعه‌سی اولمق اوزره وندیکلیلر دالماچیاده قاستل ـ نوئووو قلعه‌سنی ضبط ایتمش وفقط خیرالدین متعاقباً اللرندن آلمشدر .

دالماچیانك اك مستحکم مواقعندن اولان بوقلعه‌نك تسلیمیله محاربه‌نك بدایتی اره‌سنده کچن مدته کرك عثمانلیلر ، کرك وندیکلیلر ایچون خیرلی خیرسز برچوق وقعه‌ظهور ایده‌رك ایکی طرف متقابلاً برقاچ قلعه آلوب ویرمشلردر. بونلرك تسخیر ویاخود تسلیمی حقنده بعض تفصیلات ویره‌جکز .

زارا وندیك قومانداني قامیلو اورسینی اوستروویچ قلعه‌سنی ضبط ایتمکی تصور

(۱) ناپولیلی قانتلمی (Cantelmi) . پاروتایه مراجعت : ۱ ، ۱۰ ، ص ۷۱۵ ، ۷۱۸ ، ۷۲۳ .

(۲) جلال زاده ، ق ۲۳۳ ، ۲۳۶ . فردی ، ق ۳۱۷ واوندن صوکره کیلر.

(۳) پاروتا، ۱، ۱۰،ص ۷۱٤ : « *Sarebbe stato appunto in tempo delle solennità delle nozze della figliuola e del ritaglio dei figliuoli del Signore,et p.723: figliuola del Signor maritata in Ruste.* » براین کتبخانه سنده دیه‌ز ال یازیلرنده ، ن ۳۱، اوغورنامه‌نك ٤۳نجی صحیفه‌سنده بودوکونده چیقاریلان بمکارك دفتری واردرکه عثمانلی اطعمه تاریخی ایچون وثیقهٔ غریبه‌در .

ایتمشیدی. اوچ یوز پیاده ویوز اللی سواری یی کیلره ارکاب ایده‌رك (شباط ۱۵۳۸) زارادن اون ایکی میل مسافه‌ده واشیو ـ زارا دینلن کویه یناشدیلر؛ بتون کیجه یورودکدن صوکره وقتیله تامپلیه [معبدیون] طریقتی شوالیه‌لری دعاجیسنك اقامتکاهی اولان اورانایه واصل اوله‌رق اوراده استراحت ایتدیلر ؛ کیجه‌نك حلولنده یوله دوشه‌رك ایرته‌سی کون کونش دوغارکن اوسترووویچ پیشکاهنده بولندیلر ، وقلعه‌یی هجوم ایله آلدیلر . یدی یوز ترك اولدیرلدی ؛ قلعه ایچنده یاپلش خانه‌لر یاقلدی ؛ هرطرف یغما ایدیله‌رك اوچ بیك حیوان اورانایه کوتورلدی (۱). وندیکلیلر اوبرووایچ سفاردونا نامنده ایکی قلعه‌یی ده عثمانلیلردن اوقدر سهولتله آلدیلر (۲) . بو صوك موقعك مدافعه‌سنده ، قلعه‌نك فاتحی اولان کلیس سنجاق بکنك اقرباسندن مراد تلف اولدی؛ سناتو ، بعدما ترکلره مرکز حرکات اوله‌مامق ایچون استرووویچ ایله برابر هرایکیسنی یقدردی؛ ترکلر بورالردن یغما ایچون وندیك ومجارستان ممالکنه عزیمت ایدر ، وغنائمی اورالرده حفظ ایدرلردی (۳) . وندیکلیلرك موفقیتلری متعاقباً نادین قلعه‌سنك عثمانلیلر طرفندن ضبطیله قارشیلاشدی . زارادن سکزمیل مسافه‌ده‌پك یوکسك برقایا اوزرنده‌بنا اولنمش اولان نادین قلعه‌سی وندیکلیلرایچون ترصدگاه‌خدمتنی کوروب اوموقعدن دشمنك نونا، زارا، سه‌بنیقو، پولیزه‌نا، نوویغراد اوزرینه حرکتلرینی استکشاف واخبارایتمك قابل اولیوردی. سه‌بنیکلی موراتونامنده برمهتدی ضابط اوچ بیك ترکی نادینك دیوارلری آلتنه‌قدر کتیردیکی وقت قلعه‌بکی وندیك اصیلزاده‌سی ومحافظلری قرق سواری ایله اللی پیاده ایدی. محصورلر، ترکلرك عددجه تفوقندن تدهش ایده‌رك کندیلرینه سربستانه چکلمکی تأمین ایدن برتسلیمیت عارضی قبول ایتدیلر؛ لکن قلعه‌یی بوصورتله سلاح پاتلاتمقسزین تسلیم ایتدکدن صوکره اچاقلرینك جزاسنی چکمکده تأخر ایتمدیلر؛ ترکلرك قلیجندن قورتلمش اولان باشلری سن ـ مارق میداننده ساطیر ایله دوشدی (٤) . بوسنه بکی خسرو پاشا وکلیس سنجاق بکی

(۱) کوآزو تاریخی، ق۲۲۲ . ایستوآنفی، ۱ ، ۱۳، نادینك ضبطی شباطده تسلیم اولنمش اولان اوسترووویچ وقعه‌سندن اول کوسترمکله تاریخچه خطاده بولنور ؛ چونکه نادین دها صوکره تسلیم اولنمشدر .

(۲) پاروتا ، ۱ ، ۹ ، ص ٦٧٢ .

(۳) ایستوآنفی ، ۱ ، ۱۳ ، ص ۲۱۸ ، قولونیا تمثیلی .

(٤) کوآزو تاریخی ، ق ۲۲۲. پچوی، ص ٦٦ و ٦٧٤ آیورانیه (اورانا) ونادین. پاروتا ، ۱ ، ۹ ، ص ٦٧٠ .

مرادبك برمدت صوکره صاوه واونا نهرلرینك برلشدکلری نقطه‌ده‌واقع دوبچانی ضبط ایتدیلر . شو مغلوبیت ، صاوه اوزرنده بولنان یازه‌نوویچ ، سوبوج قلعه‌لری محافظلرینی بوموقعلری ترك ایله یاقغه مجبور ایتدی. ناداشطی وکه‌غلوویچ اسمنده ایکی رئیس شیسیقا ، راوزوویچ ، آغرام موقعلرینك دوبچاکی عثمانلیلر الله دوشمه‌مسی ایچون اوزمان ترکلرده بولنان بازه‌نوویچ موقعنی بغتةً ضبط ایده‌رك غنائمی تقسیم ایتدکدن صوکره دیوارلرینی یيقمش ایدیلر (۱). قاچیانلر ، اوسك قربنده مغلوب اولدیغی وقت بر بوهمیالی فرقه‌سنه قومانده ایتمکده اولان جنرال ده‌ومل ترکلری مجارستانده بودروغ وته‌ئیس نهرلرینك ملتقاسنده واقع توقایدن چیقارمغه چالشدی ؛ لکن عثمانلیلر ، پیه‌ر په‌رونینك علی‌العجله کتیردیکی امداده رغماً، بوقصبه‌یی ضبط ایتدیلر. په‌رونی توقای آلتنده وقوعه کلن محاربه‌ده‌مجروح وچکلمکه مجبور اولدیغندن ترکلر قصبه‌یه صاحب قالدیلر؛ آنجق طوره‌میه‌جقلرینی اکلادقلری جهتله یغما ایله اکتفا ایده‌رك کلدکلری یوله دوندیلر (۲) .

دکیز کنارنده وراغوزه‌دن قاتارویه کیدن یولك اورته‌سنده بولنان قاسته‌ل — نوئووو اسمنده‌کی دالماچیا موقع‌مستحکمنك ضبطی بوسفرك اکمهم وقایعندن بری اولمشدر .

مجتمع خرستیان دونانماسی،عناصرك تحت الارض مجادله‌سیله پوزوئولوده یکی بر طاغ میدانه کتیردیکی و ساحل بحری ایلری چیقاردیغی کوندن بر کون مقدم — اوله‌یازدیغی وجهله‌ایله — پروزه محاربه‌سنی غائب ایتمشدر(۳). محاربه‌دن‌صوکره پاپانك وکیلی پرنس مه‌لفی ووندیك آمیرالی ویچانزو قاسته‌ل‌ـنوئووونك محاصره‌سی عملیاتنه باشلامق اوزره قاتارویه توجه ایتدیلر [۱۹] . بونلری تعقیبه حاضرلانان خیرالدین بردن‌بره شدتلی فورطنه‌یه طوتلدی؛ دونانماسی پریشان اوله‌رق آولونیه اسکله‌سنه یتمشدن زیاده‌کمی غائب ایتدکدن صوکره کیردبیلدی ؛ اوراده حساراتی

(۱) ایستوآنی، ۱، ۱۳، ص ۲۱۸ .

(۲) کوآزو تاریخی ، ق ۲۱۶. بوهمیالینك بوهجومی قاتونا‌ده مذکور دکلدر؛ بوفرقه رئیسنك اسمی کوآزوده بعضاً «ده‌وه» وبعضاً «بوهمیا ملتندن ده‌ومل آزئه‌مبه‌ر» صورتنده محرر ایسه‌ده شواسم بوهمیالی اسمندن زیاده مجار اسمنه بکزر .

(۳) ۲۹ ایلول. البرتی، بتون‌ایتالیانك تعریفاتی، ص۱۷۸. که‌به‌لده ص۱۵انتوان‌دوریا بوحادثات ارضیه‌ایچون «محاربه کونی، یاخود محاربه‌دن‌آز اول» دیمکله الدانیور؛ «محاربه‌دن صوکره » اوقوملیدر .

تعمیر ایتمك ویکی قوت طوپلامق ایچون فعالانه اوغراشمغه باشلادی(۱). ۲٤ تشرین اول ۱۵۳۸ پازارکونی خرستیان قوهٔ بحریه‌سی قاسته‌ل ـ نوئوویه یاقلاشدی ؛ قادرغه‌لر دردر، دردر صیره‌لانمشیدی؛ هرصیره کندی نوبتنده طوپلرینی بوشالده‌رق ارقه‌ده‌کی صیره‌یه یر ویرمك اوزره چکیله‌جك ایدی؛ آنجق برنجی صیره بومانوره‌ی یاپمازدن اول، ایکنجی صیره‌ی تشکیل ایدن درت قادرغه اوقدر سرعتله ایلریلدیلر که برنجی صیره کمیلر باشلرینی چویرمیه‌رك هرایکی صیره بربریله مصادمه تهلکه‌سنده بولندی. فنا یاپیلان بومانوره‌دن ترتب ایدن انتظامسزلق تشبثك موفقیتنی تسریعه سبب اولدی ؛ طائفه قره‌یه چیقدی ، و باشقه وسائطه مالك اولمادقلری ایچون — قلعه‌نك قورقونج آتشی اورته‌سنده — مردیونسز هجومه کیریشدی. شهر ضبط اولنه‌رق دکیز وقره طرفندن مدافعه ایتمکده اولان ایکی قله تسلیم اولدی . بیك یدی یوز اسیر ویتمش بیك ذکودن زیاده تخمین اولنان غنیمت بوتسخیرك بدلی اولدی؛ ناپولی خدیوی و عمومی قوماندانی فردیناند دوغوتزاغ بومهم استحکامی دست تصرفنه آله‌رق فرانسیسقو سارمیه‌نته قوماندهٔ سنده درت بیك اسپانیولدن مرکب قوهٔ محافظه براقدی (۲) . ایرته‌سی سنه‌نك کانون ثانیسی ابتداسنده سه به‌نیکلی موراتو دلالتیله سوق اولنان اوچ سنجاق بکی الته طوپ ایله موقعی محاصره‌یه کلدیلر. موراتو، اسپانیول محافظلرینی نادین محافظلری قدر قولایلقله تسلیمه اقناع ایده‌جکنی ظن ایدیوردی؛ لکن تکلیفاتنی تبلیغه، یاخود طوپ کوللهٔ سیله تأییده وقت بوله‌مقسزین اسپانیوللر بریوریش یاپه‌رق ترکلرك طوپلرینی ضبط ایله کندیلرینی سپوله‌تو اوزرینه اتدیلر. بوموقعك اهالیسی عثمانلیلری پوصودده بکلیه‌رك ایچلرندن یتمشنی اولدردیلر (۳). مغلوبیتی تعمیر ایچون یکی بردونانما یلکن آچدی، قاسته‌ل ـ نوئووو اوزرینه یکی برقره اردوسی سوق اولندی. یاقینده روم ایلی بکلربکلکنه ترفیع ایدلمش اولان خسرو پاشا التمش بیك کشی ایله موقعی محاصره‌یه عزیمت ایلدیکی کبی ینه اوزمانده خیرالدین پاشا یوز اللی کمی ایله اوطرفه عزیمت ایدیوردی (٤) . ۱۳ تموز ۱۵۳۹

(۱) کوآزو تاریخی، ق ۲٤۲. حاجی قالفه ، اسفار البحار ، ق ۲٦.

(۲) کوآزو تاریخی، ق ۲٤۷. حاجی قالفه، اسفار البحار ق ۲٦ ، عسکرك مقدارینی التی بیك اولمق اوزره تعیین ایدر. که‌بله‌ده انتوان دوریا یالکزاوچ بیك دیر. پاروتا، ص۱۷۰

(۳) کوآزو تاریخی، ق ۲٤۷ .

(٤) *De Castelli novi direptione a Solimano Imperatore facta anno 1540 (1539) narratio Christophori Richori ad Franciscum regem*

عثمانلی دونانماسنك چیفیت سنان اسمنده‌کی قورصان قوماندەسنده یکرمی یدی قادرغه‌دن مرکب پیشداری قاستدل ـ نوئووو قارشیسنه کلدی. ایرته‌سی کون ترکلر شهردن برمیل مسافه‌ده‌کی چشمه‌دن صو آلمغه کلدیلر؛ اسپانیوللر بغتةً بونلرك اوزرینه دوشه‌رك درت یوزینی اعدام ایلدکدن صوکره کمیلرینه کتمکه مجبور ایلدیلر. ۱۷ تموز، باربروس بالذات قلعه‌نك اوکنه کلدی، خیرالدین قاتاروون کلکده‌ایدی؛ قتارو وندیك والیسی بیه‌جکدن، ایچه‌جکدن هدیه تقدیمنه شتاب ایتمشیدی. محاصره‌یه باشلامق اوزره سکسان طوپ (۱) ساحله چیقارلدی. «بازیلیك» [شاهی] دینیلن اوچ طوپی ده‌اونلر صیره‌سنده صایملیدرکه هربری یوزلیره ثقلتنده کوللە اتیورلردی. بونلرك ایکیسی سکز تکرلکلی قونداق اوزرینه قونیله‌رق باشلرینه‌ده قرق عدد محاصره وبال‌یمز طوپلری وضع ایله‌عزیزه ونه‌راند کلیساسی طرفنده یرلشدیرلدیلر؛ اوچنجیسی دها کوچك چاپده او مقدار طوپ ایله تقویه ایدیله‌رك شهری مملحه‌لر جهتندن آتشه غرق ایدیوردی. دیکریکرمی افواه‌ناریه عثمانلی اردوسنك وسطنده ایدی. محاصره‌نك دوام ایتدیکی اوچ هفته‌ظرفنده عثمانلی باطاریه‌لری جمعاً اون بیك قدر کوللە آتدیلر (۲). ۷ آغستوس، خسرو وخیرالدین پاشالر ایکیسی برلکده هجوم ایتدیلر. ترکلر شهره کیرمش اولدقلری حالده سارمیه‌نته جسور عسکریله یتیشه‌رك خصمنی سکز بیك تلفات ایله دیوارلرك خارجنه آتدی. ایرته‌سی کون ایکی اسپانیول مهتدیسی قلعه‌ده بیه‌جك ومهمات اولادیغنی، محافظلر محاصره‌نك بدایتندن بری عظیم خسار کورمش اولدقلرینی، صوك هجوم شهرك یوقاری قسمی قله‌سنی مدافعه‌ایدن یدی یوز عسکرك مقدارینی اوتوزه ایندردیکنی خبر ویردیلر. بوخبر اوزرینه‌خیرالدین یکی‌برهجومه قرارویردی که صوك‌واك قانلی اولمشدر(۱۰اغستوس). عثمانلیلر دیوارلردن طیرمانه‌رق ایکنجی‌دفعه‌موقعك درونته داخل اولدیلر؛ اسپانیوللر بونلری رجعت ایتدیره‌جك قدرقوتلی اولمادقلرندن دائماًمحاربه ایده‌رك وحیاتلرینی بهالی‌صاته‌رق رجعت ایتدیلر. اوزمان محاصره‌نك بدایتنده قوماندە ایتمکده‌اولدیغی

«*Gallum in Syndromus*» ص۷۶. اوتوزبش بیك مورلاق ومارتولوز دهاصاییار؛ لکن محاصره‌نك تاریخنده بیله آلدانديغی ملاحظه اولنورسه بو عدد آز شایان اعتماد کورینیور.

(۱) سیدروموس (Syndromus)ده ریخەر (Richer)، ص ٤٧٦. حاجی قالفه اسفار البحار، ق ۲۷.

(۲) ریخەر: «novem missilium pilarum»، ص ۷۷. حاجی قالفه‌یه کوره سکز بیك ایکی یوز، ق ۲۷؛ کوآزویه کوره اون اوچ بیك، ص ۲٦٤.

درت بیك کشیدن یالکز اوچ یوز عسکری قالمش اولان سارمیه‌نته دکیزطرفنده هنوز النده بولنان قلعه‌یی ویرمك و کندیسی‌ده تسلیم اولمق تکلیفنده بولندی . نه قادینلری ، نه ده چوجقلری اولدرمکدن کری طور مامش اولان یکی جریلر ومارتولوزلر، محاصره اثناسنده تلف اولان سکز بیك قارداشلرینك انتقامنی آلمق اوزره اسیرلرك کندیلرینه تسلیم ایدلمسنی یوکسك سسلرله طلب ایتدیلر . لکن باربروس بونلرك آرزوسنه موافقت کوسترمیوب سارمیه‌نته ایله دیکر ضابطلری استانبوله کوتوردی (۱) . عجمدن کلن اولامه قاسته‌ل ـ نوئوونك قوماندانلغنه نصب اولندی ؛ قلعه‌نك آلندیغی کونك ایرته‌سی ریزانو قلعه‌سی محافظلری محاربه‌سز تسلیم اولدیلر (۲). ایکنجی کون قاتارو والیسی عثمانلی دونانماسی باش قوماندانینه یکیدن مأکولات ومشروبات هدایاسی کوندردی؛ آنجق باربروس موفقیاتنه مغرور اولەرق بونلری ردایله قاتارونك اناختارلرینی ایستدی. والی بەمبو قلعه‌نك جمهوره عائد اولدیغنی وندیك ایله دولت عثمانیه آره‌سنده منعقد متارکه‌یه رغماً واقع اولەجق هردرلو هجوملره مقاومت ایدەبیله‌جکنی بیان ایتدی. بونکله برابر باربروس عسکرینی قاتارو اوکنه چیقاره‌رق محاصره‌سنه باشلادی ؛ شوقدرکه بەمبو محاصرلر اوزرینه اوقدر شدتلی آتش ایتدی‌که تشبثلرندن فارغ اولمغه مجبور اولدیلر. عثمانلی آمیرالی والیدن کموش کاسه ایچنده تقدیم اولنان بش یوز ئه‌کوبی‌الدقدن صوکره عسکرینی کمیلره ارکاب ایلدی (۳) .

سلطان سلیمان، کندیسنی قاسته‌ل ـ نوئوویه حاکم ایده‌جك سفری تعجیل ایتمکده اولدیغی حالده و ندیك حکومتی مصالحه و یاخود عمومی متارکه عقد ایتمك اوزره مذاکره‌یه باشلامش ایدی. بونك ایچون پای تخته کوندرلمش اولان غریتی ۱۵۳۹ نیسانی ابتداسنده عودتله ترجمان یونس‌بك دلالتیله وزیرلره تقدیم اولندیغنی واونلر طرفندن متوجهانه قبول ایدلدیکنی و صلحك امید ایدیله بیله‌جکنی بیان ایلدی .

(۱) ریخه‌ر، باب ۱ ، ص ۷۷ و ۷۸. کوآزو تاریخی ، ص ۲٦٤. حاجی قالفه، اسفار البحار، ق ۲۷، محاصره‌نك ابتداسی ۸ ربیع‌الاخر (۲۳ اغستوس) اولەرق تعیین ایدر .

(۲) سکز جلد «مخابرات ترکیه» (Scritture turchesche) ده دوجك ۲۲ تموز ۱۵۳۹ تاریخیله استانبول ایلچیسی لورانتیو غریتی یه ایکی مکتوبی مندرجدر. بونلرده شویله مندرجدر:

E ringrazierete l'Ambassador Francese (Ringon) *per il buon officio che l'ha fatto rifferitoci per ditto D. Cesare Catelmo.*

(۳) پاروتا ، ۱ ، ۱۰، ص ۷۲۱ . کوآزو تاریخی ، ق ۱٦٥.

سناتو ، درحال ، سلطان سلیمان نزدینه اوچه ایکی دفعه سفارتله کوندرلمش اولان پیه‌ترو زه‌نی استانبوله اعزام ایتدی . پیه‌ترو زه‌ن اون سکز سنه مقدم عثمانلیلرله عقد اولنان مصالحه‌یی تجدیده مأمور ایدی؛ لکن وظیفه‌سنی ایفا ایده‌مکسزین اثنای راهده بوسنه سرایندہ وفاتی وقوعه کلدی. کرك محاربه‌لرده ، کرك مذاکره‌لرده قدرك کندیسنی ترکلرله مناسبات دائمه‌ده بولندردیغی سکسان درت یاشنده تومازو قونتارینی پیه‌ترو زه‌نه خلف اولدی (۱). بونکله برابر ترکلرك قاستەل ـ نوئووو اوزرینه تدارکاتی فعالانه دوام ایلیوردی ؛ قونتارینینك استانبوله وصولی بوشهرك ضبطندن صوکره وقوع بولدی . سلیمان کندیسنی صورت رسمیه‌ده قبول ایتدی؛ فقط اوکا خطاباً سوز سویلدی . ملاقاتك مدت دوامنجه الی متمادی کوکسنك اوزرنده بولندرمشدر که‌سرای ارکانی بوحالی انفعال ویاخود غضب علامتی اولەرق تفسیر ایلدیلر (۲) . بعض بلادك اعاده‌سنی تکلیف ایتمکده اولان قونتارینینك تکلیفاتی مستحقرانه رد ایدلدی ؛ وزیرلر بوکا جواباً بالعکس مالووازی، ناپولی‌دی رومانی ایله قاستەل نوئوویه قدر ارناودلغك ترکنی طلب ایلدیلر . قونتارینی بو تکالیف مفرطه‌دن تدهش ایده‌رك آرتق مذاکره‌ده دوام ایتمه‌مکی موافق احتیاط بولدی . مکالمه‌نك ختامنده ، وزیر اعظم — مصالحه عقدینك دها واسع مأذونیته صاحب بولنمسنه متوقف اولدیغنی اکلاتمق مقصدیله — قونتارینی‌یه دیدی که: «بالذات وندیکه کیدیکز ، فقط پادشاهك اوغللرینك سنتی وقیزینك ازدواجی دوکونلرنده حاضر بولنمق اوزره ایلوله عودت ایدیکز.» بودوکونلرطنطنهٔ معتاده ایله‌اجرا اولندی؛ وندیك مرخصی حاضر اولمامقله برابر بالیوز قاناله سربست براقیلەرق مراسمده بولنمق اوزره دعوت اولندی .

ایرتەسی‌سنه‌نك ابتداسنده (۱۵٤۰) اعیاندن لویجی بادوئه‌رو صلحه دائر باشلانمش اولان مذاکراته‌دوام ایتمك ایچون استانبوله کلدی؛ هرشیئك محاربه‌دن اولکی حاله ارجاع اولنمسنی تکلیف صورتیله مصالحه‌یه‌مأمور ایدی؛ سفر مصارفی اولمق اوزره تضمینات نامیله‌اوچ یوزبیك دوقه‌یه‌قدرپاره عرضنه‌ده مأذون‌ایدی؛ لکن‌مالووازی وناپولی دی رومانیایی اصلاترك ایتمیه‌جك ایدی؛ مجلس اعیانك بادوئه‌رویه ویردیکی تعلیمات بوندن عبارت ایدی ؛ لکن «اونلر» مجلسی دها واسع صلاحیت ویردی که

(۱) پاروتا ، ص ۷۱۳ .

(۲) « D'animo turbato » پاروتا ، ص ۷۱٤ .

ناپولی ومالووازی موقعلرینك ترکنه قدر مساعده ایدیوردی. بادوئه رونك باب دولت نزدنده کی مذاکراتنده، ناپولی مهاجری اولوب برنجی فرانسوانك ایلچیسی اولمش اولان قانته‌لمی (۱) دلالت ایدیوردی . بری مجلس اعیانك، دیکری اونلر مجلسنك کاتبی اولان قاودزا نامنده ایکی قارداش بادوئه رونك ایکی یوزلی تعلیماتنی قانته‌لمی یه خبر ویرمشلردی (۲) ؛ بونلر مؤخراً افشای سرّك جزاسنی آصلمق صورتیله چکمشلردر. بوسره مطلع اولان قانته‌لمی اونی دیوانه افشا ایلدی. بناءً علیه بادوئه رو استانبوله وصولنده مجلس اعیانك اوامر قطعیه‌سی دائره‌سنده قالمق ایستدیکی حالده وزیرلر تکلیفاتنی ردایله مصالحه‌نك انجق دها بیوك فدا کارلقلرله صاتین آلنمسی قابل اولدیغنی بیان ایتدیلر. نهایت، اوچ آی مذاکره‌دن صوکره بادوئه رو برمصالحه عقد ایتدی که جمهور ایچون مالووازی، ناپولی دی رومانیا ایله دالماچیا ساحلنده نادین واورانا قلعه‌لرینه خیرالدینك ایلك محاربه‌سنده بحرسفیده ضبط ایلدیکی سقیروس پوتاموس ، پاروس ، آنتیپاروس، نیو ، ئه کین، استامپالیا آطه‌لرینه، سفر مصارفی تضمیناتی نامیله‌ده اوچ یوزبیك دوقه آلتونه مال اولیوردی. ایکی دولتك سفیرلری بوعهدنامه‌نك تصدیقنامه‌لرینی انجق ایرتهسی سنه‌ظرفنده مبادله ایتدیلرکه او عهدنامه وندیك ایچون شرفلی اولمامش ایسه‌ده بربیوك مخاطره‌دن تخلیصنه باعث اولمشدر[۲۰].

دولت عثمانیه‌نك وندیك ایله مخاصمه‌سنك ختامی ایشته بوصورتده وقوع بولدی. بو محاربه اثناسنده عثمانلی اردولری هم اوروپاده ، هم آسیاده مشغول اولمشلردی . خیرالدین، بحرسفیددده، وندیکك، پاپانك ایمپراطورك مجتمع دونانماسنی مغلوب ایدرکن پادشاه بوغدان پرنسی مملکتندن طردایله بومملکته دیکر برحکمدار تعیین ایدیور، سلیمان پاشا سلاح ظفرینی هندستانه‌قدر ایصال ایله دیوبی محاصره وایکی عرب امیرینی دولت عثمانیه تابعیتی قبوله مجبور ایلیوردی . سلطان سلیمانك طالعی شو صورتله بردن اوچ مختلف نقطه‌ده، ممالکنك غربنده، شمالنده ، جنوبنده مظفر اولدی.

(۱) سلیمان ایله وندیك آره‌سنده متارکه مذاکره‌سی ایچون قانته‌لینك ایکی دفعه مأموریتی حقنده پاروتایه مراجعت ، ۱، ۱۰، ص ۷۱۵ ، ۷۱۸ ، ۷۲۳ . فلاسان بووقایعی بیلمز.
(۲) پاروتا ، ۱ ، ۱۰ ، ص ۷۲۸ . دارو ، ۱ ، ۲۶ ، ص ۵۷ .

اوتوزنجی کتاب

فردیناندك ایلچیلری . — مجارستان سفری . — بودینك ممالك عثمانیه یه الحاقی . — شارل‌کنك جزایری ضبطه تشبثی . — نیس وپشته محاصره‌لری . — سلطان سلیمانك اونجی سفری . — والپو ، شیقلوش ، غران ایله شتودوایسه‌مبورغك ضبطی . — شهزاده محمدك وفاتی . — ویشه‌غراد ، نه‌ئوغراد ایله وه‌لیقانك سقوطی . — لونسقا وسالا محاربه‌لری . — خیرالدین باربروس ایله رستم پاشانك وفاتی . — شارل‌کن وفردیناند ایله مصالحه .

بوکتاب ، وندیك ایله مصالحه‌دن شارل‌کن وقارداشی فردیناندایله عقد اولنان عهدنامه‌یه قدر جریان‌ایدن وقایعی حاکی ویدی سنه‌لك برزمانی حاویدر ؛ شومدت کاملاً مجارستان محاربه‌سیله‌مالی اولوب‌سلطان سلیمانك‌اوچ سطوته وصولی‌ده اوسنه‌لر ایچنده وقوع بولمشدر . بویدی سنه‌نك ختامنده اوبیوك حکمدارك ایکنجی دورهٔ سلطنتنه کیره‌جکز ؛ او دورده خیرالدین باربروس وابراهیم قدر شایان دقت‌دولت وحرب آدملری ، باغراد ، ردوس ، بغداد ، مجارستان تسخیری قدرپارلاق فتوحات کورمیه‌جکز ؛ لکن مجارستان قراللغنك قسم اعظمنك ممالك عثمانیه‌یه الحاقی وقسم علیاسنك اوستریایه ترکیله مجارلر مملکتنك اوروپا مدنیتیله یوز اللی سنه اوروپایی استیلاایله تهدید ایدن اسیا باربارلغی آره‌سنده برمجادلهٔ خونینه صحنهٔ جریان اولدیغنی کوره‌جکز . شمدی بزی اشغال ایده‌جك اولان بویدی سنه ظرفنده مجارستانك ضبطی قدرمهم برفتح ، اوروپا امور سیاسیه‌سی اوزرنده شارل‌کن ایله بیوك‌سلیمان آره‌سنده‌کی صوك عهدنامه قدر آغیر نتایجی متضمن برصلح عهدنامه‌سی ، بونی تعقیب‌ایدن وقایع برطرفدن حرب میدانلرنده بیوك قوتلر استعمالنی وبرطرفدن‌ده اوروپا دولتلری قابینه‌لرنده دیپلوماسینك سزاوار دقت‌وفعالیتنی مستلزم اولمشدر .

وندیك ایله دولت عثمانیه آره‌سنده‌کی مذاکره صیره‌سنده واوندن صوکره فردیناند ، کندی ممالکی اوزرنده وقوعه کله‌جکنی تخمین ایلدیکی فورطنه‌یی منعه چالشمش ایدی ؛ شارل‌کن‌ده ، نهایت ، اوروپانك اوقدر چوق زماندن بری محتاج اولدیغی اسایشی ویره‌بیلمك ایچون فردیناندہ التحاق ایلدی . سفرلر ، مظفریتلر ، مغلوبیتلر بالذات وقایعك حدوثیله بر صورت واسعه ده منتشر اولور ؛ مخابرات دیپلوماتیقیه بویله دکلدر ؛ بونلر اکثریا مختفی قالمغه محکوم اولوب وثائقی مورخ ایچون قابل‌وصول‌اولنجه‌یه قدرعصرلرجه خزائن اوراقده‌مکتوم‌قالیر . مورخلرك مجارستان محاربه‌سندن اول وصوکره وقوعه کلن مذاکرات حقنده ناقص‌ویاخود کاملاً یاکلش افاده‌لرینی اشبو نقصان منابعه عطف ایتمك لازم کلیر .

سلیمانك بغدادده ، تبریزده، دیاربکرده فردیناندہ کوندردیکی اوچ مکتوبك هربرینه درحال جواب یازلمشیدی [۱] . پادشاهك استانبوله وصولنده صوکره فردیناند ایران سفرینك نتیجهٔ مسعودهسنده دولایی تبریك و هنوز عقد اولنان مصالحهنامه خلافنده وقوعه کلن احوال وقرالیچه مارینك جهازینك تسلیمندهکی تأخر ایله عثمانلیلرك اوستریا ممالکی حدودندهکی متمادی جولانلرندن شکایت ایتمك اوزره ماریا بارچیزی یی کوندرمشدی . وزیر اعظم آیاس پاشا [۲] جواباً اکر غریتینك قتلی وقوع بولمامش اولسه مارینك جهازی چوقدن بری اعاده ایدلمش بولنهجغنی ، عثمانلیلرك حدوددهکی جولانلری اوستریالیلرك عثمانلی ممالکندهکی جولانلرندن نشأت ایتمش اولدیغنی و صربیهده حق سلطنت سلطان سلیمانه عائد بولندیغنی بیان ایدهرك ایکی سنهدن بری ویرکیلرینی ویرمهمش اولان قونتسرین ایلهدیکرلرینه مبالغمترا کمهنك اعطاسی اخطار اولنهجغی افادهسیله ختمکلام ایلدی.

قاچیانهرك بوصیرهده اوغرادیغی هزیمت مصالحهیی معما حالنه کتیردی؛ لکن فردیناند بووقعهنك انتاج ایدهبیلهجکی احوالك اوکنی آلمق ایچون اون سنهمقدم زاپولیانك سفیری صفتیله ویانه محاصرهسنده سلیمانه رفاقت ایتمش اولان ژهروم لاچکی یی (۱) استانبوله کوندردی. غریتینك قتلندن صوکرهلاچکی زاپولیا طرفندن محبسه قونلمشدی ؛ پولونیا قرالی سیگسموندك مداخلهسیله نائل حریت اولدقدن صوکرههمان فردیناندك خدمتنه کیرمش واوزمانه قدرك متانتلی استادکاهی اولدیغی افندیسنك اویوشماز دشمنی اولمش ایدی . بر احتیاج انتقامه اطاعت ایدهرك غرو سواردایندہ زاپولیا ایله فردیناندآرهسنده عقد اولنان معاهدهٔ خفیهیی سلطانسلیمانه خبر ویردی. بوخبر اوزرینه پادشاه، یانندہ بولنان لطفی پاشایه خطاب ایدهرك شو سوزلری سویلدی : « بوایکی قرال، باشلرنده تاج طاشیمغه لایق دکللردر؛ بونلر سوزلرنده طورمازلر؛ نهالله قورقوسی، نهده انسانلرك قورقوسی ، محافظهسنه یمین ایتمش اولدقلری عهدنامهیی نقصندن کندیلرینی منع ایدهمهمشدر (۲) » . لاچکی ۸ تشرین اولده استانبوله واصل اولهرق ۷ تشرین ثانیده حضور شاهانهیه قبول

(۱) لاچکینك اعتمادنامهسی ۱۸ ایلول ۱۵۳۹ تاریخیله مورخدر؛ اوستریاخاندان ایمپراطوری وقرالیسی خزینهٔ اوراقنده بولنور . لاچکینك اندرونیقوس ترانکیلوس نامنده رفیقی واردی که اوده زاپولیانك خدمتنی ترك ایتمشدی. ودرانیوس طرفندن ۵ شباط ۱۵۴۱ تاریخیله قارداشنه کوندریلن مکتوبه مراجعت، قاتونا، ۲۰، ص ۱۳۰۹

(۲) ژوویوس . ۳۴، ص ۲۲۷ .

اولندیسه ده پادشاه کندیسنی آثاری ظاهر برصبرسزلقله دیکلمکله برابر بودینك محاصره سنی اخطار ایله سرزنشلره غرق ایلدی . بعضلری بو ایلچینك برونیله قولاقلرینك کسیلهرك اعاده سنی، بعضلری ده زنجیره اورلمسنی سلیمانه توصیه ایدیورلردی. مع هذا لاچکی سماحت قوتیله بومعاملهلری بر طرف ایتمکه موفق اولدی ؛ رستم پاشایه ده التون زنجیر تقدیم اولنمق ایستلدیکی حالده یالکز او بر شی قبول ایتمدی (۱) . ایرتهسی سنه لاچکی ایمپراطورك تعلیمات جدیده سیله هاگنودن استانبوله توجه ایلدی (۲) ؛ بوتعلیمات ایجابنجه زاپولیانك او وقته قدر مجارستاندن تصرف ایتمش اولدیغی قسمك اوستریایه ترکی حقنده سلیمانی اقناع ایچون هرتشبثی تجربه یه وشوترکه مقابل ساعت، طوغان، کوبك وسائره دن مرتب اولمق اوزره هدیهٔ سنویه وعدینه مأمور ایدی. لاچکینك عزیمتندن اون بش کون صوکره زاپولیانك وفاتی فردیناند طرفندن بر یکی سفارت اعزامنه احتیاج کوسترمشدی . فردیناند ، اندرونیقوس ترانکیلوسه ویردیکی تعلیماتده : « استانبوله قوش ، اوچ ! » دیوردی ؛ وزیر اعظم لطفی پاشایی، وزیررستم پاشایی، باب دولت ترجمانی یونس بکی قرالك منافعنه قزانمق ایچون هیچ برشیئی اهمال ایتمه مسی توصیه اولونیوردی (۳).

سلطان سلیمان ده زاپولیانك، وفاتندن اون بش کون مقدم، قرالیچه ایزابه لدن بر چوجغی طوغمش اولدیغی تحقیق ایچون بودینه چاوش کوندرمشدی؛ کندیسنی ترانسیلوانیا دوقه سی اعلان ایتمش اولان مالیاط بوچوجغك مشروعیتی حقنده افکاره شبهلر القا ایتمك ایستمش ایدی (٤) . ایزابه ل، چوجغی قوجاغنده چاوشك یانه کتیره رك « بیوك ایمپراطور ك حمایه سنه توصیه ایلدی؛ بوصیرده ده والده، جسارتکارانه اولمسی جاذبهٔ عصمتدن خالی اولیان برطور لطافت نما ایله سینهٔ سیمینی آچوب چاوشك حضورنده چوجغه سوت ویردی (٥)؛ چاوش دیز چوکه رك نوزادك آیاغنی اوپدی؛

(۱) لاچکینك خاندان ایمپراطوری خزینهٔ اوراقنده کی راپوری .

(۲) سلیمان نزدنده سفیر هیه رنیمولاسکیویه تعلیمات « هاغنوویا » ۸ تموز ۱۵٤۰ .

(۳) اندرونیقوس ترانکیلوسه ویریان تعلیمات ، ویانه ، اغستوس ۱۵٤۰ : « *Ut Constantinopolim advoles, curras, et si fieri potest adjuvante Lutfi et Rustem Bacha nec non Junus bey audientiam imperatore studeas* » اوستریا خاندان ایمپراطوری وقرالیسی خزینهٔ اوراق .

(٤) قاتوناردو « verantii Epistola » ، ۲۰ ، ص ۱٤۱۸ .

(٥) Recluso mamillari et exserta papilla coram lactavisse

وصاغ الپی چوجغك کوکسنه قویه‌رق قرال ژانك اوغلی حد بلوغه وصولندن اعتباراً — باشقه هیچ برینك اشترا کی اولماق اوزره — مجارستانده حکومت ایده‌جکنه سلطان سلیمان نامنه یمین ایتدی (۱).

بونکله برابر فردیناند اردوسنك جنرالرندن لئونارفه‌لس بودین اوکنه کلوب محاصره آلتنه آلدی ؛ لکن فنا موسملرك ایلریله‌مش اولمسندن دولایی درعقب چکیله‌رك پشته، وایزه‌ن، ویشه‌غراد، شتولوایسه‌ن مواقع مستحکمه‌سنی ضبط ایلدی. مخاصماتك کشادیله برابر ایزابه‌ل پادشاهك معاونت سریعه‌سنی استعطاف ایچون صادق مشاورلری وه‌ربوجی وچرسه‌کی‌نی استانبوله کوندرمکشتاب کوسترمشدی. ایزابه‌لك ایاچیلری حضور سلیمانی یه‌قبول ایدیله‌رك مجارستانك اوتوز بیك دوقه‌یه بالغ اولان ویرکیسنی قیمتلی هدایا ایله تختك ایاغنه قویدیلر (تشرین اول ۱۵۴۰)؛ بالمقابل کندیلرینه برات ویرلدی که بونکله دولت خراجه تابع اوامر کذاری اولان زاپولیانی مسندقرالیده تأیید ایدیوردی (۲). روملیلی بکلربکی خسرو پاشا واوچنجی وزیر محمد پاشا علی العجله بودین اوزرینه یوریمك ایچون امر آلدیلر ؛ پادشاه‌ده ایزابه‌لك نائبهٔ حکومت قرالیچه صفتیله حقوقنی محافظه ایتمك اوزره اردوایله اونلری تعقیب ایده‌جك ایدی [۳] .

لاچکی ایله وزیرلر آره‌سنده مذاکره ایله برآی دها کچدی. فردیناندك ایلچیسی باب دولتجه وسیلهٔ دائمهٔ شکایت اولان بودین محاصره‌سندن دولایی مدار معذرت اولمق اوزره بونك دولت علیه ایله اوستریا آره‌سنده انجق ایکی آیلق برمتارکه منعقد بولنمسندن نشأت ایلدیکنی بیان ایلدی؛ قرال فردیناندك نه‌خرواتستانه نه‌ده سلیمانه عائد دیکر ولایاته دکل، آنجق زاپولیانك ممالکنه تعرض ایتمش اولدیغنی‌ده علاوه ایتدی (۳). لاچکی، کچن سنه بیهوده اوغراشمش اولدیغی نقطه‌لره طوقونجه وزیر اعظم لطفی پاشا شویله‌سویلمکله اکتفا ایلدی: « ای سویلیورسك، لاچکی، لکن فنا حرکت ایدیورسك (٤). » دیکر اوچ وزیر — که داماد پادشاهی رستم پاشا، سلیمان پاشا

(۱) قاتوناده «Verantii Epistola»، ۲۰، ص ۱٤۱۸.

(۲) فردی . ق ۳۳۶ : « خراج وضع اولنوب ایلچیسیله نشان عالیشان کوندرلدی.»

(۳) ۷ تشرین اول. «*In Divano repetivi legationem quam superiori anno habui.*» لاچکینك راپوری. انکه‌ل، ٤، ص ۷۱، ایکی سفیردن بحث ایدیورسه‌ده بو سهودر.

(٤) « *Pulchre locutus, turpe fecisti* » لاچکینك راپوری.

محمد پاشادر — لاچکی‌یی، لهستانلی اولدیغی حالده انانلره خدمت ایتمك ایچون حسیات ملیه‌سندن تجرد ایتمش اولمغله تعیب ایلدیلر . لاچکی، بوحرکتنی محق کوسترمك ایچون، فرانسه قرالنك ایلچیسی اسپانیول دوغمش اولدیغی حالده متبوع مشروعنه قارشی برنجی فرانسوانك منافعنه خدمت ایتمکده اولدیغنی (۱) درمیان ایلدی . لطفی پاشا برنجی فرانسوا ایله ایمپراطور آردسنده هاگنو عهدنامه‌سنك نه مقصده مبنی عقداولندیغنی سؤال ایتمسیله لاچکی دیوانده حاضر بولنان باربروسی کوسترەرك: « بونی بیوك آمیراله صوریکز . » جوابنی ویردی . باربروس ، کوله‌رك : « بن بوراده فرانسه ایلچیسنه وکیل می اوله‌جغم؟ (۲) » دیدی دیواندن صوکره وزیرلر لاچکی‌یی معتاد اولان ضیافته دعوتله سیاحت و سفارتلری حقنده ملتفتانه سوزلر سویلیه‌رك حضور شاهانه‌یه قبولندن طولایی‌ده تبریك ایتدیلر (۷تشرین ثانی ۱۵٤۰). لاچکی ایفا ایلدیکی مختلف سفارتلردن بحث ایله شارل کنك سراینده، ایران شاهلرینك اسکیلکنی عثمانلی پادشاهلرندن دها اول کوسترمکه چالیشان ایکی عجم سفیرینك فکرینه مقاومت ایتمش اولدیغنی سویلدی. بوسفیرلردن برینك، سلطان سلیمانك ایرانده کی جالب اندیشه موفقیاتنی خبرویرمك اوزره اولاپورتکیز قرالنه، صوکره ایمپراطوره کوندرلمش بولندیغنی ، دیکرینك‌ده دنیا ایمپراطورلغنی شاه ایله مقاسمه ایچون ایمپراطوری اقناعه مأمورایدلمش اولوب شوحسابجه شارل اوروپانك، شاه‌ده آسیانك صاحبی اوله‌جغنی علاوه ایلدی. لطفی پاشامستهزیانه: « لکن حکومتلریکزك حدودینی نصل قرارلاشدیره‌بیلدیکز؟ (۳) » سؤالنی ایراد ایلدی. بنه‌اوکون اوکله‌یه‌دوغری لاچکی دائرهٔ همایونه قبول اولندی؛ پادشاه ایلچینك کلدیکنی کورنجه بویله‌خطاب ایلدی : « فردیناندہ سویلدکمی‌که مجارستان بکا عائددر . او حالده بورایه نیچون کلیورسك ؟ (٤) » . اوندن صوکره شدید بر حدت کوسترمه‌سیله ایلچی ملاقات صالونك خارجنه‌چیقارلدی. وزیرلر، فردیناند ایله یکی‌بر محاربه‌آچمق مناسب اولوب اولمیه‌جغی حقنده حضور پادشاهیده‌اوچ ساعت مذاکره‌ده‌قالدیلر؛ محاربه‌یه کیریشلمسی

(۱) احتمال‌که ناپولیلی اوله‌رق دوغمش ایکن شارل کنك تبعه‌سندن اولان قانه‌لی‌یی مراد ایدیوردی .

(۲) «*Visne me facere Regis oratorem*» لاچکینك راپوری.

(۳) « Quomodo confinia composuistis cum Kisilbassa » «قزلباشله حدودیکزی نصل کسدیکز؟» لاچکینك راپوری .

(٤) لاچکینك راپوری .

قرارگیر اولدیغندن دلاللر دیوانك قرارینی اعلان ایده‌رك لاچکی وزیر اعظمك سراینده حبس ایدلدی (۱). ترجمان یونس بك اسارتندن دولایی تسلیته کله‌رك تقدیم ایتمش اولدیغی طوغانلری پادشاه پك کوزل بولمش اولدیغی ایچون قورقه‌جق برشی اولمدیغنی وفی‌الحقیقه اختیار خادم سلیمان پاشا ، برونی وقولاقلرینی کسمك رأینده بولنمش ایسه‌ده پادشاهك موافقت کوسترمدیکنی بیان‌ایله جسارت ویردی لطفی پاشا لاچکی‌یه‌دولت‌خدمتنه کیرمسنی‌تکلیف‌ایتدی؛ لاچکی‌اموالنی، زوجه‌سنی چوجقلرینی ترك ایده‌میه‌جکنی سویلیه‌رك امتناع کوسترمسی اوزرینه وزیر اعظم خدمت پادشاهی‌یه داخل اولنجه‌زوجه وقصردن محروم‌اولمایه‌جغی جهتله‌بوبهانه‌نك مقبول‌اولمایه‌جغنی سردایتدی. لاچکی مخالفتده اصرار کوسترديکندن‌وزیراعظمك سراینده محبوس قالدی ؛ مع هذا پازار کونلری روم پطریقخانه‌سی کلیساسنده‌دعا دیکلمك‌اوزره چیقمغه‌مأذون‌اولدی؛حقنده کوستریلن‌شدته‌رغماً کندیسنك ومعتقد بولنان آدملرك طعامیه‌سی اولمق اوزره بر مقدار اقچه تخصیص اولندی . ۱۵۴۰ کانون اولنك برنجی کونی سلطان سلیمان شهزاده محمد وسلیم واوچ‌بیك یکی‌چری ایله ادرنه‌یه عزیمتله انجق ۱۵۴۱ نیسانده عودت ایلدی . عودتندن اوچ هفته صوکره یوزیکرمی ارکك ایله یدی قادین خزینه‌دن یکرمی بش بیك التون‌چالمش اولمق شبهه‌سیله اشکنجه‌یه قونلدیلر . بنه اوزمانه دوغری لورستان وکرجستان والیسی غازی خنك عصیانی خبر آلندی (۲) . سلیمان ایران حدودینه ایکی بیك بش‌یوز یکی‌چری،یدی‌یوزسپاهی،آلتی‌یوزعلوفه‌جی کوندردی.ایشته بوصیره‌ده‌در نظر التفاتدن سقوطنی موجب اولان احوالی مقدمایازدیغمز وزیراعظم لطفی پاشا عزل ایدیله‌رك فقط داماد پادشاهی‌اولمسنه‌مبنی وزیر اعظم معزولرینه معتاد اولان ایکی یوز بیك اقچه تخصیصات اوکاده ویرلدی . اختیار خادم سلیمان پاشا وزارت عظمایه کلدی (۳). ایکنجی وزارت رستم پاشایه ، اوچنجی وزارت محمد پاشایه دردنجیسی روم ایلی بکلر بکی خسروپاشایه، روم ایلی‌بکلر بکلکی یکی‌چری اغاسی بغدادبکلر بکلکی‌ده اویس پاشایه توجه‌اولندی. شهزاده مصطفی، تخصیصاتنه‌سنوی

(۱) وولفغانغ بەتلن (Wolfgang Bethlen) ك دیدیکی کبی، ۱:ص ۳۵۶ یدی قله دکل ، چیپینیٔ ۱۷۸۲.

(۲) فردی ، ق ۳۳٤ .

(۳) فردی ، ق ۳٤٤ . لاچکینك ۹ مایس تاریخلی راپوری .

بش یوز بیك اچه ضمیله صاروخاندن مغنیسا نقل اولندی [٤]. اوسنه‌نك قیشی وایرته‌سی سنه‌نك بهاری ایچنده‌کی وقایع بوندن عبارت اوله‌رق ایلچی لاچکی شومدت ظرفنده هپ وزیر اعظم سراینده محبوس قالمشدر .

۲۳ حزیران (۲۸ صفر) ، سلطان سلیمان، مجارستان اوزرینه بالذات سفر آجمق اوزره استانبولدن حرکت ایتدی . وزیر اعظم، دولتك حدود شرقیه‌سنی ایران شاهنك تشبثاتنه قارشی محافظه ایتمك بهانه‌سیله آسیای صغراده قالدی ؛ لکن حقیقت حالده شهزاده مصطفانك حرکاتنه نظارت ایتمکه مأمور ایدی : چونکه بابا ایله اوغل اره‌سنده‌کی منافرت هرنه‌قدر جدی برصورتده اولمق اوزره آنجق اون ایکی سنه صوکره میدانه چیقمش ایسه‌ده شهزاده‌نك حرص اقبالی دها او زماندن پادشاهك شبهه‌سنی جلب ایتمش ایدی(۱). سلیمانك مجارستانه عزیمتنده وزیراعظمی برابر آلمامغه قراروبرمسی سلیمان پاشانك نه اختیارلغندن، نه‌ده وزیراعظمك صلاحیت مفرطه‌سی رقابت خسیسه‌سندن دکل ، ایکنجی وزیر رستم پاشانك تفوق نفوذندن نشأت ایتمشدر . پادشاهه داماد اولمش اولان رستم ، مقدما خدمهٔ خاصه‌دن بولنمق صفتیله سکسانلك خادمدن زیاده توجهه نائل اولمشدی؛ جریان ایدن احواله نظراً قولایجه ادراك اولنابیلیرکه سلیمان اسکی ندیمی ابراهیمك قدرت کامله‌سنی و بونك ایجاب ایده‌بیله‌جکی نتایجی تخطر ایله وزارت عظمایه آنجق آیاس، لطفی، سلیمان‌پاشالرکبی قره‌ده، دکیزده اوزون مدت خدمت عسکریه‌لریله تجربه اولنمش آدملری کتیرمك وحقوق سلطنتنه رقیب چیقار قورقوسیله بونلره پك چوق التفات کوسترمه‌مك ایستمشدر . مع هذا بوندن صوکره کی وقایع کوسترکه سلیمان پاشانك — رستم پاشانك نفوذیله قیریلان — صلاحیتی پادشاه ایچون هیچ بر وقت سبب اندیشه واسترقاب اولمامشدر. رستم‌پاشا، زوجه‌سندن زیاده — سلیمانك ازیاده‌سودیکی حرمی اولان — قاین والده‌سی سایه‌سنده اکتساب نفوذ ایلمشدی . پادشاه ، خصوصیله ابراهیمك — قسماً اونك نتیجهٔ تأثیری اولان — سقوطندن صوکره بسبتون بوقادینك دست تسخیرنده قاله‌رق اوزماندن بری زمام حکومتی رستم پاشایه ترك ایتمشدی. رستم پاشا ایسه قدرت واسعه‌سنی — ایلریده کوره‌جکمز وجه ایله — کندی ارزوسنه دکل، حرمك ارزوسنه کوره استعمال ایلمشدر. پادشاه، استانبولدن برمرحله مسافه‌ده‌شدتلی یاغموره طوتیله‌رق اردونك حرکتی امکانسز برحاله کلنجه

(۱) لاچکینك راپوری .

اولدیغندن خالی زمانی مأمورین اداره‌جه بعض تبدلاته صرف ایلدی .

علمانك متحداً ویردکلری رأی خلافنه اوله‌رق مست اوزرینه مسح جائز اوله‌میه‌جغنه دائر فتوی اعطا ایتمش اولان مفتی‌چیوی زاده عزل ایله اومقامه ملا عبدالقادر تعیین اولندی (۱) . ارضروم والیسی فرهاد پاشاده، صورت اداره‌سی حقنده واقع اولان شکایاتی تحقیق ایتمك ایچون کرجستان حدودینه کوندریلن بر مفتشك اشعاری اوزرینه عزل وارضروم والیلکنه وزیردوقه کین اوغلنك مخدومی موسی پاشا انتخاب ایدلدی (۲).

سلطان سلیمان فلبده بولندیغی صیره‌ده خیرالدین باربروسك سکسان قادرغه تجهیزیله بر اسپانیول دونانماسنك تهدید ایتمکده اولدیغی جزائرك امدادینه شتاب ایتمسی ایچون آمیراله امر کوندردی؛ کندیسی‌ده اردوسیله صوفیه وشهر کویندن مرور واسلادی بوغازی طریقیله نیشه توجه ایده‌رك نیشده ، هدایا تقدیمنه کلن فلورانسه ایلچیلرینی ملاقات رسمیه‌یه قبول وقوزمه دومه‌دیجی‌یه خطاباً بیان مخالصتی متضمن برمکتوب ایله اعاده ایلدی (۳). بومجارستان سفری‌ده — هپ اولکیلرکبی — اردونك انتظامه رعایت کامله‌سی دائره‌سنده وقوع بولمشدر: مورخ فردی، بردکنك چالانك بیك دکنك یدیکنی یازار (٤). بلغراددده روم ایلی بکلر بکلکندن اخیراً وزارته اصعاد اولنمش اولان خسرو پاشااردویه کله‌رك خدمت جدیده‌سندن دولایی پادشاهه عرض تشکر ایله دیوانده موقعنی آلدی (٥) . ینه بوشهرده ، نیکبولی سنجاق بکی احمدبك ویاقینده مظهر عفواولان پیه‌رارده‌ش، قوغاراسده‌کی شاتوسندن خائنانه برصورتده خارجه جلب ایتمش اولدقلری مجار رئیسی مالیاطی پادشاهه تسلیم ایتدیلر ؛ پیه‌ر په‌ره‌نی ایله مناسبات خفیه‌ده بولنمقله اتهام ایدیلن مالیاط بقیهٔ ایامنی کچیرمك اوزره یدی قله‌یه کوندرلدی (٦) په‌ره‌نینك پادشاهه صادق اوله‌جغنه دائر ایتدیکی یمین اوزرینه رهن اوله‌رق استانبوله براقش اولدیغی اوغلی خیلی زمان

(۱) فردی ، ق ۳٤٦. لطفی، ق ۹٤ .
(۲) فردی ، ق ۳٤۷.
(۳) فردی،ق ۳٤۹ و ۳٥۰ .
(٤) « برچوبه خسران ایلین، بیك چوب کران یردی » فردی، ق ۳٥۰ .
(٥) فردی، ق ۳٥۱. مجارلرك «اوزره‌ف» (Uzref) تسمیه‌ایتدکلری خسروپاشا. فه‌سله‌رك ایستوآنفی یه‌باقه‌رق یازدیغی کبی وفات ایتمش اولمایوب دردنجی وزیرلکه نصب اولنمشدی.
(٦) فه‌سله‌ر. انکل، ایستوآنفیدن نقلاً، ۱، ۱٤.

اول سنت ایدیلهرك خدمهٔ خاصه سلکنه آلنمش ایدی(۱). سلطان سلیمان، بلغراددن عزیمتندن مقدم، چهزاره فرهغوزوایله برابر استانبوله کیتمکده اولان فرانسز ایلچیسی رینسونك قتلی خبرینی آلدی ؛ برنجی فرانسوانك ایلچیسی تورین یولی اوزرنده مارکی گواستونك حیدودلری طرفندن تعرضه اوغرایهرق اولدیرلمش ایدی(۲) . سلطان سلیمانك فکرنده بوحادثهنك تولید ایلدیکی تأثیر الیم، سمندره والیسی یحیی پاشا اوغلی، بوسنه والیسی اولامه ایله والانتین توروك وایزابل عساکر مجتمعهسنك روناندورف قوماندهسندهکی اوسترپا محاصره اردوسنه غلبهسی خبریله بردرجهیه قدر زائل اولدی؛ فردیناندك بوجنرالی بودین قربندهکی گهرهارد تپهسندهکی اردوکاهنی بیله علی العجله ترك ایله همان چکلمکه مجبور اولمشدی. طونهنك ایندیرمکده اولدیغی جسدلر ، سلیمان ایچون عسکرینك موفقیتنه اشتباه قبول ایتمز دلائل تشکیل ایدیوردی (۳). طونه اوزرندهکی اینجه دونانما قوماندانی قاسم(٤)، آلمانلر طرفندن تخلیه اولنان پشته شهرینی ضبط ایتمشیدی. پهرهنی ئهرلویه قاچمش، روغاندورف شوت اطهسنه چکیلهرك جریحهلرینك عواقبندن اورادهٔ ترك حیات ایتمش ایدی . مقدما فردیناندك استانبولدهایلچیسی واخیراً پشتهدهکی اوسترپا اینجه دونانماسنك قوماندانی بولنان، گونش مدافع جسورینك قارداشی غیور دالماچیالی ژهروم، بودین محاصرهٔ مشئومهسندهاوقدریاره آلمشدی که آرهسی چوق کچمهدن وفات ایلدی (٥). لاچکی خسته بولنمقله برابر بلغراددهکی عثمانلی اردوکاهنه قدر عسکرك آرقهسندن کتیرلمشدی ؛ پادشاهك بودیندن عودتنده همان میت دینیله بیله جك برحالده حرمتی اعادهاولندی(٦).

۲۵ اغستوس ۱۵٤۱، محمد پاشا بتون بکلرله برلکده بودیندن پادشاهی استقباله

(۱) لاچکینك ۱۵۳۹ سنهسی راپوری .

(۲) ۱۳ تموز ۱۵٤۱ده استانبوله کیدرکن؛ فهسلرك ظن ایتدیکی کبی استانبولدن عودت ایدرکن دکل . فلهسسان ، ج ۱ ، ص ۳۸۸ .

(۳) فردی ، ق ۳۵۲ .

(٤) ایسوآنفیده قاسسون ، دیکر مورخلرده قاسسان.

(٥) ایستوآنفی ، کتاب ۱٤ ، ص ۲۳٤ .

(٦) فهسلرك (۷، ص۵۹۰) لاچکینك انجق بلغراده وصولنده حبس ایدلدیکنی یازمسی سهودر . لاچکینك بلغراددە، فرانسز ایلچیسی رینسونك قتلنده شارلکنك مدخلی اولادیغی تبین ایتدکدن صکره صالیوبرلدیکنهدائر ٦۰۱نجی صحیفهدهکی افادهسندهده یا کیلیور(فاتونادە ژوویوس،۲۱، ص۸۸). بالذات لاچکینك راپورندن اکلاشلدیغی اوزره ۱۷ تشرین ثانیدن بری اسیر معاملهسی کورمش وانجق احوال صحیهسنه مرحمتّ براقلمشدر .

جیقدی (۱). ایرته‌سی کون سلیمان عسکرینی طونه‌نك صاغ ساحلنه کچیردرك «آلت اوفه‌ن» ده اردوکاه قوردی. ایشته بوراده‌درکه دها ایرته‌سی کون — عثمانلیلرك ۲۱ اغستوسده روغوندورفه غلبه‌لرنده اسیر ایتمش اولدقلری (۲) — التی یوزکشی، اوستریالی‌بالتازار پوخهایمر وبوهمیالی‌مه‌لشیور بورزیزا کی بعض رؤسانك استنناسیله قتل عامه اوغرادیلر. ۲۸ اغستوسده چاوش باشی علی اغا پادشاه طرفندن کنج مجارستان‌قرالنه‌التون زنجیرلی والتوزا کرلی درت آت‌وقرالیچه‌یه یوزوکلر، ایپکلیلر، بیله‌زیکلر هدیه ایتمك اوزره بودینه کیتدی؛ بو سفرده رفاقت پادشاهیده بولنان شهزاده بایزید طرفندن‌ده زاپولیانك اوغلنه قیمتدار هدیه‌لر کوتوریوردی (۳). ایلچی علی اغا، پادشاهك بالذات زیارته کلمسی قوانین‌دولت حکمنجه جائزاولمادیغنی قرالیچه‌یه بیان ایله اوغلنی بودینی او قدر کوزل مدافعه ایدن اصیلزاده‌لرله برابر عثمانلی اردوکاهنه کوندرمسنی سویلدی. شوخبر، ایزابله عظیم اندیشه ویرمکدن خالی قالمدی؛ کیجه‌یی بر مجلس ایله کچیردرك زاپولیانك اولورکن توصیه ایتمش اولدیغی مشاور پاپاس مارتینوچینك رأیی وجه ایله چوجغنی کوندرمکه قرار ویردی. ۲۹ اغستوس — که موهاچ محاربه‌سنك اون بشنجی یوم دوریسیدر — هنوزبریاشنده بولنان قرال زاده‌سیگیسموند زاپولیا برسودننه، ایکی‌دایه، ایزابه‌لك التی باش مشاورلری مارتینوچی، پتروویچ، والانته‌ن توروك، اتیه‌ن وربه‌چی، اوربه‌ن‌باتیانی، پودماچکی رفاقتیله عثمانلی اردوکاهنه کوندرلدی. کوچك سیگیسموند اوچ قادینله برآلتونلو ارابه‌ده بولنه‌رق مشاورلر پیاده رفاقت ایدیورلردی. دفتردار ونشانجی برچوق‌سنجاق بکلری وچاوشلرله برابرچوجغی استقباله کلمرك اطرافنده‌یکی‌چریلرله پادشاهك محافظلری بولنان برچدره کوتوردیلر (۴). سیگیسموندی پادشاهه تقدیم ایتمکه پتروویچ تعیین اولنمشدی؛ لکن چوجق اونکله کیتمیوب اغلامغه باشلادی؛ سوت ننه‌مشاورلرله برلکده‌بالذات حضور پادشاهی‌یه کیرمکه مجبور اولدی؛ پودماچکی ایله دفتردار و نشانجی آز بر مدت ایچنده قادینی دیشاری چیقاردیلر. دیکر بش

(۱) فردی وچوی، ق ۷۷، ٤ جمادی‌الاولی.

(۲) بهتلنك سهواً دیدیکی کبی (۱، کتاب ۳، ص ۳۷۱) ۲۹ ده دکل.

(۳) چوی، ق ۷۸. عثمانلی مورخلری بهتلنك سویلدیکی ۱۰، ص ۳۷۹، ایکنجی شهزاده سلیمدن هیچ بحث ایتمزلر؛ ایستوآنفی، کتاب ۱٤، ص۲٤۱؛ ژوویوس، ج ۱۱، [حال‌بوکه چوی شهزاده سلطان سلیم وبایزیدك بوسفرده‌پادشاه ایله برابر بولنوب ایکیسی طرفندن دخی قرال زاده‌یه ارمغانلر کوندرلدیکنی یازار. ج ۱، ص ۲۳۰. مترجم]

مشاور دیوان چادرنده قالدیلر؛ پادشاه ، بودینی کندیسنه تخصیص ایتمش اولدیغنی وزیرلری واسطه‌سیله اونلره تبلیغ ایلدی . ایزابه‌لك مشاورلری بو خبری اوکرندکلری صیره‌ده — قرال زاده‌یی کوتورن الایك چکدیکی زمان دوست ومتفق صفتیله خلقه قاریشمش اولان — یکی چریلر شهرك قاپیلرینی ضبط ایتمشلردی؛ اهالی سلاحلرینی تسلیم ایتدکلری وبکی چریلرده حسن قبول کوسترد کلری حالده مال وجانلری محافظه اولنه‌جغنی دلالله اعلان ایدیورلردی. کونش باتمازدن اول بودین برعثمانلی بلده‌سی اولمش ایدی. بوپای تخت قدیم، مجارستان قرالنك موهاچ بطاقلرنده وفاتنك یوم دوریسنده بووجه‌ایله سقوط ایلدی؛ قراللق دخی ترکلرك سلاح ظفری قوتیله زاپولیایه ویرلدیکی کون، بودینك ضبطیله اوغلنك الندن آلنمشدر .

سلیمان، ایزابه‌لك مشاورلرینی برهفته‌اردوکاهنده آلیقویه‌رق قرالیچه‌نك استانبوله کوتورلمسی مناسب اولوب اولیه‌جغی حقنده اونلرله مکالمه ایتدی (۱). برطرفدن ده ایزابه‌ل بابای سیگیسموندك اسکی سفیری واسطه‌سیله ایلچیلرینك تخلیهٔ سبیلی مذاکره ایلدی (۲) ؛ تشبثات واقعه‌سنده — قیمتدار هدیه‌لرله توجهنی قازانمش اولدیغی — مهرماه سلطانك قوجه‌سی رستم پاشا طرفندن معاونت کوریوردی. بودینك ضبطی کونی یکی چری اغاسی قرالیچه‌یه اقامتکاهی اولان قصری تسلیم ایتمسنی اخطار ایلدی ؛ قرالیچه سلطان سلیمانه ترك ایده‌جکنی افاده ایله برابر کندیسی ایچنده بولندیقجه کیمسه‌نك دخولنه مساعده کوسترلمه‌مسنی رجا ایلدی . ایستدیکی وعد اولندیسه‌ده انجاز اولنمادی. یکی چری اغاسی قصرك قاپیسنی ضبط ایده‌رك آقشامه قدر اوراده بولندی؛ بو مدت ظرفنده آدملری کیروب چیقیور ، فقط کیمسه‌یه قتالقلری اولمایوردی ؛ اغانك امریله حبسخانه‌لر آچیلدی . ۱ ایلول ۱۵۴۱ ، برچاوش کیتمکه‌حاضرلانمسنی واشیاسنی برابر کوتورملك ایچون اوکوزصاتین آلمسنی قرالیچه‌یه تبلیغ ایلدی؛ بوصره‌ده یکی چری اغاسی ترسانه‌نك اناختارلرینی ایستدی، وآلدی. ایرته‌سی کون (۲ ایلول جمعه) سلطان سلیمان بودینه کیروب مریم آنا کلیسیاسنه کیده‌رك نماز قیلمقله کلیسای جامعه تحویل ایلدی (۳). ایکی کون صوکره نشانجی

(۱) ژوویوسك وزرا لساندن نقل وبه‌تلنك اخذ ایتدیکی نطقلر (قاتونا، ۲۱، ص ۷۵) آز اعتماده شایاندر. به‌تلن سلیمانك بودینه دخولنی سهواً ۲ ایلول یرینه ۲۹ اغستوسده کوسترر.

(۲) *Per Agarchum Sigismundi patris legatum*

(۳) خاندان ایمپراطوری وقرالی خزینهٔ اوراقنده سفیر راپوری .

رفاقتنده ترجمان اولدیغی حالده قرالیچه‌یه زرین ولاجوردی خطوط ایله محرر بربرات کتیردی: بونده سلطان سلیمان پیغمبرده، اجدادینه، قلیجنه یمین ایدیوردی که بودینی انجق کنج قرالك حال صغرده اولدیغی مدتجه النده بولندیره‌جق وحد بلوغه وصولنده کندیسنه تسلیم ایده‌جکدر[۷]. بیك مرتولوز، ایکی بیك یکیچری، بیك سواری، بش یوز صولاق، برقاچ یوز کمیجی بودینك قوهٔ محافظه‌سنی تشکیل ایتمك مأمور اولدیلر. بوعسکرك قومانده‌سی، اصلی مجار اولوب(۱) مقدما بغداد والیلکنده ودها صوکره اناطولی بکلربکلکنده بولنمش اولان سلیمان پاشایه ویرلدی؛ پادشاه بومناسبتله کندیسنه وزیر، تعبیر اخرله اوچ توغلو پاشاعنوانی احسان ایتدی (۲). خیرالدین افندی مسلمانلره قاضی تعیین وایزابه‌لك استانبولده صوك ایلچیسی شانسه‌لیه ودربه‌چی یومی بش یوز اقچه، یعنی اون دوقه ایله مجارستان باش حاکملکنه ترفیع اولندی. زاپولیانك اوغلنه مارتینوچی وپتروویچك وصایتی آلتنده ترانسیلوانیا سنجاغنك توجیه اولندیغنه دائر نشانجی طرفندن برات پادشاهی ایصال اولندیغی کون ایزابه‌لك المانلر طرفندن — دها زیاده تورك واللاند دینلین والاتنه‌ن توروکدن ماعدا — مشاورلری صالیورلدی. والاتنه‌ن، ترکلرك طرفدار غیوری اولمقله برابر ظاهر حاله کوره دیوانده مارتینوچی طرفندن واقع اولان افترا اوزرینه یدی قله محبسنه آتلمش، وبش سنه اسارتدن صوکره اوراده وفات ایلمشدر (۳). بوحبسخانه‌ده اتمام حیات ایدن توروك ومالیات ایله — اوغلی خدمهٔ خاصه سلکنه داخل اولان — پەرەنی مجارلرك خیانتلرینه عثمانیلرك خیاتی‌نه صورتله مکافات ایتدیکی حقنده وطنداشلرینه برمثال مدهش کوسترمشلردر. توروك ایکی اوغلنی رهن اولەرق عرض ایتدیسه‌ده پادشاه، پەرەنی دخی ایکی اوغلنی استانبوله کوندرمش ایکن نقض عهد ایلدیکنی جواباً بیان ایله خارغو وسیگەت قلعه‌لرینك تسلیمنی دهاصاغلام تأمینات عدایتدیکنی علاوه ایلدی. ۵ ایلولده قرالیچه قصردن چیقدی؛ سلیمان پاشا، مارتینوچینك خانه‌سنه یرلشدی. ودربه‌چی ژان زاپولیانك سرایني اقامتکاه اتخاذ ایتدیسه‌ده حاکملك مأموریتنی چوق زمان محافظه ایده‌میه‌رك وطننك دشمنی اولان بر طرفدن توجیه

(۱) ژووویوس: *In Hungaria nomine Sulimanus, qui ab ineunte ætate bello captus* قاتونا، ۲۱، ص ۸۷. بەتلن، ۱، ص ۳۹۳.

(۲) ایستوآنفی، کتاب ۱٤. پچوی، ق ۷۸. فردی، ق ۳۵۵. غران حاکمی موستوه کك (Munkwk) اوستریا خزینهٔ اوراقنده‌کی لایحه‌سی.

(۳) موستوه‌ك، کذلك.

ایدلمش اولان شوخدمتك عاریله ترك حیات ایلدی؛ خرستیانلرجه معتاداولان مراسم یاپلقسزین یهودی مزارلغنه کوملدی. طمشوار سنجاغی پترو ویچه ویرلدی. بواغتصابات ایسه پادشاهك طمعنی تزییدن باشقه برشیئه یارامادی؛ قرالیچه‌نك عزیمتی صیره‌سنده فونفکیرهه‌ن قصبه‌سنی‌ده آرزو ایتمکده اولدیغنی کندیسنه بیلدیردی . ایزابه‌للك چکلمسنی متعاقب یکی چریلر بودین قلعه‌سنه استیلا ایتدیلر؛ کیمسه‌یه ایلیشلمیه جکنه دائر علناً ویریلن سوز بودفعه‌ده نقض ایدیله‌رك شهرك مذبحه‌لری ینه جلاّدلغه تخصیص اولندی (۱) .

قرالیچه‌نك عزیمتندن ومجارستان قراللری سرایندك استیلاسندن برکون صوکره فردیناندك ایکی ایلچیسی — که سالم قونتی نیقولا وسیگیسموند هربرشتایندر — عثمانلی اردوکاهنه واصل اولدیلر. بوایکی آدم تاریخده شرفلی خاطرلر براقمشلردر: برنجیسی ویانه‌مدافع شجیعنك اوغلی ایدی؛ ایکنجیسی ده برچوق سفارتلرده خدمات ممتازه کوسترمش ایدی. فردیناند، عثمانلی اردوسنك حرکتنی خبر آلیر آلمازمذاکرات جدیده‌یه ابتدار ایتمك مقصدیله سفیر ایچون یول رخصتنامه‌سی ایستمش ایدی؛ ایکی سفیر بورخصتنامه‌ایله کلدیلرکه اوزمان معتاد اولان اصول تحریر موجبنجه شومألده ایدی: «باب همایون هرکسه کشاده‌در؛ برشی ایستیه‌جك اولان هرکس کیره‌بیلیر». بوعباره‌یه‌نظراً هرایلچی باب دولته کله‌بیلیرسه‌ده رخصتنامه‌ده بونلرك سربست چیقمغه صلاحیتلری بیان اولنمادیغی کبی حقوق بین‌الملل احکامنه کوره معامله کوره‌جکلری ده تأمین ایدلمیوردی. سلطان سلیمان، فردیناندك لاچکی طرفندن کتیرلمش اولان صوك مکتوبنه یازدیغی جوابنامه‌ده: «بوحکمدارك بتون مجارستانی منحصراً تصرف طلبنی متضمن تحریراتنی آلمش اولدیغنی؛ حال بوکه متوفی قرال زاپولیایه مملکتك اداره‌سندن باشقه بر شی ویرلمیوب بناءً علیه اونك حقوق سلطنت اجراسنه بروجه ایله حق اولمادیغنی؛ زاپولیانك اوغلی — باباسی کبی — بربندهٔ صادق اولمقله مجارستان حکومتنك پدرینه ویرلدیکی وجه ایله اوکا تفویضی قرارلاشدیرلدیغنی؛ عثمانلی اردوسنك حرکتی اونی بوحکومته تملك ایتدیرمك مقصدیله وقوعه کلدیکنی » بیان ایدیوردی [۸]. سالم قونتی نیقولایه معاون اولمق اوزره اولا فرانسوا ره‌وای (۲) انتخاب اولنمش

(۱) موستوه‌ك ، اوستریا خزینهٔ اوراقنده. [عثمانلیلرك دشمنی طرفندن یازلمش اولمقله برابر قول واحددن عبارتدر . مترجم]

(۲) نیقولاسالم ایله سیگیسموند دوهه‌ربه‌رشتاین وفرانسوا ره‌وایك وزیر رستم ومحمود پاشالرله

ایسه ده سیکیسموند دوهه ربه رشتاینه ترك مأموریت ایلشیدی. ایکی ایلچی یه ویریلن تعلیماتده — بلغارده براقلمش اولدیغی حالده — عثمانلی اردوسنده ظن اولنان سیرادی پالاتینی ژه روم لاچکی ایله ممکن ایسه برلشیله رك اونکله مذاکره ایدلدکدن صوکره پادشاهك نه شرائط ایله صلحه موافقت ایده جکی اکلاشلمق اوزره وزیرلرله ملاقات ایدلمسی(۱) مندرجایدی. بوندن باشقه سالم وهه ربه رشتاین قرالك، مجاربه یه کیریشمسی زاپولیا ایله عقد ایتدیکی مقاسمه عهدنامه سنك کندیسنه ویردیکی حقوقی اظهار مقصدینه مستند اولهرق پادشاه ایله محاربه نیتنده اصلا بولنمادیغنی، مجارستان قرالغنه سکونتله تمك ایتمك ایچون ویرلمسی محق اولهجق اقچه یی تأدیه یه حاضر اولدیغنی دیوانه تأمین ایتمکه مأمور ایدیلر؛ مجارستانك کاملاً تملکی ایچون یوزبیك فیلورینه قدر تکلیف ایده جکلردی ؛ اکر بوتکلیفاتی قبول ایتدیره مزلر ایسه زاپولیانك وفاتندن بری فردیناند طرفندن سلاح ایله ضبط اولنان ممالکك اعاده سنی واوستریانك حق سلطنتی تصدیق ایدن یوقاری مجارستان قطعه سنك تملکنه ایلیشلمه مك ایچون سنوی قرق بیك فیلورین تأدیه سنی تعهد ایلیه جکلردی (۲) .

ایکی ایلچی کمیدن چیقدقلری وقت ترجمان یونس بك دکل، ویانه بقالالرندن یوهان پیبراخك اوغلی ایکنجی ترجمان تائینز تولمان وچاوش باشی طرفندن مراسم خوش آمدی اجرا اولندی (۷ ایلول)؛ رستم پاشانك چادری، جوارنده برچادره کوتورلدیلر. ایرته سی کون رستم پاشانك حضورینه قبول اولندقدن صوکره دیکر وزیر محمد و خسرو پاشالری زیارته کیتدیلر (۳) . ولادت مریم یوم دوریسنده ایلچیلر مراسم معتاده ایله حضور شاهانه یه قبول اولندیلر: پادشاهك چادری قربنده کی دیوان چادرنده اوچ وزیر ایله برلکده ومندر اوزرنده طعام ایتدیلر ؛ وزیرلرك آرقه سنده قاضیعسکرلرله نشانجی بولونیوردی . ایلچیلرك مختلف ملتلره منسوب

ترجمان یونس بکه ۲۹ اغستوس ۱۵۵۱ تاریخلی اعتمادنامه لری (اوستریا خزینهٔ اوراقنده). سالم وره وایه ویریلن تعلیماته دخی مراجعت .

(۱) *Bassas accedant et expiscari contendant quonam animo sit Turcarum Cæsar erga pacem ineundam.*

(۲) سالم وره وایه ویریلن تعلیماته مراجعت.

(۳) سیکیسموند دوهه ربه رشتاینك اثرلرنده کی راپورلری، (۱ ، ص، ۲۶۰) آده لونغ (Adelung) طرفندن یازیلوب پترسبورغده ۱۸۱۸ ده باصیلان «سیکیسموند دوهه ربه رشتاین» عنوانلی اثر . سالم ، خسرو پاشایی هوسام (Hussam) تسمیه ایدر و بودین والیسی تعیین ایدلش صانیر .

قرق آلنی اصیلزاده‌دن مرکب اولان معیتلری ده سنجاق بکلری طرفندن دیکر چادرلرده اطعام ایدلدیلر (۱) . طعامك صوکنده وزیرلر پادشاهك چادرینه کیده‌رك متعاقباً سفیرلرده حضوره دعوت اولندی. بونلر سلطان سلیمانك پیش اقدامنه غایت کوزل یالدیزلانمش بر بیوك قدح، یالکز ساعت وکونلری دکل، نجومك حرکاتنی ده کوسترر صنعتکارانه یاپلمش بر آصمه ساعت وضع ایتدیلر . اون ایکی خدمتجی بوساعتی پادشاهك حضورینه کتیردیلر؛ نصل قوریله جغی ذات شاهانه‌یه تعریف ایتمك اوزره پرده ساعتجی برابر ایدی؛ بوندن ماعداشوائر صناعینك بتون اقسامنی معرف برده کتاب تقدیم اولندی. بردرجه‌یه قدر علم هیئته واقف اولان سلطان سلیمان بوما کنه‌یی کمال دقتله معاینه ایتدی ؛ پادشاه صیرمه‌لی برسایبان التنده اولدیغی حالده یانده بر قاقتان، برکمرز، برپای ایله اوقلر وار ایدی؛ رستم ومحمدپاشالر صاغنده ایاق اوزری طوریورلردی ؛ اوته کی طرفده فردیناندك ایلچیلر ینی ادخاله مأمور اولانلر بو — کموشله مزین عصایی حامل — باش سلحدار وخاص اوطه‌باشی بولونیورلردی. سالم وهه‌ربه‌رشتاین بربرینی متعاقب پادشاهك الني اوپه‌رك مأموریتلرینك نه‌دن عبارت اولدیغنی عرضه کیریشدیلر. لکن پادشاه، اونلر سوزه باشلامازدن اول «نه‌دیورلر؟» دیه سؤال ایده‌رك دها ایلك سوزلرنده‌ده قطع کلام ایله وزرایه خطاباً : « باشقه دیه‌جکلری یوقسه براقیکز ، کیتسینلر! » دیدی. ایکی کون صوکره رستم پاشا ایله مذاکره دیه باشلادیلر؛ پاشا، صوك شرط اولمق اوزره، فردیناندك ضبط ایتمش اولدیغی ممالك کاملاً اعاده ومجارستانك اوطرفده قاله‌جق قسمی ایچون ویرکی تعهد اولنمادقچه تمامیله صلح اوله‌میه‌جقلرینی بیان ایلدی (۲) .

سفیرلر ویرکی اعطاسنه موافقته مأذون اولمدقلرینی بیان ایله متارکه عقدینی وزنجیر ایچنده کوردکلری بالتازار پوخهایمه‌ر ایله دیکر اسیرلرك مبادله‌سنی طلب ایتدیلر. رستم پاشا، جواباً صلح عقد اولندیغی تقدیرده اسیرلرك فدیهٔ نجاتسز اعاده اولنه‌جغنی ومحاربه دوام ایدرسه مبادله ایچون فرصت حلولی طبیعی بولندیغنی افاده ایتدی (۳) . بوملاقاتك ایرته‌سی کونی سلیمان ایلچیلرك هربرینه ایکی قافتان، بش

(۱) ژوویوسك راپوری، ك ٤٠ ، ص ۲۵۸ الخ، هه‌ربه‌رشتاینك قاتونامه کی راپورینی، ۲۱، ص۸۲، اکمال ایدر. اوندن نقلاً به‌تلنك ترانسیلوانیا تاریخنه مراجعت، ۱، ص ۳۹۶.

(۲) قاتونامه ژوویوس، ۲۱، ص۸۳؛ ژوویوسدن نقلاً به‌تلدن. آده‌لونغده سیکیسموند هه‌ربه‌رشتاین ، ص ۲۶۸ .

(۳) قاتونامه ژوویوس ، ۲۱، ص ۸۶ .

طوپ ایپکلی قماش، التی بیك اقچه (یوز دوقه) ویردردی؛ اوندن صوکره وداع ایتملری ایچون حضورینه قبول ایده‌رك بودفعه‌ده ایلك ملاقاتده‌کی مراسمه رعایت ایتدی . سیگیسموند دوهه‌ربه‌رشتاین پادشاهك التی اویمکه حاضرلانیرکن بوکرنده اکسزین‌حاصل اولان برآغری دیزینی بوکمکه مانع اولدیغندن رستم پاشایه‌خطاباً: « الله عشقنه بکا یاردیم ایت » دیدی . رستم پاشا ایلچینك مقصدینی بیلدیکی حالده هیچ معاونت کوسترمدی. فقط سیگیسموندك حالنی اکلامش اولان سلطان سلیمان اختیارك اشارت مطاوعتنی ایفا ایتمسنی تسهیل ایچون التی قالدردی؛ اوندن‌صوکره وزیرلرینه خطاب ایله: «براقیکز کیتسینلر »دیدی (۱). حضوردن چیقیلنجه رستم پاشاایلچیلری طونه بویجه بودینك همان دیوارلری آلتنه قدر کوتوردی؛ کندیلرینه مدهش برطوپ طاقیله نهرده تیمور اوزرنده بولنان ایکی دونانمایی و محاربه اثناسنده ترکلرك النه دوشن طوپلری کوسترردی . ایلچیلر اردوکاهی بر خندق ایله محاط بولدیلرکه بوخندقده ارابه‌لردن وزنجیر ایله بربرینه باغلانمش طوپلردن مرکب بر سدایله محافظه ایدلمش واونلرك آرقه‌سنه‌ده درین بردوه دیزیسی یرلشدیرلمش ایدی. سوزدن زیاده اشارته اطاعت ایتمکه معتاد اولان‌مسلمان عسکری ایلچیلرك کچدیکی اثناده درین بر سکوت ایچنده بولندیلر . اردوکاهده قورلمش اولان بر چوق چادرلرك آره‌سنده شهنشاهك — دیکرلرینك جمله‌سندن دها یوکسك اولان یانلری قه‌لی — چادرلری نظر دقتی جلب ایتمك قابل دکل ایدی . رستم پاشا هه‌ربه‌رشتاینه: « نه‌کوردك؟ » دیه‌سؤال ایتدی. ایلچی ماهرانه، مداهانه برجواب ویردی؛ « بیوك وقدرتلی برحکمدارك قوای بی‌نهایه‌سنی کوردم » دیدی. ایرته‌سی کون‌رستم، ایلچیلره‌پادشاهك فردیناندجوابنامه‌سنی ویره‌رك کندیسنك‌ده‌مجارستان قرالنه یازدیغی برمکتوبی علاوه ایلدی(۲). بوایکی‌نامه کنارلری صیرمه‌لی‌طوربه‌لر ایچنه موضوع اوله‌رق مألفرنده آز فرق وار ایدی. پادشاه، عسکرینك مجارستانی ضرب‌سلاح‌ایله‌تسخیر ایتمش‌اولدیغنی وفردیناندغران، تاتار، ویشغراد، شتولوه‌یسه‌نبورغ شهرلرینی اعاده ایتدکجه یکی برمعاهده عقدینه‌موافقت ایتمه‌جکنی بیان ایدیوردی. سفارت، عثمانلی اردوکاهنده‌اون برکون قالمش وبونك یدی‌کونی فائده‌سز مذاکره ایله کچیرمش ایدی ؛ ۱۵۴۱ ایلولنك ۱۸ نده هیئت سفارت ویانه‌یه عودت ایچون

(۱) سیگیسموند دوهه‌ربه رشتاین، ص ۲۷۰.
(۲) بومکتوبك اصلی ویانه خزینهٔ اوراقنده موجوددر .

کمی یه‌را کب اولدی؛ چاوش باشی ایله برترجمان، بونلری کمی یه بینه‌جکلری محله قدر کوتوره‌رك طائفه‌یه سرینلك ویره‌جك مشروباتك مبذولاً تدارکنه‌نظارت ایلدیلر[۹].

ایلچیلرك عزیمتندن آلتی کون صوکره قرالیچه تاج ایله دیکر قراللق علائمنی آله‌رق پای تختندن چیقدی؛ تختنی وهدیهٔ نکاح اولمق اوزره ویرلین قصری غائب ایتدیکندن دولایی آغلامق اوزره لیپایه چکلدی [۱۰] . درت کون صوکره‌ده [۲۲ ایلول] سلطان سلیمان شهری ترك ایله تشرین ثانی او اسطنده‌استانبوله واصل اولدی (۱) . بودینده اقامتی اثناسنده ، اخیراً بارون دولاغارد نامیله اصیلزاده‌لك ویرلمش اولان بحریه‌یوزباشیسی پوله‌ن فرانسز ایلچیسنك ایتالیاده‌قتلنی خبرویرمکه کلمشیدی (۲) ؛ سلطان سلیمان بوجنایتك جزاسنی اوستریا ایلچیسی اولان وخسته اولمقله برابر حالا بلغراددده موقوف بولنان سیرادی پالاتینی ژه‌روم لاچکی اوزرنده اجرا ایتمك ایستمیه‌رك اونك عزیمتنه مساعده کوستردی؛ شبهه‌سزدرکه ایلچی پوله‌نك اوراده‌بولنمسی حقوق بین‌الملل احکامنه کوستریلن شورعایتده‌خیلی تأثیرایتمشدر[۱۱].

پادشاهك پای تخته عودتندن برآی صوکره عثمانلی دونانماسی مظفرانه‌لیمانه کیردی. بونك مظفریتلری خیرالدین پاشانك اثرمهارتی اولمقدن زیاده‌شارل کنك دونانماسنی جزایراوکنده پریشان ایدن تأثیر عناصر ایدی . ۲۰ تشرین‌اول ۱۵۴۱، شارل کن یتمش درت قادرغه ایله مختلف ابعاددده ایکی یوز کمیدن مرکب ویکرمی بیك پیاده، بیك سواری(۳) ایله درت یوزمالطه‌عسکرینی حامل دونانماسیله‌جزائرك شرقنده‌واقع ته‌مه‌نتوس(ماتافوس)برونی کورفزینه‌تیمورآتمغه کلمش ایدی. ایمپراطوردونانماسی ایچنده — برپاریش غالبلرینه مکافات ترتیب ایدلمك‌مقصدیله کلمش کبی — برچوق‌اسپانیول خانملری کوریلیوردی. خیرالدین، ایالتی عسکرینك قوماندەسنی حسن بکه تودیع ایتمشیدی؛ فقطاونك معیتنده‌دشمنه‌مقابله‌ایده‌جك‌عسکرالتی یوزسواری ایله برقاچ بیك

(۱) فردی ایستوآنق ایله ، ك ۱٤ ، تماماً متفقدر : *Soliman circa idus novembris Hadrianopolim atque inde Constantinopolim reversus est.*

(۲) ساغره‌دو ، ك ٦ ، ص ۲۸۳ : *Se ne passo a Buda, dove incontrato Solimano di ritorno d'Ungheria.* فلاسان ، ۱ ، ص ۳۸۹ تمثیل اول.

(۳) مالطه شوالیه‌سی ویلاغانیونی (Villagagnoni) «*Caroli V expeditio in Africam.*» عنوانلی اثرنده عسکرك مقدارینی صورت قطعیه‌ده‌تعیین‌ایدر: یدی بیك‌اسپانیول، التی بیك آلمان، التی بیك ایتالیان، اوچ بیك هر ملتدن کوکلو، درت یوز مالطه عسکری (قالقوندیلك بال تمثیلی ، ص ۵۹۷) .

عربدن عبارت ایدی(١). شهرك تسلیمی حقنده واقع اولان اخطاره خیرالدین گریزگاهلی جواب ویردی. ایرته‌سی کون(٢) شارل کن عسکرینی صف حرب اوزره دیزه‌رك اوچ خطدن یوریدی؛ اسپانیوللر اوکده بولونیور، اونلردن صوکرا المانلرله ایمپراطور کلیوردی؛ الك صوکده دخی قمیلو قولونا قوماندەسنده‌کی ایتالیانلر ومالطه عسکری وار ایدی. ته‌مه‌نتوس بروننده‌ن جزائره قدر اولان مسافه خط مستقیم اوزره اون ایکی وساحل بوینجه یکرمی میلدن عبارتدر؛ بونکله برابر ذروه‌لری طوتمش اولان قوت طرفندن دوچار تعرض اولان عسکر بو مسافه‌یی آنجق اوچ کونده قطع ایده‌بیلدیلر. اوچنجی کونی اسپانیوللر طاغك ذروه‌سنی، آلمانلر مائله‌لرینی، ایتالیانلر ساحلی اشغال ایلدیلر. قادرغه‌لر ساحل بوینجه اردویی تعقیب وصاغ جناحنی محافظه ایدیورلردی. بو قادرغه‌لردن بری پاقسوسده طورغود رئیس الیله بروندیك قپودانندن ضبط ایدلمش وایرته‌سی سنه قورسیقه صولرنده استرداد اولونمش اولان جانه‌تو دوریانك کمیسی ایدی(٣). مهمات، ییوب ایچه‌جك، طوپلر ٢٣-٢٤ تشرین اول کیجه‌سی ساحله چیقاریله‌جق ایدی [١٢]. اقشام هوا ساکن اولدیغی حالده بردن بره یاغمور سیلابه‌لرینی دفع ایدر شدتلی بر روزکار چیقدی؛ متعاقباً فورطنه اوقدر شدتلندی که هم اردونك، هم دونانمانك سلامتنی تهلکه‌ده براقدی. چادرسز، مانتوسز اولان عسکر صباحه‌قدر بلا فاصله یاغمور ییدیلر؛ ایرته‌سی صباح جمله‌سنك اعضاسی حرکتدن قالمش، طوکمش اولدیغی کبی طوپراق ده ایاقلرینك التنده قایمقده ایدی؛ لکن بو حال فورطنه‌نك دونانمایه کتیردیکی فلاکته نسبتله لاشی ایدی. اون درت قادرغه قضازده اولدی که پرنس مه‌لفی ایله جانه‌تتو دوریانك کمیلری بونلرك آره‌سنده ایدی؛ دیکر یوزاوتوز کمی‌ده ضایع اولمشیدی. برقاچ کون اول بر متعصب مرابط مسلمانلره امداد الهی وقوع بوله‌جغنی خبر ویرمشیدی؛ بو کشفك غیر منتظر بر صورتده تحقق ایتمسی جزائر مدافعلرینك جسارتنی تزیید ایده‌رك دشمن اوزرینه یوریمکه قرار ویردیلر. ایتالیانلر بونلرك آپ آکسزین هجوملرینه طوتیله‌رق اولا، دست ضبطلرنده بولنان بر کوپرینك اوته طرفنه آتلدیلر؛ لکن اونلرده هجوم ایدوب خصمی رجعت ایتدردیلر. آنجق شهرك آتشی آلتنه قدر سورمك خطاسنده بولندقلری کبی طوپلرك آغزی

(١) اسفارالبحار، ق ٢٧. روبرتسون سکز یوز ترك وبش بیك موریتانیه‌لی دیر.

(٢) تاریخ تعیین ایدن اثرلر ویلاغانیونینك کتابیله کوازو تاریخندن، ص ٢٨٦، عبارتدر. لکن نه روبرتسون، نه‌ده «جزائره دائریکی معلومات» مؤلفی بونلری بیلمزلر. ك ١، ٢، ص ٦٥٤.

(٣) کوآزو تاریخی، ص ٢٨٦.

آلتنده بیله مردیون قوروب چیقمغه جرأت کوستردیلر ؛ بونلرك همان جمله‌سی تلف اولدی (۱)؛ ایچلرندن برازی، یوله حاکم طاغلرك اوزرنده موقع طوتمش اولان عربلرك طولو کبی یاغدر دقلری اوقلر آره‌سنده بالذات ایلریلیه‌رك امدادلرینه کلن ایمپراطورك جسارتی سایه‌سنده قورتلدیلر (۲) . قره‌یه اوران قادرغه‌لرده‌کی سکز یوز مسلمان اسیری حریتلرینی استرداد ایده‌رك خرستیان طائفه‌سنه کچیرلدی (۳). بوقادرغه‌لردن برنده بولنان مکسیقا فاتح شهیری فرناندو قورته‌ز دکیز ایله عربلرك ایقاع ایتدیکی ایکی تهلکهٔ عظیمه‌دن بك کوچلکله قورتیله‌بیلدی. فورطنه اوچ کون دوام ایتدی ؛ بومدت اثناسنده ، کیلرك قره‌یه اورمسندن قورتیله بیلمش اولان ذخائرك ساحله اخراجنه امکان بولنه‌مادی. شارلکن آتلرك کسلمسنی امر ایده‌رك اردو یالکز بونلرله تعیش ایتدی . ارزاقك، طوپلرك ضایع اولمسی ایمپراطوری جزائر اوزرنده‌کی تصوراتندن واز کچیرمکه مجبور ایتدی؛ رجعت امرینی ویردیکی حالده بوده مشکلات عظیمه ایله اجرا اولنه‌بیلدی: ایرماقلر نهرقدر بویومش (٤)، طوپراق بطاقلق اولمش ایدی (٥). یوللراودرجه‌ده بوزولمش ایدیکه اردو تمه‌نتوس کورفزینه کیده‌بیلمك ایچون درت کون اوغراشمغه مجبوراولهرق [۱۳] آنجق ۳۱ تشرین اولده کیلره بیندی؛ دونانما بومسافردن خوشلانماز ساحلی ترك ایتدیکنك هنوز وچنجی کونی ایدی کهیکی برفورطنه مجوم ایده‌رك دونانمایی بوجه کورفزینه التجایه‌واوراده اوچ هفته تیمور اوزرنده قالمغه مجبور ایتدی. ایمپراطور آفریقا ساحلنده انجق برآی قالمش ایدی؛ بتون بوزمان اثناسنده خیرالدین باربروس (٦)، شارلکنك دونانماسنی تخریب ایدن فورطنه‌لردن امین اولان برلیمانده منزوی قالمش ایدی ؛ بناءً علیه

(۱) ویلاغانیونی، ص ۵۹۹، دیورکه: «*Altque ex Italis eos dardrunt in fugam*» . کوازو ایسه‌بالعکس بویله‌سویلیور: «*quibus non magnus esset usus militiæ*» . *Se quei Italiani havessero havuto scale per dar assalto non è dubio alcuno, che la terra pigliavano disperatamente.*

(۲) حاجی قالفه ، اسفار البحار .

(۳) وه‌رتو ، ج ٤ .

(٤) حاجی قالفه بوسیلابه‌لرك الك بیوکنی خاراس تسمیه ایدیور .

(٥) کوازو تاریخی ، ص ۱۰۷ .

(٦) کهیه‌لك « تاریخه متعلق اوراق » نده مندرج آنتوان دوریانك « شارلکن زمانك شایان تخطر وقایعی » نام اثری .

ایمپراطورك هزیمتی قپودان پاشانك اثر همتی دكل ، عناصرك تأثیریدر (۱) .

خیرالدینك محاربات آتیه‌سی فردیناند علیهنده‌كی سفردن برسنه صوكره وقوعه كلمش ایسه‌ده مجارستان سفری وقایعنك حكایه‌سنی كسمه‌مك ایچون بو محاربانك بیاننده دوام ایده‌جكز. خیرالدینك بحر سفیددهكی شویكی جولانی، بودینده پادشاه‌طرفندن قبول اولنمش واستانبوله برابر كلش اولان فرانسز سفیری پوله‌نك اصراری اوزرینه اجرا اولنمشدر؛ ایاچی خیلی تشبثاتدن صوكره دیوان‌همایونی اقناعه موفق اولدی كه شارل كن علیهنده محاربه‌یه دوام ایتمك ایچون عثمانلی پادشاهی‌ده كندی متبوعی قدر منفعتداردر. بونك اوزرینه ترجمان یونس بكه، التی سنه مقدم فرانسز ایاچیسی لافورنك طلبنه مبنی كندیسنه تودیع اولنان مأموریتی بردها ایفا ایتمسی ضمننده سفارتله وندیكه كیتمسی ایچون امر ویرلدی (۲)؛ تعلیماتی موجبنجه جمهوری ایمپراطور علیهنده‌كی سفردن فعلاً حصه‌دار اولمغه اقناع ایچون هردرلو مساعی‌یی صرف ایده‌جك ایدی (۳) . آنجق وندیكلیلر، ایكیسی ده قوتلی ایكی حكمدار آره‌سنه كیره‌جك قدر اقتداره مالك اولمدقلرینی وشو مجادله‌ده كندیلری ایچون سیرجی بولنمقدن ایی برحركت اوله‌مایه‌جغنی بالتجربه پك كوزل بیلدكلری جهتله دولت عثمانیه‌نك تكلیفنی مامرانه كچشدردیلر.

پوله‌ن، فونته‌نبلویه عودتنده خیرالدینك دونانماسی قریباً سفر آچه‌جغنی برنجی فرانسوایه تأمین ایله برابر پادشاهك مواعیدینه نظراً عثمانلی آمیرالی فرانسه‌قرالندن تعلیمات آلمغه مأمور اولدیغنی افاده ایتدی. پوله‌ن، به‌ایسیه نامنده ایكنجی برایلچی ترفیق اولندینی حالده وندیك طریقیله استانبوله عودتده تأخر ایتمدی. سرایك مدیری وخادم اغاسك رئیسی اولان قپواغاسنك حمایه‌سیله ملاقات شاهانه‌یه نائل اولدی. رستم پاشانك نفوذی وزیراعظمك نفوذینه غلبه ایده‌رك بوسایه‌ده، دونانمانك قریباً عزیمت ایده‌جكنی قراله وعدی متضمن اوله‌رق طرف پادشاهیدن سفیره برمكتوب تودیع اولندی [۱٤]. فی‌الحقیقه پوله‌ن برمدت صوكره — یوز اون قادرغه ایله‌دها كوچك قرق كمیدن مركب بردونانمایه قوماندە ایتمكده اولان — خیرالدین ایله برلكده سفینه‌یه راكب اولدی . دونانما

(۱) اسفارالبحار شارل‌كنك جزایر بوزغونلغنی سلطنتدن فراغنه قرار ویردیرن اسبابك اك مؤثرلرندن اولق اوزره ذكر ایدر .

(۲) ساغره‌دو ، ص ۲۸۳ ، یونس بكك بو عزیمتی صلح عهدنامه‌سنی تجدید ایچون اولدیغنی سویلر . پاروتا ، ج ۱ ص ۷۳۸ ، بعض اموال طابنه مبنی اولدیغنی زعم ایدر . لكن بولر برنجی فرانسوا لهنه مذاكره‌یه ابتدار ایتمك ایچون بهانه اولدیغنی جای‌اشتباه دكلدر.

(۳) ساغره‌دو ، ۱ ، ٦ ، ص ۲۸۳ . وندیك ، ۱۵۸۸ .

یغتهٔ مسینا اوکنده کورینه‌رك ایلك اخطارده قلعه تسلیم اولدی . باربروس بر ملاحت نادره صاحبه‌سی اولان، دون‌دیه‌غونك قیزینی اسیر ایدوب خرستیان دینی ترك ایتدیره‌رك کندی حرمنه آلدی (۱۵۴۳). ترك دونانماسنك کورینیشی پونزا اطه‌سنی و اوستیا قصبه‌سنی تلاشه غرق ایتدیسه‌ده پوله‌نك او سواحل اهالیسنه یازدیغی برمکتوب اعادهٔ امنیتی موجب اولدی ؛ اودرجه‌لره قدرکه نه‌تونو واوستیا اهالیسی کمیلره بوغدای وشراب کتیردکلری کبی باربروس تیبرنهری منصبنده هیچ برطرفدن اندیشه‌یه اوغرامقسزین صو آلمغه‌موفق اولدی. مع‌هذا روما آلت اوست اولمش‌ایدی: اصیلزاده‌لر محاربه‌یه‌حاضرلاندیلر؛ پاپاسلر، راهبه‌لر، قادینلر، چوجقلر سابین وادیسنده تیوولینك اوته‌طرفنه قاچدیلر [۱۵] . عثمانلی دونانماسی تورتونه وجنوه ساحللرندن کچه‌رك مارسیلیایه تیمور آتدی. خیرالدین شهرده‌کال طنطنه ایله قبول‌اولندی؛ پوله‌ن بوراده قرال طرفندن اولجه‌کوندرلمش برطاقم اوامربولدی‌که فرانسز قواسنك عثمانلی قواسیله برلشه‌رك درحال نیسی محاصره ایتملرینی متضمن ایدی . انکه‌ین دوقه‌سنك امری آلتنده یکرمی‌ایکی قادرغه‌واون‌سکز بیوك کمیدن مرکب فرانسز ویوز الای یلکندن مرکب عثمانلی دونانماسی درحال نیس اوکنه کیتدیلر؛ قلعه — مقدما باربروسك اسارتنده بولنمش اولان — مالطه شوالیه‌سی پائولو سیمه‌ئونی طرفندن شجیعانه مدافعه اولندی(۱)؛ شهرك یغما ایدلمیه‌جکنه‌دائر پوله‌نك باربروس نامنه ویردیکی سوز اوزرینه نیس عرض تسلیمیتده کچیکمدی (۲۰ اغستوس ۱۵۴۳) (۲). یکی چریلر بربیوك غنیمت آلمق امیدنده آلدانه‌رق وقلعه‌نك بطاریه آتشلرینه قارشی مقاومتده بردوام اولدیغنی کوره‌رك سویلنمکه باشلادیلر. براز صوکره‌فرانسزلرك باروتی‌قالمایوب عثمانلیلردن‌صاتین آلمغه مجبوریت کوردیلر. خیرالدین، اهالللرندن وبتون بوتشبثك اداره‌سنده کوسترد‌کلری خفتدن دولایی کندیلرینی تعیب ایله پادشاهك دونانماسی پارلاق ایشلر کورمکه آلشمش اولدیغنی ونیسك ضبطی کبی نتیجه‌سی اهمیتسز شیلر ایچون شرفی تهلکه‌یه قویمق ایستمدیکنی بیان ایلدی . انکه‌ین دوقه‌سی ، باربروسك حدتنی پك کوچ تسکین ایده‌بیلدی. مع هذا مارکی‌گواستونك محاصرین دونانمالرینه فائق برقوت ایله قریباً کله‌جکنه دائرقلعه قوماندانه‌یازدیغی برمکتوبك الهکیرلمسی‌عثمانلیلرك رفع محاصره

(۱) ساغره‌دو، ص ۲۸۷ .

(۲) تاریخ فلاسانده مقیددر ، ۱، ص ۳۹۰.

ایتملرینه قرار ویردردی . لکن شهری یغما واحراق ایتمه‌دن چکلمدیلر (۱) . نیس ، آلپ طاغلریله بحرسفید آره‌سنده‌کی خطه‌دن عثمانلیلرجه معروفیت قازانمش. یکانه‌شهر در که‌بایزیدثانینك قارداشی طالعسز جمك اقامتگاه مجبوریتی اولمش والتمش سنه صوکره‌فرانسز دونانماسنك برخرستیان حکومتنه قارشی عثمانلی دونانماسیله برلشمسی منظرهٔ غرابت فرماسنی کورمشدر [۱۶] .

ممالك عثمانیه‌نك غربنده‌بووقایع جریان ایدرکن قریمده‌قاریشقلق ظهور ایده‌رك پادشاهك وخصوصا التفات دیده‌سی رستم پاشانك نظر دقتنی جلب ایتمشیدی؛ شبه جزیره‌نك سکونی اخلال ایدن بواحوال، رستم پاشانك سیاستی نتیجه‌سی ایدی . یوقاریده یازدیغمز وجهایله سلطان سلیمك شاه‌اسماعیل ایله محاربه‌سنده رفیقی اولان سعادت گرای سلطان‌سلیمانك بغداد سفرینه قدر قریمی اداره ایلمشدی؛ اوصیره‌ده اسلام گرایك خدعه‌لرینه مبنی ترك حکومته قرار ویرمش وبرقاچ سنه صوکره برعثمانلی ولایتی‌مرکزی اولمش اولان بغدادده وفات ایتمش‌ایدی(۲). اسلام‌گرای، قارداشی اوزبك‌گرایی قالغای نصب‌ایتمش‌اولمقله‌برابردولت، اسماعیل گرایك خانلغنی تصدیق ایتمه‌رك منکلی گرایك اوغلی اولوب قزان خانی بولنان صاحب گرایه توجیه واسلامی قالغایلق مرتبه‌سنه تنزیل ایتدی (۹۳۹—۱۵۳۲). صاحب گرای تختنده تأیید ایچون پادشاه کندیسنه اوچ یوز طوپجی، اوچ یوزسلاحجی، بیك یکیچری، برمقدار اقچه‌کوندرمشدرکه اوزماندن بری هرخان تبدلنده طرف شاهانه‌دن سکبان اقچه‌سی نامیله اهدا اولنه‌جق اقچه مقدارینك بوقدر اولمسی اعتیاد ایدلمشدر (۳). صاحب گرای، اسلام گرای ایله آنجق اون سکز آی حسن معاشرت ایده‌بیلدی؛ نوغای بکلرندن باقی بکك یاردیمیله اسلام گرایی صو طولدیرلمش بر فیچی ایچنده صغوقدن اولدرمش ومتعاقباً باقی بکی‌ده‌اوحاله اوغراده‌رق مغدوریله آلت غدرینی ایکیسنی بردن برمزاره کومشدر. کریمه‌سی صاحب گرای ایله ازدواج ایتمش‌اولان علی بك، قارداشی‌باقی‌بکك انتقامنی آلمق اوزره‌اون‌ایکی بیك کشیلك برارده طوپلادی. لکن صاحب گرای قرق بیك محارب ایله علی بکك عسکرینی بربوغازده یاقه‌لایوب

(۱) ساغره‌دو، ص ۲۸۷.

(۲) نخبة‌التواریخ: سعادت گرایك وفاتی ۱۵۳۲ سنه‌سنده ذکرایدرسه‌ده «السبع‌السیار» ۱۵۳۷ سنه‌سنده کوسترر .

(۳) السبع‌السیار ، ق ٦٤.

محو ایتدی (۱). اکراحتیاطسزلقله سویلدیکی برقاچ سوزدن دولایی وزیر اعظم رستم پاشانك خصومتنی جلب ایتمش اولمسه‌یدی بومظفریت قریم سلطنتنك کندیسنه انحصارینی تأمین ایده‌جك ایدی (۲).

مبارك گرایك اوغلی ومنگلی گرایك حفیدی دولت گرای اوزمان رهن صفتیله استانبولده بولونیوردی ؛ عموجه‌لری محمد گرای وسعادت گرایك حکومتلرنده ، زوجنك وفاتندن صوکره بربرینی متعاقب بوایکی خانك فراشنه انتقال ایدن والده‌سنك حمایه‌سیله اولومدن قورتمش ایدی (۳). یکنسك استانبولده بولنمسندن بحق اندیشه‌لر اولان صاحب گرای ، اژدرخان ، یعنی حاجی ترخان مملکتی خانلغی ایچون اونی توصیه ایتدی. رستم پاشا ظاهراً بوتکلیفی مناسب کوردی ؛ دولت گرای صورت رسمیه‌ده اژدرخان خانلغنه ، لکن صورت خفیه‌ده قریم خانلغنه تعیین اولندی ؛ صاحب گرای ده عسکریله اوزمان عصیان علنی حالنده بولنان چرکسلرك وخصوصاً شانه قبیله‌سنك اوزرینه یورومکه مأمور اولدی. صاحب گرای ، رقیبنه قارشی مملکتی خالی براقدیغی صیره‌ده دولت گرای اق کرمانه وصول بوله‌رق صورت علنیه‌ده اژدرخان خانی اولمق اوزره قبول اولندی (۹۵۲ — ۱۵۴۵) . متعاقباً قریم خانی عنوانی آله‌رق پادشاهك براتنی ابراز ایله کندیسنی بوصورتله طانتدی. قالغای امین گرایك اوزرینه یورویه‌رك بولاق گرای ایله مبارك گرایی اسارتدن تخلیص وصاحب گرایك اقرباسندن برچوقلریله برابر بونلری عموجه‌سنك قتلنه تشویق ایتدی. فی الحقیقه صاحب گرای دشمنلرینك اوردیغی اون یدی خنجر یاره‌سیله تلف اولدی ؛ باغچه سرای قربنده صلحه‌جقده گرای عائله‌سنك مؤسسی اولان جدی حاجی گرای ایچون پدرمش اولدیغی قبه آلتنه دفن اولندی (٤). طبیب وشاعر قیسونی زاده ندائی — که صاحب گرایك اعدامنی رأی العین کورمشیدی — براثر مقفاده خاطره‌سنی تخلید ایتمشدر .

سلطان سلیمان ، بودیندن عودتنده مصالح عمومیه‌نك محتاج اولدیغی اهتمامی اونوتمامقله برابر شکار اکلنجه‌سیله اوغراشمغه باشلادی ؛ ولایات اداره‌سنجه بعض تبدیلات اجرا اولنه‌رق بودین والیسی مجار سلیمان پاشا خسته‌لقدن دولایی خدمته اقتداری

(۱) جنابی ، ق ۱۲۱.
(۲) نخبة التواریخ ، ق ۲۵۳ .
(۳) جنابی ، السبع السیار .
(٤) السبع السیار ، ق ٦٥.

قلادیغی بیان ایله تقاعدینی طلب ایتمسنه‌مبنی اونك مأموریتی بالی‌بکه توجیه اولنمش وسلیمان پاشاوطنتك محکومیتندن صوکره چوق یاشامامشدر[۱۷]. دیاربکر حکومتنده بولنان دیکر بربالی اموال دولتدن ارتکابنه دائر دفترداری طرفندن واقع اولان اخبار اوزرینه عزل ایدلدی. قره‌مان والیسی حسین پاشاده وزیر اعظمك اتهامنه مبنی معزول اولدی. بونلردن برنجیسنك منصبی ذو القدریه والیسی آلا پاشایه وایکنجیسنك خدمتی رمضان اوغلی بیری پاشایه ویرلدی(۱). املاك همایون اداره‌سنجه سوء استعمالات تحقیقنه مأمور اولان شام قاضیسنك اشعاری اوزرینه بغداد والیسی اویس پاشا عزل ویرینه آیاس پاشانعیین اولندی (۲). پادشاه شهزاده محمدی صاروخان والیلکنه نصب‌واوچ ملیون آقچه‌دن (آلتمش بیك‌دوقه) دون اولمایان برتخصیصات اعطا ایتدی ؛ دیکر شهزاده‌سی سلیمی قونیه والیلکنه کوندردی. شهزاده محمد، تعیینی کونی دیوانده پدرینك التدن علامت حکومتی اونق اوزره طبل وعلم آله‌رق برقاچ کون اسکداره قالدقدن صوکره مرکز مأموریتنه عزیمت ایلدی. شهزاده سلیم حقنده‌ده بومراسم اجرا اولندی [۱۸].

سلطان‌سلیمان مجارستانی هنوز ترك ایتمش ایدی که عثمانلی اردوسنك ایکی فرقه‌سی مملکت داخلنده جولانه باشلادیلر. بوسنه والیسنك امری آلتنده بولنان برنجیسی موراویه اوزرینه توجه‌ایدوب فقط حال‌طغیانده بولنان واغ‌نهرینه‌تصادف ایله یولده توقفه مجبور اولدی ؛ ایکنجیسی ترانسیلوانیایی کندی لهنه وپادشا علیهنه عصیان ایتدرمکه تشبث جنایتیله متهم اولان امه‌ریق بالاسسا ایله مالیاتك اراضیسنی تخریب ایتمك اوزره گیارمات اوزرینه یوریدی (نیسان ۱۵٤۲) . بالاسسا علیهنه اصدار اولنمش و شدت اسلوبیله شایان دقت بولنمش اولان بر فرمان ، ترانسیلوانیالیلره اوکرتدی که‌مملکتلری پادشاهه‌عائد وکندیلری پادشاهك‌قوللرندن معدوداولدیغندن اکر فردیناندك تکلیفاتنه قولاق ویره‌جك اولورلرسه یوز بیك تاتار و آقینجی یوردلرینی قان وآتش ایچنده براقه‌جقدر (۳). زاپولیانك وفاتی‌متعاقباً استانبولده کورنمش‌اولان کاتب ترانکیلوس آندرونیکوس پادشاهك علوجنابنه لایق براحسان اولمق اوزره مجارستانك ترکنی ومقابلنده سنوی اللی بیك وبوده کافی کورنمدیکی

(۱) فردی ، ق ۳٦۰ .
(۲) کذلك، ق ۳٦۲ .
(۳) اوسترپا خاندان ایمپراطوری وقرالیسی خزینهٔ اوراقنده دردنجی مکتوبه مراجعت. « *Historia et Diplomata* » (تاریخ و دیپلوماسی) نام اثردن : « *Das Reich* »

حالده یوز بیك (۱) دوقه تقدیمی تکلیف ایتمك اوزره فردیناند طرفندن یینه استانبوله کوندرلدی. اعتمادنامه‌ده سفارت اعزامنده‌کی تأخر ایچون یول رخصتنامه‌سنك موجود بولنماسی مدار معذرت اوله‌رق ایراد ایدیلیوردی (۲). وزیرلر ترانکیلوسك تکلیفاتی اودرجه‌یه قدر اهمیتسز طوتدیلرکه حضور پادشاهی‌یه قبولنه موافقت کوسترمدیلر. فردیناندك، کندیسیله زاپولیا آره‌سنده منعقد معاهده‌یه مستند اولان حقنك مشروعیتنه دائر ترانکیلوسك درمیان ایلدیکی اسبابه جواباً وزیرلر اوحقدن بسبتون باشقه برصورتله دها معتبدار اولان حق فتحی اورته‌یه قویدیلر. وزیر اعظم خادم سلیمان پاشا — امارتی عثمانلیلره قارشی دائما مدافعه ایتمش اولدیغی ایچون بتون عائله‌سیله برلکده باشی کسلمش اولان — علاءالدوله‌نك حالنه اوغرایه‌بیله‌جکنی متبوعنه یازمسنی سفیره‌اخطار ایتمك درجه‌سنه قدر کیتدی. هنوزایکنجی وزیر بولنان رستم علاوةً دیدی‌که : « ابراهیم ، ویانه‌یی آنجق پارماغنك اوجیله طوتمشدر ؛ بن ایکی المله قاورامق ایسترم . متبوعك بزه قارشی آلمان ، اسپانیول، ایتالیان اولان تبعه‌سنی دکل ، بزم تبعه‌مزی : مجارلری ، ترانسیلوانیالیلری ، مولداویالیلری تحریك ایتسین. اگر سن پادشاهی کوره‌میورسه‌ك، دست‌بوس شرفه نائل اوله‌میورسه‌ك بونی کتیردیکك تکلیفاتدن باشقه برشیئه حمل ایتمه». حتی وزیر، یول رخصتنامه‌سنده باب همایونك برشی ایستمك ایچون کلمك ارزوسنده بولنان دوست و دشمن هر کسه آچیق اولدیغی بیان ایدیلیورسه‌ده تأمین عودته دائر برشی اولمادیغنی اخطار ایدنجه ترانکیلوس لاچکی کبی کندیسنك ده اسیر اوله‌رق توقیف ایدیله‌جکندن قورقدی؛ آنجق بوتهدیداجرا اولنمایوب ترانکیلوس آندرونیکوس ۹ تشرین

mein, ihr seit meine Leibeigen Knecht deshalb so bleibet getreue Unterthanen meiner Gewalt und gehorsamt des Königs Son, dem Mailath und Emmerich Balassa so des Königs Son nit gehorsamen wollen thut keine Hilfe, des König Ferdinand's unterthanen sollt ihr nit höreu noch dulden dass sie irrung anrichten,» etc.

(۱) ترانکیلوس آندرونیکوسه ویریلن ۱۰ تموز ۱۵٤۲ تاریخلی تعلیماتدن : « *Et hic dictus nuntius noster studebit, impetraret et persuaderet Magnitudini suae* (پادشاهك) *si non nisi gloriosissimum et invicto animo suo dignissimum esse regnum Hungariae sua liberalitate nobis possidendum daret, haberetque nos tot Regnorum Principem, qui ad Magnitudinem suam respectum habentes, annua splendida et Magnitudine sua digna munera eidem offeramus.* »

(۲) اوسترپا خاندان ایمپراطوری وقرالیسی خزینهٔ اوراقنده‌کی اعتمادنامه‌یه مراجعت .

اول تاریخنده استانبولدن چیقه‌بیلدی؛ فقط هیچ بر شیئه موفق اوله‌مادی (۱).

ترانکیلوس آندرونیکوس استانبولده بی فائده مذاکراته دوام ایتمکده ایکن فردیناندك اردوسی — اون ایکی سنه مقدم یوریشیچ ولامبرگك سفارتلری صیره‌سنده روغاندورفك یاپدیغی کبی — پشته‌نی محاصره‌یه کلدی. پشته والئ جدیدی بالی‌پاشا بوسنه والیسی اولامه پاشا ایله پوزه‌غا سنجاق بکی مراد بکی امدادینه چاغیردی؛ اولامه اوچ بیك، مراد بیك سواری کتیردی. بونلرك الك بیوك ضابطلری اولان سکبان‌باشی یوسفك [۱۹] قوماندەسنده کی بیك یکی‌چری بالی‌پاشانك عسکری آره‌سنده محاربه ایدیوردی؛ عسکرك بقیه‌سی حدود عسکرندن، عزبلردن، مارتولوزلردن مرکب ایدی (۲). آلمانلرله ایتالیانلر اره‌سنده ظهور ایدن بر سوء تفهم نتیجه‌سی اولەرق مجموعه آلمانلر اشتراك ایتمدی؛ بناءً علیه ایتالیان ویته‌للی، مه‌دیچی، پالاویچینك شدتلری، مجارزرینی، ره‌وای، بانفینك شجاعتلری مهاجملرك قرق طوپك آتشی اولدیغی کبی ضبط ایدوب ده ایچری کیرمه‌لرینه مساعد اولمادی؛ ره‌وای اغیر مجروح، بانفی مقتول اولدی. فردیناندك اردوسی سکسان بیکدن دون دکل ایدی؛ براندە بورغ منتخبی یواکیم قرق بیك پیاده ایله سکز بیك سواری یه‌قوماندە ایدیوردی؛ ایستیریا قپودانی ژان اونغاندك اون بیك، مجار غاسپارسه‌ره‌دی ایله پیه‌ره‌نینك اون التیشر بیك عسکرلری وار ایدی. سکز آلمان مشاورحرب صفتیله اردو معیتنده ایدیلر. بوقدر مشاور ورئیسلرك تأثیرات متخالفه‌سی حرکاتك وحدتنه وسفرك نتیجه‌سنه سوء تأثیری موجب اولدی؛ محاصره‌یه باشلانلدقدن یدی کون صوکره سکسان بیك مقدارنده اولان محاصرلر رجعت ایده‌رك شو حرکتلریله، سکز بیك پشته محافظلرینه مغلوبیتلرینی اعتراف ایتمش اولدیلر [۲۰].

۱۵٤۳ بهارینك ایلك کونلرنده سلطان سلیمانك مظفر سنجاقلری ینه مجارستان اوزرینه یوریدی. بوسفر — که سلیمانك بالذات اداره‌ایتدیکی سفرلرك اونجیسیدر — عسکرك انتظامه رعایتی ولوازم تدارکنده کوستریلن احتیاط خصوصنجه دیکر سفرلره نسبتله دها زیاده شایان دقتدر. اردونك عزیمتندن مقدم پادشاه یوز سکسان سکز بیك مینوت آرپه وقرق بیك مینوت اون ادخار ایتدرمشیدی؛ علی‌بك ووزیراعظم

(۱) ترانکیلوس آندرونیکوسك ۱۵٤۲ده استانبول سفارتنه دائراولان اثر، اوستریا خزینهٔ اوراقنده.

(۲) «Asaporum, Sarhoriorum, Martolosorum» ایکنجی کله [سارهوریوروم] سرحد عسکری دیمك اولان «سرحدلی» دن محرفدر.

ابراهیم پاشانك قپوجی باشیسی اولوب علی بکك معیتنده الکبیوك ضابطاولان سکدین بکی سنان اغا قوماندهسنده اوچ یوزیتمش بر کمیلك بردونانما بو مهماتی قره دکیزدن نقل ایلهطونهدن یوقاری چیقارمغه مأمورایدی. سلطان سلیمان، قیشی ادرنهده کچیرمش وروم ایلی بکلر بکی احمد پاشایی شباط نهایتنه دوغری اورادن صوفیهیه کوندرمش ایدی(۱). کندیسی ده ۱۸ محرم ۹۵۰ — ۲۳ نیسان ۱۵٤۳، دبدبهٔ عظیمه ایله ادرنهدن حرکت ایلدی. صوسزلق حس ایدنلره صو ویرمك اوزره طولو قیربه کوتورمکه مأمور اولان سقالر اردونك الك ایلریسنده ایدیلر ؛ اونلردن صوکره ، هر بری یدی رأسدن مرکب و بنابرین مجموعی ایکی بیك یوزه بالغ اولان اوچ یوز قطار قاطیره محمول خزینه ایله اشیای سلطانی کلیوردی؛ دها صوکرهیدکده یوز طویله، یعنی هرطویله طقوز اعتباریله طقوزیوز رأس آت، لوازم یوکلو طقوز یوز قطار، یعنیهرقطار التی اعتباریله بش بیك درت یوز رأسدوه بولونیوردی. بیك جبهجی، بشیوز لغمجی، سکز یوز طوپجی، اغالریله درت یوز طوپ آرابهجیسی ، کهیاسر، کاتبلراونلری وسرای ارکانی، کیلارجیباشی، خزینهدار باشی، قپواغاسیده بونلری تعقیب ایدیورلردی . متعاقباً ایکی جناحه منقسم سواریلر کلیوردی؛ صاغ جناحده قرمزی سنجاقلریله ایکی بیك سپاهی ، یشیل سنجاقلریله بشیوز علوفهجی، بیاض سنجاقلریله بش یوز غربا، صول جناحده صاری سنجاقلریله ایکی بیك سلحدار، یشیل و بیاض چبوقلی سنجاقلریله بش یوز علوفهجی ، بیاض و قرمزی چبوقلی سنجاقلریله بش یوز غربا وارایدی؛ بوعسکرك آرقهسنده ده ارکان دیوان، نشانجی باشی، قاضیعسکرلر، اوکلرنده دردر توغ بولنان وضابطلریله، کولهلریله محاط اولان درت وزیر بولنمقده ایدیلر . اونلردن صوکره پادشاهك شکار خدمهسی ، یعنی طوغانجیلر، شاهینجیلر، چاقیرجیلر، آتمهجیلر، زاغارجیلر، صامسونجیلر، [سکسونجیلر]، متفرقهلر، چاشنیکیرلر(۲)، اصطبل عامره خدمهسی کلیورلردی. کملری واوزنکیلری کوموشلو، آکر وغاشیهلرینك کنارلری، صیرمهلی روم ایلی، اناطولی، قرهمان، کرد، عجم، عرب آتلری برنجی وایکنجی امیراخور ایله سراجلر، سلحشورلر، واونلرك کدخدا وکاتبلری طرفندن سوق اولنمقده ایدیلر. اوچ یوز مابینجی (قپوجی باشی)

(۱) سنان چاوش ، ق ۲٦ و ۲۸ .

(۲) *Les chasseurs au faucon, à la grue et à l'épervier, les gardiens des dogues et des furets, les fourriers, les écuyers tranchants.*

آت اوزرنده اردونك قسم ممتازینك ، یعنی قیلیج و مزراق و اوزون توفك ایله مسلح اون ایکی بیك یکی چرینك ایلریسنده کیدر وبکی چریلرك قرمزی بایراقلری پیشنده اوچ توغ بولنوردی . نهایت یدی آلتون چبوقلو علم ایله یدی توغ ذات شوکت سمات پادشاهینك تقربنی خبر ویریوردی [٢١] . آلتلرینی تیموردن زنجیر ایله بوغازلرینه طاقمش یوزنقّاره‌جی ایله یوز طبلزن حرب‌هوالری ترنم ایدیورلردی. بونلری تعقیباً درت یوز صولاق بولنه‌رق صولاقلرك باشلری پادشاهك اوزنکیسی یانده ایدیلر؛ بونلر سرغوجلرله مزین کلاه وچخه لابس اولدقلری وایپك قوشاق قوشانمش بولندقلری حالده آرقه‌لرنده‌صناعتکارانه ایشلنمش و آلتون قاقه اورلمش اوق غلافلری بولنوردی. صولاقلرك، اطراف پادشاهیده‌تشکیل ایلدکلری دائره‌نك خارجنده‌چاوش باشی معیتیله کیدن یوزللی‌چاوش کوموشدن کوچك زنجیرپارچه‌لری معلق وکذلك کوموشدن معمول اولان عصالرینی صاللایه‌رق بونلرك چیقاردقلری سسه بیك دفعه تکرار ایتدکلری «پادشاهم ، چوق یاشا!» صدالرینی قاریشدرمقده ایدیلر. صولاقلرك تشکیل ایتدکلری صفك ایچنده —باشلرنده التون مغفروالملرنده آلتون مزراق بولنان و اك قیمتلی قماشلردن معمول البسه لابس اولان — یتمش پیك‌وار ایدی. ذات شاهانه‌بونلرك اورته‌سنده غایت کوزل برآته بینمش‌ایدی؛ ذات شوکتلری‌عثمانلی مورخنك تعبیرنجه «خفیف بلوطلر آرقه‌سندن شعشعه بخشا اولان کونش کبی » صولاقلرك متموج سرغوجلری آره‌سنده مستور ایدی (١) .

سلطان سلیمان بودبدبه وطنطنه ایله استانبولدن چیقدیغی صیره‌ده اسقلاوونیا ومجارستانده بودین والیسی بالی‌پاشا وبوسنه والیسی اولامه پاشا سفری کشادایتمش ایدیلر. اولامه پوزه‌غا سنجاق بکی مراد وموهاچ سنجاق بکی قاسم‌ایله برلشدکدن صوکره‌اوربه‌ن باتیانینك النده بولنان، قریس ایله‌پوزه‌غا آره‌سنده واقع آتینه قلعه‌سی اوکنه کیده‌رك اتیه‌ن بانفینك النده بولنان سافرونیك وگه‌غله ویچك النده بولنان بلوستینا قلعه‌لریله برابر اوقلهٔ ضبط ایتمشیدی . ترك رؤسای لادیسلاس موره سمنده‌کی جسور حیدودی‌ده راهوچا قلعه‌سندن دفع‌ایتدیلر. موره، ماترا تپه‌سنك یکنده‌کائن ودوستی اتیه‌نلوزونچه عائد نانا قلعه‌سنه صیغندی؛ لکن بالی‌پاشا نانایی‌ده آله‌رق موره‌یی واوغللرینی یدی‌قلعه‌ده‌مالیات ووالانته‌ن‌توروکاك نصبندن‌حصه‌دار اولمق اوزره استانبوله کوندردی. موره‌ایله اوغللری دینلرینی ترك‌ایله کندیلرینی

(١) سنان چاوش ، ق . ٣ - ٣٦.

بکلمکده اولان اسارتدن قورتلدیلر؛ دینلرینی دکشدردکلری حالده کندیلرینه مأموریتلر، رتبه‌لر ویریله‌جکی وعد اولنان مالیات وتوروك ایسه وطنلرینه صداقت ایتمه‌مش اولدقلری حالده دینلرینه صداقت کوستره‌رك حبسخانه ایچنده ضعیفلایوب قالدیلر(١). پوزه‌غا بکی مراد بك، کوستندیل بکی خضر بك، آولونیه بکی مسیح بك، اینه‌بختی سنجاق بکی یحیی پاشا اوغلی احمد بك(٢) ئه‌شه‌کك اوست طرفندن وطونه‌نك ساحل شرقیسنده و بش سنه مقدم قاچیانه‌رك فرارینه ولودرونك شانلی مماتنه شاهد اولان صحراده واقع اولان والپویی محاصره ایتدیلر(٣). اردوی همایونك مقدمه‌سنی تشکیل ایدن روم ایلی بکلر بکی احمد پاشا فرقه‌سنك والپویه ورودی کچیکمدی. پادشاه، اوغلی بایزید ایله برابر ادرنه‌دن فلبه‌یه کیتمش واناطولی بکلربکی ابراهیم پاشا اوراده اردویه التحاق ایتمش ایدی (٢٤ محرم — ٢٩ نیسان) (٤) . بالقان تپه‌لرنده صید ایله کچیریلن اوچ کون ایچنده ایدی که پادشاه پای تختدن کوندریلن براولاقدن، خیرالدینك فرانسز ایلچیسنی برابر آله‌رق یوزیکرمی التی کمی ایله استانبولدن آق دکیز بوغازینه توجه ایلدیکنی خبر آلدی. موهاچ بکی قاسم‌ده اوصیره‌ده مفصل برعریضه‌سیله عرض ایتدی که دشمنك سکساردده قورمش اولدیغی بر طوزاقدن موفقیتله قورتلمشدر . صوفیه‌ده، بودین والیسی بالی پاشانك وفاتی خبری کلدی؛ اونك منصبی یحیی پاشا زاده محمد پاشایه ویرلدی؛ ینه بوصیره‌ده دیوانده بعض قاضی ومدرسلرك ترفیعاتی اجرا اولندی . اردو صوفیه‌یی ترك ایدنجه پوزه‌غا سنجاق بکی مراد بکدن وزیر اعظمه کلن برمکتوب والپونك محاصره‌یه آلنمش وشقلوش ایله فونفکیرهه‌نده (٥) طوپلانان(٦) دشمنك پریشان اولمش اولدیغنی اخبار ایلدی [٢٢] (٧). مراد بك‌ده

(١) ایستوآنفی، ١، ١٥ . قاتونا ، ٢١، ص ٢٨٩ .

(٢) پچوی، ق ٨١. بومورخ، ایستوآنفینك اولامه ومراد ایله برلکده ذکرایتدیکی قاسمدن بحث ایتمز .

(٣) ژوویوس ، ٤٣ ، ص ٤٧٦ .

(٤) جلال زاده ، ص ٢٤٦ . سنان چاوش ، ق ٤٧ . اردو صیره‌سیله چرمندن ، بك آلاکی، کون بکی، چاقیر اغا، دکرمنلی مزرعه‌لرندن، خالدلی چایرندن، روغوش کویندن کچمشدر. یاصصیجه‌یایلا طاغلرنده اوچ کون صید ایدلمشدر .

(٥) والپو (Valpo)، شیقلوش (Siklos)، فونفکیرهه‌ن (Fünfkirchen) بزم تاریخلرده شواملا وصورتده کوریلور: «والپوه»، «شقلوش»، «پچوی». (مترجم)

(٦) سنان چاوش ، ق ٥٠ و ٥٥ .

(٧) بوعریضه‌دن اکلاشیلیرکه سلطان سلیمان ایستوآنفینك ظن ایتدیکی کبی بالذات والپویه

عریضهٔ مظفریتنك وثائق مثبته‌سی اولمق اوزره اولاق واسطه‌سیله یتمش برون، یتمش چفت قولاق وفورغاچ نامنده برینی اسیر کوندریوردی. طونه ساحللرنده وهنوز ئه‌شه‌که‌وارلمازدن مقدم روم ایلی بکلربکی احمد پاشادن کلن براولاق والپونك اوچ بیك یوز اوتوزیدی طاش کوللهیه‌دکدن صوکره عثمانلیلرك النه‌دوشدیکنی (۱۹ ربیع الاول ۹٤۹ — ۲۲ حزیران ۱۵٤۳) ابلاغ ایلدی.

پادشاه، ئه‌شه‌ك آلتنده‌کی اردوکاهنده والپو قوماندانی حضورینه قبول ایده‌رك اختیاریله عرض اطاعت ایتمسندن دولایی التفات وبودین قربنده بر زعامت احسان ایلدی(۱). والپویه قوهٔ محافظه تعیین وبر امام وقاضی اقامه اولندی. سلطان سلیمان دیوانده وزیرلرك تبریکاتی قبول ایله احمد پاشانی شیقلوشی محاصره ایچون عزیمته مأمور ایلدی؛ اون اوچ طوپ واوتوز چاقلوز انسان قوتیله وبطاقلقلرك ایچندن عظیم مشکلات ایله شیقلوش اوکنه کوتورلدی. محمد کهیا بالذات آتندن اینوب نمونهٔ امتثال اولمق ایچون برطوپه کیردی. پادشاه، غیرتنه مکافاةً ایکی یوز دوقه احسان ایتدی(۲). محاصره عملیاتی روم ایلی بکلربکی احمد پاشانك نظارتی آلتنده بوسنه، پوزه‌غا، موهاچ سنجاق‌بکلری اولامه، مراد، قاسم طرفلرندن اداره‌اولندی (۳). لکن مترس آچلدیغی صیره‌ده فونفکیرهه‌ن محافظلری او موقعك تسلیمی ایچون مذاکره ایتمك اوزره آدم کوندردیلر(٤) منبت براووده واقع اولان بو قصبه‌یی

کلمش دکلدر. آنجق اوطرفلرده بولندیغی ایچون موقعك تسلیمی بالذات تصدیق ایتمش اولمسی محتملدر. سنان چاوشك والپو تسلیمی ۲۲ حزیران، ایستوانفینك ۲۳ حزیران کوستر مسی بوصورتله تفسیر اولنه‌بیلیر. پچوی والپونك فتحی مناسبتیله مورخ کاتب محمدك [جامع التواریخ صاحبی] بو محاصره‌ده ایلك دفعه محاربه‌یه کیردیکنی ویحیی پاشا زاده احمد بكك قپوجی باشیسی اولان اونك قارداشنك‌ده جریحه‌دار اولدیغنی سویلر. [کاتب محمد افندینك برادری بو محاربه‌ده بر نامدار دشمنك باشنی کسمسی اوزرینه درت یوز اچه ترقی آلمشدر. مترجم]

(۱) سنان چاوش، ٦۸. قوماندانی میشه‌ل شانته تسمیه ایدر؛ ایستوآنفی ایسه آرخیوس (*Archius*) دیر. قوماندانه بر زعامت ویرلمسی ایستوانفینك فقرهٔ آتیه‌سیله، اونك وادملرینك اولدیرلدیکنه دائر ویردیکی خبری تصحیح ایدر: *Occulta perfidia, ut credi par est, necati, nusquam amplius apparuere.* قاتونداده ۲۱، ص ۲۹۹.

(۲) سنان چاوش، ق ۷۲ و ۷۷.

(۳) سنان چاوش، ق ۷۹.

(٤) پچوی ابراهیم افندی مولدی اولان بو قصبه‌یی «پچوی قلعه‌سی که اطراف وجوانبی کلستان وبوستان وهرکوشه‌سی باغ بهشت وکلزار ارمدن نشان ویرر بر شهر قدیم وسداد

تسلم ایتمك اوزره مراد وقاسم آیریلوب کیتدیلر، وبالی وویوده‌یی قوماندان صفتیله اورایه قویدقدن صوکره شیقلوش اوکنه کلدیلر [۲۳] . اونلرك غیبوبتی اثناسنده محاصره‌اردوسنه بیك تاتار امداد کلمشیدی(۱)؛ اوندن ماعدا — جمله‌سی بو محاصره‌نك مخاطرات وشرفندن حصه‌دار اولمغه خواهشکر اولان — وزیر محمد وخسر وپاشالر، سمندره بکی تکه‌زاده حاجی محمد، موره والیسی محمد طورخان، ایزووورنیق بکی خیرالدین دخی التحاق ایتمشلردی (۲). آنجق بیوك طوپلر هنوز یوزودها کوچك چاپده کیلر ایکی یوزدانه آتمش اولدقلری حالده شیقلوش قصبه‌سی سکز کون مدافعه‌دن صوکره تسلیم اولدی (۲ ربیع الاخر — ٥ تموز)؛ لکن قلعه شهره امتثال کوسترمکدن امتناع ایلدی(۳). شهرك تسلیمی خبر بشارتنی پادشاهه ایصاله مأمور اولان خسرو پاشا کهیاسی سهیلی، تخصیصاتنه درت بیك اقچه علاوه‌سیله مسرور اولدی (٤). قلعه‌ده بولنه‌یك کاتبی میشه‌ل دیاق وایکی ناژیلر(٥) طرفندن واقع اولان اخطار اوزرینه اوچ کون صوکره تسلیمیت کوسترمدی. اهالیدن بعضلری ترکلرك وصولندن مقدم سکونتلی برکیجه‌اثناسنده مؤذنك بر برج تپه‌سندن اذان اوقودیغنی ایشتمش اولدقلرینی ادعا ایتدکلری کبی دیکرلری ده محاصره‌نك ابتداسندن صوکره قراکلق برکیجه‌اثناسنده تیکبولی محاربه‌سنی متعاقب سیکیسموندك کندی ممالکی حکومتی طرفندن موقوف وشمدی ترك اسیرلرینك محبوس بولندیغی حبسخانه‌ده پارلاق برایشیق کوردکلرینی تأمین ایدیورلردی . بو حالك خبر ویرمکده اولدیغی فلاکتك رفعی ایچون برج

عظیمدر . . . الخ » دیه ثنا ایدر. اونك روایتنه کوره قصبهٔ مذکوره(ئه‌شه‌ك Essek) «اوسه‌ك»سنجاغی بکی و«مهاج» بکی قاسم بکك عزیمتلری اوزرینه حربه طاقت کتیره‌میوب تسلم اولمشدر. شیقلوش وپچوی زاپولیا زمانسده اطاعت ایتدکلری حالده اونك وفاتیله فردیناندہ تابع اولمشلردی . (مترجم)

(۱) سنان چاوش، ق ۸۱و۸۲. سنان چاوش تاتارلرك قوتی سکسان بیکه چیقارر.

(۲) کذلك ، ق ۷۹ .

(۳) سنان چاوش، ق ۸٦. جلال زاده‌ده، پچویده ، نخبة التواریخده «ایکنجی» یرینه « اون دردنجی » اوقونیور .

(٤) سنان چاوش ، ق ۹۰ .

(٥) سنان چاوش (ق ۹٥) بونك ایچون مجلس مشاوره‌نك اعضاسی اسامیسنی شویله کوسترر . میشه‌ل دیاق ، نادجق ، موندو ، نادجی (ناژی) ، میشه‌ل ، قابور ، قانی . ایستوآنی (قاتونا ، ۲۱ ، ص ۳۰٥) بویله یازیور : *Michaelem cognomento ferreum.*

بیقلمش وفقط اسیرلرك حیاتنه تعرض اولنمامش ایدی(۱). محافظلردن یوزآلتمش آلتی سواری استانبوله کوندرلدی؛ قلعه موهاچ سنجاق بکلکنه علاوه اولندی[۲٤].

سلطان سلیمان، ۱۳ تموز ۱۵٤۳ (۱۰ ربیع الاخر)، شیقلوشدن طونه ساحلنه عزیمت ایتدی؛ روم ایلی بکلربکی احمدپاشا بوصیرده صول طرفدن فونفکیرهه‌ن یولیله طونه‌رق شاش قلعه‌سنی محاصره‌یه کیدیوردی. قلعه‌اختیاریله مطاوعت کوسترمدی. سکساردده احمد پاشا ینه‌اردونك قسم کلیسنه التحاق ایتدی(۲). طوتانك صولنده واقع نیانیا وار قلعه‌سی عثمانلی عسکری ایچون مخاطره‌لی بر موقعده بولنمقله برابر اونك ضبطیله اوغراشلمیه‌رق فلد واره قدر کیدلدی ؛ ایکی مرحله‌دن صوکره ۲۳ تموزده [۲۵] سلطان سلیمان، روم ایلی واناطولی بکلر بکلری وبونلرك سنجاق بکلری ، آلای بکلری ، وویوده‌لری ، صو باشیلری ، بودین والیسی یحیی پاشا اوغلو محمدپاشا واونك کوکلولری ومحافظلری (بشلیلری) معیتنده بولندیغی حالده مظفرانه بودینه داخل اولدی؛ بوالایك گذاری اثناسنده عثمانلی طونه‌دونانماسی قپودانی علی بك ایله کتخدای حسن ذات شاهانه‌یی طوپ سسلریله سلاملادیلر . سلطان سلیمان مطنطن بردیوانده والیو ، فونفکیرهه‌ن ، شیقلوش غالبلرینه بیان خشنودی ایلدی؛ پوزه‌غا سنجاغی بکی مراد بك اوتوز بیك اقچه ترقی واوغلی اون‌ایکی‌بیك آقچه‌لق برزعامت آلدی ؛ یکی چریلر قزغانجیسی ایله اونك یماغی — که شیقلوش دیوارلرینه ایلك مردیون قوروب چیقانلردر — یکرمیشر بیك اقچه مکافاته نائل اولدیلر (۳). بردن اوچ قنطاره قدر کوللهٔ آثار قرق بیوك طوپ وکوچك‌چاپده درت یوز طوپ سلستره بکی عجم « سحرمار » ك امری آلتنده طونه‌دن یوقاری چیقارلدی(۲۷ تموز)؛ بوعظیم طوپ قوتی اخیراً استانبولدن کوندرلمش وسلستره‌دن کیلره تحمیل ایدلمش ایدی [۲٦]. ۲٦ ربیع الاخر(۲۹ تموز)، غران محاصره‌سی باشلادی(٤). بوشهرك قلعه‌سی غران‌وطونه نهرلرینك ملتقاسی قارشیسنده برتپه اوزرنده‌واقعدر. قرال سنت ـ اتیه‌نك مسقط رأسی اولمقله معروف غران شهری خارجاً و مختلف رنکلرده مرمرلرله مستور اولان و غوتیك طرز معماریسنك اك کوزل اثارندن

(۱) سنان چاوش ، ق ۹۹ و ۱۰۰ .

(۲) ۱۰۹ . ژوویوس، ایستوآنی ، سته‌للا بوبابده ساکتدرلر .

(۳) سنان چاوش ، ق ۱۲۱ .

(٤) بزم تاریخلرده استرغون . (مترجم)

بولنان بیوك کلیساسیله، وبردولابدن درت یوز آلتمش ذراع ارتفاعنه صوچیقاران صوخزنیله‌ده مشهوردر (۱). آلمانلردن، اسپانیوللردن، ایتالیانلردن مرکب اولان محافظلری بیك اوچ یوز کشی ایدی(۲). اسپانیوللردن مارته‌ن لیسقانی وفرانسوا سالامانقا شهرك آلت و اوست طرفلرینه قوماندە ایدیورلردی. آلمان عسکرینك قوماندەسی تریستان ویه‌رتاله‌ر ایله میشه‌ل ره‌گانسبورگه‌ره ، ایتالیانلرك توربیه‌للی ایله سوق الجیشده مهارتی اولان استحکام جنرالی ویته‌للی‌یه تودیع ایدلمشیدی . بودیندن یدی سفینه ایله کتیریلن اوچ یوز طوپ ایله اون بش بیوك طوپ (۳) شهری کیجه کوندوز دوکدیلر؛ یحیی پاشا زاده‌نك اوچ اوغلی — که بری بودین والیسی محمد، ایکنجیسی ووڵچترین سنجاق بکی ارسلان، اوچنجیسی سکدین بکی درویشدر — شتولوه‌یسانبورغه قدر اولان‌مملکتلری اورمغه مأمور اولدیلر(٤). سلیمان بری آلمان ، بری اسپانیول، بری‌ده ایتالیان اولان اوچ مهتدی‌یی کندی ملتلرینه‌منسوب عسکری تسلیمه تشویق ایتمك اوزره‌شهره کوندردی (٥). بونلرله مکالمه ایدن بایراقدارلر جواباً دیدیلرکه نه وعد ، نه‌ده تهدید کندیلرینی ایفای وظیفه‌دن منع ایده‌میه‌جکدر. محصورلرك جسارتی اسپانیول سانچیوس قوتانك‌التی یوز کشی‌یی‌امداده کتیرمه‌سی ومحافظلرك متداخل استحقاقلرینك قریباً تأدیه‌سنی وعد ایتمسیله آرتدی؛ لکن اك ماهر طوپجیلری اولان برقالابریالینك عثمانلیلرطرفنه کچمسی (٦) ودیکر مهتدیلرك شهرك ضعیف طرفنی ، یعنی صو قله‌سنی دشمنه خبر ویره‌رك‌عثمانلی طوپجیلرینك کدك آچق‌اوزره اورایه‌قریب آطه‌دن بوراسنی‌دوکمکده دوام ایلمسی جهتله‌نیتلری ازوقت ایچنده‌ضعف بولدی(۷). هجوم‌عمومی ۹ اغستوس پنجشنبه کونی‌وقوع بوله‌جقدی؛ آنجق بررمّال ٦ اغستوس پازار ایرته‌سی کونك

(۱) بوکوزل کلیسایی‌خراب‌اولمازدن مقدم‌کورمش‌اولان‌بچوی اونی‌وصوبندینی‌تعریف‌ایدر.

(۲) سنان چاوش بونلری بعضاً اوچ بیك دیر ؛ بعضاً اون اوچ بیکه چیقارر ؛ بلکه استنساخ سهویدر .

(۳) سته‌للا. باب ۲: *40 magnis bombardis æneis ac minutioribus fere 300 quatere cæperunt* ، قاتونادە، ۲۱ ، ص ۳۳٥ .

(٤) سنان چاوش ، ق ۱۳٤ .

(٥) ژوویوس ، ٤۳ قاتونا ۲۱ ، ص ۳۳۰ .

(٦) قاتونادە سته‌لا ، ص ۳۲۷ و۳۳۹ .

(۷) قاتونادە ژوویوس، ۲۱، ص ۳۱۸ .

یوم مسعود اولدیغنی خبر ویردیکندن عسکرك ارزوسنه توفیقاً وقت معیندن مقدم هجومه قرار ویرلدی. یوریشه مقابله اولنه‌رق عثمانیلردن برچوق مقتول ومجروح وقوع بولدی؛ طونه ایجه دونانماسی قپودانی ایله صنعتندن پك فنا برنتیجه کورمش اولان رمال‌ده مجروحین آردسنده ایدی. محصورین ومحاصرین متقابلاً علی التخمین ایکیشر یوز ضایعات ویردیلر [۲۸].

یوقاریده سویلدیکمز غوتیك کلیسانك چانك قله‌سنی تزیین ایدن آلتون خاچ بر طوپ ضربه‌سیله زیر وزبر اولمسی اوزرینه سلطان سلیمان: «غران بزمدر!» دیه باغیرمش ایدی (۱). بو حسن تفأل، اثرینی اظهارده تأخر ایتمدی؛ اسپانیول لیسقانی وسالامانقا محافظلرك اسلحه واشیالریله برلکده سربست چکیلوب کیده‌بیلملری شرطیله موقعك تسلیمنی مذاکره ایتدیلر. سن‌لوران یورطیسنه مصادف ۱۰ اغستوس (۹ جمادی الاخری) تسلیم مقاوله‌نامه‌سی امضا اولنه‌رق محافظلر غراندن (۲) چیقدیلر؛ لکن شروط مقرره‌یه تمامیله رعایت اولنمدی. علی اغا، لیسقانینك پیه‌ربه‌نی‌یی دردست ایتدیکی صیره‌ده بوغازندن چکوب آلمش اولدیغی آلتون زنجیری بریادکار اولمق اوزره ایستدی؛ لیسقانی، موقعنك محافظه‌سندن قورتلمق ایچون بو فداکارلغی کوزه آلدردی؛ ترك ایسه — اکرلری آلتون ایله مالی اولان — آتلری‌ده، کمی‌یه بینه‌جك آدمك آته احتیاجی اولمایه‌جغنی بیان ایله طلب ایلدی (۳). سلطان سلیمان محافظلرك عزیمتنه رخصت ویرمزدن مقدم بونلری اجسادك دفنده، مقتللرك تطهیرنده، مستکره ایشلرده استخدام ایتدی؛ بوصیره‌ده ایسه کوزلری اوکنده قادینلرك عرضی هتك ایدلمکده وبوقورقونج تعرضه مقاومت ایدن ارککلر بوغلمقده ایدی (٤). بو درلو معامله‌لرله محافظلری مسلمان اولمغه وکندی خدمتنه کیرمکه

(۱) کذلك، ص ۳۱۰.

(۲) ژوویوس دیرکه: سلیمان، غرانك جدی بایزیدطرفندن مودونك تسخیری کونی فتح ایدلمش اولمسندن دولایی جناب حقه عرض شکران ایتمشدر. بوافاده، سلطان سلیمانك سنهٔ قمریه‌یه کوره دکل، سنهٔ شمسیهٔ رومیه‌یه کوره حساب ایتمش اولمسنه کوره دوغری اوله‌بیلیر؛ مع هذا مودون ۱۰ آغستوسده دکل، ۹ آغستوسده تسخیر اولنمشدر. [اشبو ترجمه‌دن دردنجی جلدك ٤۹ نجی صحیفه‌سنده مندرج اولدیغی اوزره مورخ مودونك فتحی ۱۰ اغستوسده کوسترمش ایسه‌ده ۹ اغستوس اولدیغی جلد مذکورك ۲۷۰ نجی صحیفه‌سنده مترجم طرفندن وثائق عثمانیه‌یه مستنداً اثبات اولنمشدی.]

(۳) ژوویوس. سنان چاوشك افاده‌سنه کوره بوصورتله اخفا اولنان پاره اون بیك دوقه‌یه بالغ اولوردی.

(٤) سته‌لا، قاتونا‌ده، ۲۱، ص ۳٤۳. [تطهیرات ضروری اللزوم تعدی ایدی؛ روایتی

میل ایتدیره‌جکنی امید ایدیور وکندیلرینه مواعیده بولونیوردی؛ یالکز برقاچی دینلرینه‌وقرالرینه قارشی تعهداتمش اولدقلری صداقتی اخلال ایلدیلر (۱). محاصره اثناسنده عثمانلی طوپجیلری طقوز بیك بش یوز قرق درت تیمورواییکی یوزبیکدن زیاده قورشون گوللهٔ آتمشیدی؛ ایلك گوللهلردن برینی کتیرن هرنفره یکرمی اقچه ویریلیردی (۲). غرانك فتح‌اولندیغی کون — که جمعه‌در — پادشاه صلات‌جمعه‌نی کلیساده ادا ایده‌رك کلیسا بوصورتله جامعه تحویل ایدلدی؛ نمازدن صوکره وزیرلر بکی فتح اولنان یرلرك صورت اداره‌سی حقنده مذاکره ایچون اوتاغ همایونده برلشدیلر ؛ پادشاه یدی بکی، یعنی سمندره ، ووولچترین ، آلاجه حصار ، پرزرین، پوزه‌غا ، ایزووورنیق ، سکدین سنجاق بکلرینی بش یوز استحکام عسکری ، بش یوزعزب، بش یوز بشلی، بش یوزکوکلو، بش یوز یکی‌چری، ایکی‌بیك مارتولوز ایله شهرك اشغالنه تعیین ایلدی. غران قاضیسی وسنجاق بکی بودین قاضی وپاشا-سنك امری التنده بولنه‌جق ایدی (۳).

غرانك تسلیمنك ایرته‌سی کونی لهستان قرالنك برایاچیسی صورت رسمیه‌ده حضور شاهانه‌یه قبول اولنه‌رق عثمانلی سلاحدرینك موفقیات جدیده‌سی حقنده متبوعنك تبریکاتنی هدیه‌لرله برلکده تقدیم ایلدی(٤). سلطان‌سلیمان، غران‌استحکا-ماتنك تکرار انشاسنی تسریع ایتمك ایسته‌رك‌هرسپاهینك‌اوچیوك وهرپاشانك‌بیك‌یوك طاش کتیرمسنی امرایتدی؛ رستم‌پاشایالکز باشنه‌بش‌بیك‌یوك‌طاش‌تدارکله‌مکلف‌ایدی؛ اکابر مأمورینك، شوآرزوبی استحصال‌ایچون کوستردکلری مسارعته مکافات‌اولمق اوزره‌پادشاه کندیلرینه خلعتلر احسان‌ایلدی (٥). اردوغراندن، مجارستان‌قرالرینك تقدیس ودفن محلی اولان شتولوه‌یسانبورغ شهر قدیمی اوزرینه توجه‌ایتدی. بو موقعك محاصره‌سنه تخصیص اولنان طوپلردن بری الی‌لیره ثقلتنده‌گوللهٔ آتاردی،

« اثر زخم » مبالغه‌لرندن اولمه کرکدر مترجم]

(۱) ژوویوس: «*Nec plures quam 70 ex omni natione milites reperti-sunt, qui ad Solimanum transire vellent.*» سنان. چاوش یالکز الی کشیدن بحث‌ایدر؛ فقط بوکامتابل یوزالتمش درت دلی‌قاذلینك‌ده سلطان‌سلیمانك‌خدمتنه کیرمکنی علاوه‌ایلر.

(۲) سنان چاوش ، ق ۱۵۰

(۳) سنان چاوش، ق ۱۵٦ .

(٤) کذلك.

(٥) کذلك، ق ۱۵۹ .

واون سکز (پلم) اوزونلغنده ایدی؛ آزوقت مقدم ایراندن کمش اولان طوپجی اسدالله، بونی، بیوکلرك دانه‌لرنده‌کی وقوتی، کوچکلرده‌کی سرعتی حائز اولمق اوزره برقنطارلق کوله آتارغایت جسیم طوپلرله کوچك چاقلوزطوپلری آرده‌سنده برنمونه‌یه توفیقاً دوکمش ایدی. سلیمان، عزیمتنك برنجی کونی غران وقومورنا آرده‌سنده واقع نه‌سمیلده‌ده ایرتسی کون تاتار (دوتیس) ده اردوکاهنی قوره‌رق بوایکنجی مرحله‌ده بعض ترفیعات اجرا ایتدی. غران محاصره‌سنده آلدیغی یاره‌لردن ترك حیات ایتمش اولان سلستره سنجاق بکی سحر مارك مأموریتی تکه سنجاق بکی بالطه‌جی محمده ویرلدی؛ اونك یرینه یکی جری جنرالرندن خسرو اغا؛ بونك وظیفه‌سنه سلحدارلر جنرالی محمد؛ بو خدمته ایکنجی وزیر رستم پاشانك قارداشی اولوب غربای یمین جنرالی بولنان سنان اغا؛ اومأموریته غربای یسار جنرالی حسن اغا؛ بومنصبه ده شاهینجی باشی احمد اغا؛ اونك یرینه ده طوغانجی باشینك برادری مه‌می اغا تعیین ایدلدی (۱). تاتار مقابله تجربه‌سنده بولنمقسزین تسلیمیت کوسترمکله دیوارلری تخریب اولندی (۲). پادشاه بوشهر اوکنده خبر آلدی که خیرالدین باربروس ره‌چیوبی آلمش وحسن بك قوماندهسنده جزایردن کلن قرق قادرغه ایله تزیید قوت ایده‌رك دها مهم تشبثاتده بولنمق ایچون فرانسزلرك قوتیله التحاق ایتمك اوزره بولنمشدر. ایرتسی کون ده براولاق کله‌رك ایران شاهیله قارداشلری آرده‌سنده برجنك ظهور ایده‌رك برادرلرندن برینك آمده قاچدیغی خبرینی کتیردی (۳). بنه اوزمانده صاحب کرایك اوغلی امین سلطان، دشمن ممالکنی اورمق اوزره بش بیك کشی کوندرمش وبونلرك بیك بش یوز اسیر ایله عودت ایتمش. اولدیغنی باب دولته بیلدردی (۱۹ جمادی الاولی — ۲۰ اغستوس) (٤). بنه اوکون شتولوه یسانبورغ محاصره‌سنه باشلانلدی. اناطولی بکلر بکی ابراهیم پاشا بودیندن محاصره طوپلرینی وطوپجیلرینی کتیرمکه مأمور ایدلمشیدی؛ اونك ورودینه انتظار آمه. وزیر رستم ومحمد وخسرو پاشالر اناطولی بکلربکی احمد پاشانك ویکی جری اغاسنك معاونتیله سپر آچدیلر (٥). محاصره یه باشلانلدقدن سکز کون صوکره، قلعه‌ده کشاد اولنان کدك کافی کوریله‌رك بریوریش یاپلدی ایسه‌ده عثمانلیلر رجعت ایتدیرلدیلر [۲۹]:

(۱) سنان چاوش، ق ۱۵۷ و ۱٦۱.
(۲) کذلك ۱٦۳. ژوویوس، ۳٤، قاتونادہ ۲۱، ص ۳٤۸.
(۳) سنان چاوش، ق ۱٦٤ و ۱٦٦.
(٤) سنان چاوش، ق ۱٦۸.
(٥) پچوی، ق ۷٤.

ایکنجی برمجومده دها زیاده تلفات واقع اولهرق شهرانجق ٤ ایلول [۳۰] تاریخنده آلنه بیلدی . سلطان سلیمان، دشمن مغلوبنه علو جناب کوسترهرك قوماندان مجار وارقوچی ال اوپمکه قبول ایتدی ؛ قراللرك مدفنلرینی حاوی اولان کلیسا بودفعه تخریبدن محافظه اولندی. بودین والیسنك قارداشی احمد، الی یوز بیك اقچه تخصیصات سنویه ایله (اون ایکی بیك دوقه) شتولوه یسانبورغ سنجاق بکلکنه تعیین اولندی؛ بیك یکی چری ایله مملکتدن آلنان اوچ بیك عسکر شهرك محافظلرینی تشکیل ایلدیلر [۳۱]. شو محاصره اثناسنده قاسم وویوده طولنانك صولنده واقع نیا نیا وارقلعه سنی الهکیر مشیدی صاحب گرایك اوغلی امین سلطان، قریم تاتارلریله ومبارك گرایك اوغلی دولت گرای دوبریجه تاتارلریله بو خطه یی هرطرفدن اوردیلر. شتولوه یسانبورغی تسلیم ایتمش اولان محافظلری تعقیبه گیریشدیلرسه ده سومنیو طاغی قربنده نیقوله زرینی طرفندن مغلوب ایدلدیلر؛ فقط اوده آلدیغی بریاره دن دولایی مظفریتدن استفاده ایده مدی(۱). فرانسوا قاپوناى بالاتون کولی قربنده سیهو نهرینك نبعان ایتدیکی محلده یدی یوز سواری ایله عثمانلیلره هجوم ایتدی؛ لکن خصمك کثرت مقداری جهتیله مساعیٔ قهرمانیسنه مقابل حیاتنی نائب ایتدی (۲). سلطان سلیمان ستولوه یسانبورغده قراللرك مزارلرینی کوزدن کچیره رك اولولرحقنده دیریلردن زیاده مرحمت کوستردی ؛ چونکه اهالیی یمین صداقت ایچون حاکملریله برلکده شهر خارجنده برمحله دعوت ایلدیکی حالده — بتون شهر تسلیمه دائر اولان مقاوله نامه ده داخل دکل ایمش کبی — مقاوله نامه یی امضا ایدنلردن ماعداسنی قتل عام ایتدی(۳). شتولوه یسانبورغدن حرکتدن اول دولتك بتون والیلرینه، راگوزه جمهورینه ، فرانسه قرالنه ، وندیك سناتوسنه ظفرنامه لر کوندردی (٤) .

پادشاه ستولوه یسانبورغدن پشته یه کیتدی؛ اورادن ده صولطبهار تساویٔ لیل و نهارنده استانبوله توجه ایتدی ؛ اون کون صوکره پته روارده ینده طونه یی

(۱) قاتونادە سته للا، ص ۳۷۷؛ فواشیش (Kovachich)ده، اسکی بر ایتالیان ال یازیسنه نظراً، «دەدیتیو آلبره غالیس»، ۱، ص ۸۰ .

(۲) قاتونادە سته للا، ص ۳۷۸ .

(۳) «*Cosi interpretano i Turchi le promissioni e giuramenti loro*». فواشیشده اسکی بر ایتالیان ال یازیسی ، ۱ ، ص ۸۲ . [روایتك مأخذی نه قدر ضعیف اولدیغی محتاج ایضاح دکلدر. مترجم]

(٤) جلال زادە، ق ۲٦۰ .

کچدی (١). بلغراده وصولنده (٢١ ایلول)، اردوی مشتایه عودت ایتمك اوزره ترخیص ایدهرك کندیسی پای تخت یولنی طوتدی. استانبولده یاپلمسی محتمل اولان دخول شنلکلری اثنای راهده ایکنجی و اك سوکیلی اوغلی شهزاده محمدك وفاتی (٨ شعبان — ٦ تشرین ثانی) خبرینی آلمسندن دولایی مبدل ماتم اولدی[٣٢]. احتساسات پدرانه سنه اصابت ایدن بوضربه دن پك متأثر اولهرق شهزاده نك نعشنك استانبوله نقل ایدلمسنی امر ایتدی؛ شهزاده یکی جریلرك اسکی محلهسی جوارینه دفن ایدلدی. عثمانلی معمارلرینك اك مشهوری اولان سنان، شهزاده نك خاطرهسی ایچون مزاری قربنده برجامع انشاسنه مأمور اولوب بوجامعك انشا آتی بش سنه سوردی ، واوچ یوز بیك آلتون صرف اولندی (٢) ؛ فاتح جامعی نمونه اتخاذ اولنوب فقط بیوك قبهنك اطرافنده درت یاریم قبه ایله آندن فرقلی دوشمشدر؛ خارجاً طاشلری پك کوزل ایشلنمش ایکی مناره ایله مزیندر؛ داخلاً ستونی یوقدر؛ معماری جامعك انشاسنه بادی اولان کدرایله ممتزج اولمسنی ایستمش کبی، منظرهسی حزن آوردر[٣٣]. مدرسهنك مدرسلرینه دیکر مدارس شاهانه معلملری درجهسنده معاشلر تخصیص اولندی (٣).

ایرتهسی سنه، یعنی ١٥٤٤ سنهسی بهارینك ایلك کونلرنده عثمانلی قومانداناری مجارستانده، اسقلاووئیاده، خرواتستانده محاربه یه باشلایوب خیلی شهر وقلعه آلدیلر. سلطان سلیمان مجار قرالرینك تختگاه ومدفنی اولان بلدهیی تسخیردن صوکره ویشغراد شهرینك ده ضبطی آرزو ایتمك لازم کلیردی؛ چونکه بوموقع طونهنك صاغ طرفنده وغرانك آلتنده بولندیغی ایچون نهرده سیرسفائنی تأمین ایچون تسخیری مقتضی اولمامش اولسه بیله مجارستان تاجی قرالغی اوراده محفوظ ایدی. قلعهنك اسلاوجه « ویشغراد » اسمی یوکسك قلعه دیمك اولدیغی جهتله صارپ بر طاغ اوزرندهکی موقعنی ایضاح ایدر؛ المانجه « بلیندانبورغ » نامی ایسه « کوریاپارقلعه » [خیرهآور] خیره بخشا] منظرهٔ ذی احتشامنه نسبتله موضوع اولوب کویاکه او منظره لطافت ووسعتیله انسانك کوزلرینی قاماشدیرهرق کورهمیه جك درجهیه کتیروب اعمی یاپار. شیقلوش کبی ویشغرادده سالومون اسمنده برمجارستان قرالنه اون سکز آی محبس

(١) جلال زاده ، ق ٢٦١ . عالی ، ٤٣ نجی وقعه ، ق ٢٥٥ .

(٢) عالی یوز اللی بوك اقچه دیور. بریوك یوز بیك اقچهدر، وبرالتون اللی اقچهدر. [الیوم شهزاده جامعی دیدیکمز بیوك جامع شریفدر . مترجم]

(٣) عالی ، ٤٤ نجی وقعه . قانتهمیر، بوجامعی سهواً یکی قاپیده انشا اولنمش کوسترر ویکی قاپیدن « ئهنکی قاپی » یاپار . (سلیمان، ٤٠، حاشیه ٣٤)

اولمشیدی. قرال قارل، کندیسنه اقامتگاه اتخاذ ایتمك ومجارستان تاجنی وضع ایلمك اوزره ویشغرادی احکام ایلدی. ویشغراد، بوهمیاقرالنك، مؤخراً المانیا ایمپراطوری اولان اوغلنك، لهستان قرالی قازیمیرك، بوسنه قرالی اتیه‌نك مجارستان قرالی قارل ایله تجاوزی وتدافعی براتفاق ایچون ملاقاتکاهلری اولمش اولمقله ده مشهوردر. لهستان قرالی قازیمیر اوغل اتخاذ ایتدیکی یکنی لویی یه سلطنت فراغتنامه سنی اوراده امضا وقارلك مراسم تدفینی براندەبورغ مارغراوی ژان ایله برلکده کذلك بو مملکتده اجرا ایتمشدر. صوکره‌لری مجارستان قراللری دائما ویشغرادده اوتورمازلر اولدیلر؛ لکن ماتیاس قوروینوس مرکز حکومتی اولان بودین شهری قدر تزیینه اعتنا ایده‌رك قریه‌لرله، هیکللرله، چشمه‌لرله مالی باغچه‌لر طرح ایتدردی. مجارستان اردولرینك مظفریاتی تشهیر اولندیغی کونلر چشمه‌لردن خالقه قرمزی وبیاض شراب طاغیدیلیردی (۱). قلعه‌نك کلیساسنده مرمر محرابلر لطافتجه ارغنونلرك کموش بوریلریله رقابت ایدردی. آخورلره داخلاً مرمر دوشنمش ایدی. ماتیاس قوروینوس ویشغرادده پاپا ایله پادشاهك ایلچیلرینی قبول ایتدی. عثمانلی ایلچیسی قرال سرایینك تزیناتندن اوقدر متحیر اولدی که «پادشاه سکا سلام ایدر» سوزلرندن باشقه برشی سویلیه‌مدی (۲). بو اختصار کلام قرالك خوشنه کیتمدیکندن بر دها ملاقاته قبولنی ایستمکسزین اعاده ایلدی. ماتیاس قورینوس ویشغراده بیوك امتیازلر ویردی؛ لکن ایکنجی لویی بوموقعی قادین اشجیسنه مالکانه اولەرق بخش ایتدی. موهاچ محاربه‌سندن صوکره ویشغراد ومجارستان تاجی، هرایکیسی، ترکلرك النه دوشوب اونلرده زابولیایه احسان ایتدیلر (۳) بو پرنسك وفاتنده فردیناندك دست تملکنه کیردی. مجارستان سفرینك کشادندن اول سلیمان طرفندن فردیناندەیازلمش اولان مکتوبلرك همان جمله‌سی ویشغرادایله ستولوه یسانبورغك اعاده‌سنه دائر ایدی؛ بودین مذاکراتنده بوایکی قلعه فردیناندك ایلچیلری سالم وهەربەرشتاین طرفندن ده طلب اولندی؛ سلطان سلیمان، ستولوه یسانبورغی بالذات تسخیر ایتمش ایدی؛ ویشغرادك فتحنی یحیی پاشا زاده محمد پاشایه تودیع ایلدی. محمد پاشا، ستولوه یسانبورغه یکی سنجاق

(۱) اولاهی، مجارستان قراللغی تصویراتی. ستەللا، اثر مبحوث عنه، ۱٤. پچوی، ق ۸٦ و ۸۷.

(۲) «*Cæsar salutat*»، اولاهی، اثر مذکور.

(۳) ایستوآنفی، ۱٦۰۱، قاتونادە، ۲۱، ص ٤٤۲. پچوی، ق ۸۷.

بکی تعیین اولنان برادری احمدبك ایله سکدین سنجاق‌بکی درویش، موهاچ‌سنجاق بکی قاسم، پوزه‌غا سنجاق بکی مراد بکی یاردیمه دعوتله برابر غران و بودین بکی چریلرینك‌ده نصفنی آله‌رق ویشغرادی بتون بوقوای مجتمعه ایله محاصره‌ایتدی. اون کون مدافعهٔ مصرانه‌دن صوکره عسا کرمحافظه سربست چکیله‌بیلمك‌شرطیله تسلیم اولدی؛ لکن بونلرك چیقه‌جقلری صیره‌ده یکی چریلر شدتله اوزرلرینه آتیله‌رق پارچه‌پارچه ایتدیلر. بودین‌والیسی، قلعه‌نك‌جسور قوماندانی‌پیه‌رآماده‌نك حیاتنی کوجلکله قورتاره‌بیلدی (۱).

محمد پاشا نائل‌اولدیغی موفقیاتی‌تعقیب‌ایله طونه‌یی کچوب نه‌ئوغراد پالاتینلکنك مقراداره‌سی اولان نه‌ئوغراد شهری اوزرینه یوریدی؛ بلده‌نك محافظلری اونك تقربنده قاچمش اولدقلرندن سلاح آتمقسزین بو موقعی ضبط وبر وویوده‌یی بك صفتیله اقامه ایلدی(۲). نه‌ئوغراددن هاتوان اوزرینه‌یوریدی؛ اورانك‌قوماندانلری دانچ قرداشلر اوتانمه‌دن ئه‌رلویه قاچمق اوزره مملکته آتش ویردیلر. محمد پاشا دلی کردنامنده برینی هاتوانده‌موقتاً ویوده براقدی؛ برمدت صوکره‌پادشاه، شجیع وارقوچلك ئه‌رلوده‌کی جولانلرینه نهایت‌ویرمك ایچون ولی‌بکی سنجاق بکی صفتیله هاتوانه‌کوندردی(۳) اوزورایله‌اوچی‌ده‌سارویس کوچك‌ایرماغی‌ساحلی‌اوزرنده‌کائن اولوب قوماندانلری‌توماس‌مارقوچینك‌اوزون برزمان‌بودین‌یولنی‌تهدید ایتمش‌اولدیغی دومباوار، دوبره‌کوز، سیمونتورنیا قلعه‌لری عثمانلیلرك‌النه دوشمکده‌تأخر ایتمدیلر. محمد پاشا،اوزورایی موهاچ‌سنجاق‌بکنه تودیع‌ایلدی (٤). سیمونتورنیا محاصره‌سی اثناسنده‌عثمانلی‌عسکری — وه‌لیقانامنده‌کی‌اسقلاوون‌قلعه‌سنی‌محاصره‌ایتمکده‌اولان — بوسنه وهرسك سنجاق بکلری اولامه ومالقوچ ایله براشمك امرینی آلدیلر. اراضیٔ متجاوره‌دن بوموقعه‌قوشوب کلمش اولان کویلیلر عثمانلیلرك کیزلی‌دوستلری پیلاتك مواعیدی اوزرینه(٥) محافظلری تسلیمه اجبار ایلدیلر؛لکن اونلرده‌امید ایتدکلری وجه‌ایله‌مکافات کوره‌جك‌یرده‌قتل‌عام‌ایدلدیلر؛ یالکزعسکرلره‌ایلیشلمدی.

(۱) سته‌للا، اثر مذکور، ۱٤ . پچوی، ق ۸٦ . ۸۷ .
(۲) استوآنی، ك، ۱٦ . قاتونا، ۲۱ ، ص ٤٤۲ . پچوی، ق ۸۷ .
(۳) بنه اونلر .
(٤) پچوی .
(٥) پچوی، ق ۸۷ . قاتونا ده (۲۱، ص٤٤۳)ایستوآنی،: « *a quodam Andrea cognomento Pilato, Lupi Sempcei ministro, qui forte eo projugerat, persuasi*»

وه‌لیقانك ضبطندن صوکره اولامه ومالقوج محاربه‌یی اسقلاووئیادن خرواتستانه نقل ایتدیلر؛ ایوونیچا قربنده، پیه‌ر ئه‌ردودینك ضعیف بر قوهٔ محافظه ایله اشغال ایتمکده اولدیغی مونوسلو(۱) قلعه‌سنی ضبط ایلدیلر. ترکلرك بوایلریلیشلری آغرام پسقپوسنی دومبرو وخازما قلعه‌لری ایچون دوچار هراس ایلدی. اولامه ایله مالقوج واراسدین قضاسنك — سومسه‌د وارك اوته طرفنده ممتد اولوب ساغوریا ، یعنی «طاغلك ارقه‌طرفنده» تسمیه اولنان – قسمنی کاملاً استیلا ایتدیلر. لونسقا اراضیسنه واردقلری زمان قونت نیقولا زیرینی‌یی خرواتلرله، قونت بیله‌دشتاینی ایستیریالیلر وقارینتیالیلرله سدراه اولمغه حاضر بولدیلر. هرایکی طرفدن برمتارکه تنسیب اولنه‌رق یومتارکه اثناسنده ایکی اردونك یکیتلری بربرلرینی مبارزهٔ منفرده‌یه دعوت ایلدیلر؛ لکن اولامه ایله مالقوج، یکی امداد آله‌رق خرستیانلرك اوزرینه اکسزین آتیلوب طاغتدیلر. زیرینی و بیله‌دشتاین لونسقا قلعه‌سنه طوغری قاچدیلر ؛ برنجیسی بر کوپریدن کچدیکی صیره‌ده آلتنده کی حیوان اوریلوب کندیسی کوجلکله قورتیله بیلدی ؛ ایکنجیسی طوتیله‌جغی اثناده خندقلره اتیله‌رق آزدها اتمام حیات ایده‌جك ایکن صقالندن طوتوب چیقاردیلر. ترکلر بوموفقیتدن صوکره دوبیچا ایله‌بنالوقه اوزرینه چکلدیلر(۲). لونسقاهزیمتنك — غراندن چیقان ترکلر اوزرینه فرانسوانیاری طرفندن سالا تارلالرنده احراز اولنان — غلبه ایله اوجی آلندی. عثمانلی باشبوغلری شعبان، قباد، رمضان، نصوح (۳) مساعد برکیجه اثناسنده درت یوز یکی چری و بیك بش یوز سواری ایله طونه‌یی کچمشلردی ؛ سالا قصبه‌سی استحکاملرینه مردیون قوردقلری صیره‌ده ایدی که قلعه‌نك محافظلری مه‌لشیوربلاسا قومانده‌سیله برخروج یاپه‌رق طوپجی اغانه‌سیله عثمانلیلری چکلمکه اجبار ایتدیلر. فرانسوا نیاری علی العجله طوپلادیغی بر قاچ یوز پیاده وسواری ایله ذاتاً کیجه یورومکله یورولمش اولان ترکلرك آرقه‌سنه دوشدیلر. شدتلی برمحاربه‌دن صوکره اوطه باشی حسینك وفاتی مظفریتی مجارلره تأمین ایتدی. بش یوزدن زیاده ترك محاربه میدانده قاله‌رق انجق برقاچ یکی چری غرانه قاچمغه موفق اوله‌بیلدیلر. نیاری، عسکرینك اسیر آلمسی

(۱) *Mons Claudius, quem nostri Monoslonem (Petho Monyoronem) vocant, arx haud procul ab Juanicza dissita* ایستوآنفی، کتاب ۱۶ .

(۲) قاتوناده ، ۲۱، ص ٤٤٦، ایستوآنفی .

(۳) ایستوآنفی بونلری *Sabanus, Cubates, Ramadanus, Nassufus* (سابانوس، قوباته‌س ، رامادانوس ، ناسوفوس) دیه یازار .

منع ایتمش وطائع حرب تمامیله کندی طرفلرنده یوز کوسترمدکجه یغمایه مساعده ایتمهمش ایدی (۱).

سلطان سلیمان مجارستانك اداره‌سنده محمد پاشایه اراضی مجلسی رئیسی صفتیله دفتردار خلیلی ترفیق ایتمشیدی. خلیل مجارستانك اون ایکی سنجاغی [۳٤] ایچون برویرکی دفتری یاپمشدرکه یوز اللی سنه بودین ایالتنك یکانه قانون مالیسی اولمش و اوسترید ایله جریان ایدن مذاکرات صلحیه‌نك جمله‌سنده «دفتر خلیل» نامیله برموقع مهم طوتمشدر. پادشاه طرفندن خلیل، مجارستان والیسی محمد پاشانه قارشی مراقب حالنده بولنه‌رق منافع خزینه‌یه نظارت ایتمکه مأمور ایدی؛ دفتردار، شتولوه یسانبورغ سنجاق بکی و مجارستان والیسی محمد پاشانك برادری احمد بکك شرائط تسلیم خلافته کلیسالری یغما و مقدس وازولری آتش اولدیغنی باب دولته بیلدیردی. سلطان سلیمان، درحال، بوبابده تحقیقات اجرا ایتمك وسنجاق بکنی مأموریتندن عزل ایلدکدن صوکره استانبوله کوندرمك اوزره خلیلك شتولوه یسانبورغه عزیمتنی امر ایلدی. خلیل، پادشاهك تعلیماتی دائره‌سنده، توقف ایتمه‌رك احمد بکك ایلدیشمدیکی مجار قرالنك مزارلرینی بالذات آچوب تاجلرینی، عصالرینی، قرالنك علامتی اولان کرده‌لری، بولدیغی دیکر آلتون وکموش اشیای قیمتداری آلدی، وفقط بونلرك جمله‌سنی کمال دقتله خزینه‌یه ادخال ایلدی. زاپولیانك بقیهٔ عظامنی «تا کریلریکسزدن بریدر» دیه‌رك شهرك حاکمنه تسلیم ایتدی. حاکم بونی یکی برتابوته قویه‌رق شتولوه یسانبورغك خارجی محله‌سنده کائن عزیز میشل کلیسانسه دفن ایتدیردی (۲). بنه اشبو ۱۵٤۵ سنه‌سنده‌درکه سلطان سلیمان نووی وسه‌نیا اهالیسی طرفندن نادین واورانا اراضیسنده وقوعه کتیریلن جولانلردن دولایی وندیك دوجنه تحریراً تبلیغ شکایت ایلشدر (۳).

(۱) قاتونادە، ۲۱، ص ٤٤۷-٤۵۰؛ ایستوآنفی. [نیارینك اسیر آلنمسی منع ایتمسی، الله دوشمانك اعدامی دیمکدر. مترجم]

(۲) وولفغانغ دوبه‌تلهن *Wolfgang de Bethlen* تاریخ، *Historiarum*، ك ۳، ص ٤۱۸-٤۲۰.

(۳) اوسترید خاندان ایمپراطوری وقرالیسنده وندیك اوراقنده ترك محرراتی (*Scrittura turchesche*)، ۲. اوراده سلطان سلیمانك ۹۵۲ صفری تاریخیله وندیك دوجنه برمکتوبی کوریلورکه خسرو بکك سنجاغنده برقریه‌نك تخریبیله یوز قرق آدم، بیك سکز یوز اوکوز، اوچ یوز قویون قالدیرلدیغندن شکایتی متضمندر. ۹۵٤ صفری تاریخلی ایکنجی برمکتوبده پادشاه نادین قلعه‌سی استحکاماتی ایچون وندیك دوجندن دولکر ودیوارجی ایستیور.

سلطان سلیمان، مجارستان سفرندن عودتنده واوغلی محمدك وفاتندن برآز صوکره اداره ولایاتجه ایکی تبدل اجرا ایتمشدرکه اهمیتلرینه مبنی اونلری بورادهذکر ایده‌جکز. هنوز یکرمی یاشنده بولنان قونیه والیسی شهزاده سلیم، قارداشنك وفاتیله منحل اولان صاروخان ایالتنه تعیین اولندی. پادشاهك اوغللری آره‌سنده وقوعه کلن مأموریت نقللری دولتك دیکر والیلری بینده دائما واقع اولان تبدیلاته قیاس اولنماملیدر. شهزاده‌لرك بولندقلری والیلکلرك اهمیتی اراضیلرینك وسعتنه کوره دکل، استانبوله مسافه‌لری اعتباریله حساب اولنمالیدر. پادشاهك اوغللرندن بری پای تختنه الك قریب ولایته چاغیرلدیغی زمان یالکز باباسنك حیاتنده دکل، اونك وفاتندن صوکره‌سی ایچون بالخاصه مظهر نظر التفات اولدیغنه دلالت ایدر؛ چونکه موقعاً استانبول وتخت ایچون الك قیصه‌یوله صاحب بولنمش اولور. استانبوله الکیاقین بولنان ایالت — که مغنیسادر — اوزمانه قدر، پدرینك قلبنده وتخت پدرك قربنده برنجی موقعی طوتان، سلیمانك الك بیوك شهزاده‌سی محمدده ایدی. بوائناده (مارت ۱۵٤٤) کندندن دهابیوك اولان اماسیه والیسی مصطفانك ومؤخراً قره‌مان والیلکنه نصب ایدیلن [۳۵] بایزیدك خلاف حقوقی اولمق اوزره شهزاده سلیم مغنیسا والیلکنه کتیرلدی. مغنیسادهوباحکم فرما اولدیغی ایچون سلیم اورایه همان کیتمدی؛ کشیش طاغنك صاف هواسنی تنفس ایتمك اوزره برمدت بروسه‌ده قالدی. شهزاده، صاروخان والیلکنه تعیین اولندیغی سنه ایچنده اوچ قیزینك دنیایه کلمسی سعادتنه نائل اولدی [۳٦].

بنه شو اثناده اونلردن دها از مهم اولمیان برنصب وقوعه کلمشدرکه بوده یکی بروزیر اعظم تعیینیدر. خادم سلیمان پاشانك عزلی، یاشندن زیاده (تقریباً طقسان سنده ایدی)، وزیر اعظمك تبعیدیله اونك مقامنی دردست وهیچ اولمازسه بر درجه تقرب ایتمك امیدنده بولنان وزیر خسرو پاشانك بر خدعه‌سندن نشأت ایلمشدر (۱). وزارت عظمی، وزیر ثانی رستم پاشایه تفویض اولنمشدرکه مقدما یازدیغمز وجه‌ایله بوالتفات کبرایی زوجه‌سی مهرماه سلطاندن زیاده عن اصل روس اولان قاین والده‌سی خرم سلطان سایه‌سنده قازانمش ایدی (۲). رستم خروات

(۱) عالی. عثمان افندی. حاجی قالفه، تقویم التواریخ، ص ۱۷٦.

(۲) عالی دفتر وزراده وزیر اعظم احمد پاشا مناسبتیله دیرکه: «القصه رستم پاشانك صدره کلمسی خصوصی نسوان عفت نشانك مقصودی اولدی.» رستم کلیسا ملحه‌لرینه متصرف ایدی. اوستریا خزینهٔ اوراقنده‌کی محررات ترکیه‌ده شو عباره کورلور: «*Instrumento*

ایدی؛ ابراهیم پاشانك منظور التفات فوق العاده اولدیغی زمان موهاچ سفرندن صوکره برنجی سلحدار لقدن باش امیر اخور منصبنه چیقمش ومؤخراً دیاربکر بکلربکلکنه ونهایت وزارته نائل اولمش ایدی. حربدن باشقه برشیدن اکلامازدی؛ علوم وادبیاتدن بی بهره اوله رق بوخصوصده — هرایکیسی تاریخ ایله متوغل اولان — خلفلری ابراهیم ولطفی پاشالردن پك فرقلی ایدی؛ آغیر طبیعتلی وکورینیشی شدتلی ایدی. رستم پاشا شعرانك دشمن بی امانی اولدیغندن[۳۷] اونلرده هجویه لرله انتقام آلدیلر؛ مع هذا، حامی علنیلری اولان ابراهیم پاشایه امتثال ایدوب ده هیچ برینی آصدرمدی. وزیر اعظم لطفی پاشا دخی مورخ وفقیه ذی شهرت اولمقله برابر بالخصوص شیوهٔ افاده لریله مظهر امتیاز اولان شاعر وناثرلری آز سوردی؛ اوروپاده اولدیغی قدر آسیاده دخی مشهور اولان «حکایات بید پای» مترجمی صالح زاده علاء الدین — ترجمه سی حیاتنك یکرمی سنه سنه مال اولان — بو مجموعهٔ اخلاقیی تقدیم ایتدیکی زمان لطفی پاشا، مترجمك بویله شیلرله اضاعهٔ زمان ایتدیکی ایچون اظهار تعجبله بر مسئلهٔ فقهیه ایله اشتغال ایتسه دها ایی یاپمامش می اوله جغنی سؤال ایلدی. او وقت دفتر امینی اولوب مؤخراً نشانجیلغه ارتقا ایدن مورخ رمضان زاده ادبیاتجه وزیر اعظمدن زیاده صاحب وقوف وصلاحیت اولدیغی ایچون علاء الدینك اثرینی اللی آلتونه صاتین آله رق پادشاهه عرض ایلدی؛ سلطان سلیمان او اقشام کندی خط دستیله مترجمه بر برات کوندردی که بونکله بروسه قاضیلکنی توجیه ایدیوردی [۳۸]. آنجق علاء الدین هنر و اقدامنك بو مکافاتندن مدت مدیده استفاده ایده میه رك شهزاده محمدك ارتحالی سنه سی وفات ایلدی. ایکی سنه صوکره، ٤ تموز ۱۵٤٦، دوریانك قورقونج رقیبی خیر الدین باربروس شانلی مسلکنی اتمام ایلدی (۱)؛ نعشی بشکطاشده انشا ایتمش اولدیغی مدرسه قربنه دفن اولندی. تربه سنك قبه سی حالا اورادہ یوصون وصارماشیقلرله خضارتیاب بر موقع لطیفده رفعت ثمون اولمقده در.

---

de la possesion del gran Vezir Rustem conceduto dal Serenissimo Signor colla dichiarazione dei confini. «استانبول، ۹۵۳ (۱۵٤٦)»

(۱) اوستریا خزینهٔ اوراقنده وندیك بالیوزینك تموز ۱۵٤٦ تاریخلی راپورندن: *Barbarossa è morto questa notte passata alle ore tre; ha lasciato al Signor 500 schiavi, a Rustem Bassa 200 schiavi, ed 10,000 zecchini, tutti gli altri da 15 anni posti in libertà, è 30,000 zecchini sieno spesi per fabricare una moschea 10,000 zecchini a Mustafa suo nipote e genero, sano stati ritrovati 35,000 zecchini et 5,000 aspri.*

خیرالدین انجق التمش بیك آلتون وایکی بیك کوله براقدی. دیکر اسیرلریله التمش بیك آلتونی اوغلنه تأمین ایده بیلمك ایچون کوله‌لرندن سکسن یوزینی پادشاهه وصیت ایده‌رك ایکی یوزیله اقراض ایتمش اولدیغی اوتوز بیك دوقه‌یی وزیر اعظمه بخش ایلدی(۱).

مجارستان سفرینك وقایع مشهوره‌سنی یازدقدن صوکره برزمان ایچون مخاصمه‌یی تعطیل ایدن متارکه‌دن وسلطان سلیمانك اولا شارل ـ کن ومؤخراً فردیناند ایله عقد ایتمش اولدیغی ایکی مصالحه‌دن بحث ایتمه‌مز قالیر . بو بابده کی مذاکراتدن مورخلرك پك آزی بحث ایتمش وبونکله برابر بیوك خطالر ایقاع ایلمش اولدقلری ایچون بعض تفصیلاتی نقل ایتمکلکمز مناسب اولور .

محاربه‌نك ایکنجی سنه‌سندن بری غران پسقپوسی قرالك بروالیسی اولمق صفتیله وده‌زوفی واسطه‌سیله بودین والیسنه (۲) مراجعت ایده‌رك بر آیلق متارکه عقد ایتمشدی (حزیران ۱۵٤٤). یینه بوسنه‌نك نهایتنه دوغری فردیناند — هندد کیزلرنده مخاصماتك تعطیلنی طلب ایتمك اوزره استانبوله کیتمکده اولان — پورتکیز ایلچیسی ئودوآردو قاتانه‌ئویی [۳۹] دولت عثمانیه ایله کندی نامنه برصلح عقدینه ترخیص ایتدکدن باشقه ئه‌رلو حاکمی ژه‌روم آدورنویی ایلچی صفتیله کوندردی . آدورنو بومأموریتنده بولونیانك اصیل بر عائله‌سندن اولان ژان ـ ماری مالوه‌زی نامنده بر ایتالیانی کاتب بولندیریوردی (۳) ؛ شباطك صوك کونی ادرنه‌یه واصل اولدقده وزیر اعظم رستم پاشا ایله دیکر وزیرلری زیارته مسارعت ایلدی . اون بش کون صوکره حضور شاهانه‌یه قبولی قرارلشدیرلدی؛ لکن ملاقاتك وقوع بوله‌جنی کونك کیجه‌سی وفات ایلدی (٤) . مالوه‌زی وزیرلر طرفندن چاغیریله‌رق آدورنونك مسموماً دکل، موت طبیعی ایله وفاتنه اشهاد اولندی؛ اوندن صوکره رستم پاشا ایلچینك بویله غیرملحوظ برزمانده وفاتندن طولایی بیان تأسفی مشتمل مالوه‌زی یه برمکتوب وحضور همایونه قبول ایدلمکسزین عودتنه مساعده ویردی . آدورنو ومالوه‌زی

(۱) وه‌لتویکك استانبولدن (٥ تشرین ثانی ۱۵٤٦ تاریخلی راپوری. اسفارالبحار، ق۲۷.

(۲) « *Responsio Mehemetis* (بودین والیسی محمد پاشا) *ad legationem* *Domini Locumtenentis* (غران پسقپوسی پول وه‌رانتیوس) *medio Joannis Deseuffi* *factam*» ده‌زوفینك ۱۵٤٤ تاریخلی راپوری .

(۳) مالوه‌زی آدورنونك وفاتی متعاقب ادرنه‌دن عودت ایتمشدر: ایستوآنفینك ظن ایتدیکی کبی برمدت اوراده قالمش دکلدر .

(٤) مالوه‌زینك راپوری.

ویانه‌دن عزیمت ایتمزدن اول فردیناند اونلرك مدت سیاحتنجه تعطیل مخاصمه‌اولنمق اوزره‌بودین والیسی محمد پاشا ایله برمتارکه عقد ایتدیکی کبی مجار وترکلر آره‌سنده منازع فیه اولان دعاوی ایچون مجارلر طرفندن سیگت، قومورن، ئه‌رلو، آغرام وترکلر طرفندن بودین ، پچوی ، وه‌لیقا ، یاسبه‌رین شهرلرنده محاکم مخصوصه تأسیس اولنمسی تنسیب ایدلمشیدی(۱). محمدپاشا، مالوه‌زینك عودتنده مجارلرك تعرضه باشلامدقلری مدتجه‌متارکه‌یی ادامه ایتمکه مساعد بولندیغنی تأمین ایتمش ایدی (۲). اوصیره‌ده‌وورمسده‌بولنان‌فردیناند مصالحه مذاکره‌سی ایچون حقوق مأذونلرندن نیقولا سیقوی(۳) ایلچی‌تعیین ایتمکه‌مسارعت کوسترمدی. ایکی حکومتك مجارستانده‌کی ممالکی اوزمان‌نه‌حالده‌ایسه‌لراویله‌جه ابقا اولنه‌جق‌ایدی؛ بوشرطایله سیقو هدیه‌سنویه نامی آلتنده پادشاهه اون بیك، وزیر اعظمه اوچ بیك ، دیکر وزیرلرك هربرینه بیك آلتون تقدیمی تکلیفه مأذون ایدی (٤). فردیناندك مجارستانده‌کی عسکرینك قوماندانی له‌ئونارد فه‌لس‌بودین والیسیله، سیقونك عودتنه‌قدر متارکه‌نك تمدیدینی امضا ایلدی (٥). برطرفندن ایمپراطور شارل‌ـکن فردیناندك ایلچیلریله برلکده صلح مذاکره‌سی ایچون هولاندالی وه‌لتویکی استانبوله کوندردی . سیقو پای تخت عثمانیه کیدرکن اوقدر شتاب کوسترمدی‌که راپورینه نظراً یولده‌اون حیوان چاتلاتمشدر (٦). وه‌لتویك سیقویه یازدیغی مکتوبلرده کندیسنك وصولندن مقدم

(۱) اوسترپا خاندان ایمپراطوری وقرالیسنده محمد بك تعلیماتی ، ٥ شباط ۱٥٤٥ .

(۲) *Disse esso Bassa di Buda, che da esso non mancharia di perse-verar in la tregua mentre che gli nostri non lo provocasino alla guerra, e con questa conclusione io Giovan Maria Malvezzi son venuto a Vienna et fedelmente ho presentato tutte le scritture di Vostra Maestà al Magnifico et Generoso S. Leonardo di Felz.* » مالوه‌زینك راپوری .

(۳) ایلچی نیقولاك ترخیصنامه‌سی، ٥ مایس ۱٥٤٥ .

(٤) *Instructio de his rebus quas res Magnificus et nobilis Nicolaus Siccus doctor et orator noster fidelis nobis dilectus apud Serenissimum et Potentissimum principem Dominum Sultan Solimam Imperatorem ac Asiae et Graeciae illiusque primarios Bassas et Consiliarios infrascriptos nomine nostro summa fide et diligentia agere et tractare debet. Dat. in nostra Imp. civitate Wormatiæ die XXI mensis maii, A.D.1545.*

(٥) پوزغایك تعلیماتی، ۲٤ مایس ۱٥٤٥. اوسترپا خاندان ایمپراطوری وقرالیسی‌خزینهٔ اوراقنده سیکیسموند پوزغایك راپوری .

(٦) *Adeo celeriter huc delatus sum, ut decem equos in itinere inter-*

هیچ بر شی قرارلاشدیرلمامسنی یازمش ایسه‌ده بو کاغدلر عثمانلیلرك الته دوشمش ایدی فرانسز ایلچیسی مونتلوك فردیناندك سفیرینك مذاکراتی سکته‌دار ایلش اولدیغی کبی(۱) وه‌لتویك‌ده وصولنده اون بیك آلتون تکلیفی تقبیح ایتمش ایسه‌ده سیقو سنوی برویرکی دیمك اولان بوپاره‌دن باشقه عثمانلیلر النده‌اسیر بولنان والانته‌ن تورك ایله‌دیکر برقاچ اصیلزاده‌یه عائدقلعه‌لرك تسلیمی حقنده وزیراعظم‌طرفندن‌واقع اولان تکلیف اوزرینه بونلر ایچون‌ده تمهد آلتنه کیرمکه مجبور اولمشیدی. نهایت ایکی مرخص ادرنه‌ده ۱۰ تشرین‌ثانی ۱۵۴۵ تاریخیله اون سکز آیلق برمتارکه نامه امضا ایتدیلرکه بومدت ظرفنده ایمپراطور وفردیناند قطعی اساسات اوزرینه تقریر صلح ایتمك‌اوزره‌مأذونیت کامله ایله یکی ایلچیلر کوندره‌جك ایدیلر (۲) .

فردیناند، ۱۵۴۴ سنه‌سنده، آدورنونك سفارتندن اول ، ده‌زوفی واسطه‌سیله یرنجی و۱۵۴۵ سنه‌سنده سیقونك مأموریتندن مقدم پوزغای واسطه‌سیله ایکنجی دفعه اوله‌رق بودین والیسیله عقد متارکه ایتمشیدی ؛ ۱۵۴۶ سنه‌سنده‌ده ئه‌راسم شوره‌ر ایله سیگیسموند پوزغای، شارل‌کنك وفردیناندك ایلچیسی وه‌لتویکك مدت مذاکراتنجه دوام ایتمك اوزره یکی بر متارکه امضا ایتدیلر . بهارده ، وه‌لتویکك قریباً واصل اوله‌جغنی اخبارایچون اوغرینوویچ استانبوله کوندرلدی(۳). وه‌لتویك‌ده یازك ایلك کونلرنده راتیسبوندن چیقدی . وه‌لتویکه ویریلن تعلیمات (٤) اوزمانه قدر عقد صلحه باشلیجه مانع اولان خصوصاتی بر طرف ایتمسی ، یعنی پادشاهی مانیاتلرك اراضیٔ ذی‌ثروتنك ترکی طلبندن وپاره تقدیمی‌تکلیفیله دیکر مدعیاتندن

fecerim, magni enim intolerabiles Calores erant, ed ad nonam diem Julii huc veni, et postquam bis aut ter cum Rustem et alius Bassis colloquutus essem in durissimum carcerem conjectus sum, ubi per mensem fui, nec aliqua suberat opes Imperatorem Turcharum conveniendi, oratorsi quidem Gallus maxime mihi adversabatur. » سیقونك استانبولدن ۲۵ اغستوس تاریخلی راپوری .

(۱) سیقو ترجمان قاسم بکده دها آز مخاطره‌لی اولیان بر خصم بولشدر . قاسم بك یه اشبو ۱۵۴۵ سنه‌سی نهایتنده وفات ایلشدر . وندیك بالیوزی ۱٤ کانون اول تاریخلی اونك حقده بویله یازار : « *Cassambeg Dragomano è morto, l'era un gran ribaldo inimico dei Christiani.* »

(۲) سیقونك ادرنه‌دن ۱۰ اغستوس ۱۵۴۵ تاریخلی مکتوبی .

(۳) اوغرینوویچه ویریلن تعلیمات ، ۱۹ مارت ۱۵۴٦ .

(٤) ایلچی وه‌لتویکك تعلیماتی ، راتیسبون، ۱۵۴٦ .

صرف نظر ایتدیرمکه ممکن اولدیغی قدر چالیشمسنی بالخاصه توصیه ایتمکده ایدی. دولت عثمانیه ایسه یالکز، اولاکندیسنه اطاعت ایدوبده مؤخراً متبوع قدیملری طرفنه کچمش اولان مانیاتلرك املاکنی دکل، غران اطرافنده اولوب بو موقعك محاصره سی اثناسنده سواری تیماری اولمق اوزره تخصیص اولنان مالکانه لری ایستیوردی. وه لتویك هر وزیره سنوی بیك، وزیر اعظمه اوچ بیك، ترجمان یونس بکه بش یوز آلتون تکلیفنه مأمور ایدی. دیوان، والانته تورك، پیه ره نی، بره وه ك، هومونای اراضیسی مسئله سنی یکیدن میدانه چیقاردیغی حالده سفیر، بونلرك فردیناندك تبعه سندن اولدقلرینی وبناءً علیه ذات شاهانه کندی تبعه سی اوزرنده نه درلو حقوقه مالك ایسه قرالك ده اونلر حقنده اودرلو حقوقی بولندیغنی بیان ایده جك ایدی. وه لتویك اثنای راهده تاتار پازارنده مونتلوك خلفی اولوب استانبولدن عودت ایتمکده اولان فرانسز ایلچیسی آرامونته تصادف ایده رك ترکلرك مجارستان ودولت عثمانیه آره سنده منعقد متارکه یی هر کون اخلال ایتمکده اولدقلری حقنده بر قاچ دفعه کوروشدی [٤٠]. آرامونت دولت عثمانیه دن اوچ یوز بیك آلتون استقراضی مذاکره سنه مأمور اولدیغی حالده بوکاموافقت ایدلیوب هرسنه اسکندریه دن برمقدار کهرچله آلمق مساعده سندن باشقه بر شیئه نائل اوله مامش ایدی (١). پورتکیز ایلچیسی ده مأموریتنده دها زیاده موفق اوله مادی؛ چونکه سلطان سلیمان عثمانلی کمیلرینك هندستان دکیزلرنده سربست کزه بیلمسی ایچون بر رسم تأدیه اولنمسی حقنده پورتکیز حکومتی طرفندن واقع اولان تکلیفی قطعیاً ردایلدی [٤١]. وه لتویك استانبوله وصولنده رتبه سنه یاقیشان احترامات ایله قبول اولنه رق یکرمی چاوش وچاوش باشی استقبالنه چیقدیلر. فقط مقدما لاچکینك برنوع محبوسیت حالنده اقامت ایتمش اولدیغی محله کوندرلدی. استانبولده اقامتنك ایلك هفته لرنده فراری روغاندورفك ورودی، پاشاهك برخسته لنمی، ایلچینك ده اغیر بر راحتسزلنی هردرلو مذاکراته مانع اولدی. شارلکنك عساکر خاصه قوماندانی وویانه مدافع جسورینك اوغلی اولان قریستوف روغاندروف — ایمپراطورك و قرالیچه مارینك زیاده تصحب ایتمکده اولدقلری — زوجه سیله آره لرنده تحدث ایدن مشکلاتدن دولایی سکزبیك دوقه آلتونی آله رق اسکی افندیسی علیهنده سلطان سلیمانه عرض خدمت ایچون کلمشیدی (٢٧ ایلول ١٥٤٥). اطوار خارجیه سی پادشاهه خوش کورینه رك کندیسنی

(١) وه لتویکك راپوری.

حضورینه قبول ویومی یوز اچه تخصیص ایلدی. آنجق مسلمان اولمقدن امتناعی، اعتیادات مسرفانه‌سی، قماره ابتلاسی شارل ـ کنك وفردیناندك ایلچیسی حقنده مخاطره‌لی اولمسی محتمل بر اعتباری ازاله ایلدی [٤٢]. صیتمه‌دن مضطرب اولان ذات شاهانه استانبولدن ادرنه‌یه عزیمت ایتدی؛ ینه اوخسته‌لغه اوغرامش بولنان وه‌لتویك ده پادشاهك آرقه‌سنجه کیتدی (۱۸ تشرین اول ۱۵٤٦).

۱٤ کانون اولده، وه‌لتویك برملاقات رسمیه‌ده شارل ـ کن ایله فردیناندك آلتون وکموش قدحلردن مرتب هدایاسنی سلطان سلیمانه تقدیم ایتدی؛ بعده اعتمادنامه‌لرینی عرض ایله برابر برنطق مختصر ایراد ومقصد مأموریتی حقنده تفصیلاتی متضمن برمحضره اعطا ایلدی. سلیمان جواباً ایلچیه بیان ایتدی که برسنه مقدم کندیسنه واقع اولان تکلیفات حقنده برجواب مساعد کتیرمش ایسه برصورت تسویه بولنمسی ایچون هردرلو مشکلات ازاله اولنه‌جقدر؛ وه‌لتویك، بوخصوص ایچون وزیرلرله کوروشه‌جکنی افاده ایلدیکندن پادشاه: «اویله اولسون» سوزلرینی سویلیه‌رك کندیسنه رخصت ویردی. وه‌لتویك، وزیرلرله ایلك ملاقاتنده برسنه مقدم هاتوانك ضبطی و قاسم بکك ایمپراطورك اراضیسنده جولانلریله متارکه‌نك اخلال ایدلمش بولنمسندن شکایتده بولندی؛ لکن وزیرلر بو حرکتلرك متارکه حقنده منعقد مقاوله‌نامه‌یه هیچ برخلل ایراث ایتمدیکنی اثباته چالشدیلر. رستم پاشا، دولت عثمانیه تابعیتنی قبولدن صوکره فردیناندك حکومتنه رجعت ایتمش اولان بارونلردن بحث ایله بونلرك علامت مخصوصه‌لری نقوشیله بال مومی اوزرینه باصلمش مهرلرینی حاوی مکتوبلری نزد شاهانه‌ده موجود اولدیغنی سویلدی. وه‌لتویك، بونلرك فردیناندن کوندردکلری مکتوبلرده کی مومارك دهایموشاق ودهاتازه اولدیغنی جوابنی ویردی(۱).

مذاکرات اون آیدن آز سورمدی؛ حل ایدیله‌جك اك بیوك مشکل، ترکلرك اولا تاتا وئه‌رلویی، وبونلردن باشقه — غران وقومورن آردسنده کائن ودفتردار خلیلك دفترنده اراضیٔ عثمانیه‌دن اولمق اوزره مقیداولدقرق سواری تیماری اولدقرق تخصیص ایدلمش بولنان — اراضیی ونهایت — برمدت پادشاهه اوامرگذاراولمق صفتنی قبول ایدن — والانته‌ن توروك وپه‌رەنی ایله دیکر مجار اصیلزاده‌لرینك اراضیٔ ذی ثروتنی ایستمکده اولمری ایدی. نهایت حزیرانك اون اوچنده رستم پاشانك

(۱) *Dicendo che havevano mandato qua i loro sigilli in cera, io li «riposi che la cera, qua havevano data a noi, era più fresca.*

قوناغنده اساسات آتیه اوزرینه برعهدنامه امضاسنه‌قرار ویرلدی: وزیرلرطرفندن اون‌بربیك دوقه آلتونی حساب‌اولنان اصیلزادکان اراضیسی‌سنوی‌بش بیك آلتون تضمینات مقابلنده اوستریایه ترك‌اولنه‌جق‌ایدی؛ پەرەنی وتوروکك اراضی‌ٔ مملوکه‌سی سنوی اون بیك دوقه مقابلنده اعاده اولنوب تعیین اولنان تیمارلر ایچوزده سنوی بش بیك دوقه ویریله‌جك؛ والحاصل برسنه مقدم قرارلاشدیریلان‌سنوی اون‌بیك دوقه ایله‌برابر مجموعی سنوی اوتوز بیك دوقه آلتونه بالغ اوله‌جق ایدی. بواڤچه معین‌وعده‌لرده کونی کونینه تأدیه‌اولنمق‌شرطیله ۱۹حزیران۱۵٤۷ تاریخنده‌برمصالحه نامه، دها دوغروسی بش سنه‌لك برمتارکه نامه‌عقد اولندی‌که ایمپراطور شارل ، پاپا، فرانسه‌قرالی، وندیك جمهوری دخی‌بوکا داخل ایدی. تصدیقنامه‌لرك‌مبادله‌سی اوچ آی ظرفنده وقوع‌بوله‌جق ایدی(۱). وەلتویك، مالوەزی ایله اوغرینوویچی استانبولده براڤه‌رق عهدنامه‌نك بر نسخه‌سیله عزیمت ایتدی. ۱ اغستوس۱۵٤۷ تاریخنده شارل مصالحه‌نامه‌یی‌اوغسبورغده امضا ایلدی (۲). وەلتویکك معیننده‌کی مأمورینك بولنمش اولان یوستی‌دی آرژه‌نتو ایلول نهایتلرینه دوغرو شارل وفردیناندك تصدیقنامه‌لرینی‌استانبوله‌کتیردی. آرژه‌نتو مالوەزی ایله‌برلکده‌وزیرلری زیارتنده اوغرینوویچك کندیسیله برلکده عزیمتنه و بوندن صوکره مالوەزینك استانبولده‌فردیناندك مصلحتکذاری صفتیله اقامتنه‌مساعده‌اولنمسنی ایستدی. رستم، پادشاه نامنه اوله‌رق ، جواباً ، مالوەزینك استانبولده قالوب احکام مصالحه نامه‌یه رعایت ایچون فردیناند طرفندن رهن اولمق اوزره تلقی ایدیله‌جکنی بیان ایلدی. بونکله برابر ، سلطان سلیمان ، کندیسی عهدنامه ایچون الله ، پیغمبر ، اجدادی

(۱) اوستریا خاندانی خزینهٔ اوراقنده وەلتویك راپوری: « *Instructio de iis, quae egregii Joannes Maria Malvetius consiliarius et Justus de Argento Secretarius nostri fideles nobis dilecti simul ambo vel alter eorum apud Serenissimum et Potentissimum Principem Dominum Soleymanum Imperatorem Turcharum Asiae ac Graeciae illiusque primarios Bassas et Consiliarios nomine nostro summa fide et diligentia agere et tractare debent.* »

(۲) *Intelligimus quomodo orator S. M. R. Regis fratris nostri quinquennales inducias pepegerit, et qua ratione in illis comprehensi simus una cum sacrosancto Impero et subditis nostris, ita ut addere quoque fœderi possimus nobis Conjunctos et confœderatos Principes, et exigi a nobis confirmationem et ratificationem.* »

اسملرینه وقلیجنه یمین ایتمش اولدینی حالده شارل وفردیناندك اویله برصورت مخصوصه ده یمین ایتمه‌مش اولدقلرندن قورقدینی جهتله بوشبهه‌یی ازاله ایتمك لازم کلیوردی ؛ لکن خرستیان قرالری طرفندن برمعتاد ایراد ایدیلن : « بز، کلام ایمپراطوری ویاخودقرالیمزله یمین ایدرز» سوزلری پادشاهك یمینه معادل اولدینی حقنده یوستی دی آرژه‌نتونك درمیان ایلدیکی تأمیناتی ترجمان دولت کافی کوردی(۱). ۱۰ تشرین اولده مالوه‌زی و یوستی حضور شاهانه‌یه قبول اولنه‌رق پادشاه کندیلرینه برقاچ کلمهٔ تلطیفیه ایرادیله رخصت ویردی. ایکی کون صوکره وزیر اعظمه وداع ایتدیلر؛ رستم، مصالحه‌نك امتداد ایده‌میه‌جکی حقنده فرانسزلر طرفندن واقع اولان افاده‌یی فعلاً تکذیب ایتمك کندیلرینه عائد اولدیغنی سویلدی؛ فردیناندك پاپاس ژورژ اوتیچه‌ویچه پك چوق اعتماد ایتمه‌مسنی و اونك دولت عثمانیه علیهنه یازه‌جغی مکتوبلری پادشاهه کوندرمسنی وسلطان سلیمانك ده‌فردیناند علیهنه‌یازمش مکتوبلرایچون اویولده حرکت ایده‌جکنی علاوه ایلدی (۲). خاتمهٔ مقال اولمق اوزره اکر روغاندورف ایمپراطورك وبرادرینك الده‌دوشه‌جك اولورسه حیاتنه ایلیشلمك لازم کلیوب یالکز برونتك وقولاقلرینك کسلمسنی افاده‌ایلدکدن صوکره(۳) سنوی ویریله‌جك اوتوز بیك دوقه‌دن ذاتنه عائد اولان اوچ بیك دوقه‌دن باشقه کندیسی ایچون آوکوپکلری و طوغانلر و پادشاه ایچون ماهر برآصمه ساعتجیسی طلب ایده‌رك بو ساعتجی حقنده رعایت لایقه وعدایتدی. متعاقباً عهدنامه‌اوزرنده آلتون طغرای پادشاهی‌یی ارائه ایتمسی اوزرینه یوستی بوطغرانك نشانجی طرفندن رسم اولنمش اولدینی ، ایمپراطور شارل وقرال فردیناند ایسه امضالرینی کندی اللریله یازمش بولندقلری ملاحظه‌سنی درمیان ایلدی. ایشته محاربستان محاربه‌سی اوچ سنه مذاکره‌دن وبربرینی تعقیب ایدن اوچ سفارتدن صوکره‌بووجه ایله‌ختام بولدی [٤۳]؛ ایمپراطور شارلك برنجی دفعه اولەرق داخل اولدینی بوعهدنامه اوستریانك ده — عثمانلی مورخلرنجه ویرکی عد اولنان — برتأدیهٔ سنویه وعدیله صاتون آلدینی ایلك مصالحه‌در .

(۱) یوستی دی آرژه‌نتو (Justi di Argento) نك «عثمانلی پادشاهی نزدنده سفارتنامه»سی.
(۲) اولکی سفارتنامه.
(۳) کذلك . روغاندورف (Rogendorf) و اونك ترکیه‌دن عزیمتی حقنده وندیك بالیوزینك بك اوغلندن ۹ تشرین اول ۱۵٤۷ تاریخیله مورخ راپورینه‌ده مراجعت .

بشنجی جلدك متننك ختامی

تذییلات

مورخك حواشی وایضاحاتی

بشنجی جلد

یکرمی بشنجی کتاب

۱ ، ص ۹ — عقول عشره سلسلهٔ اعدادده سماواتك عکسنه برترتیب اوزره بولنورلر؛ سماوات ، ایکنجیسی برنجیسنك اوزرنده و دیکرلری‌ده بو وجه ایله متصاعداً مرتب بولندقلری حالده عقول عشره، ایکنجیسی برنجیسندن صوکره وهلم جرا ترتیب هبوطی ایله مرتبدرلر. بناءً علیه عقل اول (ογοπ πι ῶτοι) سمای عاشرده واونجیسی اولان عقل انسانی برنجی کوکده، یعنی ارضده حکم فرمادر. سماوات واونلری اداره ایدن عقولك اشبو ترتیبی حقنده دها زیاده تفصیلات آلمق ایچون هابدلبرغ سالنامه‌سنده (۱۸۲۳، ن ۲۰، ص ۳۱٤) دساتیر اعلاننه مراجعت. اشبو اون رقمنده شبهه‌سز که روماليلرك « fluctus decumanus » و « Porta decumana » تعبیراتنی کورملیدر. فوتیوسه‌ده مراجعت. اوروپالی مورخلر ایچنده یالکز بری بوعددی نظر دقته آله‌رق اونجی پادشاه اولمق اعتباریله سلطان سلیمانه تطبیق ایلمشدرکه اوده سلانیکلی موئیز آلموسنینو (Moïse Almosnino) نامنده‌کی عالم خاخامدر؛ بومورخك، ندرتی جهتیله پك آز معروف اولان شو اثرینه مراجعت: *Extremos y grandezas de Constantinopola. Compuesto por Rabi Moysen Almosnino, Hebreo. Traducido por Jacob Cansino, Vassallo de su Magestad Catolica interprete suyo, y Lengua en las Plaças de Oran.* (مادرید، ۱٦۳۸). بونك ۱۷۲ نجی صحیفه‌سنده شو عباره کوریلور: La providencia divina ordenò fuesse en esta Monarquia dezimo al Ottomano, que es numero perfreto. اکر عثمانلی تاریخی یازان فرانسز، ایتالیان، انکلیز مؤلفلری بو فقره‌یه مطلع اولسه‌لردی اونجی پادشاه اولان برنجی سلیمانی اون دردنجی پادشاه اولمق اوزره سلیمان ثانی اعتبار ایتمك خطاسنه دوشمزلردی .

۲، ص ۱۰ — انه من سلیمان وانه بسم الله الرحمن الرحیم؛ ۲۷ نجی سورهٔ قرآنیه‌دن

اوتوز برنجی آیت که سبا ملکه‌سی بلقیس ایله سلیمان پیغمبرك بو کلمه‌لری حاوی مکتوبنی اوکا ایصال ایدن هدهد حقنده اولوب سلطان سلیمان سلطنتی زمانینه عائد محررات دولتده اکثریا تکرار اولنور. [بو آیت کریمه سورهٔ نملدندر . مترجم]

۳ ، ص ۱۰ — سلیمانیامهٔ فردی . مارینی سانوتونك اثرندن ۱۹ نجی جلدده (اوستریا خاندانی خزینهٔ اوراقنده وبرنسخه‌سی وندیکده عزیزمارق کتبخانه‌سنده) مندرج وندیك ایلچیلری مخابراتنه مراجعت ایتمکسزین سلطان سلیمانك تاریخ وصولنی تعیین ایتمك مشکل اوله‌جق ایدی. جلال زاده، پادشاهك استانبوله تاریخ وصولی اولمق اوزره ۱۱ شوال پازار کونی کوستر ؛ آنجق سلیم شوالك سکزنده وفات ایلدیکندن بوافاده دوغرو اوله‌ماز ؛ برده ۱۱ شوال (۲۵ ایلول) پازاره دکل ، صالیه مصادفدر. عبدالعزیزافندی‌دخی بوخطاده بولنمشدر. فردی، یمین راسمه‌سنی ۱۸ شوال (۲تشرین اول) کوسترمکله‌ده خطا ایدیور. ظنمه کوره وندیك راپوریله تعیین اولنان ۳۰ ایلول تاریخی (۱) آلمق دها ایدر (مارینی سانوتو) : «Questa mattina gionse con tre fuste il suo (di Selim) figlio Suleimano» سلیمك ادرنه‌قریبنده ۲۲ ایلول تاریخنده‌وفاتندن وسلیمانك اوآیك اوتوزی تاریخنده‌مغنیسادن وصولندن اکلاشیلیرکه ساغره‌دوه‌قوللهس ودیکرلری کبی اوروپا مورخلری طرفندن سلیمانك برنجی خبره‌اعتماد ایتمه‌رك یوله‌چیقمق ایچون ایکنجی برخبره انتظار ایتدیکنه دائر یازیلان سوزلر اغیرخطادر. ذاتاً بوافاده‌نك برمدار استنادی یوقدر؛ زیرابوبابده عثمانلی مورخلرندن هیچ بری برشی یازمامشدر .

٤، ص ۱۲ — قرآن [کریم]ك مشهور اولان «ان الله یأمر بالعدل والاحسان» نصی وفردینك اقتباس ایلدیکی دیکر «فاحکم بین الناس بالحق ولا تتبع الهوی» آیتی موجبنجه.

۵، ص ۱۲ — اواسط شوال تاریخیله مورخ اولان بواوچ مکتوب، سلطان سلیمانك

(۱) سلطان سلیمك «سنه‌ست وعشرین وتسعمائه (۹۲۶) شوالك سکزی واقع اولان جمعه کونك اخشامی هنکامنده» ارتحال ایلدیکی وسلطان سلیمانك «ماه‌مزبورك اون‌یدیسی واقع اولان یوم‌الاحد» سریر سلطنته جلوس ایلدیکی جلوس اعلانامه‌لرنده (منشأت‌فریدون، ج۱، ٤٤٨ — ٤٥٤) مندرجدر؛ ۹۲۶ شوالك سکزنجی جمعه کونی عندالحساب ۱۵۲۰ ایلولنك یکرمی برینه وشوالك ۱۷ نجی پازار ایلولك اوتوزینه مصادفدر . سلطان سلیمك وفاتی وسلطان سلیمانك جلوسی تاریخلری بونلر اولوب اصلا تردده محل یوقدر؛ وندیك راپوری‌ده ایکنجی تاریخی عیناً کوسترمکده‌در . دردنجی جلده ، ص ۳٤۹ ، سلطان سلیمك ارتحالی ۵ شوال کیجه‌سی دینلمش ایدی که ۸ شوالك اقشامی ۹ شوالك کیجه‌سیدر. مترجم

تاریخی حقنده غایت قیمتدار معلومات ویرمکده اولان روزنامهٔ اسفار سلیمانیده مندرجدر . بونده سلیمانك زمان سلطنتنه عائد اوراق دولت ایله مکه شریفنك ، قریم خانتك ، خیری بكك جوابنامه‌لری‌ده واردر . سلیمك تاریخ وفاتی بونلرده ۸ شوال (۲۲ ایلول) وسلیمانك تاریخ جلوسی ۱۷ شوال (۱ تشرین اول) کوسترلمشدر . بواوچ مکتوبك ایکنجیسی حاوی اولدیغی آیات قرانیه‌دن دولایی شایان دقت اولوب بونلر ٤ اشارتلی ذیلده ارائه اولنانلرله برابر سلطان سلیمانك سلطنتنه اك موافق آیات کورینورلر . آیات مبحوث عنهاشونلردر: ۱، «ولکم فی القصاص حیوة یااولوالالباب» . ۲، « لئن شکرتم لازیدنکم» . ۳، « وبالشکرتدوم النعم » . مکتوبك نهایتنده «مثال لازم الامتثال واصل اولیجق برمقتضای انه‌من سلیمان وانه بسم‌الله‌الرحمن‌الرحیم » عباره‌سندن صوکره اوامر واقعه‌نك اجراسی بیان اولنمشدر . [آیات محرره‌دن یالکز «انه‌من سلیمان...» آیت کریمه‌سی سلطنت سلیمانیه موافق اولدیغی دیکرلرنده‌اویله براختصاص اولمدیغی درکاردر؛ «بالشکرتدوم النعم» جمله‌سنه آیت دیکده هاتمه‌ریا کلمشدر .

٦، ص۱۳ — مارینی سانوتو، ج۲۹، دمشق وندیك قونسلوسنك ٦ تشرین ثانی تاریخی راپوری: «Come essendo venuta nova a Damasco della morte del Sr. Turcho addì 14 Octobre passato al Sr . Gazele , che dominava Damasco a nome del Sr. defunto di nazion Schiavon, di occupar per se la Soria, et immediatmente expugnò il Castello di Damasco, e mandò levar il governo ch'era in man di Turchi , e mandò in nominato Mir Gigi ai Drusi, e quel senza difficultà entrò Bairuti et occise quel Druso tutti i Turchi, che de li si ritrovavano in quel castello.-- Il Gazeli spazzò, il Suo schiav0 cchiava chiamato Bono Bacar capo de Arabi al Cairo, qual pol far in questi contorni da cavalli 20mille per sublevar li Schiavi.»

۷، ص۱٤ — جلال‌زاده، عبدالعزیزافندی، عالی، صولاق‌زاده بوبابده متفقدرلر . وندیك قونسلوسلرینك اقامت ایتدکلری محللرده جریان ایتمین وقایعه دائر راپورلرینه اعتماد ایتمه‌لیدر؛ بوبابده دلیل اولهرق فاماغوسته [قبریسده ماغوسه] قونسلوسنك ۱۷ تشرین ثانی تاریخلی راپورنده کی سهویاتدن بحث ایتمك کافیدر . (سانوتو، ۱۹) بوراپورده ، خیربك غزالینك مکتوبنی کتیرن ادمك باشنی کسدیکی مندرجدر؛ حال بوکه بو آدمی قاچاماقلی برجواب ایله افندیسنه اعاده ایتمشدر . راپوردن: « E fece taiar la testa al nonzio, et subito expedi due nonzii verso il Sr. Turco, delli quali uno e dismontato a Sele'ke, et l'altro a Schandeloro.» ینه بوراپور، عثمانلی مورخلرینك اون بش بیك سواری وسکز یوز توفکجی یازدقلری غزالی طاقمی یکرمی

بیك سواری ویکرمی بیك پیاده اولمق اوزره کوستریور: « *Il Sr. Gazelli uscì da Damasco per andare alla impresa del Castello di Aleppo con 20,000 cavalli et 20,000 pedoni.* ساگوندینو عثمانلیلره قوماندہ ایدن شخص حقنده دیاکیلیور؛ چونکه غزالی یی دردست ایدن وزیراعظم پیری پاشا اولدیغی ظننده بولنور (کتاب ۱، ص ۹۰) سهیلی (ق ۵۰) وقوچی بك — مؤخراً حلب بکلربکی تعیین اولنان — آیاس پاشا ایله سرعسکر فرهاد پاشایی قاریشدیریورلر .

۷ مکرر، ص ۱۲ (متنده اشارت ایدلمسی اونودلمشدر) — ترك مورخلرینك کوسترد کلری تاریخلرك یاکلشلغنه واونلرده مراجعت اولنورکن احتیاطه رعایت لزومنه یکی دلیل؛ بوقتل عامدن بحث ایدنلرك جمله سی ۱۲ ربیع الاوله تصادف ایدن ولادت پیغمبری دور سنویسنسده وقوعنی یازمقده اولوب حال بوکه غزالینك مقتول اولدیغی محاربه اون بش کون مقدم، یعنی ۲۷ صفرده واقع اولمشدر .

۸ ، ص ۱۵ — فاتونا، ج ۱۹ ، ص ۲۳۶، ایستوآنفی یه ترجیحاً توبه رونك روایتی قبول ایدیور ؛ ایستوآنفی، بهرام چاوشك اعدام وناتا قربنده برکوله القا اولندیغی یازدیغی حالده توبه رو بوکا دائر برشی سویلمز. عثمانلی مورخلریله ساگوندینویه نظراً بهرام چاوشه یالکز فنا معامله اولنمش ومحبوس طوتلمشدر . عالیده (سلیمان اول سلطنتندن ۲ نجی حادثه) شو سوزلر اوقونور: « خراج طابنه واران چاوشی الیقوماغین ». ساگوندینو ، ص ۹۰ ، شویله سویلیور: « In quella hora medesima, che la testa di Gazelli fu recata a Contantinopoli, Solimano intese come il suo Ambacsiadore, ch'egli havea mandato a nuntiar la guerra al Rè d'Ungheria, se non gli dava tributo, era stato ingiuriato dagli Ungheri » انجق نامه براعدام اولنمامش اولسه وزیراعظم ابراهیم پاشا فردیناندك ایلك ایکی ایلچیلری هوبوردانسکی ووه یکزه لبه رکه ری نصل تقریع ایده جك وبونلرسفارتنامه لرندن اکلاشلدیغی اوزره کندی حیاتلری حقنده نیچون اندیشه یه دوشه جکلر ایدی؟ (Windisch Ungarisches Magazin IV)

۹، ص ۱۸ — جلال زاده ، ق ٤٤ ؛ ایستوآنفی، ق ۹۳؛ جنابی، ص ٤۲٤، ایستوآنفینك پرکواسیوم Perquasium دیدیکی محلی برقاس ومتروبجه یی دیمتروفجه اولمق اوزره یازار. قانته میر برنجیسنی بورغاز وایکنجیسنی تیرویه پاپار! اوندن ماعدا بوموقعك ۲۶ رمضانده تسلیم اولندیغی جنابیده محرر ایکن ۵ رمضانده تسلیم ایدلدیکنی سویلر.

۱۰ ، ص ۱۸ — روزنامهٔ سلیمانیده وثائق آتیه مندرجدر : ۱ ، ممالك عثمانیه

قاضیلرینه ارسال اولنان سلخ رمضان (۳ ایلول) تاریخلی ظفرنامه‌لر؛ بونلر فرهاد پاشانك غزالی‌یه غلبه‌سنه، شاباجك احمد پاشا معرفتیله و بلغرادك پادشاه طرفندن فتحنه دائردر. صوك ظفرنامه‌ده وزیراعظم پیری پاشا ایله وزیر ثانی مصطفی پاشا ذکر جمیل ایله یاد اولنمشدر (ن ۱٤ ق ٤۲). ۲، ذو القدریه بکنه بلغراد فتحنامه‌سی (ن ۱۵، ق ٤۷) و اونك غزالی‌یه غلبه ایدن فرهاد پاشایه جوابنامه‌سی (ن ۱۷ و ۱۸، ق ٤۸). ۳، راکوزه جمهورینه کوندریلن مکتوب (مارینی سانوتو، ج ۲۰). بونده قلاع مفتوحه‌نك اسملری کوچ اکلاشیلیر: اوپیدا پروهاج Oppida Prochaz دینیلن محلك پرکواسیوم و دیمتر واچك مترویچه و داریسینك Darisi باریچیوم Barygium و سلانخامنك سلانقامه‌ن اوله‌جغی کسدیرلمکده ایسه‌ده چینه‌وارسك Cinevarz نره‌سی اوله‌جغی بیلنه‌میور.

۱۱ ص — ۱۹ فردی، ق ٤۳؛ روزنامهٔ سلیمانی، ق ٤۲. اویودیغی اثناده خانه‌سنك یغما ایدلدیکندن دولایی سلیمانه شکایت ایدن و تبعه‌یه نظارت وظائف حکمداریدن اولدیغنی نظر دقته آلدیران قادین حقنده ساغره‌دو (Sagredo)نك نقل ایلدیکی وقعه شبهه‌سز بو قیصه سفر اثناسنده اولمامشدر؛ یاخود هیچ اولمازسه — هنوز مسند وزارته ارتقا ایتمه‌مش بولنان — رستم پاشانك شکایتجی خاتونك ضرر و زیاننی نقد ایله تضمین ایتدیکنی قبول ممکن دکلدر.

[سلطان سلیمانك عدالتنه دائر اوروپاده مکتب کتابلرینه بیله کچمش اولان بو فقره شودر: برقادینك کیجه هرکس اویودیغی اثناده خانه‌سی صوییلیر. قادین کلیر، پادشاهه شکایت ایدر. پادشاه «نصل اولوب ده او قدر درین اویودیکز که خرسزلرك کلدیکنی خبر آلمادیکز؟» دیر. قادین ده «بزسزی اویانیق بیلیوردق ده اونك ایچون او قدر درین اویودق.» جوابنی ویرر؛ ضایعاتی تضمین اولنور. مترجم]

روزنامهٔ سلیمانیدن (۱) بلغراد سفری

مایس (جمادی الاخری) — اردوی همایون ۱۰ جمادی الاخری ۹۲۷ (۱۸ مایس ۱۵۲۱) [جمعه ایرته‌سی]ده (۲) حلقه‌لی پیکاره قونار؛ ۱۹، حرامی دره‌سی؛ ۲۰، بیغادوس؛ ۲۱، چلتیکلی برون (۳)؛ بغدان ایلچیسی راسمهٔ دست بوسی‌یه قبول اولندی؛ ۲۲ چورلی؛ ۲۳، قاریشدیران؛ ۲٤، بورغاز؛ ۲۵، بابا اسکیسی؛ ۲٦، حفصه؛ ۲۷، ادرنه؛ بو بلده خلقی استقبال سلطانی‌یه شتاب و عتبه‌یه هدایا تقدیم ایدرلر؛ ۲۸ و ۲۹، توف؛ روم یلی بکلر

(۱) بو روزنامه ۱۸ مایسدن ۱۹ تشرین اولنه قدر بش آیلق زمانی احتوا ایدر و بزی مجار مورخلریله سائر معاصر اوروپالی وقعه نویسلرده کوریلن تاریخ خطاسندن صیانت ایلر.

(۲) منشأت فریدونده مندرج، ج ۱، ص ٤۵۵-٤٦۳ مراحلنامه‌ده ۱۱ جمادی الاخری — ۱۸ مایس کوسترلمشدر. برکون فرق، رؤیت و تقویم اختلافندن نشأت ایدر. (مترجم)

(۳) فریدونده‌کی مراحلنامه‌ده چلتوکلو یورت (مترجم)

بکیله سنجاق بکلری پادشاهك اياقلری آلتنه نفیس اشیا وضع ایدرلر، پادشاه اعاده ایلر. ۳۰ و ۳۱، توقف.

حزیران (رجب) — ۱ ، تاتار کوپی . ۲ ، حصارلی . تاتار ایلچیسی موکب همایونه کلیر. ۳، سازلی دره. ٤ ، قره کوچه‌ری اوغلی . سفیرك راسمهٔ دست بوسی‌یه قبولی . ٥ ، چاپر آلتونلر [فریدونده التونلی] . ٦ ، توقف . ۷ (۱ رجب) ، حصارلق . ۸ ، قوئیسی [فریدونده کوپس]. ۹ ، قلبه‌یه دخول . ۱۰ ، توقف، دیوان ؛ سلاحشورلر حضور پادشاهیده سلاح‌تعلیمی یاپارلر. ۱۱، جلیه [فریدونده‌جلیج]. ۱۲، تاتارپازارجنی. ۱۳، آقینجی قریه‌سی . ۱٤ ، اهمان اووه‌سی . ۱٥، قاضیعسکردره‌سی . ۱٦، صوفیه . ۱۷، توقف. ۱۸، توقف، دیوان، دفتردارلر ارزاق‌تدارکی اراده‌سنی تلقی ایدرلر؛ قاسم بك شهر کوینه، دزدار زاده نیشه وعبدالسلام صوفیه‌یه‌کیدرلر. ۲۰و۲۱ توقف. ۲۲، افلاقلر قوناغی. ۲۳، تکفور پیکاری. سمندره حاکمنه بیك یکی‌چری کوندریلیر. ۲٤، شهر کوپی. ۲٥، ازور. ۲٦، اردو بانا (Bana) اوکنه‌قونار. ۲۷، نیش‌یانندن، دوربا [فریدونده طورپاله] کوپی قربندن کچر ؛ احمد پاشا شاباچ (Sabacz) [فریدونده بکور دلن] ه دوغری کیدر. ۲۸، بوطنه . ۲۹، آلاجه حصار. ۳۰، قاضی کوی؛ یوز یکی‌چری‌شاباچ اوزرینه کوندریلیر .

تموز (شعبان)— ۱، الیاسجق؛ اردو شاباچ اوزرینه‌یورر؛ هاچفا [فریدونده‌حچقه]دن کچر ومواقع‌ارضیه صاپه، طولاشیق یوللرتعقیب ایتدیرر؛ یکی اقینجی الایلری طوپلامغه‌مأمور طورخان احفادندن عمربك اوغلی حسن‌بك‌موکب‌همایونه‌التحاق‌ایلر.۳۰، رامکی؛ پیری‌پاشابلغراد اوزرینه یورر. ٤، شاتورنه. ٥، راتلوش [فریدونده راتلوس]. ٦، بیبرجك [فریدونده غره‌بیرچو] . ۷، (۱ شعبان، پازار) توقف . شاباچك خبر فتحی آلینیر؛ صاوه نهریله، ارقداشلری کبی فراره موفق اولهمیان یوز محافظ نفرك باشلری کلیر. ۸، بوباشلر یوله رکز اولنور (۱)؛ سنجاق بکلریله برلکده احمد پاشا حضورهمایونه قبول‌ایدیلیرلر ودست‌سلطانی‌یی تقبیل شرفنه نائل اولورلر؛ سلطان‌سلیمان حصاری کزرواطرافی خندقله‌محاط برطابیه‌انشاسنی فرمان بیورر؛ اردویی‌امرار ایچون صاوه اوزرینه کوپری قوردیرر. ۹، توقف؛ احمدپاشا روم‌ایلی سپاهیلری وسکبان باشی بیك یکی‌چری ایله سیرمی (Syrmie) [سرم] قطعه‌سنه‌داخل اولورلر. کوپری انشاسی عملیاتی حضوریله‌تسریع ایچون سلطان سلیمان‌برچارداغه یرلشیر؛ پاشالر صوپالرله عمله‌نك‌غیرتی تحریك‌ایدرلر. ۱۰. توقف. الایلرك قسم کلیسی صاوه‌یی‌چرلر. مملکتی تخریبات حربدن تخلیص‌ایتمسی شرطیله سیرمی‌پرنسسنك تابعیت‌شاهانه‌یی قبول‌ایده‌جکی خبر آلینیر. برترجمان تأمینات مطلوبه‌یی‌ایصاله مأمور ایدیلیر. سلطان واکابر دولت شفقدن حلول‌لیله قدر کوپری باشنده قالیرلر. ۱۱، انشا آته دوام. ۱۲، سیرمیده بولنان احمدپاشا عملیاتی تعجیل ایچون چاغیریلیر. سیرمی پرنسسنك قاچدیغی وعثمانلی ترجمانی قراله کوندردیکی خبری کلیر. آولونیه‌سنجاق بکی‌بالی‌بك‌پرنسسك‌مقراتخاذایلدیکی کولپه‌نیزا (Kulpeniza)نك ضبطنه کوندریلیر. سملینك[فریدوندهزمینك]پیری‌پاشاوسمندره‌بکی‌خسروبك‌طرفلرندن‌تسخیری

(۱) صودن کلنلراجساد ایدی؛ بکور دلنده کسیلن باشلرده باشقه‌جه کلمشیدی. فریدونه مراجعت . (مترجم)

خبری . ١٣، پادشاه کوپری انشاسنه نظارت ایدر . مصطفی پاشا مستحکم حصارلرك فتحی ایچون سیرمی یه کوندریلیر . ١٤، نیکبولیلی بهرام وسلستره‌لی محمود بکار سیرمی پرنسسنی تعقیب ایدرلر. پك چوق تاتار ایله‌خان اقرباسندن برینك دشمن الله دوشدیکی خبر آلینیر. ١٥، یحیی‌پاشا زاده بالی‌بك سیرمیده بکاربکی‌اردوکاهنه التحاق ایدر ومجارستانده‌برجولانندن عودتده، التمش باش ایله خانك خصمنی مغلوب وقتل ایدن دلی مارکوس (Marcus)ی اسیر اولهرق کتیرر. ١٦، پادشاه بهرام ومحمود بکلرك‌فراری پرنسسك ایزینی بوله‌مدقلرینی ، فقط کثرتلی غنیمت الده ایتدکلرینی اوکرەنیر . پادشاه عملیاتی تسریع ایچون دائما کوپری یانندە بولنور . ١٧، مصطفی پاشا بر چوق اسیر ایله عودت ایدر ؛ خنکار بالی بك ایله مشاوره ایدر ؛ یاغموردن صاوه طاشار . ١٨، یوم استراحت . کوپری اتمام اولنور؛ صاوه‌استوای زمینه قدر یوکسه‌لیر . ١٩، صولر کوپری‌یی آشار ومعموری عدیم‌الامکان براقیر ؛ عبورك صندالارله اجراسی امری ؛ بلغراده قره‌دن ارزاق کوندریلیر. ٢٠ دن ٢٤ ه قدر توقف. ٢٥. بغداد محافظلرینك محاصرین‌طوپلرینی چیویله‌مك‌اوزره خروج‌حرکتنده بولندقلری‌ودفع ایدلدکلری‌خبرینی‌یوللایان‌پیری‌پاشانك‌تاتاری‌واصل‌اولدی. بوتاتاربارێج (Baridj)[فریدونده بارێج] قلعه‌سنك تسلیمی خبرینی‌ده کتیرییوردی. ٢٦، سلیمان سیرمی‌یه داخل اولور؛ ٢٧، استراحت. حسن‌بك، بالطه‌اوغلی‌پیری‌بك وبالی بك‌طرفلرندن سوق‌ایدیلن‌سفرك‌موفقیت‌خبری. التمش‌سکسان‌قدراسیرك‌اردویه مواصلتی. سلانقامینك [سلانقمن] ضبطی. ٢٩، سلیمان صاوه یوخه‌بلغراداوزرینه‌یورر. ٣٠، قولپانیق (Koulpanik) نام‌دیکرله کولپانیزا (Kulpniz)دن کچر. ٣١، پادشاه‌اردونك‌مسرت وتحسین‌آوازه‌لری آره‌سنده‌بلغرادسورلری آلتنده‌کوزوکور.

اغستوس (رمضان) — ١، سلیمان بلغراد وسملینی تفتیش‌ایدر؛ یکی‌چریلری بلغ اداوکنه صیره‌لار، صول جناحده یکی‌چری اغاسی مصطفی پاشا معیتنه ویریلیر؛ صاغ قوله‌ده سکبان باشی وزیر اعظم پیری پاشا قوماندەسی آلتنده حرب ایدر . ٢، هجوم ؛ لاشه‌لر خندقلری طولدیررك بش، آلتی یوز قدر شهید. میراخور اول وثانی معیتلریله امر حفریاتده استعمال اولنورلر . ٣ ، خنکار الای والا ایله تکرار قلعه اوکنده کورینیر و پیری و مصطفی پاشالرك اداره ایتدکلری هجوم حرکاتنده بولنور؛ خندق لاشه‌لرله طولار؛ یکی چری اغاسی بالی‌اغا یاره‌لانیر. احمدپاشا محاصره‌اردوسنه‌التحاق‌ایدر. بوکوندن‌اعتباراً شهر، جهتندن آطه‌قلعه طوپه طوتیلور. مجارلرك محافظینه کوندردکلری امداد موعودك یولنی کسمك اوزره بش‌یوز یکی‌چری قایقلرله طونه‌ده یوقاری‌یه دوغری چیقمق امرینی آلیرلر. ٤، حرکت‌ایدرلر. داخل شهروساحلده‌بولنان‌قله‌تخریب‌اولنوروقله‌نك‌سقوطی‌مصطفی‌پاشانك‌هجومنی‌تسهیل‌ایلر. ٥ (١رمضان. پازار ایرته‌سی) پادشاه اوچنجی دفعه اوله‌رق معیتی ارکانیله بلغراد اوکنه کلیر. ٦. سلیمان تکرار کلیر؛ قره‌جه پاشا ساوا اوزرینه کوپری قورار . ٧، دیوان ؛ ایرته‌سی کونی یینه هجوم اولنمسی قرارلاشیر . ٨، صاغدن پیری، صولدن مصطفی ومرکزدن احمد پاشالر اوچ مختلف جهتدن هجومده بولنورلر . دشمن شهرك مدافعه‌سنی ترك ایله یانغین چیقارر وقلعه‌یه چکیلیر . ٩، حصار قله‌لری التنه لغم آچلمق امری . ١٠ ، طوپلر سپر ارقه‌سنه آلینیر ؛ ١١، سلحدارباشی، مفرزه‌سیله دیاربکردن‌کلیر؛ ١٢، دیوان. ١٣، استراحت. ١٤، دیوان. یکی‌برهجوم ترتیب ایدیلیر. ١٥ ، قلعه‌دن‌قاچمش برقادین پیری پاشایه قوهٔ‌محافظه‌نك ضعفنی خبر ویرر. ١٦، سلیمان حصاراوکنده‌مرکوزبرچادره‌نازل اولورو‌هجوم‌امرینی‌ویرر. احمدپاشا، حرکتی

جناحیندن تقویه اولندینی ایچون تلفات ایله رجعت ایلر. ۱۷، احمد پاشایه عطیهٔ همایون اوله‌رق خلعت اکسا، التون قاپلامه‌لی سیف قیمتدار ایله ایکی بیك دوقه سکه‌سی احسان ایدیلیر؛ دیاربکر یکی چریلری اردویه داخل اولورلر. صاوه کوپریسی اتمام اولنور. ۱۸، روم ایلی عساکری ده محاصره عملیاتنده بولنمق اوزره کلیرلر. برنفر مصطفی پاشا جهتندن دشمن چارداغنه آتش ویرر. ۲۰، پیری پاشا جناحی افرادینك اوکندهکی قله‌نك ذروه‌سی یقیلیر. ۲۱، اردویه یدی اسیر کتیریلیر. ۲۲، پیری پاشا سلانقامنی تفتیشه کیدر. ۲۳، دیوان. ۲٤، شهسوار اوغلی اویس بکك مواصلتی؛ راسمهٔ دست بوسی‌یه قبولی. بردشمن فراریسنك ورودی. ۲۵، دیوان. بش اون کون مهلت اعطاسی شرطیله قلعه تسلیم اوله‌جغنی بیلدیرر؛ بوتکلیف رداولنور؛ آتش باشلار ومحاصرین یکی هجوم اجراسنه حاضرلانیر. ۲٦، هجوم دفع ایدیلیر؛ قردجه پاشا، محمود بك واسکندر چلبی مجروحین میاننده. ۲۷، دیوان؛ برقله‌نك برهوا اولسی؛ هجوم، کثرتلی تلفات. ۲۸، دیوان؛ بودیوانه‌باالجمله امرا وزعما چاغریلیر. قرالك محافظینه کوندردیکی جاسوس بر فراری طرفندن اخبار وتوقیف اولنور؛ برنجیسی استنطاقه چکیلیر وایکنجیسی خلعت آلیر. بوخبر اوزرینه قوهٔ محافظه مذاکراتهابتدار وعرض تسلیمیت ایدر؛ سمندره بشلی باشیسی ایله بریکی‌چری نفری حصاره کیررلر؛ ایکی محافظ دست سلطانی‌یی اوپمکه کلیر وموقعك ایرتهسی کون تسلیمنی وعد ایلر. ۲۹، بلغرادك ضبطی؛ خرستیانلر چکیلیرلر؛ یکی‌چریلر قلعه‌یه‌یرلشیر. حصار قوماندانی راسمهٔ دست بوسی‌یه قبول اولنور وپادشاه خلعت احسان بیورر. بلغراددہ اذان اوقونور. اردو موسیقه‌سی اوچ کره چالار. ۳۰، پادشاه کوپری‌یی‌کچر واشاغی محله‌ده جامعه‌تحویل اولنان برکلیسادہ صلات جمعه‌یی ادا ایتمك اوزره بلغراده کیرر. وطنلرینه عودت ایسته‌ین مجارلر عائله‌لرینه قاووشمق اوزره سلانقامنه کوندریلیر. ۳۱، دیوان.

ایلول (شوال) — ۱، دیوان؛ بالی بك اوچ بیك اچه عطیهٔ همایون آلیر. ۲، خنکارنهر طریقیله بلغراده کیدر. ۳، توقف. ٤ (۱ شوال، چهارشنبه) قره‌یه چیقار و آت ایله کزر. ۵، کمی‌یه بیندو بلغراده توجه ایدر. ٦، صید ایچون قره‌یه چیقار. ۷ و ۸، دیوان. شهر اوکنده‌کی آطه‌نك اغاجلری کسیلیر. ۹، خنکار آوه چیقار. بلغراددہ مقیم صربلیلر استانبوله کوندریلیرلر. ۱۰، سلیمان آطه‌یی دولاشیر. ۱۱، استراحت. ۱۲، دیوان. یکی چری کهیاسی سکبان باشیلغه وسامصونجی باشی کهیالعه نصب اولنور؛ اون سکز ضابط بلوك باشیلغه ترفیع ایدر. ۱۳، صید. ۱٤، ذات شاهانه بلغراد کوپریسنی کچرو یاتمق ایچون شهره کلیر. ۱۵، طقوز یوزبیك اقچه تخصیصات ایله بالی بك بلغراد وسمندره سنجاق بکلکلرینه تعیینی. ۱٦، دیوان ویکیدن سنجاق بکلکلری توجیهی. ۱۷، استراحت. ۱۸، اردو حصارلغه دونر. ۱۹، سمندره. ۲۰، یکی چریلر وسنجاق بکلری میر علم ایله ایلریلرلر؛ سمندره‌یه اللی، بلغراده ایکی یوز، شاباچه یکرمی طوپ کوندریلیر. ۲۱، لوزنجا (Louzindja). ۲۲، اسفلانجه (Isflanidja). ۲۳، شویلاج (Schouiladj). سلیمان بوراده شهزاده مرادك ارتحالی خبرنی آلیر. ۲٤، بارداق. ۲۵، قالوم. ۲٦، نیش. ۲۷، توقف. ۲۸، دربند. ۲۹، شهرکوی. ۳۰ تکیر پیکاری.

تشرین اول (ذی‌القعده) — ۱، بتلیس (Betlis). ۲، حاجی قربان. ۳ (۱ ذی‌القعده پنجشنبه) اهتمان. ٤، آقینجی قربه‌سی. ۵، جلبی. ٦، فلبه. ۷، ۸، ۹ توقف. ۱۰، اردو، قایالقدن کچر وبر بوغازه کیرر. ۱۱، سمیرجه. ۱۲، چرمن. ۱۳، ادرنه.

۱٤، استراحت. ۱۵، صید. ۱٦، باباسکیسی. ۱۷، قاریشدیران. ۱۸، عزبلر. ۱۹، سلوری. خنکار بوراده بالآخره استانبول سراینه توجه ایتمك اوزره برمدت توقف ایدر.

محتنده شبهه اولنه میان بوروزنامه دن سلطان سلیمانك یالکز التی، یعنی نهره ۲، ۳، ۸ وقلعه به ۱٦، ۲٦. ۲۷ اغستوسده واقع اولان آلتی مجومده بالذات بولندیغی ظاهر اولور. بوندن باشقه مجارلرك قسم کلیسنك سلانقامندن وطنلرینه کوندرلدکاری ده اکلاشیلیر. ایستوآنفینك ذکر ایلدیکی قتل عام عمومی اولمامشدر. فه‌ده‌روار (Federwar)، توروك (Tœrœk) وسائر برچوغی سربستجه مجارستانه دوندکلرندن عسا کر محافظه‌دن برقاچی طرفندن اولدیرلمشدر (۱).

۱۲، ص ۲۰ — بری ویانه خزینهٔ اوراقنده، دیکری وندیکك سن مارق کتبخانه‌سنده ایکی نسخه‌سی بولندیغی حالده مارینی سانوتو تاریخنك اللی سکزنجی جلدینه مراجعت ایتمه‌ین قونت دارو (Daru) بومعاهده‌نامه‌یی بیلمز؛ مارتنس ده کورمه‌مش کیدر؛ ۱ محرم ۹۲۸ تاریخلی ترکجه یازلمش برنسخه‌سی اوستریا خاندان ایمپراطوری وقرالی خزینهٔ اوراقنده بولنور؛ اصلی وندیك خزینهٔ اوراقنده شوعنوان آلتنده مودوعدر:

Capitulatio Sultani Suleimani, principe Antonio Grimani per Marco Memmo

۱۳، ص ۲۱ — وندیك سفیری مه‌مو (Memmo)، سلطان سلیمانك ایلك سنهٔ سلطنتی تاریخلی راپورنده‌بو پادشاهی شویله توصیف ایدر: «Perfetto turco, observa molto la lege, connive li Christiani, trata mal li Ebrei, e persona che studia, obstinato nella sua opinione, di èta 25 (۲٦), di natura cholerico, bruno, porta un turbante molto sopra gli occhi, che li rende un aspetto oscuro di giudizio» مارینی سانوتو، ج ۳۳.

۱٤، ص ۲۲ — موراجه‌دوسون، درت وزیرتعیینی ۱۵۵٦ سنه‌سندن اول اولمادیغنی یازمقله یاکیلیور. بچوی سلیمانك وزیرلرندن بحث ایتدیکی صیره‌ده قاسم پاشا مناسبتیله دیرکه: «ابتدا درت وزیر اولمق بونلر ایله واقع اولدی». لکن صولاق زاده دها محمد ثانی زمانینده درت وزیر ذکر ایدر (بو تاریخنك ایکنجی جلدینه مراجعت). مه‌مونك ۱۵۲۱ تاریخلی استانبول راپورنده (مارینی سانوتو، ج ۳۳) شویله مندرجدر: «Va (il Sr. i il Venerdi alla moschea accompagnato delli 4 vezeri. 1° Piri di nazione turco responde à tutti, et stato piratico.» اشبو پیری کلمه‌سی اختیار دیمك اولدیغی حالده تاریخده یاکلشلقلری موجب اولمشدر. اوروپا مورخلرینك بر طاقمی بونی پیروس Pyrrhus وبرطاقمی پیرات pirate یعنی دکیزحیدودی یاپمشلردر؛ حال بوکه عجم و انکلیزلرك Pear [پیر اوقنور] کلمه‌لرینك نظیریدر. «2° Mustapha

(۱) فه‌درروار، فه‌هه‌رواری (Fehérvári) اولسه کرك. فه‌هه‌رواری بیاض قلعه‌لی دیمکدر. بواسمده بوداپشته‌نك برجاده‌سی واردر. توروك ترك کلمه‌سنك مجارجه‌سیدر. (رفیق عطا)

Schiavone cugnado del Sr. 3° Firat(فرهاد) da Sebenico ann. 35 bellicoso «4° Casim turcho vecchio.

۱۵، ص۲٤ — وه‌رتو، بوربونك اسكی فرانسز لسانندهٔ محرر اولان «La grande et merveilleuse et très-cruelle oppugnation de la noble cité de Rhodes, imprimé l'an 1526» کتابنی یکی فرانسزجه‌یه نقل ایتمکله بلکه خطا ایتمشدر. بو ترجمه‌ده بروجه تعبیر قدیم یوز یکرمی درت بیك پیغمبر یرینه یوز یکرمی التی بیك کوریلور؛ «کوکدن ایمش درت مصحف» دیدیکی ده کتب اربعه، یعنی تورات، زبور، انجیل، قرآندر. یالکز موضوع بحث اولان مکتوب صحیحدر؛ «Reusneri Epistolæ» نك ۸ نجی جلدنده مندرج اولوب سلیمان و ویلیه دولیل ـ آدام آره‌سنده تعاطی اولندی دینیلن مکتوبلر هپ خیالیدر.

۱٦، ص۲٤ — «Parti da Constantinopoli li 18 Giugno, 99 gallie sottile, 70 grosse, 40 palandarie, 50 fuste, Brigantini, e altri navigli fin, il numero di 300 vele.» مارینی سانوتونك ۳۳ نجی جلدنده ایاچی تیه‌پولو Tiepolo نك راپوری. بوربون، ترکلرك قوای بحریه‌سی حقنده غایت مفصل برلوحه یاپمشدر؛ وه‌رتو، تاریخنك بو قسمنده اختراعی مکتوب ونطقلر درج ایده‌جك برده بونی نقل ایتمش. اولسه دها ایی اولوردی. او لوحه شودر: Il y avoit 103 galleres, qui vindrent premierement faire le gast et qui tindrent les passages durant le siège; il y avoit après 35 galeaces belles et grosses, 15 mahones et 20 tafforées, ces navires ici sont quelque peu différento de galleaces. Il y avoit 60 fustes ou plus et plusieurs brigantins et autres barcetz galliors et esquirasses pouvoient estre dix ou douse navires, sus les quelles estoient les munitions et la grosse artillerie pour batte la ville; toute foys depuys la venue des susdites navires qui estoient au nombre deux cent cinquante ou environ, quelques galleres et fustes et navires vindrent de Surye et se joignirent avec l'armée et depuys en vindrent d'ailleurs durant le siege et furent la plus part du temps au nombre de «quatre cens voiles ou environ.

۱۷، ص۲٤ — اثرینك عنوانندهٔ کندیسنی «بوربون ولد مادر بخطاسی، اصیل شوالیه ژاق قارداش» دیه‌تعریف ایدن وقایع نویس، ردوس جزیره‌سنده طوپلانان عثمانلی اردوسنی افادهٔ آتیه‌سیله ایکی یوز بیك اولمق اوزره تعیین ایدر: «Le nombre des enemys, qui estoient au camp turc tant de guerre que de travail selon le commun dit, estoient deux cens mil hommes, dont il y en avoit «soixante mille duyts et experts à faire seullement les mynes.

۱۸، ص ۲۵ — اوزمان مورخلرینك افاده‌لرینك صحتندن امین اولمق ایچون بو کوللەلردن برقاچی بالذات اوچدم. بوربون، هپ بطاریه‌لرك مواقعی تعیین وطوپلری تعداد ایلر: درت یانم محیطنده کوللە آثار درت دوکمه طوپ ؛ بشدن التی پارچه‌قدر طاش کوللە آثار اون بش تیمورطوپ؛ کوللەلری طقوزدن اون پارچه‌قدر اون بومباردا طوپیله اون ایکی پارچه دیکر ایکی بومباردا طوپی؛ تیمور کوللە آثار اون ایکی عدد « واسیلیك » دینیلن طوپ(۱) ایله کذلك تیمور کوللەلی چفته چاپده اون بش طوپ؛ مختلف چاپده اون ایکی دوکمه هاوان که « هوایه اتارلردی. »؛ الکبیوکلرینك یدیدن سکز پارچه قدر کوللەلری وار ایدی: « La moyenne artillerie comme sacres, passevolans estoient en grand nombre l espingarderie innumerable et increable ». طوپلر ۲۹ تموزدن اغستوس نهایته قدر شهره بیك یدی یوز اون اوچ طاش وهاوانلر بیك یدی یوز یکرمی برکوللە آتدیلر. یالکز سکز عدد باقیردن معمول مشتعل بومبه‌وارایدی. مارینی سانوتونك ۳٤ نجی جلدنده ردوسك ایکی محاصره‌سی روزنامه‌سی اولدیغی کبی دیکر برجلدینك خاتمه‌سنده بتون محاصره مدتنجه خرستیانلر طرفندن آتیلان کوللەلرك شووجه ایله مقداری ارائه اولنمشدر: ۱۹ تموزدن ۳۱ اغستوسه قدر بیك بش یوز اللی التی و۷ ایلولدن بری طقوز بیك درت یوز التمش کوللە. بونلردن سکز بیك اوچ یوزی یکی بطاریه‌لرله وبیك یوزالیسی واسیلیك طوپلریله آتلمشدر. جمعاً اون بربیك درت یوز اون التی .

۱۹، ص ۲٦ — « Peri bascha le plus viell des quatre Baschas print la tranchée tirant à la porte d'Ytalie. Acmeet bascha estoit aux trenchées d'Espaigne et d Auvergne. Le beglerbeg de la Natolie estoit aux trenchées de la Provance et le beglerbeg de la Romanie estoit avec sa bande vers les jardins de S. Antoine de la bande tramoutane. » اسیا محاربه‌لرنده اناطولی بکلربکی صاغ جناح وروم ایلی بکلربکی صول جناح قوماندانلغنده بولنمسنه وردوس محاصره‌سنده بو ترتیب اوزره حرکت اولنمامسنه نظراً بواطه‌نك اوزمان اوروپا ممالکی عدادندن معدود بولنمش اولدیغی اکلاشیلیر.

۲۰ ، ص ۲۷ — بوربونك افاده‌سنه نظراً هر بری اوچ طوپدن مرکب اون یدی بطاریه اولدیغی حالده امستردام تمثیلی وه‌رتونك ۳۳۱ نجی صحیفه‌سنده اون یدی بطاریه یرینه اون یدی طوپ دینلمشدر .

(۱) واسیلیك روجه‌ده حکمداره منسوب دیمکدر. بوطوپلره بزده قدیماً «شاهی» دینیلیردی. (مترجم)

سلطان سلیمانك ایکنجی سفری (ردوس) روزنامه‌سی

حزیران (رجب) — ۱٦ حزیران ۱۵۲۲ (۲۱ رجب ۹۲۸). خداوندکار اسکداره کچر . ۱۷ ، توقف . ۱۸، مالتپه . ۱۹، چقور چایر . ۲۰ هرکه؛ برکونده ایکی مرحله قطع اولنور. ۲۱، چنارلی. ۲۲، ازمید قربنده ییلدیز کوپریسی. ۲۳، قازیقلی . ۲٤، ازنیق جوارنده دیکیلی طاش. ۲۵، ازنیق جوارنده پاموقچی. ۲٦، (۱ شعبان، پنجشنبه) یکیشهر. ۲۷، آق بیق. ۲۸، ارمنی پازاری جوارنده زنجیرلی کوی. ینه برکونده ایکی مرحله آلینیر. ۲۹، اردو این اوکی قربنده ارمنی دربندینی کچر. مشی عسکری تضعیف اولنور. ۳۰، قزل قیا ایلیجه‌سی.

تموز (رمضان) — ۱، کوتاهیه اووه‌سی. اناطولی بکلربکی قاسم پاشا، یکیچری آغاسی یالی اغا وعزبلر اغاسی علی بك معیت همایونه کلیرلر. ۲، کوتاهیه‌ده توقف؛ دیوان. ۳، توقف. روم ایلی بکلر بکی راسمهٔ دست بوسی یه قبول اولندی . ٤، آلتون طاش صحراسی : بر اوزون مرحله‌دن صوکره اردو پیکار باشنه قونار. ۵ : اگه (Egdje) کوبی؛ اردو مرمریسدن کچر. ٦، صیچانلی اووه‌سی. ۷، صندوقلی اووه‌سی. ردوسدن مصطفی پاشا، شهری اوزلاشمه طریقیله آلمه‌نك عدیم الامکان بولندیغنی بیلدیرر. ۸، ۹، ۱۰، اوچ کون وجلکله یورویشدن صوکره صویك فقدانندن دولایی اردو ایل پیکاره قریب خونار جوارنده طورر . ۱۱ ، توقف. ۱۲، اردو لادیکیا جوارنده برکاربانسرایه یاقین چادر قورار. ۱۳، طونجه. ۱٤، چوبان ایلیجه‌سی ؛ احمد پاشا برادری هرسك بکلر بکی محمود بکك دالماچیاده ایسقرادین (Scardorna) حصن حصینی ضبط ایلدیکی خبری آلینیر. ۱۵، قرق سکود؛ برکونده ایکی مرحله. ۱٦، استراحت؛ بوملکت عقرب یتاغیدر. ۱۷، برکونده ایکی مرحله. بوز طاغان صوینه مواصلت. سابق قونیه قاضیسی قره قاضینك اعدامی. ۱۸، استراحت. خالکه (Khalké) جزیره‌سنده هرکه حصارینك لغملر واسطه‌سیله آلندیغی اوکره‌نیلیر . ۱۹، تالا . ۲۰ ، شاه مدرسه‌سی . ۲۱، شحنه اووه‌سی . فرهاد پاشانك شهسوار اوغلی اوچ اوغلیله برلکده اسیر و اعدام ایلدیکی خبری کلیر. ۲۲، بوز اویوك ؛ اردو مشکلات ایله کوك بلی دربندینی کچر. ۲۳، مغله جوارنده قره‌باغ صحراسی. ۲٤، استراحت . ۲۵ (۱ رمضان، جمعه) کوك اووه؛ قارغه سکمز بوغازندن کچیلیر. ۲٦ ، مرمریس لیمانی . ۲۷، استراحت؛ یوك حیواناتی کری کوندریلیر. ۲۸، ردوس اطه‌سنه اخراج عسکر. ۲۹، ایلك مصادمه؛ اناطولی عسکرینك بولندینی صول جناحده‌کی متریسلر تخریب وبرقاچ طوپچی اتلاف اولنور. ۳۰، دیوان؛ یکی یاپیلان متریسلرده تخریب اولنور وجوارك تسویهٔ ترابیه‌سنه باشلانیر. ۳۱ ، شهنشاه اوتاغ همایونك موقعنی تبدیل ایتدیرر و شهری او قدر شدتله دوکدیررکه محافظین علامت ضعف اولهرق طوپلرینك کورلتیسنی کسرلر.

اغستوس (شوال) — ۱، بطاریه‌لرك هلاك افشان آتشندن نفسلرینی صیانت ایچون محافظین یرآلتی مخزنلره التجا ایدرلر. ۲، حرکات عسکریه‌یه نظارت وامر تفتیشی بالذات ایفا ایچون حضرت پادشاه اغصان واشجاردن اوتاقلر رکز ایتدیرر. ۳، حرب عظیم؛ فرقه‌لر طوپلرینی سیرلر ایچنده قوللانیر. ٤، ۵ قورد اوغلی قادیرغه‌لری ایله اردوی همایونه معاونت ایتمسی ارادهٔ سنی تلقی ایدر. ٦، صاغ جناحده یکی خندقلر حفر ایدیلیرکن برقاچ طونیلاتواون بولنور. ۷، ۸، شهنشاه مصر دونانماسندن معلومات آلیر. ۹، دیوان؛ خیری بایك کوندردیکی یکری

درت قادیرغه‌نك ورودی . ۱۰ ، دیوان ، آیاس پاشا مفرزه‌لری اوکنده‌کی چاوولی قوله (Tschaouli koulé) [چاکالی قوله] یه‌قیلیر. مکافاةً بتون پاشالر خلعت ایله تلطیف اولنورلر . ۱۱ ، سلیمان خیری بایك هدایاسنی قبول ایدر ؛ ممالیك چراکسه راسمهٔ دست بوسی‌یه قبول ایدیلیرلر. ۱۲ ، شهنشاه سانتارلو اوغلی (Saint Eremo?) باغچه‌سنده تنزه ایلر. ۱۳ ، مصر آلایلری پیری پاشا جناحنده موقع مخصوصلرینی اشغال ایدرلر. ۱٤ ، رئیس قره‌محمود پیسقوپیا اطه‌سنده‌کی ایللق حصارینی ضبط امرینی آلیر. ۱۵ ، پیری پاشا بطاریه‌لرینی صیره‌لار. ۱٦. ایلبصان آلای بکینك ارتحالی. ۱۸.۱۷ تسویهٔ ترابیه عملیاتی خندقلره قدر ایلری کوتورولور . ۱۹ ، جناح یمینده حرب ؛ اوچ یوز دشمن پیری پاشا طوپلرینك اوزرینه صالدیرر. ۲۰ ، محافظینك خروج حرکتی ؛ درعقب دفع‌اولنور. ۲۱ ، اردویه برطوپچی فراریسنك ورودی. ۲۲ ، صول جناح فرقه‌لری‌طرفندن ایکیسی مهلك صورتده یاره‌لی اوچ کشینك اسیر ایدلسی. ۲۳ ، (پازار) عید سعید ، رسم‌معایده. ۲٤ ، قانلی‌حرب. ۲۵ ، اردونك ایکی‌طوپچیسی اولدیریلیر. ۲٦ ، ۲۷ ، حرب. ۲۸ ، خندقلری چالیلر وطاشلرله املا امری. ۲۹ ، دشمنك ده‌ویردیکی پیری پاشا طوپلری تکرار آتشه باشلار. ۳۰ ، خندق عملیات املائیه‌سی بیتر. ۳۱ ، پك شدتلی جدال .

ایلول (ذی‌القعده) — ۱ ، دیوان ؛ احمد پاشا زندان قله‌سنی دوکدرك کدك آچمغه باشلار. ۲ ، محمود رئیسك ایللیك (پیسقوپیا) قلعه‌سنه یورویشده وفات‌ایلدیکی ومع‌هذا عسکرك قلعه‌یی آلدیغی خبری‌کلیر. ۳ ، شهرك خندق احمد پاشانك عسکری طرفندن طولدیرلدی. ٤ ، مصطفی پاشا طرفندن لغم ؛ بتون بطاریه‌لر بردن آتش ایدرلر. ۵ ، انجیرلی قلعه‌سی اهالیسی بلاشرط تسلیم اولورلر. لغمجیلر دشمنه تصادف ایلر ؛ دشمن چوق نفوسه ستعمال ایدرسه‌ده برنتیجه ویرمز. ٦ ، دیوان ؛ یکرمی بش قاضی عزل‌اولنور. ۷ ، جاسلوسلق‌ایدن برفراری اردوکاهه کتیریلیر. ۸ ، خرستیانلر برچوق‌هوان طوپلری یرلشدردیلر. ۹ ، استراحت. ۱۰ ، مصطفی پاشانك قوماندهٔ ایتدیکی جناحده ایکی لغم پاتلامسی . عسکر استحکامات داخلنه کیررسه‌ده خرستیانلر یکی منجنیق استعمال ایتدکلری جهتله رجعت ایدرلر. ۱۱ ، خداوندکار آته راکباً اسکی‌ردوسه کیدر ؛ حمدپاشا ، اردوکاهنك اوکنده‌کی تپه‌یی ایکی‌یه آیره‌رق شهر دیوارلرینك التطرفندن کدك آچمق‌اوزره مرکزه طوپلروضع ایدر . بوهجومده طوپچی باشی یاره‌لانه‌رق ایرتسی‌کون وفات‌ایدر. ۱۲ ، محاصرلر ومحصورلر بربرینی‌تحریص ایچون الفاظ محقرانه‌تعاطی ایدرلر. ۱۳ ، خداوندکار قلعه‌اسکحکماتنه توجیه‌اولنان آتشك کافی‌اولمادیغنی کوره‌رك مصطفی واحمد پاشالردن هربرینك کندی طرفلرنده‌کی دیوارلرك آلتنه لغم قویملرینی امر ایدر. ۱٤ ، دیوان. ۱۵ ، خرستیانلر قاسم‌بكك ایکی‌لغمنی کشف‌ایدرلر. ۱٦ ، خندقلرده‌کی عسکری آتشله جیقاررلر. ۱۷ ، احمدپاشا ایکی لغم آتدیرر ایسه‌ده اوآنده باشلادیغی هجوم تقویه‌اولنمادیغندن چکلمکه مجبور اولور ؛ بولغملرك پاتلامسیله یوز اللی کشی مجروح اولور . ۱۸ ، بر فراری استحکامك اوزرندن براوق آتارکه بوکا یاپشدیرلمش اولان مکتوبده مصر دونانماسیله کان پیر علی رئیسك عثمانلی اردوکاهنده‌کی احوالدن هرکون دشمنی خبردار ایتمکده اولدیغی محرر ایدی. احمد پاشا بوایشك تحقیقی اوزرینه آلیر . ۱۹ ، پیری پاشا طرفندن برقاچ چرکس استحکامه کیروب درت بش‌یاپراق‌ایله محاصرلرك ایاقلری التنه‌تویه‌رق‌جریحه‌دار ایتمك‌اوزره‌دشمنك

حاضرلامش اولدیغی ، اوستنه چیویلر قاقلمش بر اوزون تخته‌یی اله کچیرلر . بو مناسبتله ایچریده نه ایکنجی بر خندق، نه ده ایکنجی بردیوار اولمادیغی اکلاشیلیر. ۲۰، احمدپاشایه، آیاس پاشایه، بالی‌بکه قافقان کیدیریلیر. ۲۱، دیوان. ۲۲، مصطفی پاشا قولنده‌لغمجیلر دشمن لغمنه تصادف ایدرلر، واقع اولان محاربه‌ده ایکی طرفدن ضایعات اولور. ۲۳ (۱ ذی‌القعده صالی)، احمد پاشا برقاچ‌لغم آتدیرر. ایرته‌سی کون هجوم‌اولنه‌جغنی اکلاوقتندن کیجه یاریسنه قدر دلالئر ندا ایدرلر . ۲۴، مهاجرلر رجعت ایتدیرلدیلر. ۲۵، مأکولات کتیرمك ایچون انا طولیه مأمورلر کوندرلدی . ۲۶ ، دیوان ؛ پادشاه حدتلنه‌رك ایاس پاشایی توقیف ایتدیرر. ۲۷، دیوان؛ آیاس پاشامأمورینه‌اعاده اولنور. ۲۸، پیری پاشا، نقریسدن مضطرب اولدیغی جهتله آیاس پاشا، کندی عسکرینی پیری پاشانك عسکریله‌برلشدرمکه مأمور اولور. دشمندن قاچه‌رق اهتدا ایتمش اولان برشخص صوك هجومده‌محافظلردن اوچ‌یوز کشی تلف، بتون‌توفکچی وطوپچی رؤساسنك مجروح، طریقت رؤساسندن برینك مقتول وبردیکرینك اغیر مجروح‌اولدیغی خبرویرر. ردوس‌خلقندن برقاچ کشی‌یی کیزلیجه اناطولی‌طرفنه کچیرمکله متهم اولان اون بش کمیجی قادرغه سرنلرینه صیلیر. ۳۰، برشهزاده‌نك ولادتندن دولایی اردوکاهده شنلك .

تشرین اول (ذی‌الحجه) — ۱، اردوکاهه ایکی عجم نفری باشی کتیرلدی. ۲، فرنك استحکامی دینیلن ایچ استحکامك دوکلمسنه باشلانیر. ۳، خداوندکار آت ایله اسکی ردوسه کیدر. ۴، شهردیوارلرینی‌یقمق‌اوزره‌ینه عملیاته‌ابتدار اولنور. ۵، مندیرك‌لیمانی‌اوزرینه‌طوب آتلمدن واز کچیله‌رك طوپلر استحکاماتك قارشیسنه‌نقل ایدیلیر. ۶، آیاس پاشا ایلك موقعنی آلوب پیری‌پاشا عسکرینك باشنه کچر. ۷، ایاس پاشا قولندن برقاچ‌بیك کشی شهردیواریچی هجوم ایله ضبط ایتمك تجربه‌سنده بولنه‌رق قلعه‌یه الك یاقین قله‌لردن برینه کیررلر. ۸، طلوع شمسده باشلایان غوغا کیجه‌یه قدر سورر . ۹، مصطفی پاشا هجومه چیقار . ۱۰ ، تخته‌لی قله‌سندن کوندریلن ایکی‌جاسوس دشمنك‌یاقینده بردونانماورودینه منتظر اولدیغنی خبرویررلر. ۱۱، مغرب قپودانی دست بوسه قبول اولنور. دشمن طوپلریله اوقدر کوزل نشان آلیرکه خندقك اوزرینی سراپا آتشه طوتمه‌رق الای آتمش آدم اتلاف ایدرلر . ۱۲ . مصطفی پاشا یکیدن هجوم ایدر وایچ دیوارك برقاچ یرنده‌برمدت یرلشمکه موفق اولور. یکی‌چری اغاسی بالی‌بك‌یاره‌لاندی. ۱۳، خداوندکاراسکی‌ردوسه کیدر، ویکیدن‌یاپلسنی امرایدر. ۱۴، پیری‌پاشا — دون‌اولدیغی کبی — دیوانه یالکز کیدر. اسکی ردوسك تکرارانشاسی عملیاتنه‌دفتردار عبدالسلام ومنتشا وقره‌سی بکلری نظارتیله ابتدار اولنور. اقشامه دوغری، دشمنك‌مصطفی پاشا طرفندن آچمش اولدیغی یارمه تخریب ایدیلیر ؛ دشمن رجعت ایتدیله‌رك شهر دیواری همان باشدن باشه ضبط اولنور. ۱۶، خداوندکار، سلطان جم باغچه‌سنی کورمك اوزره‌آنه بینر. ۱۷، کونك نهایتنه دوغری، دیوارك هنوز دشمن النده بولنان قسمی هجوم ایله ضبط اولندی. ۱۸، نصف‌لیله دوغری، احمدپاشا قولندن قلعه‌یه‌آتش‌ویریلیر. ۱۹، بیوك‌محاربه. ۲۰، احمد پاشا قولندن‌آلتنه لغم قونیلان دیوار چوکر. ۲۱، خداوندکاراسب سواراوله‌رق کزر . ۲۲ (۱ ذی‌الحجه، چهارشنبه) مصر والیسی خیر بایك خبر وفاتی پادشاهه واصل اولور. ۲۳، دیوان؛ برقاچ سنجاق بکنك ترفیعی. ۲۴، دیوان؛ مصطفی پاشا مصروالیلکنه

نصب اولنور . ۲۵، دیوان. ۲۶، مصطفی پاشا عزیمتدن اول پادشاهك الی اوچنجه قبول ایدیلیر. ۲۷، مصطفی پاشا اون بش کیدن مرکب بردونانما ایله مصره کیدر. ۲۸، اناطولی بکلر بکی قاسم پاشا مصطفی پاشانك یرینه تعیین اولنور. ۲۹، شدتلی محاربه. ۳۰، اناطولی بکلر بکی دشمنك آجدینی بر یارمه‌یی بیقمق ایچون عسکرینی احمد پاشا قولیله برلشدیرر . ۳۱، دیوان . دونانما ، قیشلامق ایچون مرمریس کورفزینه چکیلیر .

تشرین ثانی — ۱. خداوندکار، انشا آتی کورمك ایچون اسکی ردوسه کیدر. ۲و۳ استراحت. (۱)

کانون اول (ربیع الاول) — سلطان سلیمان ۲۷ کانون اولدن ٦ کانون ثانی‌یه دک ردوسده توقف ایدر . ۷، اردوکاهنی « اولو O'ou »ده قورار. ۸، مغله. ۹، توقف. ۱۰ ، قودوش کویی قربنده‌لتنه‌جی. ۱۱ کنوس. ۱۲، قالوبکلر. ۱۳، یکیشهر. ۱٤ ، چاتمش. ۱۵، آلاشهر. ۱٦، طوراسیلی. ۱۷، آق‌حصار قربنده طوره‌خانلی. ۱۸، (۱ربیع الاول) پازار) توقف. ۱۹، پاشا کویی . ۲۰، توقف . ۲۱، صو صغرلق کویی ؛ ۲۲، توقف. ۲۳، کردنه. ۲٤، صوباشی. ۲۵، بابانلی قربنده اناخورکویی. ۲٦، قورشونلی‌واوموریك. ۲۷، پازار کویی . ۲۸، دیل . ۲۹، خداوندکار استانبوله متوجهاً کمی‌یه بیتر .

۲۱، ص ۲۸ — ترسیه‌دیرکه: « بشنجی مجومده بربایراق آلمشدرکه بونی اووه‌ر- وه‌یلر Overweiller ك حامیسی اولان عزیز تیبویه Thibault اهدا ایلدیکنی ینه اومکتوبنده‌یازار » ؛ بوهجوم — بوربونك افاده‌سندن اکلاشلدیغی اوزره — بشنجی دکل ، اوچنجیدر .

۲۲، ص ۲۹ — روزنامهٔ سلیمانی . بوتوقیف، بوربونك واوندن نقلاً بوزیو، وه‌رتو ، قنوله‌س، مه‌زه‌ره‌ی، ساغره‌دو، مینیو ایله عثمانلی وقایعنامه‌لرینك اکیکی مستنسخی اولان آلیکسك، مصطفی پاشانك نظر التفاتدن سقوطی مناسبتیله‌یازدقلری حکایه‌یی تولید ایلشدر. بوحکایه‌یه کوره سلطان سلیمان وزیرینی برقازیغه باغلاتمشدر. حتی بومورخلر مصطفی پاشایی وزیر اعظم یاپارلر؛ حال‌بوکه وزیر اعظم پیری‌پاشا ایدی ؛ کیرلوقاس Cyr Lucas کلمه‌سندن محرف اولمق اوزره‌ده مصطفی پاشایی « کیرلو » لقبیله یاد ایدرلر .

۲۳، ص ۳٦ — صولاق زاده، ق ۱۰۲. فردی، ق ۸۰. جلال‌زاده، ق۷۸. جنابی (ویانه کتبخانه‌سنده ن ٤٦۹) ص ٤۲۸. خاص اوطه باشی واپچ شاهینجی اغاسی ابراهیمك ۱۳ شعبان ۹۲۹ده روم ایلی بکلربکی ووزیر اعظم مسندینه ترقی

(۱) بنده‌کی روزنامهٔ سلیمانی نسخه‌سندن بورادهبرصحیفه کاملاً ناقصدر. تأ-ف اولنورکه بوصحیفه ٤ تشرین‌ثانی تاریخندن ۲۷ کانون اوله قدر محاصره‌نك الك مهم وقایعیله شهرك تسلیمنی متضمندر . روز نامه ۲۷ کانون اولدن باشلایوب پادشاهك استانبوله تاریخ وصولی اولان ۲۹ کانون ثانی‌یه قدر دوام ایدر .

ایتدیکنی یازارلر. جنابی یالکز اوطه‌باشی عنوانی ویرر. بومورخك انجق فهرستده مراجعت ایتمش اولان وخاص اوطه باشی نامیله برمنصب اولدیغنه هیچ شبهه‌سز واقف بولنمیان قانته‌میر، ابراهیمك عادی بریکی چری نفری ایکن وزیر اعظم اولدیغنی بیان ایدر. مینیو قانته‌میرك افاده‌سنده‌کی یکی‌چری‌یی کورنجه بریکی‌چری عصیانی اختراع ایده‌رك بونلرك اوطه‌باشیسی اولان ابراهیمك (حال‌بوکه ابراهیم پاشا هیچ بروقت یکی‌چری اوجاغنه منسوب بولنمامشدر) بوعصیانی باصدردیغنی وبوحرکتدن دولایی وزیراعظم تعیین‌قلندیغنی سویلر. اومؤلفك قولنجه بوعصیان‌ده، پادشاهك ردوسی یغمایه ممانعت ایتمسندن نشأت ایلمش . ینه بومورخ اوندن صوکره مصطفی پاشانك وزیراعظم اولدیغنی وقازیغه‌باغلاندیغنی حکایه ایله‌لافونتی تنظیر ایدر. بوجزانك — وزیرثانی مصطفی پاشانك مصره عزیمتی صیره‌سنده — نظر التفاتدن ساقط اولان یایلاق مصطفی پاشا حقنده اجرا اولنمش اولمسی محتملدر. آنجق اوروپا مورخلری بوایکی مصطفایی بربرندن تفریق ایتمه‌مکله برابر ایکیسنی‌ده صدر اعظمله‌قاریشدیررلر.

۲٤ ، ص۳۷ — «السبع السیار» عنوانلی اثر نوغایلرله برلکده محاربه ایدن عشائر میانسده سیرلاس و عاص قبیله‌لرینی صایار . بونك مقدمه‌سنده ، ق ۹ ، چین نسلندن اولمق اوزره زیرده ذکر اولنه‌جق تاتار و ترك قبیله‌لری تعداد اولنمشدر : مونسوق ، سدستان ، قوماری، صقالبه (اسلاولر)، خالیبج، خزر (اولادیافث)، خطایی، جورجه، صیروق، قوماق، بخشان، بلغار، طاس، اطلس، عاص، یأجوج، مأجوج. منجینه نسلندن اولمق اوزره‌ده شونلری سویلر : طوتك ، چیغلی ، پرشغان، ابلاق (دیکر اولاد یافث). ۱۳ نجی صحیفه‌سنده شوقبیله‌لری صایار: تاتار، مغول، قرایت، نایمان ، اینقوت ، تونقوت ، یکرین ، قیرغیز ، چالایر ، سونیت، مرکیت ، قیرلوط ، طورغود، ایرات، برغوط ، تمقالق، تولاس، قوماط، یارلیق، هرچین، هرموچین، اورشوت ، کتمین ، تورمان ، سقایت ، پیشه .

۲۵ ، ص۳۸ — غزالینك وفاتنه دائر ، وندیك ایلچیسنك راپورنده (مارینی سانوتو، ج۳۰) دروز امیری قاسم بکدن نقلاً معلومات‌مهمه واردر: «Li(Ghazali) sopragionse in campo 7 capi de la gente araba nominata Naboles (سوریه‌ده نابلس) con 3000 persone, dove fu scoperto come detti capi erano sta mandati per Chairbeg con ordine, che dovessono intendersi coi Turchi— li venne lettera del Sofi per la qual fu molto ripreso esso Gasali, che senza aver data notizia alla sua Signoria et altri amici se

havea mosso, mandò la sua donna e fioli al castello Karak, 8 giornate distante da Damasco.»

۲۶، ص ۳۸ — ۹ اغستوسده ، یکرمی درت قادرغه‌دن مرکب اولان دونانمه ردوس قارشیسنده دمیر آتدی ؛ ۲۲ تشرین اولده خیر بایك وفاتی خبری آلندی . روز نامهٔ سلیمانی و حتی سهیلی و شکری وزیر مصطفی پاشا ایله قپودان یایلاق مصطفی پاشانی مصطفی اسمی آلتنده بلا تفریق ذکر ایدرلر . اوروپا مورخلرینك بو ایکی شخصی قاریشدیرملری بوندن نشأت ایدر؛ اومورخلر بر طرفدن‌ده بونلری وزیراعظم پیری پاشا ایله قاریشدیررلر . ایکی مصطفانك بومورخلرجه برظن اولنمسنده احوال آتیه‌نك دخلی اولمق ملحوظدر: بونلرك ایکیسی‌ده بوسنه‌لی اولوب ایکیسی‌ده سرایدن یتشمش ایدی ؛ ایکیسی‌ده سرایدن تأهل ایتمشدر ؛ بری سلطان سلیمانك بر همشیره‌سنی و اوته‌کی شاه خوبان نامنده بر جاریه‌سنی آلمشدر . قپودان مصطفی پاشانك مؤخراً وزیر اولمسی حرمی سایه‌سنده‌در . ایکی مصطفانك ایکیسی‌ده برر جامع بانیسیدر . برینك جامعی ککبوزده و دیکرینك کلیولیده‌در . عالینك دفتر وزرای سلیمانیسنه مراجعت .

۲۷، ص ٤٤ — مارینی سانوتو تاریخی ، ج ۳۹: «Entrò Ibrahim il 24 marzo con inestimabile pompa. Li Cercassi, Janizeri, Spahi da 7000, vestiti d'oro, cavallo d'oro e gioje fornimento dato dal S^r costa 170 mille ducati veneziani; per il suo campo di cavalli 4000 ben vestiti, bandiera azur e bianca, poi li garzoni del S^r vestiti d'oro con Sercola (کلاه) d'oro; — mostra uomo di gran condizione e ingegno. جلال‌زاده‌نك یازدیغی ۸ جمادی‌الاخری تاریخی یاکلشدر؛ چونکه برقاچ سطر یوقاریده پادشاهك عزیمتی او آیك اون سکزنده کوسترر .

یکرمی یدنجی کتاب

۱، ص ٤۷ — فردی ، ق ۱۰۰ ، سنه و آیده یا کیلیور ؛ بو وقعه ، اونك یازدیغی کبی ، ۹٤۱ ده دکل ، ۹۳۱ ده در . ۱ رجبده دخی دکلدر ؛ چونکه رجب نیسان ومایس آیلرینه متصادفدر ؛ او عصیان ایسه ، عثمانلی مورخلرینك سکوتنه بدل معلومات ویرمکده اولان وندیك راپورلرینه کوره ۲۵ مارتده حدوث ایتمشدر . سانوتو ، ج ۳۹ ، دیورکه : « Il S^r ritornando di Andrinopoli alle acque

dolci li andò contra i Janizzeri e li domandò il suo presente consueto, e il S^r li mostrò cattiva ciera dicendo che gionto Ebraim Bassa procedera -- e per che Ajas Bassa etiam non li facesse buona ciera, unde detti Janizzeri r tornano in terra e sacherono la casa di Ajas Bassa e del Defterdar, il giorno seguente addi 25 (di Marzo) mesero la casa di Ebraim in ruina, sacherono la Judecha -- etiam il Commerchio; il S^r entrato in Seraio volse acquetarli, dandoli Ducati 200 m. ed essendo entrati alcuni dei Janisseri principali — il S^r di sua mano con le fuze ne amazava tre di loro; vista quelli alcuni di loro voltano etiam l'archeo con la friza verso il S^r quel fù forzò levarsi dove era, poi mediantei capi a dato fin a 220 mille ducati. » فردی پادشاهك توقف ایتدیکی محلك بکقوز اولدیغنی افاده ایتمکله خطا ایدیور؛ بکقوز بوغازك اناطولی طرفنده در؛ بوراده مقصود اولان محل قره دکیزك روم ایلی طرفنده کی ترقوسدر (لطفی، ق ٦٦)

Li Hongaresi per l'avanzio consu tarono, non era » — ۲، ص۵۳ ben concluder la pace fino non havessero li 80 milla ducati, che pretendono haver della Sria. nostra. » بودین وندیك قونسلوسنك ۵ تشرین اول ۱۵۲۵ تاریخلی راپوری، مارینی سانوتو، ج ۳۵. بوفقره شایان اعتماد اولدیغی قدر صحیح ایسه ده قاتونانك (ج ۱۹، ص ٤۱۷، یه نظراً) فقره سنه امنیت اولنه میه جغی کبی اونك سلیمانه اسناد ایلدیکی مکتوب ده اختراعیدر. مکتوبده کوستریلن ۱۵۲٤ تاریخنده پادشاه بلغارادده اولمایوب بونده کی » Rex Elamitarum, Moabitarum, custos trium fluviorum, protector sepulchri crucifixi, nepos Dei Sabathioti, ac Mahumethi Pensgemuth.. عنوانی ده اوقدر قابادر که به ل وقاتونانك بوقدر آغیر خطایه نصل اینانمش اولدقلری بیلنه مز.

۳، ص۵۷ — کمال پاشا زاده ادیب ومورخ اولمغله لسان عربیده مسائل شرعیه یه دائر یوز قدر رساله یازمشدر؛ اوندن ماعدا سعدینك کلستانینه مماثل نکارستان نامنده فارسی بر اثری واردر. معادن شرق Les Mines d'Orient، ج ۱، ص ٤۰۱، ج ۲، ص ۱۰۷، ج ۳، ص ٤۷، بوایکی اثرك بعض مندرجاتی حاویدر. موهاچ محاربه سنه دائر ترکجه بر تاریخ (برکوزل نسخه سی دره سدکتبخانه سنده در)، بر تفسیر، کشافه حواشی، هدایه یه، تجریده، مفتاحه، تهافته شرح یازمشدر؛ مصر سفرنده رفاقتنده بولنمش اولدیغی سلیم اولك امریله ایکی عربجه کتاب ترجمه ده « یوسف وزلیخا » نظم ایلمشدر. شقائق النعمانیه یه ولطیفینك تذکرهٔ شعراسنه

(شابه‌رك ترجمه‌سی ، زوریخ ١٨٠٠ ، ص ٧٩) مراجعت .

٤ ، ص ٥٨ — بوالتی بوغاز روزنامهٔ سلیمانیده ذکر اولنمشدر: ١، فلبه‌ده تاتار پازارجغی بوغازی ؛ ٢ ، ترایان قپوسی ، قپولی دربند (آمیه‌نك سوچی Succi بوغازی) ؛ ٣ ، اهتمان وصوفیه آره‌سنده قاضیعسکر بوغازی ؛ ٤ ، قاریه لوقاریچه بوغازی ؛ ٥ ، شهر کویی بوغازی ؛ ٦ ، نیش بوغازی (استحکام یوزباشیسنك حاجی قالفه‌نك روم ایلیسنه علاوه ایتدیکی خریطه‌ده‌کی یدی بوغاز ایله مقایسه)

٥ ، ص ٥٩ — کمال پاشا زاده ، ق ٣٢ و ٣٣، غره‌غوریچه، برقاس، نوغای، دیمتروفچه قلعه‌لرینی ذکر ایدر ؛ فردی ، ق ١١٩ و ١٢٠ ، ساوتین ، وولقوار، راچا ، اردود قلعه‌لرینی‌ده سویلر ؛ پچوی ، ق ٣٢ ، دیکر درت قلعه درج ایلرکه شونلردر: قوپنیق، ایریك، چرویك، پارقان. بو کویلرك اونی مجارستان خریطه‌سنده شو اسملرله کوسترلمشدر : غره‌غورووه‌ج Gregurovecz بر قازووا Berkazova ، زوتین Zotin، متروویچ Mitrovicz، ایره‌ك Ireg، چه‌ره‌ویه‌چ Csereviez ، ووقووار Vucovar ، راچه Racsa ، کوپانیك Kupanik، اردود Erdœd .

٦، ص ٥٩ — پچوی، ق٣٤، بو مواقعی برودەریت Broderith قدر دوغری ودها زیاده تفصیلات ایله تعریف ایدر . پچوی موهاچ محاربه‌سنی کورمه‌مش ایسه‌ده باباسی و آلای بکی صفتیله بیوك باباسی حاضر بولندقلرندن بتون تفصیلاتنی اونلردن آلمشدر. پچویدن نقل ایدن صولاق زاده، جلال زاده، فردی، عالی، لطفی ایله دیکر عثمانلی مورخلرنده‌کی معلومات اوقدر مدققانه ودوغری دکلدر. بو عثمانلی مورخلری کبی ایستوآنفی، قامه‌راریوس، کوسینیانوس، سامبوقو٧، زه‌رمه‌جی برودریتدن استنساخ ایتمش واونلرك اثرلری‌ده انکه‌ل، قاتونا، وه‌ندیچ، شیمه‌ك ایله فسله‌ره مأخذاولمشدر. باج ـ قالوپه اسمی شمدی مجهول ایسه‌ده سلطان سلیمانك ساتوریزلیدن کچدیکی وصول طرفده ناجی نیاراد Nagy Nyarad تپه‌لریله شرقاً موهاچ صحراسنه ختام ویرن تپه‌لر آره‌سنده‌کی وادی‌یی طوتدیغی والیوم باچفا Batsfa نامیله معروف اورماندن چیقدیغی معلومدر. شمدی باغچه‌یه تحویل ایدلمش اولان بو اورمان پسقپوس املاکنك بر قسمیدر . انجق باچفالوا یاخود باچفالو ، یعنی باچ کویی کلمه‌سندن مأخوذ اولان باچفا اسمی بوراده وقتیله بر کوی بولندیغنی کوسترر. بوکا وفه‌لدوار تپه‌سنه دائر اولان معلومات طپوغرافیه‌یی بارون مه‌دنیانسکیدن آلدم.

٧، ص٦٠ — مورخ پچوینك تپه‌نك اتکنده قازیلان قویو و ذروه‌سنده انشا

اولنان کوشکه دائر ویردیکی معلومات بو محللرك احوال حاضره سیله مؤیددر. فی الحقیقه فه‌لدوار اووه‌سنك اورته‌سنده اولدقجه یوکسك برتپه واردرکه سلطان سلیمان چادرینی ایشته بورایه قوردرمشدر؛ بارانیا ایالتی اهالیسی او وقعه‌یی مخطر اوله‌رق بونی ساتاریستیه Sătaristye تسمیه ایتمشلردرکه مجارجه ساتور کلمه‌سی ترکجه‌نك چادر کلمه‌سی مقابلیدر. قویودخی ترك چشمه‌سی معناسنه اوله‌رق توروك ـ کوتیا Turuk-kutya تسمیه اولنمشدر.

۸، ص ۶۲ — عالی وصولاق زاده عثمانلیلرك اصول عسکریه‌سنه تمامیله مخالف اوله‌رق روم ایلی بکلر بکنی صاغ و اناطولی بکلربکنی صول جناحه وضع ایدرلر؛ حال بوکه اکربونلر جناحده بولنمش ایسه‌لرعکسی وضعیتده اوله‌جقلر ایدی. انجق پچویده کورلدیکی اوزره سلیمان بودفعه اردوسنی اوچ صف اوزرینه قورمشدر.

۹، ص ۶۳ — «De prœlio adMohazs notaSambucci» قواشیشك «مجارستان صغری قرالنغی تعریفاتی»، ج ۱، ص ۲۷. عثمانلی مورخلریله مقایسه ایدیلنجه اکلاشیلیرکه احوال نقل ایتدیکمز وجه ایله جریان ایتمشدر. سلطان سلیمانك فرار ایتدیکی واووقتدن بری محاربه کونلری پادشاهی را کب اولدیغی آتك اکرینه باغلامق عادت ایدلدیکی صحیح دکلدر.

۱۰، ص ۶۴ — بروده‌ریت، ایستوآنفی. بیوك نشانجی جلال زاده، ق ۱۰۰، مجارلره زیرده نقل اولنان اون بش لقبی ویرر: جهنم آیین، جحیم تمکین، دیومثال، صاحب ضلال، خنزیرلر، پلیدلر، عنیدلر، خبیثلر، کلبلر، کافرلر، فاجرلر، فاسقلر، منافقلر، دیوسیرتلر، زبانی صورتلر.

۱۱، ص ۶۵ — روزنامه مکتوب ایصالنه مأمور اشخاص آتیه‌یی ذکر ایدر: استانبول ایچون یارولو حسین؛ بروسه‌یه جنجی حسین؛ شامه قورقود؛ قاهره‌یه آیاس پاشانك قارداشی متفرقه محمدبك؛ دیاربکره دلی اسکندر؛ قره‌مانه دوزنی کوزل سنان؛ حلبه کور جعفر؛ ادرنه‌یه جلب نامنده مملوکلردن بردلی قانلی. روزنامهٔ سلیمانیده، ن، ۳۳، ص ۱۱۲، ظفرنامه‌یه مراجعت؛ استانبول قائمقامی بولنان وزیرده یازیلان ظفرنامه ایله بودین فتحنی متعاقب تحریر اولنان دیکر برظفرنامه رئیس صاری عبدالله افندینك دستورالانشاسنده، ن ۱۳۸ و ۱۳۹، مندرجدر. کمال پاشا زاده، ق ۵۹.

۱۲، ص ۶۶ — روزنامهٔ سلیمانی. مارینی سانوتوده، ج ۴۳، وندیك ایاچیسنك راپوری دیورکه: «Lo Turcho e stato in persona inBuda e Pest,e ha sacheg-

giato quelle do cittade, delli popoli ne ha amazzati tutti li vecchi e (موهاچده طوتیلان اسیرلر) le donne vecchie, salvando solo li fantolini e quelli menando via coile donne giovine. Fin alle gaterade delle finestre portato via per barcha tutto, e poi fatto questo ha posto a fuogo » e fiamma tutte do quelle cittade. کمال پاشا زاده ، ق ٦٧ ، بودین سرای قرالیسنك برتعریف شاعرانه‌سنی یازیور؛ کوپرینك اوزونلغنی طقوز یوز سکسان ذراع تخمین ایدر. اوکاوجلال‌زاده‌یه‌نظراً قرالاری به‌لا Bela قوماندەسنده‌اولدقلری حالده مجارلرك مغوللر طرفندن مغلوبیتلری‌دخی اشبوموهاچ‌صحراسنده‌وقوع‌بولمش. جلال‌زاده، ق٩٩، مجارستان قرالی‌قورسقول تسمیه ایدر. کمال پاشا زاده، ق٤٤، تاتارلرك برکت‌خان قوماندەسنده اولەرق موهاچ‌صحراسنه قدرنفوذ ایتمش اولدقلرینی یازار. بچوی موهاچ محاربەسی مناسبتیله‌ظهور اسلامدن بری‌واقع‌اولان یدی‌بیوك محاربەنی تعداد وموهاچ محاربەسنی الك مهمی، الك‌بیوکی، والك‌شرفلیسی اولق اوزره ذکر ایدر. بویدی محاربه شونلردر:١، چالدیران؛ ٢، قوصوه؛٣، قادسیه؛ ٤، امیر-المؤحدین یعقوب بن یوسفك ١١٩٥ سنەسنده آلارقوسده Alarcos وقوعه کلن محاربەسی‌که ینه بچوینك روایتنه کوره بونده اوچ یوزبیك دشمندن قرق التی‌بیکی تلف اولمشدر. ٥، تئوفیل ومتوکل آرەسنده‌کی معموریه محاربەسی؛ ٦، ملکشاهك خراسانده‌اوزلرایله‌محاربەسی؛ ٧،صلاح‌الدین‌ایوبینك سوریەده‌خرستیانلرله‌محاربەسی.

١٣ ، ص ٦٦ — موهاچ‌محاربەسنك‌عقیب‌وقوعنده‌شوعنوان ایله: Hernach» volgt des Bluthundts,der sich nenndt ein türkischen Kaiser, gethaten, so er und die seinen nach Eroberung der Schlacht auf den XXVIII (٢٩) Augusti nechstvergangen geschehen in unsern mitbrüdern der ungrischen Landschaften ganz unmenschlich triben hat und noch teglich tut (تخته اوزرینه یاپلمش ایکی رسم ایله) . » طبع اولنان المانجه راپورده فونفکیرهەن حقنده شوعباره اوقنور : « Als si nun wie die gehorsamen dahin kommen seyn , hat sye der angezaygt wocha(پاشا) das christen volk alles bey einander zertailen, und zu tod schlagen lassen. ».

١٤، ص ٦٩ — صولاق زاده ، ق ١٠٦ . عالی ، عصر سلیمانی ترك‌شعراسی تراجم احوالنده ، ص ٢٦٣ . ساغرەدو ، وەرتیه ، ریقو ، جیوویو ، اوللوئا ، قنوللەس‌مجارستان سفری ایچون‌ایی مأخذ اولەمازلر؛ شونلره مراجعت‌دها ایدر:

Oratio protreptica Cuspiniani cum descriptione conflictus quo periit Rex Ludovicus et qua via Turcus Solomes ad Budam usque pervenerit ex Alba Græca ; اوندن صوکره *Jo. Antonii Flaminii conflictus ille pannonicus cum Turcis, in quo Pannoniæ Rex interiit ;* و نهایت *Camerarii de clade accepta ad Mogacium .*

سلطان سلیمانك مجارستانده اوچنجی سفرینك مراحلنامه‌سی.

مهاج محاربه‌سی ، ۹۳۲ — ۱۵۲۶

نیسان (رجب) — ۲۳ نیسان (۱۱ رجب ، پازار ارتسی) ، استانبولدن عزیمت ؛ اردو حلقه‌لی پیکارده توقف ایدر . ۲٤، چتالجه. ۲۵. ایکنجی قربندن کچوورلیده طورر. ۲٦، قارلی. ۲۷، احمد بك. ۲۸، خادم. ۲۹، علوفه‌جیلر . ۳۰، محمود اغا.

مایس (شعبان) — ۱، خاصکوی. ۲، مه‌ماك. ۳، توقف؛ خداوندکار برسرایده‌اقامت ایدر. ٤،استراحت. ۵ ، دیوان؛مولداویاایلچیسی ویرکی کتیرر. ٦،دیوان. ۷،توقف؛ کدخدا وروم‌ایلی‌دفترداری ایلری کوندرلدی. ۸،پادشاه‌رسم‌کچید اجرا ایتدیرر. ۹،استراحت. ۱۰، برنفرمریخ‌اوزرنده‌کمال‌قریه‌سی‌قربنده‌اکین چیکنه‌دیکی‌ایچون‌اعدام. ۱۱،چشمه‌چایری؛ایکی‌نفر حیوان‌چالمش اولمقله مظنون اولهرق باشلری‌کسلدی. ۱۲، اردوحصارلق، نام‌آخر بغالاجیده توقف؛ یکی چریلر فلبه اوزرینه سوق اولندی . ۱۳ (۱ شعبان) سازلی دره؛ زعیم‌طاش اوغلو صلب. ۱٤، التون چایری. ۱۵، خالدلی. ۱٦و۱۷، اغاج قوریسی. ۱۸، درمالەن. ۱۹، فلبه صحراسی ؛ تیمارلی سواریلر صوفیه‌یه کوندرلدی. ۲۰، دیوان ؛ اخی چلبی اوغلی سیف‌الله یومی‌آلتمش اقچه ایله طبیب سلطانی نصب‌اولندی. ۲۱، اناطولی بکلربکی اردوکاهه التحاق ایتدی. ۲۲، اردو فلبه اوکنه واردی ؛ توقف؛ کدخدا وروم ایلی دفترداری یکی چریلرله برابر صوفیه‌یه دوغری حرکت ایتدیلر ؛ بربوغاز کچلدی ؛ اوکله‌دن صوکره صحرا جوز بیوکلکنده دولو دانه‌لریله اوزتلدی . ۲۳ ، پادشاه اناطولی و روم ایلی عسکرلرینه ایزلادی‌یولنی طوتملرینی امر ایتدی. ۲٤، امینه . ۲۵ ، چوملکجی کوپریسی قربنده تاتار پازاری. ۲٦، قره‌پیکار. ۲۷، اردوقاپیلی‌دربندندن‌کچه‌رك‌اهتمانده‌توقف‌ایدر. ۲۸، قاضیعسکر بوغازینی کچر؛ اوزون مرحله. ۲۹، شدتلی بریاغمور ایله‌صوفیه اوکنه وارر. ۳۰ توقف؛ بتون ایرماقلر طاشوب برچوق‌چادرلری سوروکله‌دی؛ خداوندکاربولندیغی‌موقعی ترکه واوتاغ همایونی وزیراعظمك چادرلرینك رکز اولندیغی محله قوردرمغه مجبور اولدی . ۳۱، توقف؛ برقاضی ، درت آدمی ، اوچ نفر اعدام اولندی .

حزیران (رمضان) — ۱، دیوان ؛ روم ایلی بکلرندن بر قاچی دست بوسه قبول . ۲، استراحت ؛ روم ایلی بکلرینك الای کوستریلری . ۳، یاغمور ؛ افلاقلر؛ وزیر اعظم پادشاهدن آیریلوب ایلری کیدر . ٤، توقف . ۵، قاریه‌لی قاریچه، بوغاز ؛ ایکی سلحدار آتلرینی پچلمه‌مش‌تارلالره قویووبردکلری ایچون باشلری‌کسلدی. ٦، شهر کوی قارشیسنده پیکار باشی. ۷، شهر کوی بوغازی؛ اردو نیش بوغازنده توقف‌ایدر. ۸، بوغازدن‌چیقوب ایلیجه قربنده بردکرمن اطرافنده چادر قورار . ۹، نیش اوکنه واصل اولور ؛ سمندره صولری طاشدیغندن یاغمورودولو سیللری آلتنده آلاجه حصاریولی طوتلدی. ۱۰ موراوه

کنارنده دەسپەنیچ کویی قربنده توقف اولنور؛ یاغمور. ۱۱ (۱رمضان)، توقف. ۱۲، اردو آلاجه حصار بوغازی قربنده بایرباقده چادر قورار. ۱۳، توقف؛ خداوندکار صید ایدیور. ۱٤، ۱۵، ۱٦، استراحت. ۱۷، دیوان. ۱۸، آلاجه حصاره کچیلوب موراوه کنارندن موجقوویچ کوینه قدر ایلری کیدلدی. ۱۹، ۲۰، توقف؛ وزیر اعظم پادشاهك اردوکاهنه التحاق ایدر وکمال سرعتله وارادین (پەتەروارداین) اوزرینه یوریمك ایچون امر آلیر. ۲۱، ۲۲، استراحت؛ اوتجیلر برچوق افلاق کویلیلرینی اولدیررلر. ۲۳، قوزارون قیزنده توقف؛ یاغمور وطغیانلر دوام ایدر. صاوه اوزرینه کوپری قورولدیغی خبری کلدی. ۲٤، اردو ایره نام کوچك ایرماغی کچر؛ فقط موراوه نك صولری اوقدر قابارمش که کچمك امکانسز. ۲۵ توقف.

اردویه پیشدار کوندریلن وزیر اعظمك قطع ایتدیکی مراحل

۱٦ حزیران، آلاجه حصاردن حرکت. ۱۷، ایره (ایبر ?Ibre) نهرندن مرور. ۱۹، قوزارون قیزی؛ درت کون توقف. درت افلاقلی اسیر آلمش اولدقلری ایچون دریلرینه صمان طولدیرلدی. ۲۳، قورسوویك پازاری؛ یاغمور یول مشکلاتنی آرتیرر. ۲٤، کیجه کوندوز یاغمور؛ ابراهیم پاشا توقفه مجبور اولور؛ سیل کبی یاغان یاغمورلر چادرلری سوروکار؛ بالی بکك عسکرندن ایکیسی بوغیلور. ۲۵، پیره جك؛ اردو یاغموردن چوق اضطراب چکر. ۲٦، ئەرالیا. ۲۷، غورجیقا؛ اوچ ایرماقدن کوپریلرله کوچ کچیلیر. ۲۸، ابراهیم سمندره قربنده بایغینلی یه واصل اولور. ۲۹، حواله واسکی حصارلق بایغینلی. ۳۰، بلغراد.

تموز (شوال) — ۱ ابراهیم پاشا روم ایلی عسکرینه رسم کچید یاپدیرر. ۲، توقف؛ ینه رسم کچید؛ تجهیزاتی ناتمام اولان تیمارلیلر تیمارلرینی غائب ایدرلر. ۳، توقف وکچید. ٤، وزیر اعظم چادرینی طونه نك اوته طرفنده سملین قربنه قوردیرر. سرقت ایدرکن توقیف اولنان التی افلاقلی اعدام اولندی. ۵، اردو سملین قربنده طونه ساحللرینه چادر قورار؛ بوسنه وهرسك سنجاق بکلرینك وصولی. ۷، بوزوق کلیسا (بوزوکلیچا Busiklicza)؛ بوکویك کلیساسی تخریب اولندی. قدر کیجه سی انجماد اولدی. ۸، تەییس [تیسا] وطونه نهرلرینك ملتقاسی اولان سلانقامن. لعین پاپاس توموریسك ایکی بیك کشی ایله پەتەروارداینه قدر ایلریله دیکنه، قرالك بودینده بولندیغنه دائر وزیر اعظمه خبر کلیر. ۹، توقف؛ آقینجی رئیسلرینك ورودی. خداوندکار رسم عیدی اجرا ایچون بلغراده کیدر. ۱۰، توقف؛ سکز یوز کوچك کمی وصندالدن مرکب اولان عثمانلی دونانماسی طونه دن یوقاری چیقار؛ اناطولی عسکری کوپریلردن کچوب بوزوکلیجاده کلیسا قربنده برلشیرلر. دونانما میخال اوغلی، اسکندر اوغلی، یخشی بك اوغلی قوماندەسنده کی یکی چریلری آلەرق یولنه دوام ایدر. ۱۱ (۱شوال، چهارشنبه) خدمهٔ شاهانه طونه نك اوته طرفنه کچرلر. ۱۲، اردو طونه ساحلنده پتروارداین صحراسنه قوریلور. ۱۳ پتروارداین. ۱٤، اسکله قورمق ایچون کراسته طوپلانیر؛ یاغمور دوام ایدر؛ محاربه (استانبولدن پتروارادا ینه قرق طقوز مرحله در). ۱۵، قلعه هجوم ایله آلینیر. بابا جعفر مژده سنی کتیروب بیك آلتون احسان ویریلیر. ۱٦، بوسنه بکی خسرو بك ومیخال اوغلی محمد بك طونه نك اوته طرفنه استکشافه کوندریلیر. ۱۷، اناطولی عسکری قلعه اوکنده موقع طوتارلر. ۱۸، استراحت. ۱۹، بطاریه لردن دائمی آتش. ۲۰، شدتلی محاربه. ۲۱، عسکر اوچ ساعت هجومدن صوکره یوز اللیدن زیاده ضایعات ایله رجعت

ایدر . ۲۲ ، شهرك کلیسا وخانه‌لری کاملاً تخریب اولنور ؛ محافظلر بریوریش یاپارلر ؛ بالطه اوغلی پیری بکه بغتةً هجوم اولنوب مغلوب ایدیلیر ؛ اردوگاه قلعه‌یه یاقلاشدیریلیر . ۲۳ ، یکیدن فائده‌سز برهجوم ؛ التمش یکی چری ودیگر عسکردن التی یوز کشی موقع محاربه‌ده قالیرلر . ۲٤ ، خداوندکار بیك یکی چریدن مرکب برقوهٔ امدادیه کوندرر ؛ وزیر اعظم موقعنی دکشدیرر . ۲۵ ، هجوم تأخیر اولندی . ۲٦ ، اسکندر چلبینك قاین پدری حسین چلبی‌یه التمش بیك اقچه‌لك بر مالکانه احسان اولندی . ۲۷ ، ایکی لغم قلعه دیوارلرنده ایکی کدك آچدی ؛ قلعه هجوم ایله الندی ؛ غوغاده یالکز یکرمی بش کشی ضایع ولدی . وزیر اعظم قلعه محافظلرندن بش یوزینك باشنی کسدردی ؛ دیکر اوچ یوزی‌ده اسیر ایدلدی . ۲۸ ، وزیر اعظم ایلریلر ؛ خداوندکار ، ابراهیم پاشانك براقدیغی یره قونار ؛ وزیر اعظم پادشاهك اردوسی اوکنه عودت ایدر . ومزراقلر اوزرنده مجار عسکر باشلری بولندیرر . چروق (چره‌ویك Cserevics) قلعه‌سی اهالیسی بلاشرط تسلیم اولور . ۲۹ ، بورغازلی کلیسا ؛ وزیر اعظم استانبوله یتمش درت متقاعد کوندرر . ۳۰ ، دیوان ؛ اردو بکلرینه توزیع مکافات . سمندره بکی ، صاوه کنارلرنده یاپلش اولان قلعه‌لرك تسلیم اولمرینی طلب ایتمك اوزره ایزووربنیقه کیدر . بو دین یولی طوتیلیر . یحیی پاشا اوغلی ایللوق جوارنده باصقینه طوتیلیر ؛ غالب کلارك اوتوز باش واوتوز اسیر کتیرر . ۳۱ ، جروق قلعه‌سی طرفندن کچیله‌رك طونه ساحللرینه نزول اولنور .

اغستوس (ذی‌القعده) — ۲ ، ایللوق (Illok) . خداوندکار ، اردونك جوار شهرلری یغما ایتمسنی منع ایدر . ۲ ، توقف . ۳ ، افلاق وبوغدان وویوده‌لرینه ره‌لرنده‌کی نزاعی فصل ایتملری ایچون امر ویریلدی ؛ خداوندکار کویلرك یاقلمسی ممنوعیتنی تکرار ایدر . ٤ ، توقف . ایللوق قلعه‌سی نظام دائره‌سنده محاصره اولندی ؛ مترسلر آچیلدی ، طوپلر یرلشدیرلدی . ۵ ، محاصره دوام ایدیور . ٦ ، خداوندکار قلعه‌یی بالذات استکشافه کلیر . ۷ ، اوکلیه دوغری قلعه‌نك محافظلری تسلیم اولق اوزره بر مهلت ایسترلر ؛ پادشاه کونك نهایتنه قدر مساعده ویرر . ۸ ، اوچ خرستیان اردوکاهه کلیر ؛ بر چاووش ایله اوچ یایا باشی قلعه‌یه کیره‌رك تسلیم شرائطنی قرارلاشدیررلر . دراوه اوزرنده اردود (Erdœd) و اوسبك (Osbek) اهالیسی اطاعت ایدرلر . ایللوقدن اون ایکی خرستیانه خلعت کیدیرلدی . ۹ ، (۱ ذی‌القعده ، پنجشنبه) ، وزیر اعظم معیتی خفیله ایلریلر ؛ وصولنده پادشاه دست بوسه قبول ایدر . ۱۰ ، اردو ، اختیار قادینك تختی دینیان دوکنده (Doukin) توقف ایدر ؛ یاغمور اردونك حرکتنی کوچلشدیرر . ۱۱ ، طونه اوزرنده سوتەن (Szotin) قلەسندن کچیلیر ؛ بیوك برمناستر یانده توقف . ۱۲ ، ووقووار (Vukovar) . ۱۳ ، بوروهوق قلعه‌سی (مورقوویچا ، morcoviza) ؛ اثقال ، دشمن الته کچر قورقوسیله اردونك ارقه‌سنه نقل اولندی . ۱٤ ، ئه‌شه‌ك (Essek) اوزرینه سرعتلی مشیت . ۱۵ ، دیراوه کنارنده اردوکاه . خداوندکار بو شهره کوپری قورلمسنی امر ایله انشاآتنه بالذات نظارت ایدر . ۱٦ ، انشاآتك دوامی . ۱۷ ، کوپرینك باشی یاپلدی ، فقط دها آیاقلری قونلمادی . ۱۸ ، وزیر اعظم ، پادشاه ایله برابر آت ایله کزر ؛ صوکره ایکیسی برلکده انشاآته نظارت ایدرلر . ۱۹ ، کوپری ختام بولنغله پاشالر وزیر اعظم حضورینه

قبول اولندیلر . ۲۰ ، وزیراعظم‌ینه‌خداوندکارك یانه کیدرك پادشاه‌اونکله‌مشاوره‌ایدر؛ یحیی پاشا اوغلی بالی بکك قوماندہ ایتدیکی فرقه‌لردن بلغرادلی قورداوغلی نامنده برروویوده معیتندن یوز اللی کشی ایله ، دشمن قره‌غوللرینه هجوم ایچون کوپریدن کچوب یدی یوز اسیر کتیرر ؛ طقوز بیك اچه‌لق برتیمار آلیر. ۲۱ ، یحیی‌پاشا اوغلی بالی‌بك وبوسنه بکی خسرو بك‌ووزیر اعظم ایله اردونك بقیه‌سی کوپری‌یی کچرلر . ۲۲ ، وزیر اعظم ایله خداوندکار دراوه‌دن کذارایدرلر. ۲۳ ، اناطولی عسکرینه انتظار؛ ئه‌شه‌كیاقیلیر؛ کوپری‌ده بیقیلیر. ۲٤ ، برکول کنارنده توقف ، دائمی یاغمور . ۲۵ ، توقف . ۲٦ ، بطاقلقلر ، کوچك کوللر آره‌سندن زحمتلی کیدیش. اشیادن ویوك حیواناتندن برطاقمنك ضیاعی. ۲۷ ، اردو قوشوم بیکیرلری بکله‌مك اوزره توقف ایدر. ۲۸ ، استراحت؛ خداوندکار ایرتسی کون محاربه اولهجغنی اعلان ایتدیرر . برکنیج عسکر اذنسز ایلریله‌مش اولدیغی ایچون باشی کسیلیر. وزیراعظم بالدفعات پادشاهك اوتاغنه کیدر . ۲۹ ، اردو موهاچ صحراسنه قونار (بوراده محاربه‌نك تفصیلاتی مندرجدر) ۳۰ ، خداوندکار آت ایله چیقار؛ بتون‌اسیرلرك دیوان‌چادیری اوکنه کتیرلمسی اعلان اولنور . ۳۱ ، خداوندکار برالتون تخته جلوس ایده‌رك وزیرلرك وبکلرك تعظیماتی قبول ایلر ؛ ایکی بیك اسیرك اعدامی ، سیل کبی یاغمور یاغار .

ایلول (ذی‌الحجه) — ۱ ، روم ایلی دفترداری غیرمسلم جسدلرینك‌دفننه مأموراولدی. ۲ ، مهاچده استراحات؛ مجار اردوسندن یکرمی بیك پیاده ودرت بیك زرهلی دفن‌ایدلدی. ۳ ، مهاچ یاقلدی؛ اردو برکولدن مشکلات عظیمه‌ایله کچر؛ یالکز برکوپری بولندیغی جهتله یوك حیواناتندن آنجق ربعی اردونك آرقه‌سندن کله بیلمشدر . ٤ ، اردوکاهه کیرن هپ کویلیلرك اعدامنه امر ؛ یالکز قادینلر مستثنی. آقینجیلرك غارت ایتمسی منع اولندی. روم ایلنه ، اناطولیه ، سوریه‌یه ، مصره، دیار بکره، کردستانه ، بوغدانه افلاقه ظفرنامه‌لر . ۵ ، اوچ کوپریلیده توقف . ٦ ، تولیسدن (تولنا Tolna) مرور؛ طونه ساحلنده توقف. ۷ ، میانه ؛ بر بیوك شهر قربندن کچیله‌رك طونه ساحلنده اردو قزریلور. ۸ (۱ ذی الحجه) ، جمعه ایرتەسی . ۹ ، توقف. ۱۰ ، بودین . ۱۱ ، استراحت ؛ خداوندکار . ابراهیم پاشا ایله برلکده استحکاماتی تفتیش ایدر . ۱۲ ، مواقعك ایکنجی معاینه‌سی . ۱۳ ، خداوندکار شهردن چیقار ؛ طونه اوزرینه کوپری آتدیرر . ۱٤ ، طرف پادشاهیدن اتخاذ اولنان تدابیره رغماً بودینده بر یانغین چیقار . وزیر اعظم آتشی سوندرمکه قوشار ؛ مساعیسی فائده‌سز قالیر . ۱۵ ، پادشاه ووزیر اعظم قرالك شکار سراینه کیدر . قلعه‌نك طوپلری وقرالك سرایی تزیین ایدن تونج هیکللر نهراً استانبوله کوندرلدی . ۱٦ ، سرایده موسیقه وضیافت . ۱۷ ، خداوندکار قرالك شکار سراینه کیدر . ۱۸ (۱۰ ذی‌الحجه ، بایرامك ایلك کونی) ، یکی ضیافت ؛ راسمهٔ دست بوس . ۱۹ ، قرالك باغچه‌سنده شنلك . ۲۰ ، سمندره یکی خواجه بك وقارداشی محمد بك طونه اوزرینه یکی آتیلان کوپریدن ایلك اوله‌رق کچه‌رك آطه‌نك قارشیسنده چادر قورارلر ؛ اردونك برقسمی وزیر اعظم طرفندن اداره اولنان حرکتی تعقیب ایله پشته‌ده توقف ایدر . ۲۱ ، عسکرك کچمسی دوام ایدر ؛ پادشاه شرف بخش نزول اولدیغی قرال سرایینك یاقلمسنی منع ایله بر یکی چری قره غولی اقامه ایدر . ۲۲ ، عسکرك کذاری دوام ایلر ؛ بودیندن چیقاریلان یهودیلر استانبوله

دوغری سوق اولندیلر . مجارلر سرایك محافظه‌سنده یکی چریلرك یرلرینه قائم اولورلر . ۲۳ ، کوپری کیجه‌لین اوچ پارچه اوله‌رق قیریلوب ایکی پارچه‌سی غرق اولور . میخال اوغلی بك، خسروبك،عمر بك قوماندەلرنده‌کی اردو دمداری قایقلرله نهری کچر. ۲٤ ، یارین عزیمت اولنه‌جغی اعلان اولندی . ۲۵ ، علی‌الصباح حرکت ایدن اردو شهردن اوچ میل مسافه‌ده وطونه‌دن اوزاق اولیان بر محلده توقف ایدر . ۲٦ ، اردو کوللر وغایت کوزل چایرلر آره‌سندن کچه‌رك درت بچق فرسخ اوته‌ده اردوکاه قورار . بو مرحله‌ده هیچ ایچیله‌جك صو اولمادیغی ایچون آتلرك بر چوغی تلف اولمشدر . ۲۷ ، صو ویره‌جك بولنیور . آرپه‌نك اوقه‌سی یوز یکرمی (ایکی دوقه وایکی خمس) ودقیقك اوقه‌سی ایکی یوز (درت دوقه) اچه‌یه قدر صاتیلور . یاغمور شدتله یاغیور ، حیوان تلفاتی دوام ایدیور . ۲۸ ، برکون سرعتله کیدلدکدن صوکره اردو تەئیس (Theiss) کنارلرنده واقع سکدینه واصل اولور . شهرك سکنه‌سی نهرك اوته‌کی ساحلنه قاچمشلردی ؛ بونکله برابر اشیای کثیره اغتنام وبرچوق اسیر اخذ اولنور . خداوندکار باچه (موچونیا Mosztonya اوزرنده ؟) واصل اولور ، قصبه هجوم ایله ضبط و یغما واحراق اولنور ؛ وزیر اعظم غنائمدن کندی حصه‌سنه اللی بیك ودفتردار یکرمی بیك قویون آلیرلر . ۳۰ ، اردوکاه سکدین قارشیسنده تەئیس کنارینه قورلدی .

تشرین اول (محرم) . ۱ ، تەئیس کنارنده برکوچك قلعه اوکنده توقف . ۲ ، تیته‌ل اوکنده . دلی رادیشك اردو دمدارلرندن یوز قدر اسیر آلدینی خبر آلندی ؛ درحال خسرو بك دمداره کوندرلدی ؛ پالاتن نادور ایپسانی ملعونی‌ده اردویی ازعاج ایدیور . خیلی اسیر کتیریلدی . اوچ فرسخ کیدلدی . ۳ ، اوچ بچق فرسخ کیدیله‌رك فراسقا طاغی اتکنده کائن پنه‌رواردین اوکنه مواصلت اولندی؛ پشدارلر دونکی کون برکوپری انشاسنه باشلامشلردی. ٤ ،عسکرك پنجك (هراسیر ایچون آلنان‌رسم) ویرملری وعکسی حالنده اسیرلرالرندن‌النه‌جغی اعلان ایدلدی . ۵ ، کوپری انشاآتنه دوام اولنمق ایچون کراسته کتیرلدی . خداوندکار غایت مستحکم‌برموقع (باجنا،باچانیا Bacsania?بچه‌Becese ?) اوکنه‌واصل اولوب‌شدتلی برمحاربه ایله ضبط ایدر؛ یکی چری اغاسی شجاع اغا، یکی چری چاوشی، صامسونجی باشی، برقاچ یایا باشی بو محاربه‌ده شهید اولمش وخیلی اغالر مجروح دوشوب برچوق سپاهی دخی شهادته ایرمشدر. ٦، توقف، کدخدا ودفتردار عسکره رسم کچید یاپدیرمغه باشلادیلر. ۷، خداوندکارك اردویه وصولی؛ اون بر مرحله‌ده یته‌رواردەینه کلشیدی ؛ برکون بچنه‌ده Becsne و ایکی کون یته‌رواردەین قارشیسنده قالمشدرکه جمعاً اون درت کون . قپوجی باشی محمد یکی چری اغالغنه تعیین اولندی؛ کوپری انشاآتی سرعتله ایلریلیور . ۸ (۱محرم)، کوپری ختام بولدیغندن اردونك برقسمی نهردن کچدی؛ بقیه‌سنه رسم کچید یاپدرلدی. ۹، خداوندکار کوپریدن کذار ایلر؛ ایچ ایلده (کیلیکیا) یکی برعصیان خبرآلنمسیله اناطولی بکلر بکی عزیمت امری آلیر. ۱۰،خداوندکارك سلانقامن قربنده‌اوتاغی قوریلور. ابراهیم، واردەین وایللوقه محافظ کوندرر. ۱۱، اردو بوزوق کلیسادن‌کچر. ۱۲، بلغراد. ۱۳. اسکی‌حصارلق. ۱٤ و ۱۵، سمندره؛ عسکرلاچیچیده‌اردوکاه قورار؛ مشیت سریعه. موراوه‌اوزرنده‌قوویلوجه برکوپری قورلدی؛ خداوندکار بتون اردوسیله کوپریدن کچوب اوکلەدن صوکره قوویلوجه

واردی. ۱٦، سوپویجه Sopoiyitsché؛ غایت اوزون برمرحله در. ۱۷، پاراکه‌ن Parakin. ۱۸، عسکر نیشك بوطرفنده اردوکاه قوردی؛ یول مشکلاتندن دولایی نیشه واریله‌مامشیدی. ۱۹، نیشك اوته‌طرفنده بوغازمدخلنده وایلیجه‌لرقربنده اردوقورولق اوزره حرکت. ۲۰، نیش بوغازینه کیریلیر، وطاغلرده توقف اولنور؛ چاوش یاره‌لی حسین استانبولدن کلوب ایچ ایل عصیانی خبرینی تأیید ایدر. ۲۱، اردو شهر کویی قربندن کچه‌رك بوغازك مدخلنده واقع قادیج، kadidj اوکنده طورر. ۲۲ و ۲۳، توقف. ۲٤، صوفیه‌ده اردوکاه قورلدی. ۲۵، ۲٦، ۲۷، ۲۸ و ۲۹، بوشهرده اقامت. ۳۰، خداوندکارفلبه کوپریسنی کچوب ایستانیماقه نام کوچك ایرماق کنارلرنده کائن قادینجه کوینده توقف ایدر؛ وزیراعظم برابرایدی. ۳۱ توقف.

تشرین ثانی. ۱ و ۲، خداوندکار ادرنه‌یه کیروب سرای همایونه اینر؛ سکز کون استراحتدن صوکره. ۹ تشرین ثانی (۳ صفر، جمعه) ده یوله چیقار؛ اوچ کون صوکره — که ۱۲ تشرین ثانیدر — سلحدار رستم اغانی باش امیر آخور تعیین ایدر. ۱۳، سلطان سلیمان استانبوله داخل اولور.

۱۵، ص۷۱ — چبلاق، چیرلاق، اوشاق، طورلاق. جیووییو، مه‌ناوینوکبی عثمانلی تاریخی یازمش اسکی مؤلفلر بالدفعات طورلاقلردن بحث ایتمشلردر. بواسار Boissard (vitæ et iconesSultanorum، ص ۹۵) حتی طورلاق درویشلرینك رسمنی درج ایدر. مورخ جلال زاده بو مجلسده کاتب صفتیله حاضر بولنه‌رق مضبطه‌سنی یازمشدر، ق ۱۱۸.

۱٦، ص۷٦ — عالی. سلیمان زمانی امرامی دفترنده، ق ۲۹۵، اوتوز بش سنه بوسنه‌یی اداره ایدن خسروبك حقنده بزه خیلی تفصیلات ویرمشدر؛ مرادك قنین سنجاغی بکلکنه صورت تعیینی‌ده یازار.

۱۷، ص۷۹ — بوافاده کوسترکه اول وقت بردوقه التونی اللی اقچه ایدی؛ چونکه «یوك» یوز بیك اقچه اولدیغندن ۲۸ یوك اقچه ۲,۸۰۰,۰۰۰ اقچه طوتار.

۱۸، ص ۸۱ — بوشهرلردن یکرمی دردینك اسمی: بلغراد، شاباچ، سلانقامن، واردین، ایللوق، سرند Serend، آچیا Atzia، وه‌دنك Vednek، قروپا، بایچه، زوه‌جی Zwetzy، بانیالوقه (بنالوقه)، سملین، اونووا Onova، ایره‌ك Irek، زانزه‌نه‌ت Zenzeneth، پچه، اورسووا، نهالدی Nihaldi، سقاردونا Scardona، اودبینه Udbiné، سکدین، نووغراد، زادوین Zadvin.

۱۹، ص۸۲ — جلال زاده، ق ۱۲٤—۱۲۷. [هامه‌ر، ابراهیم پاشانك سرعسکرلك براتی مقدمه‌سنده مندرج بعض ایات کریمه درج ایدر؛ آیات مذکوره — منشأت فریدونك ٤۸۰—٤۸۱ صحیفه‌لرنده مندرج اولدیغی اوزره — هامه‌رك ذکر ایتمدکلریله برابر شونلردر:

یختص برحمته من یشاء * ورفعناه مکاناً علیاً * وینصرك الله نصراً عزیزاً * واطیعوا الله و اطیعوا الرسول و اولی الامر منکم * ذالك فضل الله یؤتیه من یشاء والله ذوالفضل العظیم * و رفعنا بعضکم فوق بعض درجات * الحمدلله الذی هدانا لهذا وما کنا لنهتدی لولا ان هدانا الله * وان تعدوا نعمة الله لاتحصوها * ولقد اصطفیناه فی الدنیا * وآتاه الله الملك والحکمة وعلمه مما یشاء * ان الذین سبقت لهم منا الحسنی * ومامنا الاله مقام معلوم * والسابقون السابقون اولئك المقربون *

۲۰، ص۸۶ — سلطان سلیمان بودین اوکندہ آنجق ۳ ایلول تاریخنده کورنمش وشهر آنجق ۸ ایلولده تسلیم اولمش اولدیغندن مجار واوستریا مورخلری بودینك تسلیمنی ۲۹ اغستوسده کوسترمکله خطا ایتدکلری ظاهردر؛ پادشاهك متعاقباً احراز ایتدیکی مظفریاتك و از جمله ۲۵ کانون اولده وقوع بولان ردوس فتحنك هپ اوتاریخه مصادف اولدیغنی بیان ایتمکله ده خطا ایدییورلر. روزنامهٔ سلیمانی، پادشاه مشار الیهك تاریخ مظفریاتی حقنده ظهور ایده بیله جك هردرلوشبهه لری رفع ایدر.

۲۱، ص۸۷ — پهسهل (له وانقلوده، ص۴۶۰، فرانقفورت ۱۵۹۵) ولاباخ؛ برنجیسی مکالمه مأموری، ایکنجیسی فردیناندك حرب کاتبی ایدی؛ بناءً علیه خدمه سی مدیری دیداقوسر اوا Didaco Serava، قانون شناس ریبیشی Ribischi ایله نوره مبرغلی مه لدمان Meldeman deNuremberg وله یه Lehye کبی بونلرده محاربه یی بالذات کورمشلردر. دیداقونك راپوری شاردیوس Schardius، روسنه ر Reusner ایله واغنه ر Wagner ده؛ له یه نك راپوری «المان حقوقی تتبعاتنه خادم اوراق سیاسیه» ده مطبوعدر. له پیسیق، ۱۷۱۷. تاریخك بوقسمی ایچون ترجیحاً شو مؤلفلره مراجعت ایلدك: ایستوآنفی، جوویوس، وه لیوس، سته للا، سواته روس آویندا Soiterus a Vinda، روقوله س Roccoles، اولیخ Ulich. عثمانلی مورخلری آرهسنده هیچ بری روزنامهٔ سلیمانی صاحبی قدر مکمل ودوغری دکلدر؛ مه لدمان، محاصره نك تعریفندن باشقه شهرك وعثمانلی اردوکاهنك مفصل بر پلانی درج ایدر. قیمتدار اولدیغی قدر نادر اولان اثرینك عنوانی شودر : «*Kurzer Bericht über die recht wahrhaftig Contrafactur türkischer Belagerung der Stat Wien, wie dieselbig anzusehen und versteen sey, welche zu rhum, preyss, lob un eer gantzem Rœmischen Volk, gemeyner Rittierschaft und insonderheyt einem erbarn Rath der Statt Nurenberg durch Nikolaus Meldeman yetzt verfertigt, getruckt und ausgangen ist.*»

سلطان سلیمانك دردنجی سفری (ویانه اوزرینه) ، ۹۳۵ (۱۵۲۹) .

مایس (رمضان) — ۱۰ ، پازار ایرتهسی (۲رمضان)، استانبولدن حرکت؛ حلقهلی پیکاره قونلدی . ۱۱ ، چتالجه ؛ صولاقلر اوتوز بیك اچه بخشش آلدیلر ؛ غلطه فرنك بکزادهسی (غربتی) پادشاهدن قرضاً اوتوز بیك آلتون واوچ یوز بیك اچه آلدی . ۱۲ و۱۳ ، شدتلی یاغمور ؛ زیاده صوغوق ؛ توقف . ۱٤، اردو اینجکیز قربنده قبا صقاله وارر. ۱۵ . هدیکلی . ۱٦ ، قارلی . قاپجی باشی محمد اوتاغ همایونی برصو بریکنتیسنك اوستطرفنه قورمش اولدیغی ایچون التی یوز آلتون احسان آلدی . ۱۷ . احمد بك کوبی ؛ جاشنیکیرلر ، متفرقهلر، اغالر اوکدن کیدرلر؛ نشانجیلر. قاضیعسکرلر. دفتدارلر پادشاهك آتنی تعقیب ایدرلر. ۱۸ ، علوفهجیلر کوینه یتیشیلهمدیکندن اردو حمزه کوینده طورر . ۱۹، خاصکوی؛ اوزون مرحله. ۲۰ ،ادرنه. ۲۱ و۲۲ توقف. ۲۳ دیوان. ۲٤و۲۵، توقف؛ اناطولی بکلربکی بهرام پاشانك وصولی. ۲٦، قزلاغاج یکیجهسی قاضی وخطیبی سرقتلرندن دولایی صلب اولندیلر. ۲۷، توقف. دیوان؛ بهرام پاشا ال اوپکله مشرف اولدی. ۲۸. توقف. ۲۹، شدتلی بریاغمورله یوله دوام. ۳۰. برکونده ایکی مرحله؛ چرمن اووهسنده اردو قورلدی . ۳۱ . بك اولاحی .

حزیران (شوال) — ۱، سازلی دره. ۲، کککلك. ۳، خالدلیچایری. ٤ ،دوغوویجه؛ غایت اوزون مرحله. ۵ .قلبه. ٦و۷، توقف، یاغمور. ۸ (صالی، ۱ شوال) توقف؛ آیاس پاشا ، قاسم بك، آناطولی بکلر بکی بهرام پاشا، قاضیعسکر قدری چلبی، نشانجی، دفتردار بایرام مناسبتیله وزیراعظمك چادرنده ضیافته دعوت اولنورلر. ۹.یاغمور. ۱۰ و۱۱، توقف؛ مرتع صوبی کوپریبی آثار ؛ انسانلر وحیوانلر بوغیلور؛ برخیلی نفرات بوغلمامق ایچون چیقمش اولدقلری اغاجلر اوزرنده ایکی کون ایکی گیجه قالیرلر. ۱۲و۱۳. توقف. ۱٤. اردو حرکت ایدر. ۱۵، قلبهنك اوتهسنده قوری چایده چادر قورییلور. ۱٦، قرهپیکار. ۱۷. مانندلر. ۱۸. اهتمان. ۱۹. قرهمان کوبی. ۲۰. صوفیه. ۲۱. ۲۲. ۲۳و۲٤ توقف. یاغمور. ۲۵. اوتاغ همایون ایلری کوندردی. ۲٦. اولاحلرك ساکن اولدقلری اقلاقلر کوینه وصول؛ وزیراعظم اوکدن کیدر . ۲۷، اردو قاریهلی قاریجه بوغازینك اوتهسنده چادر قورار ؛ ابراهیم پاشا سوقووا (سوچی Succi?) کنارلرینه واصل اولور. ۲۸ ، شهر کوی قارشیسنده اوزور کوبی جوارینه چادر قورار. ۲۹. نیش ایلیجهلری جوارینه وارر. ۳۰. شهر کوی بوغازندن کچوب نیش اوکنه وصول بولور .

تموز (ذیالقعده) — ۱، نیش . ۲ ، یرلی دره . ۳ ، آلاجه حصار . ٤، توقف . ۵ ، اردو بوغازك مدخلنده سرلوج اوکنده چادر قورار. ٦ ، ایرهدن کذار. ۷ (چهارشنبه ، ۱۰ ذیالقعده) و ۸ ، موراوه ساحلنده چادر قوریلور . ۹ ، بانچنه؛ وزیر اعظم؛ لیبانچه وئهرلانیق قربنده قورشوویجه پازاری جوارینه چادر قورار . ۱۰ دن ۱۳ ه قدر توقف . ۱٤ ، اردو قورشوویجه پازارینه وزیر اعظم اق کلیسایه واصل اولور. ۱۵ ، خداوندکارك باچغه ورودی؛ وزیراعظم دها ایلریده برکویه وارر. ۱٦ ،خداوندکار اق کلیسایه، وزیراعظم حصارلغه کلیر. ۱۷، خداوندکار بلغراده، وزیراعظم حوالایه. ۱۸ ،اردونك سیرمی (سرم)ده، وزیر اعظمك سملینده توقفی. ۱۹ ،توقف. ۲۰. اسکی حصارلق. برسپاهی مزروع تارلاده آت اوتلاتدیغی ایچون صلب. ۲۱. پادشاه حوالا قربنه واصل اولور ؛ وزیر اعظم عسکره

استراحت ایتدیرر. ۲۲. اردوسملینه واردی . ۲۳، دیوان. ۲٤، توقف؛ اناطولی عسکری اردو ایله برلشیر. ۲۵، توقف؛ وزیراعظم ینه حرکت ایدر. ۲۶، رویجه (بلکه اوبریه — Obriesch) ۲۷، کونده ایکی مرحله؛ شاباج . ۲۸، صاوه اوزرنده بارقا (بلکه زاراق Jarak). ۲۹ ، مترووبج قربنده اردو قوریلور. خداوندکاره دیاربکردن خبرکلیرکه شاه طهماسب بغدادده ذوالفقاری اولدرمشدر. ۳۰ ، لورادولوجه؛ اوزون مرحله. مارویچ قلعه‌سی تسلیم اولور. ۳۱ ، ووقووار قربنده چادر قوریلور؛ دائمی یاغمور .

اغستوس (ذی‌الحجه) — ۱ ، ۲، ۳ ، توقف ؛ پادشاه بر قاچ کوپری یاپدیرر . ٤ ، لوراهده چادر قوریلور . ۵ ، اردو ئه‌شه‌ك قربنده دراوه کنارینه واصل اولور . ٦ (جمعه ۷ ذی‌الحجه)، موره‌چ ؛ بوراده صویك طغیانی جهتیله دراوه اوزرینه کوپری قورمق محال اولدیغندن برمرحله نهرك یوقاریسنجه چیقلمغه مجبوریت کورپلور. ۷ ، وزیر اعظم ئه‌سنه‌ك اوکنده قالیر ؛ اردو کچه بیلمك ایچون بطاقلغی چالی ایله طولدرمغه امر ویریلیر ؛ کویلری یاقق ، یاخود اسیر آلق منع ایدیلیر . ۸ ، توقف . ۹ ، بطاقلق قوریدیلیر؛ دشمن بر قاچ اسیر آلیر . ۱۰ ، دراوه اوزرینه کوپری قوریلور؛ عسکر اوقدر عجله کوسترکه بر چوق یوك حیوانلری ایرماقده تلف اولور . ۱۱ ، خداوندکار کوپرینك بوطرفنده‌قالیر. اردونك کذاری ایچون مشکلات عظیمه . ۱۲ ، خداوندکار کوپری باشنه اوتاق‌قوردیرر . ۱۳، اوته‌کی طرفه کچر. ۱٤، توقف؛ اناطولی عسکرینك مروری ؛ یاغمور . ۱۵، ۱٦ توقف ؛ فورطنه ، طقوز کشی بیلدیرمله اورپلور . بتون عسکر دراوه‌یی کچدیکندن پادشاه کوپری‌یی بیقدیرر. برقاچ مجار بکی عرض‌اطاعته کلیر؛ نهردن مرور التی کون‌سورمشیدی. ۱۷، پادشاه کول کنارنده ماباس یوردی قربنده بارانیا وار قلعه‌سی اوکنه واصل اولور. ۱۸ ، موهاچ ؛ وزیر اعظم بش یوزدن زیاده آدم ایله قرال زاپولیانك استقبالنه کیدر . ۱۹ ، توقف؛ قرال حضورپادشاهی‌یه قبول اولندی. ۲۰، اردو.سیق(بلکه‌قووه‌سق‌قربنده باتاجه‌ك Bataszek)ده کستوجه‌یه چادرقورار؛ اردواولکی سفرلرده کچمش‌اولدیغی بطاقلقدن احتراز ایچون اوزون بریولدن‌طولاشیر. فورطنه. ایزوورنیق‌بکی کوچك‌بالی بك‌بش‌یوزسواری آله‌رق. مجارستان تاجی محافظی پیه‌رپه‌ره‌نی‌یی اردویه کتیرمك ایچون. اونی‌اسیر ایدن برمجار بکنك یانه کیدر. ۲۱، توقف؛ مهمات وذخیره ایله‌مملوایچه دونانمانك‌وصولنه انتظاراولنور. ۲۲ و۲۳، دشمن برچوق‌اقینجی‌یی اسیرایدر. ۲٤،توقف؛ یاغمور. ۲۵.وزیراعظم‌سوغسار ایرماغنی‌کچر؛ پادشاه‌بونك کنارنده‌توقف‌ایدر. ۲٦.خداوندکارسوغسار(سه‌کساردSzegzard) ایرماغی‌اوزرنده‌قوریلان‌درت‌کوپریدن‌کچوب سوغسارپیشکاهنده‌قالیر. ۲۷. سوغساره دخول هایون. ۲۸، وزیراعظم‌یورومکه باشلار. ۲۹، خندقلرآره‌سندن‌مشکلاتلی برمرحله‌دن‌صوکره طونه اوزرنده بینتیلده توقف اولنور. ۳۰، طونه اوزرنده‌به‌شنوو (به‌سنیو Besnyœ) و۳۱، طونه‌اوزرنده‌قولاوار؛ ابراهیم‌پاشانك‌سرعسکرلکنی‌متضمن‌برات‌جدیددیوانده اوقونور.

ایلول (محرم) — ۱، طونه‌اوزرنده بطاقلق‌ایچنده‌آب‌هالوم. ۲، ساس‌جالوم(ساسهالوم Szàzhalom)؛ اوچ خرستیان — که بری دسپوتك اوغلیدر — پادشاهك الی اوپمکه کلیرلر ؛ بودینك تسلیم اولیه‌جغی اکلاشیلیر. ۳، خداوندکار بودین باغلری جوارینه اوتاق قوردیرر؛ شهر اهالیسی عاصی اعلان اولنور. ٤. خداوندکار استحکاماتی استکشاف‌ایدر؛

پادشاه ومعیتی قاووق یرینه سمورقالپاق کیرلر ؛ اللی خرستیان عثمانلی طرفنه کچر . ٥ (پازار . ۱ محرم) ، وزیر بر قایغه بینوب قلعه‌نك اطرافنی طولاشیر . دشمنك دیشاری هجومندن قورقیلور . ٦٠ . وزیر ومعیتی ضابطانی تاقیه دینیلن عسکری سرپوشنی لابس اولدقلری حالده یکی بر استکشاف یاپارلر . ۷ ، قلعه‌نك بر قاپیسی آلندی . ۸ ، کدکلر هنوز کچیله‌جك حالده اولمامقله برابر بر هجوم اجرا اولنور ؛ خرستیانلر تسلیم اولورلر . یکی چریلر ترقی ایسترلر ؛ چیقاردقلری عصیانده سکبان باشی ایله دیکر برقاچ ضابطی طاش ایله یارالارلر . ۹ ، اردوکاهده بر چوق اسیر صاتیلیر . ۱۰ ، عسکر المان اسیرلرینی شهردن چیقه‌جقلری صیره‌ده دردست ایدرلر ؛ اکثریسی اعدام اولنه‌رق انجق بر قاچی طولو دیزکین قاچه‌رق اووه‌یه چیقارلر . وزیر اعظم چادرینی قالدیرر . اسیر پازاری . اسکی بودینده توقف . خسرو بك اللی یکی چری ایله بودینده براقلدی . ۱۳ ، خداوندکار آوه چیقار . ۱٤ ، سکبان باشی قرال یانوشی مقامنه اقعاد ایدر ؛ یاغمور ؛ خلعت توزیعی . یانوش سکبان باشی‌یه ایکی بیك ویکی چریلره بیك آلتون هدیه ایدر . ۱٥ ، خداوندکار توقف ایدر ؛ وزیر غرانه کیدر ؛ اوچ بچق مرحله‌دن صوکره بربوغازه کیرر . ۱٦ ، نووا سیلو (بلکه نودروف Neudrof ، یاخود نووووسه‌للو Novoszello) ؛ سمندره یکی اردوکاهه بر قاچ اسیر کوندرر ؛ پادشاه ، خرستیانلرك ویانه‌دن قاچمقده اولدقلرینی خبر آلیر . ۱۷ ، قومورن قربنده بر کوپریدن کچیلیر . ۱۸ ، پاراکه‌ن قلعه‌سی . یحیی پاشا اسیر کوندرر . ۱۹ ، کیه‌ر (راب Raab) ؛ شهر اوکندن کچیلیر . محمد بك دشمنك کوپری‌یی یاقمسنه مانع اولور . ۲۰ ، خداوندکار کیه‌ر کوپریسنی ووزیر اعظم آق صو اوزرینه قوریلان کوپری‌یی کچر . ۲۱ ، ایسته‌رغراد (پره‌سبورغ Presbourg) ؛ مشکلاتلی یول ؛ خرستیانلر دائمی اتش ایله اردویی تعجیز ایدرلر . ۲۲ ، اردو اوچ ایرماق وبر چوق بطاقلق کچر ؛ انته‌بورغدن (اووار Ovár) مجارستان منتهای حدودینه واریلیر . اردو المان حدودینه کچوب چوق بیه‌جك بولور . ۲۳ ، ایسته‌رغرادك اوته‌سندن ایکی فرسخ ایلریلر ؛ رسم کچید . خداوندکار ، الایلری تام اولیان الای بکلرینه انفعال کوسترر . ۲٤ ، بوروق (بوروك Buruck) . یحیی پاشا اوغلی ویانه شهرینه دوغری استکشافه کوندرلدی . المان زرهلی سواریلریله شهر پیشکاهنده پیشدار مصادمه‌لری ؛ بر قاچ خرستیان باشنك اردویه ارسالی . ۲٥ ، بوروق ؛ کوچك ایرماقلر کچیلیر ؛ موهاچ سفرندن صوکره بودیندن حرکتك یوم دوریسی . ۲٦ ، پادشاه توقف ایدر ؛ وزیر ویانه یولنی طوتار . ۲۷ ، خداوندکار حرکت ایدوب شهر اوکنه واصل اولور . بتون کیجه یاغمور . ۲۸ ، ویانه محافظلرینك دیشاری هجوملری ؛ بر چاوش . ایکی یایا باشی . بر قاچ یکی چری تلف اولور . ۲۹ ، استراحت ؛ خرستیانلر هجوم ایدرلرسه‌ده سواری آتلانجه چکیلیرلر . ۳۰ ، صفوق ، یاغمور وروزکار . بلوك باشی پروانه بك عسکریله هجومه چیقار .

تشرین اول (صفر) — وزیر اعظم قاسم پاشا ایله بتون اغالری آله‌رق نزد همایونه کیدر . ۲ ، سمندره یکی محمود بك محصورلرك برهجومنی دفع ایدر ؛ اونردن اوتوزینی اولدیرر ، اونبی‌ده اسیر ایدر . ۳ ، خیلی یکی چری خندقده پاره‌لانیر ؛ صو باشی قاسم بك میدان محاربه‌ده قالیر . ٤ ، محصورلرك شدتلی طوپ آتشلری ؛ بر کوله روم ایلی کدخداسنك مطبخنه دوشر . ٥ (صالی ، ۱ صفر) ، سمندره وبوسنه بکلری دیوارلرك آتنه لغم قویمغه مأمور اولور ؛

اناطولی عسکری خندقلری چالیلرله طولدرمغه چالیشیر . خرستیان بکلرینك الك عالی اولان ارشیق (سیمون لیته‌راتوس آتینایی SimonLitteratus Athinai) خداوندکاره عرض تعظیم ایتمکه کلیر . ٦ ، محصورلرك هجومی ؛ بش یوز کشی تلف اولدیکه کوستندیل الای بکی‌ده بولنرك ایچنده ایدی . ٧ ، لغمجیلرك عملیاتی وطوپ آتشی دوام ایدر ؛ قراللغك بتون اعیانی قلعه‌ده مجتمع بولندیغی خبر آلندی . ٨ ، خیلی فرارینك عثمانلی اردوکاهنه ورودی ؛ پاشا واغالر بغتةً هجوم اولنور اندیشه‌سیله بتون کیجه آیاق اوزری قالیرلر . ٩ ، ایکی لغمه آتش ویرلدی ؛ ایکی کون فائده‌سز هجوم ؛ خصوصیله سمندره بکی طرفندن معندانه هجوم . ١٠ ، وزیر اعظم حضور پادشاهی‌یه کیرر ؛ چیقارکن بتون اغالر رفاقتنده بولنورلر . دشمن دیکر ایکی لغم کشف ایدر . ١١ ، باشقه بر لغمه اتش ویریلیرسه‌ده آچیلان کدك وسعتلی اولمادیغندن یالکز یانیه واولونیه بکلری هجومه چیقارلر . ١٢ ، ایکی یکی لغم بیوك کدکلر آچار ؛ وزیرك چادرنده روم ایلی بکلرینك مشاوره‌سی ؛ صغوق وبیه‌جك فقدانی کیتدکجه دها زیاده حس اولنمغه باشلادیغی جهتله رجعت قرارلشدیریلیر ؛ لکن عزیمتدن اول صوك بر غیرت تجربه‌سنه حاضرلانیلیر . خداوندکار هر یکی چری‌یه بیك اقچه بخشش وعد ایدر. ١٣ ، هجوم اعلان اولنور ؛ خداوندکار کدکلری معاینه ایدر . ١٤ ، لغملره آتش ویریلیر ویکی کدکلر آچیلیر. دیوان؛ فائده‌سز هجوم. استانبوله عودت ایچون امر ویریلیر. ١٥، محصورلر سمندره پاشاسی طرفندن بر هجوم یاپارلر . طوپلر ایچه دونانمایه نقل اولنور ؛ اقینجیلر اردوکاهه بر چوق اسیر کتیررلر ؛ یکی چریلر موعود اولان بخششی آلیرلر . ١٦ ؛ ویانه‌دن عزیمت . دیوان ؛ دست بوس ؛ توزیع احسان ومکافات ؛ محافظلر بر آدم کوندروب اسیرلره ایلیشلمه‌مسنی ایسترلر ؛ اسیرلر آزاد ایدیلیر . خرستیانلر بو معامله‌یه تشکر ضمننده ، شهرده محبوس بولندردقلری اوچ مسلمانی اردوکاهه اعاده ایدرلر. ١٧،اردوبروکه وارر؛ قار. ١٨، آلته‌نبورغ‌قربنده کی اوچ کوپری کچیلیر؛ یوکلردن کلیتلیجه برمقداریله طوپلردن برطاقمی بطاقلقده غائب اولمشدر. ١٩، طونه‌دن مرور ایچون مشکلات عظیمه. قار یاغمسی دوام ایدر . ٢٠، خداوندکار ایکی کوپری کچر؛ کیور قربنده توقف‌ایدر. ٢١،دیکرایکی کوپریدن کچمکده‌ینه مشکلاته اوغرانیلیر . وزیر طوپلردن نه‌قالمش ایسه آلته‌نبورغده کمی‌یه تحمیل‌ایدوب‌طوپ آرابه‌لرینه آتش ویرر. ٢٢، اردو زحمتلی برمرحله‌دن صوکره کول کنارنده‌قومورن‌اوکنه‌چادرلرینی‌قورار. ٢٣، طونه اوزرنده تاتا برطرفده قالیر ؛ نهر اوزونلغنجه اردو قوریلور . هیچ بر الای بکی حضور پادشاهیده اثبات وجود ایتمدیکندن بواهمالرندن دولایی تأدیب ایچون بولنردن اوتوزی‌امر سلطانی‌ایله‌توقیف اولنور. ٢٤، غران وبودین آره‌سنده بربوغازده‌اردو قوریلور. ٢٥ قرال یانوش پادشاهی‌استقباله کلیر؛ اناطولی عسکری‌هان کیجه‌یاریسنه‌قدر کوپریدن‌کچمکله‌اوغراشیر. ٢٦، اوتاغ همایون‌طونه‌نك اوته‌کی‌ساحلنه قوریلور. ٢٧، خنکار بودین کوپریسنی کچروبشته قارشیسنده اوتاغی رکز اولنور ؛ آرقه‌سنده روم ایلی اردوسی بولنور ؛ هر پیاده و منتظم سواری‌یه (بلوکلر) براوقه دقیق وبر اوقه آرپه ویریلیر. ٢٨، قرال، سفرك نتیجه‌سندن دولایی خداوندکاری تبریکه کلیر؛ بودیندن‌عزیمت. بالباده اردو قوریلور. قلاغوزبولنه‌مامسی اردویه قاریشقلق ویرر؛ کیمسه چادرینی بوله‌مز. ونديك دوجنك اوغلی (غرتی) ایکی‌بیك آلتون احسان آلیر . ٢٩، روم ایلی بکلر بکی دمدار قوماندانلغنی اناطولی بکلر بکنه ترك

ایدر . ۳۰ ، بوکون دخی اردو خیلی اشیا وخصوصیله وزیر اعظمك اشیاسنی غائب ایلر. وزیر اعظم آت اوزرنده بکلری طوپلایوب اردوکاهه‌واصل اولان‌مجارستان تاجنی کوسترر. یوکلرده کوریلن‌قاریشقلقدن دولایی مجازات اولمق‌اوزره‌التی بیك کشی‌علوفه‌دن محروم‌اولور. خداوندکار طونه اوزرنده ناشده یرلشیر . غریبی، پیه‌پره‌نی، آرشیق (آتینایی) یانوشه تاج کیدرمك ایچون بودینه کوندریلیر. ۳۱، خنکار آقتوبی کوبی قربنده برکول کنارنده اقامت ایدر . بیوك طوپلر بودیندن آنجق بوراده اردویه واصل اولهبیلمشدر .

تشرین ثانی (ربیع‌الاول) — ۱، سان ـ جیورجی (Szent-Giœrgy). بر چوق آت بطاقلقده براقیلیر. برچوق‌ده انسان تلف اولور. خداوندکار چاوش باشیه وچاشنیکیر باشیه غضب ایده‌رك زعامتلریی بش بیك اچه‌یه ایندیرر؛ بر چوق عسکر آجلقدن اولور. ۲، اردو،یکی چری‌اغاسی قاسمك‌مقتول اولدیغی محله‌قوریلور. ۳، (چهارشنبه،۱ربیع‌الاول) خیزلی کیدیش. ینه‌بوك حیواناتی‌ضایع اولور؛ آرپه‌نك اوقه‌سی یوز یمش آچه‌یه قدرصاتیلیر. ٤، اردو باج قلعه‌سی قربنه‌قوریلور. ٥، وارادەین؛ خیزلی کیدیش؛ حیواناتده تلفات دوام ایدر ؛ ٦، خداوندکار پتروارەین قربنده‌کی کوپریدن کچر . وزیر اعظم عسکره رسم‌کچید یاپدیرر. طونه‌کچیلیرکن‌ینه‌برچوق‌اشیا ضایع‌اولور. ۷، توقف‌ویکی رسم‌کچید. ۸، خداوندکار پتروارەینه‌کیرر. ۹، نهرکنارنده واسکی‌برکلیسا قربنده اوتاغ‌هایون قوریلور. ۱۰،بلغراده وصول ؛ یکی چری اغاسی عزیمته رخصت آلیر . ۱۱، توقف ؛ قوویلوج قربنده موراوه‌ـ اوزرینه قورلقده اولان برکوپرینك اکمال انشا آتنه انتظار اولنور . دیوان: خداوندکار، بکلرك یوردلرینه عودتلرینه مساعده ایدر. ۱۲، اسکی حصارلغه کچیلیر. یاغمور شدتله‌یاغار؛ چاوش باشی‌شجاع‌اغا. اغالق پایه‌سنده ابقا اولنور. ۱۳، سمندره‌یه‌وصول. ۱٤و۱٥، اردو یولنه دوام ایدر ؛ پادشاه شهرده قالیر . ۱٦، سپوندیجه ؛ کثرتلی قار . ۱۷ ، شویلق . ۱۸، غارمه‌تووبج . ۱۹و۲۰، نیش . ۲۱، توقف. ۲۲، نیشدن عزیمت ؛ یوغازده اردو قوریلور . ۲۳، سوهازور. ۲٤، شهر کوبی. ۲٥، قالوتنه. ۲٦، افلاقلر. ۲۷، صوفیه. ۲۸، اورمانلی. ۲۹، اهتمان . ۳۰، آقینجی .

کانون اول (ربیع‌الاخر) — ۱، دوغانجی . ۲، فلبه. ۳ (جمعه ، ۱ ربیع الاخر)، قونیش ؛ یکی‌چری اغاسی ومیرعلم استانبوله واصل اولورلر . ٤، سمیزجه . ٥. یکیجه ؛ آیاس پاشا استانبولدن پادشاهی استقباله کلیر . ٦ ، یاغمور ، اردو ادرنه‌یه واصل اولور . ۷، توقف ؛ قاسم پاشا استانبوله واصل اولور . ۸، توقف؛ زلزله . ۹، توقف ؛ دفتردار اسکندرچلبی طرفندن اقامه‌اولنان یانبولی وویوده‌سی‌محمودصلب اولندی. ۱۰و۱۱، توقف. ۱۲، اردو بابا اسکیه کچر. ۱۳، قاریشدیران . ۱٤، چلتوکچی . ۱٥، حرامی دره‌سی ـ ۱٦، خداوندکار استانبوله کیرر .

روز نامهٔ سلیمانی، بوسفرده‌عثمانلی اردوسنك‌حرکاتی حقنده‌مراجعت اولنه‌جق اك قیمتلی اثراولدیغنده شبهه یوقدر. شارل‌کنك مورخلری شاردیوس، وه‌لیوس، ژوویوس، مه‌سانیوس ، سته‌للا، سواتهر ایله ایستوآنفیدن ماعدا، ویانه‌نك برنجی محاصره‌سی ایچون شو مؤلفلره دخی مراجعت اولنه‌بیلیر: مکاله مأموری پهسل،

مهمات مأموری بەك دولەئوپولدسدورف Beck de Leopoldsdorf ، حرب كاتبی لاباخ Labach ، خدمه مديری سەراوا Serava ، گورليچك كاتبی دولەيە L'ecrivain de Gœrlitz de Leyhe ، قانون شناس ريبيشی Ribischi ، مارينی سانوتونك ٤٢ نجی جلدنده ايتاليان روزنامەسنك ايكی محرری . لوانقلودەپەسەله وكەبەلده Gœbel «اوروپا تاريخ سياسيسنه متعلق اوراق» (لامغوو، ١٧٦٧)ه مراجعت ايدلمليدر. «المانيا تاريخ وحقوقنه متعلق اوراق» نامندەكی كتابده، (لەيپسيق، ١٧١٧) لەيەيەدخی مراجعت. ستەرن دولاباخك مەلدمان طرفندن نشر اولنان راپورينك عنوانی شودر:

Wahrhaftige Handlung wie und welchermassen der Türk die stat Ofen und Wien belegert, erstlich durch K.M. zu Hungern und Bhemb Kriegs-Sekretari, Herrn Beter Stern von Labach kürzlich begriffen und beschrieben. Nachfolgend durch Niklausen Meldeman Bürger zu Nürnberg mit einer Anzeigung was von Tag zu Tag sich zutragen hat, auss angeben, deren so von anfang mit und dabei gewezen sindt, gemert und erlengert sampt einer contrafactur der Stat Wien ausgangen 1530. شونلره دخی مراجعت:

Ain grindlicher und wahrhaffter Bericht was sich unter der Belagerung der Stadt Wyen imemlich un 1529 Jar zwischen denen in Wyen und Türgken verlauffen begeben und zugetragen hat von Tag zu Tag klærlich angezeigt und verfasst. Des Türckischen Kaysers Herzug, wie er von Constantinopel mit aller Rüstung zu Ross und fuss, zu wasser und land gen kriechische Væssenburg kummen und fürter Für die kæniglihen stat Ofen vn Ungarn und Wyen yn Œsterreich gezogen, die belegert und gestürmt mit angehenkter ermanung der grausamen Tyranney wyder christliche nation. بواثر شارل كن ايله سلطان سليمانی كوسترر وتخته اوزرينه معمول بررسمی حاويدر .

Ein neues Lied in welchem auss augsburg, denen so von anfang mit und dabey gewesen die gantz Handlung der Türken in Ungarn und Œsterreich nemlich die Belagerung der Stat Wyen begriffen ist, im Thon: O Gott in Deinem hæchsten Thron

De Viennæ Austriæ urbis obsidione a Solymano Turcarum imperatore suscepta , ده بولنور . Schardius و Reusuer , *Syndromus*, ص ٥١ ده دخی واردر. Wagner, آلمانجه *Türkenbüchlein*, ص ٣١٣ ديدا كوسك راپوری:

De re turcica ad Viennæ Austriæ Henrici Ribischi Jurisconsulti Serenissimi Ferdinandi Hung. Bohem. regis et per Silesiam quæstoris ærarii, epistola historialis ad clar. virum Henricum Stromerum; ريبيشی يەده مراجعت . ليپسيق ١٥٣٠ ويانه كتبخانەسنده محفوظ اولوب قوو اشيشك «Les Script. min.» اثرنده ذكر ايلديكی اليازيسی يالكز ايكی صحيفەدن عبارتدر؛ لكن

پەسەلك تعریفاتی «برشخص مجهول»ك روزنامەسیله تزیید اولنمشدر (ن ۷۱٤).

۲۲، ص۹٦ — «انسك اوست طرفندەكی اوستریاده ملیس تاریخی»، مؤلفی فرانسوا کورچ Kurz، لینچ ۱۸۱۱، ج ۱، ص۹۰؛ مع‌هذا ترکلرك شهره کیرمش اولدقلری کورنمیور؛ چونکه ایستیریا وقایعنامەلری یوقاری مارشده عثمانلیلرك استیلاسندن هیچ بحث ایتمیورلر. ژولیوس سزارك سیاست وکلیسا تاریخندە(ج۷، ص ۳۸، غرەچ ۱۷۸۸) ووالواسورك اثرنده (ج ٤، ص ٤۲۷) ووسانبورغ Vœssenbourg محاصرەسی و سیگیسموند وەیکزەلبەرگەرك لەپنیچ صحرالرندەکی محاربەسنه دائر اولان افادات، گونش محاصرەسی اثناسنده سلطان سلیمانك امریله اجرا اولنان آقینه متعلق اونق ضروریدرکه بوده اوچسنه صوکره وقوعه کلمشدر. سیگیسموند وەیکزەلبەرگەر ویانەمحاصرەسنده بولندیغی جهتله ینه اوزمان قارنیول امدادینه کوندریلن عسکرك باشنده بولنەمازدی. سەیتەن ستەستەن قضاسنده بیبراخ Biberach کلیسای دیواری اوزرنده کوریان کتابهٔ میّت دخی بوسهوی حاویدر. چونکه بوآقینی ۱۵۲۹ یرینه۱۵۲۸ سنەسنده کوسترر. (تاریخ، احصائیات، صناعات سالنامەلرینه مراجعت، ۱۸۲۷، ۱۸۲۸، ۱۸۲۹)

۲۳، ص۹۷ — شوحالده مجارستان تاجی — مملکت مؤرخلرینك یازدقلری کبی — زاپولیایه بودین قصر قرالیسنده ویرلمش دکلدر؛ سلطان سلیمانك بودین شهرندن ایکی مرحله اشاغیدەکی اردوکاهندن کوندرلمشدر. فەسلەرك تیپولتینه Tipoltyn اعتماداً ذکر ایلدیکی برات، اختراعدر؛ زیرا ابروبه کیچ Eibrobeckiz اورور Urur، اوسرقان Osrcan، آلیژیدو Aligido (ابوبکر، عمر، عثمان، علی) املای غریبلرندن قطع نظر برعثمانلی پادشاهنك، خصوصیله سلطان سلیمان کبی بر حکمدارك شو سوزلری یازمسی محالدر: «Si remanerem solus vel uno cum saltem Bosormano (مسلمان) vocato sive cum duobus, tribus aut ad summum quatuor personis, ut saltem cum ictu obliger et tenear te requirere tibique ea dicam: Hic adsum ego paratus, quid me velis, præsto sum ad omnia!.» بوورقەنك صحتنه اینانمق، عثمانلیلرك عادات واخلاقنه قطعاً واقف اولمامەنك دلیل صحیحیدر (تیپولتین، Origine et occasus Transylv. Lugduni ۱٦۱۷، ص ۱۷۵). موراجه دوسونك (ج ۳)، زاپولیا طرفندن دها ۱۵۲٦ سنه سندەاوتوز بیك دوقه تأدیه ایدلمش اولدیغنه دائر افادەسی براساسه مستند کورنمز.

۲٤، ص ۹۸ — اشبو رقم متنده سهوا قونلمشدر.

یکرمی یدنجی کتاب

۱ ، ص۹۹ — سپاهی وترجمان دولت یونس بکك بلغراددن مورخ اوله‌رق وندیکه کتیردیکی ظفر نامه مارینی سانوتودن نقلاً زیرده درج اولنور . یونك رومجه محرر اصلی وندیك خزینهٔ اوراقنده محفوظدر .

Cop'a della lettera del Signor turco fatta alla signoria nostra, tradotta di (*turco* , ce mot manque) *in volgare* .

«SULEYMANSACH FIOLO DE SELIM SACH IMPERADOR
» SEMPER VITORIOSO .

« Suleimansach per gratia di Dio re Grandissimo di Constantinopoli et Imperador dele do terre ferme, de l'Asia et Europa , di Persia et Arabbia, de la Syria,Mecha et Jerusalem et di tutta la region d'Egypto , e di tutta la region littorale Signor et Imperador , alla Illma . et honoranda signoria di VeneziaD.domino Andrea Griti duce la degna e condecente salutation . Sappiano Vissa . Illa. che cund lo ajuto delo omnipotente Iddio se levò la mia grandMaestà cum tutti li exerciti suoi, che andasemo contra el re di Hongaria per incontrarsi con elRe di detto loco,combatesimo et con lo ajuto di Dio lo superasimo et lo amazasimo et prendesimo tutto el suo paese, poi vene Joanne del paese de Erdei et sentò nel locho del prefatto Re mandando suo Embassador alla porta dela mia molto grande Maestà per causa de l'regno et mia molto grande Maestà confirmò detto Joanne . Poi Ferdinando fratello del Ré di Spagna quale era in Boemia e archi duca in Alemagna si levò cum al quante sue zenti et vene sopra il prefato Re Zuane et li tolse Buda sua sedia et la sua corona, de la quale in coronò la sua testa, et li tolse tutto el reame di Hongaria sotto el suo poter , poi havendo inteso mia Maestà le predette cose,subito commandato a Ibraimbassa mio primo vezir degno e valente , che andase una giurnata avanti con tutte le genti de la Romania et aliquanti pedoni et a cavalo schiavi di mia Maestà grande, et mia grande Maestà andava subsequenter drio di lui cumAyasbassa et Cacimbassa miVesiri et con tutta la mia porta et driedo veniva Bechrambeg, beglerbeg de la Anatolia, con tutto lo exercito de la Anatolia, et venuti à Belgrado fesimo far un ponte sopra il fiume de la Save, et pasato el detto ponte venisemo in la Serimia (سیرمی، سرم) et tutte le terre, erano in esso loco, se resino, et fattò il ponte passa semo,portade le chiave sue.Venuti poi sul fiume diDrava et da quel loco venisemo nel loco detto Mochaz(موهاج)dove combatesimo con el Re dove detto re Joanne vene a la Porta di mia grande

Maestà, de la qual li concesi il regno di Hongaria et levati delì el ditto Re mando una giurnata avanti cum el suo exercito et alli 29de la luna deZachiz(ذی‌الحجه) che álli do settembre giongesimo a Buda et li etiam gionse tutta la mia armada per el fiume del Danubio et ero inteso, el prefato Ferdinando fugiendo se ne andò in Allemagna,dentro in Buda lascio quatro capitani cum molti fanti in custodia et defension dela città; quelli comminzorno combater com il mio exercito.La mia molto grande Maestà comando che la dita citta fusse circumsesa cum le mie artillerie del mio exercito et cussi commenzorno a expugnarlo et tre giorni fu oppugnado come incluso et al quarto giurno prendescino la citta de fazi et li homini fugirno et andorno in la fortezza , dove cum li schioppi et artilleria li circumdesimo, et videndo che non potevanno scapolar dimandorno misericordia , prendesimo la fortezza a tutto il resto di Hongaria et tutte le sue terre et ho donato el regno di Hongaria al prefato Joanne secondo il costume di mia molto grande Maestà cum tutti i loghi e terre sue, azio el daga carazo (خراج) a la porta de la Maestà mia. Havemo abuto etiam cum lo ajuto di Dio la corona vecchia di Hongaria, et che niuno poteva esser Re senza aver messa in testa dita corona; ma il preposito veramente mio era di non zerchar queste cose, ma di trovar el Re Ferdinendo , quale vene ad occupar per forza il regno di Hongaria, e levatossi di ditto loco se ne ando in Allemagna, et mia Maestà molto grande levatossi de lì cum tutto il mio exercito ando seguitandolo et per el camino trovoalcune terreStrigoniaCamara(قومورن) et Obar (آلته‌بورغ) et molta altre terre , de li qual alcune se resero alcune forno derelicti dali suoi habitatori che fugirno , quel prefatte tutti terre prendesimo cum tutti li confini della Allemagna et sopra i confini una terra che si chiama Pruckh,et una altra che chiamanno cita rosa (Rothneusiedel), et molto altre terre venero a rendersi alla mia molto grande Maestà , e lavatone de quelì lochi alli xxII de la luna di Micharem (محرم) , zioe 25 (٢٦) di settembre , venisimo alla citta dela Viena , et cio inteso il prefato Re, si levò e fugendo se ne andò al regno di Bohemia et in la citta nominata Praga, et li si nascose , del quale piu non intendesimo si era morto o vivo, et cuoci per commandamento de la mia molto grande Maesta furono mandate alcune genti a brusar e distrugger tutto il suo paese , et la mia armata etiam audo per el Danubio distruggendo molti lochi , la qual armata et la mia Maestà etiam stette di sotto ditta Viena 22 giurni ; voltosi de li mia Maestà molto grande , viene à Buda et el profato Re Joanne vene et baso la man di mia Maestà, quale commandò che fusse data la antidetta corona nelle man di èsso Re . Et di quel loco cum lo ajuto de Dio me inviai verso la

mia sedia di Constantinopoli . Per tanto sia noto a Voss . Illa . che per la bona pace et amicitia intercidde fra nui, mandemo il Nostro Schiavo Jonus interprete della mia porta della mia molto grande Maestà per Ambassador, aziò vi porti le bone nove et congratulazione . Sappiate Vossign. Illustrissima che havemo comesso il presente schiavo nostro, che habbia a dirvi alcune parole et li darete fede a quanto vi dira non altro per hora .

Data a Belgrado , 10 uovembre 1529 . »

٢ ، ص ١٠٠ — « Orator turco a Venezia per invidar il doge ad andar a Constantinopoli per esser deile feste della cironcision di 4 ficli , che si fara questo Zugno . 21 . Jugno venne il Orator del S . richissimo d'oro, era accompagnato di 12 gentiluomini. Il Serenissimo l'usò grate parole e saludasse il Sr. —volesse venir, ma non può caminar essendo troppo vecchio . » مارینی سانوتو، ج ٥٣ ، ١٥٣٠ سنه‌سی . بو مکتوب ٩٣٦ رمضانی (١٥٣٠ مایس) تاریخیله مورخدر . سنت دوکونی ١٥ شوالده (١٢ حزیران) یالمق اوزره قرارلشدیرلمشیدی . وزیر طرفندن سفیرك وداع ملاقاتنه قبولی — که بو ملاقاتدن چیقیلیرکن غریتی سفیره دوستلغه دائر تظاهرات عظیمه کوسترمشدر — انجق ٢١ حزیرانده وقوع بولمشدر؛ دوکون اون بش کون تأخیر ایدلمشیدی . آوستریا خاندان قرالی وایمپراطوریسی خزینهٔ اوراقنك وندیك قسمنده ١٥٢٨ و ١٥٣٠ سنه‌لرنده سربه نیقو حدودینك تحدیدینه دائر هرسك وبوسنه سنجاق بکلریله موستار وسقاردونا حاکملرینه کوندریلن فرمانلرك اصلی موجوددر؛ بوفرمانلرده مارتولوزلر ، عزبلر ، اقینجیلر ، مورلاقلر طرفندن جمهور اراضیسنده ایقاع ایدیلان خساراتك دخی تحقیق اولنمسی مندرج ایدی .

٣ ، ص ١٠١ — جلال زاده ، ق ١٣٥ . اوروپا لسانلرینه داخل اولان قوتون (coton پاموق) کلمه‌سی عربینك پاموق منسوجی معناسنه اولان قطنی دکل، پاموق معناسنه اولان قطن کلمه‌سندن مأخوذدر. جلال‌زاده منسوجات متعدده اسملرینی یازار: کمخا (شام قماشی Damas)، اطلس (Satin)، قطنی ، قطیفه وسائره.

٤، ص ١٠٣ — بوسؤال وجوابی نظم ایتمش اولان یحیی بکدن نقلاً جلال زاده ، ق ١١٠ . بوفقره‌یی یالکز صولاق زاده وعالی یازمش وعالی مطبخ عامره کاتبلرندن دوکونده بولنان برشخصدن ایشتدیکنی افاده ایلشدر. عالی میدانده اهرام کبی بیغیلوب دوکونك اوچنجی کونی اهالیه براغیلانات یمکلری حقنده دخی تفصیلات ویریور؛

اوکوز اتلری صیره‌سنده بتون طانه‌لروار ایمش وبونلرك یانندن برحیات قارغه‌لر ، صاقساغانلرایله دیکر صیدقوشلری، کوپکلر، کدیلر، تلکیلر، طاوشانلر، قوردلر، چاقاللر چیقه‌رق یمکلره صالدیران آچ خلقك اوزرینه سیرجیلرك آلقشلری آلتنده هجوم ایتمشلر.

٥، ص ١٠٤ — «Itinerarium Wegraiss. K. Künig. Mayestet Potschafft gen Constautinopel zu dem türkischen Kayser Soleyman» ، اوتوزنجی سنه ، ٣٢ بیوك ورقه ، اوزرنده محل طبع واشارات سائره مقامنده یالکز ١٥٣١ سنه‌سی محرردر . بواثر ، ایلچی هوبوردانسکینك سفارتنامه‌سیله ترجمانی کوریپه‌چیچك Curipedschitz بو سفارته دائر و استانبولدن مورخ و بر رسمی حاوی رساله‌سی قدر نادردر . اثر مذکورك عنوانی شودر : *Ein disputation oder Gesprech zweyer Stallbuben , so mit Küniglicher Majestæt Bothschaft bey dem Türkischen Kayser zu Constantinopel gewesen ; dieweil sy allda in ihrer Beherbergung von den Türken verspert , beschehen , darinnen alle Gewohnheiten , Breuche , Glaub , Ordnung und Landesart der Türkey gemeldt wird, von Herrn Benedikten Curipeschitz von Obernburg obgemelter Bothschaft lateinischen Oratoren , wie er von gedachten Stallbuben alda heimlichen gehœrt , ganz nützlich zu lesen*

٦، ص ١٠٤ — بوهیئته دائر لامبه‌رغ طرفندن المانجه‌ویوریشیچ طرفندن لاتینجه یازیلان رسمی راپور آوسترپا خاندان ایمپراطوری وقرالیسی خزینهٔ اوراقنده‌در ؛ معلومات مدققانه و مکمله‌یی حاوی اولمق اعتباریله بو درلو اوراقك برنجیسیدر ؛ چونکه هوبور دانسکینك راپورنده وقایعك یاریسی اونودلمشدر . او زمانه دائر اوراقك اك قیمتدارلرندن اولان بووثیقه ایلچیلرك وزیراعظم ابراهیم پاشا ایله ایلك ملاقاتلری حقنده شویله سویلیور : « Den wir ime (ابراهیمه) gar aygentlich bemerkhen miesen,das wirBeselch hetten in teutscher sprach zu reden und wollten des in latein verdulmetschen lassen .

٧ ، ص ١٠٤ — « Er (ابراهیم) wiese woll darum,denn der pabst hier deshalben brief pey ime gehabt und solch sein nodt seinem Herrn dem Kayser und im trewlich klage, desgleichen hat Khunig von Frankreich solchs gar neulich durch sein potschaft und sonderes Schreiben anhergethan , dagegen im gedachter Khunig von Frankreich seiner Leibharnisch einen geschenkt habe und hat ferners gesagt , wir sollen glauben , das solch unmenschliche Ding nit guet ende nemen , und das sy dyTürckhen solche unmenschlicheDing keineswegs teten.Er(ابراهیم) habe den Kenig Ludwig zu Ungarn geschlagen und erlegt , aber des

Kaysers (سلیمان) bevelch und auch sein gemuet sey rechtlich gewest, wann er pey Leben blieben und gefangen wære worden, so hat ihn der Kayser um kein Gelt geschetzt, sondern als einen Khunig frey ledig lassen und da man sahe, das seine Khunigin zu ersten Khunigin Maria zu Ofen wære, da wurde von stund an bestellt, das niemant zur stat sol, sondern alle herhüten oder gezeld ausserhalb der stadt aufschlahen und sy als eine Khunigin in nichts zu beleidigen, sondern hat sy in irem Stuel beleiben wollen lasen, also ist menschlich gelebt, nit wie der spanische Khunig gethan; so und weiters gesagt wie itzt E. M. Ferdinandus den Obordansky geschikt hat; den Janusch Kral zu emorden, solche unmenschliche Ding wert got ungestraft nit lassen, also haben wir zu wissen begehrt was E. M. durch den Obordansky solte dem Janusch leid zu thuen befehlen haben; also hat er uns ferner erzæhlt, wie Obordansky gen Ofen zu dem Janusch Kral kommen were mit dem anzeigh und were ime zue guet da,und het geheime sacheu mit ime zu reden,und so ime der Janusch Kral die stat geben und für sich gelassen,da het der Obordansky ime einen Brief von E.M.überantwort nnd dieweil er den Brief gelesen, hat Obordansky etwas aus dem Ermel geruckt und nit gewinen mœgen, also hat das ybel nit woln, das ein kleines Huntl so pey dem Woda gelegen, was der huut anmelt, da hat Obordansky wieder still gehalten, das hat der Woda gemerkt und wieder zu lesen angefangen und also über den Brief geneigt gesehen und ersehen, das der Obordansky wieder ein messer zucken wolt und das nit so pald heraus gewinnen mœgen, in dem ist der Woda aufgesprungen und einen tolch gezuckt und den Obordansky von im gestossen und geflohen, und ihn stehen lassen, der habe alsdann bekannt, das ime E. M. mit gaben bewegt den Janusch Kral also zu erstechen. «فی‌الحقیقه محاصره صیره‌سنده زاپولیایی اولدیرمك تصوریله بودینه داخل اولمش اولان هوبوردانسکینك عاقبت مؤلمه‌سی بو حکایه‌یه بر درجه‌یه قدر مشابه صحت اولمق مزیتنی ویریور.

Demnach sey der Keyser fürter gen Ofen gerückt» —۱۰۵ ص،۸ und das Land eingenommen und wird gefragt: wo ist nun der Ferdi- « لامبرغ ویوریشیچك راپوری . nandus gewest?

Hat sich also (سلیمان) mit seinem her erhebt und in» —۱۰۵ ص،۹ sein Khunigreich hungarn zogen,als er aber über die Tra (دراوه) khomen und entlich gedacht er werde E. M. derselben Entbiethen nach und nachdem E. M. daselbst schreiben alles finden daselbst hinwenden dem Kaiser durch den Obordansky von E. M. geschickt, darum

begerte E. M. er solte nit wider Ofen zeihen, so kenne E. M. aber nit abziehen, so sol er wissen, dass E. M. gefast sey in zu schlagen und E. M. habe das Schwert in der rechten Hand, welchen Brief uns der Wascha fürzeigt und ferners gesagt , ist das von Euern Khunig ein vernünftigs Schreiben gewest? aller erst werde mein Keiser entschlossen E. M. zue suechen und zoh also fort für Ofen allda ein Stuel ist, da ein jeder Kunig von Hungarn sitzen soll, da fand er E.M. auch nit, also habe er der Wascha Ofen gestürmt und gewonnen und viel trefliche Geschütz und Zuwbereitung darin gefunden, daselbst habe man den Keiser gesagt E. M· weren zu Wien, dannen sey der Keiser daselbst hingezohen und als er für Pruck komen, welches die Grenz E. M. Lande an Hungarn sey, habe alle Hofnung gehabt E. M. daselbst zu finden, aber der Pfleger daselbst sey im entgegen khommen und die schlüssel zu dem Tor pracht und sich ime ergeben,dem hab er und allen seinem Zuegehœrten kein leid tuen lassen und fort auf Wien E. M. zue suechе zogen; wie er für Wien khomen haben vil leut gesagt E.M.weren inWien aber der pischof vonGran habe im die Warheit gesagt das E. M. gen Lintz oder gar gen Prag geflohen weren. Da nun sein Keiser vernommen, das E. M. von Wien flüchtig weren worden und kein hov heten,da sey sein Keiser unmuetig gewest das E. M. nit gefunden hat, und hat sich niedergesetzt und sein Gses anspornt (damit er den Sakhman gemeint) auf alle seiten das man sehe, das der rechte Kaiser da sey mit macht, und da aber der Kaiser da habe gesehen die schœne stat Wien in einem ebenen Lande liegend mit genuegsamen gueten weinperg auch schœnen Gepyrg und ebnen Land umgeben da hat er gesagt, hie gepüert wol einen Keyser zu sitzen, da lass unser Haus bauen , allda wollen wir aller unsrer Freund warten und der Keyser sey auszogen, allein einschlecht wie imer E . M. zu suechen und nit stat und schlœsser zu gewinnem, darum er kein gros Geschütz mit ime gefuert so hat er dennocht zue einem Warzeichen, das er da gewest und das E. M. sehen, das er nit so jedes einstecke, habe er die Mauer an Wien durch seine Leut mit hauen und mit Krampen auch mit einem wenigen Pulver einwerfen lassen,wie wir ungezweifelt gesehen heten, dannoch sey der Keyser Kælte und winters halber auch weil er von E. M. oder einigem Kriegsvolkh nichts gehœrt wieder abzogen, und als er gen Ofen kommen da habe er dem Janusch Kral als seinem Deiner, Ofen und das Landt befolhen und er der Wascha hab im zue Weizen die kunigliche Kron aufgesetzt; wie khunen dem E.M.dasKunigreich hungeren begeren,dieweilen seinKeyser zweimal gewaltetlich mit dem sebel erobert hab,warum sey E.M.nit komen darum zu schlahen, und ferners yber sich schauend gesagt:Oh Fer-

dinandus du würdest den Zæhren so deine Leute dy wir von Wien elendighlich wekh gefüert yeber dich das du sy so schentlich verlassen und vergessen habest , nit entrinnen , sy werden trefen und ferners angezait: E. M. schreib sich Kunig zu Huugern und ein erb des Khunigreich Yspania und der kais.M. Bruder Statthaler, wo sey dasselbige Khunigreich hungern, ob noch Einer des Namens were und so E. M. nur des Kaisers als E. M. Bruders Stathalter seyen, wo seyen denn E.M. Khunigreich und lande gegen welchen landen solle sein Keiser Frid mit E. M. machen? » اوسترپا خاندان ایمپراطوری و قرا - لیسی خزینهٔ اوراقنده لامبرغ ویوریشیچك راپوری .

Darauf er gesagt: Nun mein Herr der Kaiser ist » —۱۰،ص۱۰۶ nit wider euren Friden mit E. M. anzunehmen doch dergestalt, das sich E.M. des Khunigreichs Hungern ganz entschlahen nit allein des so sein Keiser erobert,sondern das dazue so E. M. noch innen haben, denn das Khunigreich Hungern sey ainmahl seinesKeysers und dass die Rom. kais. Majestæt würd aus teutschen Landen in Yspania ziehen, den man künte sonst einen Friden mit E. M. nit annemen, dieweil der Janusch klagte E. M. Brueder zu feindt pey E. M. seyn und wem sol den das kumt noch nicht kein guet oder rechter Frid seyn. لامبرغ ویوریشیچك راپوری .

۱۱، ص۱۰۶— ابراهیم پاشانك ویانه محاصره سنی ایلچیلردن آلدیغی پاره اوزرینه رفع ایتمش اولدیغنه دائر معاصر اوروپا مورخلر نزدنده اعتبار بولان افسانه یی، عیناً نقل اولنان فقرهٔ آتیه باشلی باشنه تکذیبه کافیدر: » Darauf er gesagt , sein Keiser verkauf nit Lande und bedarf auch eures Geldes nit und zeigte uns durch das Fenster Sieben Turm die weren all woll Gelts auch silber und goldes, die hab er noch nie angegriffen; die forigen potschaften hetten ime von E. M. auch hunderttausend Gulden verheissen er solle helfen , das sein Keiser E . M . die Flecken geb ; ich hab innen aber gesagt und sage ens solches auch , das wir nit gedenkhen sollen das er von Geltz wegen seines Herrn Nachtheil raten wolle. Er sey in obgemelten seines herrn Schatz zu greifen geweltig, wann er well, er welt lieber seinem Keyser helfen alle Welt unterzuepringen , nit das er land und leut wekhgeben soll. Es sey auch pey innen nit der Gebrauch das man Geld und Miet neme und dem herrn sein Nachtheil rate,oder seinen Schaden verhelfe,wie wir begert , darum schweigt dieser Reden stil. « لامبرغ ویوریشیچك راپوری.

Darauf er durch mich Joseph von Lamberg in » — ۱۲،ص۱۰۶

teutscherSpach angezeigt und durch unsernTulmetschen lateinisch
« vertulmetschen lassen.

۱۳، ص۱۰۷ — » Wir dem Keyser seine Hand küst und nachmah-
ls dem Keyser durch mich Joseph von Lamberg in teutscher Sprach die Werbung zu thuen angefangen und lateinisch durch unsern Tulmetschen vertulmetschen lassen. «

۱٤، ص۱۰۹ — عثمانلی مورخلرینك ویردکلری معلوماته ضمیمةً اوستریاووندیك اوراق خزینه لرنده بولنان اوراق، فرانسز مورخلرینك وحتی فلاسانك برنجی فرانسوانك دولت عثمانیه یه مراجعتی حقنده محافظه ایتمکده اولدقلری سکوت یرینه قائمدر :

Nemblich (ابراهیم دیور)als der Kbnnig von Frankreich in des Kaisers» Majestæt Fanknus gewest, hat er seinen Keiser (سلیمان) und ime(ابراهیم) aus der Fanknus sendlich geschrieben, welchen Brief ein pot durch E. M. Lend in schuhen zwischen den sollen pracht habe, in welchem Brief der Khunig von Frakreich dem Kaiser demuetig klagt seine unfel und Beschwerung darin er gewest und in als seinen Herrn und Brueder gebeten, das er ime in seinen Nœten also das einem rechten Kayser gegen jeden Khunig der in so grossen neten ist woll gezimbt nit verlassen; es habe auch des Khunigs von Frankreich Mutter dem Kayser sein halber sendlich und demütiklich geschrieben und gebeten ime zu helfen, darauf sey sein Keyser bewogen worden in nit zu verlassen und hat also mit im und den Venedigern einverstand und puntniss gemacht also dass sy eine trefliche Armada auf dem mer aufgericht damit sy gegen Yspania arbeiten haben wellen, und der Keiser soll mit einem treflichen Her durch E. M. Lande in Fryaul und fort auf E. M. land ziehen seyn, deshalben sein Keyser sein her « nun versamblet und pey einander gehabt.

۱۵، ص۱۱۱ — قارامسینك تاریخی روسیه حکمداری واسیلی طرفندن کوندریلن سفیر حقنده هیچ برشی سویلیور؛ لکن واسیلینك پادشاهه یازدیغی مکتوبك ترجمه سی مارینی سانوتونك مجموعه سنده مندرجدر: Copia di una lettera mandata dal Serenissimo Re de Rosia al Potentissimo Signor Turcho. In Principio Dio Nostro Trinita il quale avanti il seculo e prepotente e da poi il seculo non manchera mai vi il patre e fiolo il spirito santo. Il Grandissimo Sgr. Vasilao per Dio gratia Vero Signor di tutta la Rosia e di altri molti paesi Oriental e di Tramontana Sgr. el Grandissimo Chnes hodie morsi (sic) siommo Graschi, Tieschi, Torzelli, Ungreschi, Premischi, Mulatti, Volgarschi montagne Sasoxove et altri habitatori presi la mia Imperial Corona mando questo tempo a Belgra-

do dui grandi homini del mio paese, a veder la facia di tua grande Signoria con presenti per la Tua Grandezza,quel con verità ho inteso quelli alli piedi di l'ombra Tua essere inclinati, quel hanno apresentato el segno del bono amor con exponerli quanto la mia Signoria li haveva ordinado con ordine che in tre lune fussino tornati a lo Imperio mio, non havendo altro impedimento demandato de tua Imperial Corona par siano pasato el tempo in el paixe di tua grande Signoria siano smariti per il che la mia lucidissima Corona e fata nobolosa et la faccia nigra con li grandi homini del mio paese. Mandamo al presente coluna alla tua forte Grandezza che tu vogli trovar li miei nomini e far grande provesion o con ferro o con foco nel paese che sono smariti e dove altramente asumisino la faza nostra in vero si chiamarano a tutti li potenti, che stanno e vivono sotto la fede del Impero mio con li vicini potenti nostri amici e Confederati quel tutti mandaremo a far vendetta per ritornar la faza mia biancha et la corona lucida. Bene noto alla Tua excelsa Signoria l'ordine quanto del grande tuoPropheta che dire el Signor: checonque fara morir el Justo, non pasera al jardin de piaceri, per andar ad habitar il cielo si non fara penitentia con el danno li contra lui sia licito ogni offesa. Per ho pregiamo l'Altezza del poter tuo, che ha inviato pazi e Capitoli fra noi vogli trovar facendo quanto e ditto di sopra altramente exeguiremo la lege delPropheta non perche sarà la mia grande Signoria quella che rompa la bona paxe, ma el peccato sia sopra l'anima di cui sara causa ne piu altro li anni de la grande Signoria Tua siano longi e felici mentre durera la paxe fra noi. Data nelli giardini Scodui l'anno 1531 del mese di Aprile.

نام شاهانەنك صورت تذكيرى

A Suliman Soltan Signor di Costantinopoli dello mar bianco e del negro e della Natolia e della Romania e de la Caramania e di quella grande Signoria de Cayro e Sorya e di altre molte terre e paesiSignor fradello e bono amico.

١٦،ص١١٣—روزنامۀسليمانينك ١٣حزيران تاريخنەواوستريا خاندانى اوراقندە:

Instruction auf den Edlen und uns lieben getreuen Lienhart Grauen zu Nugarol, unseren Cæmmerer Josephen von Lamberg, unseren Hofmarschalkh, Unsere Ræte und Gesante was sie von unsern Wegen bey dem Türkischen Kaiser handeln sollen. Innsbrugg, 3 nov. 1731.

عنوانلى اثره

So aber der Torkh also frey مراجعت . بواثرده شو فقره جالب دقتدر:

und on einig Mittl oder Geding sich nit einlassen, sondern das Kunigreich Hungarn wie vor gantz und gar haben wollt, sollen im unsere Rete und Oratores auf solches kaine Antwort geben, sondern das Al-

سفیرلر متارکه مدتی اوزون تعیین « les mit Stillschweigen beantworten .
ایتمکه وحتی دائمی صلح عقدینه قدر برسنه‌لك متارکه عقدینه مأذون ایدیلر؛ مجاـ
رستانك فردیناندہ ترکندن دولایی تأدیه اولنه‌جق اچه‌یه کلنجه هدیهٔ سنویه ناملهـ
یکرمی بش‌بیك دوقه‌دن یوزبیك دوقه‌یه قدر تکلیف ایده‌بیله‌جکلر ایدی: «Und
mit diesem Vorbehalt also, das uns Hungarn bleib, mœgen unsre vor-
benanndte Rete solche Pension auf ain jerliche Zalung bewilligen und
also dass sie von 25 M.Dukaten, geen auf 30 M. und so solche nit ge-
nueg sein wirdet, auf 40M. und so er dies auch nit zufrieden sein wir-
det zuletzt auf 50M.doch wohl bedechtglich und mit einem Verhaiss
darnoch so es mit dem nit genug sein wirdet, auf 60, 70, 80, 90 und
وبانه کتبخانه‌سنده درت یاپراقدن‌عبارت « zuletzt auf 100 M. und nit wieter.
وزیاده‌سیله شایان دقت برمطبوعه‌واردرکه تاریخسزاوله‌رق‌شوعنوانی‌حاویدر: «*Von*
Zweiyen Turken newlich gefangen vas sie gefragt worden und geant-
vortet heben. «وایکی ترکك سلطان سلیمانك گونشه گوندردیکی عسکر حقنده ایراداولنان
اوتوزبش سؤاله‌ویردکلری جوابی متضمندر؛ اون بشنجی سؤال نوغورولانك مأموریتنه
دائر ایدی: «Wo die potschaf sey?» برنجینك جوابی: «Sie sey beim Turken
Sie laben noch vnd » ایکنجینك جوابی: und ziehe mit im, wohin er ziehe»
sein stets bey dem Ymbri Wascha, sie haben nicht wollen abzihen,
haben geforcht geferligkeit vnd ermordung vor des Türkischen vor-
ینه « trab, haben drumb den Kayser gepeten das er sie bey jm behilt.
بوائرده معلومات آتیه کوریلور: «سلطان‌سلیمان درت‌یوز پارچه‌طوپ کوتوریوردی؛
پادشاه‌ایله ابراهیم پاشانك معیتنده اون‌بیك یکی‌چری بولنه‌رق بونلرك طقوزبیکنده
توفك وبیکنده حربه وار ایدی؛ ال قدر اکمك اون اچه‌یه قدر صاتلقده اولوب
براچه‌بش دینارلك قیمت حقیقیه‌یی‌حائز ایدی؛ پادشاهك‌سنجاغی آلتنده سکزبیك
تاتار و اوتوز بیك اناطولی عسکری بولنیوردی؛ عسکرك مجموعی ایکی یوز بیك
کشی‌یه بالغ وبونلردن یالکز نصفی سلاح استعمالنه‌قادرایدی. یکرمی‌سکزنجی، یعنی
سؤاله برنجی شو جوابی ویرر : «Ob er die Vngarn vast nider lass hacken?»
«Er lass die Vngern nit todten noch» ایکنجی: «Mann fahe der Vngern kain;»
«Ob sie sich zu Güns vast wehren?» دیه‌جواب‌ویرر. اوتوزاوچنجی، یعنی: «fangen
Er acht,es seien mehr dann tausent Turcken davor erschos- سؤاله برنجی»
«Obs Volck zu Ross harnisch für» دیه‌جواب‌ویرر. اوتوزدردنجی، یعنی «sen worden.
Nain, Aber lang plechhandtschusch fürn sie, vnt uber» : سؤاله برنجی

Biss jn achtzehn» وایکنجی «vierhundertCamehlthier fürn pantzer hernach glid.» جوابی ویرر .

۱۷، ص ۱۱۵ — یوریشیچك فردیناندہ: «*Des Türken erschreckliche Belage-rung der Stadt und Schloss Günss und derselben nach zwælf verlornen Stürmen abzug durch den tewren Ritter Nikolaus Jurischitz Hauptman. Dasselbe Rœm. Knug. Majestœt aus Günss wahrhaftiglich zugeschri-eben 1532*» عنوانلی راپوری (گه‌بهلك « تاریخه متعلق اوراق » اثرنده ص ۳۰۵-۳۰۸) روزنامهٔ سلیمانی ایله تماماً موافقدر؛ ۲۸ اغستوس تاریخیله مورخ اولان بوراپورده « ابراهیم پاشانك گونش اوکنه وصولنك یکرمی ایکنجی کونی » دینلمشدر؛ شوحالده وزیر اعظم ۷ وپادشاه ۱۰ اغستوس تاریخنده واصل اولمشلردر . بو قدر واضح معلوماتدن صوکره مجارستان مورخلرینك غیر صحیح تاریخلر کوسترمش اولمری، مثلا فه‌سله‌رك (ج ۷) ابراهیمك وصولنی ۳۱ تموزده و سلیمانك ۱ اغستوسده دیمسی اسبابی آکلاشیله‌ماز .

۱۸، ص ۱۱۷ — روزنامهٔ سلیمانینك ۳۱ تاریخی. زماناًبزه‌اك یقین اولان فه‌سله‌ره قدر مجار مورخلرینك جمله‌سی، ایلچیلری گونش محاصره‌سندن اول اعزام ایتمکله عینی خطاده بولنمشلردر؛ فه‌سله‌رك (ج ۷، ص ٤٧٦) ظن ایتدیکی وجه ایله سلیمانك ۲۸ اغستوسده رجعت ایتمش اولدیغی‌ده یاکلشدر؛ چونکه اوکون صوك هجوم وقوع بولدی (یوریشیچك راپورینه مراجعت) ، واردو آنجق ۳۰ تاریخنده قالقدی. برده سلطان سلیمان، اردوی قورون محاصره‌سی خبری اوزرینه قالدرمش دکلدر؛ زیرا دوریا بو شهرك اوکنه آنجق بر آی صوکره ، ۲۱ ایلوله واصل اولدی . شو اثرلره مراجعت: Ant . Doria: *Kurzer Inbegriff der merkwürdigen Begeben-heiten , welche sich zur Zeit Carls V. in der Welt zugetragen haben ;* « (گه‌بهلك تاریخه متعلق اوراق اثرنده ۳۱) . « شارل کن زمانینده ظهوره کلن وقایعك خلاصه‌سی ». روبرتسون، قورونك دوریاطرفندن ضبطی حقنده هیچ برشی یازمامش.

۱۹، ص ۱۱۸ — یوریشیچك گونش اوکنده مدافعهٔ قهرمانیسندن صوکره قاچ سنه یاشادیغی بیلنمز . اوکا، قارنیول عمومی قوماندانلغی مقامنده ۱۵٤٤ سنه‌سنده قونت ژوزف دولامبه‌رغ خلف اولمشدر. اوغلی آدامك ۱۵۳۸ تاریخلی کتابه‌سنك مزارندن یوریشیچك او تاریخلرده وفات ایتدیکنه دائر اولان استدلال ، مارنه‌ك روزنامه‌سی « سربست گونش شهر قرالیسی محاصره‌سی، ۱۵۳۲ ویانه ۱۷۸۹، ص ۱ »

اثرنده — که حجمی کوچك ایسه ده قیمتداردر — صورت کافیه ده رداولنمشدر.

٢٠، ص١١٨ — گه به لك « تاریخه متعلق اوراق » اثرنده زیرده کی عنوان ایله مندرج تفصیلاته مراجعت: « *Wahrhaftige Beschreibung des anderen Zugs in Œsterreich wider den Türcken gemeiner Christenheit Erbfeinde vergangenen funffzehnhundert zwey und dreyssigsten jahres thetlich beschehen und yetz und allererst in disem 1539 jar in Druck gefertigt mit lustigen Beschreibungen des landts Gelegenheit, Schlachtordnungen, überfallung, angriffes und sigs der unseren auch des Turkischen Kriegshaufens flucht und niderlage, ob künfftig durch die Gnad des Allmœchtigen ein merer ernstlicherer Handlung wider gedachten Erbfeinde fürgenommen, daraus Berichts und Erfahrung zu erlangen.* »

٢١، ص١١٨ — بوقاسمی ایستوآنفی وژوویوس «قاسونوس Casonus» صورتنده یازارلر؛ لکن والواسورك، ج٦، ص٤٢٩، ادعاایتدیکی کبی میخال اوغلی عائله سندن اقینجیلر قوماندانی دکلدر؛ چونکه ویانه محاصره سنده میخال اوغلی عسکریله سن — وه یت St. veit ده بولونیوردی؛ قاسم ایسه طونه ایچه دونانماسیله نوسدورف Nussdorf ده ایدی . (له و انقلوده ، ص ٤٦٠، به سه لك « ویانه محاصره سی » نه مراجعت).

٢٢، ص١٢٠ — ایستوآنفی یه نظراً قاسمك اون بش بیك اقینجیسندن هیچ بری قورتلمامشدر. پچوی، ق ٥٦، وصولاق زاده، ق ١٠٩، بوبابده مجارمورخیله متفقدرلر؛ یالکز صولاق زاده، قاسمك — ١٥٢٩ ده وقوع بوله رق اون ایکی بیك ضایعات ایله رجعتی انتاج ایدن — بوایکنجی آفینی برنجیسیله قاریشدیرر. بعض مورخلرك، قاسمك عسکرندن یالکز نصفی اولان سکز بیك کشینك تلف اولدیغنه دائر روایتلری دهازیاده شایان اعتماد کورینور؛ ذاتاً بورقمی ژوویوسدن نقلاً والواسور، مه کیزه ر، ژولیوس سزار دخی المشلردر. ژوویوس (قاتونامه، جلد ٢٠، ص٨٣٢) دیکر نصفنك فیروز بك قوماندهسیله ایستیریایه کچوب قورتلدیغنی دخی علاوه ایدر.

٢٣ ، ص١٢١ — عالی، ٢٥ نجی حادثه، ق٢٤٠: «باغ وراغی جنت فردوسدن نشان ، حالاکه مساکن وبیوتی قرار کاه اهل میزان.» اهل میزان یوم حشرده کی «اهل میزان» معناسنه کلیرسه ده باشقه صورتلرله ده ترجمه اولنه بیلیر ؛ چونکه علم میزان شرقلیلرده یالکز منطق علمنه دکل ، کیمیایه [؟] دخی علم اولمشدر . « اهل میزان » ارباب اعتدال واحتیاط ویاخود ارباب ثروت [؟] معناسنه ده کله بیلیر .

٢٤، ص١٢١ — بوسفرك روز نامه سنه نظراً سلیمان ١١ ده غره چ Gratz پیشکاهنه

واصل اولدیغی و ۱۲ ده یوزه‌رك [یعنی کوپری قورلمقسزین ، آت ایله] مور ایرماغنی
کچدیکی جهتله بوشهرك درت بیك ترك طرفندن ضبطنه دائر ژولیوس سه‌زارك روایتی
وعالینك « اول شهر کبیر دخی تسخیراولندی »دیمسی شایان‌اعتماددکلدر .ایستوآنفی
دهازیاده دوغرو اوله‌رق:« Muram flumen apud Græcium Styriœ urbem
tumultuarie transjecit.»دیور.ایستوآنفینك بونده‌حقی وارسه‌ده پادشاهك دراوه‌
یی‌ده یوزه‌رك کچدیکنه‌دائرافاده‌سی یا کلشدر؛چونکه‌اردونك بونهردن کچمسی ایچون
درت کوپری قورولمقله اوغراشلمشدر. الك زیاده غریب‌اولان، بومناسبتله ابراهیم
پاشا حقنده شویله براسناددده بولنلمش‌اولمسیدر: « Ibraimi consilio , qui illum
a Christianorum cervicibus sublatum cupiebat » ، ایستوآنفی ، ق ۱۸٤.

۲۵،ص۱۲۳ — ژولیوس سه‌زار، ج ۷، ص ۳۸، ۱۵۲۹ وقایعندن اولمق اوزره
ذکر ایدرکه سیکیسموند دووه‌یکزه‌لبورغ (یعنی وه‌یکزه‌لبه‌رگه‌ر) ویانه پیشکاهنده
بولنه‌رق قاچیانه‌روپول‌باکیچ‌ایله‌برلکده — رجعت‌ایدرلرکن — ترکلره‌هجوم‌ایتمشلردر
(والواسوره مراجعت، ج ٤، ص ٤۳۰)؛ لکن‌بونك‌وقوعی مادةً ناقابل‌امکاندر.
فه‌سله‌رده شوافاده‌سیله: « Und die Tag nach einander diweil die Feind
abgezogen seynd H. Wakitsch Paul,H.Sigmund Wixelburger und H.
«Hans Kasianer sampt anderen taglich auf das, Streifen ausgeritten.
او سهوده بولنور ؛ له‌بنیچ اووه‌لرنده واقع اولان مظفریتك ۱۵۳۲ سنه‌سنه عائد
بولندیغی‌شونکله‌ده‌ثابتدرکه‌ژولیوس سه‌زارك ذکر ایلدیکی وورو Vorau ال یازیسی
ترکلرك‌وه‌سه‌نبورغ Vœssenbourg دن‌ماربوغه Marbourg اولان‌بیوك‌هجوملرینی
او سنه وقایعی صیره‌سنده کوسترمز .

۲٦،ص۱۲۳ — اوستریاخاندان ایمپراطوری وقرالیسی‌خزینهٔ اوراقنده بولنان
برمکتوب، ابراهیم پاشانك یالکز ایتالیانجه‌ده‌کی‌اسلوبیله دکل، شو سوزلری‌حاوی
اولان مهریله‌ده سزاوار دقتدر :

« بمهر خاتم نبوت جستم که زره تعظیم ، بندهٔ ازجان سلیمانشاه ابراهیم »

(ترجمه‌سی:پیغمبرك مهری محبتیله، شان وشرف آرارم وجانمله سلطان سلیمان
شاهك بنده‌سی ابراهیمم)

[علاوهٔ مترجم : عبارهٔ منقوله ناموزون و نامربوط و فرانسزجه‌دن مأخوذ
ترجمه‌سی‌ده بالطبع سهوآلود اولوب

« بمهرخاتم نورنبوت، از ره‌تعظیم، شد از جان‌بندهٔ سلطان سلیمانشاه ابراهیم »

صورتنده وزن و معنی درست اولورسه‌ده بویله اولهجغی بالطبع تأمین اولنهماز . شو صورتجه بیتك معناسی بواولور: «خاتم نورنبوته‌قسم‌ایدرم که‌ابراهیم، برای‌تعظیم، سلطان سلیمانشاهك عن‌صمیم القلب قولی‌اولمشدر. » بو سطرلری اوقویانلردن بیان اولنان‌خزینهٔ اوراقی‌زیارت ایدن‌بولنورسه تصحیحنه همتی مرجودر.]

ذکر اولنان مکتوبك اصلی شودر : Ibrahim Bassa Dei gratia primo Visirio Secretario et summo consilliario dello gloriosissimo magno et invictissimo Imperactore Sultan Sulleyman capo et Ghovernatore de tutto lo Imperio di esso, et de tutti li suoi schiavi et baroni et superior con la grazia del meser domine dio, el mio Invictissimo Zesar me a facto chapetanio Zeneral al tuto suo serzito e ha dado avanti alo paise dello re de Spagnia a brusar e ruinar adanda ai nostri zente; e anno preso adrea stodler e ano mena da nuy e a piazu e a pregar purase que misso signoreto desto paise e priegò la signoria nostra, que no me fazi morir e meco facto franco et libero; mael nostro Invictissimo Imperator non e avegnù a questi paise a far mal ai poveri ma e avenuto per cercar lo re de Spagnia Charlo aposta,perchè esso già tutto 'l mondo e prende i re e duchi e baroni e derichas e vende e pygia i soe denari, e a meso anche Ila corona, e dize queso impérator del tutto el mondo et da tre ani in qua e faser ziti pervignir a combater con nostro Invictissimo Imperactor con questa scusa, e seria cogia da li poveri pura se denari e tessori da viena in qua; e dizeva que sel vol vignier a combater con nuy e nostro invictissimo Imperactor con tante serziti quanti mese al camin e a venir per ritrovarlo e non avemmo trova mai fin apreso a la viena semo sta e femo brusar e ruinar tanti i soi paise e avemo senti quelli in una zità nominata Graza, e semo passate le muntagnie et chatibe strade per adar a trovar llo; anque la none avemo trova, i paisi delli re sono propria come i soe mogliere, et none avemmo sapuò mai a quel paise sese trova; data in la nostra sedia die XXVI. Settembre MDXXXII.

۲۷ ، ص۱۲٤ — سلطان‌سلیمانك، اسپانیا قرالی (شارل کن) اوزرینه، بشنجی سفری روزنامه‌سی .

نیسان، رمضان—۲۶ نیسان ۱۵۳۲، ۱۹ رمضان، جمعه، استانبولدن حرکت. اردو حلقه‌لی پیکاره قونار. ۲۷، چتالجه. ۲۸، قباقجی. ۲۹، هدیه‌لی. ۳۰، قارلی.

مایس، شوال— ۱، احمد بك کوپی؛ یاغمور. ۲، اردو خادم‌کویندهطورمیوب‌علوفه‌جیلرده قونار؛ برکونده ایکی مرحله. ۳، خاصکوی. ٤ ادرنه. اون ایکی کون بورادہ قالندی. ۸ (۱

شوال) بایرام؛ توقف. ۹، رعایا کاتب ومفتشلرینك، اوشاقلرینه سمورلی قطیفه چپکن کیدرمش وچاوشلره خنکارك آتلرینی ویرمه‌مش اوللرندن دولایی، تأدیبی. بواحواله پیشوا اولانلر آت آرقه‌سنجه سوروکله‌نوب ایکیسی صلب اولنمش و ایکیسی الی کسلمکه محکوم اوله‌رق دردینك باشی قطع واون بشی دکنك ایله ضرب اولنمشدر. ۱۶، وزیر اعظمك عزیمتی. ۱۷، اردو برمرحله‌دن صوکره چرمن قارشیسنده برچایره‌قونار. ۱۸، بغالا کی طرفندن کچوب اوزون برمرحله‌دن صوکره حصارلی جوارینه قونار. ۱۹، سازلی دره. ۲۰ ککلك یوردی؛ وزیر اعظم، ماشیاً اوتاغ همایونه کیدر. ۲۱، خدیجه؛ وزیر اعظمك چادری اوتاغ همایون یانه‌قورلدی. ۲۲، درفیل کوپی قربنده چقور چایری؛ اوزون مرحله ودرت کوپریدن کذار. ۲۳ فلبه؛ یول، بطاقلقلردن دولایی مشکلاتلی اولدیغندن خداوندکار صولاقلره اوتوز بیك آقچه توزیع ایتدیرر. ۲۴، ۲۵، ۲۶، توقف. ۲۷، وزیر اعظمك چادری طوپلانیر. ۲۸، اردونك حرکتی؛ قوری‌یه قونار، کثرتلی یاغمور. ۲۸، قره پیکارلی، کوچك مرحله. ۳۰، آقینجیلر. ۳۱، اردو قاپیلی دربندن چیقه‌رق اهتمان اووسنه قونار؛ پك مشکلاتلی مرحله.

حزیران(ذی‌القعده) — ۱، اهتمان. ۲، صوفیه. ۳، توقف. ٤، یکی‌چریلر نیشده‌طوپلانمق امرینی آلیرلر؛ دیوان. ٥، وزیر اعظمك حرکتی. ٦ (پنجشنبه، ۱ ذی‌الحجه) اردو افلاقلر کوینه قونار. ۷، بر بوغاز کچر. ۸، شهر کوپی قارشیسنده برقاناق یاقیننده چادر قورار. ۹، خداوندکار کری قالیر؛ روم ایلی بکلر بکی یدی سنجاق بکیله حرکت ایدوب بتولنیك کوینه‌وارر. ۱۰، آزوور. ۱۱، خداوندکار نیش قاپلیجه‌لری قربنده توقف ایدر. ۱۲، نیش. ۱۳، توقف. دیوان؛ فردیناندك ایلچیسی ال اوپمکه قبول اولندی. ۱٤، وزیر اعظمك حرکتی. ۱٥، اردو قیصه بر مرحله‌لك یولدن صوکره قالونایه وارر. ۱٦، پاپوقوچه. ۱۷، خارمه توفیجی. ۱۸، دوبرانیه قاپناغی؛ اردو ودین قربنده موراوه اوزرینه قوریلان کوپریدن کچر؛ غایت اوزون مرحله. ۱۹، اردوبوغازی کچدکدن‌صوکره چادرلرینی یاشینجه‌ده قورار؛ اوزون مرحله؛ ۲۰، خداوندکار کری قالیر ؛ وزیر اعظم چادرلرینی آق کلیساده قورار؛ اردو بربرینی متعاقب‌درت کوپری کچر. برقاچ‌خرستیان‌یوله‌ایندکلرندن‌دولایی اعدام‌اولندیلر؛ سورکلی یاغمور. ۲۱، خداوندکار اق‌کلیسایه واصل‌اولور. ۲۲، توقف؛ یاغمور. ۲۳، ایلیا؛ یاغمور. ۲٤، حصارلی؛ کثرتلی یاغمور. ۲٥، بلغراد؛ یاغیش دوام ایدیور. ۲٦، اردوپی کوپریدن‌کچیرمك‌ایچون‌توقف‌اولنور. ۲۷، خداوندکار صاوه‌تك اوته طرفنه کچوب سرم اووه‌سنه وارر. وزیر اعظم‌روم‌ایلی‌عسکریله استقبالنه چیقار؛ شدتلی روزکار ویاغمور. ۲۸، توقف؛ اناطولی‌عسکری صاوه‌کوپریسنی‌کچوب سرمه کیررلر؛ ۲۹، ۳۰، توقف؛ یاغمور.

تموز (ذی‌الحجه) — ۱، توقف. ۲، چالدیران محاربه‌سنده وفات ایدن فارلی ایلی بکی سنان بکك ایکی اوغللری وبر سپاهی، یول اثناسنده یکی چریلرك برقاچ قیونی‌چالدقلری‌ایچون‌باشلری کسلدی؛ مزراغه صاپلانمش باشلری اردوده کزدیرلدی؛ ینه بوجنایتله متهم قرق برخرستیان اوصورتله جزا کوردیلر. ۳، دیوان؛ روم ایلی وانا‌طولی بکلری ال اوپمکه قبول‌اولندیلر. ٤، توقف. ٥، دیوان. فرانسز ایلچیسی، لهستان‌قرالنك‌ایلچیسی، فردیناندك‌سفیرلری — کچن‌سفرده قرال یانوشك قبولنده اجرا اولنان مراسم ایله — ال اوپمکه نائل اولدیلر . اردونك بتون مهترخانه طاقمی بومناسبتله دیوان‌چادرینك‌اوکنده‌طوپلانمش‌ایدی. ٦ (جمعه‌ایرتسی، ۱ذی‌الحجه)

فرانسز ایلچیسنك وداع ملاقاتی مناسبتیله دیوان. ۷، توقف. ۸، اردو، سنوها (آشانیا Aschania) کویی قربنه قونار؛ کثرتلی یاغمور. ۹، اردو بکوردلن (شاباج Sabacz) قربنده قره قوچ کوینه قونار؛ ۱۰، شاباج ؛ وزیر اعظم بر کونده ایکی مرحله آلیر. ۱۱، اردو یاریق (یاراق Yarak) قلعه‌سی قربنه‌واصل‌اولور. ۱۲، توقف. ۱۳، متروك‌طرفندن کچیله‌رك بورادونوفدیایه قونیلور . ۱٤ ، اردو ، مورویه‌ك قلعه‌سی اوکنه واروب ایللاچ (Illats) کوینه قونار؛ پاشا ، وولقوار (ووقوار Vukovar) قربنده کوپری‌یی‌کچر. ۱۵، خنکار کوپری‌یی کچر . ۱٦ ، بورحوه (بوروو Borovo) . ۱۷، او سك (ئه‌شه‌ك ، Ecssek)، پیه‌ره‌ره‌نی‌وزیراعظمك‌الی‌اوپمکه قبول‌اولنور. ۱۸، توقف. ۱۹، خداوندکارکری قالیر، وزیراعظم‌اوسك کوریسنی کچر؛ برقاچ‌ایرماق‌اوزرینه‌اون‌ایکی کوپری دهاقوریلور؛ دسپوتك اوغلی‌وزیراعظمك‌الی‌اوپمکه‌قبول‌اولندی. ۲۰، توقف. خداوندکار اوسك کوپریسنی کچر؛ روم ایلی بکلری‌ووزیراعظم‌پادشاهك دخولی‌ایچون‌حاضرلق کورمك‌اوزره‌معیتلری خلقنی‌وعلوفه‌جیلری شهره کوندررلر؛ ۲۱ سه‌رنه‌رکوینه‌واریلیر؛ ارشاق (ئه که‌رچه‌ك Egerszeg) ، شقلوش (شیقلوش Siclos) ، سر چیانوش (سه‌رچه‌م یانوش Szerecsem Yanós) قلعه‌لرینك ضبطی ؛ پیه‌رپه‌ره‌نی حبس اولندی . ۲۲ ، اردو قاپولینا قلعه‌سی اوکنه وارر ؛ اهالینك‌بتون مالاری غنیمت اولق اوزره عسکره ویریله‌جکی اعلان اولنور ؛ قلعه آلندی . ۲۳ ، بطاقلق ایچنده کی قلعه ضبط اولندی . ۲٤ ، بر یکی چری‌یی اولدرمش اولدقلری ایچون ایکی تاتار آصیلدی . ۲۵، بابوفجه (بابوچا Babòcsa): یکی چریلریاغمورلی برهواده آلقش طوپلری آتەرق حرکت ایدرلر.۲٦، بیلووار (بله‌وار Belevàr)؛ قلعه ضبط اولندی؛ برقاچ خندقدن کچیلیر . ۲۷، اردو چیچووا (چیچو Csicsó) کویی قربنه قونار؛ بونوش‌قلعه‌سی آلندی؛ بر کوپریدن وبر خندقدن کچمك ایچون مشکلات عظیمه . ۲۸ ، سافاده ؛ قلعه بلا شرط تسلیم اولور؛ خداوندکار اون یکی چری‌یی صولاق یاپار . ۲۹، سالاویس (سالا نهری Szala) اسمنده‌برصودن‌کچیلیر. بطاقلقلر آره‌سندن مشکلاتلی یورویش. ۳۰. برقلعه‌نك ضبطی. ۳۱، اردو سنت میخالی کوینه وارر .

اغستوس (محرم) — ۱ ، اردو قاپورونافه قونار؛ بو قلعه‌نك وبیله‌شیر (بلکه سالابه‌ر Szalabér) ونیشار وار (بلکه‌توشکه‌وار Tüskevar) قلعه‌لرینك ضبطی. ۲ سالا اوزرینه کوپری قورمق ایچون توقف. ۳ (جمعه ایرته‌سی ، ۱ محرم ۹۳۹)، اردو قام کویی قربندن کچه‌رك قوماندوار (که‌رمند Kœrmend) قلعه‌سی اوکنه چادر قورار . ٤ ، روم قلعه‌سنك ضبطی. ۵، توقف ؛ اردو راب کنارلرینه وارر . پادشاه نهره کوپری آندیرر . ٦ ، اکر‌وار (ایکه‌روار Ikerwar) ومه‌سته‌ر (مه‌سته‌ری Mesteri) نامنده ایکی قلعه‌نك ضبطی . ۷، قرال یان ممالکندن هیدوه‌کده طوریلور ؛ راب اوزرینه قوریلان کوپریدن کچیلیر ؛ ۸ ، توپانقو کویی (تاپلانفا TaPlanfa) . خنکار راب اوزرنده‌کی کوپریدن کچر ؛ اردوده بیه جکك زیاده بهالیفی . ۹ ، کنج کوینه (کنچ Gencs) واریلیر . سلطان سلیمان کوسك (کوسه‌ك یاخود کونش)موقعنك محاصره‌سنی‌امرایدر. ۱۰، اردو خیمه‌لرینی کونش پیشکاهنه قورار؛ شدتلی یاغمور . ۱۱، — ۱٦، یاغمور ، توقف . ۱۷، ۱۸، یاغمور دوام ایدر . ۱۹، قلعه‌نك دیوارلری التنه قونیلان لغملری خرستیانلر قالدیردیلر . ۲۰، توقف

چوق طولو ياغار . ٢١، يكى لغملر آتيلير ؛ بر پارمق بر قازانمق محال ؛ مخوف طوپ آتشى، بر قاچ نفرك اعدامى . ٢٢، خندقلرى طولدرمق ايچون امر ويريلير، ديوارلرك اوزرندن آتيلان بر مكتوب ايله محافظلرك تسليم اولمق ايستدكلرى بيان اولنور، لكن مكتوبى كرى آليرلر . ٢٣، ايكى لغمك آتلمسى كنيش بركدك آچار، غوغا باشلار، شدتلى محاربه اولورسه ده قلعه نك ضبطنه منجر اولماز . ٢٤، و ٢٥، دائمى ياغمور. ٢٦، توقف، اناطولى عسكرى اودون طوپلامغه مأمور اولدى. ٢٧ توقف، اودونلر اوصورتله استيف ايدلدى كه قلعه نك ديوارى ارتفاعنه مساوى بر سطح تشكيل ايتدى. ٢٨، توقف؛ صباحلين نيقولا (يوريشيچ) صلح طلبى ايچون مكاله مأمورلرى كوندرر؛ مقدما فرديناندك ايلچيسى صفتيله استانبوله كلمش اولديغى ايچون طلبى اسعاف اولندى؛ نيقولا. وزير اعظمك چادرينه كيده رك قلعه نك تسليمنى عرض ايدر؛ پاشا ديوانى طوپلار؛ حضار ال اوپمكه قبول اولنور . ٢٩، زياده ياغمور ؛ وزير اعظم متفرقه جعفر بكى قلعه نك تسليمى مژده سيله كوندرر؛ خنكار جعفر بكه برقافتان وبش يوز التون ويرر ، وارپه لق ناميله اون بيك اقچه ترقى احسان ايدر . ٣٠، دائمى ياغمور؛ پاشالر پادشاهك النى اوپمكه قبول ايدلديلر؛ قلعه نك تسليمندن طولايى خداوندكارى تبريك ايتديلر . ٣١، سوپرون (اوده نبورغ Œdenbourg) قلعه سى ينه آلندى؛ اوچ كيسه اقچه وقافتان توزيعى . فرديناندك ايلچيلرينه رخصت ويرلدى .

ايلول (صفر) — ١، استراحت؛ ٢ (پازار ايرته سى، ١ صفر) قوبله كويى (قوبله سدورف kobelesdorf)؛ بر ايرماقدن مشكلات ايله كذار ؛ قيصه مرحله . ٣، چلچه لو (چاسافالو Csasafalou) قارشيسنه قونيلور، بوقلعه ايلك اخطارده تسليم اولور؛ اردو متعدد بطاقلقلردن كچر. ٤، اوهه ل (قوكه ل Kogel) كوينه قونار؛ يوكسك برطاغك ذروه سنده، المانلرك اك متين قلعه سى اولمقله معروف بركوزل قلعه كورينور . ٥، اوهه ل بوغازى كچيلير؛ غايت صعب بريولدن دهانه (ده خانسكيرهه ن Dechanskirchen)واريلير . ٦، اوبوغازك ايچنده وپوتاندروكك (پوتاندروف Pottendorf) بريسنه قونيلير . ٧، بوقلعه ايله دها آز مهم اولميان كيرشبه رغ (Kirchberg) قلعه سنك تسخيرى . يول مشكلاتى دونكندن دها زياده . ٨، رايتنار (ره يته نو Reitenau)اوكنه قونيلور؛ ٩، مارهوفن (مه يه هوفه ن Meyerhofen) اوكنده، فاكيستريچ (فه يستريچ Feistreitz) منبعى اوكنه قونيلور؛ خرستيانلر ياقينده بر قلعه دن هجوم ايدرلر . طاغ بوينجه مشكلاتلى كيديش . ١٠، قالايش كويى (غله يسدورف Gleisdorf)، بوكون يولده بر كليسا ياقلدى، وبرچوق اسير الندى . پيشدارلر شدتلى برمحاربه يه كيريشوب غالب اولديلر؛ درت يوز خرستيان قليجدن كچدى؛ برچوغى ده باشلريله برابر اسير ايدلدى . ١١، غراجاس (غره چ Grætz) اوكنده طورلدى كه اسپانيا قرالنك تخت حكمنده بيوك شهردر . تاتار خانى عسكريله مور نهرى كنارينه قدر كيدر؛ بتون اردو جوار اورمانلردن خارجه چيقار . ١٢، سوارى اركندن حركت ايدوب او زمانه قدر كوپريسز كچيله مه مش اولان مور نهرندن بعونه تعالى مرور ايدرلر؛ لكن برقاچ آدم وبرچوق اشيا ضايع اولدى. ١٣، اشقلوس (شقو Seckau) اووه سنده اردو قوريلور. لايپنيچ (له يبنيچ Leibnitz)قصبه سى كوريلور؛ اردو بورادن برچوق اسير آلير؛ دقيق وحبوبات غايت اوجوزدر. ١٤، پيچان (ويچه ين Witschein) قلعه سنك تسخيرى ، مشكلاتلى كيديش. ١٥، هپ طاغينيق برحالده كى اردويى طوپلامق ايچون توقف؛ اوقدر كثيف دومان كه بربرينى كورمك قابل دكل. ١٦، دراوه كنارينه، مورپروق (ماربورغ Marbourg) اوكنه قونيلور. اردو بوكون يدى سكز بطاقلق كچر. لمبوخ (له مباخ Lembach)

ایشلانجا (شله‌ینیچ Schleiniz)، رادوسه‌ك (رادنیك Radnik) قلعه‌لرینك تسخیری؛ دراوه اوزرینه کوپری قورمغه باشلانیر. ۱۷، کوپری انشا آتنده تأخر. ۱۸، ۱۹، کوپرینك انشاآتی ختام بولمامسندن دولایی توقف. ۲۰، پاشا صباحلین وخنکار اقشامه دوغری کوپریدن کچر؛ اوچ فرقه بردن کوپری باشنه کلدیکندن قاریشقلق وقوع بولور. وزیر اعظم ودیکر پاشالر کوپری اوزرنده بولنورلر؛ وزیراعظم عسکری اوکندن کچیرمك ایچون بتون کون آت اوزرنده قالدیغندن پادشاه مکلف دونامش برآت ایله اچه‌احسان ایتدی؛ اردو کوپری‌یی برکون وبرکیجه‌ده کچدی. ۲۱، اوکله وقتی، ترك اولنان ساحلده هیچ کیمسه قالمامش ایدی؛ اقشامه دوغری کوپری یاقیلوب په‌توقربنده اووه‌یه‌چادر قورولدی؛ صوبولنمیور. ۲۲، په‌توده توقف؛ قیصه‌مرحله. ۲۳، دراوه کنارنده‌ویوچا (وینیچ Vinicz)؛ یول غایت مخاطره‌لی بربوغازایله کسلمشدر؛ برچوق یوك ضایع اولدی؛ کوچك وبیوك طوپلرك آرابه‌لری پك چوق زحمتله. وانجق ایرته‌سی کونك نهایتنه دوغری اتمام مرورایده‌بیلدیلر. ۲۴، استراحت. ۲۵، ایکی بطاقلق کچلدکدن صوکره واراسدین. ۲۶، لوغوویچ؛ وزیر اعظم دمداره قومانده ایتمك ایچون پادشاهدن آیریلیر، برچوق بطاقلق کچیلیر. ۲۷، خاربوتی (هربارتیا Herbartia)؛ پادشاه پوزه‌غایولیله دوغریجه اوسکه کیدر. ۲۸، چرچوق (چه‌رنه‌ك Czernek) قلعه‌سی. ۲۹، دوبوواج (دوبوشاچ Duboschatz)، بوراسی یغماواولندی. ۳۰، ساجیسنه (ساتنیجا Satniza) ایلك اخطارده تسلیم اولور.

تشرین اول (ربیع‌الاول) — ۱ (صالی، ۱ ربیع‌الاول) پودغراد. ۲، وه‌لیقا. ۳، برتوره‌ك. ٤، طرنووه‌کویی، شائوویچا (شایقوویچا Schaikowiza). ٥، پوزه‌غاقلعه‌سنك اطاعتی. ٦، پوزه‌غا صحراسنده اکیدیخا کویی. ۷، چاغلین پازاری کویی؛ قوپاچیق (قوباج Cobascli) قلعه‌سی قصبه‌سی یاقیلیر. ۸، دسپوتك اوغلنه عائدغوریانی قلعه‌سی؛ بوقلعه‌اطاعت ایدر. فنا برکوپریدن کذار؛ شمدی اراضیٔ پادشاهیده بولنلدینی ایچون اسیر التماسی اردویه امر اولندی. ۹، اردو بوزوت کنارلرینه قونار؛ آلتاح قلعه‌سی، قرال فردیناندہ عائد بانقووا قلعه‌سنك اطاعتی. ۱۰، پورادونوفیچ؛ اوزون‌مرحله. ۱۱، جردوچا. ۱۲، اردوسرمه‌کچوب بلغراد قارشیسنه قونار؛ وزیر اعظم پادشاهك استقبالنه چیقار؛ ذات شاهانه کوپری‌یی کچوب بلغرادطرفنه‌اوتاق‌قوردیرر. ۱۳، توقف ورسم کچید. ۱٤، توقف، دیوان؛ پاشالر، دفتردارلر نشانجیلر، اناطولی بکلر بکی خلعت کیدیلر؛ ال اوپمه راسمه‌سی. ۱٥، توقف. ۱٦، وزیر اعظم بایراقلرینی آچه‌رق وموزیقه‌سی اوکنده، بکلرواغالر آرقه‌سنده اولەرق کوپری‌یی کچوب سرعسکر سنجاغنی خداوندکاره تسلیم ایدر. ۱۷، وزیراعظم اردودن آیریلیر. ۱۸، حصارلق؛ نمچه‌قلعه‌سی قوماندانی قلعه اناختارلرینی کوندرر. ۱۹، پادشاه سمندره‌یه کیدر. ۲۰ دن ۲٥ه قدر یاغمور، توقف. ۲٦، پولانا. ۲۷، سیپودیچ. ۲۸، چوبالاچ. ۲۹، چشمه‌نامیله‌معروف قوواچوچینا کویی. ۳۰، نیش قاپلیجه‌لری. ۳۱، پنجشنبه (۱ ربیع‌الاخر) توقف.

تشرین ثانی (ربیع‌الاخر) — ۱، شهرکوی قارشیسنه‌قونیلور. ۲، افلاقلرکویی. ۳، صوفیه. ٤، توقف؛ قاریاغار. ٥، اورمانلق کویی. یکی چری اغاسی ومیرعلم بوکون استانبوله‌واررلر. ٦، اهتمان کویی. ۷، تاتارپازارجغی. ۸، فلبه؛ دیوان. ۹، قونیش. ۱۰، سمیزجه. ۱۱، یکیجه‌لی کویی. ۱۲، ادرنه؛ شهر دونادلدی. ۱۳، توقف. سابق وزیراعظم پیری محمد پاشا بوکون وفات ایلدی. ۱٤ دن ۱٦ یه قدر توقف. ۱۷، بابا اسکی. ۱۸، ارکنه‌کوپریسی قربنده‌الوانلی

کوبی. ۱۹، سلوری. ۲۰، حلقه‌لی‌پیکار. ۲۱، پادشاه‌استانبول‌سراینه‌کیرر. شهرده‌وایوب، غلطه، اسکدار قصبه‌لرنده بش کون شنلك ودونانما. پازارلر کیجه آچلدی، پادشاه، تبدیل قیافت کزدی. ۲۶ تشرین ثانی ، شنلك صوك کونی.

مارینی سانوتوده، ج ۵۷، گونش‌سفرینك ایتالیانجه بر روزنامه‌سی‌دهاواردر که تاریخلرجه روزنامهٔ سلیمانی ایله توافق ایدر. اوندن گونشه متعلق برفقره: «Quel 27 de la luna quelli di dentro cominciarono a dimandar la pace spontanemente, e accordo sopra la fede di Mahometo e sopra li patti di Mustafa e secondo il consulto si acceptò lo loro rendersi a patto,dove di dentro lo Sigr. loro con lo minor fiolo di Curtovich usendo di fora basarono la graziosa man del Bassa inchinando la testa loro fin alla terra,e di poi pi quel loco levandosi lo esercito per giorni 16 tuttavia caminando e scorrendo inverso la banda di Vienna.Dove avrete di questa città si pervenne alla nevicosa montagna Wesil(Wechsel)ciò e rossa. (هارتبرغ Hartberg بوراده شبه‌سز روتبرغ Rothberg یرینه استعمال اولنمشدر.) montagna la pace e per mezzo all'incontro a Vienna e quella a man destra alli isparmi montagni dello interno della Alemagna, arivando quelli di Cavalieri nei mili grasignandossi al montarlo impossibil era, ma la gratia divina; che alli soi fedeli servi non mancha mai da quello loco mollissimo arostarono delle nostre InsuliGambelli carichati,e cadauno delli Gambelli ponendoli in mane le zappe grande per far la Strada coliGambelli ritirandosi a passo a passo cominciarono a montar la detta montagna,cosi lo esercito smontando e cavalchando lepredette aspere montagne ascendendo pasarono e arrivarono allo inverno;e paese di Spagna(?)e queli guartando e brusando e distruggendo e tutto mettendoli a gran ruina e senza ponti tre grandissimi fiumi passarono. Da poi passato il 16 della luna di safersi pervenne incontro al fiume di Drava, dove era una gran citta (Marbourg) et in el meso di quella era il ponte dove si passava lo detto fiume, ma non facendo stima di tal ponte di novo un ponte fu fabricato e cosi parte de lo esercitò passò per il detto ponte, e parte passo al Gurge di Sotto della città dove era il passo e la giurni dui cola notte tutto lo esercito si trasferi e passo il fiume, edi poi caminando in campo doi giurni si arrivò in una aspra e folta selva.

۲۷، ص ۱۲٤ — (مکرر) پادشاهك ۱۲ تشرین اول ۱۵۳۲ تاریخلی برمکتوبنك صورتیدر (مارینی سانوتو تاریخنده مندرج پیه‌ترو زه‌نك. ۱ کانون اول تاریخلی راپورینه مراجعت): Pervenissimo fin ad una gran città nominata Gradjas che fu ab antiquo sedia e domicilio del detto Maledetto,dove avendo cognosciuto che il Maledetto spaventato del impeto del nostro gran esercito e le-

vatori al suo-regno per salvarsi la vit ase ne ; partito lassadoli adversarii suoi infideli, che seguitano la via del diavolo et spento del tutto l'errore dei Infideliloro e voltati dal detto loco la potentissima Maesta mia con felice e gloriosa vittoria havendo expugnato delli Castelli pertinenti a quelli dette stabili Infideli li Castelli nominati Carbona (Harbart), el Rachizi Rascina) Posega e fatto mi com; ote del desiderio suo e gionto con tutto il suo al mar simigliante esercito alla città di Belgrado adi 12 della luna di rel ioul-ewwel 937 cosi fu di 12 ottobre «1552.

۲۸، ص ۱۲٤ — پیه‌ردولوجیا اوپالینسکی برنجی سیگیسموندطرفندن التی دفعه ایلچی کوندرلمشدر: ۱، زاپولیایله مصالحه‌یه اقناع ایچون فردیناند ؛ ۲، مسائل دینیه‌یی وترکیه ایله مناسباتی عرض ایتمك اوزره جرمانیا مجلس عمومیسنه؛ ۳، انتخابی تبریك ایچون پاپایه؛ ٤، قیزی الیزابتی سیگیسموندك اوغلنه ویرمسنی تکلیف ایچون فردیناندە ؛ ٥، تونسه دوغری کیده‌جکی اثناده قرال نامنه عرض تبریکات ایچون شارل کنه ؛ ٦، سلطان سلیمانه، پادشاه ایله سیگیسموند آره‌سنده تعاطی اولنان مکتوبلر پرنس آدام چارتوریسکینك پولاوی شهرنده‌کی کتبخانه‌سنده‌در. ۹٤۰ (۱۵۳۳) تاریخیله سلیمان طرفندن تصدیق اولنان عهدنامه‌نك ترجمه‌سی اوستریا خاندانی خزینهٔ اوراقنده « محررات ترکیه » قسمنده موجوددر . اوراده سلیمان طرفندن وندیك ایلچیسی پیه‌ترو زنه ویریلن اعتمادنامه جوابی‌ده کوریلور . پولاوی شهری کتبخانه‌سنه مودوع مکاتیب وسائر وثائق شونلردر: ۱، ۹۳۲ محرمی (تشرین اول ۱۵۲۵) تاریخیله مورخ ولهستانه اوچ سنه‌لك متارکه اعطاسنی متضمن عهدنامه‌که بیه‌ج قلعه‌سی محافظی ستانیسلاس معرفتیله کتیرلمشدر ، ۲، پادشاهك محرم ۹۳۹ (اغستوس ۱۵۳۲) تاریخیله سیگیسموندك بر تحریراتنه جوابی که گونش او کنده یازلمش واوپالینسکی طرفندن کتیرلمشدر. بوایکی مکتوب یکیدن بیان مخالصتی وحال سکونده طورمق اوزره تاتار خانه امری متضمندر . ۱٦۲۱ سنه‌سنده اوچنجی سیگیسموندك ایلچیسی پرنس زباراوسکی ایله برلکده استانبوله گلش لهستانلی برشاعر طرفندن نشر اولنان برمکتوب‌ده سلطان سلیمانه اسناد اولنور. افندیسنه ویرلمك اوزره پادشاهك اوپالینسکی یه تودیع ایلدیکی روایت اولنان بومکتوب موسقوه جریدهٔ تاریخیه وجغرافیه واحصائیه‌سنك ۱۸۲۵ نیسان نسخه‌سنه، ص ۲۸، درج واوراده علوم تاریخیه مجموعه‌سنك ۱۸۲٦ سنه‌سی ٦۰۲ نجی نومروسنه نقل اولنمشدر . بونده « یاقینده یتمش یاشنی اکمال ایده‌جکم ؛ قریباً بر اقلیم مسعوددە برابر بولنه‌جغز، پادشاهلر پادشاهنك بن صاغنده وسن صولنده [آخرتده؛ نزدالهیده]».

غالب ومظفر اوله‌رق، اوتورمش اولديغمز حالده بودنياده بزی بربريمزه ربط ايدن احتساسات محبتكارانه‌دن مسرتله بحث ايده‌جكز. سفيرڭ اوپالينسكی همشيره‌ڭ زوجه‌می سعادت و شرفك نه درجه‌سنده كورمش اولديغنی سكا سويليه جكدر. سفيری ذات حشمتلرينه توديع ايدرم. اللهه امانت اوليكز!» دينلمشدر. انجق شو برقاچ سطرك مندرجاتی يالكز حقيقته غيرمشابه سوزلرله يالاندن عبارتدر: زيرا سليمان ١٥٣٢ سنه‌سنده يتمش دكل، اوتوز ايكی ياشنده ايدی؛ بوندن ماعدا مسلمانلرك اك قويسی اولان اويله بر پادشاه، نزد الهيده، غيرمؤمن برحكمدار ايله برلكده بولنه‌ماز؛ پادشاهك — بوراده سيگيسموندك همشيره‌سی اولمق اوزره كورينن — روكزه‌لان Roxelane ايله ازدواجندن دولايی قرال ايله حاصل اولديغی زعم اولنان مصاهرتی‌ده برخطای ديكردر. بوخطا ايسه زباراوسكينك سفارتی حقنده تواردووسكی Twardowski (ساموئه‌ل دوسقرزيپنا S. de Skrzypna) طرفندن « *Przewazina Legacya I, O, X, Krysztofa Ibarawskiego etc. etc.) od N. Zygmunta III. Kröla polskiego i Szwedskiego do Soltano Cesarzo Tureckiego Mustafy u roku 1621, etc.* » عنوانيله ١٦٢١ ده قاليش و ١٧٠٦ ده ويلنا و ١٦٣٩ ده قراوقوويه‌ده بيوك حجمده نشر اولنان ضبطنامه‌دن نبعان ايتمشدر. بومؤلفك نقل ايتديكی احوالك جمله‌سی فقرهٔ مبحوث عنها درجه‌سنده آزشايان اعتماددر؛ مثلا اوزمان زاباراوسكی ايله استانبولده بولنان ايلچيلر ميانده قونت تورنی Thurn (بوهميا عاصيسی) ايمپراطورك آدمی وحتی مشهور پاپاس ژانك ايلچيسی اولمق اوزره كوسترر. ونديك ايله ايمپراطورلق سفيرلرينك راپورلرنده روكزه‌لان la Rossa (روس) اسمندن باشقه برصورتله ياد اولنمامش ايسه‌ده بوكلمه ايله كوچك روسيه‌دن (شمديكی غاليچيه) وياخود جنوبی ليتوانيه‌دن (اوقرانيه، وولينيه، پادوليه) اولديغنی بيان ايتمك ايستمش اولملری محتملدر؛ اكر بويله ايسه روكزه‌لانك غاليچيه‌ده ليپا اوزرنده كائن وبره‌زازانی دائره‌سنه عائد روباتين نامنده بركوچك كويدن فقير برپاپاسك قيزی اولمسی ممكندر. قونت ايستانيسلاس رزه‌ووسكينك فكری‌ده بودر. واغنه‌رك « تركلر حقنده كوچك كتاب » (Wagner, Türkenbüchlein) اثرنده اوقونيوركه روكزه‌لان عن اصل ايتاليان اولوب قاسته‌ل قوله جيو طرفندن قاچيرلمشدر. فقط اولريك واليخك « تركلرك دينی (Ulrich Wallich, de *Religione tureica*) نامنده‌كی اثردن مأخوذ (ص ٣١٩) واورايه‌ده ژان فرانسوا نه كرك Neger سالنامه‌لرندن منقول اولان بو افسانه‌يی روكزه‌لانك اول وقت سلطان سليمانك منظور التفاتی اولمسی وشهزاده سليمی ١٥٢٤ سنه‌

سنده طوغورمش بولنمسی تکذیبه کافیدر. پولاوی کتبخانه‌سنده سلیمانك برنجی سیگیسموندہ دیکر بر مکتوبی دها واردرکه ٩٣٥ (١٥٤٦) تاریخیله مورخ وباب همایونك کورك تاجرندن آلنان کمرك رسمنك لزوم اعاده‌سنی متضمندر؛ بنه اوسنه تاریخیله مورخ سلیمانك دیکر بر مکتوبی‌ده پهچ قلعه‌سنك اتیه‌نه و والده سنه اعاده‌سی امکانسزلغندن باحثدر؛ صفر ٩٥٤ (نیسان ١٥٤٧) تاریخلی بر اوچنجی مکتوب‌ده اولا ، پولونیالیلرك اوچوقوف Oczokow اراضیسنده جولانلرندن دولایی تضمینات اعطاسی وثانیاً برسارقك تسلیمی طلبنی متضمندر .

٢٩، ص١٢٦ — ایلچینك راپوری، ژه‌روم دوزارانك گونش مدافعه یالکز انادن‌می ، یوقسه ایکی طرفدن‌می قارداش اولدیغنی تعیین ایتمز ؛ هر حالده نیقولا یوریشیجك قارداشی اولدیغی محققدر . بونك زه‌نغ Zeng ، اوته‌کینك ایسه زارا Zara تسمیه اولنمسنه کوره بابالری براولمامق محتملدر؛ فقط بلکه بوشهرلر مسقط رأسلرینی دکل، مالك اولدقلری اراضی‌ی کوستریوردی. ژه‌روم‌دوزارا ایله‌اونك اوغلی وه‌سپازیه‌ن ویلهلم زارا اوزمانه‌قدر صحنهٔ‌سیاستده کورنمه‌مشلرایدی. ژه‌روم استانبوله عودت ایتدیکی زمان ویلهلم سفارت دکل، یالکز ایمپراطورك پادشاهه بر مکتوبنی موصل اولمق‌صفتیله وذات شاهانه‌یی کورمه‌مك واونکله هیچ‌برمذاکره‌یه کیریشمه‌مك امریله اورایه کوندرلمشدر . اوستریا خاندان ایمپراطوری و قرالیسی خزینهٔ اوراقنده‌کی راپوری شوعنوانی حاویدر : « *Enarratio eorum quæ per Vespasianum de Zara cum D.Ajasbassa et Aloisio Gritti in Constantinopoli tractata sunt. Pragæ,5 martii 1534.* » ١٤ کانون‌اول ١٥٣٣ ده استانبوله‌واصل اولەرق اوآیك اوتوزنده غریتی طرفندن قبول اولنمشدر؛ غریتی کندیسی آچمغه مأذون‌اولدیغنی بیان‌ایله ایمپراطورك ابراهیم پاشایه مکتوبنی ایستمش و ژه‌روم شو جوابی ویرمشدر: « Valde de volubilitate et inconstantia Hungarorum mirabatur, quod post tot infortunia et summi Dei correctiones adeo nefastis practicis seditionibus et dolis non desistant; — mirabatur, quod M. V. in illis litteris mentionem fecerit, ipsum Mi. Vae. id, quod eadem in Hungaria habet libere ad retinendum et possidendum permisisse et Ibrahim illum Aloisium interrogavisse, an conclusioni pacis cum Oratoribus interfuisse — velle ut Rex Joannes totum id regnum possideat..

٣٠، ص١٢٨ — قورنیه‌لوس شه‌په‌رك Schepper ابراهیم پاشا ایله برملاقاتندن — که

بونده ابراهيم پاشا وطنندن بحث ايتمشدر — پاشانك اسويچره‌لى مى ، آلزاسلى مى ، يوقسه فرانسه‌يه متجاور بر ولايتدن مى اولديغى تعيين اولنه ماز : « Quaesivit (Ibraimus) quae regio melior, Hispania an Francia. Respondit Cornelius sibi ut nato in confinibus Franciae palcriorem videri Franciam, Hieronimos هيه‌رونيموس « Hispaniam longe majorem et robustiorem . ايله قورنه‌ليوسك راپورى .

٣١ ، ص١٢٨ — فردى، ق ١٩٧ و١٩٨.بومورخه نظراً ، ديكر تبديلات دها اولمشدر. اوزمان ذوالقدريه بكى اولان سليمان، عزل اولنان يعقوبك يرينه ديار بكر واليلكنه ترقى ايده‌رك آولونيه سنجاق بكى احمدپاشا ذوالقدريه بكلكنه تعيين اولنمشدر. مقدما دخى سوريه واليلكنده بولنان عيسى پاشا وفات‌ايدن لطفى پاشانك يرينه اولق اوزره ينه اومأموريته نصب ايدلمشدر . خسرو پاشانك وفاتندن دولايى اناطولى واليلكى منحل قالمشدر .

٣٢، ص ١٢٨، س ١٧ (متنده اشارت ايدلمى اوتودلمشدر) — « Mustafa e mandato in Sangiaco di Magnesia con ducati 40 mille di Timaro, e cussi la dominicali 9 vene basar la man al Sultan, andarono tutti li Aga e Capigibasi. Arrivato alla seconda Porta li Bassa tutti li tre usirono e li andarono a far la rive- renza e lo accompagnarono dentro, dove pocho stete, poi ussite accompagnato da li Bassa. Ayas li tene la stapha, Ibraim li caftano; cinse la spada e ritornó accompagnà dituta la terra, 15 anni, di bello aspetto; bianco e gratiato;ha il collo longino come il padre e ha bellissima persona; mostra accorto.Entró un fiol del «Soldan diSoria che stette due ore dopo quello entròna altro daTauris. ايلچينك ٤ مارت راپورى، مارينى سانوتوده، ج ٥٦ .

٣٣ ، ص ١٣٠ — « Ibi sunt columnae ex aere ablat exBuda cum ima- ginibus Herculis, etc. Haec area (l'hippodrome) a meridie habet mare, ab occidente hortum Ibraimi bassae et ipsius domum,ab oriente palatium magni Caesaris. In hac area sunt multa patibula sive furcae ad horrorem nocentium erectae (d'Ibrahim), vestem superiorem auream inferiorem ex auro et serico intertextam coloris lazurei,— homo mediocris, staturae minor quam major, nigellus;vultu mediocriter oblongo, « interiores dentes habet 5 aut 6 a se distantes et longos, acutos .

٣٤، ص١٣٠ — بوحساب برسهوه مستندر ؛ آنجق اوزمانده‌كى اڭچه رايجنه كوره مهمدر : « Mille semas asperorum quae faciunt vicesies centena millia ducatorum . سوما Soma، يعنى برحيوان حموله‌سى تركجه‌نك «يوك»

کله‌سنه‌معادل اولوب یوز بیك اقچه دیمکدر؛ بناءً علیه بیك یوك، یوزملیون اقچه ایدر؛ یوز ملیون اقچه ایکی ملیون دوقه اولنجه او وقت دوقه‌اللی اقچه طوتیوردی دیمکدر.

۳۵، ص۱۳٤ — آرسلان، قدرت سلطنت علامتی اولمق اوزره، عثمانلی سفائن حربیه‌سنك باشلرنده حالا کوریلور. بو مذاکره واقع اولدیغی زمان استانبولده ارسلان وبوغادن مرکب جسیم برهیئت مجموعه‌هیکلی بولنوردی که‌روم‌ایمپراطورلرینك انشا ایتدکلری بوقوله‌ئون (۱) سراینك (الیوم چاتلادی) اسمی بوندن قالمشدر. (« استانبول وبوغاز ایچی » اثرینه‌مراجعت، ج ۱، ص ۱۱۹) « Est marmor quoddam hic propere ad mare, in quo sculptus est leo ingens tenens taurum cornibus, tam vasta moles, ut a mille hominibus moveri non possit. »وندیك ایلچیسنك مارینی‌سانوتوده، ج ۵۸، مندرج ۱٤ کانون‌اول ۱۵۳۲ تاریخلی مکتوبی بوهیکلی‌پك ایی‌تعریف ایدر: « Alla porta dove si amazzan animali a costo delle colone del Podromo (Hipodrome) da bassofuori della detta porta di marina un leone, sopra il quale un grandissimo tauro,major bonamente che il vivo, svenato dal leone;il quale li e montato sopra la schina e lo ha altirato, e da uua banda ad una coscia del tauro e un grandissimo Aio ? e questo lione assai major del vivo,e tutto di una pietra di una bona mina,questi animali soleano esser con le teste voltate verso Anatoli,e par che quella medesima notte(21novembre) se voltassinocolle teste verso Costantinopoli; ciò la matina veduto tutta questa terra li e concussa e ha fatto stupor e stordir tutta «questa terra, e ognuno e discorrendo secondo la passione dell' anima.

بوحادثه سلیمانك‌عودتنده ۲۱ تشرین تاریخنده وقوع بولمشدر. انجق ایرته‌سی‌سنه‌نك کانون ثانیسنده استانبوله کله‌بیلمش اولان شه‌په‌رك، وقعه پادشاهك عزیمتنده حدوث ایتدی دیه یازمسی یاکلش معلومات آلمسندندر: « Caesare Turcorum exeunti in Hungariam marmor hoc versum est, quippe leo respiciebat Asiam, nunc respicit Europam, putant fatale esse.»

یکرمی سکزنجی کتاب

۱، ص۱٤۵ — جهانما شونلری ذکر ایدر: تلخیص جامع صاحبی محمد بن مقداد؛ علوم خفیه‌ده صاحب ید طولی اولوب مغوللرك آسیایی استیلا ایده‌جکنی خبر ویرمش اولان سید حسین؛ هیئت شناس مولانا محیی‌الدین که ناصرالدین‌طرفندن مراغه رصد خانه‌سنه دعوت اولنمشدر.

(۱) روجه‌سی ووقوله‌ئون. «βουκολέων»

۲ ، ص۱٤٦ — اولیا شو ذاتلرك مقابرینی زیارت ایتمشدر : ارطغرلك جدی قیا الپ ، حسن بایندر خان، سلطان توختافای ، سلطان قورقود خان، علی خان، قاسم خان ، بندی خان ، سوربای خان ، اسماعیل خان ، بدر بای خان ، جغالی خان ، توختامیش خان ، سلچوق خان ، اسرائیل خان ، مرسوم بای، قوتلو بای ؛ بونلرك حرملری ماما خاتون ، حرما خاتون، جان خانم، نیلوفر خانم، زبیده خانم، سروی بوی خانم، زیبا خانم، سارهحرما، خورشید حرما، دوندی حرما؛ بونلردن باشقه دانشمند، چوبان، قره قیونلو، آق قیونلوخاندانلری حکمدار وشهزادهلرینك‌ده قبرلرینی کورمشدر .

۳ ، ص۱٤۹ -- قونیه‌ده مشایخ‌مشهوره‌دن کریم‌الدین،صدرالدین،برهان‌الدین، سراج‌الدین ایله سلچوقی بیوك پادشاهی علاء‌الدینك قبرلری موجود در ؛ جهانما، ص ٦۱٦ ، قونیه‌یی افلاطونه مولد یاپار .

٤ ، ص۱۵۰ — وزیر اعظم تسریع حرکت ایچون برقاچ اولاق کوندردی. روزنامهٔ سلیمانیده ۲٦ ایلول تاریخنه مراجعت . عالی ، ۳۰ نجی حادثه ، ق ۲٤٤، وصولاق زاده ، ق ۱۱۰ ، ابراهیم پاشا ، سلطان سلیمانك تبریزه کیدوب کیتمیه‌جکنی بیله‌مدیکندن دیوان حافظدن تفأل ایده‌رك دال حرفنده ۵۳ نجی غزلك ایلك بیتلری تصادف ایلدیکنی سویلر .

۵ ، ص ۱۵۰ — رئیس افندی عثمانلی مورخلرینك ایلك‌ذکر ایتدکلریدر . ابراهیمك‌ژه‌روم‌زارا وقورنه‌لیوس شه‌په‌رایله مذاکراتنده‌بوصفتله‌حاضر بولنمشدر ؛ رسمی‌احمد افندینك خلیفةالرؤسا عنوانیله نشرایتدیکی رؤسای کتاب ترجمهٔ حالنده اونك اسمی برنجی اولهرق مندرجدر .

٦ ، ص۱۵۳ — جهانما صاحبی، ص ٤۵۸، تفصیلات آتیه‌یی ویریور : دجله ساحلندن امام اعظم قاپیسنه قدر یدی یوز ذراع مسافه‌ده اون ایکی ؛ او قاپیدن آق قاپی‌یه قدر ایکی بیك سکز یوز اللی ذراع مسافه‌ده‌اوتوز درت ؛ آق قاپیدن عجم چارشیسنه قدر ایکی بیك اللی ذراعده یکرمی التی ؛ چارشیدن قراکلق قاپی‌یه قدر ایکی بیك سکز یوز اللی ذراعده اوتوز التی ؛ قراکلق قاپیدن ساحله قدر اللی ذراعده درت ؛ اورادن کوپری‌یه قدر ایکی بیك التی یوز اللی ذراعده اوتوز اوچ ؛ کوپریدن نهرك اك اوزاق یرینه قدر بیك اللی ذراعده اون سکز برج واردرکه مجموعی (۱۲٤۰۰ دکل) اون ایکی بیك‌ایکی یوز ذراع مسافه‌یه‌منقسم یوز التمش اوچ برجدر .

۷، ص۱۵۳— امام اعظم نامنی مورخ نیه‌بوهر Niebuhr ، ج۲ ، ص ۲٤٤، معادم Maadem یاخود آدم Adem یاپمشدر؛ نیه‌بومورخ کاظم یرینه قادم Kadem یازمق خطاسنده بولنمشدر ؛ بونك ایچوندرکه پلاننده شهرك برقاپیسندن امام اعظمه کیدن یول آدم ، نهرك اوته کی طرفندن کاظمه [کاظمیه] کیدن یول قادم تسمیه ایدلمشدر. ینه بوکا مشابه برخطا اولمق‌اوزره‌قراکلق قاپیه قارا اولوغ‌دنیلمشدر. [قراکلق، قراکولق ترکجه‌نك مختلف لهجه‌لرندن‌اوله‌رق‌ایکیسی‌برمعناده‌در. مترجم]

۸ ، ص۱۵۳— جهانتما ، ص ٤٥٩ . سرایك انشاسی خلیفه مقتدر زمانده ایسه التون اغاج دها اول موجود ایدی؛ چونکه بیزانس ایمپراطوری، خلیفه معتصم نزدندن عودت ایدن سفیرینك تعریفی ارزرینه هبدومون Hebdomon سرایند بر اورنکنی یاپدرمشدر . مع هذا بو درلو اغاجلرك اختراعی فکری عجم ولیدیانك اسکی حکمدارلری زمانته چیقارکه السیباد بونلر حقنده پراغستوس بوجکنی بیله باریندیره‌مدقلرینی یازار. پلوتارکك «قرال الکسی ومورخ اقسه‌نوفون» نام اثری.

۹،ص۱۵۵— جهانتما ، ص ٤٦٠ . اسمی « ولیلر » دیمك اولان اولیا ، بر رؤیا اوزرینه — که بونده [حضرت] پیغمبری کورمشیدی — بتون سیاحتلرنده مقابر اعزه‌یی زیارت ایلمش اولدیغندن بغدادك کافهٔ جوامعنی تعداد ایتدکدن صوکره امام کاظم وامام تقی تربه‌لرینی تعریف ایدیور . اثرینك خاتمه‌سنده پك چوق نواقص واردرکه بغداد تاریخیله ختام بولان دردنجی جلدك تحریری اختیارلغنه تصادف ایتمسندن نشأت ایتمش اوله‌جغی شبهه‌سزدر .

۱۰، ص۱۵۸— عالی، رستم پاشانك دامادی اولوب مؤخراً وزیر اعظم اولان احمد پاشانك لساندن نقلاً بونلرك اسملرینی ذکر ایدر : اوزون تلقیب اولنان صوقوللو محمد [محمد پاشای طویل] ، پرتو پاشا، پیاله پاشا، احمد پاشا ، زال محمود پاشا ، لالا مصطفی پاشا ، حسین پاشا ، بکلر بکلرندن‌ده : کلابی پاشا ، بهرام پاشا ، روس حسن پاشا .

۱۱، ص۱۵۸— عالی، رستم پاشانك دامادی احمد پاشانك اسکندر چلبی حقنده «الان یدی‌وزیرز، جمله‌مزك‌قدرتی وخدم وحشمی کثرتی‌مرحوم افندی دکلو[قدر] دکلدر دیه حکایت » ایتدیکنی یازار . ینه عالی شاعر غزالینك [دلی برادر] اسکندر چلبی حقنده‌کی مرثیه‌سنی درج‌ایدیورسه‌ده بومرثیه‌دیکر مصلوب‌شخصلره‌ده عائد اوله بیلیر .

۱۲ ، ص ۱۵۸ — روزنامهٔ سلیمانی، ۲۶ مایس . فرانسز ایلچیلری هونار اردو کاهنه انجق ۲۶ مایسده کلد کلری جهتله برنجی فرانسوا ایله سلطان سلیمان اره‌سنده ایلك عهدنامه‌نك استانبولده ۱۵۳۵ شباطنده منعقد اولدیغنه دائر مورخ فلاسانك افاده‌سی کرك زمان، کرك مکان اعتباریله بسبتون یاکلشدر. پادشاه استانبوله انجق ۱۵۳۶ شباطنده کلمشدر.

۱۳ ، ص ۱۵۹ — روزنامهٔ سلیمانی، ۲۲ تموز. دیکر ترقیات فردیده مندرجدر، ق ۲۳۱ و ۲۳۹ . اناطولی بکلر بکی مصطفی پاشا روم ایلی بکلر بکلکنه چیقه‌رق اونك مأموریتی هنوز مصردن کلن سلیمان پاشایه ویرلدی. کرد حاجی بك بدلیس بکی اولدی ؛ غازی خان شهریان بلده‌سیله جوارنده کی مندلی ، حرمویه ، الوندیه کویلرینی مالکانه شکلنده آله‌رق بایبورد وکماخ‌سنجاقلری دیاربکرایالتنه الحاق اولندی.

سلطان سلیمانك التنجی (ایرانه برنجی) سفری روزنامه‌سی

حزیران ۱۵۳٤ (ذی‌الحجه ۹٤۰) — ۱۰ (چهارشنبه، ۲۸ ذی‌الحجه)، اسکدار. ۱۲، توقف. ۱۳ (ذی‌الحجه) وزیراعظمك چادری طوپلانیر. ۱٤، مال تپه. ۱۵، تکفورچایری؛ یاغمور. ۱٦، ککبوزه. ۱۷، هرکه. ۱۸، سازلی دره. ۱۹ ، ستاره کوپریسی . ۲۰، قازلی دره. ۲۱، دیکیلی طاش (ازنیق قربنده). ۲۲، توقف. ۲۳. بامبوجی. ۲٤. یکیشهر. ۲۵. توقف. ۲٦، آق بیق. ۲۷، اشن. ۲۸، بوز اویوك. ۲۹، این اوکی. ۳۰، ایلیجه.

تموز (محرم) — ۱، کوتاهیه، یاغمور. ۲و۳، کذلك. ٤، وزیراعظمك چادری طوپلانیر. بواوچ کون ظرفنده المالی طاغنده شکار. ۵، اردو آلتون طاش کویی جوارینه قونار؛ اوزون مرحله. ٦، اردو المالی طاغ اتکی اوزونلغنجه کیدر. ۷، ایریك کویی، ۸، قره حصار . ۹ . قزل کلیسا. ۱۰، سلام علیکم. ۱۱، کول کنارنده اسحاقلی . ۱۲، آلاشهره قونیلور؛ وزیر اعظمك آرقه‌سندن کیدن غربا اغاسی عودتله وان ووسطان شهرلرینك اطاعتی خبرینی کتیرر. ۱۳، (پازار ایرته‌سی، ۱ محرم ۹٤۱)، ۱٤، ۱۵، توقف. ۱٦، آریق. ۱۷، ایلغین. ۱۸، رنکی. ۱۹، کلیج بلی. ۲۰، قونیه ؛ وزیر اعظم فتح اولنان قلعه‌نك اناختارلرینی کوندرر . ۲۱ ؛ توقف؛ پادشاه مولانا جلال‌الدینك تربه‌سنی زیارت ایدر. ۲۲، قرق پیکار. ۲۳، قره‌جه طاغ منبعی. ۲٤، قباق آچقه. ۲۵، اودا. ۲٦، اق اویوق. ۲۷، نقاره‌زن چایری؛ اوزون مرحله. ۲۸، سعدیه . ۲۹، دوه‌لی قره‌حصار؛ اوزون مرحله. ۳۰ ، بوغاز کوپری. ۳۱، قیصریه.

اغستوس (صفر) — ۱، توقف . ۲، باریسمادن کچوب صارمساقلی قربنه قونار . ۳ ، چاپو خانی؛ اوزون مرحله . ٤ ، کدك خانی. ۵، اسکوفجی خانی. ٦، لطیف خانی ؛ وزیر اعظم بوکون تبریزه وارر. ۷، دانشمندلی. ۸، سیواس؛ اوزبك شاهنك ایلچیسی کلیر. ۹، توقف؛ یکیچری اغاسی ایلری کیدر. ۱۰و۱۱، توقف. ۱۲ (چهارشنبه، ۱ صفر). قوچحصار اووه‌سنه قدر کیدیلیر ؛ ایکی مرحله آلنمشدر. ۱۳، قوشجی حسن اووه‌سی؛ اولا قاز کولنه قونلمش ایدی؛ لکن اوراده صو یوق ایدی. ۱٤، شحنه قیامی اتکنده قپولی حصار قار.

شیسی: بر کونده ایکی مرحله: اوسکجی قیادن بری قوریوغا طاغی اوزونلغنجه کیدیلیر؛ یول پك مشکلاتلیدر. ۱۵، آقشهر اووه‌سنده کائن مارلوم چایرلری: شحنه قیادن قالفه‌جق صحراسنه‌قدر یول پك فنادر. ۱۶، صو شهرینه تابع دیکین‌کویی قربنده‌کی چایرلر؛ ایکی مرحله برلشدیرلدی: چونکه بر معتاد ازبدی کوینده قالمق لازم کلیردی: بو مرحله چوق اوزون ایسه‌ده یول دوزکوندر؛ اردو برچوق کویلردن کذار ایده‌رك چوبان اصره تربه‌سی قربندن کچر. ۱۷، کاخ ملحقاتندن آق‌تپه: اوزون ویورغونلقلی مرحله؛ دائما اینیش ویوقوش. ۱۸، کاخدن بیوك یورده قدر یوللر طاشلق و آرابه‌لرك کچمسی مشکلدر؛ نه اغاج، نه ده کوی کوریلور. ۱۹، کرمانه: چوق زحمتلی مرحله. ۲۰، ارزنجان: شروان خانندن برآدمنك اردو-کاهه وصولی. ۲۱، توقف. ۲۲، چادرلر طوپلانیر. ۲۳، چبوق یوردی بوغازی مدخلنده قونیلور. ۲۴، ایکی مرحله برلشدیرلدی: استانبولدن بری آلنان مرحله‌لرك اك مشکلاتلیسی بودر؛ دوزون خانی اوکنه قونیلور. ۲۵، قارص؛ فاتح سلطان محمد اوزون حسن اوزرینه کیتدیکی وقت میانه کوینده قالوب فراتی اورادن کچمش ایدی. ۲۶، ماما خاتون خانندن بری طرفنده خوبیار قلعه‌سی خرابه‌لری قربنده. ۲۷، ۲۸، توقف. ۲۹، توقف؛ صغوق کندینی حس ایتدیرر؛ ترجان طاغنه قار یاغار. ۳۰، سفرك نهایتنه قدرکاخده قاله‌جق ذخائر ومهماتك ورودینه انتظاراً توقف. ۳۱، اردوکاه قالدیریلیر.

ایلول (ربیع الاول) — ۱، پهنك: بوغازلر ایچنده اوزون مرحله؛ اردو بوغازلردن برنده قالیر. ۲. خانیس؛ وزیر اعظمك بر اولاغی شو اخبار و اخطاراتی کتیرر: آذربایجان فتح اولنمش؛ حکومتی وزیر اعظم بکار بکی بایندر اوغلنه تفویض ایتمش؛ ولایات دولته ظفر-نامه‌لر کوندرلمسی مناسب اولور؛ تبریز استحکاماتنه باشلانمش؛ پادشاهك قیش اردوکاهنی اوراده قورمغه موسمك مساعده‌سی اولمادیغندن دیاربکره عودت ایدلسی دها ایی کورینور؛ کیلان شاهی‌ملك مظفر وزیراعظمه برایلچی کوندروب وزیر طرفندن‌ده درجه‌سنه لایقا کرام ایله‌اعاده اولنمش. ۳، چرموق: سلطان سلیم اولا آلاجه خانده، صوکره چرموقده قالمشیدی؛ ایکی مرحله برکونده آلندی؛ اردونك دیاربکرده قیشلامسی قرارلاشدیرلدی. ۴، توقف. ۵، ارضروم؛ سر عسکرك اعلان مظفریتی ایچون ولایاته مکتوبلر کوندرلدی؛ پادشاه ارضروم مزارلرینی زیارت ایدر؛ نفراتك ایلری کیتمسی منع اولنور؛ اردونك طولانی صیره اوزرینه کیتمسی امر ایدیلیر. ۶، حسن قلعه؛ اوزون ومشکلاتلی مرحله. ۷، آراس اوزرنده چوبان کوپری؛ نهرك اوته طرفنه کچیلیر؛ اوزون مرحله. ۸، الاکوز، یوکلر ایچون مشکلاتلی یول؛ آزصو بولنور، وبر بوغازده قونیلور. ۹، ایمان قیاسی؛ قاریشقلق‌اولامق ایچون‌اشیا اردونك ایلریسنه کوندریلیر. ۱۰ (پنجشنبه، ۱ ربیع الاول) آلشکرد وادیسنك بری طرفنده وقووان قلعه‌سی خرابه‌لری قربنده آیدین کوینه قونولور؛ چفته مرحله؛ مضایقه، مشکلات؛ بوراده تبریزه کیدن یول ایکیه‌آیریلیر؛ سرعسکر طرفندن فتح اولنان ارجیش، خاص اولق‌اوزره عهده‌سنه تفویض اولندی. ۱۱، فرات ساحلنده نادلی کویی؛ کوزل و دوزکون یول. ۱۲، فرات بوینجه کیدیلیر: طاشلقلی یول: یوقوش‌واینیش؛ قاسم پاشانك قاچان‌خدمه‌سی کری کتیریلیر؛ اوچی قازیغه‌اورلدی، طقوزی‌اورته‌لرندن ایکی بچلدی. ۱۳، دیك وکوچ چیقیلیر بریوقوشده چبوقلی کویی. ۱۴، چیقریق کویی؛ اوزون ومشکلاتلی مرحله. ۱۵، آغی کویی. ۱۶، ارجیش

یاقینلرنده قونیلور؛ منزل معتاد، محمد اغا سرعسکره هدیه اولهرق برچوق اشیا کوندرر. ۱۷ دن ۲۰ یه قدر توقف. ۲۱، دیوان؛ عجملرك ایلریلدیکنه دائر وزیر اعظمك بر اولاغندن آلنان خبره مبنی دیوانده تبریز اوزرینه کیدلسی قرارلاشدیریلیر. ۲۲، اردو کول قربنده بندماهی کوینه قونار؛ کنیش وطاشلق یول. ۲٤، سکمانده کوپی قربنده‌کی چایرلر؛ مشکلاتلی کیدیش. ۲۵، اردوخویك اوته طرفنه‌قونار؛ اوقدرطار بربوغازه کیررکه ایکی سواری یان یانه کیده‌مز؛ برچوق یوك حیواناتی اوچورومدن دوشه‌رك ضایع اولور. ۲٦، آخته؛ اوزون مرحله؛ ایچه‌جك صوبولنمیور؛ وزیر اعظمدن براولاق‌کلوب اردونك حرکتنه سرعت ویرلمسنی تبلیغ ایدر. ۲۷، اردو هفت چشمه قربنده سفیانك اوته طرفنده توقف ایلر؛ برکونده اوچ مرحله آلینیر؛ یول براز مشکلاتلی؛ یاغمور و روزکار. ۲۸. اردو تبریزه وارر وسیداوه‌یه قونار؛ اوزون مرحله؛ اشیانك بر طاقمی اردویه اولاشیر؛ تبریز اهالیسی عرض تبریکات ایچون پادشاهی استقبال ایدرلر. ۲۹، آوجان‌که عجم‌شاهنك یازلق اردوکاهیدر؛ وزیر اعظم وپادشاه عساکرینك یرلشمسی. ۳۰، دیوان؛ سرعسکر، بکلر بکلری، اغالر، رئیس مصطفی چلبی جملهً قافتان کیوب خداوندکارك الني اوپمك شرفنه نائل اولدیلر؛ عساکر خاصهٔ پادشاهی بیکر اچقه (یکرمی التون) احسان آلدیلر.

تشرین اول (ربیع الاخر) — ۱، استراحت؛ یاغمور. ۲، دیوان؛ کیلان شاهی دست بوسه مظهر اولور. ۳، استراحت. ٤، پادشاهك اوتاغی طوپلانیر. ۵، اردو خان عباس قربندن کچر؛ خان عباس؛ وزیر اعظمك پیشدار اوله‌رق روم ایلی عسکریله عزیمتی؛ پادشاه عساکر خاصه ایله (یکیچریلر، منتظم عسکر و سواریلر) اردونك مرکزنده بولنور؛ دمدار قره‌مان عسکرندن مرتبدر؛ قیصه وقولای مرحله؛ لکن صو یوق، شروان شاهنك اوغلی محمدمیرزا قوماندان صفتیله‌تبریزده قالمغه مأمور اولدی؛ قره‌حصار، کماخ، بایبورد، آیدین‌بکلری و اونلرك‌سواریلری میرزانك‌معیتنه‌ویرلدی. ٦. ترکمان کوپی‌قربنده؛ اوزون‌مرحله؛ طاریول. ۷، قره‌بالدرچایی؛ غایت کوچ یول که‌صوده‌آز بولنور؛ سرعسکرروم ایلی عسکریله‌ایلری کیدر. ۸، میانه؛ اوزون و زحمتلی مرحله؛ کنیش بر نهر اوزرینه قورلمش یوکسك بر کوپریدن کچیلیر. ۹، قاپلانتی کدکی اورته‌سنده قزل اوزون‌کوینه قونیلور؛ وادیدن کچن ایرماغك صویی آجیدر: بو بوغاز اوته طرفندن باشلایان عراق ایله چیقوب براقدیغمز اذربایجان آره‌سنده‌حد فاصلدر؛ وزیراعظم جولاندن عودت ایده‌رك‌صفه کیرر؛ عسکرك ایلری کیتمك ایچون صفلردن آیرلماسی امر اولنور؛ مشکلاتلی، فقط اوزونلقجه‌معتدل‌مرحله؛ عجملراوتاغ همایون اردونك‌اوکندن کیتدیکنی بیلدکلری ایچون محافظه‌سنه‌مأمور عسکری علی‌الغفله باصمق ایسترلرسه‌ده وزیراعظم طرفندن رجعت ایتدیریلیرلر. ۱۰ (جمعه ایرته‌سی، ۱ ربیع الاخر) خان سرجم، کنیش‌وخالی بر یر؛ اشیاکریده قالمشدر. ۱۱، خان‌نیکبی؛ اوزون، فقط قولای‌مرحله. ۱۲، زنکان‌شهری؛ اوزون مرحله؛ صو مبذولدر. ۱۳، سلطانیه‌که اکثری یرلری خراب اولمشدر؛ سلطان محمد خدابنده، سکز مناره ایله محاط برقبه‌یی حاوی تربه درونده اوله‌رق بوراده مدفوندر؛ خبر الندی‌که‌شاه آله‌بیلدیکنه قاچمش ومحمد زو القدر اوغلی عثمانلیلر طرفنه کچمشدر؛ شدتلی صغوق وقار. ۱٤، ذوالقدر اوغلنك قبولی ایچون توقف؛ اونك چادری وزیر اعظمك چادری یانه قورلدی؛ دیوانده عجم بکلری اولامه، ذوالقدر اوغلی، شاهرخ بکك اوغلی محمد دست بوسه

نائل اولدیلر، قافتان کیدیلر؛ کیلان شاهی عودته رخصت آلیر. ۱۵. صاخان قلعه، کوزل یول؛ لکن طولو یورمکی مشکلشدیریور. ۱۶، ابهر؛ قیش اورته‌سنده کبی شدتلی قار؛ بیهوده تلاش؛ عسکر کندیسنی دشمن قارشیسنده صانیر. ۱۷، ازالغه باشلایان بیه‌جك ورودینی بکلمك اوزره توقف. شاهرخ بکك اوغلی محمد یوز بیك آقچه احسان، ایکی قافتان، بش دلبند وبر مجوزه آلیر؛ برابر کلش اولان بش بکدن اوچی یکرمیشر بیك آقچه، ایکیشر دلبند، مجوزه ودیکر ایکیسی اون بشر بیك آقچه، برر قافتان، ایکیشر دلبند، برر مجوزه آلدیلر. ۱۸. توقف؛ عجم بکلری دست‌بوسه قبول اولندیلر؛ آلدقلری احسانلردن دولایی خداوندکاره عرض تشکر ایتدیلر؛ اولامه ایله کلن دیکر بکلر بکلرده خلعت کیوب ال اوپدیلر؛ پادشاه وپاشا اردویه رسم کچید یاپدرمق ایچون آته بیندیلر. ۲۰، کوچك رابلر کوپی قربنه قونلدی؛ اولامه پاشا وذوالقدر اوغلی تبریزه عودت مساعده‌سنی آلدیلر؛ بومرحله‌ده. پادشاهك بغداد اوزرینه یورمك قرارینی عسکره اکلاتمق ایچون اوتاغ همایون قاپیسی بغداده دوغری آچلدی. ۲۱. اوزون مرحله؛ صغوق؛ قار؛ یوك حیواناتی صغوقدن یول اوزرینه دوشرلر. ۲۲، اووه کوپی قربنده؛ طار بریولدن اوزون مرحله؛ دوه‌لر؛ آرابه‌لر، ذات شاهانه‌نك آرابه‌لری، طوپلر اوته کی مرحله‌یه یتیشه‌مدیلر؛ کیجه آت صیرتنده وشدتلی بر صغوق ایچنده کچیرلدی؛ اوکله‌دن صوکره اوقدر کثیف قار یاغدی که انسان اطرافنده کنی کوره‌مزدی؛ بر چوق یوك حیواناتی ضایع اولدی. ۲۳، کری قالان دوه‌لری واشیایی بکلمك ایچون توقف. ۲۴، مازیان کوپی قربنه قونیلور؛ یاغمور یوللری بوزدیغندن ارابه‌لرك ورودینی تأخیر ایدر؛ دفتردار اسکندر چلبی عزل اولندی؛ اونك وحسین چلبینك اموالی خزینهٔ شاهانه ایچون مصادره اولندی. ۲۵، درکزین جواری؛ کوزل یول. ۲۶، اردویی طوپلامق ایچون توقف. ۲۷، یوك حیواناتی ایچون اوت تدارك ایدلك اوزره توقف. ۲۸، سازن کوپنه قونیلور؛ اوزون مرحله، لکن یول دوزکون؛ قار، یاغمور، صغوق. ۲۹، هارتان قارشیسنده دستکیر کوپی؛ هامان، الوندطاغنك اتکنده‌وکوزل برصحرا اوزرنده کائندر. ۳۰، اوت بولق ایچون توقف. ۳۱، صالجق کوپنه قدر کوزل یول.

تشرین ثانی (جمادی الاولی) — اردو سعد اباد جوارینه قونار. ۲، یاغمورلی هواده بر اوچوروم اوستنده پك قایار بریولدن کچر؛ سعد آبادهرطرفدن طاغلرله محاط برصحراده‌واقعدر. ۳، بر صحراده کائن دیناور؛ اوزون وزحمتلی مرحله. ٤، توقف. ٥، ترلالر اورته‌سنده‌واقع ملیور قلعه‌سی. ٦، ویس القرنی. ۷، مازیدشت، کچلمسی پك کوچ بر بطاقلق اورته‌سندن اوزون مرحله. ۸ (پازار، ۱ جمادی‌الاولی) اردویی طوپلامق ایچون توقف. ۹، سمغان چایی؛ یوقوشلی یول، بطاقلقلر، بوغازلر؛ یوك حیواناتلرندن برچوغی غائب اولدی؛ نشانجی سیدی بکك وفاتی؛ نعشی، امام اعظم تربه‌سی جوارینه دفن اولنمق ایچون اردونك آرقه‌سنجه کوتورلمشدر. ارضرومدن بری آغاج کورلمه‌مش ایدی، بوراده ایلك دفعه میشه وچام اغاجلری کورلیور. ۱۰، علمدار تربه‌سی قربنه قونیلیر؛ اینشلی، یوقوشلی یول، دائمی فورطنه. برچوق عسکر، اشیالری کریده قالدینی ایچون کیجه‌یی آت صیرتنده کچیرمکه مجبور اولدیلر؛ یوز طوب قونداغی یاقیلوب طوپلر یره کوملدی. ۱۱، قره بولاق چایی، طاشلق یول؛ قاپناق بولنه‌مدیغندن عسکر یون اوزرنده سیل صولرینی طوپلایوب ایچمکه مجبور اولورلر. ۱۲، شاهین قلعه که برتپه اوزرنده واقعدر، بوراده عراق عربدن چیقیلوب بغداد ولایتنه کیریلیر؛ فنا هوا، یاغمور؛ اکر یول فنا ومرحله

اوزون اولسه‌یدی اشیا اردوایله برلکده یتیشه‌مزدی. ۱۳، طوپجی ارابه‌لرینك بوچامورلویوللرده ایلریلیه‌مین اوتلرینی بکلمك ایچون توقف؛ بغداد هنوز اوزاق اولدیغندن نشانجی سیدی بکك نعشی شابی قلعه‌سنه دفن اولندی؛ بیه‌جك قحطی، اردو یکی امام خرابه‌لرینه وارر، یول اولا بطاقلرله منقطع اولهرق صوکره طار وانیشلی یوقوشلی بروادیدن کچر؛ فورطنه‌ویاغمور. ۱۵، قصر شیرین که نیم خرابدر؛ اراضی قوری ومحصولسز؛ مرعاسی هیچ یوق، بو دائمی فورطنه اثناسنده برچوق یوك حیوانی ضایع اولدی وبرطاقمی یاغمور سیللری آلوب کوتوردی. ۱۶، بایرلر آره‌سندن اوزون مرحله؛ بغداد بکلربکی محمد بکك پادشاهه شهری تسلیم ایتمك ایستدیکی خبر آلندی. بغداد قاضیسنك وصولی. دیناوردن بورایه قدر اراضی زراعتسزدر، انسان وحیوان آجلقدن مضطرب. ۱۷، یوکلری بکلمك ایچون توقف. ۱۸، طقوز طولوم که بر کول کناریدر؛ قیصه مرحله وایی یول. بغداد قوروجی باشیسی قره ولی، عسکرك (تکه عسکری) عزیمتندن صوکره محمود بك ایله سید منصورك ایران شاهنك یانه قاچمش اولدقلرینی پادشاهه بیلدیرر. ۱۹، توقف؛ دائمی یاغمور؛ پادشاه اولا ایرماغی کچمك ایستر، لکن صولرپك قبارد یغندن اوتاغنه عودته مجبور اولور؛ خیلی آدم وبرچوق یوك حیوانی بوغیلور؛ هپ ترلالره صوباصمشدر؛ اردو بورایه قدر بو درجه‌ده مصیبت کورمه‌مشیدی. ۲۰، بتون ایرماقلرك طغیانندن دولایی توقف. ۲۱، صولر براز ازالمش اولدیغندن پادشاه اوکلهدن صوکره یوله چیقار. ۲۲، کرد بکلربنه خلعت کیدیریلوب یوردلرینه کوندرلدی. ۲۳، سر عسکر بغداده کیتمك اوزره اوکه کچر و مرجان جوارنده قارادیاده اردو قورار؛ اوتاغ همایون بر ترلایه قوریلور. ۲۴، ناسین سیلابه‌سنك فیضانندن دولایی توقف. ۲۵. بو سیلابه‌دن کچیله‌رك بر خان کوینده قونیلور؛ بوراده هیچ مرعی بولنماز. ۲۶، خالا سارکی سیلابه‌سی بر طاش کوپری ایله کچیلیر؛ حمیر (اسم تصغیر، قیزجه) طاغی بونجه قیصه مرحله. ۲۷، اویسه کوبی؛ برایرماق کنارینه‌قونیلور؛ اردو بر اغاج کوپری ایله کچر. ۲۸، بیره‌جك؛ اصول اقتضاسنجه الوندیه مرحله‌سنه وارلمق لازم کلیردی؛ لکن سرعتله کیدلدی؛ اردو، پرنج ترلالری ایچون آچیلان قتالردن عظیم مشکلات ایله کچر. سر عسکر بو کون کوزل، فقط صغوق برهوا ایله بغداده وارر. بك واغالر معیتنده اولدینی حالده آت ایله قلعه‌نك اطرافنی دولاشیر. وانتخاب ایتدیکی برآز آدم ایله ایچری کیرر. ۲۹، تربهٔ لقمان جوارنده شیخ سکران؛ سرعسکر، پادشاهه میر علمی جعفربك ایله بغدادك اناختارلرینی کوندرر؛ جعفر بك مکافات اولهرق خلعتلر، بش یوز آلتون، اوچ یوز بیك اقچه واردات ایله ایزوورنیق سنجاغی بکلکنی آلیر. ۳۰، بغداده دخول؛ راسمهٔ دست بوس؛ پادشاه بو فتح جدیددن دولایی تبریك اولنور؛ بو مناسبتله طرف شاهانه‌دن سرعسکره یکرمی بیك التون احسان واوندن ماعدا مصر وارداتندن الفی اوزره تخصیصاتنه یکرمی بیك التون ضم وبر قاچتان ایله بر مرصع قلیچ اعطا ایدیلیر.

کانون اول (جمادی‌الاخری) — ۱، دیوان؛ بکلر وبکلر بکاری خلعت کیوب ال اوپرلر؛ زوم ایلی واناطولی عسکری مشتانرینه کیدرلر. دیکر عسکر یوردلرینه‌عودته مأذون اولور. ۲ دن ۵ قدر استراحت؛ رئیس‌الکتاب مصطفی چلبی نشانجی؛ رجب چلبی رئیس، مصطفاده چاوش باشی اولدی. ۵ و ۶، توقف. ۷، پادشاه بغدادی مشتا اتخاذ ایدر. ۸ (صالی، ۱ جمادی‌الاخری) وزیر اعظم قوناغنده دیوان؛ بغدادده برلشمش اولوب ده محمد بکله برلکده

عزیمت ایتمین تکه‌لیلرك جمله‌سی وزیر اعظمك یانده طوپلانیرلر. ایچلرندن اوچ کشی‌یه سنجاق ویریلیر . مقدما مراغه سنجاق بکی اولان اولامه پاشا کهیاسی ولی خان بك التی یوز بیك آقچه ایراد سنوی، یکرمی بیك آقچه احسان وبر خلعت ایله ملاطیه بکلکنه نائل اولور؛ اولامه‌نك سکبان باشیسی اون بیك اقچه احسان وبرخلعت ایله بر سنجاق آلیر؛ نشانجی باشی‌یه‌یوز سکسان بیك اقچه‌لك خاص تعیین اولندی؛ رئیس رجب‌چلبی‌یه اللی بیك اقچه‌لك برزعامت ودیوان کاتبی رمضان اوغلی محمد چلبی‌یه اون‌سکز بیك اقچه‌لك بر زعامت ایله‌اوتوزبیك اقچه معاش ویرلدی؛ کاتب قره ممی چلبینك تخصیصاتی یومی اوتوز سکز اقچه‌دن اللی اقچه‌یه چیقارلدی . ۹ ، شدت شتا زمانی اولان اربعین باشلار. دیوان، مأموریت وترقی الانلرك جمله‌سی بو دیوانده پادشاهك الی اوپرلر؛ شاهك تبریزه کیتدیکی، اورادن عسکری چیقاردیغی، کندیسنك سلطانیه‌یه عزیمت ایلدیکی خبر آلینیر . ۱۰، یکی بکلر وبلوك اغالری دست بوسه قبول اولندیلر . ۱۱، موصل سنجاغی سعدی احمد بکه ویرلدی؛ محاربه زمانده اوتاغی اطرافنده بولندقلری کبی بغداددهدخی سرای همایون اطرافنی محافظه خدمتنده بولنملری تیمارلی سواری‌یه امر اولندی؛ اردوعلمدارلغی مسیح پاشا زاده محمود بکك اوغلی محمد شاهه ویرلدی. کانون‌ثانی‌وشباط ۱۵۳۰ (رجب‌وشعبان)

مارت (رمضان) — ۱۳ (پازار، ۸ رمضان)، دیوان: آیاس وقاسم پاشالر حضوره کیرمه‌دن، دفتردار اسکندر چلبینك بغداددە آت پازارنده آصلمسنه امر صادر اولدی . ۱۸، سرعسکر امام علی وحسین تربه‌لرینی زیارت ایله بغداده عودت ایدر؛ ۲۳، خداوندکارسرعسکر وپاشالر واغالر ایله برلکده او تربه‌لری زیارته کیدر (کربلاده)؛ اولامه‌نك بر اولاغی کلوب امداد ایستدیکنی خبر ویرر . ۲۷، پادشاه زیارتدن عودت ایلر. اوتاغ همایون وکیلار اقولومه نقل اولندی. دفتردارلر یکی‌چری‌یه ایلق توزیع ایدرلر؛ ۲۸. بتون اردو خداوندکارك اوکندن کچر؛ اسکندر چلبینك قاین پدری حسین چلبینك بوینی اورلدی .

نیسان (شوال) — ۱، خداوند کار، مجملر اوزرینه یورینك اوزره تبریزه توجه ایدر؛ آقولومه قونار؛ اولامه‌دن برقاچ اولاق کلیر . ۲، وزیر اعظمك عزیمتی . ۳، هوش عطار . ٤، چادرلرك بر چوغی روز کاردن ییرتیلیر . ٥ (پازار ایرته‌سی، ۱ شوال)، قازانی بوئی کوپی جواری . ٦، توقف . ۷، بات: اوزون مرحله؛ صو یوق. اردو بر نهر کنارینه وارر. ۸، بندبات، مرحلهٔ معتاده . ۹، ایوانی؛ حمیرطاغی اتکنده . ۱۰، شیخ مجیدتربه‌سی‌قربنده‌توقف اولنور؛ بورانك صوبی بولانیقدر . ۱۱، عثمانلی کوپی . ۱۲، توقف . ۱۳، زولوقان چایری؛ مرحلهٔ معتاده . ۱٤ و ۱٥، توقف . ۱٦، نیلان قربی . ۱۷ و ۱۸، توقف . خداوند کار باشقه بر یولدن عزیمته قرار ویردیکندن ایلری کیدن پاشالر وسنجاق بکلری کری چاغیرلدیلر . ۱۹ و ۲۰ توقف . ۲۱، کوك یورت . ۳۰ ه قدر توقف .

مایس (ذی‌القعده) — ۱، ۲، ۳، توقف . ٤ (صالی، ۱ ذی‌القعده)، توقف . ٥، ایکنجی امیر اخور حسین‌اغا سوناب ایرماغی‌اوزرینه برکوپری‌قورمغه‌امر آلیر . ٦، دفتردار وروم ایلی کهیاسی اردویه واصل اولورلر . ۷ دن ۱۸ ه قدر توقف . ۱۹، وزیر اعظمك چادری طوپلانیر . ۲۰، خاصکوی؛ سرعتلی کیدیش . ۲۱، توقف؛ ۲۲، خانان کندی؛ مرحلهٔ معتاده؛ سرعسکر خداوندکاردن آیریلوب دهـا اوزاق قونمغه کیدر . ۲۳. توقف ؛ ۲٤، قیزل دره؛ صو پك آز . ۲٥، اولامه‌نك بر اولاغی خبر ویرر که شاه وانه کیتمش وقارداشی

سام میرزا، پادشاهه عرض عبودیت ایچون یوله چیقمشدر . ۲۶، ایمانشاه بوغازندن کچه‌رك هوناره قونیلور؛ روم‌ایلی بکلر بکندن کلن براولاق برفرانسزایلچیسی ورودایتمش وآرقه‌سندن کلکده بولنمش اولدیغنی خبر ویردی . بردیکر اولاق‌ده اماسیه بکی محمد بکك اماسیه سنجاغنده عصیان ایدن عجملری اعدام ایلدیکی خبرینی کتیردی؛ اناطولی‌بکلر بکی‌اردوکاه پادشاهی‌یه‌التحاق ایلدی؛ چوق ییلان بولونیور . ۲۷، سر عسکر وزیر اعظم دیوان قوروب اناطولی بکلر بکی وبکلری دست بوسه قبول اولندیلر . ۲۸و۲۹، توقف . ۳۰ کلونه؛ اوزون‌وزحمتلی مرحله . ۳۱. باش چنار، قیصه مرحله؛ یول انیشلی یوقوشلو وطاشلیدر؛ طقوز طلوم ایرماغنك منبعی بوراده‌در؛ بغداد بکلر بکی سلیمان پاشا ایله غازی خاندن براولاق کلوب سام میرزانك دولته اطاعت ایتمش وبویولده غازی خانه تحریرات یازمش اولدیغنی خبر ویرر .

حزیران (ذی‌الحجه) — ۱، کیستانبی قلعه‌سی . ۲، سید صادق ؛ مرحلهٔ معتاده . ۳ (پنجشنبه، ۱ ذی الحجه) بك یوردی ؛ چلمسی پك کوچ طاغلرده قونیلور . ٤، قیزلجه‌قلعه‌سی؛ زحمتلی یول . ٥ دن ۱۰ ه قدر توقف . ۱۱، عید اضحی مناسبتیله راسمهٔ دست بوس . ۱۲ و ۱۳، توقف . ۱٤، چادرلر طوپلانیر . ۱٥، ستاره، مرحلهٔ قریبه . ۱٦، کیل؛ اردو دیك بر طاغك کنارندن کچر؛ اورادہ چادر قورار . ۱۷، خان کدکی . ۱۸ ، کوندیلن . ۱۹ ، توقف . ۲۰، طوقان ؛ اوزون مرحله؛ اولامه بك اردویه التحاق ایدر . ۲۱، صاریجه قامیش، اوزاق مرحله؛ ایران شاهنك اشیك اغاسی (تشریفاتجی) تاجلی خان کلەرك بر ایلچی ارسالنه مساعده ایستر؛ اشیا، شمدی‌یه قدر یاپلدیغی کبی اردونك‌اوکندن کوندریله‌جك‌برده آرقه‌سندن چیقاریلیر . ۲۲، قاردول، اوزون مرحله . ۲۳، ناو ، مراغه صحراسنده کوزل یول ؛ دلالر ندا ایتدیلر که اردو اوجانه‌دوغری کیده‌جکدر . ۲٤، پادشاه بالذات او جانه عزیمته قرار ویرر. ۲٥، تاجلی خانك اردویه کوندرمش اولدیغی امیر عودته ترخیص اولنور . ۲٦ ،قونغودره، اوزون مرحله . ۲۷، اروانه، علی‌العاده مرحله، فقط مشکلاتلی . ۲۸ ، آغیللی یورت، یول چوق کوزل . ۲۹، سر عسکر سعد اباده قونار . ۳۰، تبریز قریبنده سعدآباد.اردو بغدادن تبریزه اوچ آیده (طقسان بر کونده) کیتمشدر . یکی چریلره بیکر اچقه ترقی ویرلدیکی کبی تیمارلی سواریدن کوچك مصادمه‌لره کیدنلره بیك اچقه‌ده ایکی یوز اچقه ترقی توزیع اولنور .

تموز (محرم ۹٤۲) — ۱، توقف . ۲ (جمعه، ۱ محرم ۹٤۲) ذوالقدر وروم (اماسیه) بکلر بکلربنك ورودلری . ۳، خداوندکار، سرعسکر، دیکر وزیرلر تبریزه کیدرلر. خداوندکار شاهك سرایندہ‌اقامت‌ایدر؛ وزیرلر، اغالر، قاسم‌پاشاچادرلرینی‌قوردیررلر؛ سرعسکر خداوندکار ایله برلکده تبریز سرایندہ بولنور . ٤، توقف؛ حرکت ارض؛ اولامه بك طرفندن او جانده آلیقونلش وخداوندکارك تبریزه عزیمتی‌اوزرینه‌اردویه کلمه‌مش‌اولان‌برعجم‌مأموربنك‌ورودی. ٥ دن ۹ ، قدر توقف . خداوندکار و سر عسکر جمعه نمازینی سلطان حسن جامعنده قیلارلر . یکی چریلر وات اوزرنده اولدقلری حالده بکلر نماز اثناسنده‌جامع‌اطرافنده‌بولنوب خداوندکاری اوتاغه قدر کوتوررلر . ۱۰، توقف . ۱۱، خداوندکار دیوان قورار ؛ برعجم مأموری وزیر اعظمك الچی اوپرر؛ کرد بکی شفقت عجملرله مناسبتده بولنقله متهم اولەرق بش آدمیله برلکده بونی اوریلور. ۱۲، توقف؛ شرف‌بکاوغلی‌اولان‌کهیانك بونی اورلدی . ۱۳، توقف . ۱٤، دیوان؛ بعض سنجاق بکلری بکلر بکلکنه ترقی ایدەرك دست بوسه قبول اولندیلر ؛ پادشاه،

بعدما دیوانده یانکز روم ایلی بکلر بکنك وزیرلرك یانده اوتوروب بر مصلحت مهمه ایچون چاغیرلمش اولمادقجه اناطولی بکلر بکنك وزیر ایله برلکده بولنمامسنی امر ایتدی . دیکر بکلر بکلربکنك‌ده وزرا ایله برلکده اوتورملری منع اولندی؛ امرپادشاهی مقتضاسنجه، وزیرلر دیوانه کیردکاری زمان بکربکاری دیوان قاپسنده بولنه‌جقلردر . ۱۵، توقف . ۱٦، وزیر اعظمك چادری او جانه نقل اولنور . ۱۷، اوجان . ۱۸ و ۱۹، توقف . ۲۰، وزیراعظمك چادری طوپلانیر . ۲۱، خان عباس، ۲۲، باشسز کنبد؛ پادشاهك سام میرزایی کندی اوغلی کبی طوته‌رق قزل اوزنك بو طرفنده عراقه تابع ممالکی کاملاً او کا ویردیکی اعلان اولنور . ۲۳؛ یاصصی‌چای. ۲٤، میانه. ۲۵، قزل‌اوزن؛ اوزون‌مرحله. ۲٦، خان‌سرجم. ۲۷، خان‌نیکبای. ۲۸، سانغان. ۲۹، سلطانیه. ۳۰، قیدار نبی. ۳۱، چورول، اوزون مرحله.

اغستوس (صفر) — ۱ (پازار، ۱ صفر)، تخت سلیمان . ۲، دهنه . ۳، درکزین . ٤ دن ٦ یه قدر توقف. ۷، درکزیندن تبریزه توجه اولنور . ۸ باشسز کنبد . ۹، علی اوبه چایی . ۱۰، سوجاس . ۱۱، شیوا . ۱۲، ایچ‌کرکده . ۱۳، نیکبای خان . ۱٤، سرجم خان . ۱۵، قاپلانلی کنکی . ۱٦، یاصصی چای . ۱۷، باشسز کنبد . ۱۸، اوجان . ۱۹، جناوان . ۲۰، خداوندکار تبریزه‌وارر وخیابان قربنده باغچه‌لره قونار. ۲۱، استراحت. ۲۲، خداوندکار اردوکاهی ترك ایله شام غازان [شنب غازان] قربنده بر باغچه‌ده اقامت ایدر . ۲۳ و ۲٤ توقف . ۲۵، وزیر اعظم بر مقدار سواری ایله الك صوکره اردوکاه اتخاذ اولنمش اولان خیابان جاینه کیده‌رك پك ایلریله‌مش بولنان عجملری رجعت ایتدیرر . ۲٦، توقف . ۲۷، تبریزدن عزیمت؛ اردو شام غازانك اوته طرفندن ایلریلیه‌رك سروری کوپی قربنه قونار . ۲۸، صفران. ۲۹، اردو، مرند شهری یانندن کچه‌رك کوك تپه چایرلرنده قونار . ۳۰ (پازار ایرته‌سی، ۱ ربیع‌الاول) قره کوی . ۳۱، خوی .

ایلول(ربیع‌الاول)— ۱ و ۲، توقف؛ خداوندکار ووزیر اعظم شمس تبریزینك تربه‌سنی زیارته کیتمك ایچون آته بینرلر . ۳، پیرمازا حجره‌سی . ٤، توقف . ۵، صوغمن . ٦، قراکو [قراکلق] دره باشی . ۷، قراکو دره‌نك بو طرفنده کتوك ـ کرك . ۸، نوشهر؛ صباحلین وزیر اعظم آت اوزرنده اولدینی حالده بکلرك ، اغالرك زیارتلرینی قبول ایدر . ۹. بند ماهی . ۱۰، ارجیش . ۱۱ توقف . ۱۲ و ۱۳، توقف؛ ذوالقدرخاندانندن اون ایکی کشی یه‌وچاوشلره، طوپجیلرله برلکده عادجواز اوزرینه کیتملری امر اولندی . ۱٤، سبحان طاغی کنارنده علی بك باغی . ۱۵، عادجواز ؛ بدلیس شهرینك غازی کران بك طرفندن فتح واشغال اولندیغی خبر آلینیر. ۱٦. توقف. اولامه پاشا بر چوق باش کوندرر. ۱۸، اخلاط. اولامه، وان‌اوزرینه کیتمك ایچون امر آلیر. شمس‌الدینك والده‌سی بدلیس قلعه‌سنك آناختارلرینی کوندرر. سرعسکر اوکلده‌دن صوکره حرکتله عادجواز‌ه قدر امتداد ایدن طاغ یونجه کیدر. ۲۰، توقف؛ سرعسکر شهره کیرر، استحکاملر اوزرینه قونیلان طوپلری یوشالتدیرر، اوندن صوکره عودتله علی‌بك باغنه‌قونار. ۲۱، اوکلدن صوکره ارجیشه واصل اولنور؛ عجملر بند ماهی‌یه قدر قاچارلر، لکن اقشامه دوغری کندیلرینه یتیشیلوب براز محاربه‌دن صوکره قلیجدن کچیریلیرلر . ۲۲، سرعسکر، علی‌بك باغنده توقف ایدر. ۲۳. اخلاط. سرعسکر جولانلرندن عودتله اردوکاهه کلیر (بوراده برنجی دفعه اولەرق روز نامهٔ سلیمانی سرعسکره سلطان عنوانی ویرییور). دیار بکر بکلر بکی اولامه پاشا ایله

سکبان باشینك شاهه تصادفله محاربه ایتمکده اولدقلرینه دائر خبر کلیر؛ اسکی ذوالقدربکلری خاندانندن اوچنك دشمن طرفنه کچد کلری ده اوکره‌نیلیر . ۲٤، کول کنارنده ناهان؛ بوراده صغوق صو وچام آغاجلری واردر. ۲۵، کوزل دره . ۲٦، توقف؛ سرعسکر سلطان بردیوان عقد ایدر، بونده دیار بکر بکار بکی اولامه پاشا ایله دیکر بکلر و آغالر حاضر بولنورلر . ۲۷ و ۲۸، توقف . ۲۹، (چهارشنبه، ۱ ربیع الاخر) و ۳۰، توقف .

تشرین اول (جمادی الاولی) — ۱، ۲، ۳، توقف . ٤، بدلیس . ۵، توقف . ٦، توخان ومصر کویلری آره‌سنه قونیلیر . ۷، توقف . ۸ ، ویس القرنی . ۹ ، میرزا چایی . ۱۰ دن ۱۳ ه قدر توقف . ۱٤، بشری ناحیه‌سنده فرات کناری . ۱۵ دن ۱۷ یه قدر توقف . ۱۸، صلاخ چایی. ۱۹، عیار چایی . ۲۰، آمد [دیار بکر]. ۲۱ دن ۲۷ یه قدر توقف . ۲۸، (پنجشنبه، ۱ جمادی الاولی)، سرعسکر سلطان سیرنه قونار . ۲۹، و ۳۰، خداوندکار شکاره کیدر، واوکله‌دن صوکره آمد قلعه‌سنه چیقار . ۳۱، توقف .

تشرین ثانی (جمادی الاخری) — ۱ دن ۵ قدر توقف. خداوندکار جمعه نمازینی اسکی جامعده قیلار. ٦، توقف؛ دیوان . ۷ دن ۹ قدر توقف . ۱۰، وزیر اعظمك چادری طوپلانیر . ۱۱، قره باغ قربنده قزل تپه . ۱۲، قره‌جه طاغ حوضه‌سنده‌المالی . ۱۳، خاجکون . ۱٤، عابدین ایرکی. ۱۵، آدنو پیکاری . ۱٦، رها [اورفه] . ۱۷، توقف . ۱۸، سروج . ۱۹ ، قایقلرله فراتدن کچیلیر . ۲۰، توقف . ۲۱، بر منبع وبر جامع قربنده تل هالیه قونیلیر . ۲۲. داود تربه‌سی قربنده. حیلان ایرماغی کنارلرینه قونیلیر . ۲٤، حلب . ۲۵، توقف . ۲٦، توقف؛ خداوندکار اسکی جامعی، قلعه‌یی، تربه‌لری زیارت ایدر . ۲۷؛ (جمعه ایرته‌سی، ۱ جمادی الاخری). ۳۰، توقف.

کانون اول (رجب) — ۱، اردوکاه قالدیریلیر . ۲، اسارت [اثارب]. ۳ ، آمکوتی . ٤، اردو عاصی (اورونت) نهری اورزنده‌کی کوپریه وارر . ۵، آنطاکیه . ٦؛ بقراس طاغی. ۷، اسکندر پیکاری . ۸ ، کند خانی. ۹ ، ایلجاقده قورد قولاغی اوکنه اردوکاه قوریلیر. ۱۰ ، آطنه قربنده جهان صویی کنارینه قونیلیر . ۱۱ ، ۱۲ ، ۱۳ توقف . ۱٤ ، شکار ؛ خزینه اردونك اوکنجه کوندرلدی . ۱۵ ، وزیر اعظم یوله چیقار . ۱٦، حسون کویی . ۱۷ ، کولك قلعه‌سی جوارنده صارماشیق . ۱۸ ؛ بادجان خانی اوکندن کچیلیر . ۱۹ ؛ کافر صیندینی [۱] ؛ طاغ کچدکدن صوکره اولو قشله‌یه واریلیر . ۲۰ ،

[۱] بو اسم اهل صلیب محاربه‌لری زمانندن قالمشدر . روز نامه یالکز سلطان سلیمان اردوسنك حرکاتندن بحث ایتدیکی جهتله اسکندر چلبی واولامه‌نك قزلجه بوغازلرنده هزیمتی مسکوت عنه کچلمشدر . عثمانلی مورخلری جلال زاده، صولاق زاده، عالی، پچوی ودیکرلری بیله اردونك اون بیکدن زیاده آدم ضایع ایتدیکنی تصدیق ایدیورلر . کوآزو تاریخی ، ص ۱۳٦ ، کبی بو عصرده یازیلان تاریخلر ایله المانیا ایلچیلرینك راپورلری او ضایعاتی یکرمی بش بیکه چیقاریورلر . احتمال که ایکی تخمین آره‌سنده بر مقدار انتخاب ایتمك لازم کلیر . انجق شو بوزغونلغك تبریز جوارنده وقوع بولدیغنی وبرچوق پاشالرك میدان حربده قالدیغنی تضمن ایدن روایته اصلا اینانلماملیدر . تبریز . توفك آتمقسزین تسلیم اولمشیدی ؛ میدان محاربه‌ده قالانلر ایچنده کوستریلن Nisangei Cancelier [یعنی نشانجی] او بوزغونلی زمانندن صوکره وتبریزدن بغداده کیدیلیر کن یولده موت طبیعی ایله وفات ایتمشدر.

اکلی اووه . ۲۱ ؛ تاباکون آچه شهری . ۲۲ ، اویوق . ۲۳ ؛ قونیه . ۲٤ ، بوزوق؛ اردو ایلغین اوکندن کچه‌رك چادر قورمق اوزره آلتون طاشه کیدر . ۲٦ (پازار ، ۱ رجب) ، اسحاقلی ؛ ۲۷ ، طاغلر ایچنده یای کوبی . ۲۸ . سیدغازی . ۲۹ ، اسکیشهر . ۳۰ ، بوز اویوك . ۳۱ ، ارمنی .

کانون ثانی ، ۱۵۳٦ — ۱ . یکی شهر . ۲ . ازنیق . ۳ ، قازیقلی طاغی بونجه کیدیله‌رك ستاره کوریسی جوارنده دکرمنلی کوینه قونیلیر . ٤ ، ازمید . ٥ ، خزینه کوتورن دوه‌لری بکلمك اوزره توقف . ٦ ، ککبوزه . ۷ ، توقف . ۸ ، خداوندکار استانبوله داخل اولور.

۱٤، ص۱٦۲ — عالی، ۳٤نجی حادثه،نقل ایدرکه ابراهیم حسیات حقیقیه‌سنی کتمه کندیسنی مجبور کوردیکی زمان قرآن ایچون زیاده تعظیم کوستره رك نسخه‌سی اهدا اولندقجه اوپر و باشنه قور ایمش ؛ لکن ایران سفرندن صوکره قرآن اهدا اولندقجه ، کندیسنده بر چوق نسخه‌سی بولندیغنی باغیره‌رق سویلیوب اظهار حدت ایدر ایمش . [نسخ قرآنیه‌نی تزیین وترصیع ایده‌رك اکابره اهدا ایتمکی بعض آدمرك وسیلهٔ جراتخاذ ایتدکلری قدیماًوزرا ترکه‌سندن بویله برچوق نسخه‌لر چیقمسیله‌ده استدلال اولنور؛ ابراهیم پاشانك بوعارسزلقدن متحدث اولان حدتنی عالی ودیکر بعض مورخلرمتعصبانه تفسیر ایتمشلردر؛ بوندن برمعنای استخفاف چیقارمق دوغری کورنمز . مترجم]

۱٥،ص—۱٦۲ابن‌خلکان جعفر برمکینك ترجمهٔ حالنده حکایه ایدرکه هارون الرشید، اقرباسندن برینك جعفرك سبب حقیقیٔ قتلنی سؤال ایتمسی اوزرینه « اکر

بو وقعه‌دن بحث ایدن کوچك آلمانجه اثرلر شونلردر: « 1° *Die grosse Erlegung des türkischen Heers vom Sophi in Persien beschehen, item die Zal des erschlagenen und gefangenen volks mit benennung aller bassa und nohmhaften sampt der Eroberung der Türken Schatz und der frewlein seiner Weiber oder Frauenzimmers in der edlen Stadt Tauris in Persien aus der italienischen sprach jetzund neu verteutscht. 15may 1535; 2° Wahrhaftige Anzeig kommend von Constantinopel von dem merklichen Schaden und Niederlage die der türkische Kaiser vom Sophi dem grossen Kœnig in Persien im Janner dies Jar an Leuten, Kamelen und seinen Schatz erlitten hat. 1535 ; 3° Verteutschter Copie eines welschen Schreibens aus Constantinopel den 13 novembris inhaltent des Sophi Victori wider den grossen Türken, seine Hauptleute und Volks Gefenkniss der anzal des gewonenen türk. Geschütz, die eroberte Stat und Land u.s.w. marz 1536* » . نهایت شو قدر ظن اولنه بیلیر که بوراده موضوع بحث اولان محاربه اولامه ایله عجم شاهی بیننده وقوع بولان وروزنامهٔ سلیمانیده ۲۳ایلول تاریخنده کوستریلن غوغادر: روایتك بوندن ماعداسی آوروپا مؤلفلرینك اختراع صرفیدر .

کوملکم بیله‌جك اولسه اونی یپرتاردم » دیمشدر. ایکنجی فلیپ ده‌سرایی اکابرندن برینه : « سر یمی باشده‌کی پروقه بیله‌جك اولسه اونی آتشه آتارم» دیمش ایدی .

۱۶، ص ۱۶۵ — ایقورن Eichhorn بیله «صوك اوچ عصرك تاریخی» اثرنده خیرالدینی دائما Schereddin واوروجی هوروق Horouk یازار. بوسهو ۱۷۹۶ ده آلتوناده مطبوع « جزائر بکلکی حقنده معلومات » کتابندن نشأت ایتمشدر . مؤلف، خیرالدینك الیاس اسمنده‌کی دردنجی قارداشندن هیچ بحث ایتمز .

۱۷، ص ۱۶۵ — استانبولده مطبوع «اسفارالبحار»دن ماعدا خیرالدینك وقایعی حقنده ایکی کتاب واردر : برنجیسی قورصانك لساندن یازلمش قبا براسلوبده تام براثردر؛ ایکنجیسی دهااعتنالی قلمه النمشدر. روماده باربارینی کتبخانه‌سنده برنجینك مکلف بر نسخه‌سی واردر. عالی دخی ۲۸ نجی حادثه‌ده وقایع خیرالدینی یازارکه قسماً یتیم چلبینك قورصانك وقایع جلادتندن باحث «لجة الابرار» نام منظومه‌سندن مأخوذدر.

۱۸ ، ص ۱۶۸ — اسفارالبحار ، ق ۱۸ ، و «جزائر بکلکی حقنده معلومات» ص ۶۲۳ . اوراده قره‌مانلی دیکر بر خیرالدین کوریلیورکه عثمانلی تاریخلرنده هیچ موضوع بحث دکلدر ؛ بو اسمك سهواً خیرالدینك قارداشنه ویرلمش اولمسی محتمل ایسه‌ده اونك قارداشی اوروج نامنده ایدی .

۱۹، ص ۱۷۱ — بو «آسمانی کوزل»ك یدی تصویرینی کوردم: بری «لوور»ده؛ ایکنجیسی « قراوفورد » تصویر خانه‌سنده ؛ اوچنجیسی اوقسفورددە وارویق قاسلە Warwick-Castle ده ؛ دردنجی وبشنجی ویانه‌ده بارون پوتون Puthon ایله پرنس لوبومیرسکینك Lubomirsky تصویر خانه‌لرنده؛ التنجیسی روماده دوریا تصویرخانه‌سنده؛ یدنجیسی بونك مارکیزداخنیتو d'Achinto ایچون یاپلمش براورنکیدر.

۲۰ ، ص ۱۷۱ — اسفارالبحارده مولای حسن سهواً یکرمنجی سلطان اولەرق ذکراولنمشدر. نخبة التواریخ ایسه یکرمی ایکنجی کوسترر ، وسلطنتی وقایعندن الك شایان دقت اولانلری یازار . اوستریا خاندانی خزینهٔ اوراقنده وندیك مجموعه‌سی نی حفص تاریخی ووندیك ایله مناسبات تجاریه‌لری حقنده قیمتلی وثائقی حاویدر. بو وثائق شونلردر : Liber blancus ، و یدی بیوك جلددە Libri dei Patti . بونلرده وندیك ایله تونس حکمدارلری آره‌سنده منعقد اوچ عهدنامه واردر : ایلك ایکیسی لاتینجه، اوچنجیسی ایتالیانجه‌در ؛ شووثیقه‌لر بوراده‌شونك ایچون ده سزاوار تذکاردرکه موجودیتلری شمدیه قدر مجهول قالمش اولدیغی کبی کرك

اسلو بلری ، کرك تاریخ تجاری یه تعلقلری اعتباریله دقته لایقدرلر . ایلك ایکی عهدنامه کندیسنه « امیر المؤمنین المرتضی » عنوانی ویرن ابو زکریا یحیی بن عبدالواحدك یکرمی اوچ سنه‌یی حاوی اولان مدت سلطنتنده عقد اولنمشدر . بو حکمدارك اسمی بیلنمه‌مش اولسه وندیك وثیقه‌سنك ویرمکده اولدیغی آبوآبده‌لس Aboabdeles وبوبده‌لس Boabdeles اسملرندن طانیق مشکلدر . ۱۲۵۱ تاریخیله مورخ اولان برنجیسی شویله باشلار : « In nomine Dei pii et misericordis. Hæc est pagina bene fortunatæ pacis formatæ inter DominumMirum Boabdilem Soldanum Barbariæ filium alti et potentis Miri Birzacharium (ابو زکریا) bonæ memoriæ filii alti et potentis ac Sapientis Beaomet filii alti et potentis ac Sapientis Beni Ebinafes(ابی حفص)ex parte una et inter Magnificum seu inclitum D. Marinum Maurocenum Ducem Venetiarum ex altera per manum videlicet Bochomen Gaytum Doane et mandato ejusdem Soldani Miri Boabdile et per manum nobilis ac Sapientis viri Philippi Juliani Legati ejusdem Domini Marini Maurocini Ducis Venetiarum, qui ad hæc destinatus fuit. Ab ipso Domino Duce requirenda seu reformanda pace atque firmanda secum usque ad terminum annorum quadraginta ab incarnationis anno, quo presens pactum conscriptum fuit. » (*Libro dei patti,* vol. II, f. 2). *Gaitus Doane* juin 1971, commence par ces mots: (In nomine Dei pii in laudem Dei Machometi profetæ humilis super omnes Societates suas Saracenorum. Ista littera est ad renovandam pacem, quæ erat ligata per præceptum Domini nostri Chaliphæ qui se regit cum Deo Miramoni (امیرالمؤمنین)Aboabdale (عبدالواحد) Ebnolomara Rasidin (راشدین) quem Deus manu teneat in victoria sua et salvet per suam potentiam et manu teneat benedictionem Dei super Saracenos; et pactum, quod olim fuit factum usque ad annos quadraginta, quod factum fuit die sexta intrante Maaran (Moharrem) anni 649 de Machomet cum Venetis renovamus et affirmamus usque ad complementum de 40 annis Sarracineschis sicut in alia parte olim facta continetur in millesimo, quod recordavimus antea pro ampliare eorum voias omnes et pro complere suas speranciasitaquod current per proficuum suum prolongatione scripta inista « charta. Facta fuit presens charta anno di Machoment 669 (1270).

۲۷ کانون اول ۱۳۲۰ تاریخلی اوچنجی عهدنامه نبی حفصك اون ایکنجی سلطانی اولوب وثیقه‌ده مونسایت Monsayt یازیلان ابوبکر بن یحیی المنتجب ایله عقد اولنمشدر. مارینی سانوتونك تاریخ ملکی وسیاسیسنده، ج ۵۱ ، ص ۳۳۲ ، بوصوك

عهد نامه‌دن مقدم اولەرق ۱۲ مايس ۱۳۱۷ تاريخلى بر عهدنامه دها واردر :
« Turcimanavit Mongabis Saracenus, qui consuetus facere interpretationem Turcimanus Dohana. In die Jovis qui Saracenisca lingua vocarur Jullar ann. 717 secundum cursum Saracenorum, qui dies concordatur cum die 12 Maji.» لكن بوتاريخده سهو واردر ، چونكه ۱۲ مايس ۱۳۱۷ ، ۲۸ صفره تصادف ايدر .

۲۱،ص ۱۷۱ — اوروپا مورخلرينك موليا سەن Mouliassen ديدكلرى مولاى حسندن باشقه برى دكلدر . «مولى» عربلرده مولاى وتركلرده ملا تلفظ اولنور. راشد Rashid دخى هارون الرشيددر كه اوروپاليلر اونى روزدت Rosette پاشمشلردر ؛ نصل كه مصرك رشيد شهرينى او اسم ايله ياد ايدرلر .

۲۲،ص ۱۷۷ — «اوراق تاريخيه»ده ۱۸۰ ، دردنجى وبشنجى جلدلرده پريميسەر Primisser ه مراجعت . ساغره‌دو ، ابراهيمك نظر التفاتدن سقوطى ووالده سلطانه عطف ايتديكى وفاتى حقنده كى افاده‌لرندن زياده بو هيكللرك غائب اولمسى حقنده كى روايتنده صادقدر ، ص ۲۲۱ . والده سلطان سفرك كشادندن مقدم وفات ايتمشيدى . ساغره‌دو ، او تاريخلرده سلطان سليمان اوزرنده نفوذى اولان روكزه‌لانه عطف ايتمش اولسه بلكه الدانمامش اولەجق ايدى . بومورخ ، ارسلان هيكلنك ييقلمسنى ۱۵۲۵ سنه‌سنده كوسترمكەده خطاى عظيمده بولنمش اولور ؛ چونكه بو وقعه فرديناندك ايلچيلرى استانبوله كلمزدن اول ۱۵۳۲ دن اولەجه اولمشدر.

يكرمى طقوزنجى كتاب

۱،ص ۱۸۰ — قنالى‌زاده و عاشق حسن. عاشق حسن، دلى برادرك ترجمهٔ حالنده حاوى اثرنده بو شاعرك ، ابراهيم پاشانك ازدواجى مناسبتيله سويليوب ده نظر التفاتدن سقوطنى موجب اولان « بوراده افندى كيمدر ، اوشاق كيمدر كيمسه بيلمز ؛ ضيافته باش اولان ، ياخود خدمت ايدن كيمدر؟ بوده معلوم دكل » مألنده‌كى بيتنى ذكر ايدر . دلى برادر اسكندر چلبينك حمايت‌ذى‌قدرتى‌سايه‌سنده قورتيله بيلدى. بو حمايه اولمامش اولسه بودينندن كتيريلوب آت ميدانىنه قونيلان هيكللر مناسبتيله يازديغى ابياتدن دولايى ابراهيمك امريله صلب اولنان شاعر فغانى ايله هم حال اولوردى.

۲ ، ص ۱۸۰ — بونلرك برى شو مألده بر بيت ايله باشلار : «اى باد شمال،

سویله بکا ، نه یاپیورسك ، ونه خبرلر کتیریورسك ؟ » قاسم پاشاحمام‌پادرمق ایچون شاعره سکز بیك اقچه ویردی ؛ مصطفی پاشا اون بیك اقچه وعد ایتمش‌ایسه‌ده انجازدن اول وفاتی وقوع بولمشدر . دلی برادر بونك اوزرینه مصطفی پاشانك ادرنه‌ده کی کوپریسی حقنده شو بیتلری یازه‌رق متروکه‌سندن یوز آلتون آلمشدر: [ترجمه‌سنه بدل اصلی اخذ اولنمشدر .]

بیلدی مرحوم مصطفی پاشا — کوپریدر فی‌الحقیقه بو دنیا
کچدی مرحوم دیدیلر تاریخ : — کوپرودن کچدی مصطفی پاشا

٣،ص ١٨١ — ساغره‌دو، کتاب ٤ ، ص ٢٢٠، ابراهیمی‌وندیکدن براصیلزاده ایله بر تاجری اعدام ایتمش اولمقله اتهام ایدرکه برنجیسنك جرمی ، شارل کنك ایران شاهی طهماسبه کوندردیکی بر ایلچیه سیاحتی ایچون آت‌تدارك‌ایتمش اولمسی ایمش؛فقط بوحادثه،ابراهیمك — مسقط رأسنه حاکم اولان — وندیك‌جمهوری‌حقنده اختیار ایتمش اولدیغی سیاست مساعده کارانه علیهنه بر دلیل اوله‌ماز . اکر، وندیك مورخلرینك حکایه ایتمکده اولدقلری کبی ، روکزه‌لانك خدعه‌لری ابراهیمك سقوطنه خدمت ایتمش ایسه بو قادین ابراهیمه خصومتندن دولایی اونك متوجه بولندیغی جمهور حقنده دخی خصومت کوسترمش وشو حال وندیکله محاربه‌نك ظهوری اسبابندن اولمشدر .

٤ ، ص ١٨١ — پاروتا ، ٨ نجی کتاب ، ص ٥٧٠. یونس بکك وندیکده اقامتی اثناسنده لافوره ابراهیم‌ایله براتفاق عهدنامه‌سی عقد ایدرکه ١٥٣٦ شباطی تاریخیله مورخدر. هر احتماله نظراً بوتاریخده فرانسه ایله دولت‌عثمانیه آره‌سنده باشقه‌برعهدنامه یوغیدی.ذاتاً فلاسان بوعهدنامه‌نك‌وجودینه انجق دیکرمورخلره اعتماداً قائلدر؛ بومورخلرایسه وقایعك تاریخلری صیره‌سنی کاملاً اخلال‌ایتمشلردر. فلاسان بوبابده شویله‌سویلر : «بوعهدنامه‌نك مسوده‌سی، یاخود اصلی‌الده‌اولمایوب یالکز نتایجیله‌معلومدر.» حال‌بوکه‌اونتایج،یعنی‌پولیا ساحلنده اجرا اولنان تخریبات فرانسه‌ایله براتفاق عهدنامه‌سندن‌زیاده سلطان سلیمان‌ایله شارل‌کن آره‌سنده موجود اولان حال‌حربدن‌نشأت ایده‌بیلیردی .

٥ ، ص ١٨١ — وندیك مورخلری و قونت دارو دولت عثمانیه طرفندن کوندریلن ترجمانك بومأموریتنده‌کی مقصد خفیه‌یه تماماً غیرواقفدرلر؛ لکن وندیك خزینهٔ‌اوراقنده‌کی وثائقده میدانه‌قونلمشدر. شوعنوان آلتنده‌کی کاغدلره مراجعت:

Catologo delle persone spedite a Venezia per parte del gran Signor. 1536: 15. Genaro Janusbeg dragomano per sollecitare a far lega col Re di Francia contro l'Imperatore.

٦، ص ١٨٢ — كه بهلك «شارل كنك تاريخنه متعلق اوراق» نده ، ص ٤١ ، « دوريانك سركذشتلرى » . حاجى قالفه ، اسفارالبحار ، ق ٢١ . حاجى قالفه ، مينورقه بكنك اتدن دوشوب اولديكنى نقل ايدر . « كافرلرك قورقاقلقلرى اسبابى » عنوانلى بر بابنده شويله اوقونور : « اونلرك اعتقادنجه حريتى بهاسنه حياتنى قورتاره بيلهجك ايكن كنديسنى اولديرن آدم جنته كيرمز . » حاجى قالفه روايت ايدركه دوريا بر اسيره شويله سويلمش : « سزك دينكزده بركافردن قاچان جهنمه كيدهجك وايكيسندن قاچان جنته كيرهميهجك ديه يازيلى دكلدر ؟ بزم شريعتمزده ايسه بره قارشى بيك اولديغمز حالده دخى برمسلمانى اولدرمك ممنوعدر . سزك شريعتكز انسان اولدرمكى موجب شرف صايار ، بزمكى ايسه جنايت بيلير ؛ پاپا بويله اولمسنى ارزو ايدر ؛ لكن طوغريسى بودركه نفرات هروقت اونى ديكله مزلر . » حاجى قالفه خرستيانلقده حقيقةً بويله اولوب اولماديغنى اكلامق ايچون خرستيان علماسنه مراجعت ايدوب اونلردن اولماديغى جوابنى آلديغنى وآندره دوريا عوام ناسدن اولهرق اوقويوب يازمهدن بى خبر بولنديغنى ده علاوه ايديور .

٧ ، ص ١٨٥ — وندبك حكومتى زماننده قورفهنك اصيلزادهلره تمليكنه دائر وثيقه صورتى :

Instrumentum concessionis castri Corfus cum Insulis et pertinentiis ejue, (Libro dei Patti II. fol. 225.)

« In nomine Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi anno incarnationis ejusdem millesimo ducentesimo septimo mense Julii, indictione decima Rivoalto. Post concessam cartam factam eodem suprascripto anno et mense, quam vos Domine Petre Ziani Dei gratia Venetiarum Dalmatie atque Chroatie Dux, Domine quarte partis et dimidie totius Inperi Romanie cum judicibus et Sapientibus consilii collaudatione populi Venetiarum fecistisi nobis *Angelo Acotanto*, *Petro Michaeli*, *Stephano Fuscareno*, *Giberto Camino Octaviano Firmo*, *Jacobo Sojo*, *Marino capiti in collo*, *Jugolino Staviano et Symoni Bono et Joanni de Alto* per quam nobis nostrisque heredibus et proheredibus dedictis, et in perpetum concessistis castrum quod dicitur Corfus cum tota ipsius castri insula et cum aliis insulis ad ipsis castri ducatum pertinentibus cum omni juris integritate et plenitudine rationis, propter quod nos in proximo illuc credebimus cum viginti militi-

bus ad usum militiæ decenter armatis nobis computatis in numero suprascripto habentibus sentiferos duos pro militum uno quoque et hoc facere debemus stipendio nostro ad obtinendum et manutenendum castrum illud ad vestrum et successorum vestrorum et fidelitatem. Quo obtento debemus nos et heredes ac heredes et proheredes nostri inperpetuum semper habere ibi pro ipsius castri custodia milites viginti computatis ut supra legitur nobis in ipsis habentes pro quolibet sentiferos duos. Et quot non est semper vivere nobis datum statutum est ut cum aliquis nostrum vel heredum vel proheredum nostrorum decesserit alius heredum vel proheredum nostrorum dilatione abjecta institui debet, in ejus loco ut vicem suppleat occumbentis. Qui infra spatium anni dimidii venire Venetias debet et facere nobis fidelitatem vel successoribus nostris et investituram a nobis vel successoribus recipere de ipso Castro,nisi per nos vel successores nostros indultum fuerit,qui ibi hoc faciat sacramentum nostrorum commissionem recipiat ecclesias in pertinentiis nobis concessis positas debemus habere eo modo quo habebatur temporibs Græcorum Imperatorum. Homines ipsius loci faciemus vobis jurare fidelitatem et successoribus vestris et cum juraverint nobis jurare illos faciemus salva fidelitate vestra et successorum Vestrorum.Et nos omnes et alios in ipsis insuliis consistentes debemus in suo statu tenere,nihil ab aliquo amplius exigentes quam quod facere consueverant temporibus Græcorum Imperatorum. Homines Venetiarum intoto districtu nostro salvos et securos habere debemus in personis et rebus, et sine datione et exactione aliqua eosque manutenere et defendere in suprascriptis pertinentiis nostris contra omnes homines, qui eos vellent offendere bona fide. Et si contigerit unum alicui dampnum fieri in pertinentiis illis per homines nobis subditos studiosi esse debemus ad faciendum quod sua recuperet. Debent autem homines Venetiarum potestatem habere victualia extrahendi de omnibus pertinentiis nostris ad differendum in Venetias sine contradictione cujusquam etalia mercimonia ad portandum quocunque voluerintAmicosVenetiarum debemus habere amicos.et inimicos Venetiarum sicut vos inimicos.Cum quibus nullam concordiam nullamque treugam facere debemus sine vestro vel successorum vestrorum. consensuCapitaneos vestros et missos vestros et successorum vestrorum et galeas vestras et eorum debemus recipere honorifice et dare ipsis Capitaneis et galeis vestris strinam convenientem. Vos vero vel successores vestros, si illuc venire contigerint solempniter cum clero et popolo cruce præcedente suscipere debemus usque,ad ripam venientes et sequentes vos ad ecclesiam solempni cantico.Procurare quoque vos debemus semel, vel bis si volueritis et laudes vobis ac successoribus vestris ter

in anno. In Pascha majori, in festo nativitatis Domini et in majori festo majoris Ecclesiæ decantari faciemus Nullam conspirationem, vel institutionem facere debemus in facto mercationum contra utilitatem et commodum hominum Venetiarum. Debemus autem singulis annis in perpetuum infesto Apostolorum Petri et Pauli vestro communi Venetiarum hic in Venetiis solvere per nos vel per nostrum missium omni contradictione remota manuellatos bonos quingentos. Hæc omnia quæ continentur superius debemus facere et observare Vobis et successoribus vestris et communi Venetiarum nos et heredes ac proheredes nostri in perpetuum quod attendere et observare jurramento astricti tenemur. Et sic teneri debent post nos heredes nostri et proheredes. Et si non ita fuerit observatum per omnia, omnes possessiones nostras et proprietates terrarum et cassarum nostrarum, quas habemus in Venetiis et extra Venetias et ipsam arcem Corifus perdere debemus, et ipsa omnia in commune Vestrum venire debent ad faciendum exinde quidquid ipsi vestro communi placuerit sin contrarietate cujusquam. Hæc omnia, quæ continentur superius sint in commissione nobis facta a vobis ut supra legitur per capitula singula ordinate conscripta. Et nos viri omnes prædicti hæc omnia per capitula singula nos promittimus servaturos. Quæ fatemur nos ad Sancta Dei Evangelia juravisse.

Signum suprascripti Junzolini m.m. hoc f. rog.
Signum suprascripti Joannis de Ato m.m. hoc. f. rog.
Ego Angelo Acotanto mea manu subscripsi.
Ego Petrus Michaeli m.m. scripsi.
Ego Gibertus Quirino m.m. scripsi.
Ego Stephanus Turcarenus m.m. scripsi.
Ego Jacobus Juliano testis subscripsi.
Ego Simon Bonus m.m. scripsi.
Ego Jacobus Sojo m.m. scripsi.
Ego Marinus capite in collo m.m. scripsi.
Ego Pascalis Mauro Subdiaconus testis subscripsi.
Hic cadit locus Signi Notarii.
Ego Peternianus de Putheo, Snbdiaconus et Notarius complevi et notavi.

٨. ١٨٥ص — سلطان سليمانك آولونيا اوزرينه اولان يدنجى سفرى روزنامه‌سى، ٩٤٣ (١٥٣٧) .

مايس (ذى‌الحجه) — ١٧ (پنجشنبه ٧ ذى‌الحجه) : پادشاه، شهزاده محمد وسليم برابر اوله‌رق استانبولدن چيقارق؛ ياريق بورغازه قونيلير. ١٨، چتالجه. ١٩، ايچكز. ٢٠. وزيرلر، قوماندانلر پادشاهه بيرامى تبريك ايدرلر . ٢١، قوسته‌رمرى كويى؛ اوزون مرحله. ٢٢ ،

الوان بك كوبی؛ اوزون مرحله. ٢٣، بورغاز. ٢٤، باباسكی. ٢٥، حوصه. ٢٦ ، ادرنه ؛ اهالی غلبه لكله پادشاهی استقباله چیقدقلری صره‌ده بیلدیرم دوشه‌رك ترزیلر اصنافی علمدارینی اولدیرر. ٢٧، استراحت؛ دیوان؛ سنجاق بكلرنده تبدیلات. ٢٨، استراحت. ٢٩، استراحت؛ دیوان؛ غازی خان لورستان بكلر بكلكنه ترفیع اولنور. ٣٠ ، استراحت؛ یاغمور. ٣١ ، اوتاغ همایون قالدیریلیر .

حزیران (محرم ٩٤٤) — ١، چرمن قارشیسنه قونیلیر. ٢، كیسارلق. ٣، چاقر آغا دكرمنی. ٤، كنكلك؛ یاغمور. ٥، خالدچایری. ٦، سنان بك كوبی. ٧ فلبه. ٨ توقف؛ دیوان ؛ قرال یانوشك ایلچیسی دست بوسه قبول اولنور. ٩، دیوان؛ پادشاه یوله چیقار. ١٠ (پازار ١ محرم) تكفور پیكاری. ١١ ، صارو خان بكلیده صوفیضانی اردو كاه قورمغه مانع اولدیغندن اوتاغ طرفده بوله نه‌قدر كیدیلیر. ١٢، كوستنجه ایلیجه‌سی ملحقاتندن بانا كوبی. ١٣، صماقوو؛ مرحلهٔ معتاده. ١٤، صاپاریق یاناصی. ١٥، تكفور پیكاری؛ غایت طاریوللردن كچیلیر. ١٦، كوستندیل ایلیجه‌سی. ١٧، توقف. ١٨، اووه. ١٩، قوقونونجه. ٢٠، چاچ كوبی. ٢١، حسن بك؛ چفتلكك بوطرفنده مجیدلی كوبی جوارنده . ٢٢، اسكوب. ٢٣، توقف؛ روم ایلی بكلری دست بوسه قبول اولندیلر، ٢٤، توقف؛ یاغمور. ٢٥، دیوان؛ پادشاه یوله چیقار. ٢٦، اردو صولو دربندك اوتاغ طرفنده توقف ایدر؛ قیصه مرحله. ٢٧، قالقاندلن قربنده واردار (آقسیوس Axios) اوزرنده‌كی كوپری‌یی كچوب یولاق اوزرنده اردوكاه قورار. ٢٨، قره‌جه اووه قوری كوینده قالمسی قرارلشدیرلمش ایدی؛ لكن سرعتلی كیدیلەرك قپاچوه‌یه وارلدی. ٢٩، اردو بوقوبك بوغازینی كچر؛ اوزون مرحله. ٣٠، طوریا یایلاسی طاغی اوزرنده اركلی كوبی جوارنده قالیر؛ زحمتلی مرحله .

تموز (صفر) — ١ ، اردو استروغه كوبی یاننده كچر، وبر كول [اوخری كولی] كنارینه قونار . ٢ ؛ توقف . دیوان . ٣ ، توقف . ٤ ، دیوان ؛ پادشاهك چادری طوپلانیر . ٥ ، ایش تومری [ایشقومبی] ایرماغی اوزرینه قوریلان كوپرینك بوطرفنده طقوز اووه‌سی؛ اردو كاه قورمق امكانسز. ٦، بابی بایی ، بر بوغاز ایچنده واقع كوی ٧ ، ایلبصان ؛ طقوزدن ایلبصانه قدر یول چوق طاردر . ٨ ، توقف ؛ بویوك شكار . ٩ ، صادق ؛ بوغازك مدخلنده طوریلیر. منبع بولنه‌میه‌جقندن دولایی ایچری كیرلز. ١٠ ، (١ صفر، صالی) متعدد بطاق وایرماق كچلد كدن صو كره باربولن. ١١ ، قومانه قربنده‌قاسم بك ؛ دونمانا اوتوز التی كونده كلیبولیدن آولونیایه كلیر. ١٢ ، وویس ایرماغی كچیلیر. ١٣ ، آولونیا . ١٤ ، توقف ؛ دیوان . ١٥، توقف. ١٦، ١٧ ، توقف؛ دیوان. ١٨ توقف؛ اوتاغ همایون قالدیریلیر. ١٩، اردو برزه طاغی اوزرنده توقف ایدر. ٢٠، ٢١، ٢٢ توقف؛ پازار اقشامی وپازار ایرته‌سی كیجه‌سی آندریا دوریا قورفه قارشیسنده كلیبولی كهیاسی قپودان علی چلبی ایله محاربه ایده‌رك علی چلبی اون ایكی قادرغه غائب ایدر. ٢٣ ، پادشاه روم ایلی عسكرینه دونمایه چیقملرینی وپولیایه (پوی Pouille) دوغری كیتملرینی امر ایدر. ٢٤ دن ٣١ ه قدر استراحت .

اغستوس (ربیع الاول) — ١ ، ٢ ، ٣ استراحت . ٤ ، بر زلزله حس اولنور . ٥ ، ٦ استراحت ؛ لطفی پاشا دونمانا ایله پولیادن عودت ایدر . ٧ ، استراحت . ٨ (چهارشنبه، ١ ربیع الاول) دن ١٤ ه قدر استراحت ؛ خداوندكار آولونیادن اوزاقلاشمش

ایدی . دونانمایی قورفه‌یه کوندرمك ایچون کری کلدی . ۱۵ ، خیرالدین پاشا دونانماسیله آولونیا پیشکاهنه کلیر . ۱٦ ، ۱۷ دیوان . ۱۸ ، لطفی پاشا قورفه‌یه یلکن آچار . ۱۹ ، پادشاه قورفه‌نك اطاعتنه انتظاراً قودوس کویی قربنده اردو کاه قوردیرر . ۲۰ ، صارمساقلی کلیساسی قربنده‌نشنه‌یه کلیر . ۲۱ ، تپه دلن . ۲۲ ، آر کیروقاسترو [ارکری] ، شدتلی بر یاغموره ایکی مرحله آلینیر . ۲۳ ، پیسقوپیا . ۲٤ ، اردو کیرنه‌بوغازی بوغجه کیده‌رك ناوارینجه کویی جوارنده توقف ایدر ؛ کیرلسی کوچ بربوغاز . ۲۵ ، مایوس . ۲٦ ، قاپوناتاق لیمانی قربنده قونسوپونی . ۲۷ دن ۳۱ ه قدر توقف .

ایلول (ربیع‌الاخر) — ۱ دن ٦ یه قدر توقف ؛ پادشاه قورفه‌یه کیتمکه قرار ویرر ، واردونك آطه‌دن بو ساحله عودتی امر ایدر . ۷ (جمعه ، ۱ ربیع‌الاخر) دن ۱٤ ده قدر توقف . ۱۵ ، مالقوچ چایرینه قونیلیر . ۱٦ ، رادوب . ۱۷ ، توقف ودیوان ؛ روم ایلی دفترداری یاشلیجه محمد بك روم ایلی تیمارلری کهیاسی نصب اولندی ؛ اناطولی کهیاسی محمود چلبی روم ایلی دفتردارلغنه ، آناطولی دفترداری طرخان بك آناطولی کهیالغنه کچدی ؛ استانبول صوباشیسی اویس بك آناطولی دفتردارلغنه ومتفرقه حسن چلبی ، اویس بکك یرینه نصب اولندی . ۱۸ ، دیوان ؛ راسمهٔ دست بوس . ۱۹ ، پادشاهك چادری قالدیرلدی . ۲۰ ، لاهنه قصری ؛ روم ایلی وآناطولی قاضیعسکرلری عزل اولندیلر . ۲۱ ، قرق کچید . ۲۲ قاباس کوبی . ۲۳ مامیرا . ۲٤ ، چای دربندی . ۲۵ ، کریم بك چایری . ۲٦ ، آشاغی پرسه‌پیا [پرسپه] . ۲۷ ، سیوات [کموات] . ۲۸ ، مناستر . ۲۹ و ۳۰ ، توقف .

تشرین اول (جمادی‌الاولی) — ۱ ، توقف . ۲ ، تربه‌لی کوی . ۳ ، اوستروو . ٤ ، وودینه . ۵ ، اردو بوراده قالیر . ٦ (جمعه ایرتسی ۱ جمادی‌الاولی) ، واردار کنارینه قونیلیر . ۷ ، سلانیك . ۸ ، توقف . ۹ ، لنغظه ایلیجه‌سی . ۱۰ ، انوس درندینك بوطرفنه قونیلیر . ۱۱ ، صوجی کوی . ۱۲ ، سیروز . ۱۳ ، قاستومیر . ۱٤ ، طوغانجیلر کویی . ۱۵ ، قواله . ۱٦ ، قره صو . ۱۷ قره صو یکیجه‌سی . ۱۸ ، قوری چای . ۱۹ ، آغیر خان . ۲۰ ، مکری . ۲۱ ، فره‌جك ایلیجه‌سی . ۲۲ ، فره‌جك آلتی . ۲۳ ، دیمتوقه . ۲٤ ، ادرنه توابعندن آطه قارشیسنه مواصلت اولنور . ۲۵ ، ادرنه . ۲٦ ، توقف ؛ یدی کون صکره ، تشرین ثانیده خداوندکار استانبوله کیرر .

سلطان سلیمانك بغداد اوزرینه اولان سکزنجی سفری روز نامه‌سی ،

(۹٤۵) ۱۵۳۸

تموز (صفر) — ۹ (پنجشنبه ، ۱۱ صفر) ، پادشاه استانبولدن عزیمتله حلقه‌لی پیکاره قونار . ۱۰ ، چتالجه ؛ سرعتلی کیدیش ؛ مصطفی پاشانك حلیله‌سی اولان همشیرهٔ پادشاهی وفات ایلدی . ۱۱ ، اردو اوزون بر مرحله‌دن صوکره اینجکزك اوته طرفنه قونار . ۱۲ ، اوغراش کویی ، سلیم اولك باباسی بایزید ثانی ایله محاربه ایتدیکی محله — که یاووزك ارتحالی‌ده بوراده وقوع بولمشیدی — چادر قوریلور . ۱۳ ، قارلی قوغی ، قیصه مرحله . ۱٤ ، احمد بك کویی . ۱۵ ، حمزه بك کویی . ۱٦ ، علوفه‌جیلر کویی . ۱۷ ، ادرنه . ۱۹ ، ۲۰ ، توقف ؛ روم ایلی و ناطولی بکلری دست بوسه قبول اولندیلر . ۲۱ ، توقف . ۲۲ ، بصره‌بکی امیررشیدك اوغلنك ورودی . ۲۳ ، توقف . ۲٤ ، دیوان . ۲۵ ، پادشاهك چادری قالدیریلیر . ۲٦ ، اردو طوغجه‌ساحلنه‌قونار . دفتر امینك هپ وزیرلرایله برلکده چوملك کوینه‌قدر پادشاهی استقباله کیتملری امراولنور .

۲۷، یکیجه قزل‌اغاج؛ اوزون مرحله. ۲۸ (پازار، ۱ ربیع‌الاول) ، منصورلر کوبی ؛ مرحلهٔ معتاده . ۲۹ ، سرای قریه‌سی. ۳۰ ، توقف. ۳۱ ، بکورجیلی .

اغستوس (ربیع‌الاول)— ۱، اغاکوبی. ۲، چاشنیکیر کوبی؛ اوزون مرحله؛ اردو بر قاچ کوپری کچر. ۳، بالقانك بربوغازی مدخلنده صوجیلو قریه‌سی. ٤، میرعلم کوپریسی کچیله‌رك یولك پك طارلاشدیغی بریره قونیلور. ٥، اردو، سلطانلر کوبی جوارنده برکول کنارینه واصل اولور؛ قیصه مرحله . ۷، دونا سیلابه‌سی قربنده . ۷، توقف ؛ دیوان ؛ بوغدان وویوده‌سی. پیه‌ر راره‌شدن برهیئت‌مبعوثه ورودی؛ بونلر دست‌بوسه قبول اولندیلر؛ سنان چلبی، اولاقلرله برلکده اوله‌رق، وویوده‌یی بالذات حضور پادشاهی‌یه کلمك اوزره دعوته کیدر. ۸، قره‌کوز. ۹، بابیك ؛ اوزون مرحله؛ براورمان ایچنده زحمتلی یول. ۱۰، توقف. ۱۱، قاوارنه . ۱۲ ، پاپاسلی. ۱۳، طاتلیجق. ۱٤، سود کولی؛ دوز یول، قیصه مرحله. ۱٥، آستراباغو. ۱٦، بابا قصبه‌سی ؛ صاری صالتوق دده بوراده مدفوندر. (بابا طاغی، حاجی قالفه‌نك روم ایلیسنه مراجعت ، ص ۲۸ و ۲۹) ۱۷ ، بوغدان وویوده‌سنه کوندرلش اولان سنان چلبی عودتله وویوده‌نك دعوت پادشاهی‌یه اجابتدن امتناع ایلدیکنی خبرویرر ؛ پادشاه صاری صالتوق دده قبرینی زیارت ایلر. ۱۸، شهر اهالیسی اسیر ایدلدیلر؛ خداوندکار باباطاغنده شکار ایدر. ۱۹، توقف؛ مع‌هذا اوتاغ همایون دها اوزاغه کوتوریلور. ۲۰، قاتالوبی کوبی؛ دوز یول؛ صوآز؛ اردونك قوندیغی یر پك طاردر. ۲۱، ایساقجی‌اسکله‌سی؛ طونه اوزرینه برکوپری آتیله‌رق اردو بوغدانه کیرر . ۲۲، توقف. سمندره بکی یحیی پاشا اوغلی اردویه التحاق ایدر . ۲۳، دیوان؛ روم‌ایلی بکلری دست بوسه قبول ایدلدیلر؛ خسرو پاشا روم ایلنه کیدر؛ وزیرمحمدپاشا اناطولی بکلربکی رستم‌پاشانك وصولنه‌قدر اردویه قومانده‌ایتمکه ودفتردارسابق حیدرچلبی طونه‌اوزرینه قوریلان کوپرینك مدافعه‌سنه مأمور اولور. ۲٤، اناطولی عسکری کوپریدن کچر. ۲٥، اوتاغ همایون قالدیریلیر. ۲٦، پادشاه کوپریدن کچر. ۲۷، (صالی ، ۱ ربیع‌الاخر)، توقف؛ ۲۸، مهوه‌باشی. ۲۹، قزل‌کول. ۳۰، توقف. ۳۱. اردو پروت نهرینی کچه‌رك فالچینه Falcsin قونار.

ایلول (ربیع‌الاخر) — ۱ ، اردو پروت کنارنده طورر . ۲، ۳، توقف. ٤، سپان کوبی. ٥، دکرمنلی کوبی. ٦، بودان کولی. ۷، قوری الجی. ۸، ویزه کوپریسی. ۹، یاسی؛ قریم خانك وصولی. ۱۰ ، وویوده پیکاری. ۱۱، فرموز باغی. ۱۲، خرمنور کوبی. ۱۳ ، اسکی برمناستر یانه قونیلور. ۱٤، اوروشه‌ن. ۱٥، بوغدانك مرکزاداره‌سی اولان سوچاوا Suczawa . ۱٦ دن ۲۱ ه قدر توقف ؛ دیوان ؛ بوغدان بکلکی اسکی وویوده‌نك اوغلنه ویرلدی؛ چکلمکه باشلامق امری ویریلیر. ۲۲، سوچاوادن چیقیلیر ؛ اردو یاندوشایه‌قونار. ۲۳، آغوشان. ۲٤، ایسپه‌ن. — روزنامهٔ سلیمانی بوراده ختام‌بولور؛ پادشاه‌استانبوله آنجق ۱۰۳۹ نیسانك ایلك کونلرنده واصل‌اولدیغی جهتله روزنامه‌ده التی ایلق وقایع ناقصدر .

۹، ص۱۸۷ — پچوی، ق٦۸، اونلره شواسملری ویرر: اوبرووا جه، بوداق، درسلاق (شبهه‌سزکه بریزلود Berizlo در) . پچوی ، عثمانلی مورخلری ایچنده الك زیاده معلومات مکمله ویرندر . اسامیٔ مواقعی محتله تعیین ایدر ؛ چونکه کندیسی مقدما کلیس سنجاغی ملحقاتندن اولان کیرقا سنجاق بکلکنده بولنمش ایدی؛ آنجق

وصولی محمد پاشا کلیس سنجاغنه مأمور اولدیغی زمان معزول اولمشدر . ایستوآنفی ایله اوندن نقلاً انکدل، شیمدك، فه‌سله‌ر کلیس ایله دیکر اوچ قلعه‌نك محار اردوسی قاچیانه‌رقوماندهسنده محاربه‌یه کیریشدیکی زمان عثمانلیلرطرفندن ضبط اولندیغنی یازارلر ؛ لکن قاچیانه‌ر انجق اغستوس نهایتنده حرکت ایتمش وکلیس ایسه پچوی ایله جلال زاده‌نك روایتلرینه نظراً ٩٤٣ رمضانی اواخرنده (مارت ١٥٣٧) تسخیراولنمشدر .

١٠، ص ١٩٦ — پیزانی Pisani ایچون ماریادهی فراری Maria dei Frari کلیساسنده نیقولو پیزانی طرفندن یاپیلان قبرك کتابه‌سی شودر : « Benedictus Pisaurus virClar.Imp.Turc.classe altera ex Jonis inHellespontum fugata altera in Ambracio sinu capta,Leucade et Cephalonia expugnatis aliisque recuperatis insulis, Nauplia obsidione liberata, Nichio saevissimo pirata interfecto, Divi Martii Procurator creatus pace composita Corcyrae obiit . » بوکلیسادهپافوس پسقپوسی دیکر برپیزانی ایچون یاپلمش مقبر واردرکه اونك‌ده کتابه‌سی شودر : Jacobus Pisaurus Paphi Episcopus, qui Turcas bello, se ipsum pace vincebat ex nobili inter Venetos ad nobiliorem inter angelos familiam delatus, nobilissimam in illa die coronam justo judice reddendæ hic situs exspectat, vixit annos platonicos.Obiit 1547 «19.Cal. ab.

١١، ص ١٩٧ — ابراهیمك سقوطی، اونك محمیسی اولان ذوالقدریه‌والیسی محمد پاشانك‌ده سقوطنی موجب اولهرق منصبی رستم پاشایه ویرلدی ؛ شام واماسیه بکلر بکلری بجایش ایتدیلر ؛ بر مدت صوکره رستم پاشا قره‌مان بکلر بکلکنه والیاس پاشا ذوالقدریه بکلکنه تعیین اولندی . بو تبدلاتك جمله‌سی سلیمان پاشانك عربستانه ودونانمانك پولیایه عزیمتندن مقدم ١٥٣٧ سنه‌سنده وقوع بولمشدر . عزل اولنان وزیر قاسم پاشا ایله ناپولی محاصره‌سنی اداره ایدن قاسم پاشا باشقه باشقه ذاتلردر . عالی ، دفتر وزراده ص ٢٤٩ ، بو جهتی پك ایی کوسترر .

١٢ ، ص ١٩٨ — قانته‌میر ، « سلیمان سلطنتی » *ii* اشارتلی حاشیه . بو مورخ ، اوبرتی سوبیه‌سکینك ١٦٨٦ ده احراقندن مقدم کوردیکنی تأمین ایدر . مع هذا قانته‌میرك افاداتندن بوغدان تاریخنه متعلق اولانلره ، ترکلرك تاریخنه عائد اولانلردن زیاده اعتماد ایتمك لازم کلمز، قانته‌میره نظراً بوغدان، بودینه ١٥٢٩ سنه‌سنده کلمشدر ؛ حال بوکه اوغلی اتیه‌ن ١٥١٧ ده وفات ایتمشدر . انکلك « بوغدان تاریخی » ، ص ١٦٤ و١٦٨، شویله‌یله یازار: « بومقاولات (سلیمان طرفندن بودینده ویرلن

برات مندرجاتی) ترکلر طرفندن پرنس پیه‌ر راره‌شك حکومتنه‌قدر تماماً اجرا اولنمشدر : اوزمان پیه‌ردن بر Harai (خراج) ایستدیلر،، . لکن راره‌ش ۱۵۲۹ سنه‌سنده دوقه‌لق مسندنده بولنه‌رق سلطان سلیمان ، براتی سلفنه دکل، اوکا ویرمشدر .

۱۳ ، ص۱۹۹ — جلال‌زاده، ق ۲۱۹ ، وعالی ، ق ۲۵۰ ، بواسملرله تسمیه ایدر: مست‌خون عبدالله اوغلانك اوغلی معشوق اوغلان ، مرتضی اوغلان ، حاجی خلیل اوغلان، شیرین بکلردن بابابك ، خواجه‌مابابك ، حسن پولادبك ، بیپولوش بك ، مورون بك ، قپچاق بکی حاجی علی بك ، کوچك بك ، مانفوت بکی جانی بك ، آق بابایی میرزا ، قوساعات میرزا ، سلیمشاه بك ، احمد پاشابك ، علی حاجی بك ، ابراهیم بك ، توغالب بك، بردغازی بك ، کمال بك ، نوش میرزا ، آق کوچك بك ، (قزان خانلك ایلچیسی نقوش بك ، عبداللهك ایلچیلری یخشی وشیداق بك ، ودیکرلری) . قاپی اوغلانی [قاپی محافظه‌سنه مأمور] دیمك اولان اوغلانلردن تیمور تاریخنه عائد کتابده بحث ایتمش ایدك که اوراده آغلان اسمی آلتنده کورینورلر .

۱۴ ، ص۲۰۳ — ساغره‌دو ، ۲٦٤ . حاجی قالفه ، تاریخ اسفار البحارنده بودونانمانك مقدارینی مبالغه‌لی کوسترر ؛ اسپانیانك ۸۰ ، وندیکك ۷۲ ، پاپانك ۳۰، مالطه‌طریقتنك ۱۰، جنوه‌جمهورینك (دوریاقوماندەسنده) ۵۰، پورتکیزك اون قادرغه‌سی بولندیغنی، مجموعی ۱۱۲ قادرغه، ۱٤۰ چکدیری، اوچیوز نقلیه کمیسی اولدیغنی یازار که یکون عمومیسی مختلف بیوکلکده التیوز دیمکدر . اوته‌طرفدن ده ساغره‌دو خیر الدینك دونانماسنی تشکیل ایدن کمیلرك ۱۲۲ یرینه ۱۵۰ اولدیغنی سویلر . گوازونك قادرغه محاربه‌سی (Battaglia del Caleone) دیدیکی بوغوغانك تعریفی اونك تاریخنده سکز صحیفه طوتار : ۲۳٤ — ۲٤۲ .

۱۵ ، ص۲۰۵ — «المنح الرحمانیه» بوذاتك اداره‌سی حقنده بعض ابیاتی حاویدر که شومأله‌در: « اوکونلر مصر چهرهٔ خوبان قدر رونقدارایدی: قاهره هنوز مظفرایدی، بوکون ایسه خرابه‌دن عبارتدر؛ انسانلر سعادت ایچنده ایدیلر، حال رفاهیتده یاشامقده ایدیلر . » [بومأل آره‌صیره تکرارایده‌کلدیکمز :

« آن مصر مملکت که تودیدی خراب شد، »
« وآن نیل مکرمت که شنیدی سراب شد. »

بیت مشهورینی اخطار ایدیور . مترجم]

۱۶، ص ۲۰۵ — . سهیلی، ق ۵۵ . [هامه‌ر بوراده باقینك « پادشاه صویك قدرینی بیلدیکی جهتله بیك کمر ایچندن شهرك قلبنه‌قدر ایصال ایلمشدر » مألنده اوله‌جغی وصویك

خنجره تشبيهى حاوى بولنه‌جغى آكلاشيلان بربيتنك ترجمه‌سنى يازيورکه اصلى تخطر ايديله‌مه‌مش واثناى ترجمه‌ده تحريفى ممكن اوله‌مامشدر .]

١٧ ، ص٢٠٨ — تقويم التواريخه كمال بصيرتله مراجعت لزومنه قانع اولمق ايچون حاجى قالفه‌نك آياس پاشانك وفاتنى هانكى تاريخده ولطفى پاشانك وزير اعظم اوليشنى نه‌زمان كوسترديكنه‌دقت ايتمك كافيدر . لطفى — كه افاداتنده‌كى صدق وصحت اك زياده شايان وثوق عثمانلى مورخلرى آره‌سنده كنديسنه برموقع امتياز ويرديكى كبى كنديسنك وزرات عظماسنه‌عائد وقايعده هركسدن زياده معلوماتى اولمسى لازم كلير — بومأموريتنه٢٦صفر (١٣تموز) تاريخنى كوسترر؛ فردى دخى،ق٢٠٨، اونكله كاملاً متفقدر.شوحالده حاجى قالفه‌نك،تقويم التواريخنك جدول‌وزراسنده،ص١٧٦ ، آياس پاشانك ٩٤٤ ذى‌الحجه‌سنده عزل اولنديغنى يازمسى برسهو صريحدر . بو انفصال اون‌بش آى‌صوكره‌در. عثمان افنديnك تراجم احوال وزراسى حاجى‌قالفه‌نك سهوينى عيناً نقل‌ايتمشدر . آياس پاشانك عزلنى‌ولطفى پاشانك نصبنى قاچيانه‌رك‌بوز-غونلغنى تعقيباً ٩٤٤ رجبنده‌كوسترن صولاق زاده دخى آلدانيور. آوستريا‌خاندان ايمپراطورى‌وقراليسى‌خزينهٔ اوراقنده‌كى‌اك اسكى وثيقه‌آياس پاشانك١٥٣٧ تاريخلى برمكتوبيدركه‌قرال‌فرديناندك،لوبى‌غريتينك‌قتلندن‌دولايى اعتدارى متضمن پادشاهه يازديغى تحريراته‌جواباً‌قراله‌يازلمش‌ومارياباربزيزى Marya Barzizi معرفتيله‌كتيرلمشدر. مهرپادشاهيده شوحديث،صناعتكارانه برصورتده‌منقوشدر: « كفى‌بالموت واعظاً». چاشنيكيرباشى آياس پاشا، سليزيالى ژه‌روم ئه‌سيكه‌ر نامنده برمهتديدر. ذكر اولنان خزينهٔ اوراقده بومهتدينك بره‌سلوده وولفقانغ سائوره‌مانه برمكتوبى‌دها واردركه بونده‌ايران‌محاربه‌سى‌مناسبتيله«ايمپراطورك(پادشاهك)قزل‌تركلر(عجملر) اوزرينه يوز قرق بيك كشيلك برارداوايله‌يوريمكده‌اولديغى» مندرجدر. لطفى پاشاآنجق ١٥٣٩ده وزيراعظم‌اولديغى‌جهتله«Crusii Turco-Græcia » نامنده‌كى اثرك،ص١٥٦-١٦١، مفتى جمالى حقنده يازديغى‌فقره‌نك ١٥٣٦ ده لطفى پاشا زمانى وقوع بولمش‌اولمسى ممكن‌دكلدر . ذاتاً بتون خرستيان‌كليسالرينك بيقلمسى‌حقنده‌ويريلان امروحشيانه عثمانلى پادشاهلرينك‌اك مساعد واك‌انسانيتليلرندن اولان‌سلطان‌سليماندن زياده‌سلطان سليمك طبيعتنه موافقدر . [هامه‌ر بودرلو حاللرك يكرمنجى عصرده خرستيانلر طرفندن اجرا اولنه‌جغنى بيله‌مزدى. مترجم]

١٨ ، ص٢٠٨ — موراجه‌دوسون ، ج ٤ ، ص ٣٥١، حسن بك زاده‌نقلاً

شویله یازار : « [لطفی پاشا] برکون ، حال سفیهانه‌ده‌دردست اولنان برمسلمانك — آدابك ایضاحنه مساعد اولمادیغی — برعضوینك استره ایله کسلمسنی امر ایدر. باعث حجاب اولان بو امر وحشیانه هرکسی متنفر ایدر . لطفی پاشا ، پادشاهك همشیره‌سیله ازدواج ایتمشدی . بوسلطان‌ده شو امردن نفرت ایله زوجنه غایت‌مؤثر و آجی‌تو یخاتده‌بولنه‌رق «عاروحجابی‌پامال‌ایتمه‌مك لازم‌کلمز می ایدی ؟ بوقدر وحشیانه وبوقدربی‌ادبانه‌برجزایی‌نصل‌ایجادایتدك؟»سوزلرینی‌سویلر. وزیرشوجوابی‌ویرر:«بو جزا جنایت‌ایله‌متناسبدر؛دینه، قانونلره رعایت‌ایتمه‌رك‌ناموسلرینی‌پامال ایدنلر حقنده هپ بویله‌پایله‌جقدر » . بونك اوزرینه سلطان وزیری بی ادب ، وحشی ، غدار صفتلریله توصیف ایدر . لطفی پاشا ، پرحدت ، برطوپوز یاقه‌لایه‌رق زوجه‌سنك اوزرینه یورر . سلطانك فریادینی‌ایشیدن جاریه وخادملرامدادینه یتیشه‌رك وزیری ولیهٔ نعمتلرینك دائره‌سندن دوکه‌رك چیقاررلر . اوقدر فوق‌العاده برحادثه لطفی پاشانك سقوطنی‌استلزام ایتدی.سلطان‌سلیمان وزیرك‌حرکتی‌علناً‌تقبیح‌ایله‌زوجه‌سیله تفریقلرینی امر ومأموریتندن عزل‌ایله دیمتوقه‌یه نفی ایلدی؛ لطفی پاشا اوراده اتمام حیات‌ایتدی.»بوافاده‌یه کوره‌بواسارك(Boissard, Vitœ et icones sultanoroum Turcicorum) لطفی (Lutsis دیور) حقنده شو بیتی یازمقده آلدانمشدر :

Quæ tibi cum molli res est pollute cinædo
Cum cubet in thalamis regia nympha tuis .

تاریخ عثمانیسنك‌مقدمه‌سنده ، لطفی‌پاشا ترکجه، عربجه اثرلرینك دفترینی‌یازار. عربجه‌اثرلرندن ایکیسنك‌عنوانلری‌شونلردر: زبدة‌المسائل فی‌الاعتقادات‌والعبادات؛ کتاب الکنوز فی‌لطائف الرموز فی‌الاحادیث الاربعین . بونلردن ماعدا ، انسانك باعث‌حرکاتی اولان مقاصدك‌خلوصی، شهدا وامور اخرت،سنی‌ومعتزلیلرك‌اوصافی، صلات جمعه‌نك شروطی، حمامه‌کیرمك وطرناق کسمك، حالت نزعده عقلنی غائب ایتمك و ندامت وتوبه ، صید وقربان حیواناتی ، خسته‌لرك شفایاب اولمسی وموت اوزره بولنانلرك احوالی حقنده دخی جمعاً سکز کتاب یازمشدر . ترکجه یازدیغی کتابلردن شونلری ذکر ایتمك لازم کلیر:۱،کتاب تنبیه‌الغافلین وتقبیح‌البطالین؛۲، تحفة الطالبین (وظائف دینیه‌یه دائر) ؛ ۳ ، کتاب الحیات ؛ ٤ اسئله و اجوبه ؛ ٥ ، کتاب الطب ؛ ٦ ، تاریخ عثمانی ؛ ۷ ، سلجوقیلر زمانینده صالتوق ددەنك استیلاسی ؛ ۸ آصفنامه (درت باب). غایت نادر اولان صوك اوچ اثر برجلددە

مجلد اولەرق بنده موجوددر . لطفی ، تاریخ عثمانیسنده وزرات عظمایه نەصورتله تعیین اولندیغی تفصیلاتی متعاقب اولاق حیوانلرندن آلنان رسوم حقنده بر قاچ فقره نقل وایران ومصر سفرلرندن بعض امثال سردیله بو بابده وقوعه کتیریلن استعمالات سیئەیی ذکر ایلر ؛ بو خصوصده صمیمیت افادەسنی ترکلری مغوللره قیاس درجەسنەقدر کوتورر: «وعثمانلی اولاق ظلمندن جنکیزلره تقلید کبی ایتمشلر ایدی» آلموسنیونك شهادتی لطفینك افادەسنی تأیید ایدر: «Mandando en espezial de-rogar la lei que ania,de que los Correos y lacoyos quando iban à cosas del real servicio pudiesen quitar los cavallos a qualquier caminante, tomando con esto la mano de qne à qualquiera que toparan en los desiertos, y despoblados, se le tomavan, deyandolo alli solo,pasando el riesgo que se considera en persona y hazienda.» ق۱۳۱.

۱۹، ص۲۱۱ — قاپەللونك ترکلر علیهنه محاربەدەکی اثار جرأتی وندیکده سانتا-ماریار فورموزا کلیسا سندەکی قبرینك کتابەسنده کوسترلمشدر: «Vincentius Cappellus maritimarum rerum peritissimus et antiquorum laudibus par, triremium onerariarum praefectus ab Henrico VII Britt. Rege insigne donatus, classis legatus V, Imp. designatus ter classem deduxit, collapsam navalem disciplinam restituit, ad Zacinthum. — In Ambrácio sinu Barbarossam Ottomanicae classis ducem postridie ad internetionem deleturus nisi fata christianis adversa vetuissent. In Rizonico sinu Castro novo expugnato Divi Martii procurator universae reipublicae consensu creatus, in patria moritur totius civitatis maerore, aetatis 72 (1542).»

۲۰، ص۲۱۶ — ایکی ترك وثیقەسی وندیك خزینهٔ اوراقنده محفوظ وبری ربیع-الاول ۹۴۷ (تموز ۱۵۴۰) وایکنجیسی ذی‌الحجه ۹۴۷ (نیسان ۱۵۴۱) ایله مورخدر . دارونك وندیك تاریخنده کوسترلن مایس ۱۵۴۰ تاریخی شو حالده نه وندیك عهدنامەسنه، نه ده تصدیقنامەسنه عائد اولهبیلیر. آوستریا خاندان ایمپراطوری وقرالیسی خزینهٔ اوراقنده ۱۵۳۰دن ۱۵۴۹ه قدر «محررات ترکیه Scritture turchesche» آرەسنده زیرده یازیلەجق اون اوراق رسمیه واردر : ۱ ، فرانسه ایله مناسبات دوستانەده بولنلمسی توصیەسنی متضمن سلطان سلیمانك وندیك دوجنه مکتوبی، ۲۹ شوال ۹۴۷ (۲۸ شباط ۱۵۴۰). ۲، بوبابده تشویقات جدیدەیی متضمن سلیمانك دوجه مکتوبی که ۱ شوال ۹۴۸ ایله مورخ اولەرق دوجه ۱ نیسان ۱۵۴۲ تاریخنده ویرلمشدر. ۳ ، باربروسك قادرغەلرندن آلنان اشیانك اعادەسی وندیکه مبلغ فرمان شکلنده

مکتوب ، ١ صفر ٩٤٩ (١٧ مایس ١٥٤٢) ایله مورخ. ٤، یونس بك معرفتیله ورود ایدن تحریراته جواباً، وندیك ایلچیسی ژه‌رومك قبولنه‌دائر سلطان سلیمانك مکتوبی، ٤ تشرین‌اول ١٥٤٢. ٥، ینه اوتاریخ‌ایله‌فرمان شکلنده‌دوجه برمکتوب که برفراری کوله‌نك تسلیمنی طلب ایدیور. ٦، ینه اوسنه ایله مورخ واو شکلده بر مکتوب که یکی یاپلمش بر قلعه‌نك هدمنی ایستیور . ٧ ، سلطان سلیمانك بالیوز تیه‌پولوایچون‌اعتمادنامه‌جوابی، ٦ کانون‌ثانی ١٥٤٥ . ٨، سلطانك‌دوجه برمکتوبی که وندیکلیلرك دالماچیاده اوغراد قلری خساراته دائر و ٩٣٥ (١٥٤٦) سنه‌سیله مورخدر. ٩ ، ایران‌فتوحاتی معلن حلبدن ٢٩ شوال ٩٥٥ (١٥٤٨) تاریخلی مکتوب. ١٠، اوچ‌کویك اعاده‌سی حقنده وفرمان شکلنده شوال ٩٥٦ (١٥٤٩) ایله مورخ اوله‌رق وندیك جمهورینه مکتوب .

اوتوزنجی کتاب

١، ص٢١٨ — سلطان‌سلیمانك بغدادوتبریزدن مورخ مکتوبلرینه‌قرال‌فردیناندك جوابنامه‌لری یوقاریده کوسترلمشدر. پادشاهك دیار بکردن مورخ اوچنجی مکتوبنه جوابنامه‌سی اوسترپا خاندان ایمپراطوری وقرالیسی خزینهٔ‌اوراقنده‌درکه فردیناندك انسپروکدن Innspruck محرر ١٤ مایس ١٥٣٦ تاریخلی مکتوبیدر. «*Litterœ Ferdinandi,* 14 mai 1536, Innspruck : « Pervenere ad nos litterœ M. V. in « civitate Embdie (Amid) datæ per Mustafa Ciaus Albak. قرال سلیمانی استانبوله عودت مسعوده‌سندن دولایی تبریك و بارزیزینك قریباً عودتی امیدنده بولندیغنی بیان ایدیور .

٢، ص٢١٨ — «Seconda risposta del Gran Signor per bocha del Sgr. Ajas bacha sopra quello che Johan Marya Barziz dolendosse, che le prime poposte non esser conforme alle promesse fatte per il Gran Sinor alla Regia Maestà, che al manco il detto G. Signor si havesso di risolvere che non volendo reintegrare pacificamente la Regia Maestà del regno di Ongeria,che al manco prometesse et fasse consento che detta maestà con le forze proprie potesse expellere il Conte Johan Scepusiense foro del detto regno, e se anche il G. Sgr. non volesse consentir a questo che Johan Marya Barziz ne sia certificato per possersene expeditamente ritornar della Regia Maestà per il camino dove era venuto. » (اوسترپا خاندان ایمپراطوری وقرالیسی خزینهٔ اوراقی)

٣، ص٢٢٠ — «Cum Tekeli et Szemezei accessissent et nuntium dedissent de defectione Perenii et aliorum ad Ferdinandun, Sultanus cum legato Joannis concludit et regnum puero contulit» اوستریاخاندانی خزینهٔ اوراقده لاچکینك راپوری «Advenit hic Christophorus Semczey, ut proderet quatuor castra ac patriam Turcis. Heri etiam filius Perenii ingressus est Conclave et circumcidetur Adrianopoli : Petrus Voivoda Moldaviensis est pollicitus redditurum se castra quæ in Transylvania habet. Orator Gallus discessit ad inflammandum bellum, magno auxilio fuit Oratoribus Regis Joannis, ut regnum puero daretur» کذلك.

٤، ص٢٢٣ — فردینك اشبو تزیید تخصیصات حقنده‌کی افاده‌سی، بوعسکرك پادشاهك آسیاده سفری اثناسنده ایالت والیلکنده‌کی شهزاده‌نك محافظه‌سنه مأمور بولندیغی حقنده‌کی ظننی مشتمل ایلچی لاچکینك فقرهٔ آتیه‌سنه توافق ایدر: «Non tantum contra Persam quam contra filium, ne patri rebellet, quod timebatur.»

٥، ص ٢٢٤، س ٢٤ — (متنده اشارت ایدلمسی اونودلمشدر) «La rossa poi (Roxelane) che odiava Ibrahim come amico de Mustafa primogenito di Solimano nato della prima moglie.» ساغره‌دو، ٤، ٢٢٠. مارینی سانوتوده ١٥٢٦ تاریخلی پیه‌روبراغادینك راپوری هیچ شبهه‌براقمازکه بعض مورخلرك La Rousse (صاریشین) یاپدقلری La Rossa روس قادیندن (خرم سلطان، روکزه‌لان) باشقه بری دکلدر. «A 4 fiol, il primo Mustafa di anni 9 con una donna di nazione Schiavona ; sta col fiol nel Seraio, el Sr. non s'impazza più con lei. Tre altri figlj a con questa altra donna di nation *Rossa*, giovine non bella ma grassiada — li ha fatto vestimenti per ducati 100 M.; il primo fiol di questa si chiama Selim, di anni 6, il secondo Murad di anni 3, il terzo Maomet di anno 1, nassete poi la vinuta d'Ibraim dal Cairo. Mustafa uomo di gegno, amato dai Janisseri.»

٦، ص٢٢٧ — ایستوآنفی، ژوویوس، ج ٤٠، ص ٢٨٥، ایله شو عنوانلی اثره مراجعت: «*Vier Wahraftige Missiven, eyne dea Frauen Isabella Kuniginn Janus nachgelassene Wittib in Ungarn, wie untreulich der Türk und die iren mit ir umgangen; die andere eyne so in der Belagerung bey der Kuniginn im Schloss gewest, wie es mit Ofen vor und nach der Belagerung ergangen; die dritte eynes Ungarn von Gran wie es itz zu Ofen zugeht die vierdt des Türkischen Tyranen an die Sibenbürger aus dem Latein ins Teutsch gebracht anno 1542.*» کنج پرنسك، اردوکاه سلیمانیه

کوتورولدیکی زمان، معیتنده بولنان و ایزابه‌لك خدمه‌سندن اولان بری طرفندن یازلمش بواثر، مراجعت ایچون قیمتداردر؛ لکن معاصر مورخلردن هیچ بری وحتی قاتونا بوکا واقف دکلدر. بوراده موضوع بحث اولان درت مکتوب آوستریا خاندان ایمپراطوری وقرالیسی خزینهٔ اوراقنده «تاریخ ودیپلوماسی» شعبه‌سنده‌در.

۷، ص۲۲۸ — ایستوآنفی براتی کوردیکنی سویلر، ونشانجی یی نیسانه گی Nisaegi تسمیه ایدر. فردی، ص ۳۵٤، اونکله متفقدر. پچوی، ق ۷۸، نشانجی جلال زاده‌نك بووقعه‌یی تاریخنده یازمامسندن دولایی بیان تعجب ایدر. مع‌هذا جلال‌زاده، ق ۲۱۹، شویله یازار: «اردل ولایتنده سنجاق همایون ویریلوب صوکره ایریشوب یارار اولدقده کیرو باباسی یرینه انکروس قراللغی توجیه اولنمق اوزره معاهدهٔ همایون شرفصدور بولدی.» صولاق زاده دخی، ق ۱۱۳، بویله سویلر. جامع‌التواریخده کاتب محمد ونخبة التواریخ دخی کنج پرنس سیگیسموندی‌یه ترانسیلوانیاده سنجاق توجیهندن بحث ایدرلر. لطفی‌یه‌ده مراجعت، ق ۹۳.

۸، ص۲۲۹ — بومکتوب آیاس پاشانك ۱۵۳۷ تاریخیله مورخ اوله‌رق ماریابارزیزی یدیله کتیریلن مکتوبندن صوکره ورود ایتمشدر؛ مایلاته کوندریلن وایلریده موضوع بحث اولان برامردخی بوندن مقدمدر. مکتوب مذکور، ترتیب شئونی ایله، اوستریا خاندانی خزینهٔ اوراقنده‌کی عصر سلیمانی وثائق ترکیه‌سنده‌اوچنجیدر؛ فقط برعثمانلی پادشاهی طرفندن مجارستان قرالنه یازلمش ایلك مکتوبدر؛ استانبولدن صفر ۹٤۸ (حزیران ۱۵٤۸) ایله مورخدر. ترجمان یونس بکك ادرنه‌دن ۱ مارت ۱۵٤۱ ایله مورخ وقرال فردیناندہ محرر ایتالیانجه برمکتوبی‌ده موجوددر. بوندەیونس بك کندیسنه «Interpreto dell' eccelsa Porta del Gran Signore» عنوانی ویریور. فردیناندك جوابی — که مسوده‌سی اوستریا خاندانی خزینهٔ اوراقنده موجود ولاچکینك اسارتندن شکایتله یکی برایلچی ایچون یول رخصت نامه‌سی طلبنی متضمندر — ۲۷ مایس ۱۵٤۱ تاریخیله مورخدر.

۹، ص۲۳۳ — تجار عالمی کیس Kys یکرمی اوچ سنه صوکره، هر بریشتاین وسالەمك سفارتی حقنده ایمپراطور ایکنجی ماقسیمیلیانه اهداءً معلومات مفصله‌یی حاوی بر اثر نشر ایتمشدرکه اوستریا خاندانی خزینهٔ اوراقنده «تاریخه متعلق ال یازیلری» آره‌سنده‌در؛ عنوانی بودر: Exegeticon, hoc est compendiosa quae-dam descripitio ad arma sumenda contra efferum, Barbarum et Chri-

stiani nominis hæreditarium hostem Tyrannum Thurcam, Divo Maximiliano Secundo electo Romanorum Imperatori anno 1564 feliciter dedicatum a humillimo veterano clientulo autore Petro Litterato Kys Quinque ecclesiensi Pannonio Domini Nicolai Olahi Archiepiscopi eccleesiæ Strygoniensis Primatiæ Regiæ Hung. Cæs. locumt. familiar مؤلف ، شخصی و کندیسنك ترجمانلق مأموریتی حقنده شو معلوماتی ویریور :

Eo tunc Dominus Comes a Salmis videns ob pestilentiam servitorum suorum penuriam in arce Strygoniensi me et Jeronimum Dwdyth alias Schardelath jam dudum defunctum precatus a Reverend. quondam Dno. Paulo de Warda Archiepiscopo ecclesiæ Strygoniensis Domino meo in interpretem scribam et servitorem impetraverat, dumque in eodem campo turcico horologium magnum argenteum deauratum Thurcæ per Cæsaream Majestatem missum in medium Janycherorum (Janissaires) atque Zwlakorum (Solaks) presentiam attolissemus, quidam interpres Thurca et intimus Secretarius Imperatoris Thurcarum ex physionomia mea illic me cognoverat nomine Petrus Ewzthery, cum quo ante cladem Ludovici regis dum puerum tredecin annorum ferme agebam in Gymnasio Quinqueecclesiensi sub uno tyrocinio et præceptore conversati atque eruditi fuimus,quum tempore præfatæ infelicis cladis Mochaziensis, quosdam Serenissimi Ludovici regis Hungariæ ad vineam parentis mei prope Quinqueecclesias tum profecti ambo fueramus Turci invia publica regni prope me ceperunt; ego vero Christi propensissima gratia in densissimis dumetis præceps confugiens conservatus eram; in eodem itaque castro turcico, quum cum præfatis Dominis oratoribus certis diebus versarer—cum eoque interprete Thurcico familiariter tamquam cum meo veterano condiscipulo amicabiliter conversarer in maximo et firmissimo secreto Cæsaris Thurcarum campum typum modum et formam—ad amussim mihi dum bona fide declarasset—perscribendum curavi.

١٠ ص٢٣٣— بیان اولنان وغران حاکمی موستوه وك Mustwek طرفندن نشر ایدیلن درت مکتوبدن برنجیسی قرالیچه ایزه به للادن سه وه رینو بونابالیچه Severino Bona de Balicze محرر ولیپادن ١٥٤١ ایله مورخدر. بونده شو فقره اوقنور: «Wir kœnnen nicht mer bergen, dass wir von unserer Morgengab nicht mer dann die zwey Geschlœs inne haben Salmath nud die Lippen; das Schloss Chlitzo und Rikelwar haben wir dem Peter Waiwod in der Moldau wieder müssen zustellen, der itzo sein Schloss fordert. Von dem andern Schloss Dewa haben wir das ganze jar keinen Heller eingenommen; die drey Geschlœss Thokei, Ragotz und Tata hat der romisch Kunig innen, Valentinus Tœrœk, so man türk Walandt

nannt, hat das Schloss Del recyn, so hat der Türk unser mit keinem wort nie gedacht.»

۱۱، ص۲۳۳ — لاچکینك براقلدیغی متعاقب پولینك، سفیرك اعدامی حقنده‌کی شکایاتی، پادشاهك بوبابده ایمپراطورك معصومیتنه قانع اولدیغنه دلالت ایتمز؛ ذاتاً لاچکی، فه‌سله‌رك ظن ایتدیکی کبی، پادشاهك بلغراده وصولنده صالیویرلمه‌مشدر. ژوویوس یالکزشوسوزلری یازار: «Ex itinere autem Laschium legatum liberaliter dimiisit» یوقاریده سویلدیکمز درت مکتوبك غران حاکمندن بارون فرانسوادو راوایه Ravay محرر اوچنجیسنده شوفقره مندرجدر: «So ist auch H. Hieronymus Ladzky auch wieder kummen, sagt er habe den türkischen Kaisser 2 tagreis von Ofen gelassen, und wie er den Tœrurk Walandt auf einem roslein umherfüre, er sey angefesselt an Hæden und Füssen und werde aber nachts angeschmidt an Ketten.»

۱۲، ص۲۳٤ — «جزائر بکلکی وقایعی»، ج ۲، ص ٦٦۲، بو فورطنه‌یی عسکر اخراجنك ایکنجی کونده کوسترن روبه‌رتسونك سهوینی اخطار ایتمشدر. گوازونك ویردیکی تاریخ حاجی قالفه‌نك اسفارالبحارنده‌کی تاریخ ایله تماماً موافقدر؛ ایکیسی‌ده بوفورطنه‌یی بشنجی کونك کیجه‌سنده (دونانما ۲۰ تشرین اولده واصل اولمشیدی) واقع اولمق اوزره کوسترلر. یالکز، حاجی قالفه عسکرك وصولنی ۲۸ جمادی‌الاخری، یعنی ۲۰ یرینه ۱۹ تشرین ثانی اوله‌رق تعیین ایتمکله خطا ایدر. خیرالدینك وقایعنه دائر اولان اثر ۲۰ جمادی الاخره‌یی پنجشنبه اولمق اوزره ارائه ایدر؛ ۱۵٤۱ سنه‌سنده بوتاریخه مصادف هفته‌نك پنجشنبه‌سی ایسه ۲۰ تشرین اولدر. شو حالده بو مورخلر آره‌سنده هفته‌نك کونجه اتفاق وارسه‌ده آیك هانکی کونی اولدیغنده اختلاف واردر. گوازو تاریخنده ایسه، ص ۲٦۸، شویله کوریلور: «La seguente notte, qual fu ai 24 ottobre»

۱۳، ص۲۳۵ — «جزائر بکلکی حادثاتی» صاحبی روبرتسونك ماتافوز Matafouz‌ی جزائردن اوچ کونلك کوسترمسنی بحق تخطئه ایدر؛ لکن اوده روبرتسون کبی دونانمانك عسکری ماتافوزه چیقاردیغنی و ویلاغانیونینك جزائردن بو برونه قدر اولان مسافه‌یی بروجه آتی پك معین برصورتده کوستردیکنی بیلمز: «Urbs duode cim fere media ducta linea millibus abest a promontorio.» شوحالده خط مستقیم اوزره مسافه — حادثات صاحبنك بحق ظن ایتدیکی وجه ایله — درت فرسخدر؛ چونکه ویلاغانیونی شونی علاوه‌ایدر: «Sin autem pedipus catur propter li -

toris obliqui tatem 20 millia erant facienda . «ماتافوزاسمی عربجه تمتوز[؟] کلمه‌سنك محرفیدر؛ بواسم اسفار البحارده مذکوردر، ق ۲۷؛ پیری رئیسك اطلس بحریسنده خریطه اوزرنده و اوبروندن متشکل قویك یانده بر باشقه‌سی طرفندن یازلمش اولهرق «کفارك‌دونانماسی بوراده محوایدلدی» سوزلری کوریلور. «حادثات» مؤلفی، ج ۱، ص ۱۱۳، مونت فوز *Monte fuse* یعنی اسپانیوللرك ماتیفوکس Matifux کلمه‌سنی یازدیغی حالده ماتافوز کلمه‌سنده تمندفوزTemend fouze کلمه‌سنی اکلایه‌مامش اولمسی شایان تعجبدر .

۱۴، ص۲۳۶— ساغره‌دو، ص۲۸۶ ، بومکتوبی نقل ایدر. فرانسه‌خزائن اوراقی پلیسیه‌نك سفارتی حقنده بوتاریخده موضوع بحث اولان اولکی سفارتلرك جمله‌سندن آز وثائقی حاوی کورینور ؛ زیرا فلاسان بیله پلیسیه‌نك اسمنی ذکر ایتمز؛ حال بوکه ساغره‌دو، ص ۲۴۸، «*Monsignor Pelliciero ordinario ministro* تعبیریله بوایلچیدن بحث ایلر. قنوللسه‌ده مراجعت، ج۱، ص ۴۹۰: «The sharpe oration of Soliman the Eunuc Bassa to Polinus.»

۱۵، ص۲۳۷— ساغره‌دو، ص۲۸۷: « Nella Sabina e in Tivoli »

۱۶، ص۲۳۸— نیسا محاصره‌سی اسفارالبحاردن وخیرالدینك وقایعندن باشقه‌سنان چاوشك ۱۵۴۲ و۱۵۴۳ مجارستان سفری تاریخی اثرنده‌دخی مذکوردر. بومورخ فرانسز دونانماسنك حاوی اولدیغی سفائنك مقدارینی سکزی قادرغه ودردی بیوك کمی اولمق اوزره یالکز اون ایکی کوسترر. اونك روایتنه کوره خیرالدین عثمانلی دونانماسنی قیشی کچیرمك اوزره استانبوله کتیرمکه رخصت ایستیه‌رك سلطان سلیمانك ترجمان حسن واسطه‌سیله کوندردیکی مکتوب موجبنجه عودته مأذون اولمشدر (تاریخ سنان، ق ۱۸۶). سلیمانك امری موجبنجه خیرالدینك سنان چاوشه سویلیه‌رك یازدرمش اولدیغی بواثر جزائر محاصره‌سنك رفعی زمانده بیتر.

۱۷، ص ۲۴۰— فردی، ق۳۶۰، پادشاه طرفندن بودینده اقامه اولنان ایلك والی — ورنارWernharك، قاتونا، ج۲۱، ص۹۱، ظن ایتدیکی کبی — بودینده اوقاف مؤسسی محمد دکل، اصلی مجار اولان سلیمان پاشا اولدیغنی ارائه ایتمکده‌در. غران حاکمنك راپوری (مکاتیب مبحوث عنهانك اوچنجیسی) فردی‌یی تأیید ایلر : « Der Türk hat zu Ofen Sulemman Bassa lassen, der zuvor in Babilonien gewest.

۱۸، ص۲۴۰— فردی، ق۳۶۳. بومؤلفك کوزل تاریخی پشته محاصره‌سی وایالات

مختلفه‌ده‌کی تبدیلات زمانینده توقف ایدر. بوتاریخك قوالکسیونمده‌کی نسخه‌سی بر شهزاده‌طرفندن یازلمش اولدیغی کورینور؛ چونکه خاتمه‌سنده شو سوزلر واردر : « کتبه الفقیر مصطفی آل عثمان »

۱۹ ص ۲۴۲ — ایستوانفی ، کتاب ۱۵ ، ص۲۴۹ : « Duce Jusupho Chiliarcho,qui,quob dello persico camelis et sarcinariis jumentis praefuisset sagmarius aut Segvanbassa appellatur. » دیمکله بر بیوك خطا یاپیور؛چونکه سکبانباشی کلمه‌نك معنای اصلیسیله کوپك محافظلرینك باشی دیمك اولهرق بومأموریتك‌دوه واشیاسوقیله برمناسبتی‌یوقدر. فه‌سلرایسه بوعنوان‌مأموریتی «یوسف صاغمار Jusuph Sagmar » صورتنده بر علم یاپار .

۲۰ ، ص۲۴۲ — سنان‌چاوش ۱۵۴۳ مجارستان‌سفری تاریخنده، ذاتاًمبالغه‌امیز اولان ۸۰۰۰۰۰ رقمنه برصفرعلاوه‌ایدر. بتون مورخلردن پشته محاصره‌سی حقنده اك زیاده تفصیلات ویرن‌پچوی محاصرلرك قوتنی یوزبیکه چیقاره‌رق ترکلره‌خاص اسلوب ایله «جمله‌هرسکلر وبکلر وقرال اولان‌سکلر»ك کلدیکنی یازار. ایستوانفینك پشته امدادینه کلدکلرینی ذکرایتدیکی پاشالردن باشقه پچوی سمندره‌بکی دوقه‌کین زاده محمدبکی، یحیی‌پاشازاده محمدبکك اوغلی پوزه‌غابکی‌ارسلان بکی، الاجه حصاربکی بی‌دخان‌بکی، کلیس‌بکی، مرادبکی‌وکوستندیل بکی خضربکی‌ده ذکرایدر؛ پچوی بومعلوماتی خضر بکك لساننندن ایشتمشدر.[بی‌دخان، استانبول مطبوعنده «کثر دهان‌محمدبك»در.]

۲۱.ص۲۴۴ — بوحرکت مظفرانه‌نك تعریفی سنان‌چاوشده‌اون‌بش‌ورق‌طولدیرر. پادشاهك‌عزیمتنی جلال‌زاده، ق ۲۴۴ ، وپچوی ، ق ۸۰ ، ۱۸ محرم ، ۲۳ نیسان، پازارایرتەسی اوله‌رق کوسترلر. سنان‌چاوش اون‌سکزنجی‌یرینه اون‌ایکنجی‌دیمکله برابر پازارایرتەسی‌یی‌چهارشنبه‌یه چویریر؛ بوایسه خطای‌مضاعفدر، چونکه ۱۲محرم (۱۷ نیسان) صالی‌یه مصادفدر .

۲۲، ص ۲۴۵ — سنان چاوش، ق ۵۶ ، — که بو سفرك تاریخنی بالذات کوره‌رك یازمشدر — «متریس» لرك تفتیشی وظیفه‌سیله مکلف ایدی؛ قپوجی‌باشیسی محمدایله وویوده کیوانك‌ده کندی معیتنده بولندقلرینی‌ذکرایلر. اونك تاریخنك‌حاوی اولدیغی معلومات، اوله اخطار ایتمش‌اولدیغمز وجه‌ایله شایان تأسف اوله‌رق‌سلطان سلیمانك سکزنجی سفرنده توقف ایدن روزنامهٔ سلیمانینك نقصانی اکمال ایدر. سنان چاوشه‌نظراً اردونك صوفیه‌یه قدرحرکتی شویله‌در: شن کویندن، ایزوردن کچه‌رك

نيش قربنده ايليجه‌لرده ايكى كون توقف ايتدكدن صوكره ٢٢ صفر (٢٦ مايس) اورادن عزيمتله مؤخراً آلاجه حصاره واصل اولور. بوغازدن وايبر وموراوه نهرلرندن مرور ايله باستينجه، آق كليسا، وراليا (ايورانيه؟)، حصارلق طريقيله بلغراده كيدر. اوچ كون توقفى متعاقب بلغراددن ٣ ربيع الاول (٦ حزيران) حركتله صاوه نهرينك صول ساحلى بوينجه كيده‌رك صيره‌سيله موراوچى‌يه، غرابوچه‌يه، ده‌بروژه، فورماريچه‌يه قونار؛ دها اوته‌ده بركوپريدن كذار ايدر، وحاجى محمود بك پادشاهك امرى موجبنه طقسان اوچ كمى ايله شاباج اوكنده كورينور. اردو شاباجه ودها صوكره ميتروويچه واصل اولور. ياغمور توقفه مجبور ايلديكى حالده نهايت حركت ايله ايلاجه، ووقوار، بورخووه يوليله دوام ايدر.

٢٣. ص ٢٤٧ — سنان چاوش. ق ٨٦. پچوى، ق ٨١ اونكله متفقدر. جلال زاده‌يه‌ده مراجعت، ق ٢٤٧؛ شو حالده قاتونا فونفكيرهه‌ن وشيقلوش تسخيرلرينى بر ترتيب شئونيده ذكر ايدن سته‌للايى تخطئه ايتمكده مخطيدر: « Ordine præpostero, quam ante Quinqueecclesias Soclosia Turcis occurerit. »، كتاب ٢١، ص ٣٣ بوافاده شو ايكى محلك موضعلرينه نظراً دوغرى ايسه‌ده تاريخ تسخيرلرينه نظراً دوغرى دكلدر. ذاتاً قاتونا، ايستوآنفى‌ده سته‌للا كبى سويلمكده اولديغنه دقت ايتمه‌مشدر: « Ut prius, quam Solimanus capta Soclosia castra moveret obliti officii honorisque sui de turpi ac inhonesta fuga consilia inirent » قاتوناده، ٢١، ص ٣١٠.

٢٤، ص ٢٤٨ — پچوى، ق ٨٠، جلال زاده، ق ٢٤٩. ١٤ ربيع الاخر تاريخنك دوغرى اولماديغنه دليل اقوادركه جلال زاده ايله عالى كبى، ٤١ نجى وقعه، اوندن اقتباس ايدن مورخلر بر قاچ سطر اشاغيده اوآيك سكزنده ديوان اولديغنى وبوديوانده پادشاهك اوقلعه‌نك فتحندن دولايى مكافات اوله‌رق خلعت طاغتديغنى يازارلر.

٢٥، ص ٢٤٨ — سنان چاوشك صاصالونيا واوليقوق ديديكى يرلر نره‌لرى اولديغنى بيله‌مدم؛ لكن قانته‌ميرده (سليمان سلطنتى) ليپوزا Liposa، به‌زوزيس Bezosi، چوقلاواس Schoklavass واستورغون بلغراد Usturgonbelgrad بلده‌لرينك والپو، فونفكيرهه‌ن، شيقلوش، غران اولدقلرينى كيم اكلايه‌بيلير! بومؤلف به‌زنوا Beznoi نك باج Brez دن باشقه بر ير اولماديغنى تفريق ايده‌مه‌مشدر: چونكه ٣٣ نجى حاشيه‌ده يازاركه: «بش كليسا شهرى‌ده اوتاريخده ضبط اولنمش كورينور.»

۲٦، ص۲٤۸ — ژوویوس «زیرمار»دیور؛ فهسلهر، ج ۸ ، ص ٦۲۳«ئینیرساخ» یازیور. سنان‌چاوش، ق ۱۲۵ ، طوپلرك یکرمی بیك درت بیك آتیم باروتی‌یدی‌بیك قنطار اوله‌رق تعیین ایدیور؛ دونانماده بوندن باشقه یکرمی درت‌بیك کوللهٔ، اون‌بیك قازمه وکورك ، بش‌بیك بیوك چیوی کوتوریوردی .

۲۷ ، ص۲۵۰، س — (متنده اشارت ایدلمسی اونودلمشدر) — سنان‌چاوش، ق ۱٤۳ . رمال یازیور. قانانو بوصنعت غیب شناسانه‌دن استانبولی، مرادثانینك محاصره‌سنده بحث ایده‌رك ραμπλια توسیم ایلر .

۲۸، ص۲۵۰ — ژوویوسك بو افاده‌سی(قانونناده ج ۲۱ ، ص ۳۱۷) — که سنان چاوشك روایتیله متوافقدر — سته‌للانك (قانونناده ج ۲۱ ، ص ۳۳۸) ترکلرده اوچ‌بیك کشی ضایعات اولدیغنی متضمن سوزندن البته‌دها دوغریدر؛شوقدر که بو اوچ بیك رقمنك سهواً اوچ یوزیرینه یازلمش اولمسی محتملدر. سنان چاوش اموات آراسنده سنجاق‌بکی‌بالی جندی‌سنانی ،سلستره‌بکنی، شیرماری، پوژه‌غا چری باشیسنی، زنبرکجی‌باشی‌یی ، کیلارجی باشی‌یی، مالقوج اوغلنك قپوکیاسنی ، موره‌الای بکنك قارداشنی،سنان‌بکی. رستم‌پاشانك کاتبنی؛ مجروحلر آره‌سنده بالطه‌جی محمدبکی،سمندره الای‌بکنی ، رمالك‌ده کندیسنی تعداد ایلر.

۲۹،ص۲۵۲ — سنان چاوش، ق۱۷٤، اموات‌صیره‌سنده‌احمدپاشانك‌خادم‌مخصوصنی،عثمان‌شاه بکك علمدارینی،وزیراعظم متوفی آیاس پاشانك وویوده‌سنی‌قره‌حصار بکنك کیاسنی؛ مجروحلر آره‌سنده‌دخی بالطه‌جی محمدبك‌ایله‌بلال‌محمدبکی‌ذکر ایدیور.

۳۰، ص۲۵۳ — سنان چاوش وپچوی برنجی هجومك۲۷ جمادی الاولی (۲۸ اغستوس)وایکنجی‌هجومك ۲ جمادی‌الاخری (۲ ایلول) تاریخلرنده وقوع بولدیغنی یازیورلر. یالکز سنان‌چاوش هجومك کونی — پچوینك دیدیکی‌وجه‌ایله پازارایکن — جمعه‌دیمکله‌خطا ایدیور. ژوویوس سلطان‌سلیمان‌زمانینك‌بتون‌وقایع‌مهمه‌سنی موهاچك تاریخ‌فتحی اولان ۲۹ اغستوسه کتیرمك مراقنده بولندیغی جهتله برنجی هجومك تاریخنی‌ده اووقت کوسترر. پچوینك شهر درحال‌تسلیم‌اولدیغنه‌دائرافاده‌سی‌یا کلشدر.

۳۱،ص۲۵۳ — پچوی، ص۸۵. شیقلوش، غران،ستولوه‌یسانبورغ شهرلرینك تاریخنی یازمق‌ایستین صاحب‌قلم، سنان‌چاوشك بلادثلثهٔ‌مذکوره‌محاصره‌سی‌حقنده‌کی روایتنه مستفیدانه مراجعت ایده‌بیلیرلر. جلال زاده ، عالی . نخبة التواریخ انجق برقاچ کله یازییورلر .

۳۲، ص ۲۵٤ — جلال زاده، ق ۲٦۱. عالی، ٤٤ نجی وقعه، ق ۲۵۵. صولاق زاده ق ۱۱٤. جلال زاده وعالی شهزاده نك وفاتی ۸ شعبان، پازار ایرته سی کوستریورلر. لکن ۸ شعبان (٦ تشرین ثانی ۱۵٤۳) صالی یه تصادف ایدر. بو مورخلر جنازه نك ۱۸ شعبان، پنجشنبه کونی وقوعنی بیان ایدیورلر؛ حال بوکه ۱۸ شعبان (۱٦ تشرین ثانی) جمعه ایدی. [برکون فرق، تقویم حسابیله رؤیت اختلافندن اوله بیلیر.]

۳۳، ص ۲۵٤ — اولیاسیا حتنامه سی، واوندن نقلاً «استانبول وبوغازایچی طپوغرافیا سی» پشته ۱۸۲۲ ج ۱، ص ٤۱٤. اولیا، ج ۱، ق ٤۸، دیرکه شیخ علی طبلی (طنبورجی علی) — که ایوب طنبورجیسیدر — بوجامعك حولیسنده برچناراغاجنك التنده ارامکزیندر.

۳٤، ص ۲۵۸ — اوزمان بواون ایکی سنجاق شونلرایدی: بودین، غران [استونی بلغراد]، ستولوایسه نبورغ، موهاچ، فونفکیرهه‌ن [پچ]، شیقلوش، نه‌ئوغراد، هاتوان، سکسارد، وه‌سپریم، سکدین، چچونتورینا، بوسنجاقلره اسقلاوونیا، پوزه‌غا، سمندره شهرلریله بتون سیرمی وصربستاندن وولچترین الحاق اولنمشیدی (جلال زاده تاریخنك مقدمه سنده خلاصهٔ احصائیه یه مراجعت). مرادثالث ومحمدثالث زمانلرنده درکه سیگه‌ت، قنیژه، ارلو، راب، یکی قرالغه علاوه ایدلمشدر. بانات ایله ترانسیلوانیانك برقسمی آیری برایالت (طمشوارایالتی) تشکیل ایتدیلر. نصل که بوسنه‌ده ایزووورنیق، بوسنه، کیرقا، کلیس، هرسك سنجاقلرندن مرکب آیری برایالت ایدی. حاجی قالفه‌نك مجارستان جغرافیاسنه مراجعت.

۳۵، ص ۲۵۹ — «Alli 18 (Octobre 1546) passato mandó (Solyman) in Sanzachat di Caramania,che vol dir Cilicia, il secondo fighiuolo di questa Sultana chiamato Beyezeth , et retien appresso dl se il terzo solo chiamato Gienger (Djihanghir) , e gobbo et come dicono di natura ingenioso e faceto.» اوستریاخاندانی خزینهٔ اوراقنده وه‌لتویکك ۵ کانون اول ۱۵٤٦ تاریخلی استانبولدن یازلمش راپوری. وندیك ایلچیسنك ینه بوخزینهٔ اوراقنده کی ٦ تشرین اول ۱۵٤٦ راپورنده دخی شویله اوقنور: «Li giorni passati mancato di questa vita il Signor di Bogdania, in loco del quale investito il magrior fllo ; il terzo giorno Sultan Bajezid uscito fuori di Costantinopoli per andar al suo Sangiac in Caramania in una città detta Conga presso Scandaloro; sono stati dati 20 gordone(bourses)di zecchini a 10,000 per gordone.» بوفقره یالکز تاریخه متعلق اولمسی اعتباریله دکل، حاوی اولدیغی معلومات جغرافیه اعتباریله غریبدر: چونکه سقاندالوروی Scandaloro قونیه

قربنده کوسترر؛ اوحالده بو شهرك اسکندرون اولمسی امکانی اولهماز.

٣٦، ص٢٥٩ — سلیمنامهٔ اصولی، ق ١٤-١٧. بو اوچ سلطان: اسما سلطان، گوهرسلطان، شاهسلطان ایدی. اصولی برسپاهینك اوغلی اولدیغی حالده علمادن بولندیغندن بوصفتله شهزاده سلیم رفاقتنده قونیه یه عزیمت ایتمشدر.

٣٧، ص٢٦٠ — عالی رستم پاشانك ترجمهٔ حالنده وعثمان افندی حدیقةالوزراده نقل ایدرلرکه سلطان سلیمانك، کریمهسنی رستم پاشایه ویرمکی تصور ایتدیکی صیره لرده وزیرك دشمنلری برقاچهسنده جنام بولندیغنی اشاعه ایتملریله پادشاه حقیقتی اکلامق ایچون حرم اصدقای بندکانندن برینی رستم پاشانك یانه قویمش ایدی. بوکیمسه برکون وزیرك البسهسنده بربیت کورمسی (شرقیونك ظننه کوره مجذومده بیت بولنهمایه حق ایدی) اوزرینه «الحمدلله! سنك تیمزلکك ثابت اولدی؛ دامادپادشاهی اولمغه لیاقتك میدانه چیقدی» دیه باغیرمش. حدیقةالوزرا بومناسبتله شو بیتی یازار:

اولیجق برکشینك بختی قوی، طالعی یار،
کهلهسی داخی محلنده انك ایشه یارار.

٣٨، ص٢٦٠ — لطفی، حسن چلبی، تذکرةالشعرا، بلیغ بروسوی. ص١١٦. بلیغ، رمضان زادهنك بو مناسبتله «الماسك قیمتنی انجق قیومجی بیلیر؛ باشقهلری ایسه اونی جام صانیر.» مألنده نظم، یاخود ایراد ایلدیکی بیتلری ذکر ایدر. بو بیتلر، رمضان زاده طرفندن، رستم پاشانك شعرا حقنده کوستردیکی احتقاره دائر نظماولنمش وحدیقةالوزراده موضوع بحث ایدلمش اولان بیتلر اولمق کرکدر. بلیغ بروسوی بروسه علماسی تراجم احوالنده حسنك تذکرهٔ شعراسندن روایة، پك مشهور اولان بیت آینك دخی همایوننامه صاحبنه عائداولدیغنی سویلر:

کورمسهم بردمسنی غم دردناك ایلرنی،
غیرایله کورسهم اکر غیرت هلاك ایلرنی.

٣٩، ص ٢٦١ — «Plenipotentia pro Oboardo Cataneo Portugal-lie oratore et Hieronymo [illegible]durno Preposito ecclesie Agrensis Internuntio nostro nobis dilectis, quos ad tractandum ac agendum cum Serenissimo et Potentissimo Principe Dpmino Solimano Turcarum Imperatore ordinavimus et deputavimus» ویانه، ٢٩ کانون اول ١٥٤٤. آدورنو، ١٥٤٥ سنهسنده وفات ایلدیکندن ایستوآنفینك سهوی — که قاتونادخی (٢١، ص٥٣٣) اخطار ایتمشدر — صورت کافیده ثابتدر. ایستوانفینك ظننجه

دولت عثمانیه تزدینه انترنونس Interoonce عنوانیله ایلك كوندریلن ایلچی آدورنودر.

٤٠ ، ص٢٦٤ — یونس بك آرامونك اسباب عزیمتنی ایلچیه شویله حكایه ایدر:

Hora ho inteso meglio la causa di l'andata d'Aramont da Yunusbeg,» la qual è in effetto, che Mr. Monluc ha inpedito nella corte, che Aramontnon habbi avuto ne lettere ne avisi d'inportanza et sono stati questi Signori in tanta colera per questo,che il ditto Aramont ne ha avuto a patir molti rechiochi et dicono chiaramente, che si mostra ben che non e homo di cervello in la Corte di Francia, poich é per inimicitia particolare di dui servitori lassa il Re di Francia di avisare un suo principal amico e favorito; hora Mr. Tramont per ruinar il Monluc lettere di credenza dal Turcho et commandamento di Locha da Rustanbassa, ch el bebbi dire al Re di Francia suo Sgr. che quando il manda simili homini come Mo nluc, che li tagli la lingua o la testa, perché in effecto l'anno passato furono dette da Monluc cose indegne tanto del G. Tr. «quanto di Rustanbassa. وه لتویكك ٥ تشرین ثانی ١٥٤٥ راپوری .

٤١ ، ص٢٦٤ — « Quanto alle cose di Portogal il Turcu non vuol intendere altra risoluzione con il Re, se non gli remetta e buitti li 3000 «centari di specie,quali atre volte il Re ha riceputo in tributo dal Turcho. وه لتویكك ٥ تشرین ثانی راپوری. آرامونك عزیمتندن صوكره ١٥٤٧ سنه سنده استانبوله كلن فرانسز سفیرلری وندیك سفیرلرینك راپورلرینه نظراً شونلردر: ١، قودینیاق. «Alli 10(Giugno 1545) gions qui Mr.Codognat. بوسفیر ایرته سی سنه نك ابتداسنده بردها كلشدر: «*Mr.di Codognado huomo della christianissima Maestà gion-se qui in giorni 25 da Narenta. Dapoi alli28(juin)gionto in questo luogo un gentiluomo francese nominato Mr.de Fumé, spedito da S. C. M.à questo Sr. con lettere credenziali, et qual andò alli 29 a visitazione del Bassa*» (٧ كانون ثانی ١٥٤٧ تاریخلی راپور) ٢ فومه، (٩ تموز ١٥٤٧ تاریخلی راپور) ایلچی آرامون راگو- زه دن یكرمی درت كونده و ٦ نیسان ١٥٤٧ تاریخنده واصل اولدیغی اونایكیسنده پادشاهك حضورینه قبول اولندی (٢٢ نیسان ١٤٤٧ تاریخلی راپوری). اوندن صكره: « M de Fumé part li 29 Agosto per andar in Ikalia » ٧ تموز تاریخلی دیكر برراپورده پراسقوچیالینك استانبوله ورودی حقنده شویله اوقنور: « Sristo e se- « ellerato Zuan Burlotto scuoto si è fatto Musalmano

« Il C. Regendurf arrivato qua alli 27 di Settem- » — ٢٦٥، ٤٢ ص bre con un vento, come se il portass le cose di tutta Christianità sopra le spale — si ha slargato primo delle questione ch'egli ha con la sua do-

nna,la quale lui fu legiera di cervello culpandá l'Imderatore e la Regina Meria che a torto l'han diffesa, e che per dispetto si e venuto a metter in grembo di qnesto Gran Signore, e che Sua Maestà veda li servici che li potra far havendo lui tanti castelli in Austria. » قونت نیقولا دوسالم طرفندن قرال فردیناندہ ۳۱ کانون ثانی ۱۵۱۷ تاریخله یازیلان وصورتی « تاریخ ملی » مجموعه‌سنك دردنجی سنه‌سنك ۱۴۰ نجی صحیفه‌سنده مندرج بولنان استرحامنامه‌بوکاعائددر. روژاندورفك وصولی حقنده وندیك بالیوزی، حکومتمنه‌شویله یازار : « Gionse in Constautinopoli un Gentiluomo todescho nomiaton il Conte Christoforo Rogendorf, Signore per quanto dice di 7 castelli d'Austria, si presentò a Rostem,il quale lo commande a Jonusbeg. Ha portato seco denari per la somma di 40,000 zecchini ; fu basiar la man' al Signor alli 10 (Ottobre) una mesa ora, li ha fatto molto facile la pr - esa di Vienna;» et dans une autre lettre du 5 janvie 1547.«Questo Con- te Rogendorf e venuto anch' esso qui in Andrinopoli. » بووثائق مختلفه اوستریا خاندانی خزینهٔ اوراقندہ‌در.

۴۳، ص۲۶۷ — بوعهدنامه‌نك کرك‌مندرجاتی، کرك تاریخی حقنده بوکونه‌قدر هپ مورخلرده پك بیوك قاریشقلق واردر. ایستو آنفی، ۱۶، ۱۹ حزیران تاریخی تعیین ایدرسه‌ده وه‌لتویکك برنجی مأموریتیله ایکنجیسنی قاریشدیرمق وعهدنامه‌نك تاریخ امضاسنی ۱۵۴۷ یرینه ۱۵۴۶ کوسترمك صورتیله بر سهو عظیمده بولنور. ایقورنده «صوك اوچ عصرك تاریخی» اثرنده (۳، ص۴۶۳) اوخطایی پاپار. «دیپلوماسی رهبری » ایسه ستروو Struve دن نقلاً ۱۵۴۴ سنه‌سنی کوسترمکله دها زیاده خطا ایدر. ساغره‌دوعهدنامه‌نك تصدیقنی ۱۲ یرینه ۹ تشرین‌اول کوسترمکله حقیقته تقرب ایتمش اولیورسه‌ده نقل ایتدیکی وثیقه دوغری اولمادیغی کبی اونك قلمی آلتنده‌بتون اسملر طاتماز حاله کلیور: « *Il segretario suo di qualche conto nominato Bo- slo insiem con Gianes Marchese, au lieu de nominato Giusto insieme con Giovanni Malvezzi* »شارل کن وفردیناندك تصدیقنامه‌لرندن — که صورتلری اوستریا خاندان ایمپراطوری وقرالیسی خزینهٔ اوراقنده موجوددر — برنجیسی ۱ اغستوس وایکنجیسی ۲۹ اغستوس ایله مورخدر. وندیك ایلچیسنك راپوری لهستان قرالنك اوسنه ظرفنده واصل اولمش بر ایلچیسندن بحث ایدر: « Questi giornie gion- do un» moncio del Re di Polonia per giustific ar alcunidauni e her i con fini. »

بشنجی جلدك مورخ تذییلاتنك ختامی

مترجمك تذييلاتى

بشنجى جلدوقايعنك جريان ايلديكى هجرى سنه‌لر ابتدالرينك مصادف بولندقلرى ميلادى سنه‌لرله آى وكونلرى

٩٢٧	١٢	كانون اول	١٥٢٠	٩٤١	١٣	تموز	١٥٣٤
٩٢٨	١	»	١٥٢١	٩٤٢	٢	»	١٥٣٥
٩٢٩	٢٠	تشرين ثانى	١٥٢٢	٩٤٣	٢٠	حزيران	١٥٣٦
٩٣٠	١٠	»	١٥٢٣	٩٤٤	١٩	»	١٥٣٧
٩٣١	٢٩	تشرين اول	١٥٢٤	٩٤٥	٣٠	مايس	١٥٣٨
٩٣٢	١٨	»	١٥٢٥	٩٤٦	١٩	»	١٥٣٩
٩٣٣	٨	»	١٥٢٦	٩٤٧	٨	»	١٥٤٠
٩٣٤	٢٧	ايلول	١٥٢٧	٩٤٨	٢٧	نيسان	١٥٤١
٩٣٥	١٥	»	١٥٢٨	٩٤٩	١٧	»	١٥٤٢
٩٣٦	٥	»	١٥٢٩	٩٥٠	٦	»	١٥٤٣
٩٣٧	٢٥	اغستوس	١٥٣٠	٩٥١	٢٥	مارت	١٥٤٤
٩٣٨	١٥	»	١٥٣١	٩٥٢	١٥	»	١٥٤٥
٩٣٩	٣	»	١٥٣٢	٩٥٣	٤	»	١٥٤٦
٩٤٠	٢٣	تموز	١٥٣٣	٩٥٤	٢١	شباط	١٥٤٧

ص٣ ، س١٥ — آلمانجه «فونفكيرهه‌ن» دينيلن قصبه‌نك مجارجه‌سى Peécs په‌چ (پ حرفى ممدوداوقونور) در؛ مورخ مشهورك نه‌لى اولديغنى كوسترن پچوى — قنوى وبروسوى كبى — اسم منسوب اوله‌جغى اكلاشيلير؛ لكن اسكى تاريخلر يمزده پچ شهرى اسمى ايچون‌ده پچوى كورلمكده‌در . (رفيق عطا)

ص ١٠ ، س ١٨ — ٢٦٩ نجى صحيفه حاشيه‌سنده مترجم طرفندن علاوه اولنديغى اوزره سلطان سليمانك جلوسى تاريخى ١٧ شـوال ٩٢٦ — ٣٠ ايلول ١٥٢٠ پازار كونيدر هائمه‌در، وندك ايلچيسنك رابورندن آلديغى ٣٠ ايلول تاريخى عربى يه تحويل ايدركن بركون سهو ايده‌رك ١٦ شوال يازمشدر. اونجى صحيفه‌نك اون ايكنجى سطرنده كى ٢٢ ايلول ، سلطان سليمك وفاتى تاريخى اولديغى حالده ٢١ ايلول اولمسى اقتضا ايدر؛ فقط سليمان اغا ارتحالك ايرته‌سى كونى كوندريله‌بيله‌جكندن اونك تاريخ اعزامى اولمق اعتباريله دوغرى اولمسى ممكندر .

قانونينك تاريخ جلوسى اولان ١٧، صولاق‌زاده‌ده دوغرى يازلمشدر (استانبول مطبوعى، ص، ٤٣٢). قره چلبى‌زاده‌نك سليمانناممه‌سنده (استانبول مطبوعى، ص ١١)

«اون برنجی» دینیلور که غالبا یدنجی کله‌سی سهو ترتیبه اوغرامشدر. نشانجی تاریخنده (استانبول مطبوعی، ص ٢٢٢) اون سکز دینلمسی رسم بیعتك، پادشاهك استانبوله وصولی تاریخی اولان واعلاننامه‌ده تاریخ جلوس عد اولنان ١٧ شوال پازار کونك ایرته‌سی کونی وقوعنه مبنی اولمالیدر. دیکر بعض اثار تاریخیه‌ده یا کلش اوله‌رق مختلف تاریخلر کوسترلمشدر.

ص ١٥، س ١٨ — بودونانما «قدر حاجتدن زیاده زادوزواده وباروت وطوپ وسائر الات جنك» تحمیلیله دانشمند رئیس قومانده‌سنده قره دکیزدن کوندرلمش ایدی (سلیماننامه، قره چلبی، ص ٢٣).

ص ١٨، س ٦ — بلغرادك تاریخ فتحی ٢٦ رمضان ٩٢٧ — ٢٩ اغستوس ١٥٢١ پنجشنبه کونیدر. فریدون بکده (جلد ١، ص ٤٦١) بلغراد سفری مراحلنامه‌سنده «هم قدر کیجه‌سی، هم جمعه کیجه‌سی مبارك کونده فتح میسر اولدی» دینلمش و «دولتلو پادشاه سعادتله بلغراده کله‌لیدن تمام اوتوز کون اولدی؛ قلعه تمام اوتوز نجی کونده فتح اولندی» سوزلری علاوه اولنمشدر. فریدون بك مجموعه‌سنك ٤٦٠ نجی صحیفه‌سنده «یوم الجمعه فی ٢٦» دینلمسی اثر سهودر؛ زیرا اوندن اولکی کونك چهارشنبه اولدینی یوقاریسندن، ایرته‌سی کونك جمعه اولدینی وجمعه نمازی قلندینی اشاغیسندن انکلاشیلیر. هامه‌ر تاریخ فتحك میلادیسنی دوغری کوسترمشدر؛ محرریسنده بر کون الدانمش ایسه‌ده «پنجشنبه» اولدیغنده متفقدر. بلغرادك فتحنه تاریخ: «باد فتح باب ملك انکروس ٩٢٧»

ص ١٩، س ١٠ — صولاق‌زاده (ص ٤٣٩) بلغراد فتحنی یازدقدن صوکره‌ینه او سنه (٩٢٧) یمن ولایتنه مستولی اولان و کندی زعمنجه اورانك حاکمی بولنان اسکندرك توابعی طرفندن قتل اولنه‌رق باشنك استانبوله کوندرلدیکنی قید ایدیور. نشانجی تاریخنده، بونك اوزرینه یمن ممالك مفتوحه‌دن اوله‌رق خطبه وسکه نام پادشاهی ایله زینت بولدینی علاوه اولنمشدر.

ص ٢١، س ١٢ — سلطان سلیمانك یهودیلره نفرت کوسترمدیکنه دائر اولان افاده‌سندن هامه‌ر، مأخذ کوسترمه‌مش وبوبابده بر دلیل تاریخی یه تصادف اولنه‌مامشدر.

ص ٢٤، ٢ نجی حاشیه — پچوینك «اسقرادین» قلعه‌سی تسخیری حقنده‌کی فقره‌سنك تلخیصی شودر:

«٩٢٨، هرسك بکی محمود بکك آدملرندن بکتاش وویوده نامنده کی دلاور، بعض سر

حد غازيلريله بو قلعه‌نك اوزرينه واروب تسخيرينه چاليشيرلر . دشمنه امداد كلير . بكتاش وويوده پوصويه كيرر . پك قانلى بر محاربه ايله امدادجيلرى تارمار ايدر ، اوندن صوكره قلعه‌يى ده آلير »

پچوى قلعه‌يى زيارت ايتمشدر . برليمان كنارنده وطاش اوزرنده ايمش ؛ غايت طار اولديغندن اوچ خانه بيله اسكانه الويرشلى دكل ايمش . دشمن النده ايكن دروننده بر ايكى يوز كشى بولنه‌رق اسلامه زياده تجاوز ايدرلر ايمش ؛ الآن (پچوينك زماننده) دروننده قاپيجيسندن باشقه كيمسه يوق ايمش .

ص ٢٥ ، س ١ — پچوينك (ص ٧٣) ويرديكى معلوماته كوره شهسوار اوغلى على بك ذوالقدريه ولايتنده صورت استقلالده حركت ايده‌رك شاكيلرى كلوب اوامر كوندرلدكجه اونلره دخى انقياد ايتمه‌مش اولديغندن فرهاد پاشا اوته يقه‌نك محافظه‌سى بهانه‌سيله على بكى افنا ايچون كوندرلمشيدى . فرهاد پاشا سيواس قربنه واصل اولنجه على بكى مشاوره ايچون ديه‌رك جلب ايدوب اوغللريله برلكده اعدام ايتدرمشدر . فقط ينه پچوى (ص ٨٢) ٤ محرم ٩٣٢ ده فرهاد پاشانك قتلنى نقل ايدركن سلطان سليم زماننده پاشانك بعض اشقيا تنكيلنه مأمور اوله‌رق وروم ايلى بكلر بكى اولديغى حالده وزارت رتبه‌سى آله‌رق اناطولى‌يه كچديكنى وحال بوكه شهسوار اوغلى على بكك كنديسندن اول اشقيايى طاغتمسيله پاشانك اكه‌جك نام يايلاقده قالمسى امر اولنديغنى وفرهاد پاشا ، شهزاده سلطان احمد مرحومك اولادندن سلطان مرادك ايراندن بو طرفه كچه‌رك اماسيه اعيانيله برلشديكنه وخروج ايتمك اوزره بولنديغنه دائر افواه ناسده دولاشان بر روايتى ركاب همايونه اشعار ايله التى يوز كشينك قاننه كيرمش وشو صورتله خيلى پاره ايدينمش اولديغنى يازيور . قره چلبى زاده‌نك روضة الابرارده (استانبول طبعى ٤١٨) يازديغى وجه ايله شهسوار اوغلى فرهاد پاشانك غرض قديمدن متحدث غدرينه اوغرامش و كنديسنك‌ده جزاسنى كورمسى چوق تأخر ايتمه‌مشدر . بو جلدك ٤٦ نجى صحيفه‌سنه‌ده مراجعت . زوللى شهسوارزاده على بك بلغراد فتحنى تبريكا وجواباً سلطان سليمانه تقديم ايتديكى عريضه‌ده :

« بعدما پادشاه عالم پناه خلد سلطنته بونك كبى غزالره توجه ايديجك مأمولدركه بوچاكر بى‌مقدار دعوت اولنه ، تاكه فرمان شريف واجب الاذعان ايله مشياً على الرأس واروب سلطان لغزاة قاء الطغاتك اوكنده ركاب همايوننده باش اوينادوب اخر عمريمزده حق تعالى شهادت ميسر ايده » ديه عرض خدمت ايديوردى ، فريدون بك ، ١ ص ٤٦٧ .

ص ٢٥ ، س ٦ — صولاق زاده (ص ٤٤٠) دونانمانك ردوس جزيره‌سنده «عجم باغچه‌سى» ونخبة التواريخ (ص ٥٧) «جم باغچه‌سى» اوكنه تيمور آتديغنى يازيورلركه

هامه‌رك «پارامبوله‌ن قوپی» دیدیکی محل اولمالیدر. صولاق زاده‌ده «جم»ك «عجم» اولمسی سهو ترتیب اوله‌جقدر.

ص ۳۲، س ۱۲ — سلیماننامه، ص ۶۸، «مغالی‌ماستوری»، یعنی استاد اعظمك حضور سلیمانی‌یه قبولنی «ماه صفر الخیرك غره‌سی» اولمق اوزره قیدایدر. بنه سلیماننامه‌نك بو صحیفه‌سنده پادشاهك او کون ردوس زندانینده محبوس اولان بر چوق مسلمینی قورتاردیغی وبونلره پك چوق احسان ایلدیکی مقیددر.

ص ۳۳، س ۱۸ — سلطان سلیمانك ۱۴ صفر جمعه کونی «جامع جدید سنجوانی»ده ادای صلات ایله بعده ردوسدن مرمریسه کچدکلری سلیماننامه‌ده مقیددرکه ۱۴ صفر ۹۲۹، ۲ کانون ثانی ۱۵۲۳ ه مصادفدر. «سنجوان» «سن ژان»در؛ بوتاریخده «عزیز یحیی» دیه ترجمه اولنمشدر. خبر صحیحده، عصر سلیمانی، ص ۳۳، سهو ترتیب ایله «سن — ژاق» اولمشدر.

ص ۳۴، س ۷ — پچوی ۱۱ شوال ۹۲۸ ده ایلکه و ۱۴ شوالده اینجیرلی قلعه‌لری فتحنی کوسترر. اوندن صوکره تاریخسز اوله‌رق «قلعهٔ تختالی»، «جزیرهٔ استانکوی»، «قلعهٔ بودروم (جزیره‌سیله معا)» فتحلرینی قید ایدر.

ص ۳۵، س ۱۷ — بروسه قاضیسنه کوندریلن ترجمه ردوس فتحنامه‌سی منشأت فریدونده، ص ۴۷۰–۴۷۳ مندرج و «اوائل شهر صفر المظفر سنه تسع وعشرین وتسعمائه بیورت قلعهٔ ردوس» ایله مورخدر. قریم خانینه کوندریلن فتحنامه‌نك عنوانی فرقلی اولمغله منشأت فریدون، ص ۴۷۰، یالکز بوعنوانی درج ایلمشدر.

ص ۳۵، س ۲۲ — ایران شاهنك تاریخسز اوله‌رق تاج‌الدین حسن خلیفه ایله کوندردیکی مکتوب منشأت فریدونده، ص ۴۷۳ و ۴۷۴ مندرجدر. بونده ردوس تخصیص اولنمقسزین تبریك ظفر وایفای تعزیت ایدلمشدر. رئیس الکتاب جوری چلبی انشاسیله یازلدیغی کوستریلن جوابنامه ۹۳۰ محرمی تاریخلیه‌در، ص ۴۷۴. سلطان سلیمان، شاهه «جناب امارت مآب، حکومت انتساب، اسمعیل بن شیخ حیدر الصفوی ارشده الله» دیه خطاب ایدیور؛ باباسنك شیخلکنك اخطاری و «ارشده‌الله» تعبیری ایران حقنده حسن نیتده بولنلمدیغنی آچیقدن اچیغه کوسترمکده‌در. شاه ایسه اولدقجه تعظیملی یازمشیدی. شیروان شاهك نامه‌سی تاریخسزدر؛ ۱۴ محرم ۹۳۰ تاریخلی جوابی، ص ۴۷۵ و ۴۷۶، مندرجدر. شیروان شاهك مکتوبی تبریك جلوس وتعزیتدن عبارتدر. پادشاه اوکا «جناب امارت مآب، طریقت انتساب، شیخ ابراهیم بك» صورتنده خطاب ایلیور.

ص ۳۶،س ۲ — پچوی، پیری پاشانك ردوس سفرنده کی غیرتی — دشمنلرینك افساداتنه مبنی — پك مشکور اولمادیغندن استانبوله کلندکدن صوکره مقدما مصردن بو طرفه سورکون ایدلمش وجلوسده عفو اولنمش اولان زواللیلرك بر چوق اموالنی آلدیغنه دائر احمد پاشاطرفندن واقع اولان القا آت اوزرینه «تفتیش اولنمق» فرمان بیورلدیغنی، مفتش تعیین اولنان فناری زاده محیی الدینك خلاف شرع برچوق ماده‌لر حکم ایتدیکنی، فقط احمد پاشانك ده املی اولان صدارتنائل اولهمیوب بوخدمتك «حرم‌همایونده اولان اوطه باشیلغنه ایچ شاهینجیلر اغالغی ضمیمه اولنان ابراهیم پاشایه» ویرلدیکنی یازار، ص ۷۹. سلیمانناممه‌ده قره چلبی زاده بویله افاده ایدر: «افساد حساد بدنهاد ایله بعدالعزل کش مکش تفتیشه مبتلا اولوب... دفتر اعمالنده وضع انکشت اعتراض اولنه‌حق ماده بولنمامغین تعیین خواص تقاعد ایله نوعاً تطییب بیورلدی»، ص ۱۹۹ .

ص۳۷، س۲۶ — حلیمگرایك ۱۲۲۶ تاریخنده تألیف ایلدیکی «گلبن خانان»ه(۱) کوره (استانبول طبعی ۱۲۸۷. ص ۱۱–۱۵) قریمده قالغایلق منصبی محمد گرای خاندن باشلار. پدری منکلی گرای خان برآقینه کیدرکن «یریکزه کیمی براقه‌جقسکز ؟» دیه سؤال اولنمسیله «اوغلم محمد کرای قالغای»، یعنی «قاله = قالسین» دیمشیدی؛ عودتنده اوغلنی حکومتدن محروم ایتمك ایستمدی؛ «قالغای سلطان» عنوانی ویره‌رك قریمك اق مسجد قصبه‌سنی مقر حکومت کوستردی ؛ استانبولدن ده محمد گرایه ولی عهد اولمق اوزره برات ویرلدی. گلبن خانان، موضوع بحث اولان اختلالده(ذی الحجه ۹۲۹) امرای نوغایدن «ممای» [هامه‌رك ممش دیدیکی] و «شیغم» بکلری اوکه سوره‌رك بونلری کلب عقور وصفیله یاد ایدر . محمد گرایه خلف اولان سعادت گرای، سلطان سلیمك معیتنده بولنمش، اونکله برلکده استانبوله کلمش ایدی. پك زنکین برکتبخانه صاحبی ایمش. اونك خانی صاحب گرای خانك مقدما قزان خانلغنه انتخابی قزان خانی ایچم خانك اولادسز وفاتندن منبعث اولدیغی وصاحب گرای اوراده ایراد بوله مدیغندن حج بهانه‌سیله بوطرفه صاووشدیغی کلبنك ویردیکی ایضاحاتدندر.

ص ۴۰، س ۲۱ وص ۴۳، س۱۹ — بو دفتردار «نزل امینی» اوله‌جقدرکه عسکرك لوازم مأموریدر.

ص ۴۲، س ۱ — سلیم ثانینك تاریخ ولادتی سلیمانناممه‌ده، استانبول مطبوعی

(۱) تاریخی خوشتراولدی کل‌ژاله‌داردن. بتدی نهال گلبن‌خانان ربیعده ۱۲۲۶ (سروری)

ص ۷۹ ، ۹۳۰ رجبنك یکرمی التنجی کونی اولمق اوزره مقید و بوده ۳۰ مایس ۱۵۲٤ ه مصادفدر. الده بولنان ۱۳۲٦ و۱۳۲۹ هجریٔ قمری سالنامه‌لرینك هر ایکیسنده رجبك یکرمی التیسی یرینه التیسی کورینورکه یا کلشدر .

ص ٤٤، س ١٤ — سلیماننامه‌ده ، ص ۷۷، هواره عربانی بکی «عمرو» اوغلی شیخ علی ایله مشایخ عربانلدن بقر اوغلی احمد اولمق اوزره کورینورلر. برنجیسنك باب الزویله‌ده صلب اولندیغی تصریح اولنمشدر. بو ایکی آدمك اعدامی امثالنه موجب عبرت اولمشدر .

ص ٤٥، س ۸ — قاپیتولاسیونلر تاریخی ایچون نظر دقته آلنه جق معلوماتدندر.

ص ٤۹، س ۱۲ — بومکتوبده تاریخ یوقدر . لکن کیلان حاکمنه کوندریلن مکتوب اواسط رمضان ۹۳۰ وحیدر چلبی انشاسیله دیار بکر بکلر بکی خسروپاشایه کوندریلن حکم اواسط رمضان ۹۳۱ ایله مورخ اولدیغندن ایکیسنك آرهسنده مندرج اولان اوتهکی مکتوب دخی شوتاریخلره قریب اوله‌جقدر .

ص ٦٥، س ٥ — ذی‌القعده ۹۳۲ تاریخلی برمهاج فتحنامه‌سی منشأت فریدونك برنجی جلدنده ٤۸۳ نجی صحیفه‌دن باشلار. بوندهواردین، ایلوق ایله نامدار قلعه‌لردن اریك، غورغوریچه ، جرویك. برقاص، سوتین. وکین، اردود، تمیروقچه ، نوکای، ووقوار، بوارج، اوسك، راچه‌نك آلندیغی کوسترلمشدر. انکروس قرالی (لاوش)ك خرستیان قرالرندن استمداد ایله «یوز اللی بیك» عسکر طوپلادیغی، مهاجك «بودیندن یدی سکز کوچ [یعنی قوناق] برو»ده اولدیغی، مهاج محاربه‌سنك ۲۰ ذی‌القعده ۹۳۲ چهارشنبه کونی وقوع بولدیغی مندرجدر. منشأت فریدونك جلد اولی نهایتنده و ۵۳۵ نجی صحیفه‌ده بدون فتحنامه‌سی عنوانیله مندرج اولان دیکر برفتحنامه‌ده « انکروس قرالی لاوش »ك خرستیان حکمدارلرندن استعانه ایده‌رك مهاج محراسنده یدی یوز اللی بیك دشمن طوپلاندیغی محرردر ؛ مهاج محاربه‌سنده دشمندن ایکی یوز بیك تلفات وقوعنده بحوی وهامه‌رده متفق اولمله‌رینه کوره یوقاریده ذکر اولنان یوز اللی بیك رقمنده سهو اولدیغنده شبهه یوقدر ؛ مقدار تلفاته نظراً دشمنك مقدارنده ده مبالغه اولماسه کرکدر .

اشبو ایکنجی فتحنامه‌ده سمندره سنجاغی بکی بالی بکه بغداد اوکندن جریان ایدن و« کثرت عمقی مماثل بحر عمان وعرضی مشاکل نیل یم نشان بی زبان وبی کران ولطافتی شبیه عارض کلعذاران ومانند رخسار نوشین جان کوثر نشان وزلال رخشان » اولان

صاوه صوبی اوزرینه کوپری قورمسی امر اولنه‌رق اونك‌ده « سفاین هلال مثال اوزره پروین پیوندوثریامانند بی نظیر زنجیرلر ایله طاق اسمان عالی رواق کبی بر جسر وسیع وبناء رفیع » یاپدیغی وبونك عینی « عالمده کوزلر کورمش وصنعی سمعه کلمش » اولمادیغی ووارد‌ین قلعه‌سنك « قلل رفیعه‌سی موازیٔ چرخ برین وبروج منیعه‌سی ملاصق فلك پروین » اولمقله برابر وزیر اعظم وروم ایلی بکلر بکی ابراهیم پاشانك مساعیسیله ۱۷ شوال ۹۳۲ جمعه کونی فتح اولندیغی واوندن صوکره بودینه دوغری کیدیله‌رك مهاجم محاربه‌سی وقوعه کلدیکی کوستر‌لمکده ودشمن سرداری «تیمور پاولی نام پاپاس» اولدیغی ذکر ایدلمکده‌در .

پچوی، ۹۳۲ مجارستان سفرندن صوکره، ج ۱، ص ۱۰۶، فن طباعته دائر بر فقره‌جك یازار. بونده «باصمه خط ایله کتابت ایجادی غریب صنعتدر، والحق اوزکه ایجاددر.» دینیله‌رك ۱۴۴۰ تاریخ میلادیسنده مایانس شهرنده ایوان کوتنبرك نامنده «برحکیمك» ایجادایلدیکی بیان اولنمشدر. پچوی، مرادرابع دوری رجالندن اولدیغندن شو فقره‌یی ۱۰۵۰ تاریخلرنده یازمش اوله‌جقدر. کورینورکه طباعتك اهمیتی اوزمانلر تقدیر اولنمشیدی؛ نه‌چاره که اشکال حروفك تنوعی جهتیله طباعت بزه پچویدن‌ده بر عصر صوکره کله‌بیلمشدر .

ص ۷۰، س ۱۸ — پچوی، ج ۱، ص ۱۲۰، بوایکی عاصی‌یی «طوکوز اوغلی» و«بکجه» اسملریله قید ایدر .

ص ۷۲، س ۱۰ — قلندر حقنده پچوینك نه دیدیکی ۷۰ نجی صحیفه‌ده تحشیه اولنمشیدی. نخبة‌التواریخ بو آدمك «حاجی بکتاش ولی قدس سره‌العزیز» اولادندن اولدیغنی یازار. خبر صحیحك‌ده افاده ایتمش اولدیغی اوزره قلندرك ثبوت نسبی معلوم دکل ایسه‌ده باشنه اوتوز بیك‌قدر هوادار طوپلامش وشاه عنوانی آلمش اولدیغندن ایچه برداهیه ایدی. نخبه، ذوالنونك‌ده بوز اوق سنجاغندن و«بابا» نامنده بریله برابر چیقدیغنی خبر ویریور. بو عصیانلر بر طرفدن مذهب مسئله‌لرینه مستند اولدیغندن ایرانیلرك پارمقلری بولنمق طبیعیدر؛ شهسوار زاده طاقنك اوغرادیغی فلاکت‌ده اطنه طرفلرنده برطاقم ناخشنودلر پیدا ایتمش اولمالیدر.

ص ۸۲، س ۷ — ابراهیم پاشانك سرعسکرلك براتنده کندیسنه شو اوصاف ویرلمشدر :

«رافع توقیع رفیع عالم مطاع خسروانی ودارندهٔ منشور مشهورموجب السرور کیتی‌ستانی،

جناب وزارت مآب ، صدارت نصاب ، دولت اکتساب ، سعادت انتساب، واسطهٔ عقد الدولة الابدیه ، رابطهٔ عقد السعادة السرمدیه ، قایدجیوش الاسلام، صاحب العز والاحتشام، الصارم الصمصام ، ضرغام پلنك انتقام ، آصف الزمان ، ملاذ اهل ایمان ، حجة الرحمان علی الانسان ، مظهر عواطف الله تعالی، مصدر الطاف بی‌انتها، الذی تلألأ من وجنات دولته نورالهدی وتبین من افق سعادته شمس الاعتلا، الغازی فی سبیل الله، المجاهد لوجه الله المحفوف بصنوف لطایف عواطف الملك الاعلی ، مبارز الدولة والدین و لدنیا ، نظام الملك ، وزیر اعظم ابراهیم پاشا...»

بودرلو اوصاف مبالغه کاری عجم سرایلرندن انتقال ایتمشیدی ؛ براتك کاتبی جلال زاده « حجة الرحمان علی الانسان » دیمکله دائرهٔ عقائدی‌ده تجاوز ایتمش ودیکر مبالغه‌جی توقیعیله رحمت اوقوتمشدر .

پاشانك تخصیصاتی براتده « اولدن تصرفاتنده اولان یکرمی کره یوز بیك اقچه‌لك خاصلری اوزرینه اون کره یوز بیك اقچه‌لك خاصلر دخی الحاق واضافه ایلیوب جمله خاصلری اوتوز کره یوز بیك اقچه‌لکه یتشدیریلوب ... » عباره‌سیله تعیین اولنمشدر. بو اقچه زمانمز مسکوکاتیله اوتوز بیك عثمانلی یوزلك التونی متجاوزدر ؛ لکن بزم زمانمزك بر عثمانلی لیراسنده کی التونك عصر سلیمانیده تخمیناً شمدیکی زمانك اون عثمانلی لیراسی قدرایش کوره‌جکی حساب اولنمالیدر. ابراهیم پاشانك درلو درلو هدایا وعوائدی، حتی ملوك جواردن آلدیغی «ویرکی» لرده بوندن خارجدر . بو تخصیصات ایله ایدیلن اسرافات ، کوستریلن دبدبه ودارات بزم دائرهٔ تصوریمزه صیغماز .

ص ١١٣ ، س ، ٧ — پچویده (ج ، ١ ، ص ١٦٠) اردونك بلغراده‌تزولنده فرانسه ایلچیسی دخی کلمکله عظیم آلایلر ترتیب واوتاغلر وسراپرده‌لر وضع اولنه‌رق شمدیه قدر کورلمه‌مش بردبدبه ایله قبول اولندیغی ومؤخراً شارلکن ایله‌فرانسه ایلچیلری ایکیسی بردن تکرار حضوره چیقاریله‌رق دبدبه ودارات کوسترلدیکی مندرجدر .

ص ١١٤ ، س ، ٢ — پچویده (ج ، ١ ، ص ١٦١) قلاع مفتوحه شو املاده کوسترلمشدر: شقلوش ، قاپولنه ، شبلیه ، بوبوقجه ، بلوار، برزنجه، ووتوش ، چیچو، ذاقان ، قنیژه (بو ایکیسی او زمان کوچك برر قله اولدیغی حالده عثمانلیلر زمانننده الك بویوك قلعه‌لردن اولمشیدی) قپورنوق ، پاشکه ، شار وار ، کرمند وار ، روم، رکر وار ، مشتر ، هدویك ، سونباتلی ، مشتی ، کوسك ، شوپرون ، زلخنوار ، بوفندروق شهری ، لاینبرك ، کرخبرك ، راتنات ، قرد قونداس ، قلائیس ، بتوره ، بشلوف شهری ، غرادجه شهری (پای تخته معادل بر بلده‌دینلمشدر) ، اشلومیش ،

لایتینجه ستمانی ، طبوح، اسلانجه ، رود ، جك ، بوغوفچه ، زغرب ، خاربونیه ، زاچته .

ص ۱۵٤، س۹ — پچوی (ج ۱، ص۱۷۳) بغدادك تیموردن صوکره کی احوالنی شویله خلاصه ایدر : «تیمورلنك، بغدادی اباً عن جد متصرف اولان قره‌قویونلو قره یوسفك الندن نزع ایتمش ایدی . مؤخراً آق قویونلو پادشاهی اوزون حسنك النه کیردی. دها صوکره فروع ذوالقدریه‌دن علاءالدوله حکومت ایتمکده ایکن ۹۱۳ده شاه اسماعیل تعرض ایتدی . علاء الدوله طاغلره التجا ایتمکله شاه آذربیجانه عودت ایلدی. آق‌قویونلودن دیاربکر والیسی اولان امیربك موصلی، شاهه اطاعت کوسترمکندن شاه دیار بکر ایالتنی اوستاجلی محمد خانه ویرمش و ۹۱٤ ده ینه عراق عربه مسلط اولمشدر. امیرکبیر اوزون حسن‌بك بایندری آدملرندن بغدادطرفلرنده بولنان باریك بك پرناك بایندری مقاومت ایده‌میه‌رك سلطان مراد بن سلطان یعقوب ایله برلکده متوجه دیار روم وشام اولدی. شاه‌اسماعیل بغداده وسائر بلاد عراق عربه محاربه‌سز متصرف اوله‌رق حکومتنی خلیفة‌الخلفا لقبیله تلقیب ایلدیکی خادم‌بك نامنده برینه تفویض ایتدی. ۹۳۹ده بغداد حکومتنده بولنان دوالفقار خان شیعیلکدن روگردان اوله‌رق سلطان سلیمانه بغدادك اناختارینی کوندرمش ایدی.» فضولی سلطان سلیمانك بغدادی فتحنی قصائدغرا ایله مدح ایتمش وپادشاهك بغداده وصولنه شومصراعی تاریخ دوشورمش ایدی:

کلدی برج اولیایه پادشاه نامدار. ۹٤۱

بیوك شاعرك قدری تقدیر ایدیله‌میوب شکایتنامهٔ مشهوری یازه‌جق برحالده قالمسی او عصرده ارباب کماله کوستریلن التفاته نظراً سزاوار استغرابدر.

ص ۱۵۷ ، حاشیه ۱ — قبر امامك صورت‌ظهوری حقنده پچوینك (ج۱ ۱۵۸، و ۱۸٦) جلال زاده‌وعالیدن نقلاً یازدیغی تلخیصاً شودر: «شیعیلر بغداد تسخیرینه عزم ایتدکلری زمان امام‌اعظم ، تربه‌دارینه رؤیاسنده کورینه‌رك «بونلر بنی یاقق ایسترلر؛ اوزرمده‌کی صندوقه‌یی جوارده‌کی اولان برخرستیانك قبرینه قوی!» دیمش وتربه‌دار اویله‌جه حرکت ایتمش اولدیغنی پادشاهك همدان حدودینه دخولندن مقدم صلحادن بر عزیز اهل اتقادن بر چاوشه سویلمش . چاوش‌ده بونی سرعسکر ابراهیم پاشایه خبر ویرمش . ابراهیم پاشا « بغدادی آلیرسه‌ق او زمان خاطریمه کتیر ! » دیمش . بغداد آلدینی کبی پاشا « سلاطین سالفهٔ اسلامك بناوتعمیر ایتدکلری قبرامام تحری اولنسون؛ البته بر اثری بولنه‌جقدر . » دیه‌رك تحریات امر ایتمش اولدیغندن مدرسیندن طاشقون

خلیفه نامنده بر هنر مند ، بو خدمته کندیسنك مأمور ایدلمسنی طلب ایدر ، وبر اثر بنا ظاهر اولور . » پچوی بوندن صوکره (یوزاللی التنجی صحیفه ده بیان اولندیغی اوزره) ابراهیم پاشانك وپادشاهك تربه محلنه کلدیکنی وبر رایحهٔ طیبه استشمام اولندیغنی یازیبورسه ده « نعش » ظهور ایتمش اولدیغنی سویلیور .

شو روایت ایکی یه ایریلوب ده بغدادك آلتمسنه قدر اولان قسمندن صرف نظر اولنور ، ورایحهٔ طیبه مدت مدیده مستور قالمش اثار بنانك ویره جکی رایحهٔ طبیعیه ایله تفسیر ایدیلیر ایسه اساس وقعه ، بغدادك فتحنده ابراهیم پاشانك — ایرانیلر طرفندن تخریب اولنان — قبر امامك تحریسنی امر ایتمسندن و « هنر مند » وصفیله توصیف اولنان واحاطهٔ کلیه سی جهتیله « طاشقین » لقبی ویریلن مدرس افندینك اوطرفلرك تاریخنه وقبر امامك نه جهتده بولندیغنه وبویله ابنیهٔ قدیمه نك آرانلمسی هنرینه وقوفی جهتیله تحریات واقعه سنده مظهر موفقیت اولمسندن وظهور ایدن اثارایله تصادف ایدیلن بنانك حقیقةً قبر امام اولدیغی اکلاشلمسندن عبارت قالیر ، وروایتك بقیه سی حضرت امامه بالطبع پك متوجه اولان خلقك وقعه یه ویردیکی برزینت اولمش اولور . وقتیله تخریب اولنمش بربنادن تحری ایله اثاره دسترس اولنمقده ایسه هیچ بر فوق العاده لك بولنه مماز .

ص ۱۷۷ ، س ۵ — بوسطرده بر « الله » نسیان ترتیبه اوغرامشدر.

ص ۱۹۹ ، س ۸ — « رشید » کلمه سنده سهو وقوع بولمشدر ؛ دیار بصره حاکمی مقاس اوغلی امیر راشددرکه نجه زماندن بری اجدادی صاحب خطبه وسکه اولدیغی حالده بو دفعه مانع نامنده کی اوغلنی . وزیری مقامنده بولنان میر محمدی ، قاضی عسکرینی پك چوق هدایا وبصره مفتاحلری ایله برلکده کوندرمش ایدی . کلن آدمار ۲۷ صفر ۹۴۵ نائل شرف مثول اولوب بصره حکومتی ایالت عنوانیله میر راشده توجیه وبرات ، سنجاق ، خلعت ارسال اولنمشدر .

ص ۲۳۳ ، س ۷ — ۹۴۸ سفری ظفرنامه سی منشأت فریدونده ، ج ۱ ، ص ۴۸۷ — ۴۹۰ ، « استبور فتحنامه سی » عنوانیله مندرج وجمادی الاخری ۹۴۸ ایله مورخدر. « استبور » ، « اصطبور » یاخود « طابور » مستحکم اردوکاه دیمکدرکه ظفرنامه نك فقرهٔ آتیه سندن ده آکلاشیلیر :

« (دشمن مقابله قصدیله) حوالیٔ بودیندن برجبل عسیرالمرور اوزره محکم اصطبور باغلیوب تویلیسنه وارنجه خرق زمین ایدوب عمیق خندقلر کسوب جنك ایچون یرلر باولر بیدا تیاوب

وطونه ایچنده بعض جزیره لرده قله یاپوب هرجانبدن اصطبورینی حفظ وحراست ایچون بادلوشقه لر قوروب حصحصین ایلمشلر ...»

اردوی همایون بودینه اوچ درت منزل یاقلاشنجه دشمنك ۲۹ ربیع الآخر ۹۴۲ ده فراره نیت ایده رك کیلری بودین مقابله سنده اولان پشته شهرینه کچدیکی، «اراضیٔ انکروس تمام قلعه لری وجملهٔ مضافات وملحقاتیله وریاعایا و اریاسی» ایله سائر ممالك محروسه یه ضم ایدلدیکی ظفر نامه نك جملهٔ مندرجاتندندر.

ص ۲۳۶، س ۳ — پچوی، اوستریالیلرك پشته اوزرینه حرکتلرندن دولایی پادشاهك زیاده منفعل اولدیغنی یازدقدن صوکره او صیره ده فرانسه قرالنك دخی ایلچیسی کله رك قرالك شارل کن ایله اولان عداوتنك صورت حسنه ده رفعی ضمننده دونانمانك اعزامنی التماس ایلدیکنی، بونك اوزرینه ترسانه ده موجود کیلردن ماعدا چوق قادرغه یاپدیرلمسی فرمان اولندیغنی، قپودان غازی خیرالدین پاشانك ارسالی وعدبیورلدیغنی، پادشاهك مؤخراً (۹۴۹) ادرنه یه کیتدیکنی درج ایدر، ج ۱، ص ۲۴۷. هامه رك بو دینده قبول اولنوب استانبوله کلدیکنی سویلدیکی سفیر پوله ن، پچوینك یازدیغی ایلچی اوله جقدر.

۲۴۸، س ۱۹ — بو آدمك لقبی «سحرمار» ودیکر برمحله یازلدیغی کبی «شیرمار» اولمایوب «زهرمار» واسمی «محمد بك» اوله جقدر، پچوی، ج ۱، ص ۲۶۰.

ص ۲۵۴، س ۲ — پچوینك (ج ۱، ص ۲۶۳) افاده سنه کوره پادشاه غزادن عودتله مسروراً ادرنه قربنه نزولنده شهزاده محمدك وفاتی خبرینی آلمش وجنازه سنك مغنیسادن استانبوله کتیرلمسنی امر ایتمشدر. جنازه استانبوله شعبانك اون سکزنده داخل اوله رق بایزید جامعنده نمازی قیلنمش و «اسکی اوطه لر» یعنی یکی چریلرك اسکی اوطه لری باشنده دفن اولنمشدر. شهزاده جامع شریفی ایشته بو شهزاده نك تربه سی قربنه یاپلمشدر. اسکی اوطه لر «دیرکلر آراسی» دینلن وشمدی دیرکلری ده قالمیان موقعدر. پچوی، بوجامعه یوز اللی یوك اچه صرف اولندیغنی عالیدن نقلاً یازار.

ص ۲۸۸، س ۱۷ — پچوینك (ج ۱، ص ۹۶ — ۹۸) بوکا دائر افاده سی مفصلجه در. اولا: خداوند کارك «قوسوه»، مراد ثانینك ینه قوسوه و مؤخراً وارنه، فاتحك بوسنه واوزون حسن، سلیم اولك چالدیران، قانصوغوری، طومانبای، سلطان سلیمانك اشبو مهاج، محمد ثالثك اکری محاربه لری هیچ برسلالهٔ حکمدارانده کورلمدیکنی سویلر. بعده ملك شاه سلجوقی، ملوك دانشمندیه دن ملك محمد غازی،

سلطان صلاح‌الدین ایوبی ، دیکر ملوك بیوك غلبه‌لر قزانمشلرسه‌ده نه کندیلرینك ، نه‌ده دشمنلرینك اعدادی بوقدر اولمادیغنی ؛ سلطان منصور یعقوب بن یوسفك سبته بوغازندن اوته‌ده‌کی محاربه‌سنده اوچ یوز بیك دشمن منهزم اوله‌رق اللی بیکی اولدیرلمش ، اون اوچ بیکی اسیر طوتلمش ، یوز بیك چادر ، یوز بیك مرکب وقاطر ، قرق التی بیك آت اغتنام اولنمش (بوارقامك برقسمی هامه‌رك متنندهاونو دلدیغی اکلاشلمقده‌در) اولدیغی کبی معموریه غزاسنده التمش بیك دشمن اولدیرلمش ایسه‌ده مهاج غزاسنده ایکی یوز بیك دشمن قتل اولندی دینلسه « بلکه نقصانی وار ، مبالغه‌سی یوقدر » دینیله بیله جکنی یازار . الك صوکره زمان صدیق اکبرده روم ، عصر فاروقیده عجم ومصر ، خلافت ذی النورینده ایران و افریقا محاربه‌لرینك اعاظم غزواتدن اولدیغنی اخطار ایدر . مهاج تلفاتنك مقدارینی متنده هامه‌در دخی تصدیق ایتمکده اولوب دنیانك الك بیوك محاربه‌لرندن بری اولدیغنده اصلا شبهه یوقدر .

ص ۳۲۷ ، س ۸ — اولیا سیاحتنامه‌سنده (استانبول مطبوعی ، جلد ۱ ، ص ۱٤۰) شویله یازیلیدر :

«زیارتکاه اجداد سلاطین آل عثمان دراخلاط — قویا آلپ بای زیارتی . اردوغرول بایك دده‌سیدر . عظیم‌الشان ، شجیع ، بهادر بر ار ایمش . جنبنده حسن بایندر خان . قویا الپ بایك برادریدر . ماهان شاهنك اذنیله اخلاطه خان اولمش . شهر ایچره اثر بناسی چوقدر . دیکرلری : سلطان عبدالله ، عزالدین خان ، سلطان حسن ، سلطان میمندی ، سلطان بوغه بای ، سلطان طوخته بای ، قورقود خان ، سلطان علی خان ، سلطان کاظم ، سلطان بندی خان ، زوربای خان ، اسماعیل خان ، بدر بای خان ، چیغه‌لی خان ، توخته‌مش خان ، سلجوق خان ، اسرائیل خان ، معصوم خان ، فوتلی بای . خاتونلری باشقه‌یردهیاتارکه‌شونلردر : ماماخاتون ، [۱] صرمه خاتون ، جان خانم ، نیلوفر خاتون ، سروبوی خانم ، زیبا خانم ، وصفیه خانم ، خورشید حورمه ، دوندی حورمه ، صفیه حورمه . آل دانشمندیدن : ملك کوندوز ، ملك قبله ، ملك صفا ، ملك مقدس ، ملك عمران . اجدادلری سیواس قربنده نیکسارده یاتارلر . آل چوبان‌ده اخلاطه مالك اولمشلردی . جمله اون ایکی نفر کیمسه‌لردر . بونلره افواه‌ناسده (امیر) دیرلر . اصللری ینه ماهاندن اولوب هجرتك ۱۲۳ سنه‌سی ملك هشام اموی زمانندهبونلرو داغستانلیلر اسلام ایله مشرف اولمشلردر . بوراده یاتانلر شونلردر : امیر زیاد ، امیر یادس ، امیر قور دومان ، امیر عبد بار ، امیر قنیاق ، امیر ساربان ، امیر سلطان ولی شمس‌الدین . ایشته بوبتلیس خانلرینك جد اعظمیدر . قره قیونلیلردن یاتانلرده شونلردر : قره جلایر خان ، قره یوسف خان ، قره

[۱] ارضروم ولایتی ملحقاتندن ترجان قضاسنك مرکزی ماما خاتون نامیله یاد اولنور . سلیم اولك ایران سفرینه کیدرکن اوراده بر خانه‌ده قالدیغی روایت وبو خانه اورادن کچنلره ارائه ایدلمکده‌در .

طورمش خان، قره بور خان، قره‌شیخی خان. بونلرك خواتینی شهرایچره زیرزمینلرده‌وسرپرلر اوزرنده یاتارلر. تاریخلری بیله اوزرنده محرردر. بودیدیکمز مصطبه‌لر اوزره قیانرایچره‌سرپرلره نجه‌سی قطیفه اثوابلریله، بیاض کفنلریله، صاچلری صقالاریله یاتارلر. نجه‌سی قدید، وقورومش قالمشدر. حتی بر زنجی چهره غلام، الننده عصاسیله، ایاق اوزره، دیده بان کبی دیواره دایانوب طورر. اما غایت مخوف چهره‌در. تربه‌دارلری یوق، قپولری فاتح روان مراد خان زیارت ایده‌لیدن بری مستوردر. حقیر نجه دلیکلردن ایپلرایله زیرزمینه انوب زیارت ایتدم، وشو بیتی تحریر ایلدم :

اجل سوهانی حك ایلر حدیدی * جهان ایچره قویار نجه قدیدی .

عرب وعجمده‌اخلاط‌قدیدلری مشهوردر. واقعا سائرپرلرده وار؛ امابونلر صاچ‌وصقالاریله ترو تازه طوررلر . »

اولیانك اخلاطه دائر ویردیکی معلومات چوق مهمدر ؛ بر صاحب همت ظهور ایدوب‌ده او جوارده دیکر بعض محللره عائد افاداتیله برابر نظر مطالعه‌یه آله‌رق او طرفلری کوردکدن صوکره تدقیق وتنقید ایتلیدر .

ص ۳۲۷ ، س ۱۱ — جهانمانك بو کا دائر افاده‌سی شودر :

« زیارتکاه : قونیه‌ده؛ مرقد مولانا جلال‌الدین محمد بن‌سلطان العلما، فوتی ۶۷۲ ، عمری ۶۸ ؛ سلطان ولد وبهاءالدین سلطان العلما ، شیخ کریم‌الدین ، چلبی حسام ، شمس تبریزی، شیخ صدرالدین، قاضی سراج‌الدین، سیدبرهان‌الدین محقق ترمذی. مرقدعلاءالدین، وافلاطون الهی قونیه‌نك قلعه‌سنده‌در . »

شو حالده کاتب چلبی قونیه‌یی افلاطونه مولد دکل ، مقبر یاپمشدر .

ص ۳۲۷ ، س ۲۹ — عجم چارشیسنی جهانمایه نظراً « برج العجم » و « عجم برجی » اوقومالیدر . جهانما ، ذراعلرك مجموعی هامه‌رك اشارت ایتدیکی وجه ایله ۱۲۲۰۰ کوسترر ؛ لکن سهو یکونده دکل ، مفرداتده اولسه کرك .

ص ۳۲۸ ، س ۷ — اغاج سرایی حقنده جهانمانك افاده‌سی بودر :

« دارالشجره، عجایب بغداددندر؛ دار واسعه وبساتین واسعه‌یی مشتملدر؛ وبودارك ایوانی ایکی برکهٔ کبیره‌نك [سیوك حوض] وسطنده ذهب وفضه اون سکز غصنی وار ایدی. هر غصنك فروع کثیره‌سی وار ایدی که شکل اثماریده [میوه‌شکلنده] انواع جوهرله مکلل ایدی؛ بو شجره‌نك اغصانی اوزره اون بش فارس مثالی [اتلی هیکلی] وار ایدی . برکه‌نك جانب یسارنده‌ده بونك مثلی وار ایدی . بوفارس تمثالاری انواع حریر ودیباج کیمشلر ایدی. سیوف ایله طوررلردی؛ اللرنده مطارق وار ایدی‌وخط واحد اوزره‌متحرك اولورلردی.» ص۴۵۹.

متندن ۱۵۳نجی صحیفه‌ده بوسرایه متعلق افاده بوندن مأخوذدر. «وسطنده‌در» سوزندن صوکره « اولوب شجره‌نك » کلمه‌لری اوتوداش اولمالیدر.

ص ۳۶۵ ، س ۳۱ — خیرالله افندی تاریخنك سلطان‌سلیمان جلدی خاتمه‌سنده

اوزمان دولت عثمانیه وفرانسه مناسبات واتفاقنه وایلچیلره دائر مندرج اولان بر بحث مخصوص بروجه آتی خلاصه اولنور :

« برنجی فرانسوانك جلوسنده بتون فرانسه نمچه ممالکیله محاط اولدیغی کبی کرید، قورفو اطه‌لری، جنوه فلورانسه لیمانلری شارل کنك دونمالرینه مجمع اولمشیدی. شارل کن ممالك شرقیه اوزرینه ده اجرای نفوذ فکرنده بولندیغندن فرانسه حکومتی دولت عثمانیه‌یه تقرب لزومنی حس ایتدی. ممالك عثمانیه‌نك اقوام منقرضهٔ قدیمه‌سی حقنده بعض معلومات آلمق مأموریت ظاهریه‌سیله کوندریلن مونپه‌لیه پسقپوسنك استانبولده سرای ایله باشلادیغی کیزلی مخابره شرق خرستیانلرینی‌ده خشنود ایتمکده ایدی . فرانسوانك، پاوی محاربه‌سنده شارل کنه اسیر دوشمسی اوزرینه فرانسوانك والده‌سی سلطان سلیمانه بر چوق هدایا ایله بر مکتوب کوندرمش ایسه‌ده ایلچی بوسنه حدودنده نمچه‌لیلر طرفندن اتلاف اولنه‌رق هدیه‌لرده آلندی. مؤخراً مجار اصیلزادکانندن ژان فرانژیپان استانبوله کوندریله‌رك فرانسوانك والده‌سیله سلطان سلیمان آره‌سنده مکاتبه واقع اولمشدر. (بو مکتوبلر خیرالله افندی تاریخندن نقلاً بو جلدك ۱۰۹ نجی صحیفه‌سنه درج اولنمش وفرانسوانك مکتوبنك ۱۵۲۵ کانون اولنده تقدیم اولندیغی کذلك تاریخ مذکوردن نقلاً یازلمش ایدی)

شارل کن ، کندی متفقلرینه ، فرانسوانك بو حرکتنی خرستیانلر علیهنه بر حرکت اولمق اوزره تلقی ایتدرمکه چالشدیغندن فرانسوا ۱۵۲۶ شباطنده محبسدن چیقدقدن صوکره دولت عثمانیه ایله مناسباتنی کتم ایتمکله برابر بر طرفدن‌ده بونك تشییدینه چالیشیردی . مؤخراً سلطان سلیمان طرفندن شارل کن وفردیناند علیهنه اعلان حرب ایدلمش (۱۵۳۲) وپادشاه محاربه‌یه کیدرکن اثنای راهده فردیناند طرفندن کلن ایلچی‌یه التفات اولنمیوب فرانسه طرفندن شارل کن علیهنه دونانما ایستمك اوزره کلن ایلچی نائل التفات اولمش ایدی (بو جلدك ۱۱۲ نجی ، ۱۱۳ نجی صحیفه‌لرینه مراجعت) . وندیك ایلچیسنك بوبابده ویردیکی معلوماته کوره درت یوز بیکی متجاوز اسلام عسکرینك ایلچینك قدومنی تبریك ایچون یاقدقلری مشعله‌لردن حاصل اولان ضیا ، رومانك شهر آیینلرندن پارلاق ایدی .

شارل کن عثمانلی اردوسنه مقاومت کوستره‌مدی . مؤخراً شارل کنك افریقایه تعرضی خرستیانلری غیرته کتیره‌رك فرانسوا تعییب ایدلمکه باشلانلمش ایسه‌ده فرانسوا، لافوره‌یی مقیم ایلچی اولمق اوزره استانبوله کوندرمش وپادشاه ایران اوزرینه سفرده

بولندیغی جهتله بوایلچی تبریزه قدر کیدهرك ۱۵۳۶ شباطنده اولکی معاهدهیی تجدیداً خط همایونه اخذینه موفق اولمشدر . اومعاهدهدن صوکره فرانسه قرالنه « پادشاه » عنوانی ویرلمش وبو عنوان فرانسزلرجه «ایمپراطور» کلمسیله ترجمهاولنمشدر. جزایر والیسی باربروسك سچیلیا وساردنیا اوزرینه هجوم ایتمسی فرانسه ایلچیسی طرفندن التماس اولندرق بو کاده مساعده اولندی . سلطان سلیمان برنجی فرانسوایه معاونت اولمق اوزره اولویایه عسکر کوندرهرك انقونه واوترانت طریقلریله ناپولییه یورومك اوزره بولندیغی حالده وندیکلینك خلاف ملحوظ حرکت خصمانهسی وقوعه کلدی. فرانسه ایله منعقد اتفاقدن ایسه برثمره کوریلهمیوب فرانسوا اوروپانك غلیان افکارینه مبنی شارل کنله ترك مخاصمهیه مجبوراولدی. بوخبر پادشاهه منعکس اولنجه موجب انفعال اولمش وفرانسه سفیرینه دیوان همایونده تعریضات وقوع بولمشدر. فرانسوا دولت عثمانیهیی کوجندرمك ایستمدیکندن شارل کن ایله تکرار محاربهیه کیریشدی . بونك اوزرینه استانبولدن نامهٔ مخصوص ایله فرانسهیه عودت ایدوب تکرار ایلچیلکله نزد پادشاهیه کلمکده اولان رانقونی [رینسون] شارل کنك ارادهسیله میلان والیسی طرفندن اتلاف ایدلدی .

بو ایلچینك اولدیرلمسی النده کی تعلیماتی آلوبده فرانسوانك صورت حرکتنی اوروپایه افشا ایتمك وعثمانلیلر نزدنده نفوذ صاحبی اولان اویله بر آدمی استانبولده بولندرمامق مقصدینه مبتنی ایدی . برفرانسز والیسی ایلچینك مخاطرهیه اوغرایه جغنی حس ایدهرك خدعه ایله تعلیماتی الندن آلمش ایدی ؛ شارل کن تعلیماتی اله کچیرهمهمسی اوزرینه کندیسی بر تعلیمات تصنیع ایدهرك نشر ایتدردی . مقتول ایلچینك یرینهده پولیس خدمتنده بولنان پولهن تعیین اولندی . بو ایلچی بودین شهرنده ذات شاهانه ایله ملاقی اولمشدر .

بربریهنك شارل کن ضبطنه کچن محللرینك استردادی خیرالدینه امر اولنمسی اوزرینه شارل کنك هزیمت مشهورهسی وقوعه کلدی . بوصیرهده فرانسز ایلچیسی استانبولدن فونتنبلویه وفونتنبلودن استانبوله کیدوب کلمکده ایدی . فرانسه قرالی برمحاربهیه دها باشلامق اوزره دونانما ایستمش وسلطان سلیمان « سفیریکز پولهنك استدعاسی اوزرینه دونانمامی مکملاً مجهز اولدیغی حالده کوندرمکه مساعده ایتدم ، ورأیکزدن خارجه چیقلمامسنی قیوداتلریمه امر ایتدم . محاربهنك اتمامنده اعاده ایدیکز ، شارل کنك حیلهسندن تحفظ ایله نائل غلبه اولمقسزین مصالحه ایتمکز » مألنده مکتوب یازمشدر.

پولەن کیلرله مارسلیایه کیتدیکی زمان پادشاه تکرار مجارستانه کیتمش ایدی. فرانسز وعثمانلی دونانماسی نیس شهرینی اوروب بعض سواحلی ضبط ایتدکدن صوکره طولون ترسانه‌سنده قیشلامشدر . ایرتسی سنه عثمانلی دونمماسی اون درت بیك ایتالیا اسیریله استانبوله کلمشدر .

فرانسوا ۱۵۴۷ مارتنك اوتوز برنده وفات ایتمش ایسه‌ده خلفی دخی اونك شرق پولتیقه‌سنده دوام ایتمشدر .»

جودت تاریخنك برنجی جلدی تذییلاتنده « سلطان سلیمان عصرنده ابراهیم پاشا طرفندن دیوان عالیده فرانسه ایلچیسنه ایراد اولنان » بر نطق رسمی مندرجدر ؛ خیرالله افندی تاریخنك ۱۳۹ نجی صحیفه‌سنده بونطقك مؤداسنه نظراً صدر اعظم ابراهیم پاشا طرفندن دکل ، رستم پاشا طرفندن ایراد اولنمش اولمسی لازم کلدیکی بیان ایدیلیور ؛ حال بوکه جودت تاریخنده (ج ۱ ، ص ۴۱ ، ۱۳۰۹ تمثیلی) نطقك سلطان سلیمانك شرق سفرنده بولنمسی جهتیله استانبول قائممقامی اولان وزیر ثانی ابراهیم پاشا طرفندن ایراد اولندیغی محرردر . بونطق بحثی وسلطان سلیمانك فرانسه قرالنه نامه‌لری جلد آتیده تفصیل اولنه‌جقدر .

بتوفیقه الکریم بشنجی جلدك طبعی ختام بولدی فی ۲۷ ذی‌الحجه ۱۳۳۱

بشنجی جلدك فهرسی

صحیفه

۳ — ٦ تاریخك اوچنجی دوره‌سنك منابع شرقیه جدولی.

یکرمی بشنجی کتاب

۷ — ٤٥ اوتنجی عثمانلی پادشاهی بیوك‌سلیمانك جلوسی. — غزالینك‌عصیانی. — ایلك مجارستان سفری. — بلغرادك فتحی. — وندیك ایله معاهده. — عزیزیحیی شوالیه‌لری اوزرینه ایکنجی سوق‌عسکر. — ردوسك محاصره وفتحی. — عجم وروس ایلچیلری. — وزیر اعظم ابراهیمك سلیمانك همشیره‌سیله ازدواجی. — پادشاهك مصره عسکر سوقی.

یکرمی التنجی کتاب

٤٦ — ۹۸ یکی‌چریلرك‌عصیانی. — ایران ایله مناسبات خصمانه؛ فرانسه ولهستان ایله مناسبات دوستانه. — خرواتستانده وقایع حربیه. — مجارستان استیلاسی. — موهاج محاربه‌سی و محاربه‌نك نتایجی. — آسیاده عصیان. — بوسنه‌ده، خرواتستانده، اسقلاوونیاده قلعه‌لر فتحی. — زاپولیا و فردیناندك سلیمانه ایلچیلری. — ابراهیم پاشانك بتون عثمانلی اردولرینه سرعسکرلکی. — بودینك‌ضبطی، ویانه‌نك محاصره‌سی. — عثمانلیلرك رجعتی سببی.

یکرمی یدنجی کتاب

۹۹ — ۱٤۲ شهزاده‌لرك سنت دوکونی. — فردیناند، زاپولیا، پره‌نه‌ی ایله لهستان، روسیه، فرانسه قرالرینك سفیرلری. — سلطان سلیمانك بشنجی سفری. — کونش محاصره‌سی، عثمانلی اردوسنك ایستیریا طریقیله عودتی. — قورونك ضبطی. — فردیناندك باب دولت ایله‌مناسباتی، آوستریاایله‌دولت‌عثمانیه آره‌سنده ایلك‌عهدنامه‌نك‌عقدی.

یکرمی سکزنجی کتاب

۱٤۳ — ۱۷۷ ایران سفری. — تبریز و بغدادك تسخیری. — اسکندر چلبینك اعدامی. — ابراهیمك نظردن سقوطی و اعدامی. — فرانسه ایله اتفاق معاهده‌سی. — قورونك اعاده‌سی. — خیر الدین باربروس ایله شارل‌کنك تونس اوزرینه سوقیاتی.

یکرمی طقوزنجی کتاب

۱۷۸ — ۲۱٦ ترك علماوشعراسندن بعضلرینك ارتحالی. — وندیك‌ایله حرب. — قورفو محاصره‌سی. — قاچیانه‌رك هزیمتی. — بحر سفیده خیلی جزائرك فتحی. — هم بوغدانده وبحر سفیده، هم هند دکزنده

صحيفه

سفر. — وزير اعظمك وفاتى. — شهزاده‌لرك سنتى . — تركلرك
ووندیکلیلرك حدودقلعه‌لرینی متقابلاً ضایع‌وضبط ایتملری. — قاستەل
نوئووونك فتحى ووندیك ایله مصالحه .

اوتوزنجى كتاب

٢١٧ — ٢٦٧ فردیناندك ایلچیلری . — مجارستان سفری . — بودینك ممالك
عثمانیه‌یه الحاقى . — شارل‌كنك جزائرى ضبطه تشبثى . — نیس
وپشته محاصره‌لرى . — سلطان سلیمانك اونجى سفرى . — والپو ،
شیقلوش ، غران ایله شتولوایسه‌نبورغك ضبطى . — شهزاده محمدك
وفاتى . — ویشغراد ، نەئوغراد ایله ولیقسانك سقوطى . — لونسقا
وسالا محاربه‌لرى. — خیرالدین باربروس ایله رستم پاشانك وفاتى. —
شارل‌كن وفردیناند ایله مصالحه .
٢٦٨ — ٣٦٦ مورخك تذییلاتى .
٢٦٧ — ٣٨٢ مترجمك تذییلاتى .